This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 06823260 6

Swea Rikes
Kyrko-Historia,

Ifrån år 828. til år 1000.

Sammanletad

af

OLOF O. CELSIUS.

ZACH. VI. v, 8.

ויזעק אתי וידבר אלי לאמר ראה היוצאים
אל־ארץ צפון הניחו את־רוחי בארץ צפון

LUND, 1785.

Tryckt hos Hof-Canner. och Direct. BERLING.

MATTH. XXVIII. v. 19.

Πορεύθεντες ουν μαθητευσατε παντα τα εθνη, βαπτιζοντες αυτους. —— ——

Viro in Bonarum Literarum Commodum

& ornamentum nato,

Academiæ Carolinæ Pro-Cancellario,

Scaniæ & Blekingiæ Epiſcopo

OLAVO CELSIO,

Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sveciæ

edituro.

Quod repetis retro, quam gens celeberrima Gothûm eſt,
Ante Scythàm ODINUM *nox tenebræque tegunt.*
Fictilibus divis videas recaleſcere templa
Solennique ſacros igne nitere focos.
Aſt ubi adorando ſtant Sacra palatia CHRISTO,
De lapide & ligno numina bruta cadunt.
Verius his animal mentisque capacius adſtat,
Humana plusquam viique doloque potens.
Neve genus lateat, deſcendit Tybridis orâ
Prædatorque ferox ad juga noſtra ruit.
Sed placet hac ſpecie Latia deceptor ab aula,
Ad cœlum lata qui ſinit ire via.
Eripit hinc CHRISTO & raptos ſibi ſumit honores,
Fulminibusque fidem Numinis ipſe facit.
Mille modis errant merſæ caligine mentes.
Error habet gemitus ſe peragitque reùm.

Error

Error habet gemitus; tenebris retinentur Avernis
Relligio, Rectum judiciumque Pii,
Dum melior, sæclis tarde labentibus, ætas
Quæ tua restituat Sacra, Redemtor, erit.
I Pius interea mentito nomine dicte,
Et si quos simili de grege, Petre, doles.
Dum licet, in lucrum volucris rape temporis horam.
Non adeo stabili stant tua regna loco.
Tempus erit, fraudes commissas nomine JESU
Cum GANGANELLI *puniet ira tuas.*
Tempus erit (timeas!) quo tu & tua sella vacillet
JOSEPHI*que graves sentiat esse manus.*
Dum licet, i, propera, Pie! Sæcula merge tenebris,
Sed geme successu posse carere dolos.
Insidiæ pereunt, longi labor irritus ævi,
Dis pater in regnis murmurat ipse suis.
Ad Gothicas Christi vitis jucundior oras
Surgit &, igne Jovis qvercus ut usta, viret.
Hæc fert eximii (si nescis) pagina CELSÎ,
Christiadum Gothico dum docet orbe vices.
MAGNE *tace: tuus hic egit mercator Apollo.*
Verba tui solers das mihi more Jovis.
Tu quoque, RUDBECKI, *veri nimis ause Sacerdos,*
Cede: tui nihil hac oris in historia est;
Nil Angermanni, qui te & tua, Roma, lacessat,
Ut studeat patriæ, simplicitate tuus.
Fata notent alii: vulgi est ea cura notare:
CELSIUS *errorum turbida fata notat.*
Vulnera, quo data sunt, in eodem sanat & ictu,
Fert & Achilleo more peritus opem.

Cer-

Cernis, ut ex tenebris ſolem celer evocet ipſis,
Cum jubet in media nocte nitere diem?
Priſca veruſtatis finxi monumenta fidemque
Ad colles diſci, priſtina Roma, tuos.
Gothe, tuos montes, tumulos, Runasque, ſpecusque,
Neſcio quid claro jam rear ore loqui.
Sacra recognoſcas documentis eruta priſcis.
Quod te ſcire juvat, ſufficit hicce labor.
Luce ſua candor per iniqua ſilentia ſæcli
It comes & recti nobile monſtrat iter.
Stat ſuper armatus veri (quis crederet?) armis
Ipſe Deo plenus Relligionis amor.
Hic, ſeu vis melior, generoſum pectus honeſto
Finxit, ut ingenio mollia jura daret.
Hinc quoque ſuada ſuis foliis inſcribit honorem.
Ipſe ait, hac placeo cum gravitate, decor.
Non alio vult ore loqui Deus præſes operti
Temporis, aut alia mente ſedere fides.
Ergo i, care liber, ſpatioſum tutus in orbem,
Invidia planam non remorante viam.
Aſpicis, ut famuli cedant ignesque minores,
Cynthia ſidereo cum trahit axe faces?
Cedunt cuncta tibi, cedit cui tota veruſtas,
Et quem plura velint ſæcla vocare ſuum.
Parte tui vix viſus ades: meus ignis in illa eſt;
Alterius facis ut ſit mihi tarda mora.
Vidi ego ſuffuſa crebreſcere pallade flammas,
Sed vidi, nullo ſollicitante, mori.
Fœrides Gothica, creſcentem ornate laborem,
Altera dum pietas imperat orſa libri.

Sed

Sed ſatis eſt operi. Faveas, Venerabilis Auctor,
Et documenta mei ſerus amoris habe.
Cum ſtaret muſas doctamque relinquere turbam:
Muſas, dixiſti, & carmina, ut ante, cole.
Te ſubdente mihi ſtimulos, Bone Præſul, & ignes,
Judicio reperam Sacra probata tuo.
Forſan erit tacite (ne quis Malus obſtrepat) illo
Qui pretio patiens otia noſtra legat.
Quicqnid erit, vel in hoc aliquid juvat illud & ultra
Guſtavi Vatem non ſine vate legi.
Vaſa Pater per Te, per Te vel vivet Ericus,
Holmia Gothorum dum caput orbis erit.
Et durabit opus (neque carmine fallimur) in quo
Miſſaque de Cœlo lapſaque ſacra feres.
Quin & Celſiadum cluet inſuper ampla propago,
Dum Muſis Gothico ſtabit in orbe decus.

JOH. LUNDBLAD.

Benägne Läsare.

Tjugo otta år äro snart förflutne, sedan detta Wärkets Författare wågade framgifwa en del deraf som Försök til en Swensk Kyrko-Historia. Hans möda blef med mycken mildhet af Allmänheten ansedd, hwaraf han wißerligen hade bordt låta upmuntra sig at med arbetet så skyndsamt som ärkänsamt fortfara. Det hade ock i sanning skjedt, om ej tiders omskiften, embets skyldigheter, hwilka gå för alt, flera flyttningar ifrån et ställe til annat, jemte ständigt medföljande sjukdom, länge hade betagit honom utrymme dertil. Hans arbets-sätt må äfwen nämnas; hwilket icke har medgifwit honom, at sända handskriften til tryckning långt bort,

eller

eller undan egna ögon; ehuru den af både det Swenſka och Utländſka Allmänna ſärdeles wälförtjente Aſſeſſoren Herr GJÖRWELL, har benägit welat på ſin bekoſtnad ſkaffa den i ljuſet; ſamt ſåledes frälſa Auctor ifrån förlags eſwentyret. Det lilla tilförene utgifne Förſöket, hwaraf ganſka få exemplar utſprungo, och hwilket fördenſkull nu ſå godt ſom förſwunnit, wiſar ſig här mycket förökt och i många delar, torde hända, förbättradt. Med tryckningen af den följande tidens Hiſtoria fortfares utan uppehåll; och är Auctors mening at, om Gud ſå behagar, låta arbetets utgifwande icke förr än med lifskrafterna upphöra. Lund d. 14. Maji 1785.

OLOF CELSIUS.

Första Boken.

§. 1.

Om det är wärdt mödan, at ur den grå ålderdomen ſöka igen Förfädernas uprinnelſe: ſe huru den Borgeliga regeringen ifrån en ringa början upwuxit til deß närwarande anſeende; ſamt hwad betraktanswärda hwälfningar den ſamma ifrån tidehwarf til tidehwarf warit underkaſtad: huru Konungahuſen haſwa gjordt rum för hwarandra: huru wåra Lagar ifrån deras förſta enfaldighet bliſwit alt mera och mera fejade, och Rikets Landſkaper tid efter annan ſammanbragte til den kropp de nu utgjöra: huru Swenſka wapnen nu ſegrat nu legat under; och änteligen huru den Allsmäcktige Öfwer-Konungen icke deſto mindre har utmärkt alla tider med beſynnerliga prof af deß wärdande omſorg: ſå är det wißerligen icke mindre gagneligit och nöjſamt at igenleta den gamla Kyrkans grundſtenar; ſamt derwid ſe och wörda de wägar, igenom hwilka Gud har behagat föra denna Deß dyrkjöpta Förſamling ur den blinda He-

hendomens mörker, til ſit underliga ljus; och huru dętta ljuſet ifrån en klen eld, är blifwit til den rena och wida låga, med hwilken det nu brinner. Den Swenſka Förſamlingen, ſom nu ſnart öfwer otta hundrade år har hördt JESUM uti ſin Nådes Ordning och Evangeliſka Nåde-löften för ſig predikas, faſt icke alla tider lika klart och lika tilräckeligen, bör utan twifwel med et tackſamt hjerta emot Gud, erindra ſig denna oſkattbara Nåden. Det hörer oß icke til, at ranſaka Guds hemligheter; det djupet är dryggare, än at wårt mer än inſkränkta begrep ſkulle kunna måtat; och de ordſaker, hwilka den ſjelfſtändiga Wisheten innom ſig finner til ſina råd och förehafwande, öfwerſtiga i alla tider wåra tankar. När wi oß ſådant af förwett företogo, ſkulle många fåwiſka frågor föreſalla; hwilka, då wi dem ej kunde uplöſa, wißerligen gjorde oß förwillade. Wi torde då, utom annat, wilja weta hwarföre det ena folcket tidigare än et annat är worbet hulpit ur hedendomens mörker; eller hwi Guds Ande har welat ſpara Norden til en ſlutelig hwila, ſedan merendels hela den Europeiſka widden fått ſättja ſig i ſkuggan af deß wingar. Lika ſom ſkulden til alt ſådant icke funnos hos menniſkjorna ſjelfwa, hwilka mycket långſamt låta föra ſig af den handen, ſom ifrån det förſta Evangelii förkunnande, har i alla ögnableck warit lika färdig at leda dem. Om wi jämföre det ålſta Swerige med det ſenare, finna wi owederſägeligen menniſkornas beſkaffenhet wara ſådan, at de fordra tid och utrymme åfwen uti alt hwad det borgerliga ſamfundet angår. De upſtiga icke i haſt, eller ſom Solen öfwer horizonten. De behöfwa ſin barndom och

ſin

ſin mandom gemenſamt med menniſkorna af hwilka de beſtå: och lika ſom de ſin undergång. Händelſerna fordra anledningar; men deſſa komma efter handen; och gifwas af den Alsmägtige ſå fort ſom han i ſin allwishet finner ſlägterna beqwäma dem at emotaga och nyttja. Således måſte det ena tidehwarfwet bereda wäg för det andra. Fördenſkull och ehuru Norden redan i flera hundrade år har burit namn af CHRISTO, finner man icke deſto mindre ännu inom deſs gränſor högre under Polen, usla hedningar, om hwilkas omwändelſe wi uti wåra tider bekymra oß. Men hwilken ſkulle wi förebrå detta? Monne Gud? Det wore ſå oförſkämt ſom dåraktigt, när wi finna ſkälen dertil innom oß ſelfwa. Wållen en from fader, at det ena barnet är qwickare; det andra trögare: det ena obändigare, det andra böjeligare? Han tål tiden, och paßar underwisningen efter deras beſkaffenhet. Sådant inſtämmer med hela naturens art, hwilken icke gör något i ſprång. Den förſta menniſkan fick i begynnelſen ſtar ljus i förſtåndet; men ſedan hennas Natur blef medelſt egna förwållandet förderfwad, och det medſkapade ljuſet ſlokt, fordras nu tid och upfoſtran, jemte många omſtändigheter, förr än hon kan föras tilbaka. Sådan är, hwilket wi dageligen förnimma, det menſkeliga lynnets art bleſwen ſå i det Andeliga ſom Lekamliga. Det oß anſtår, är at ſe tilbaka på förflutna tider med blygſel öfwer menniſkjans ſtora oförſtånd, men förundran deröfwer, at Gud har ſjelf i Deß Faderliga tålamod ſwelat ſteg för ſteg afpaßa omſtändigheter, och låta ſådana händelſer infalla, dem wår onſka intet har kunnat hindra, at de ju måſte tjäna oß til

gods twärt emot wår egen willja. När wi igenomlöpa Annalerna, finna wi huruledes de slåstas Hedniſka enwishet warit så ſtor, at de icke utan med wapnewåld och efter mycken blods förſpillning derifrån hafwa blifwit ſtilma. Så har det åtminſtone händt med den anſenligaſte delen af Europa, och i ſynnerhet med Tyſka folken; hwilka icke annorlunda kunde hjelpas, än at en ſådan ſom CAROLUS MAGNUS måſte komma, hwilken, utruſtad med ſå många och ſällſynta egenſkaper, ſom til deſſa wigtiga ändamål kunde tjåna, i flera ſätteſlag blef deras Herre, och äntteligen på ſpetſen af ſit ſegrande ſwärd öfwerräckte dem Fridens Evangelium. När wi deremot påminna oß, huruledes de Nordiſke ſlägter, faſt lika otamemed deras ſamtidingar, likwål efter Guds ſkickelſe igenom ſtilla och tyſta medel hafwa wunnit, hwad andra twungne emottagit, då hyſer derur et märkeligit prof af Guds underbara mildhet; et nytt ſkjål til ärkänſla; ſamt et ej mindre bewis deraf, at Han warit, är och blifwer ſtor i Råd och mägtig i gjerningar.

§. 2.

Då jag företager mig at afhandla det wigtiga ämnet om den Swenſka Kyrkans början och öden, will jag med ſtrånghet följa den lag, hwilken CICERO har ſtadgat för Häfde-tecknare, nemligen at ſöka ſanning ur ålderdomens ojäfaktiga qwarleſwor. Där de tiga bör ju en upriktig Auctor äfwen hellre tiga, än med egna inbillningsfoſter fylla öpningarna? Jag ärfar dock härwid enahanda ſwårigheter med alla, ſom före mig hafwa handhaft denna delen af Hiſtorien;

och

och måſte klaga gemenſamt med dem öfwer briſt på Handlingar, i ſynnerhet hwad den äldre tiden beträffar a). Uti Hedendomen blef föga eller intet upteknat; och hwad ſom kunde finnas, hafwa de förſta Chriſtna af obetänkſamt nit, ſåſom orent gifwit elden til näring, emedan man, efter ADAMI wittnesbörd, ännu i hans tid, räknade för onyttigt at ranſaka de Otrognas ſkrifter b). Utom deß gißar TORFÆUS c) at en ODIN, hwem den ock warit, då han med ſin ankomſt til Norden ſtiftade et nytt regemente öfwer den Aſiatiſka ſlägt, af hwilken wi härſtamma, har låtit förſtöra allt hwad kunde finnas anteknadt i Norden angående dem, ſom före honom der lefwat: om der warit något ſådant at förſtöra, hwilket man ſwårligen kan inbilla ſig. Man ſäger at OLOF Skœr-Konung har låtit uppå Påſwens SYLVESTER II. d) och Munkarnas trägna anmodan, afbyſa Runornas bruk ſåſom oheliga, emedan i dem någon trolldom torde gömmas, hwarom mera framdeles. Om ſå är händt, ſynes ej olikt, at många den förra tidens min-

a) ER. RENSTRÖMS Diſſ. de *Hiſt. Su. Def. & Reſtaur.* Ab. 1736. 4:to.

b) AD. BR. *Hiſt. Eccl* L. I. c. 51. p. m. 15. *Sicut inutile eſt acta non credentium ſcrutari, ita impium arbitramur eorum præterire ſalutem qui primum crediderunt.*

c) TORF. Ser. Dyn. Dan. p 124. och i Proleg. til Hiſt. Norv. *Ad primos orbis Arctoi incolas quod attinet, qui ante* ODINI *Aſianorum Ducis in hæc regna adventum ſedem hæc ſuam fixerant, mirum non eſt illorum, quidquid habere potuiſſes, nobis interceptum eſſe, cum* ODINUS *ille diviuitatem affectans - - delere unice allaboraverit.*

d) Denna Påſwen ſatt ifrån a. 999. til 1003.

men åfwen då hafwa blifwit utplånade. Runſtenar, dem wi hafwa qwar, ehuru tiden åfwen på dem märkat, tala mål något, men ſällan annat än namn; doch et och annat af wärde, allenaſt man med ſäkerhet wiſte deras ålder. Et dylikt prof ſom det åfwan förmälda, af olärde Munkars framfart uti Peru, där de ej längeſedan förſtörde alla Hieroglyphiſka ſkrifter, kan läſas hos Morhof e), hwilken widlöftigt berättar om de ſwåra öden, ſom många härliga Bibliothequer äro tilſyndade medelſt ſådana Zelotters oförſtändiga nit. Man må härwid i allmänhet tänka, huru oråd eligt det är, at lämna ſtyrelſen af wigtiga gjöromål uti dylika menniſkiors händer, dem oförſtåndet gjör driſtiga och widſkippelſen under anſeende af Gudfruchtighets ifwer, merendels barnhertiga och grymma. Men om i det ſtället hos oß, ſåſom i Frankerike och Tyſkland ſkedde, någon wettgjerig Regent hade funnits, hwilken låtit ſig wårda om Förfädernas gamla wiſor och ſkrifter, hade wi warit honom mycken tack ſkyldige; ty hwad Tacitus uti ſin beſkrifning om *Germanien* talar om de Nordiſka folkens Wiſor ſåſom enda *genus annalium*, war icke dem endaſt förbehållet; men ſträkte ſig ſnart ſagt öfwer hela den gamla werlden både före och efter Homeri tider; hwarifrån ſamma ſed, nemligen at ſjunga Hiſtorien, otwifwelaktigt i bland andra öfwer den hedna werlden almänt gångſe bruk åfwen hunnit til Norden. Sådana förntidens minnen funnos til någon del qwar, dels i ſkrifter dels i fränſagor, ännu i det tionde och elfte Seculum; af hwilka wåra älſta Hiſtorie-Skrifware på is-

e) Morhof. *Polyh.* L. c. 5. p. m. 38.

iſland, *Semun*, *Ari* och *Snorro Sturleſon* jemte flera haſwa ſig betjent; i hwilkas ſkrifter lämningar deraf finnas. Ehurn oſtådade deßa wiſor än warit f), ſkulle de utan twifwel i detta mörka Tide-hwarf haſwa gifwit ljus, deráſt wi dem ägde; När wi nu ſnart ſagt ſakna alt hwad oß wägleda borde. Hwi ſkulle man då förundra ſig öfwer den oredighet, ſom hos wåra Auctorer uti de áldſta Konunga-Längder ſkjönjes: och at ofta oöfwerwinneliga ſwårigheter möta, når man wil föra de få Hiſtoriſka händelſer, hwilka här och där kunna ártappas, til deras rátta tider? detta ſkal árſättas ur de nyß omtalta Isländſka ſkrifter; men deßa áro ur fránſagor eller traditioner af gauſka obeqwáma händer ſammanſatte; ſá at då de tre námde, jámte ſá andra, undantagas, bliſwer det öfriga föga nyttigt. De áro utom deß ſkrefna långt in uti Chriſtendoms tiden och innehálla gierningar, ſom tiumat flera hundrade år tilförena, bortblandade med widunder och oſmakeliga dickter.

f) a VORB. HIST. VORB. T. X. p. 143. CAROLUS MAG. *barbara & antiquiſſima carmina, quibus res geſtæ veterum continebantur, literis deſcribi mandavit.* Ut många ſádana Hiſtoriſka Wiſor ſhafwa funnits ánnu i det 10. 11. och 12. Seculum är otwifwelaktigt; och ſynes af Isländarnas ſkrifter, i hwilka de áro nyttjade. Uti Hiſt. Eccl. par FLEURY, T. X. p. 151. wid år 809 láſes: *Pendant que ſaint* LUDGER *prechoit ches les Friſons - - on lui preſenta un aveugle nommé* BERNELEF, *fort aimé de tout le Voiſinage: parce qu'il Savoit bien chanter les anciennes chanſons, contenents les combats des Rois, & les actions memorables, qui tenoient lieu d'hiſtoires aux Germens.* Detta är en bekráftelſe på hwad TACITUS berättar i ſamma ámne.

Man ſkulle tänka, at ſedan mera förſtånd och tänkeredighet med Chriſtendomen bragtes innom ſamfunden, tilräckeligare tide-längder måtte finnas. Men de förſta Predikanter, hwilka enſamma hade ſtudierna under ſin wård, bleſwo tidigt det Påfwiſka Wäldet undergifne; det är ſådane, ſom dels icke hade lof, dels icke kunde eller förſtodo at ſkriſwa ſom ſig borde. Blind nit, lättja och egit intereſſe ſtötte tilſamman at gjöra dem otjänlige til Hiſtoriens Häfdare; hwilket KRANTZIUS, ehuru han ſielf war en Påfwens tilbedjare, icke kan fördölja g). Under hela den tiden, då det Vaticanſka Helgedoms wäldet tyngde Europa, ſkrefs fördenſkul föga mer än hwad ſom kunde tiäna til befäſtande af denna myndigheten; och emedan den ſamma grundades på mörker, ty må wi ej derifrån wänta mycket Hiſtoriſkt ljus. Dådan är det, at man efter Munkarna ej finner annat än legender om deras Helgon; diktade underwärk; fåkunniga drömmar; upſatſer på dem, ſom i kloſtren bliſwit intagne; oſmakeliga åreminnen öfwer ſådana, ſom kjöpt ſig deras ynneſt med ſkjänker, och bit-ord öfwer andra h). Man bör likwäl tilſkriſwa deßa olyckor tidernas beklageliga ſtällning jämte deras efterlätenhet; och ej utan hof ifra deröfwer, at de icke gjordt mera än deras belägenhet har kunnat dem medgifwa; men faſt ſnarare hålla dem räkning för det lilla de oß

g) ALB. KRANTZII *Metrop.* p. m. 17. *Earum rerum confuſionem nobis portavit annalium ſimplicitas; ut vix nomina in eis Pontificum invenias annotata. Cæterum quantum temporis præfuerint; quæ Sanctitatis monumenta dederint; quæ rerum fundamenta jecerint futurarum omnino nihil reperies.*

h) SCHEPF. *præf. ad Chron. Archi-Ep.*

öß lemnadt afpaßadt efter deras förmåga. Hwem kan tilwita dem at de icke ſtrax woro Greker och Romare? eller at ſnillet under det allmänna mörkret ej hänt ſtrax igenomtränga det ſamma. Märk andra af de tiders folkſlag. De ſom mera fordra, beſinna icke huru lång omgång uplyſning behöfwer innan den allmänneligen kan wärka til tänkeſättens förbättring. När ERICUS OLAI med Rim-Krönikan jämte något ſmått undantages, hwad hafwa wi annat? Det är likwäl altſanmans ſådant, at en flitig hand kan plocka därur åtſkilligt ſom gagnar när det rätteligen nyttjas. Wi ſkulle fördenſkul giſwa oß tilfreds, om alla de Catholſka Monumenter woro pålitelige, ſom undan tidens wåld för wår tjenſt äro bewarade. Men förfalſkuings konſten har intet mindre hos de Chriſtna än Hedningar warit öflig. GALENUS leder den fördömeliga ſeden at efterapa och förfalſka ſkrifter alt up til de Attaliſke och Pergamiſke Konungarnas tider, ſom upmuntradt den under deras täflan i ſamlingar af ſällſynta böcker i). Hwad girigheten hos andra har wärkat, det ſamma har et orätt nit och hwarjehanda affikter orſakadt uti den äldre Chriſtendoms tiden. Munkarnas driſtighet at med ſtympande och tilläggningar förfalſka Konunga- och Päfwa-bref ſamt andra Handlingar, har icke warit mindre än deras duglöshet at ſkrifwa. Til bewis deraf, kan ibland många anföras, hwad hos BEDA läſes: Huruledes alla, ſom ſkrefwo Krönikor i *Northumberland* wid begynnelſen af ſiunde Seculum. beſlöto ſins imellan, at utelåta twenne Regenter ur Konunga-längden för det de affallit ifrån den Chriſtna läran,

i) GALENUS *in Hipocrat. Lib. de Nat. humana.*

ſamt lägga deras regerings år til den näſtföljande Konungens k). Deſſa Hiſtorie-ſkrifware hafwa alleſtädes blifwit dreſna af enahanda ande, och woro hwarandra lika i alla länder. När ADAMUS BREMENSIS i ſin tid beſwärade ſig öfwer mager tilgång af hjelpredor, då han ſkulle upteckna Nordens Kyrkjo-Hiſtoria, faſt han ſjelf lefde icke långt ifrån de åren om hwilka han wille ſkrifwa, hwad må wi då gjöra? Denna Auctor, hwilken näſt RIMBERTUS är den häſta wi uti den äldſta tiden hafwa at nyttja, är ſjelf oredig ſå i namn ſom Chronologie och Geographie, dem han föga kände. Han har efter egen utſago, hämtat ſit mäſta förråd af ſamtal med den Danſke Konungen SVEN ESTRIDSSON, hwilken räknades ibland de lärdaſte Män i ſin tid; och är i ſådant afſeende Hans bok för oß i wårt trångmål icke deſto mindre ej af ringa betydelſe. Men hwad tillit kan dock en ſträng ſanningsſökare ſätta til dylika upgifter? i ſynnerhet hwad Chronologien och Geographien angår, hwilka när de äro oredige, gjöra all Hiſtoria mörk och twifwelaktig. De Påfweliga breef eller bullar, ſom de kallas, af hwilka wi äfwen något antal äga, äro tilförliteligaſt at anlita om råd. Utom dem, ſom blifwit wid åtſkilliga tilfällen allmenna gjorda, hafwa ÖRNHJELM och PEKINGSKJÖLD, många tilhopa förde; i mening at uti en tryckt ſamling ſkydda dem undan tidens öfwerwåld; men måſte ſjelfwe beſtörinnan årſaka det ſamma; icke deſto mindre beräknwärde af deras upſåt l). Så många ſom har hittils kunnat ertappas, har likwäl Cancellie-Rådet MAGNUS

k) BEDA *Vener. Hiſt. Eccl.* T. 2. p. m. 72.
l) Cfr. MAGN. v. CELSE *Proleg. ad Bull. Sv.*

Magnus von Celse uti utdrag nu nyligen lemnadt det allmänna såsom en ganska kärkommen gåfwa. Nu ehuru uplysande deße documenter kunna wara, hänger likwäl mycken beswärlighet wid dem, af det förhastande, som innom Påfwarnas Cancellier fordom gjärna öfwades. Personernas namn, hwilka i deßa bullar anföras, äro ofta förwände; hwartil kommer, at sällan i den senare, men aldrig i den förra tiden årtal och datering finnes i ackttagne, til wede möda för hwarje Auctor som dem bruka wil. Sådan är beskaffenheten af de documenter, hwilka böra läggas til grund wid den äldre Kyrkjo-Historiens utredande. Wi woro ändock lyckelige, om wi hade fädt behålla det som forna werlden oß ämnat; men hwad rost och mal welat skona, är uti rök ofta förswunnit. Ofta har åfwen täflan imellan de gamla Swenska, Tyska och Danska Konunga-husen förordsakat, at dylika historiska clenodier äro wordne undanröjde; hwaröfwer Ericus Olai m) redan klagade. At fordom inga Archiver warit inrättade, där sådana Handlingar kunnat wårdas, har utan twifwel mycket bidragit til deras förödelse. När åter allmenna gjömställen kommo i bruk, blefwo de lämnade under Biskopparnas hand, hwilka woro Konungarnas Cancellerer, men tillika Påfwarnas Ombuds-Män, färdiga at

m) Er. Ol. *Hist. Sv.* L. p. m. 8. *Exacto sanguine regio, aut prævalente discordia, cum reges aliunde cœpissent, ii ut gentis nobilitatem redigerent ad occasum, & nomen regium e sanguine Gothorum auferrent, per subordinatos viros industrios Genealogias ubicunque repertas subdola calliditate sibi tradi procurantes, omnem pene Regiam posteritatem in oblivionem duxerunt.*

at upoffra de förſta Fäderneslandets ſkätter til deſſas tjenſt, då det behöfdes. Efter det Baſelſka Concilium fant PIUS II. ſit intereſſe likmätigt at berömma Norden all uplysning om deß forna tilſtånd ſå wäl i det Civila ſom Kyrkjo-wäſendet; at icke, ſom då ſkedde, någon driſtig NICOLAUS RAGVALDI mera ſkulle kunna åſka Sweriges företräde för andra Riken, i anſeende til deß höga ålder. Han ſände förbenſkul år 1463 ſin Legat MARINUS *de Fregeno* til Swerige at ſälja Aflats-bref; men förnämligaſt at ſamla documenter, hwilka til den Helige Fadren borde förſkyttas. Denna MARINUS drögde här i Riket på det tredje året; då han gick härifrån med en ſtor ſkatt i penningar, men ej mindre i böcker och gamla Handlingar, förſt til Lybeck, där altſammans belades med byſättning; ſedan til Påland, där han ſjelf fängſlades n). En dylik Apoſtel wid namn JOHAN HEYTMERS *de Zonvelben* inſant ſig år 1517, med LEO den X:des befallningar i ſamma ämne o). Det ſkulle blifwa för widlöftigt at anföra, hwad Documenter och Hiſtoriſka ſamlingar riket har förloradt under den Werld-bekanta Unions-tiden; då här ſällan fans något ſtadgadt Regemente, men alt kaſtades

n) MARINUS ſändes ej af PAULUS II. a. 1467. ſom MESSENIUS och efter honom andra anföra; men af PIUS II. a. 1463. ſammanblanningen har kommit deraf, at PAULUS II. dog, och PIUS II. blef Påfwe a. 1463. cfr. *Chron. Slavan. incerti ſcript.* hos LINDENBROG p. m. 227.

o) Se LEO X. bref til CHRIST. II. d. Rom d. 8 Nov. 1517. uti PONTOP. företal til *Annal. Eccl. Dan.* p. 10. och *Nova Lit. Maris Balth.* a. 1699. p. 248. v. CELSE Bull. Sv. p. 215.

kaſtades om hwartannat likaſom Kjöpmans ſaker i et packhus under buller och olåt. Alla perioder då häftiga partier ſkiftewis regera, äro deßutom olyckeliga för hiſtorien; ty wid ſådana tilfällen wårdas fållan annat, eller ſkrifwes, än hwad den rådande ſtadan behagar. Jag går förbi hwad Bröderne och Ärke-Biſkopparne JOHAN och OLOF STORE flyttade med ſig, då de, ſtickne öfwer det fallna anſeendet, gingo ur Fäderneslandet til Rom; hwarmedelſt Swerige ej annat wunnit, än en förwänd ſå wäl Kyrkjo- ſom Civil-Hiſtoria af den förras hand; och förtiger åfwen huru de Swenſka Archiver plundrades under den tid SIGISMUNDUS med deß anhängare, ſåſångt ſökte at i Riket återbringa den Catholſka Läran. Wid hwilket tilfälle Jeſuiten JOHAN MESSENIUS många hiſtoriſka Handlingar lät utföra, i mening at ſjelf följa efter: men lägger allena härtil, huruledes åfwen en och annan af de Evangeliſke Reformatorer, då de med många deras gjöromål haſwa förtjänt wår tackſamhet, likwäl derföre ſkäligen beſtraffas, at de på lika ſätt anſågo alt hwad ifrån den Catholſka tiden i Monumenter fans öfrigt, ſom Nordens förſta Apoſtlar gjorde med Hedendomens lemningar. I deras antal kommer likwäl icke den lärde och wärdige Ärke-Biſkoppen LAURENTIUS PETRI PHASE, ej heller hans broder OLAUS, emedan de woro upłyſtare än mängden af deras Embetsbröder och drogo en lättare anda, ſamt kunde ſjelfwe bruka dylika handlingar både til ſin och Rikets heder. Men den förras obetänkſamma måg och efterträdare ABRAHAMUS ANDREÆ ANGERMANNUS, är deraf hos alla Hiſtoriens älſkare til det wärſta anſedd,

at

åt han under deß widsträckta visitationer öfwer Riket, nyttjade sin galla emot oskyldiga papper och permeбref, hwilka ingen skuld kunde åga uti det, som Catholska händer på dem hade teknadt, eller i de swåra förföljelser han sielf af det Päfwiska anhanget led under Konung JOHAN den III:s wårdslösa regemente. MESSENIUS tillägger ERICUS SCHEPPERUS, dennes samtiding och medarbetare, samma ifwer. Wåra Grannar föra af enahanda orsaker samma klagan p).

§. 3.

Att de Swenske ej annorledes än andra Europeiska folkslag, härstamma ifrån det gamla *Scythien*, hwilket land HERODOTUS jämte de äldsta Grækiska och Romerska Scribenter med berömt omtala, är en på nog sannolika grunder antagen mening. Men när wi nämna *Scythien*, synes det wara angelägit förr än wi gå widare fram uti Historien, at närmare utreda, uti hwad delar detta landet med Swea Rike kan hafwa gemenskap. Detta skier så mycket mera på sit ställe, som man finner huruledes wåra Häfdeteknare gärna ur främmande, det är *Scythiska* och *Mæso-Gothiska* Handlingar willa fylla det toma rum, hwilket uti den äldre så mål Civila- som Kyrkjo-Historien plägar möta dem. Härmedelst har JOHANNES MAGNUS bedragit sig sielf, och merendels alla dem, som uti det förra Seculum på hans tro skrefwo; hwar-

p) Cfr. THOMÆ BRODERI BIRCHEROD II Afhandling de *deperditis Septentrionalium Antiquitatibus* Se WESTPH. Monum. T. 3. p. 685. och Danske Biblioth. T. 4. p. 369. uti Kjöbenh. Sälskab. Skrifter T. 6. p. 9.

hwarigenom ſakerna åro illa woröne bortblandade, ſamt mörkret förökat. Imedlertid ſöker ſnart hela det nu warande *Europa* uti det forna *Scythien* igen ſina Stam-Fäder. Et folk har, nemligen före wår Frälſares tider, warit boende wid det Swarta Hafwet och inom *Scythiens* gränſor, ſom buro namn af *Göther*. De woro ſåledes, ſom allmänt föregifwes, en *Scythiſk* gren, och kallas af Isländare *Aſar* eller *Aſia-Män*. Detta *Aſiatiſka Gothia* beſtod af många folkſlag eller mindre Riken, hwilka alla tilſammans tagna utgjorde det ſå kallade *Svithiod hin Mikla*, eller det *Europeiſka Scythien* hwarom STURLESSON wid begynnelſen af Konunga Sagorna nödtigen berättar q). ODIN war Konung eller Styres Man uti et ſådant *Göthiſkt* Rike, något förr eller efter wår Frälſares tider. Han begaf ſig med ſin flock undan någons öfwermagt, til åſwentyrs de *Romares*, ifrån mindre *Aſien*; togade til Norden och utbredde ſig öfwer hela *Scandien*; ja öfwer de Danſka öar, Norjet och en del af det gamla *Germanien*: der han inrättade egna Regementen och införde alleſtädes ſin egen Gudstjenſt. Om hans hittägande ſkedde den öſtra wägen igenom Ryßland, eller den wäſtra igenom Tyſkland och öfwer de Danſka öar, til Skåne ſamt ſå widare, lärer altid blifwa en oafgjord fråga. Deßa hitflyttade *Scyther*, *Tatarer* eller *Göther* åro wåra Stamfäder, och den afgudadyrkan, ſom med dem fördes, blef bibehållen genom flera Seeler, til deß Chriſtendomen igenom Guds wärdande Förſyn fick intaga deß rum. Dådan är ock *Götha* namnet til oß kommit. Ty at utflyttningar

ur

q) SN. STURL. H. Kr. T. 1. p. 2.

ur *Scandien* til gränſen af *Aſien*, företagne flere hundrade år före Chriſti Födelſe, ſkola gifwit *Scytherna* deras uphof; ſamt at, i följe deraf, ODIN wid deß ankomſt til *Scandien* icke funnit något främmande land, men ſina Förfäders gamla hemmagar, ſådant är efter PROCOPIUS, JORNANDES och den han följer, ABLAVIUS, mera gißat án bewiſt. Mängen wil tillägga deßa Auctorer ſamma ofwerdrefwenit, ſom i ſenare tider ſtyrde SAXO, JOHANNES MAGNUS med RUDBECK och flere, at förefälla alt hwad Fäderneslandet kunde angå i ſtort och urgammalt. Troligare torde wara, at Lappar fordom innehaft den öſtra och wäſtra ſidan om Balthiſka hafwet; efter den tradition, ſom ännu ibland dem är gängſe r) :

til

r) HÖGSTR. Beſkr. om Lappmarken p. m. 32. At Lappar någon tid bebodt Finland, will ſynas af lemningar i namn på orter, ſom efter dem ännu i Finland äro öfrige; ſåſom Lappſtord, Lappmarck, Lappo, Lappträſk, Lappweſi, Lappniranda eller Lappſtrand m. m. cfr. Aſſeſſor LINDHEIM de diverſa origine Finl. & Lapp. in Act. Soc. R Scient. Upſ. T. 11. p. 22. wil man fråga, hwarifrån Lapparna kommit, emedan de, ſom ſpråk, utſeende och wäſende wiſa, icke med Finnar tyckes wara af ſamma ſtam, ehuru mängen det tror, ſå torde man få gißa, at det warit enahanda folk med de Nordligare af *Aſia* och *America*; eller de folken ſom gränſa intil Is-hafwet; hwilka af Isländſka Scribenter kallas Skrälingar, men i ſenare tider fådt namn af *Esquimaux*. Sedan Finnar ankommit, och något blandat ſig med deße, hafwa de äfwen ärft til en del Finſka namnet. Ty uti Norje kallas de icke Lappar utan Finnar; men deße åter icke Finnar utan Qwener; ſom är märckeligit. cfr. l c p. 8. Det är i detta ämnet artigt hwad man läſer hos en Engelſk Auctor, JAMES WAL-

ll deß de af *Aſia* Mån, det är Göther, ifrån en wäſtra ſidan, och något ſenare af *Tſchudi*, det är Finnar s), ifrån den öſtra bliſwit trängde och ſammanpackade öfwer den Bothniſka hugten, der de

B alt-

LACE uti deß *accounts of the Islands of orkneij*. at nemligen Nordlige Americaner eller Grönländare, dem han kallar Fin-Mån, i ſina ſmå Läder-Kåner, medelſt ſtorm och ſtrömgång hafwa bliſwit förde til Orkadiſka Öarna. År 1682 ſyntes en ſådan i ſin Kahn wid ſpetſen af ön Eda, dit Inwånarne ſamlade ſig at taga honom fatt, men han rymde. År 1684 ſyntes en wid ön Weſtrøm. I Edinburg ſkal förwaras en ſådan Kanot med roder och pilar, ſom ankommit wid Orken-öarna, och en annan på ön Burra. cfr. FISCHER von Urſprung der Americaner, uti Neue Nordiſche Reiſeb. T. III. P. 9. p. 289. Det är icke otroligt hwad ſom af några föregifwes om Lapparnas, Oſtiakernas och Samojedernas gamla ſlägtſkap. Bägge ſköta renar; bägge löpa på ſkidor. cfr. SILBERSCHM. Reiſe im Sibirien, I. c. T. 10. p. 110. Lapparne kalla ſig ſjelfwa Same, och ſit Land Samjedna cfr. HÖGSTR. Beſkr. om Lappm. p. m. 4 cfr. i detta ämnet Kiöbenh. Sälſk. Handl. T. 8. p. 83. PALLAS Reiſ. Beſchr. des Ruß. Reichs T. 1. p. 39. ſeqq

s) Finnar eller Qwäner, ſom de i Norje kallas, torde wara en qwarlefwa i Norden af de gamla Hunner eller Slawer, ty Tſchudi eller Tſchuchni, ſom de i Ryßland kallas, betyder Slaw. cfr. LINDHEIM in Act. Societ. R. Scient. Upſ. T. II p. 16. och minnen efter Hunner finnas öfwer hela Riket i namn på orter; Hunneberg, Hunnaſkog, Hunnehäll. Man talar äfwen ännu om Hunna Håren; och OL. *Skæ*-Konungs frilla nämnes hos STURLESSON en Wendiſk Hun. I Swerje äro utom deß lemningar af Finnar imellan Dalsland Wermeland och Norje, och i Småland Finweden, hwilka äfwen af ADAMUS *Bremenſis* omtalas. Tſchudi bröddes fordom Nove-

altſedan ſig uppehållit. Men lämnom detta emedan en ſorgfällig underſökning derom oß icke widkommer. Nämnom allenaſt at ODIN, når han gick ur *Aſien* til Norden, lämnade på det förra ſtället efter ſig et ſtort och widſträckt *Gothia*; ſamt at deßa qwarbleſna *Göther* ſåledes haſwa en egen Hiſtoria, ſom med den Swenſka *Göthiſka* hiſtorien ej bör ſammanblandas, om ljus ſkal winnas och oordning undwikas. Man har icke deſto mindre welat föreſtälla begge deßa folken ſåſom et; och uti inbillningen ſett dem fordom ſom tätaſt reſa imellan *Aſien* och *Scandien*, at ſom ſlägtingar gjöra beſök hos hwarandra. Sådant tros nog allment; men ſäkert är at inga oſtridiga tecken derefter i wår tid finnas. Det kan ſåledes wara twetydigt, om deßa *Göther* under det gemenſamma wiſtandet uti *Scythien*, annorledes haſwa umgådts, än många innom Europa nu warande Nationer hwarandra känna, når belägenheten dem åtſkiljer. Eller, ehuru någon bekantſkap dem imellan fordom warit, om icke den ſamma alt mer och mera igenom tiden aftynat, ſedan de bliſwet åtſkilde. Ty de reſor til Öſtra Landen, hwaraf Runſtenar och gamla lagar bära några wedermälen, höra til en långt ſenare tid och andra tilfälligheter, ſom framdeles torde ſynas. Åren efter ODINS bortgång ifrån gränſen wid *Aſien*, gjorde de qwarbleſna *Göther*, hwilka af orternas läge, kallades *Öſt-Göther*, och *Weſt-Göther*, inkräktningar, längre fram uti Europa, och bleſwo efter handen

gorod, Liſland, Eſtland, ja näſtan hela Sibirien. LINDHEIM l. c. p. 12, 13. 15, 25. PALLAS l. c. på det ſiſta ſtället woro de Bergs-Män och arbetade i Jern-Gruſwor ibid.

handen beſwärlige för de Keiſerliga Hofwen. De ſatte ſig en ſtund neder uti *Thracien*, *Dacien*, *Mæſien*, hwaraf de kallas *Mæſo-Göther*, til ſkilnad ifrån de Nordiſka; och antogo bittida eller i det fjerde åra-hundrade det Chriſtna namnet, men tillika Arii grofwa willfarelſer, dem de ifrigt förfäktade; hwarom Socrates, Sozomenus, Eusebius, Theodoretus jämte andra intyga. Det Öſterländſka *Gothia* ägde då redan egna Biſkopar, Theophilus och Ulphilas; af hwilka den förra har underteknat *Concilium Nicænum*, den ſenare öfwerſatt *Bibelen* til ſina Landsmäns tjenſt, och warit, ſom menas, deras Cadmus. Detta dyrbara Monument gömmes uti det Upſaliſka Bibliothequet, där det efter många öden ſtadnat; och innehåller allenaſt brutna lämningar af de fyra heliga Evangeliſters ſkrifter. Man har icke wågat at hoppas det något ytterligare deraf ſkulle, efter ſå många hundrade år widare finnas öfrigt; tils Franciscus Junius Knittel nyligen och oförmodadt framdrog ur det Wolfenbüttelſka Bibliothequets gjömmor några ſtycken af Apoſtelens Pauli Epiſtel til de Romare. i ſamma ſpråk och öfwerſättning; wid hwilkas rätta läsning Herr Cancellie-Rådet Johan v. Jhre, utan at ſe ſjelfwa documenter, har fördt utgifwaren lyckeligen wid handen t). Deßa Göther gingo änteligen ſedan til *Africa*, *Spanien*, *Italien*, *Gallien*, och förde alleſtädes med ſig Arii ſurdeg. Men efter dem bleſ qwar uti deras öfwergifna hemwiſt, en liten ſlock Göther, ſom hos Procopius kallas Tetraxiter eller Gothi minores,*] hwilka

t) Se Johan v. Jhres *Fragm. vet.* Ulph *Ep. Pauli ad Rom*, Upſ. 1763. 4:to. *] Procop. p. m. 418.

då de ſågo ſig förſwaga at emotſtå ſfender, togo be ſkydd uti Bergen på det Tauriſka näſet, dår de ån nu torde finnas. Deße åro förmodeligen de *Aſar*, *Alaner* och *Göther*, BUSBECKQUE, PLANCARPIN, RUBRUQUIS, JOSAPHAT, BARBARO, under deras reſor der ſtädes, haſwa med förundran funnit til ſpråk och wåſende likna de Tyſka folken; och om hwilka en gammal Commentator öfwer TACITUS talar ſåſom ännu ofrige i det Sextonde åra hundrade u). Skulle, ſom förmenas, deßa *Pontiſka Göther*, efter den del ning

u) BILIB. PIRCKMEJERI *Comm. in Taciti Germ.* Aug. Vindel. 1570. 8:o. p. 107. ſeqq. *Alani & Roxolani in vaſtiſſimis campis ad Tanaim usque habitarunt - - - Cæterum quia Tauricæ Cherſoneſi facta eſt mentio, ſciendum eſt, quod Oſtro-Gothi illam poſt primam occupationem usque in hodiernum diem inhabitant. Nam licet imperatores Græci peninſulam illam aliquando poſſederint, javenſesque Caffam, quæ eſt Theodoſia, occupaverint, Tamerlanusque decausatus Tartarus illam ceperit, a quo tempore eam Tartari Ulani qui & Præcopenſes ſeu Cimenſes, ex oppido nomine ita vocati, poſſiderunt & inhabitarunt; qui & ipſi poſtea in Turcis fuerunt ſubacti & ad tributum ſolvendum coacti; Oſtro-Gothi tamen ſemper montana, licet ſub tributo, poſſederunt. Loquuntur autem Germanice, qua, Lingua omnes Gothi, utpote Germani ſunt uſi. Superfuere & ad ætatem usque noſtram Duces Gothorum nobiliſſimi de* MANKUP *dicti, qui caſtrum Mankup* [ſom ännu år en fäſtning uti Crim] *ſemper a Tartarorum vi defenderunt, donec* MAHOMET, *Turcarum imperator, Caffam expugnavit, Tartarosque ac peninſulam ſuo ſubjecit imperio. Tum & caſtrum Mankup cepit, ac duos fratres de Mankup gladio percuſſit; in quibus & tota Gothorum illorum nobilitas ceſſavit. Gothi vero qui adhuc in montibus ſuperſunt, ut plurimum vineas colunt & inde vitam ſuſtentant.*

ning ſom ſkedde af Nationen wid ODINS bo-tagång, icke deſto mindre med hans afkomlingar här i Norden hafwa plägat ſtändigt umgånge; hwadan är då den märkeliga ſkilnad, ſom ſkönjes imellan den Göthiſkan ſom läſes i ULPHILÆ öfwerſättning af Bibelen, och den ſom på wåra Run-ſtenar finnes; om de woro af ſamma ålder? eller ſkulle wål en utländſk och Nordiſk *Göthe*, med deßa ſå wida ifrån hwarandra afwekna dialecter, hafwa kunnat talas wid? ſkulle wål ſläktingar ſins imellan hafwa brukat tolk? hwi har man icke ſå ſnart träffat Run-ſtenar wid *Tanais*, i *Frankerike*, *Spanien* och *Italien* ſom i Norden? ånſkönt wi detta icke ſkulle tro, kunna wi likafult behålla den åran, at räkna de gamle utländſke *Göther* ibland wår äldſta ſlägt, ſamt hafwa, ſom Kong CHRISTOPHER ſäger, *Götha*-namnet i Norden qwar och faſtſtändande; ſedan det för flera hundrade år tilbaka, på alla andra ſtällen i werlden utſloknadt v). Jag föreſtäller mig fördenſkul at SABAS eller AUDIUS, mer än ABARIS, ANACHARSIS, XA-

v) Den Göthiſka ſlägtſkapen ſträkte ſig wida öfwer Europa redan i de äldre århundrade efter CHRISTI födelſe, til *Celter* och alla de folkſlag ſom af dem härſtamma; altid ſkilde ifrån de *Hunniſka* eller *Slaviſka* inflottningar ſom mellankommit, och på ſina ſtällen ſatt ſig neder. At Franker, Göther och Saxer woro ſlägt, wiſar, at förtiga många andra ſkäl, et ſtälle hos *Venantius Fortunatus* Lib. 9. cap. 1. en Auctor af Sjette Seculum, der CHILPERICI namn, ſom war Frankernas Konung a. 560, uttolkas af Göthiſkan, ſom följer:

CHILPERICE *potens, ſi interpres Barbarus adſit,*
Adjutor fortis, *hoc quoque nomen habet.*

Chilperik, det är, Hjelprik.

HOLXIS, DICENÆUS, ZEUTA, S. NICETAS, eller någon af alla dem, hwilka uti de Grækiſka Menæis finnas nämda med ſtera af deras hop, oß icke i någon mot ta widkomma: och ſåger blott hwad mig under deßa ämnens betraktande har kunnat förefalla, med all aktning för andras tankar. Det är åtminſtone ſåkrare i deßa mörka ämnen at wara ſentrogen, än at alt för fort och myndigt döma. Men tydeligare bewis af deras hiſtoriſka nitälſkan, ſom uti det förra Seculum ſkrefwo, kan icke anföras, än hwad hos VERELIUS på et ſtälle läſes; där han påſtår, huruledes Lagen borde anſe alla dem med ſtraff, ſom wågade twifla at de *Götber* ſom intogo *Rom* utgådt ifrån Swerige, och at man wäl måtte ſlå dem i pannan med Run-ſtenar ſom förringa deras ålder x). Med ſå hårda wilkor bleſwo ſwårt at wara Hiſtoricus.

§. 4.

AUDIUS bör likwäl wid förbigående mer än nämnas, ſedan en af wår tids berömligaſte Auctorer har upgifwit honom ſom den förſta Nordens Apoſtel, hwilken i Swerige under namn af MIT-ODIN, ſkal hafwa predikat Evangelium, omkring år 340; ſamt ſedan han upfylt Sweriges rike med Kyrkor och Kloſter, år, ſom af honom ſåges, dödt på Fyen y). Detta är en ſå djerf ſom underlig gißning. Om AUDIUS bör man läſa EPIPHANIUS z) där han anför-

rer

x) VERELII *Epiſt. H. S.* p. 2.

y) v. DALIN *S. R. H.* T. 1. p. 339.

z) EPIPHAN *adv. Hæres* L. 1. cap. 14, 15. *Cæterum idem ille ſenex* AUDIUS *in Scbytiam ab imperatore relegatus eſt, quod populos paſſim ab Eccleſiæ obſequio detraberet, cum eo nomine ab Epiſcopis eſſet ad impe-*

res ibland den tidens ſtörſta Kjettare. Audius lefde under Kejſer CONSTANTINUS, och war en Meſopotamier til börd. Han uphåfde ſig til Anförare för en Sect, ſom efter honom kallades *Audianer* eller *Odianer*, hwilket namn utan twifwel har gifwit anledning til förwillelſen; och lärde at Gud hade kropp likaſom menniſkjan, emedan den Heliga Skrift witnar, at hon är ſkapad efter Guds belåte. Huru Audius af Kejſaren Landförwiſades på Präſterſkapets ſkjäliga begäran: at han då begaf ſig til *Scythien*, ſamt de inre delar af *Gothien*; där gjorde Proſelyter, byggde Kyrkor och Kloſter til et ſtort antal, och åtteligen i en ganſka hög ålderdom någon tid dereſter dog, intygar Epiphanius. När wi wid hans tid finna et *Gothia* brede wid *Aſiens* gränſor, ſom låg beqwämare för den flygtande Audius än det Nordiſka *Götha* Rike, hwars namn han til åſwentyrs aldrig kände; hwad nöd twingar oß, at, emot all ſannolikhet, flytta honom hit? det utländſka *Gothia* måtte ju häldre behålla ſin *Audius*? hwilken, emedan han war redan måſt utleſwad då detta före-

rnorem delatus. Cumque in ea regione verſaretur, quot autem annos ibi vixerit certo aſſeverare non poſſumus; in interiora Gothiæ penetrans, barbaros multos in Chriſtianæ Religionis rudimentis inſtituit. Ex quo Monaſteria nonnulla in Gothia propagata ſunt. - - Poſt Urani & Silvani *in Gothia Epiſcopi, mortem plerisque ab ea factione abſtractis, ad paucos conventus illorum redactus eſt; atque in Calcide, quæ ad Antiochiam ſita eſt, & ad Euphratem reſidit: nam è Gothia plerique pulſi ſunt.* Hade wår Wittra Dalin läſt detta hos Epiphanius ſå hade han ej fallit på en ſå underlig tanka.

förehådes, icke låter hafwa ifrån stranden af *Euphrates* der han bodde, hunnit fram til det Danska *Fyen* innan han dog. Men wi uppehålle oß wedan för länge härwid.

§. 5.

När ÖDIN ifrån *Asiens* gränsor anlände til Scandien, har han här i Norden efter behag strax inrättat det Civila Regementet, och hela Religions wärket. Huru han delade Norden emellan Sönerna, så at ej mindre Danemark, Norje och Holmgården, det är hwad wi til en del kalla *Ryssland*, än Swerige ifrån honom räkna deras älsta Konunga-Hus, lära wi af de gamla Isländares skrifter. Det Swenska Regementet fördes af denna så kallade *Ynglingska* Slägten, alt ifrån CHRISTI tider, uti Sex Secler, och orubbad ordning ifrån INGE, til INGJALD, som med sit hårda regeniente ådrog sig namn af *Illråda*. Det förnämsta Konunga sätet war *Upsala*, hwars ålder åtminstone är lika med ÖDINS, där Öfwer-Konungarna gjerna wistades. Under denna långa tiderymd, blef Landet efter hand sönderstyckat uti många små Herradömen; emedan de Konunga-Söner som til *Upsala* Högsätet icke kunde komma, satte sig neder där de funno rum, och inrättade små Regementen under *Upsala* Konungarnas öfwerstyrsel. Sådana woro *Fylkis*-Konungar, *Näs*-Konungar, *Sjö*-Konungar, alleſamman små Ind-Konungar, hwilka öfwer alt hade sina Borgar ströddа kring Norden. Mera derom, med hwad som til den Politiska Historien hörer, bör därstädes läsas a). Det

a) cfr. om alt detta LAGERB. Sv. R. Hiſt.

bleſ-

blefwo för widlöftigt; ej heller angår det oß, då wi äro ſtadde uti et annat ämne, at omſtändeligen beſkrifwa tilſtändet under det ålſta tidehwarfwet. Fördenſkul taga wi allenaſt i korta ord ſå mycket deraf, ſom kan tjäna at framdeles deſto redigare föreſtälla den Chriſtna Lärans införande i wår Nord. Hwad ſjelfwa Landet beträffar, kan man lätt föreſtälla ſig deß beſkaffenhet uti denna Heden-hös tiden. Ty når man blott beſinnar huru wildt och ohyggeligit i jämförelſe emot *Italien*, det gamla *Tomitaniſka* landet af Ovidius beſkrifwes, dår han af AUGUSTUS förbreſwen, til eſwentyrs ibland wåra Stam-*Götter* måſte wiſtas, kan man i anledning deraf otwifwelaktigt ſluta til Nordens utſeende. ODIN kom nemligen ifrån et luftſtrek, ſom då ännu war nog hårdt, och träffade et annat icke mildare; hwad det i anſeende til läget under Polen måtte hafwa warit hårdare. Deraf ſkjönjes tillika huru mycket menniſkjohanden igenom flit kan bidraga til Climatens blidkande och jordens förädling. Man ſkulle knapt tro at de fälten, ſom omkring det ſwarta hafwet nu finnas, woro enahanda med dem, hwilka den Sulmonenſiſka poëten omtalar. Lika ſom det nu warande **Tyſkland** wida ſkiljer ſig til utſeende ifrån det oſtådade *Germanien* med deß widſträkta Hercyniſka ſkogar, der JULIUS CÆSAR berättar at Renar i hans tid funnos; hwilket nog utmärker climaters beſkaffenhet, emedan deßa djur annorſtädes ån i mycken kjöld wantriſwas, och wårt Swerje ifrån det gamla Swithjod. Således lärer ingen med alfwar, wilja innom det fruſna Norden leta igen de Elyſeiſka parker, om hwilka de Grækers och Latiners fordna

Skalder haſwo ſjungit. Snarare må man inbilla ſig det Scandiſka landet ſåſom ſtyckat medelſt många haſswikar, hwilka ännu ſynas, ånſkönt watnet förſwunnit; och landet beſtående af flera ſtörre och ſmårre Öar. En ſådan Geographie utmärkes icke allenaſt af ſjelfwa Naturen, emot hwilken intet inkaſt gifwes, men den ſtämmer åfwen öfwerens med beſkrifningen ſom TACITUS b), når intil ODINS tider, gjorde på Swiarnas boningar, ſå wäl ſom PLINII och PTOLOMÆI wittnesbörd. Hwartil RIMBERTI märkwärdiga ord kunna läggas, når han åtta hundrade år derefter, kallade de Swenſke Öa-Män eller Öa-Karlar, emedan deras land beſtod, ſom han ſäger, af Öar c). Den mycket berömde Werlds-Chartan, ſom ännu gömmes i Venedig, förfärdigad af Cosmographen MAURO, på Konung ALPHONSI V. befallning, beſtyrker detta, når hon föreſtäller Norden til ſtörſta delen ſom en Skär-gård d). Deße Öar och fält woro öfwerhölgde med måſig och ſkyhög ſkog, uti hwilka föga någon yxa ännu hade gjordt rum för foten, imellan ohyggeliga Ödemarker e) och ſtinkande kärr. Dådan är det, at de Konungar ſom lade flit

b) TACITUS de *Moribus Germ.* cap 44. *Svionum hinc civitates ipſo in oceano præter viros armaque claſſibus valent.*

c) RIMB. *Vita S.* ANSG p. m. 96. *Hanc ergo viſionem*, han talar om ANSGARIUS, *Servus Dei ante profectionem illam longe vidiſſet, certum tenebat animo, Dei ſe imperio ad partes illas incitari: & maxime in verbo quo dictum eſt; audite inſulæ, quia omnis patria illa in inſulis eſt conſtituta.*

d) BERGMANS *Phyſiſka* Beſkrifning öfwer Jord-klotet p. 209.

e) SN. STURL. H. K. P. I. p. 42.

ſitt uppå ſkogars uthuggning och oländiga markers upodling, deraf fingo åre-namn, ſamt at man räknade hus-bygnader ibland märkwärdiga gärningar. Climatet paßade häreſter; nemligen kallt och iſigt; ſlägtet liknade altſammans; ty det war wildt, ſtarkt, egenſinnigt. Deras regerings-konſt har ſåledes icke warit den finaſte. Det ſer man, at Menigheten ifrån begynnelſen har nitälſkat för ſin frihet, och hatat alt Öſterländſkt twång, ſamt både Konungar och underſåtare förnedrande enwälde. För öfrigt ſtyrde behofwen merendels hela deras Moral. Så ſnart en Konung ſåg ſig dertil mägtig, blef willjan nog gällande orſak til krigs-förklaring emot en annan; och når något ſeladdes ända til och med Huſtru, ſkaffade man ſig det med wåld. Men under alt detta dreſwos de af en omättelig ärelyſtnad. Ifrån det ſamma hände ſig deras enwigen eller dueller; hwilka hos wåra Förfäder mycket brukades, och med wißa lagar woro förſedde. De ſenare tiders Riddare därſkaper äro lemningar derefter; och om någon heder deruti är, ſå torde wåra Förfäder få anſes ſom deß upphofsmän. Äfwen hämdgirigheten, ſom hos oß Chriſtna, efter wår Frälſares lära, ſättes ibland de ſtörſta laſter, och utmärker det wärſta eller nedrigaſte hjerta, ſkattades af ſamma orſak fordom ſom en dygd och hufwudſakelig egenſkap hos ſtora Män. Denna hämdeſkyldigheten fortplantades ifrån Föräldrar in på barnen med ſamma ifwer igenom flera ättelängder, och kunde ej förr upphöra än hämden bliſwit tagen. Således ſkränktes deras begrep om ära måſt inom wapnens bruk: ty gingo de äfwen dageligen wäpnade, utom når offren och Gudstjenſten förehades; och Konun-

ningarna förde af samma ordsak, altid i fält sina Skalder wid sidan, at de straxt måtte finnas tilreds med åredikter, så snart drabbningarna woro förbi f). Det war hederligt at med kallt sinne möta döden, den de fördenskul ifrån barndomen wande sig wid at förakta g). Deras krig woro grufweliga; och sätten at straffa mer än barbariska. Miskund och barmhertighet höltes för nedrigt både at öfwa och begära. Deras lekar, då de skulle förlusta sig, kommo ofta an på lifwet, ty de wärdslösades med blod. Men Nationen war icke desto mindre talrik, emedan många hustrur hos dem tilstaddes; och ungerswänner icke då ännu måste under wäntan på utkomst förnöta halfwa åldren ensamme; ty som deras lefnad ej fordrade läckerhet, woro behöfwen efter omständigheterna snart skaffade. Den wanan at utlägga barn, då slägten blef talrik eller af andra orsaker, war ibland dem likasom igenom lag befästad och gick öfwer alt h). Hwad som hände med Moses wisar dess bruk uti *Egypten*; hwarifrån samma grymma oseder sedermera utbredde sig både i *Orienten* och *Occidenten* ibland alla folkslag: så at wåra Förfäder icke woro dertil upfinnare. Man hänledde detta ifrån Hus-fadrarätten, eller det oinskränkta wälde som, efter dessa folkens orätta begrepp, en Fader borde äga öfwer sina barn. Många exempel häraf skulle ur Islændar-

f) Samma bruk war hos *Celterna*. cfr. PLUT. Hist. de Celt. T. 2. p 208.

g) TH. BARTHOL. de contemtu Dan. mortis är rik i det ämnet.

h) Se den wäl utarbetade afhandlingen *de expositione infantum* bifogad GUNLAUGS Saga p. 194.

darenas ſkrifter kunna anföras; och bibehölts denna ogudaktigheten ganſka enwiſt ända in i ſjelfwa Chriſtendoms tiden. För öfrigit bodde denna tidens folk án på Sjön i ſina ſkepp eller aſkar, án på landet i wikar, och födde ſig med något åkerbruk, mera med fiſkande och jagt, måſt med röfwerier, hwilka icke allena här i Norden, utan öfwer alt räknades för ärerika öfningar ſå länge Hedendomen warade. Likaſom ánnu uti det ſextonde och ſjuttonde Seculum öfwer ſmart hela Aſien och án i dag i Africa. Det förefaller fördenſkul beſynnerligit, når man hos wåra Hiſtorieſkrifware läſer de grofwa bannor, med hwilka wåra ofejade Förfäder derföre mera belaſtas án andra. I anſeende til ſjelfwa ſaken kunna de dem förtjent; men icke enſamme, på en tid då det öfriga menniſkjoſlägtet gjorde áfwen ſå; och deßa fölgde blott en wane ſom gick öfwer den ſtörſta delen af werlden. Wåra áldre Hiſtorier wiſa likwál at detta röfweriet eller deßa ſå kallade *Wikings*-färder, öfwades med någon ſlags urſkilgning; at nemligen Köpmans-ſkep ej antaſtades, hwilket räknades för nidings wärk. Hwad áro wåra tiders Kåpare? De fordna tiders *Wikingar* under annat ſken och namn, men i gjerningen enahanda. Öfwer wintrarna lågo de hemma at bota ſkep och ſmida ſwärd; ſåmrarna tilbragte de med ſtröfwande, dels ſins imellan, dels annorſtädes, ſom tilfällen medgofwo. Man finner dem icke deſto-mindre hafwa warit goda gäſtgifware: trogne emot wänner, hwilket af deras Foſterbrödra-Lagar kan ſynas: Öfwerheten tilgifne; men icke deſto mindre nog högröſtade, då de wille wid tilfällen alfwarligen påminna Konungarna om deras ſkyldigheter och rikets rätt. Sådant

wiſar

wiſar Uplands Lagmannens ſtarka tal efter den tidens okonſtlade Håf-språk, til OLOF Skót-Konung, hwarom STURLESSON witnar. Icke eller må man föreſtälla ſig detta forn-ſlägtet utan alt ſlags ſnille; ty de ägde det ehuru blandat med barbari. Deras tal och ſwar war ſaltat och ofta djupſinnigt. Skalde-konſten, den de hade lärdt af ODIN och mycket yrkade, ſaknade icke ſit behag; hwilket de lämningar utwiſa, ſom ännu deraf äro öfriga; och deribland i ſynnerhet RAGNAR LODBROGS *Biarka-mal* ſom han under dödsplågorna, när ELLA i Northumberland lät ſönderſlita honom leſwande af Ormar, ſäges hafwa ſungit. Detta Skalde-qwäde torde dock wara ſammantänkt af någon annan omkring den tiden; til åfwentyrs af hans huſtru KRAKA, hwaraf det åfwen plägar kallas *Kraka-mal*. Men uti gåtor ſatte de ſtyrkan af ſin wishet; hwarmed de gärna förſökte hwarandra uti ſamqwäm. Man kan ſåledes ſäja, at med ODIN inbragtes i Norden någon ſlags grad af odling i ſinne och wäſende, ſom tilförene derſtädes aldeles war okjänd. Den gamla *Voluſpa*, eller de af SEMUNDER och STURLESSON ſamlade Eddor äro ganſka märkwärdiga lämningar af alt detta; och kunna, när man anſer deras höga ålder, ej utan förundran i wåra tider läſas i). Deras år gå ſå långt, och innehållet

i) Se BURNETS omdöme om Eddorna uti des *Archæologia Philoſ.* c. 2 p. 9. *Prodiit in lucem nuperis annis mythologia quædam Septentrionalis*, EDDARUM *nomine, quæ præter meras fabulas non paucas, quædam continere videtur multo altioris originis, & antiquæ Theologiæ magis affinia, quam ulla quæ ſuperſunt apud Græcos aut Latinos, de Scytharum vel Septentrionalium literatura.*

hållet är på många ſtällen ſå djupt och främmande, at Isländarna ſjelfwa wid uttolkningen ſom knappaſt hafwa kunnat utreda ſig. Den lärde HUETIUS har derföre mycket felat, då han anſåg *Eddorna* ſom et foſter ifrån de ſednare tiders Munkar på Island; ty man öfwertygas om deras ålder, ſå ſnart man dem läſer. Icke eller kan man inbilla ſig, det de Chriſtna, ſom ſtygdes wid hedendomen, ſkulle hafwa företagit ſig at ſammanſätta af eget ämne en Hedniſk Gudalära. Man träffar där icke allena en ſamling poetiſka taleſätt ſom Skalderna nyttjat; men, hwad mera betyder, de gamla *Scandiers* hela *Theogonie*; jämte deras tankar om Gudomligheten; werldenes ſkapelſe; menniſkjan; det onda och goda; döden och tilſtåndet efter döden; werldenes ſiſta förſtöring, med mera; en philoſophie, hwilken uti ingen måtta är orimmeligare, än den de gamla Grækiſka wiſa fortom hafwa diktat. När man noga deruti ranſakar, torde man finna ſpor af ſanningar, ſamt förnimma huru det Gudomeliga ljuſet igenom ſjelfwa hedendomens dimmor lika ſom här och där i deſſa med mörker betäkta ſkrifter dock låter känna igen ſig, och lyſer fram, ej annorlunda än dagen ur ſpringorna uti et tiltäpt rum: ſamt at någon ſkymt af den förſta *Noachiſka* förſamlingens fortplantade kundſkap, med ODIN ur *Scythien*, och ſåledes ifrån negderna af *Ararat*, tycks hafwa ſmygt ſig til Norden k).

§. 6.

k) WILDE öfwer PUFEND. Inledn. til S. Hiſt. p. 14. och *Hiſt. Pragm.*

§. 6.

Wåra förfäder woro ſtumma af Guda dyrkare alt ifrå ODINS inflyttning igenom många tide-hwarf. Hurudan Gudstjenſt de hafwa öfwat, hwilka före hans ankomſt bebodde deſſa länder, det känna wi icke; men at denna Smeä Rikes förſta grundläggare tillika med regementet åfwen ditförde lika ſom Æneas til *Latium*, både Gudar och deras dyrkan, intyga Nordens åldſta Handlingar alla med en röſt, och tillåta oß icke at twifla derom. Det kan anſes ſom beſynner igit, at AS, hwilket är det namn, hwarmed ODIN och hans följeſlagare hafwa låtit ſig nämna, icke allenaſt uti wårt egit åldſta ſpråk, men åfwen uti *Scythien*, hwarifrån han kom, betydde det ſamma ſom Gud; at det med en ſådan bemärkelſe ifrån *Etruſcerne* til dem flyttat, hwilket wåra Häfde-förfkare nr SVETONIUS 1) nog tydeligen bewiſa: ſamt at ordet GUD, i den bemärkelſe det nu äger, tydeligen ſynes brukat, för än ſedan de hedniſka *Aſar* eller förmenta Gudomligheter uti Chriſtendoms tiden bleſwo öfwergifne. Lika märkwärdigt är det, at de orter i *Oſterlanden*, dår *Scytherna* och ODINS förfäder bodde, eller åtminſtone i negderna deraf, ſom oftaſt hos *Græker* och *Latiner* utmärkas med namn af Gudarnas hem; och at en beſtändig frånſaga hos de

1) SVETONIUS in vita AUGUSTI cap. 97. *Sub idem tempus ita fulmine ex inſcriptione ſtatuæ ejus prima hominis littera efluxit. Reſponſum eſt, centum ſolos dies poſt hanc victurum, quem numerum C. littera notaret: futurumque ut inter Deos referretur, quod ÆSAR, id eſt reliqua pars e Cæſaris nomine, Etruſca lingua DEUS vocaretur.*

de gamla ſade dem, huruledes alla de Gudar, ſom i Öſterländen dyrkades, woro komna ur *Phrygien* eller mindre *Aſien*; hwilken tanke tyckes haſwa gifwit hela den öſtra werlden deß bekanta namn *Aſia*. Af det wi haſwa anfördt, må ſynas huruledes ODIN igenom en ſådan anledning hyſte ſtora tankar om ſig ſielf, och gjorde ſig anſedd, då han här i Norden träffade. GYLFE med deß enfaldiga ſamtidingar. Han war utom deß en klok Höfding efter ſin tids art; hwarföre til honom kan lämpas hwad LIVIUS ſkrifwer om EVANDER m) nemligen at han warit en underlig Man, hwilken lärde menniſkjor owanliga och beſynnerliga konſter dem de ej begrepo. Ty STURLESON och andra berätta at ODIN införde många i Norden tilförena ohörda kunſkaper: hwaribland *Runorna* eller ſkrif-konſten ſkjälfwa gen kunde anſes ſom den mäſt betydande, om man ſingo tro, hwarom ſaklöſt kan twiſlas, at han warit deras uphofsman.

§. 7.

Igenom ſina påfund, want ODIN för ſig ſielf och ſina tolf *Spekingar*, eller rådgifware, en gudomlig wördnad, hwilken warade wid hans ſlägt, icke allena ſå länge Ynglingarna regerade, men äfwen innom den anhörigheten, ſom medelſt Sido-linier ifrån honom eller hans Söner härſtammade: hwaruppå man ännu uti OLOF Skötkonungs tid wiſte berömma ſig n). När fördenſkul ODIN inrättade *Religionen*

m) LIVIUS Lib. I. cap. 7.
n) SN. STUR. H. K. T. I. p. m. 523.

i *Scandien*, blandade han ſig ſjelf in med de Gu
där ſom hans folk hade dyrkat i *Aſien*, ſamt ſat
ſig imellan *Thor* och *Frigga*. *Thor* war wädren
Gud, ſom ſtyrde årswäxten, gaf rägnet och hade i
ſkedundret i ſin hand; hwaraf han äfwen kallade
Jofur och *Auchu-Thor*. Efter honom ſkönjas ho
oß många minnen: men inga wid det Tauriſka Ni
ſet, eller uti det Scythiſka *Svithjod*, där han til å
wentyrs äfwen fordom warit dyrkad. Här i Nor
den finnas ännu efter honom årindringar uti order
Thor-dön, Thor-wigg, Thors-dag, Thore
månad, Thore, Thors-äcker, Thors-helle
förutan oräkneliga namn på orter omkring hela R
ket. Men ſå war likwäl THORS dyrkan i ſynne
het Nordmännerna eller Noriges Inbyggare förb
hållen, lika ſom ODINS dyrkan de Swenſke. O
DIN regerade uti örlig och gaf ſeger. Han wörde
des fördenſkul af alla Hjeltar; och emedan mån
den af den fordna tidens menniſkjor, ſträfwade eft
denna heders-titul ſåſom den förträffeligaſte, ty bl
ODINS dyrkan mycket allmen, icke allena i *Scan*
dien och Danmark, men ſnart ſagt öfwer hel
Europa, eller åtminſtone på de orter där *Göther* oc
Saxer framtogat. ODIN dyrkades af de ſiſtnämt
i CAROLI MAGNI tid, och af WIDIKINDU
för än han blef Chriſten o). Uti hans namn ſkul
ha

o) JOH. MICH. HEINECCIUS uti Abhandlung von de
Heidniſchen Götzen CROTO, cfr. Hamburgiſches M
gazin T. 26. p. 483. berättar at på Rådhuſet
Gosſlar ſkal i en wax-taſla en bön finnas förwarad
ſom de Saxiſke Hedningar giordt til ODEN unde
krigen med CAROLUS MAGNUS, af följande lj
delſe: *Hili kroti Woudanu ilp osk an osken pana W*

man winna eller dö; ſamt efter ſlutad leſnad hos honom i *Walhal* njuta belöning för manhaftiga gärningar p). Af denna Krigs-Guden äro lämningar uti orden Odens-dag, Oden-ſala, Odens-wi, Oden, hwarmed ännu den onda andan plägar beteknas m. m. Det ſkulle utgöra et långt och ganſka talrikt regiſter, om man wille upräkna alla de ſtällen, ſom efter ODIN bliſwit upkallade i Norden, Tyſkland q), Holland, Engeland r), dit kundſkapen om honom igenom Saxerna flyttades s). När denna afgudens dyrkan har ſträkt ſig ſå wida omkring hela det gamla Tyſkland, kan man med ſkjäl förundra ſig deröfwer, at den unga och lärda SCHEDIUS uti ſin bok om Germaniens Gudar honom al-

tekin ok Kelsa of tenniskena karelui ten ſlaktenera. Ik hif ri in ur un ru ſcapa un sat rof. Ik ſlakse ri all ſanka up tinen iliken Artisberka. Det är: Helige ſiora WODAN, hjelp oß och wår Herre WITIKIN, och underJältherren, för CARL den ſlaktaren. Jag gifwer tig en oxe och twå får och rofwet. Jag ſlaktar dig alla fångar på det heliga Hartisberg. Detta berg ligger wid Goslar.

p) *Walhala* war åfwen under ſamma namn bekant hos de gamle Tyſkar. Se Hamburgiſches Magazin T. 22. p. 293.

q) Voss. de progr. Idololatriæ Lib. 2. c. 13. och KEJSLER de OTHINO.

r) Uti Vita S. CUTHBERTI, ſom war en Engelſk Munk och BEDÆ Lärjunge, finnes de Hedniſke Anglo-Saxers Eds Formulair: *Juro per Deos meos potentes, THOR & OTHAN, quod ab hac hora inimiciſſimus ero omnibus vobis.* cfr. du FRESNE Lex. Lat. Med.

s) Minnen efter honom finnas åfwen i Eſt- och Liſland, nemligen Odens holmarna på det förra ſtället, och Odenpä, d. å. Odens hufwud, wid Dorpt på det ſenare, ty på betyder hufwud.

deles har utelämnat. FRIGGA hwilken sättes på Thors wänstra sida, bar omsorg för all tings alstring, såsom Moder och upphof til all kärlek, och dyrkades wid Giftermål af Barna föderskor; ja äfwen af Landtmannen för jordenes afwel och afkomst. Men efter deßa, hwilka woro de förnämsta, följde en hop gudar och gudinnor, hwars antal ökades så fort det behagade menigheten, at af någon märkelig menniska göra en gud. Om apotheoser hos andra folkslag, i synnerhet de Romare, finnas på mynt och i stenskrifter många witnesbörd. Men hwad de Celtiska folken angår, til hwilka PELUTIER äfwen räknade de Nordiska med alla deras ålderdoms qwarlefwor, nekar han at hos dem menniskjor blifwit upphögde til Gudomelig dyrkan t). Han har dock mycket mißtagit sig deruti, ty sjelfwa ODIN med alla sina *Diar* eller wise, som ifrån Asien giorde honom sällskap, blefwo efter döden förgudade, hwaraf deras afkommande slägt tog sig et stort anseende, såsom härstammande ifrån Gudarna; hwarföre de äfwen föraktade alla sina grannar, ej annorledes än de gamle Romerske och Grekiske Regenter skröto af deras Gudomeliga ursprung. STURLESSON berättar at de Swenske efter ODINS död begynte tro på honom med dyrkan; samt at Diarna när de efter handen dogo, blefwo alla dyrkade u). At fara til ODEN i *Walhal* war fördenskul det samma som dö; dit ingen träl fick komma utan den som följde sin Herre såsom belöning för trogen tjenst. At dö på soteseng kallades kjerlin-

t) PELUT. Hist. de Celt. T. 6. p. m. 1. seqq.
u) SN. STURL. T. 1. cap. 10. 11. 13. cfr. SCHEFF. Upf. p. 117. och KEYSL. p. 98.

kierlinga-död; hwarföre icke eller någon ſotdöd inſläpptes i Walhal; men at ſtupa för ſwerd eller annars manligen, war ſättet at komma dit. Derföre afhände man ſig i nödfall merendels ſjelf lifwet. Det bequämaſte ſätt dertil war at man ſtörtade ſig utföre något högt berg, ſom deraf kallades Ätteſtupa, emedan hwarje ätt utſökte ſig något för ſådant bruk bequämt ſtälle, hwilket dertil af lägg efter lägg nyttjades, lika ſom ſlägte-grafwar uti de ſenare tider. Det förakt man ſåledes wiſade för döden, ſwarade efter deras tanke emot den åra at dö för ſwärd. En ſådan mycket märkelig ätteſtupa omtalas i Göthriks och Rolfs Saga, ſåſom en Slägt uti Weſtergöthland tilhörig, och är förmodeligen den ſamma, ſom, til femtio alnars bredſtört djup finnes belägen i *Tunbems* eller *Göthene* Sochn, imellan bergen *Hall* och *Hunnaberg* derſtädes v). Om en Konung ERIKS märkeliga apotheoſis uti Ansgarii tid, hwarom hos Rimbertus läſes, ſkal framdeles handlas. Til alla åfwan anförda Gudar kommer ännu et ſtort antal Hus-gudar, *Lares*, och Skur-Gudar, ſom woro til anſeendet mindre än de förra och ſtodo lika ſom under deras lydnad x).

§. 8.

Uti *Asgard* wid floden *Tanais* war et ſtort afguda-hus där ODIN offrade, och underhölt guds-

v) Wallmanni Diſſert. Acad. de *Rupe Gentilitia in Göthen.* p. 15.

x) Om alla deſſa de gamlas Gudar handlar Scheffer i ſin Upſalia Antiq. cap. 4. och v. Dalin S. R. H. T. 1. p. 157. Wormius Monum. Dan. Lib. 1. cap. 3. Lagerbring S. R. Hiſt. T. 1.

tjenſten ſå länge han Öſter ut wiſtades. NIORD och FREY woro detta templets föreſtåndare y). Så ſnart han anlände til *Scandien*, berättar STURLESSON, inrättade han i *Sigtuna* et dylikt offer-ſtälle, dår NIORD i Noatun underhölt offren på ſamma ſått ſom i *Aſien*. Til en likhet, med afguda-huſet i *Asgard*, anlades åfwen et i *Upſala*, der FREYR tog ſit ſäte, nemligen det öfwer hela Norden ſedermera mycket ryktbara *Upſala* tempel; om hwilkets dyrbara tilredning, mera af de gamla plågar berättas, än ſannolikheten i alla ſtycken ſynes medgifwa. Imedlertid läſes den hyperboliſka frånſagan redan uti ADAMI *Bremenſis* tid, at det *Upſaliſka* afguda huſet, ſom då ännu war oförſtördt, har warit öfwer alt med guld beklädt z). De härda twiſter ſom uti det förra Seculum uppehöllo wåra Lärda, i ſynnerhet twänne Profeſſorer i Upſala, SCHEFFER och VERELIUS, angående detta afguda-huſets rätta läge, antingen innom det gamla eller det nu warande ſå kallade nya

y) OLOF TRYGVES Saga ed. Scalh. P. II. p. 49. Öſter om *Tanais* är det land ſom kallas *Aſia*, och det folket kallades *Aſer* ſom der bygde: och deras hufwudſtad *Asgard*. ODIN war der Konung öfwer: der war et ſtort offerhus: ODIN ſatte NIORD och FREY til offrens föreſtåndare.

z) ADAMUS Brem. de Situ Daniæ p. m. 54. *In hoc templo, quod totum ex auro paratum eſt, ſtatuas trium Deorum veneratur populus.* En gammal ADAMI Scholiaſt lägger dertil: *catena aurea templum circumdat, pendens ſupra domus faſtigia, lateque rutilans advenientibus, eo quod ipſum delubrum in planitie ſitum montes in circuitu habet poſitos ad inſtar theatri.* Härifrån har ERICUS OLAI, JOHANNES MAGNUS, OLAUS MAGNUS, och efter dem många andra tagit ſina berättelſer om Uplala tempels pragt.

nya *Upſala*, tyckes i någon måtta angå oß. Derföre, ehuru korta wi hafwa föreſatt oß at warq i berättelſen om wåra hedniſka förfäders afguda dyrkan, torde likwäl wåra Läſare fordra på detta ſtället någon utredning af den nyßnämda och inwecklade frågan, hwareſt det i hela Norden widt bekanta afguda hus warit belägit, hwarom STURLESSON ſäger at det i *Upſala* blifwit upbygt. Oredan kommer deraf, at twänne orter nära wid hwarandra finnas, ſom bära detta namn; nemligen den gamla ännu warande *Upſala* ſtad, och en i ſamma negd belägen bonde förſamling med Kyrka, gamla *Upſala* kallad. Uti *Upſala* ſtad finnas twänne Kyrkor, af hwilka den ena är Domkyrka, hwars ålder man wet; den andra belägen på et berg och mycket äldre, fordom Helga Trefaldighets Kyrka, nu deraf bonde Kyrkan kallad, emedan hon är en Landt Förſamling tilhörig, ſom bär namn af Bonde Kyrkjo-Förſamling. Auctor til Atlantican, hwilken wille flytta ſnart ſagt hela werlden innom Swerige, påſtod at NEPTUNI tempel, ſom af PLATO omtalas, war beläget i det nu ſå kallade gamla Upſala, ſamt den nu warande Sochne Kyrkan derſtädes qwarleſwor deraf. Men den Lärde SCHEFFER driſtade ät emot denne myndige ſin tids Dictator, anſe detta för orimligit, och flyttade det gamla ODINS tempel innom nu warande Upſala ſtad, och til det berget, der nu Helga Trefaldighets Kyrka eller Bonde Kyrkan är belägen. Häraf wäxte en beſwärlig bref-wäxling imellan SCHEFFER och VERELIUS; den ſenare en ſtark förſäktare af RUDBECKS Paradoxer a). In-

a) Det kan ej annat än förefalla beſynnerligit, at wår berömde WILDE har kunnat antaga detta ſällſamma

gen har kortare eller redigare föreſtält denna saken, än FABIAN TÖRNER, Profeſſor i Upſala. uti et ſamſpråk emellan twå Studenter, RUFUS och CRASSUS, hwilka wi fördenſkul gerna tillåta at på detta ſtället å wåra wägnar tala.

Samtal imellan RUFUS och CRASSUS om det gamla *Upſaliſka* afguda-*templets* belägenhet.

RUFUS: "Hwart gjäller reſan, min goda CRASSE?

CRASSUS: "Til gamla *Upſala*, at beſkåda de af Prof. RUDBECK nyligen upletade graffwarna kring om den gamla ſtaden, ſom PLATO ſå noga i ſin Timæo beſkrifwer.

R. "Ehuruwäl jag är nog derom förſäkrad, at det rätta g. *Upſala* är här i ſtaden, likwäl går jag med, för ro ſkull, hälſt jag råkar dig, ſom ſå länge ſtuderat i antiquiteterna, och bör weta Prof. RUDBECKS och Prof. VERELII tankar, ſom jag och tror mig före ſtå Prof. SCHEFFERI mening.

C. "Den håller jag före at ſtå i ljuſet, och med flit ſkymma ſig ſjelf, ſom efter denna dagen icke håller RUDBECKII och VERELII lära, hwilken han medelſt oöfwerwinneliga ſkäl ſtadfäſtat, och kullkaſtadt alla gamla ſagor och giſſningar om det ålſta *Upſala*.

R. "Men tror du intet, min CRASSE, at jag ſå aldeles är i mit ſinne öfwertald, at den hedniſka Kyrkan ſtått der H. Treſaldighets tempel nu ſtår, ſom du håller före henne wara behållen wid de ſtora Högarna, och gamla *Upſala* byn?

C. "Ehu-

tankeſpel om PLATOS beſkrifning på Upſala tempel. cfr. Hans anmärkningar til PUFEND. T. 2. p. 104.

C. "Hurumwäl din och andras willfarelſe kan wara eder nog för et ſtraff, at i lemnen ſanningen: likwiſt har jag luſt at ſå wiſa och bewiſa at RUDBECK har rätt, at du icke ſkal kunna ſäga et ord emot.

R. "Samma tal kan ock jag bruka emot dig på SCHEFFERS wägnar: och på det ingen må uphålla oman, ſå lät oß begynna ſjelfwa saken: warandes för mig lika, om du will förſt framföra, hwad på din ſida kan wara, eller du eſterlåter mig ſäga hwad jag wet: deremot du må ſättja, hwad dig behagar, hwilket och jag intet ſkal lämna obeſwarat.

C. "Må ſå ſkje, ſom du ſagt. Begynn din diſcourſen, båſt du gitter; jag wil höra på, och der behöfwes, hålla dig wid wägen.

R. "At förbigå all widlyftighet, sätter jag ſtrax til grund i denna controverſien, det ſom bör gälla i alla hiſtoriſka frägor, nemligen at man låter giltiga hiſtoricos haſwa främſta rummet, och hwad med en hiſtoria är jämngodt, ſåſom bref och andra ſkrifter, med mera, ſom kan tala ſjelft för ſig: ſå at uti andra rummet höra ſtå *monumenta muta*: det ware ſig gamla rudera, bygnaders gamla ſkapnader, bryggor, källor, wägar, kullar, träſk och mera ſlikt. Hwilket alt ſåſom det intet kan ſjelf tala för ſig, utan lämpas dit hwar och en gitter, ſom kan tala för ſin wara, ſå bör det dock af oß icke annorlunda uttydas, än ſom de, hwilka närmaſt intil de tiderna leſwat, och ſåledes båſta kundſkapen derom haft, det haſwa förklarat; jag förſtår de äldſta och båſta hiſtoricos: ſå at oß wil icke anſtå, at draga i twifwelsmål, hwad wåra Förfäder och redelige Scriptores ſå in- ſom utländſke, för många hundrade år ſe-

han hafwa wetat och skrifwit. Och detta är det förſta jag fordrar.

C. "Denna fordran är god, så framt du icke sätter ERICUS OLAI främſt i spetſen, och på honom grundar någon din willfarelſe, ſom SCHEFFER och de andra gjordt.

R. "Jag har nämt hwarken ERIC OLAI eller någon annan: utan de ålſta hiſtoricos, så in ſom utom lands: och kan ju ingen förneka mig denna fordran, ſom förſtår at alla gamla handlingar kunna allenaſt hämtas utur hiſtorien?

C. "Wäl, wäl: jag har ock intet der emot: lät oß gå widare.

R. "Min andra fordran är, at wi wäl komma öfwerens om ſjelfwa frågan til alla ſina delar, och icke ſluta om hela ſaken af et eller annat moment, utan af alla de delar, ſom höra til frågan, ſom äro 1:o Konungs ſätet, 2:o Staden, 3:o det ſtora afguda huſet. Den ſom kan wiſa uti hwilket dera *Upſala* alt detta warit, han ſkal hafwa wunnit.

C. "Är alt wäl talt och uti god ordning. Jag wäntar på hwad följer.

R. "Som jag ſade nyß ſätter jag Konung ſätet förſt: emedan jag af hiſtorien obſerverar, at der bliſwit Städer och Kyrkjor bygde hwareſt Konungarna ſatt ſig neder: ſärdeles den tiden, då ſtäder begynte förſt byggas i Swerige. Til exempel: när ODIN kom in uti Swerige, uti K. GYLFES tid, ſom ſwarar emot POMPEI MAGNI ålder, det EDDA oß lärer b), då bygde han *Sigtuna* ſtad och tempel, eller Blothus. Derföre när ODIN tog

b) In prolog. 6. 3.

tog här sit boställe och begynte regera, såsom ock inrätta Gudstjensten, efter det Asiatiska sättet, så tilstötte ock alluvogen, och gjorde derined en stad. Jag sade, at städerna blifwit bygda der Konung-sätet warit, hälst i Swerige, der man inga städer wetat af i de älsta tider, eller före ODINS ålder.

C. "Min goda RUFE, hwad talar du för saker? På det sättet blir intet gammalt Upsala til, och PLATO har drömt, då han så til pricka Hufwudstaden uti Atlantica har beskrifwit.

R. "Min goda CRASSE; har icke du läst Germaniam TACITI? wet ock icke du så wäl som jag, at TACITUS kjände Germanos, och ibland dem wåra Swenska til det nogaste, så at han ock beskrifwit de Swenskas kläde-drägter, seder, lagar och annat, som wår RUDBECK sjelf tilstår och lärer oß c). Samma man, TACITUS, skrifwer tydeligen med deßa ord, at i Swerige funnos i hans tid inga städer. Jag må icke tro, at du, CRASSE, eller någon annan will stiga fram och säga, at uti det öfriga wiste wäl TACITUS huru i Swerige tilstod; men woro honom obekant, om der woro städer eller ej. Nu såsom TACITUS lefde wid paß 100:de är efter CHRISTI tid, och wiste intet af några städer, som sades, hos populos Germaniæ, så är lätt at tro Sigtuna stad föga warit stad, utan snarare en begynnelse til stad, som bestått i förstone allenast af Regia aula och templo, som ODIN der bygde. Sätter jag altså med rätta Konunga-sätet först, om hwilket frågas: hwar det warit, antingen i *Upsala* stad, eller *Upsala* by. Uti ODINS tid och NIORDS war Konunga-sätet i Sig-

c) RUDB. Atl. T. 1. c. 24.

i Sigtuna, såsom SNORRO det förklarar d). Men FREI, som war den tredje i ordningen flytte det samma tillika med Gudstjenſten til *Upſala*. Hwilket SNORRO berättar med deßa orden e): Freyr reyſti at *Upſalum* Hof mikit oc ſetti dar Hofud-Stad ſin. Denne FREI kallas eljeſt INGE eller YNGVE, af hwilken hela Konunga-Slägten och haus efterkommande äro nämde Ynglingar, ſom SNORRO alt detta lärer på anförda ſtället. Af SNORRO är klart at FREI flytte til Upſala; men är ännu owiſt til hwilketdera; så wilje wi nu höra hwad wår Swenſke HERODOTUS, ERICUS OLAI ſäger.

C. "Min kjäre RUFE, det war et hårdt ord at ſmälta, at den ſtorljugaren ERIC OLAI ſkal wara Patriæ HERODOTUS, ſom med bättre rätt kan kallas Patriæ HOMERUS.

R. "Jag wet hwad namn VERELIUS och RUDBECK hafwa gifwit ERICUS. Men jag wet ock, at det är faſt annorlunda, ſom jag ſkal wiſa. Allenaſt du wil tiga, ſå länge til des jag kommer dit jag wil.

C. "Jag wil då ej widare falla dig i tal.

R. "Wäl Nu ſäger ERICUS om ſamma INGO, ſom SNORRO näſt tilförene berättade at han flyttade Kongs-ſtolen til Upſala, at folket tillika med de förnämſta tillagat Konunga-ſtol wid Upſala åt denne INGO f). Hwareſt detta Upſala war lärer han åfwen tydeligen när.

d) Ynglinga-Sagan C. 4. & 11.

e) Ibid C 12.

f) ERICI OLAI ord äro deße: *Huic Ingoni iam in Monarchicum Gothorum principatum aſſumto, plebs univerſa cum principibus apud Ubſaliam Regale Solium præparabat, & irrefragabili decreto conſtituit, ut caput & ſedes regni non alibi, quam Ubſaliæ haberentur.*

når han säger, at det blef fastslålt, at Konungar skulle bo på det samma berg, hwaresl nu H. Trefaldighets Kyrka står g). Ja han utnämner sjelfwa rummet, på hwilket alt folk höllo före i hans tid och före, at denna Konungens boning warit, nemligen på bergskullen Konungs-höger h). Här hafwa wi en historicus som bewisar at Konungs-sätet warit i Upsala stad, och at han är pålitelig gifwer oß både hans ålder wid handen, emedan han lefwat snart 300. år för oß, och hans profession, warandes han Theologiæ Professor och Decanus wid Församlingen i Upsala stad och altså utan twifwel haft til sin historia riktiga och goda documenter, hwarpå hans berättelser sig stödja, fast han undertiden måste låta sig nöja med HERODOTI de säga, de berätta, såsom han här säger, at alt folk hålla före, Konungarna suttit på Konungshögen här i staden. Bör man och i sådant fall wörda de gamlas sägn, aldenstund man efter man alt in til hans tid lärdt hwar annan och sagt hwar Konungs-sätet stått. Men såsom ERICUS OLAI berättar om den Konungs högen efter sägn; så skrifwer han med wißhet, at Konungs-sätet warit

g) *Eliminata Deorum Spurcitia & adificata ibidem S. Trinitatis Eccleſia, mons Dominii deinceps eſt vocatus* & paulo poſt: *communi omnium conſenſu juxta prædictum montem ſedes regni firmata eſt, & regalis diuturna habitatio collocata.*

h) *Extat igitur in civitate juxta poſitus, & ſub pedemontis ejus trans amnem, in loco humili, depreſſo & quaſi paludinoſo locata, monticulus quidam* Konungshöger *vocatus, in quo domus regia & habitatio creditur inſtituta, & multo ibidem tempore continuata.* orden åro ERICI OL.

warit här i ſtaden, och här af Konung INGE inrättadt, ſåſom wi hörde. Ty måtte han haſt detta ſenare af någon annan, ſom före honom ſkrifwit. Det förra om Konungs högen, at den här i ſtaden warit, witna twenne bref af VERELIO indragna uti tilläggningen til Herwara i), och lyder det förra, ſom är 200. år gammalt, ſålunda: Alla dandemän, ſom detta bref * * at jag må bygga på ena Cloſter ſins tomt i *Upſala* liggande ofwan för min gård Konungs höger är 1501. Det andra år äldre; Jag *Eſkil Jacſſon* Riddare til Wångarn, gjör witterligit &c. at jag giſt wit til *Upſala* Cloſter &c. min tröding &c. ſom ligger Cloſtret nordan til a Konungs högenom år 1480. Nu weta wi, hwar Cloſtret legat, och at den gatan, ſom går förbi STALENII ſtenhus och Oluf Swens nya gård kallas Cloſter-gatan. Norr ifrån deſſe gårdarne är Konungs högen, ſom ESKIL ISAKSSON Riddare ſkrifwer, ſå at han måtte wara på den högden, på hwilken Sal. Prof. SPOLES eller nu MAGNI CELSII och Sal. FORELII gårdar äro bygde.

C. "Om den Konungs högen har ju VERELIUS ſig redan utlåtit, at han håller honom för en åttebacka, der en Konung kan ligga begrafwen.

R. "Men ſäg mig CRASSE, hwem man bör häldre tro, antingen VERELIUS, ſom ſjelf upfunnit denna gisningen, eller ERICUS OLAI, ſom ſkrifwer hwad han hört af et almänt tal, at den högen ſå warit kallad af Konungs huſet. Se och nu huru Hiſtorien ſtämmer tilſamman, och huru ERIC OLAI

i) Auctuar. ad Hervar. p. 6.

Olai förklarar Snorro, ſom ſagt at FREI eller INGE flytt Konunga-ſätet ifrån Sigtuna til Upſala.

C. "Verelius har aldeles ſå godt ſkjäl, om icke bättre för ſin mening, at Konungs-ſätet warit i Upſala By. Ty där äro än i dag twänne gårdar hardt wid Kyrkan, dem man kallar Konungsgårdarna, uti hwilka han förmenar, at Upſala Konungarne haft ſit reſidence.

R. "Är alt ſant, at ſådane gårdar, och ſå kallade äro der til at finna, och än i dag ſåſom andra Crono hemman af bönder brukade för utlagor. Men deßa Kongs gårdar höra til de ſtumma minnesmärken, ſom behöfwa uplysning. Ty intet kan bewiſas at Konungen ſuttit i Kongshamn, Kongs Norrby, Kongell, Kongsſund &c. faſt de af Kong hafwa ſina namn. Jag kan med lika rätt ſäja deße gårdar ſå warit kallade, efter de enſkylt hafwa i forna tider hört Konungarne til, ſom Verelius säger, at Konungarna här bodt. Så länge hiſtorien tiger, äro wi bägge i wår gißning lika trodde. Låt förden ſkul Eric Olai komma fram, der ſom han ſå säger, at Konung-ſätet ſedermera bliſwit flyttat ifrån ſtaden til det ſtället, ſom nu kallas gamla Upſala k). Nu winner Verelius i ſtöd af Erics witnesbörd, at Konunga-ſätet warit i de Konungs gårdarna: men jag winner, at det förſt warit här i Upſala ſtad, och ſedan tit flyttadt. Så at Eric Ol. är aldeles

k) *Deinde quaſi ad eminentiorem locum ad colles quosdam ſublimes & planos non longe diſtantes ab urbe & a loco deorum præfato tranſlata regia ſedes, ubi etiam poſtea multo decurſu temporum reges conſidere conſueverant: qui locus nunc antiqua Upſalia vocatur.* ita Ericus Olai.

les för mig; och allas sägn är, säger jag, för den meningen, at Konunga-stoken warit af ålder här i staden.

C. "Min goda Rupe, du har tilförene hördt, at Verelius håller Eric Ol. för en sqwalkare, och den som med sina fälska berättelser bedragit alla de andra Scribenterna. Och såsom Verelius wål wiste skilja hwete från agnar, hade ock inter intereſſe, som kunde förmå honom at fäkta mer för Upsala by än för sjelfwa staden, så har jag swårt wid at gifwa Ericus och dig något bifall

R. "Jag har icke blott beropat mig på Eric Olai, utan framdragit alt folks sägn och twänne breff: hwar til kommer sjelfwa läget af Kongs högen, som än i dag är för alles ögon. Deremot har Verelius intet, och ingen stöd, hwarken af hiſtorien eller andra Documenter; utan gißar allenaſt af det namnet Kongs gårdarna, at Upsala Kongar altid på det rummet suttit. Der dock hiſtorien bewiſar, at de Konungs gårdarna aldrig haft någon Swea Konung för än Christendomen inkom i Swerige. Men på det at du, min Crasse, må förstå, at Eric Olai intet är den förſte, som kläkt detta Konungs sätet i Upsala stad, och at han lider oskyldigt då honom förewites, at han woro en sqwalkare, så skal du få se och höra andra hiſtorie-skriſware, som äldre äro än Eric, och i samma handel Den förſte är Författaren til den gamla Krönikan utgifwen af Messenius, som så talar: Och skickade at hans Konunga-säte och måsta wårelse skulle wara i gamla *Upsala*; ty at ther war theras afguda mönster och ther war alt förgylt, och ther stod uppå Dom-

berget,

erget, ſom nu ſtår *Upſala* Domkyrka. Den undre år Författaren til Rim-Krönikan:

Gamla *Upſala* war Konunga-ſäte,
Thet mände K. Nordjan läte,
Och ſkiedde alt fördy
At afgudar woro i *Upſala* by
Et förgylt mönſter på Domkyrke-berg war
I *Upſala* ther nya Domkyrkan ſtar.

At bägge deßa Krönikor åro äldre än ERIC OLAI, är klart ſå af Sal. Secret. HADORPHII företal til ſtörre och mindre Rim-Krönikan, ſom af SCHEFFERA Svecia literata l). Ja, troligt är at ERIC OLAI ſedt och läſet antingen deßa, eller andra ſådana Krönikor, emedan han derom nämner uti K. SVERCHERS leſwerne m). Den tredje är af den wigt, at det woro en ſåfång ting längre twiſla om Konga-ſätet och deß rätta ſtälle. Han heter ISRAEL ERLANDI wid paß 400. år gammal, och berättar at S. ERIC ſatt här i ſtaden, öfwade här ſin Gudstjenſt uti H. Trefaldighets Kyrka, wid paß 100 år förr än de Chriſtne inflyttade ifrån gamla Upſala landby til ſjelfwa ſtaden. Och är icke at twiſla på, at ju S. ERIC hade här ſit Säte, det HENRIC Skadeleder och hans Son MAGNUS, ſedan de dräpet K. ERIC, blundrade, ſom ERIC OLAI berättar.

C. "Jag ſynes med ſkjäl böra påminna dig Ulfr, det SNORRO ſkriſwer n), at Konungarna redan

 för

l) Svec. Liter. p. 13.

m) ERICI ord äro. *Dato enim, ſicut habens quadam Chroniçula, quod ante S. Ericum Carolus Sverceri Filius in regem fuiſſet electus &c.*

n) Olafs Saga C. 76.

för S. ERICS tid öfwergifwit ſit gamla boſtälle i det Hedniſka Upſala, och ſedan Chriſtendomen inkom, ſuttit häldre annorſtädes, ſåſom K. BJÖRN och K. OLOF i Björkö, dit ANSGARIUS ſå förſta ſom andra gången anlände, ſom klart är af RIMBERTI vita S. ANSGARII. STENKIL bodde i Sigtuna, ſom VERELIUS til Hervarar ſäger; de andra annorſtädes.

K. "Jag wet och mins wäl, min gode CRASSE, at Konungarna wid början af Chriſtendomen här i Landet bodde häldre annorſtädes än här i Upſala, och at K. OLOF Skötkonung flytte fördenſkul til gamla Upſala by; men deraf följer icke, at de förlorat ſin beſittnings rätt på Konungs höger: den S. ERIC, ſedan Hedendomen war utrotad, och den Chriſtna Gudstjenſten i det Hedniſka Upſala inrättad, åter bebodt, och gådt i Kyrka uti H. Treſaldighets tempel, ſom än i dag, ehuruwäl något ändrat och tilökt, ſtår för allas ögon. Är altſå en afgjord ſak at det ålſta och rätta Konunga-ſätet warit der Upſala ſtad nu är: 1:o af alt folks ſägn före ERICUM OL. 2:o Af ERICI OL. trowärdighet. 3:o Af gamla Krönikan. 5:o Af ISRAEL ERLANDI: Der emot du, min CRASSE, har intet at ſätta förutan blotta namnet af de twå bonde hemman i gamla Upſala byn, ſom wi kalla Kongs gårdarna; och der K. OLOF Skötkonung, at biwiſta den Chriſtna Gudstjenſten, ſom han därſtädes anſtälte, hade ſit interims ſäte. Wil jag altſå nu komma til den andra frågan om gamla Upſala ſtad och deß belägenhet.

Här påminna wi oß ſtrax TACITI ord, ſom betygar at i hans tid icke hördes af några ſtäder i Swerige

Swerige; ſå at wi i anledning af hans witnesbörd, hålla Upſala wid den tiden föga för ſtad. Åtminſtone hade icke Upſala fått något ſerdeles rop om ſig: kunde ock icke ſkje, efter FREI eller INGE ſatte här förſt ſin huſwudſtad, och leſde FREI wid CHRISTI tid, hwilket af SNORRONIS och EDDÆ förr andragna rum är bewiſligit. Författaren til gamla Krönikan ſäger åfwen, at FREI, eller INGE, *funderade Upſal* af begynnelſe.

C. "Min goda RUFE, om Upſala intet wore äldre än FREI, ſå wore ſnart beſtält med alt det berôm wåra Antiquarii bemödat ſig om at winna för wårt Fäderneslands ålder. Borde oß fördenſkul ſvarare ſöka utwägar, at på annat ſätt förklara TACITUM, än ſålunda gifwa honom et enfaldigt bifall.

R. "Ware långt ifrån mig, at jag ſkulle förringa mit Fäderneslands heder och ålder dermed, at jag ſäger Upſala ſtad wara tilkommen wid eller näſt för CHRISTI födelſe. Så tror jag ock mit Fädernesland icke fordra af mig annat, än at jag ſäger hwad jag wet ſant wara. Ty om jag ſkulle hålla med at Upſala wore bygdt ſtrax efter floden af UBBO, JAPHETS Soneſon, ſkulle det ſå ſe ut, som hade jag aldrig läſit HERODOTUS, DIODORUS, JUSTINUS, och de flera, ſom alla enhälligt ſkrifwa det ſamma ſom TACITUS: och ändå ſå aldeles intet förringa wårt lands ålder, at de ock tilſtå Scytherna af alt folk warit de ålſta och förſta i werlden. Men efter du, GRASSE, ſom jag märker, famlar ännu ſåſom i tôknen, efter den namnkunniga PLATONIS ſtad på Ön Atlantica, ſå wil jag låta ſå wara, at denna ſtaden är faſtldre. Det måſte jag doch utan genſago winna, at den-

na ſtaden har warit belägen uti endera, antingen Upſala by eller Upſala ſtad: emedan altid twenne ſärſkilta orter med detta namn funnits; ty i bägge har hon omögeligen, för orternas granſkap ſkul, kunnat wara. Och på det wi måge gå ſäkra wägar, ſå låtom oß åter taga til hiſtorien igen, förbigående de yngre, ſom alla komma derom öfwerens, at ſtaden warit af ålder der Upſala nu ſtår, ſåſom ÖRNHJELM, SCHEFFER, MESSENIUS, JOH. MAGNUS och flera. Wår ERICUS OL. talar också här om o), wiſandes icke allenaſt, at ſtaden warit wid det ſtället, ſom af begynnelſen är kallad Upſala, utan betygar ock at ſtaden ſtått på andra ſidan om ään ifrån det dom-berget, på hwilket H. Trefaldighets Kyrka ſtår. Före ERIC OL. ſkriſwer Författaren af Rim-Krönikan ſå:

Och ſkjedde alt fördy
At afgudar woro i *Upſala* by.

Hwilken Upſala by eller ſtad här omtalas, är klart af detta ſamma ſtälle, ſom förr helt och hållet är andragit; nemligen Upſala ſtad, om hwilken ISRAEL ERLANDI widare betygar det ſamma; lärandes han oß, at ſtaden war här uti S. ERICS tid, ſnart 100:de år innan Förſamlingen flyttades p). Är altſå ingen twiſ-

o) ERICS ord äro: *Extat igitur in civitate, juxta* [montem Domini] *poſita.* och något förut: *cui* [loco amœno] *e regione trans fluvium ipſum, inſignis admodum civitas ob loci frequentiam eſt fundata: locus autem à primordio nativa lingua Ubſalia dicebatur: ſed poſtmodum eliminata Deorum Spurcitia & ædificata ibidem S. Trinitatis Eccleſia.* &c.

p) ISRAEL ERL. talar ſå: *Cumque illa die,* S. Ericus *in Eccleſia S. Trinitatis in monte, qui dicitur Domini, ubi nunc metropolitana fundata eſt eccleſia, miſſarum ſolemnibus intereſſet, a quodam ſuorum ſibi nunciatur hoſtes prope civitatem eſſe.*

twiſwel om, at ſtaden war då på ſamma ſtälle ſom den nu är.

C. "Jo wiſt kan man ännu twiſla härom, ſå länge VERELIUS har på ſin ſida Påſwens ALEXANDER den III:s bref til Ärke-Biſkoppen STEPHANUS, däruti Påſwen updragit åt den nämde Ärke-Biſkoppen, at haſwa wård om Upſala ſtad. Påſwen ALEXANDER kunde ju ingen annan ſtad gifwa Ärke-Biſkopen i händer, än den, i hwilken han ſatt.

R. "Du tycker ſå min Herr CRASSE: men är dock annorlunda: ty Påſwen kunde ſå wäl anbefalla Ärcke-Biſkoppen i händer Upſala ſtad, och deß inwånare, ſaſt han, Ärke-Biſkoppen, ſatt utom ſtaden i Upſala by; ſom Biſkopen i Stregnes måſte om den ſtaden haſwa omwårdnad och bekymmer för deß omwändelſe til Chriſtna religionen, faſt han ſatt i Fors, twå mil ifrån Stregnes; och de förſta Biſkoparne i Finland, uti Rendamechi, Sochnen näſt intil Åbo. War ock icke rådeligit för Biſkopen, ſättja ſig mitt i hopen ibland Hedningarna i ſtaden. Utan kunde han wara ſäkrare, och nyttja tilfället, at då och då komma til ſtads, eller haſwa beſök af ſtads-boerna, ſom han den ena efter den andra ſäkert kunde tala wid om omwändelſen. Orden i Påſwens bref äro klara, och haſwa intet annat at betyda, än at Ärke-Biſkoppen ſkulle haſwa bekymmer för Upſala ſtad; hwilket han bewiſt ſig haſwa haft, i det han ſkaffat och tilſatt Preſter i H. Treſaldighets Kyrkjan, och genom Konung SVERCHER låtit lägga grundwalen til Domkyrkan &c. Men efter Påſwens bref icke talar nog tydeligen, ſå är bäſt, at hiſtorien det ſamma uttolkar; och är den tolkning ſådan: at 1:o war ſtaden i S. ERICS

tid der Upſala nu är: det är, före år efter CHRISTI födelſe 1161. då S. ERIC blef ſlagen. 2:o Skref ALEXANDER III. til CARL VII., ſom war S. ERICS Succeſſor, hwarföre han omöjeligen 3:o Kunde förmåla i ſit bref om någon annan ſtad, än den, ſom ISRAEL ERLANDI berättar warit ſtad. 4:o Kallar Påfwen denna ſamma ſtaden NB. en beſtändig Sweriges Hufwudſtad: det wi af Konunga-ſätet redan bewiſat om Upſala ſtad. 5:o Bewi ar ſamma hiſtoria, at Upſala by war deßa tider en liten och oſynlig fläck, ſå at efter 80 år wid paß, ſedan Påfwen ALEXANDER III. ſkref bemälte bref, beklagar ſig Ärke-Biſkopen för ALEXANDER IV, at han i Upſala by hade inga Åhörare, icke ens på de förſta helgerna: begär förbenſkuld få flytta derifrån med Församlingen q). Är någon menniſkja, ſom kan ſäga det widt bekanta och öfwer werlden utropade Upſala ſtätt på et ringa och föraktadt ſtälle; haft inga inbyggare &c.? Men du kan ſäga, at de intet ſagt ſå juſt ſanningen för Påfwen ALEXANDER IV, ſå gif då akt på K. WALDEMARS placat detta ärendet angående, ſom är utgifwit år 1270: hwaruti klagas öfwer, at denna Församlingen war öde r). Wände ſig på hwilken ſidan man wil, ſå finnes

q) ALEXANDER IV. bref til JERLERUM Archi-Ep. är ſådant: *Intimantibus venerabili fratre noſtro, Archi-Epiſcopo & dilectis Filiis Capitulo Upſalienſi accepimus, quod eorum Eccleſia eſt in vili & deſpecto loco fundata, quod propter quamplurimas incommoditates, & in præcipuis feſtivitatibus Upſalienſis Eccleſiæ vix inveniuntur, quibus Archi-Epiſcopus prædicat verbum Dei.*

r) Placatet lyder ſå: *Conſiderantes ergo dictam Eccleſiam propter ſitus ſui importunitatem ſtare quaſi ſolitariam ac deſolatam. &c.*

ſunnes dock ingen ſtad nu eller tilförene igen i Upſala by. Der är ingalunda tekn til ſtad, mindre en ſtor namnkunnig ſtad, hwaräſt Förſamlingen ſtår öde på et föraktadt ſtälle. Men jag wil gifwa dig, CRASSE, efter, at ſtaden warit i Upſala by under Påfwen ALELANDER III, ſom VERELIUS breſwet ſöker at utnyda twärt emot ISRAEL ERLANDI. Der emot begjär jag af dig, at du ſäger mig huru och hwarföre Förſamlingen ſkulle bli öde 80. år dereſter under ALEXANDER IV?

C. "Jo men VERELIUS s) gifwer dertil en ſådan orſak, at Konungarna, ſom bekant är af OLOFS Saga. begynt då redan at öfwergifwa ſit reſidence i Upſala.

R. "Detta ſwaret är intet ſwar, ſåſom hiſtorien åter oß ſkal lära. ALEXANDER III:s bref ſkrefs under CARL VII, ſom begynte regera år 1161, då Upſala Konungar före den tiden, redan öfwer halfſjerde hundrade år, begynt ſittja annorſtädes, det wi förr nämdt. Kan jag alt:å fråga; hwi Upſala borgerſkap ſom ſuttit ſtilla i 300. år, ſedan deras Konungar begynt reſidera på andra orter, ſkulle nu juſt på de ſiſta 80. åren ſtorlöpa ifrån hus, hem och ſin ſtad; ja ſå ſtorſpringa, at Upſala by, ſom war Hufwudſtad under ALEXANDER III, råkade i ödesmål och förakt under ALEXANDER IV. Detta lärer wara ſwårare at beſwara. Men rätta orſaken at Upſala by bleſ öde år denna; nemligen at de Chriſtne, ſom förſt ſatte ſig ned under K. OLOF Skät-Konung uti Upſala by, hade efter hand, för ortens ſtörre bequämlighet flyttadt in i ſtaden, eller til Upſala ſtad,

s) Tillägguingen til Herrar. p. 13.

ſedan Chriſtna Gudstjenſten kom här i ſtörre flor; och det 100. år framför ALEXANDER IV. Fördenſkul ſåſom hiſtorien nekar at i Upſala by någon ſtad warit, och lärer at hon ſtått der Upſala nu är, böra alla ſtumma minnesmärken enligit med hiſtorien utlydas: hälſt de Chriſtna ſom i Upſala by ſuttit långt in på det tredje Seculum, kunna ſynas någorlunda upbrukat ſit hemwiſt på et och annat ſätt, och lära äfwen den tiden de broar, om några ſynas teckn til, ſom lända til Upſala by, då wara lagde, på det de Hedningar, ſom wille ſe och beſöka den Chriſtna Gudstjenſten i Upſala by inrättad, ſom förr är ſagt, under K. OLOF Skött K., måtte kunna komma dertil.

C. "Jag wil intet diſputera det du härtils ſagt; men ſå är likwiſt et ſäkert märke efter en ſtad, de ſtora högarna och den gamla Kyrkan.

R. "Om Kyrkjan ſkola wi ſtrax ſpråka, men allenaſt frågar jag dig, om du håller wara likt at ſtads-Kyrkjan ſkal ſtå antten utom tullporten, eller i ändan på ſtaden, ſom RUDBECK wil at ſtaden warit der nu Upſala by är bygd. Hwad högarna angår, ſå ſynas ock de hindra och förbjuda oß tro, at den Hedniſka ſtaden warit i Upſala byn: emedan wåra Förfäder haft ſina ättehögar faſt längre ifrån farſtugudörarna. Förutan detta är ingenſtädes något det ringaſte teckn til ſtad i Upſala by, antingen af hjälrar, grundwalar, murar, ſtenhopar eller annat ſlikt, utan öfwer alt en ren botn; undantagandes näſt intil Kyrkan, der Ärke-Biſkopen haft ſit hemwiſt och de andre Preſterna med Kongs gården. Såſom fördenſkul hiſtorien ſå wäl ſom wåra egna ögon förbjuda oß tro, at Upſala by någonſin warit ſtad; ſå är mycket

i Upſala

i Upſala ſtad, förutan de anförda witnesbörder, ſom ſtyrka wår mening; ſåſom 1:o ſjelfwa belägenheten at ſtaden legat wid ån, dit man kunnat ro och ſegla. 2:o War ingen annan ting, ſom lockade de Chriſtna at flytta ifrån Upſala by til ſtaden, än denna ortens belägenhet, deß ſtarkare bebyggande och Stadsboarnas wanliga och talrika ſammankomſter, hwareſt ock flere Chriſtna Kyrkor woro uprättade. Och är wärdt at anmärkas, at SVERCHERUS II. icke lade grundwalen til Domkyrkan för ro ſkuld; utan at folket, ſom icke rymdes i Bonde-Kyrkan och bodde här i ſtaden, måtte få rum til Gudstjenſtens öfwande. Derföre ock S. ERICS capell nu wid Förſamlingens flyttning war upbygt, ſom ſes af BERONIS Præpoſiti Upſalienſis teſtamente t). Och wil jag nu 3:o fråga, hwariſtån det myckna folket ſå ſnart kommit til Upſala ſtad, at de behöfde ſå många Kyrkor, ſåſom Bonde-Kyrkjan, S. ERICS capell, S. PEDERS, S. MARIÆ Kyrkor, och dertil twenne Kloſter, hwilka, ſtrax Förſamlingen flyttes ifrån Upſala by, här florerade. Nu ſåſom denna ſtora hopen icke kom ifrån Upſala by, hwilken war ödelagd, ſåſom Påfwen ALEXANDER IV. ſkriſwer, ſå måtte de alla warit här förr, hwilket åter igen är et bewis til den ſtaden här ſtått. 4:o Bewitna ſå många rudera och tredubla gator, den ena under den andra, ſom finnas når man gräfwer kjälrar, at denna orten är af ålder bebodd. Särdeles finnes ſådant på öſtra ſidan om ån, dereſt ERIC OL. ſäger, ſtaden war belägen. Altſå har jag forteligen wiſt, 1:o at Upſala ſtad är bygd och funderad af FREI, 2:o at ſamma ſtad

t) ap. SCHEFF. in not. ad Chron. Archi-Ep. p. 119.

bliſwit bygd der Upſala ſtad nu ſinnes. 3:o Deremot Upſala by warit et föraktadt och mindre bebodt ſtälle. 4:o At VERELIUS icke har det ringaſte document at ſtadfäſta ſin mening med för Upſala by. 5:o At uti Upſala ſtad äro åtſkilliga ſtumma minnesmärken, ſom, när hiſtorien tilkommer, tydeligen giſwa wid handen, at här warit ſtad, men i Upſala by aldrig.

C. "Ehuruwäl jag et eller annat kunde haſwa at påminna här wid, ſå wil jag dock låta dig fortfara och frambättre dermed inkomma.

R. "Jag är nögd, och kommer dermed til den trejde frågan om ſjelfwa Templet och afguda huſet: och fördelar hwad jag härwid har at tala i tremne ſtycken; hwaraf det förſta ſkal beſe och ſkjärſkåda Hedniſka templets ålder och uphofsman; det andra ſkal handla om deß ſtorlek och ſkapnad; tredje om ſjelfwa belägenheten. Hwad förſta ſtycket anbelangar, ſom är om detta templets ålder och uphofsman, och derjemte om de tre afgudarnas, THORS, ODINS och FRIGGAS dyrkan, ſå är alt inrättadt och anſtält efter CHRISTI födelſe: ty tilförene wiſte wåra landsmän intet af at bygga några hus åt ſina Gudar. Ja TACITUS i ſin Germania u) wiſar, at Germani dyrkat Gudarna under träd och uti lundar. Warandes äfwen af TACITUS klart, at Germani den tiden icke lärdt at bygga några hus af ſten v).

Der-

u) CORN. TACIT. in lib. de morib. Germ. p. 692. ed Elzev. 1634. *cohibere parietibus Deos .. haut ex magnitudine cæleſtium arbitrabantur,*

v) TACIT. l. c. p 695. *Ne cæmentorum quidem apud illos, aut tegularum uſus.*

Derföre kan hända at alla wåra minnesmärken efter gamla murar torde wara en god del yngre, än wi hålla före. Icke deß mindre är troligt, at ODIN med ſina Aſianer murmåſtare-konſten förſt införde, eller til något ſtörre anſeende bragt. Så at ej olikt är, det jag ock ſtrax ſkal bewiſa, at intet tempel warit til i Upſala före FREIS ålder och regemente. Aldraförſt är angeläget, at beſe religionens beſkaffenhet, hurudan den warit wid deßa tiderna, då ODIN och hans medfölje förſt anlände til Swerige. Wi haſwa fuller ingen hiſtoria om den Gudstjenſt wåre Fäder haft, då de efter floden kommit i deßa Nordiſka länder at ſtadna: ſå är icke deß mindre likt, at de haft med ſig en ſan Guds dyrkan: hwilken har måſt alt mer och mer aftagit och fördunkladt blifwit; til deß wåra arma Förfäder råkade aldeles i et hednjſkt mörker, och dyrkade Sol, Måne, och de andra Himmelſka Kropparna, ja ock ſielfwa jorden x). Så wiſar ock RUDBECK uti ſin Atlantica på flera ſtällen, at de wåras äldſta Gudar haſwa ſådana warit. Når ock denna religionen blifwit ändrad läret VERELIUS i anförda rum utaf EDDA y). Där åfwen

x) Se VEREL. i not. til GÖTR. Saga p. 35. ſeqq.

y) VEREL. l. c. *Priſca hæc Theologia de Odino ſive Sole, Odini magi illius Aſiatici in hæc borealia adventu, non obſcurata tantum, ſed in totum fere exſtincta fuit. - - Regi quippe Svioniæ Gylvoni per illuſiones perſuaſis, ſe unicum mortalibus numen adorandum nomine & perſonis* [En aſtutiam maligni genii circa tempus nativitatis Salvatoris] *trinum. In ſublimi unique palatio ſpecie trium Regum, ſubordinatis ad invicem ſellis inſidentium, ipſe* [per malignas artes] *conſpiciebatur triplicique nomine majeſtatem ſuam oſtentabat.*

wen kan läſas, huruban religion ODIN inrättade, ty det ſäges, at ODIN intalat Konung GYLFE, det han, ODIN, wore det enda Guda wäſende, ſom borde tilbedjas under trefaldigt namn. Och en ſådan religion lärer ODIN twifwels utan inrättat i Sigtuna, der han ſig nederſatte. Warandes likt at NIORD, ſom näſt efter honom regerade, samma afgudadyrkan wid makt hållit. Om ODIN talar SNORRO z) Oden tog ſit boſtälle wid Lögeren, thet är, Mälaren, ther ſom nu kallas forn eller gamla *Sigtuna*: och ther ſammaſtädes upbygde han et mycket ſtort afgudahus, och begynte ther at offra efter *Aſarnas* plägſed. Om NIORD ſkriſwer han ſå; Niorder af *Noathun* blef ſedan en wäldig Höfdinge öfwer de Swenſka, och höll Afgudarnas offer wid makt. Deßa Afgudar har förnämligaſt warit Har, Jafnhar och Tridi: hwilkas dyrkan ODIN ſjelf anſtält. Af detta, ſom ſagt är, anmärkes, at STJERNHJELM icke utan grund berättar a), at Sigtuna är äldre än Upſala. Efter NIORD regerade FREI, ſom upprätade Gudstjenſten eller afguderiet i Upſala, om hwilket SNORRO ſå talar: Freyer upbygde i *Upſala* et

Dictus enim fuit Har h. e. excelſus Jafn Har h. e. æque excelſus & Tridi h. e. tertius &c. Iſtis poſtea nominibus non vulgo tantum adoratus, ſed & Scaldorum carminibus mirifice celebratus fuit Odinus.

z) SNORRO STURL. p. 6.

a) STJERNH. in Diſſertat. de Hyberbor. p. 139. *Nullus addictior & frequentior Deorum cultus, nullum templum in toto Septentrione ſive Aſiam, ſive Europam cogites priſcis temporibus, quam apud Sveones Sigtunenſe, & poſt Upſalienſe* &c.

et ſtort afgudaoffers hus &c. Hwarföre wi nu trygt ſtatuera, at FREI är upphofsman til Upſala afguda tempel, ſåſom wi förr bewiſat, det han af grunden upbygt Upſala ſtad, och där ſatt Konungaſätet: hwilket alt af SNORRO kallas Upſala öde. Här kan nu frågas: Hwilka Gudar dyrkades i detta FREIS Upſala tempel? Dertil ſwarar jag wara mycket likt, at ODIN under tre perſoners namn, har här måſt warit dyrkad til en tid. Ty ännu woro i detta tempel icke inkomna THOR, ODIN och FRIGGA: ſå at alla tre bleſwo här dyrkade: aldenſtund FRIGGA ännu icke kunde wara antagen i Gudarnas hop, emedan hon uppehölt offret efter FREI: der om SNORRE åter ſåledes talar: Sedan höllt Freia afgudadyrkan och offertjenſten wid magt: ty hon lefde då allena igen af alla Gudar och Gudinnor. Lärer fördenſkul något efter hennes död händt, at deſſa tre afgudar bliſwit inſatte til at dyrkas uti Upſala tempel: men när det är ſkedt weta wi icke. Det weta wi dock nu, at templet är af FREI upbygdt efter CHRISTI tid, eller ſå wid paß, ſåſom SNORRO oß lärer: hwilken wid början af tolfte århundrade war här i Swerige högt af alla aktad, uti SVERCHER III:s hof, och ſedan Lagman på Iſland: den der ſå af de Swenſke, ſom den tiden lefde, och wiſte något at berätta, eller hade gamla handlingar om händer, mycket frågade och lärde, ſom af de Norſke Skalder och deras hiſtorie-böcker, ſå at jag intet ſkiäl finner, hwarföre wi ſkulle förringa hans trowärdighet. Och haſwa wi den gamla Krönikans Auctor, ſom i detta fallet åfwen om FREI ſkriſwer det ſamma: det åfwen STJERN-

HJELM

HJELM tyckes bejaka i det af honom förr anbragta rummet, ſom inſtämmer med TACITUS: hwilken bekänner ſig in til ſin tid ej hördt af några tempel i Sverige. Hwaraf wi ſlutat tilförene, at Upſala templet, ſom FREI bygde, ännu icke warit Romarne och TACITUS bekant. Men hade det warit til förr honom några 100. år, i en ſådan fullkomlig dyrkan, ſom det ſedan war, ſå är ſäkert nog, at TACITUS det både hördt och wetat, ſom ſå noga kunnat beſkrifwa mycket annat i wårt Fädernesland.

C. "Nu bär det alt förmycket af wägen för dig, RUFE: och ſer jag at du nu glömt bort en del af dit påſtående, ſom fordrade icke allenaſt de in- utan ock utländſke hiſtoriers bifall. Prof. RUDBECK har fördenſkul, då han icke funnit nöje hos de wåra, förfrågat ſig hos Grekerna, ſom alla tider haft de hiſtoriſka berättelſer om händer: och utaf them berömmer han, ſåſom de äldſta och förnämſta HECATÆUS och PLATO. HECATÆUS anförer han ur DIODORUS Sic. b), och kan icke något wara tydeligare, än detta år om Upſala ſtad. Och är detta det ſtälle ſom intalt STJERNHJELM c), VERELIUS d), och RUDBECK

b) DIOD. Sic. l. 2 c 47. *Nam inter antiquitatum Scriptores Hecataeus & nonnulli alii tradunt, contra Galliam in Oceano inſulam eſſe non minorem Sicilia, arctis vero ſubjectam, quam Hyperborei incolant, ſic vocati, quod horea vento ſint remotiores: ſolum hic optimum eſſe & fructuoſum optimeque temperatum ac propterea bis in anno meſſes fieri. Latonam hic natam fabulantur; ideoque Apollini præ diis aliis cultum deferri &c. Cujus lucus ibi magnificus & templum inſigne rotunda forma donariisque multis exornatum. Urbs quoque Deo huic Sacra &c.*

c) In Diſſert. de Hyperbor.

d) In Auctuar. Hervar.

neck e) at hålla före detta tempel, lund och ſtad, ſom hos Diodorus omtalas, höra til wärt Upſala. Är altſå Upſala faſt åldrigare án Snorro ſäger, emedan Hecatæus leſde wid ALEXANDRI MAGNI tid, och ſålunda på fjerde hundrade året före FREI.

R. Jag tackar tig, min Crasse, ſom gifwer mig tilfälle at utlåta mig om Hecatæus och Plato, om hwilka jag har faſt annan mening án du. Och beder jag tig, at du, utan affeende til Stjernhjelm, Verelius och Rudbeck, dem jag ſå högt wördar, ſom någon annan, will höra hwad jag talandes warder. Är altſå det förſta jag wil ſäga, at ehuruwäl ingen bör neka, at ju wåra Förfäder haft mycken gemenſkap med Grekerna i handel och wandel: hwilket jag anſer ſom en afgjord ſak, likwäl at Grekerna haft ſä noga kundſkap om wärt Upſala, ſom man tilägnar Plato och Hecatæus, det kan omögeligen tros: hälſt Grekernas Geographie uti de längſt norr belägna orterna, har warit ganſka ofullkomlig. Derom jag wil framföra et eller annat bewis. Strabo f) ſäger, at hwad ſom låg på andra ſidan Elben emot werldshafwet, war aldeles obekant. Uti ſamma ſak talar Polybius g) och ſäger, at hwad ſom

e) Atlant. T. I. c. 1.

f) Strab. Geogr. Lib. 7. p. m 138. och 539. *Germanorum ut dixi, qui ſunt ſeptentrionales, juxta littus oceani porriguntur, noſcuntur ab Rheni oſtiis usque ad Albim: inque his notiſſimi Sigambri & Cimbri. Quæ autem trans Albim ſunt ad Oceanum nobis prorſus ignota.* Och ſedermera: *Atque ignoratione horum locorum factum eſt, ut audirentur, qui Riphea juga, ac Hyperboreos commenti ſunt: taliaque de ora Oceani traderet Pytheas Maſſilienſis* &c.

g) Polyb. Lib. 3. *Quicquid inter Tanaim & Narbonem ad Septentrionem vergit, hactenus nobis* ignotum:

ſom imellan Tanais och Narbonne wänder emot norr, wore obekant. Deſſa twenne wittnesbörd äro nog kraftiga, at bewiſa hwru ſtor kundſkap PLATO och HECATÆUS haft om Swerige. Men låt oß examinera hwad HECATÆUS ſäger. Han beſkrifwer ju landet der Apollinis ſtad war, at det ligger under norrſtjernan, och bär twå gångor ſäd om året. Twenne ſomrar om året har hwarken du eller jag, CRASSE, haft deſſa tjo åren wi ſtuderat tilſamman wid Academien.

C. "Wår RUDBECK har förklarat denna dubla ſäden, om den dubla ſädes-anden hos oß är, den förra på Rågen, den ſenare på Kornet.

R. "Nej det går intet an CRASSE, ty då har HECATÆUS förtalt ſig och uteſlutat den tredje, ſom är Hö-anden och bör ſtå i främſta rummet HECATÆI ord äro klara, och wete wi wäl hwad διττὸς κατ' ἔτος ἐνφέρειν καρπὸς är, utan at bry oß med någon råg- eller korn-and. Wi kunna ſå wäl tola, at HECATÆUS gifwit oß twenne ſomrar, ſom hwad PYTHEAS Baſilienſis ſäger hos ST. ABO h), at när han kom til Thule, ſå bleſ der jorden all, och ſåg alt å andra ſidan om Thule ut ſå om et lungmos, ſom intet widare kan uppehålla och bära någon reſande. Jag menar, at wi ſe alt ſådant wara falſkt och diktadt, blott at dermed låta det fåfånga Fruentimret i Athen förnöta den långſamma dagen. Låter oß widare höra hwad PLATO ſäger.

C. "Så

niſi quid poſthac curioſa inveſtigatione, de eo tractu didicerimus. Qui de his locis aliter loquuntur aut ſcribunt, pro imperitis & fabularum commentatoribus habendi ſunt.

h) Lib. 2.

C. "Såsom uppå PLATONIS auctoritet ligger förſta magten, ſå ſkulle jag gjärna willa, at man gingo här tydeligen til wåga, och indrogo af PLATO allenaſt hwad en ting kunde angå i ſänder, ſåſom förſt om Upſala eller templets ålder, ſedan om des ſkapnad och ſtorlek, änteligen om afgudarna, ſom i detta tempel dyrkades, med mera ſom PLATO ſå noga upteknadt.

R. "Jag wil ſå gjöra, och upläſa förſt hwad PLATO ſkrifwer om Atlantices eller templets ålder, ſom på Atlantica ſtod i). Utaf deßa här under andragna rum ſynes, at PLATO wil beſkrifwa et krig, ſom de Athenienſer förde med Atlanterna för 9000. år ſedan, då åfwen templet ſtått, ſom warit helgadt Neptuno. På det jag nu må gjöra kort med dig CRASSE, och ſlippa at träta om Neptuni tempels ålder på Atlantica, ſå kaſtar jag efter PLATONIS egen anledning, några 1000:de år in i ewigheten, at om du wil detta templets begynnelſe rätt upſöka, må du der börja. Imedlertid wet jag, at Upſala eller des tempel ſå länge intet warit til. Om detta templets ſkapnad och ſtorlek war det andra wi ſkulle ſöka un-

i) PLATOS *Critias* ſive *Atlant* Op. T. 3. p. 108. ed. HENR. STEPHANI cum not. SERRANI 1578. *Primum autem commemoremus ſummam eſſe annorum novem millium, ex quo belluum extitiſſe traditum eſt inter eos omnes, qui ultra, & eos qui citra columnas Herculis habitabant, quod in præſentia enarraturi ſumus.* Sedermera: *Cum itaque multa ingentiaque diluvia annorum novem millium intervallo præterierint, tot enim ex illo tempore ad præſens anni fluxere, tellus his temporibus* &c.

derwisning om hos PLATO, som uti sin Atlanticus k) säger tydeligen at templet warit en stadie långt, eller som RUDBECK det förklarar l), 300. alnar och 3. jugera bredt. Denna mätningen bryr Prof. RUDBECK sig med, och förmenar under deßa 300. alnar och 3. jugera förstås icke allenast sjelfwa templet, utan Kyrkjogården med altaren och lunden m. m. Och bör så wara, at man sträcker ut på det sättet PLATONIS tempel, emedan gamla Upsala Kyrko-torn är mindre alnetal i fyrkant. Om jag wille här gjöra et med RUDBECK, och dig CRASSE, så wore angelägit, at du först utredde för mig, huru PLATO kommer at gjöra Upsala tempel så stort och aflångt, HECATÆUS rundt; sägandes, det warit af rund skapnad; alla wåra Historici det helt annorlunda beskrifwit men JOH. MAGNUS, samt BAZIUS således det i sina böcker afmålat, som det ännu i Rom förmenas förwaradt. Ja ERICUS OL. gjör här tre salar åt THOR, ODEN och FRIGGA.

C. "Jag går och hörer så länge: och när du talt ut, skal jag sättja fram några knutar, dem du skal få loßa om du kan. Låt oß höra hwilken PLATO säger wara dyrkad i detta templet, och om du hafwer något derwid at påminna.

R. "Jag finner härwid en stor orimlighet: ty såsom jag wid detta templets skapnad ej kan förena PLATOS fyrkantiga tempel med HECATHÆI runda, så faller

k) Atl. p. 256. *Erat ibi Neptuni templum Stadii unius longitudine, latitudine trium jugerum. Altum vero, quantum longitudo ejus, latitudoque poſtulare videbitur* &c.

l) Atl. T. 1. C. 7. 7. 256.

fåller ſwårt för mig at begripa hur NEPTUNUS åfölgd af 100:de Watn-Nympher, ſom PLATO ſkrifver, och APOLLO omgifwen med alla dens Muſicanter, ſom HECATÆI ord åro, och huru THOR, ODEN och FRIGGA hwar i ſin ſal, det alla wåra Hiſtorie-ſkrifware förmåla, kunnat bliſwit dyrkade i det lilla rummet, ſom nu gör g. Upſala Kyrke-torn.

C. "Jag mins icke ſå noga huru RUDBECK alt detta uttyder: nog måſte han det i ſin Atlantica förklarat.

R. "Fuller bjuder han til at jämka ihop HECATÆI runda och NEPTUNI fyrkantiga tempel: ſå ſynas dock hörnen. Men hiſtorien, huru NEPTUNUS bliſwit utdriſwen af APOLLO, och han af THOR, ODIN och FRIGGA, den har han oß intet giſwit. Min goda CRASSE, du må hwitmena et kohl ſå mycket du wil, rörer du det, ſå ſynes dock ſtrax det ſwarta. Derföre hwad ſtorleken af templet widkommer, är intet åt at bångas med den wäſtra och tredie delen af gamla Upſala Sochne-Kyrkja. Så HECATÆUS, ſom PLATO, och alla wåra tala enhälligt om et ſtort och anſenligt tempel, ſom ſagt är. Och PLATO m) ſätter här NEPTUNUS på ſin wagn med föreſpända häſtar och hundrade Nympher omkring, förutan många andra ſtoder och bilder i templet inſatte til des prydnad. At HECATÆUS wil hafwa här rum för APOLLO och de många Spel-

m) PLATO p. m. 675. *Statuas quin etiam ex auro erexerunt. Deum quidem curru inſiſtentem, centumque equorum alatorum habenas, laquearia ulna cervice tangentem. Circa hunc Delphinis inſidentes Nereides centum. Aderant & Statuæ donariaque quam plurima privatorum &c.*

männerna, haſwa wi förr hördt, hwarmed DIODORUS och inſtämmer n). Så påſtå wi och icke mindre af den anledning wi haſwa utaf wåra hiſtoricis, at Upſala templet ſkal wara ſtort och anſenligt. ADAMUS Bremenſis, ſom leſde medan ännu Upſala tempel ſtod, och hörde åtſkilliga Swenſka, ja och andra Chriſtna för ſig berätta, om det afguda wäſendet ſom hades för händer uti Upſala, han ſkrifwer, at THOR ſtod i en ſal för ſig ſielf, ſå at förderaſkul det icke war ſå litet detta templet o). SNORRO STURLESSON, ſom war i Swerige hos K. SVERCHER III. 80 år wid paß, ſedan templet blef förſtört af INGO III, och åtminſtone ſedt rummet, och qwarleſworna af en ſå namnkunnig byggning, ſkrifwer för: Frevr reiſti at Upſalum hof mykit. ERICUS OL. ſäger ock ſå, at det war ſtort p). Til deßa witnesbyrder, ſom åro af oß, ſom ſedan tilkommit, förliga, ſedan bewiſt är, at Grekerna haſwa här intet at ſäga, kommer et monument, ſom ſiuller för ſig ſielf ej kan tala, men får igenom deßa Scribenter både ljus och mål: bewiſandes ögonſkenligen, at det hedniſka Upſala templet warit måkta ſtort; jag menar den gamla muren, ſom ännu ligger på öſtra ſidan

n) DIOD. S. l. c. *Urbs quoque Deo huic ſacra. Cives plerique Cithariſtæ, qui citharas in fano pulſantes ſacros Deo hymno canunt* &c.

o) ADAMUS Brem. *In hoc templo, quod totum ex auro paratum eſt, ſtatuas trium Deorum veneratur populus, ita ut potentiſſimus eorum Thor in medio ſolum habeat triclinium.*

p) ERICUS OLAI ſäger: *Erat ſiquidem in monte præfato templum mirificum, multa ambitione conſtructum, auroque tectum, in quo trium Deorum erectæ imagines habebantur* &c. *Collateraliter in triclinio collocatæ.*

ſidan om Heliga Trefaldighets eller Bonde-Kyrkan: hwilken ännu wiſar, huru ſtort det templet måſte haſwa warit. Och at den muren är en afleſwa efter ODINS tempel, ſkal jag nu ſöka at intala dig, min CRASSE.

C "Så mycket, ſom jag förſtår, af det redan ſagt är, ſoker du RUFE, at kaſta öfwer ända grunden til alt hwad RUDBECK i ſit wärk ſkrifwit om Atlantica, hwilken han fotat på NEPTUNI tempel, och den ſtaden PLATO omtalar: aldenſtund de måſta kännetekn til Atlantica befinnas efter RUDBECKS mening i bemälte ſtad och tempel: och detta woro en ſkada för wårt fädernesland, och det ſlag i des antiquiteter.

R. "Ja, min CRASSE, du ſäger ut det intet alla wälja fram med; och talar du rena ſanningen. Men jag frågar dig, om det är billigt kaſta öfwerända alla wåra egna hiſtorie-ſkrifwares trowärdighet med witnesbörder hämtade af utlänningar, ſom faſt mindre i ſådana ſaker äro til troendes, än de wåre, och de ſom bodt i granſkapet, allenaſt derföre, at jag ſkulle inbilla folk, at Atlantica är i Swerige. Skal jag för ſådana orſaker tro och förſwara, at Elephanter gå i bet på gamla Upſala löten q): eller at de-ſſe Elephanter äro, jag ber om förlåtelſe, boß eller ulfwar, ſom RUDBECK uttyder deßa PLATOS ord r).

q) PLATO p. 671. *Elephantor. præterea ingens ibi copia.*

r) RUDB. Atl. T. 1. p. 292. Det andra talar PLATO om Elephanter, at här fants en ſtor hop af dem. Elephanter äro ofta införde i Swerige, men allrig här i myckenhet ſedda, och derföre förſtås här igenom Elephanter Ulfwar, ty man lär af EDDA uti djurens namn, at man må kalla det ena djuret med det andras namn, allenaſt det ſkal igenkännas med ſina åt-

Skal jag tro, at wåra Förfäder haft twå ſommar och twå wintrar. Skal jag tro at JUPITER hölt råd med de andra Gudarna wid gamla Upſala högar s)? Och hwem wil ånteligen twinga mig at tro det Atlantica, ſom war ſjunken långt för PLATONIS tid, ſkal nu igen wara uppſluten, hwarom PLATO talar i Critia t), ſom ock i ſin Timæo u), der han ſäger, at Atlantica låg wid Herculis ſund, och at Atlantes härſkade öfwer hela Africa til Ægypten, och hela Europa til Italien: men de Athenienſer ſtått dem emot at de icke eröfrade all folk. Derföre wet jag intet annat, än at ÖRNHJELM rätt ſagt i ſin hiſtoria Eccleſiaſtica, at PLATO och HECATÆUS icke ens kunnat drömma om Upſala. Är ock det ſanningen aldeles likt, om wi ſe efter, hwadan ſådana berättelſer härflutit; bekjännandes PLATO at Critiæ Farfader fått denna berättelſe om Atlantica af SOLON, och SOLON

håfwor och natur, eller wid ſit bo och hemwiſt, ſåſom der läſes at en Manus kallas af Skalderna Wildbaße eller Wildſwin, galter. Men då ſkal tilläggas hennes boning, ſom hon måſt wiſtas uti, ſom är wäggian, och kallas hon således Wäggja-galt. Afwenſå i en gammal wiſa kallas en luus Sårk-elephant.

s) PLATO l. c. p. 600. *Tunc ſane deus deorum Jupiter &c. Deus omnes in ſedem eorum* [Atlantidum] *honoratiſſimam convocavit.*

t) PLATO Critias p. 661. *Illorum autem inſulæ Atlantici reges, quam inſulam Libya Aſiaque majorem fuiſſe quandoque perhibuimus. Poſtea vero cœnum ibi invium ex ſubmerſa inſula ex terræ concuſſione relictum, quod quidem hinc illuc altum in mare navigantibus obſtat, ne ultrà navigare liceat.*

u) Timæus p. m. 528.

lon af de Ægyptiſke Preſterna v). På en ſå lång omwäg kunde alt förmycket ſlagg faſtna wid den äldra ſannaſte Hiſtoria, ſom ſynes af de beſkrifningar Hedniſka Hiſtorie-ſkrifware oß lemnat om Judafolket och Iſraels barn. Så säger jag, at jag bör hafwa min frihet i ſådant fall, och icke blifwa twungen, at säga ja til det en wet med bättre ſkjäl neka. Imedlertid wet jag, at Rudbeck förmedelſt andra ſkjäl, och at följa Hiſtorie-ſkrifwarne efter på ſpåren, kan bewiſa icke allenaſt, at Atlantica är ännu ofwan watnet, utan wärkeligen i wårt Fäderneſland. Der om wi här näſt wilja ſpråka. Et moment ſtår ännu igen i denna tredje frågan om templet, nemligen deß rätta ort, och rum hwareſt det warit: hwilket ehuruwäl det är til en del utſatt, ſkal det dock utförligare ſkje. Den ſiſta af alla inländſka Hiſtorieſkrifware, ſom något förmält om afguda-huſets belägenhet är Örnhjelm, hwilken warit ſåſom upfödd i Swenſka hiſtorien: hwilken ock wäl förſtod, hwad ſå Verelii ſom Schefferi och de gamlas argument habe at innebära; men han kunde dock icke gå ifrån de gamlas mening, utan om Verelii och Rudbecks säger han i ſin Kyrko-Hiſtoria x), at ingen ting är mera med ſanningen ſtridande än detta. Äro betänkeliga ord, och fälde af den, ſom flere hålla före förſtod ſaken i grund. Har ock Örnhjelm här och der i ſit werk bewiſat de orimligheter, ſom äro i Verelii och Rudbecks lära. Näſt före Örnhjelm leſde och ſkref Schefter, hwilken i ſina ſkrifter emot Verelius förfäktar de gamlas mening. Messenius,

v) Plat in Critia p. 563. & 665. add. Not. Ficini.

x) Örnhjelm Hiſt. Eccl. p. 474. *Quo equidem dici poſſet nihil veritati adverſius.*

en gjenomdrefwen Man i det ſom Fäderneslandet angår, har åfwen påſtådt, det ODINS tempel ſtådt der H. Treſaldighets tempel nu är, förutan många andra, ſom honom följa, och hafwa jämte hiſtorien andra ſkiäl, ſåſom det, at nyßnämda Kyrka blef helgat åt den Heliga Treſaldighet i ſtället för de tre Afgudar. Hwilket ſkiäl icke är om intet. MESSENIUS berättar ock hwad hedniſka målningar i hans tid warit här och der i H. Treſaldighets Kyrka: hwilka beteknade gamla ſedwanor efter hedniſka widſkepelſer. Sådant ſom man intet får ſe i andra Kyrkor. Den gamla Krönikan wet wiſa oß hwar ODINS lund warit. Ta ſkulle the offra theras Gudom nio leſwandes hufwud. Och the ſkulle alla wara mankjöns och ther dräpas. Med bloder ſkulle the blidka Gudarna: och kropparna hängde the uti en liten lund når mönſtret, ther nu Bonde-Kyrkan ſtånder i *Upſala*. Denna Auctor är 300. år, ſom för ſades, gammal. Och ſåſom folket för honom ſagt, ſå säger han efter, at lunden war wid Bonde-Kyrkan. Det ſamma trodde de, ſom ſedan leſwat; och håller ÖRNHJELM före, at lunden ſträkt ſig ialt ifrån Bonde-Kyrkan ineinot munkebron, på hwilken plats alt intil Drotning CHRISTINÆ tid Kongs trägården war planterad, och blef af henna til åtſkilliga förlånt, at der bygga hus och gårdar uppå. Til de förra Hiſtorie-ſkrifware lägga wi ALBERTUM CRANTZIUM, ſom leſde wid paß för 200. år ſedan; är ock en utlämning och säger y), at templet war i Upſala dereſt ännu i hans

tid

y) ALBERT. CRANTZ. Lib. 5. Deſcript. Svec. in vita STENKILLI: *Venerabile illi fuit templum Idolorum apud Ubſalam, nunc quoque caput gentis & metropolis.*

tid Hufvudstad war. Är altså förmodeligen bewist, min gode CRASSE, at gamla Upsala tempel aldrig warit i Upsala by utan i Upsala stad. Ja icke allenast templet, utan ock Kongssätet med sjelfwa staden: så at jag förmodar du gjör et med mig om det rätta gamla Upsala.

C. "Så hastige språng är jag icke wan at göra, min RUFE, utan wil betänka mig, och fordrar först swar på några spörsmål, dem jag gått och samlat tilhopa, såsom widare inkast emot din mening. Jag har hördt huru mycket du pockar på dina Historie-skrifware och witnesbyrder, lika som å andra sidan, jag menar VERELII, woro inga: och synes mig, du lärdt den konsten, at intet mera draga fram af wederparternas, än du kommer wäl til rätta med at wederlägga. Mog har du hördt talas om Excerptis CAROLI AROSIENSIS, som är et sådant Document, at VERELIUS säger, det ERICI OLAI och fleras dikter om gamla Upsala stad derigenom öfwer ända kastas z).

R. "Ingalunda min CRASSE, är min sed något förtiga af alt det jag wet lända til saken: utan efter du gifwit dig ut för min wederpart, gjorde jag mig säker, och wiste, at du skulle gifwa wid handen, hwad på den sidan wore at påminna.

C. "Som jag säger, har jag några inkast i förwar, dem du måste utreda, om du wilt winna det du söker, och är detta det första, hwarwid jag frågar, om du med skjäl har något emot CAROLUM *Aroſien-ſem*

z) VERELIUS in notis ad excerpta, säger: *documentum, quo commentum* ERICI OLAI, *& totus nugarum apparatus, commentum illud de Veteri Upſala civili defendentium planiſſime everteitur.*

ſem, och hwad han anfört? 2:o Frågas hur du menar de under jorden nedſänkte altaren och det påfundne lämningar af häſtar och andra kreatur kommit för gamla *Upſala* Kyrkodörar: dem Rudbeck icke utan fleras witnesbörd upgraſwen ſå wäl ſom de förgylta ſpikarna, dem han funnit i muren, hur, säger jag alt ſådant dit kommit: derom Rudbeck i Atlantica a) widlyftigt handlar. 3:o Frågas hwad du tycker derom, at kalken i gamla *Upſala* Kyrkomur är mera lös än i andra gamla murar, ſom är et ofelbart tekn dertil, at Kyrkan warit afbränd. 4:o Hwarföre *Upſala* by än i dag heter gamla *Upſala*. 5:o Frågas om Upſala ſtad af ålder hetat Upſala, hwarföre Carolus *Aroſienſis* kallar det rummet öſtra Aros b). 6:o Frågas: Hwi du gådt förbi de tre hamnarna Plato beſkrifwit ligga utan för det rätta gamla *Upſala*: hwaraf Fyringsön ſåſom den tredje och närmaſt Upſala ligger 1:ti Upſala ſtad. 7:o Frågas: Hwad du tycker om Rolf Krakes reſa, hwilken ſedan han kom til Jvreshamn, det är hit til ſtaden, och den ön, der Academie-qwarnen ſtår, ſatte ſig til häſt och red til Upſala: hwilket om det warit här i ſtaden, hade warit onödigt rida tit han redan war framkommen? 8:o Frågas, hwad mening du har om den ſtora negden

a) Rudb. Atl. T. 1.

b) Caroli bref, deruti han gifwer tilſtånd, at flytta Förſamlingen til Upſala ſtad lyder ſå: *Mox vero mandatum Apoſtolicum cum devotione adimplentes dictis capitulo Upſalienſi eorundem Eccleſiam transferendi ad* Öſtra Arus *concedimus auctoritate apoſtolica liberam facultatem.*

regden gamla *Upſala* ägor in på ſtads-porten af *Upſala* ſtad: om icke det är et bewis til den gamla ſtaden i Upſala by? 9:o Änteligen frägas, hwad den underliga och owanliga ſkapnad gamla *Upſala* Kyrka har; ſkal betyda; om den icke warit et hedniſkt tempel?

R. "När jag tänkte wår twiſt wara ſlutad, ſå ſer jag at du då förſt ſtäller leken an med alfwara: Men på det han måtte blifwa på en gång all, frägar jag dig, om du har något mera, och beder tig, at du ock wil det nu med det ſamma gifwa wid hand.n: ſedan wil jag ock, at ſåſom du fått proponera, utan at jag med något mit tal hindrat dig, at jag måtte lika ſå ſå til alla dina frägor ſwara båſt ſom jag gitter.

C. "Det andra ſom jag kunde hafwa, är intet af ſtörre wärde, än, der du förklarar deße frägorna, jag håller alt det öfriga wara utredt. Skal ock jag intet gjöra något inkaſt widare, utan i tyſthet höra på, hwad du ſwarandes warder.

R. "Du ſäger CRASSE, lika ſåſom at förwita mig något, det jag alleſtädes pockar på hiſtorien; men det tager jag ſå aldeles intet illa opp, at jag ock ännu håller mit ſamma tal, ja ſå, at den ſynes mig förlorat ſin rätt at tala om gamla handlingar, ſom icke har hiſtorien til ſit förnämſta ögnemärke. Och derföre ſåſom jag medelſt giltiga witnesbörd och hiſtoricis förlagt, hwad i hwart och et hufwudſtycke af wårt twiſte-ämne warit mig emot, ſå wil jag bruka ſamma methode, i hwad nu ſåſom i almänhet emotſättes. Begynner jag altſå af OLUF Skött-K. ſom började regera wid paß år 993. Sedan han

war

war blefwen Christen, wille han draga hedningarna i Upsala til samma religion, men fick det swaret, han skulle låta dem obrydda c). Så want K. OLUF wid slutet af sit regemente, at han fick sättja en Biskop i Upsala, hwilket klart är af S. SIGFRIDS lefwerne, som döpte K. OLUF, lefde och predikade under honom d). Härmed stämmer den Lagfarne LUNDIUS öfwerens e). Widare blef EVERINUS förſta Biskopen i Upsala, såsom Ärkje-Biskops Krönikan oss lärer, så wäl som andra f). Lefde ock EVERINUS under K. OLUF Skót-K. det ÖRNHJEM påstår, med hwilken VERELIUS g) gjör et, allenast at han sättet EVERINUM något senare och under STENCHIL, det likwist troligare är, at EVERINUS, såsom förſta Biskopen i Upsala bör föras til slutet af K. OLUFS

rege

e) ADAM. Brem. apud ÖRNHJ. p. 178. *Is* [OLAPH] *ſubditos ſibi populos ad Chriſtianam volens convertere fidem, magno laborauit ſtudio, ut templum idolorum Ubſola, quod in medio Svioniæ ſitum eſt, deſtrueretur. Cujus intentionem pagani metuentes, placitum cum rege conſtituentes, ut ſi ipſe Chriſtianus eſſe vellet, optimam Sveđiæ regionem, quam vellet ſuo jure teneret, in qua Eccleſiam & Chriſtianitatem conſtituens nemini de populo vim recedendi a cultura deorum inferret.*

d) ÖRNHJELM Hiſt. Eccl. p. 183. *Cum S. præſul Sigfridus in Sveciam perveniſſet, totam patriam illam intra breve tempus convertit ad Dominum: quo tempore duos Epiſcopos ordinavit in Svecia, quorum unum in Eccleſia Upſalienſi, alium vero conſtituit in Eccleſia Stregnenſi.*

e) Vid. Not. LUNDII ad LL. Weſtrogoth. p. 141.

f) Vid. Excerpta ex codice membraneo Eccleſ. Upſ. ap. SCHEFF. in judicio de excerptis CAROLI p. 68. & ÖRNHJELM p. 184.

g) VERELIUS in Auct. Hervoræ p. 12.

regimente eller begynnelſen af AMUNDI. Skilnaden är allenaſt emellan ÖRNHJELM och VERELIUM på några och tjugo år. Om denna EVERINUS bliſwer frågan, hwar han fick ſit ſäte? Efter han blef Biſkop i Upſala, ſkulle han ock hafwa ſit hof, ſå wid Upſala ſnö ſom Församlingen, och fördenſkul icke ſå långt bort ſätt ſit ſäte: twifwels utan i etdera Upſala. Frågas widare, om han ſatt i det hedniſka Upſala? Det är otroligt, efter wi höre, hur hedningarna swarade K OLUF. Så kunde ock Biſkopen med de Chriſtna icke begå ſig utan Kyrkja. Hedningarnas lära de hwarken welat eller fått bruka. In ſumma; Biſkop EVERINUS med ſina Chriſtna ſatte ſig ned i Upſala by, det 1:o Biſkoparnas och Ärchi Biſkoparnas Succeſſion på detta ſtälle bewitnar. 2 o Ärchie-Biſkopens bref til Påſwen: der uti han begär tilſtånd, at flytta tådan. 3:o Påſwens, ſå wäl ſom K. WALDEMARS, och Aruſienſis Epiſcopi diplomata: dem wi redan införde: ſå at den ſom nekar härtil, han talar twärt emot hiſtorien och rena ſanningen. Sedan altſå en Biſkop war här tilſatt, fordrades nödwändigt en Kyrka, at predika uti för folket: ſåſom ock icke ringaſte twifwelsmål är, at der en Kyrka för de Chriſtna är bleſwen upbygd Wet nu någon at framwiſa någon annan Kyrka, ſom de Chriſtna brukat, än den, ſom ſtår för ögon i Upſala by? Och på det ingen må tro den Fabeln, ſom Författaren til utdraget af nämde CAROLI ſkrifter upſpunnet, nemligen at Kung INGE brände Hedna templet, och Kung SVERCHER ökte det ſedan med den öſtra tilbygnaden alt in til Choret, det är mellandelen af Kyrkan, ſom nu beſtår af tre de-

lar

lar h). På det, säger jag, ingen må tro sådant, så wil jag af wåra redelige Häfdateknare bewiſa, at det är idel flärd och bedrägeri. Jag wil bewiſa, säger jag, at de Chriſtna redan 100:de år funnit i Upſala by, förr än det hedniſka templet blef förſtördt. Och ſkal man nu få ſe, hwad deſſe dikter äro til troendes, ſom du CRASSE, ſom följer VERELII ord och myndighet, håller före kunna kullkaſta alla de gamlas berättelſer. Men ſå måſte du ock tänka, CRASSE, at om detta document, ſom är det endaſte, bliſwer maaſtjelpt, då går altſamman öfwer ända. Akta nu på: Efter OLUF Skött K. begynte

ANUND II. - - - - - år 1026.
EMUND II. - - - - - 1051.
STENCHILL II. - - - - 1054.

Denna STENCHIL regerade wid paß 14 år: och ſtod Afguda-huſet i Upſala under honom behållit, det är öfwer 40 år, ſedan Biſkops-ſätet uti Upſala by blef inråttadt. Wi ſe ju af ADAMO i) at Afguda-huſet war denna tiden behållit, då de Chriſtne redan

h) Auctor Excerptorum ſäger ſå: MCXXXIIX. SVERCHER I. *jecit fundamenta templi Cathedralis Upſalæ, & cum opere veruſto III. Deorum paganico ab Yggemundo igne purificato & ſanctificato conjunxit.*

i) ADAM. Brem. de Situ Daniæ, p. 152. *Conſpiravit etjam cum Sanctiſſimo viro Eginone Sconienſi Epiſcopo, ut pariter adirent illud templum paganorum, quod Ubſola dicitur &c. ut illa deſtrueretur domus, quæ caput erat barbaricæ Superſtitionis. Illa n. diruta l. potius cremata, fore ut tota gentis converſio ſequeretur. Quam confeſſorum Dei voluntatem piiſſimus Rex STENKIL in populo murmurari ſentiens, callide ſubmovit eos a tali incæpto, aſſerens, & illos ſtatim morte damnandos, & ſe a regno depellendum.*

redan suttit i Upsala by inemot 50 år. Månne de ännu intet tempel haft, utan skulle wänta andra 50 år tils K. INGO III, den Författaren til utdraget kallar *Yggemund*, skulle komma och upbränna afgudahuset, och SVERCHER åter 30 år efter INGO skulle öka den hedniska stomman, at deraf blefwo en Christen Kyrka, och de Christne således sitta uti 130 år, och likwist hafwa här sin Biskop och helgedom. Är altså solkart, at de Christna haft sin Kyrka långt för K. INGES tid och SVERCHERS; och osant, hwad Författaren til utdraget skrifwer, som större delen af de andra hans anmärkningar: hwilka SCHEFFER häcklat och kullkastadt i sit omdömme öfwer detta documentet. På detta sättet swarar jag dig, CRASSE, til din första fråga. Och kan intet se, at den behöfwer widlyftigare förklaring. Wi följa widare Historien:

Twenne ERICI regerade - - 1068.
HÅKAN Röde - - - 1068.
INGO III. - - - - 1081.

Denna Konungens historia är märkwärdig, och beskrifwen i Hervarar. k). Dereft om honom berättas, at han blef af menigheten stämd för tinget, och tilspord, om han wille hålla Fädernesslandets lag: hwarpå; då han swarade sig icke wilja förkasta den tro, som rättast woro, blef hon med stenar förjagad, och i hans ställe, hans Swåger, BLOT-SVEN antagen til Konung.

SVENO Victimarius - - 1082.

Om honom skrifwer Hervarar. l): Men hans Swå-

ger

k) Hervar. Cap. 20.
l) Herv. p. 182.

ger SVEN blef qwar efter honom på tinget. Han tilböd dem Swenſkom, at uppehålla blot-offret för them, om the wille gifwa honom Konunga wåldet: thertil jakade de alla: och wardt SVEN då til Konung tagen öfwer Swerige. Då framleddes en häſt, och ſönderhöggs, och ſkiftades omkring til at åta. Men Guda-beläret wardt med blodet beſtruket: och förkaſtades då Chriſtendomen öfwer hela Swerige, och uptogs igen det hedniſka blod-offret, och blef K. INGE då fördrifwen af Riket, och for til Wåſtergöthland. BLOT-SVEN wardt 3 år Konung. Utaf denna hiſtorien ſe wi 1:o at Chriſtendomen war ännu ſwagare än hedendomen, i det ſtörre delen woro hedningar, ſom ännu hade och dyrkade ſina beläten, dem de med blodet beſtruko. 2:o at Chriſtendomen blef på de ſtällen han war inråttad, i 3 år öfwer alt ödelagd, och det hedniſka blotandet uptagit. 3:o at de Chriſtna, med Biſkopen i Upſala, haſwa måſt twifwels utan antingen fly, eller tiga til det ſom föregick Ty tog BLOT-SVEN up blot-offret öfwer hela Swerige, så lärer han ej heller ſkont de Chriſtnas boſtälle i Upſala by, utan åfwen der offrat. Och då äro de häſta-benen, ſå wäl ſom andra afguda-lemningar, ſom RUDBECK funnit, der lämnade. Är ock nu ſwarat til den andra fråga, min goda CRASSE, och det åfwen af hiſtorien Sedan BLOT SVEN, regerat i 3 år, ſå kom INGO igen, och drap SVEN ſäger Hervara: INGO intog Konunga-dömet igen i Swerige, och förde den rätta Chriſtna tro i lag igen.

INGO

INGO återſtäld - - - - - 1085.

När han nu igenkom til regementet, hålla wi, ſåſom andra före, at han förſtörde afguda templet, ſom jag ſade; hwilket nu ögonſkjenligen märkes hafwa ſkett 100. år, ſedan de Chriſtna med ſin Biſkop begynt hushålla i Upſala by. Och ſåſom de Chriſtne ſutto uti Upſala by, ſå ſutto Hedningarna i Upſala ſtad, hwar wid ſin Kyrka: ty i en och ſamma kunde icke den ſanna Guden dyrkas och de tre afgudarna et helt tidehwarf igenom. Och är detta ena ſkjälet, min CRASSE, ſå ſtarkt och ſtadigt, at det kan hålla ryggen faſt på alla wåra hiſtorici i denna ſaken: ſå at icke ens behöfwes ſwaras til de förgylda ſpikarna annat, än at, om de der warit, de då warit ditſlagna af de Chriſtna, ſom utan twifwel welat hafwa ſin Kyrka ſå gran ſom hedningarna: det kan åfwen wara ſwar til din andra fråga, min CRASSE *). Den tredje frå-

F gan

*) Hela detta bewis med de förgylda ſpikarna, och alt det öfriga ſom denna fråga innehåller, rörande denna Kyrkans ſtruktur och anſeende af Hedniſk bygnad, med mera, äger ingen faſtare grund, än at RUDBECK reſte, i ſällſkap med några Tyſka och olärda Officerare, på hans anmodan, ut til gamla Upſala Kyrka, hwilka där ſågo med hans ögon, både förgylda ſpikar och annat ifrån hedendoms tiden; ſamt gåfwo derom ſit intyg, med namnens underſkrift; hwilket VERELIUS och RUDBECK låto trycka. Denna under RUDBECKS ögon ſåledes tilkomna arteſt, bewiſar mera än den bör; ty den bewiſar, ſom ſkulle den til hela ſin mening wara tagen ur RUDBECKS ſkrifter, eller copierad ut RUDBECKS hjerna. När wår TÖRNER ſkref detta ſit ſamta, war RUDBECKS befallande minne ännu ſå betydande, at han ej wille nämna alt ſå rent ut. Sådana och många dylika påbördningar brukades denna tiden af många, då det behöfdes.

gan år: Hwarföre Kalken i gamla Upſala Kyrk
mur år mera mör och lös än annorſtädes, om id
Kyrkan brunnit? min kjära CRASSE, jag har intet m
kat dertil: hafwandes de Chriſtnas Kyrka ſå wä
kunnat wara wådeld underkaſtad, ſom hedniſka tem
plet den brand K. INGO ſtack derpå. Gjör mi
dock til wiljes CRASSE, når du kommer til ſtade
igen, at du jämnförer det bruket och den kalken, ſo
fins i den gamla muren öſter från Bonde-Kyrkan
och ſåg wid tilfälle, hwad ſkilnad du finner. Ehuru
wål ſådana ämnen åro nu icke mera at nämn
Wi fortfara med hiſtorien:

PHILIP, HALSTANS Son - - - 110
INGO IV. - - - - - 110
RAGVALD - - - - - - 113
SVERCHER II. - - - - 113
ERIC den Helige - - - - - 115

Sedan K. INGE III. förſtörde afguda-näſtet i Up
ſala ſtad, ſom ſagt år, lärer antingen han eller nå
gon af hans efterträdare upbygdt H. Trefaldighet
Kyrkan. Men likaſt år, at INGO ſjelf det gjord
på det de omwände hedningar måtte ſtraxt haft ſi
religions-öfning. Ehuru mer år, ſå år och blir de
faſt, och kan aldrig omkullkaſtas, at S. ERIC wi
paß femtio år efter K. INGE höll i Bonde-Kyr
kan ſin andakt år 1161, eller ſom andra wilja 1160
Wi hafwa förr andragit ISKAELIS ERLANDI rum hå
om, och år en klar ſak. Dock på det CAROLI ARO
SIENSIS fåfånga må widare bli' kunnig, ſå wil ja
hålla ISRAEL och honom emot hwar annan. ISRAE
ERLANDI m): når S. ERIC på den dagen hiwi
ſta

m) *Cumque illa die*, S. ERICUS, *in Eccleſia S. Tri
nitatis &c. miſſarum ſolemnibus intereſſet &c.*

ſtat högtiden i H. Trefaldighets Kyrka, ſå &c. Författaren til excerpterna ſäger: 1210. blef det wid öſtra Åros och Ullrakr upbygda templet af SVERCHER II. helgadt åt den H. Trefaldighet n). ISRAEL ERLANDI ſäger, at S. ERIC war i H. Trefaldighets tempel 1161. Författaren til excerpterna ſäger, at det intet war til i S. ERICS tid, utan är bygdt 50. år ſedan S. ERIC war ſlagen. Hwilken ſkal man nu häldre tro, min redelige CRASSE? Här i akttages ock granneligen, at CAROLUS war ISRAELIS ERLANDI Företrädare uti Wäſterås Biſkops-döme, och at ISRAEL icke gjorde litet wärde af honom, utan kallar honom Wördige Fader Herr CARL min Företrädare o). Skulle nu ISRAEL ERLANDI warit ſå dum, at han icke wetat, hwad hans Företrädare ſkrifwit om H. Trefaldighets Kyrkan. Skulle han, ſäger jag, aldrig hördt talas om den ſtora CAROLI hiſtorie-bok, af hwilken detta utdraget ſäges wara gjordt? Eller mon tro han ſkulle wara ſå owettig, och med flit ſatt ſig til at dikta en ſådan oſanning honom til förtret, ſom han eljeſt ſå högt wärderar? Det må han tro, ſom tro kan alt det ſom otroligt är. Nu ſåſom aldeles folklart är, at Bonde-Kyrkan är upbygd af INGO III. eller ſtrax efter honom, ſå ſer man, hwad för et härligt monument til gamla Hedniſka templet den muren är på öſtra ſidan: den wi tilförene omtalt, och nu befinne, at han är äldre än INGO III. och

n) MCCX. *Templum ad Eſtraaros & Ullnakr exſtructum a* SVERCHERO II *S. S. Trinitati conſecratum.*

o) *Venerandum Patrem Dnum* CAROLUM *prædeceſſorem.* Vid. VEREL. in not. ad Excerpta.

Bonde-Kyrkan, och förbenſkul icke kan wara tecku til nåaon annan bygnad; utan är werkeligen grundwalen til afguda templet.

Efter S. ERIC begynner

CARL VII. - - - - 1161.
KNUT - - - - - 1168.
SVERCHER III. - - - 1197.

Under denna SVERCHER leſde SNORRO, ſom wi förr nämdt: och wilje nu af honom indraga et rum, der han åfwen ſtadfäſter wår mening, då wi ſäge at här i Upſala af ålder ſå templet ſom ſtaden warit: Uti Swerige war en gammal landsſed, medan hedendomen ther ännu warade, at förnämſta offret ſkulle ſtå wid *Upſala* i Göye-månad: ſkulle ther tå offras Konungenom til frid och til ſeger. Och woro alla inbyggare öfwer hela Sweriges wälde förpliktade på föreſagdan tid, dit at komma. Ther blef tå theſſlikes hållit allmännes ting öfwer hela Swerige: ther war ockſå på then tiden marknad och kjöpſtämma, hwilken en hel wecka warade. Men ſedan Chriſtendomen inkom uti Swerige, ſå war ther ſammaſtädes icke thes mindre laga ting och marknad hållen p). Om hwad för et Upſala SNORRO talar är klart, kunnandes han intet tala om annat Upſala, än det ſom war ſtad redan i S. ERICS tid, det är inemot 50. år förr än SNORRO kom til Swerige. Står ock Diſtingen, ſom SNORRO beſkrifwer, på ſamma rum än i dag, och om ſamma marknad, ſå wäl ſom orten, hwaråſt han altid ſtådt, ſkrifwer OLAUS MAGNUS

p) Vid. SNORR. STURL. p. 477.

Dnus q), och lärer oß at Diſtingen är hållen nu och i forna tider på Upſala å, hwareſt än i dag folk förſamlas, ſåſom Smeder &c. at der drifwa deras handel.

ERIC X. - - - - 1210.
JOHAN I. - - - - 1217.
ERIC XI. - - - - 1223.
WALDEMAR - - - 1256.

Allt hit intil ifrån K. OLOF Skötkonungs tid har Biſkops-dömet med den Chriſtna Kyrkan warit i Upſala by, der hon nu ſtår; men icke allenaſt öde, utan ock ſå förderfwad af ålder och wådeld, at ſöga ſelade, at hon ju ſkulle falla öfwer ända. Och för ſamma ordſak biföll K. WALDEMAR deß flyttning r). Ännu lärer du Crasse, hafwa i godt minne, hwad Författaren af utdraget ſade om SVERCHER, at han gjordt tilſatſen på den gamla hedniſka Kyrkan i Upſala by, och

q) Ol. Magn. L. 4. C. 6. *Hac imagine demonſtratur antiquiſſimus ritus glacialium nundinarum in multis provinciis ac locis, ſuper planam apertamque glaciem opulentiſſimo mercatorum congreſſu obſervatarum: quarum celebrior locus eſt in Archi-Epiſcopali civitate Upſalienſi regni Sveciæ; per cujus medium vaſtiſſimus annis transiens in tantum ſpiſſa glacie frequentius circa initium Februarii congelatur, ut infinitam hominum multitudinem, jumentorum, pariter & omnigenarum mercium ſuſtineat gravitatem. Talesque nundinas usque in hunc diem antiquitus vocaverat & adhuc vocat* Diſting.

r) Orden i K. WALDEMARS diplome äro märkeliga: *Conſiderantes ergo dictam Eccleſiam propter ſitus ſui importunitatem ſtare quaſi ſolitariam & deſolatam, ac propter fabricam vetuſti operis & incendiis, ruinæ jam proximam, ipſam &c ad locum aptiorem, retento ſibi antiquo nomine & juribus omnibus decrevimus transferendam &c.*

heraf gjordt et Christet tempel s). Men det å
oförskjämd osanning han far med, när han s
at SVERCHER år 1138. skolat å nyo upsatt s
delen af gamla Upsala Kyrka, der likwist K. W
DEMAR, allenast 100. år der efter, uttrycker i sit
denna Kyrkas tilstånd, och det sådant, at hon l
til fall, NB, af ålder, och den wådeld henna öf
gådt. Jag sade något tilförene lika som gißa
at de Christnas Kyrka i Upsala by kunnat br
af wådeld. Nu säger K. WALDEMAR så
skjedt. Hwarföre wi nu få igen ordsaken til den
ken, som är så mör, som RUDBECK wil, och ti
kohl och brända spikar som äro fundne i ben
Kyrka. Är 1276. skjedde Församlingens flyttn
och när de Christna hade inflytt hit i staden, ka
de sit förra boställe gamla Upsala, såsom alla
historie-skrifware förmäla: af hwilka ERICUS O
och MESSENIUS in Scandia illustrata, då de tala o
warande Upsala stad, kalla det gamla *Upsala*. Och
ingen må säga, at MESSENIUS lånt ordet af ERICO O
kallar både Rim-Krönikan och den andra g. Krönika
den gamla *Upsala* uti de förr nämde rum
Är altså swarat til din 4:de fråga, min CRASSE.
följer den 5:te rörande ordsaken, hwarföre det s
til hwilket flyttningen skjedde är kallad östra
af CAROLO Arosiensi. Hade han förr hetat Up

s) Så talar denne Auctor: MCXXXIIX. SVERC
jecit fundamenta templi cathedralis Upsalæ: &
opere vetusto trium Deorum paganico ab Yggem
igne purificato & sanctificato conjunxit.

t) *Qui locus nunc antiqua Upsalia vocatur ob tra*
tionem sedis Archi-Episcopalis: sed antiquior est
quæ nunc Upsalia dicitur.

hwi ſkulle Biſkopen i Weſterås kalla honom öſtra Aros? är ock något underligit, då hwarken Påfwen eller K. WALDEMAR nämna något öſtra Aros, hwarföre Biſkopen det gjör. Uti Påfwens bref tilſtädjes dem flytta Församlingen til et annat ſtälle med behållandet af gamla namnet. Samma orden ſtå uti K. WALDEMARS bref. Men CAROLUS Aroſienſis ſkrifwer, at han på Romerſka Stolens wägnar lämnade Upſala Dom-Capitel tillſtånd at flytta ſin Församling til öſtra Aros u). Nu frågar du, CRASSE, hwarföre CAROLUS icke ſkref Upſala ſtad i ſtället för öſtra Aros, om denna orten warit kallad Upſala? Om jag ſkulle ſwara kort om godt, at jag det intet wet, ſå lärer ändå hwarken du eller någon annan widare bära bort Upſala ſtad, til hwilken Församlingen flyttades. Likwiſt ſom VERELIUS gißar at denna orten altid ſå hetat, nemligen öſtra Aros, ſå kan jag gißa med SCHEFFER, at de Chriſtna kallat ſtaden öſtra Aros alt ifrån den tid Upſala tempel blef förſtördt, hwilket tempel åtſkillige hiſtorieſkrifware förmena heta Upſala, och detta namnet warit i bruk til deß Påfwen och K. WALDEMAR befalte at Församlingen ſkulle hafwa namn af Upſala, ehwart hon flyttades v). Denna gißningen tyckes hafwa ſin goda grund, at Öſterås ſkulle ſwara emot Wåſterås. ÖRNHJELM har en annan tanke, och håller före, at ſåſom wåra Förfäder reſte ſommaren öfwer i härnad och ſjö-röfweri, eller hade andra ſjö-

u) CAROLUS Dei Gratia Epiſcopus Aroſienſis &c. *Nos vero mandatum Apoſtolicum cum devotione adimplentes dictis capitulo Upſalienſi eorundem Eccleſiam transferendi ad* öſtra Aros *concedimus.*

v) Vid. SCHEFF. Chron. Archi-Ep. p. 28.

förrättningar, de då om winteren förlade sina skjepp i wißa hamnar, hwarest de sina århus, så kallade af åror, hade uprättadt, at der inlägga sina skjepstyg och åror. Warandes åfwen et sådant århus wid Wästerås. Och häraf håller ÖRNHJELM före, at det ordet århus länge hängt wid den orten, der Upsala stad war x). Jag wil intet inlåta mig i den trätan, antingen ÖRNHJELM har rätt, som hänleder detta namnet af åror, eller VERELIUS, som säger det kommer af Ar och Os d. ä. utlopp af en flod. Mig gjör det lika mycket. Och är alt nog, at denna orten hetat östra Aros eller Arhus: det wi höra af Biskop CAROLI bref; och icke des mindre Upsala, som Historici lära. Derföre bör det ena namnet icke utstöta det andra, utan bägge förenas: som snart synes kunna skje, om wi rätt anse sjelfwa faken. Och rinner mig strax i hogen VERELII mening om det namnet Upsala, at det intet är antingen stadens namn eller templets, det ADAMUS Bremensis kallar Ubsola, utan är folkets, som bo på denna orten y). VERELIUS måste också härutinnan hafwa rätt: warandes likt at FREI följt ODINS exempel, hwilken då han satte sig ned i Sigtuna, kallade han så alt landet der näst omkring, såsom läsas kan hos SNOR-

x) Vid. ÖRNHJELM Hist. Eccl. p. 528.

y) VERELIUS in not. ad Herv. p. 62. *Upsaler ergo civium hoc loco degentium, non loci est nomen. Quemadmodum Parisii non de urbe, sed de hominibus accipitur. Gignendi casus est Upsala & subaudiendum hy vel stad aut aliud simile, ut Upsala audr, h. e. fundi Regum Upsaliensium.* Olafs Saga c. 69. Skyldi vera blot at Upsaulum, *auferendi casus, h. e. sacrificandum erat in Upsalis aut in loco Upsalorum.*

Snorro 2); ſå at Sigtuner är ſå mycket ſom Sictones eller Sigtunii. Snorronis rum låter ſå: Odin tok ser buſtad wit Löginn, dar ſem nu ero kallader forno Sigtuner. ODIN tog ſit boſtälle wid Mälaren, der ſom nu kallas forna Sigtuner; och ſedermera; han eignadiz dar lönd ſo vitt ſem hann lit heita, Sigtun, d. å. han tilägnade ſig landet ſå långt ſom han kallade Sigtun. Följer widare huru han, ODIN, fördelade ſit Sigtuna emellan ſina preſter, ſom ſkulle underhålla afgudaoffret. Så at i Sigtuna ligger Noatun, Himmelberg, Trudwanger, Bredablik, &c. Samma beſkjed ſynes wara med wårt Upſala; hwilket ſåſom det altid är pluraliter ſkrifwit, ſå har det och uti ſig begripit både ſtaden och templet, ſå wäl ſom Kongs-ſätet och alla Upſala-boar, ſom dertil lydt och legat. Jag ſade, Upſala wara pluralis numeri: men förſtår då hela widden och alt det i Upſala war, ja, det ſom war förſta grunden til Upſala öde, ſom ſedan ſträkt ſig ſå wida, at under det namnet kom alt det Swea Konungar enſkyldt ägde, jämwäl uti de andra provincierna. Det och Snorro bewitnar med deßa orden a): Tiunda land är förnämſt och bäſt bebygdt uti Swerige: ther under lyder hela riket. Ther är *Upſala* (dar ero *Upſaler*) ther är Konungs-ſtolen och ther är Ärke-Biſkops ſtolen, och ther af hafwa *Upſala* öder ſit namn. När Upſala är ſingularis numeri betyder det antingen Kongs-gården eller ock ſtaden, och heter då Upſal, ſom åter Snorro oß

2) Snorro Sturl. Yngl. S. C. 5.
a) Sn. St. Oluf Harals S. p. 477.

lårer uti Ynglinga Sagan b), der hän beſkrifwer K. INGELDS tractemente och arföl, huru ſåſom, då han ſina gäſter hade inrymt uti det ſtora palatſet han låtit bygga, twifwels utan et ſtycke från ſtaden, eller Kongs huſet, på det at elden, ſom han ſatte derpå, och hwarmed han brände dem alla, icke måtte fatta i ſtaden; han då ſjelf med de ſina förblef i Kongs-huſet, och talar SNORRO om K. INGIALD ſå: Ingialdr Kongur hafdi ſkipat hird ſinni oc öllu lidi ſinu i Upſal. War fördenſkul Upſala et ſtort ſtycke land, uti hwilket låg förſt Upſal, det är ſtaden, ſedan Sala, hwaraf Sala-gärdet ännu har ſit namn, ſå Warſala eller Wakſala, ſå Ultuna, ſå detta öſtra Århus, hwilka ock flere namn woro nödiga, då man det eller det ſtället i det ſtora Upſala wille utmärka. Och ſåſom ſjelfwa Upſalen, det är ſtaden, ſtod på öſtra ſidan om ån, och Förſamlingen ſkulle flyttas til wäſtra ſidan, den wi kalla ſjerdingen, ſå är intet olikt, at den delen af Upſala fått af Århuſet, der warit, ſit namn. Hade Biſkop CAROLUS ſkrifwit ſåſom fins uti et gammalt Calendarium c): Ärke-Biſkoparnas flyttning från gamla Upſala til Upſala, ſå hade hans öſtra Aros intet gjordt oß någon wända. Jag ſkyndar mig til den 6:te frågan, om de tre PLATONIS hamnar. Jag wet at wår RUDBECK, i anledning af PLATOS ſkrifter, ſätter oß tre ſådana hamnar utom Upſala ſtad, ſå at den förſta är Kongs-hamn, den andra Ultuna-hamn wid ladugården, den tredje wid Fyriſö, der Academie-gwarnen

b) SN. ST. Yngl. S. C. 40.

c) ap. SCHEFF. in Chron. Arhi-Ep. p. 66. *Translatio Archi-Epiſcoporum de antiqua Upſalia ad Upſaliam.*

nen nu står. De twå förra anſe wi nu intet: kunde ock wäl låta den tredje fara med, efter wi förr nogſamt bewiſt, at PLATO aldrig wetat utaf Upſala. Likwäl har jag luſt at tala med dig, CRASSE, om denna tredje wid Fyrisön belägna.

C. "Wäl: men ſå mäſte du förſt, RUFF, inbilla dig hwad utſeende Fyrisö haft i forna dagar, om du ſkal taga rätt på denna hamnen. Ty Fyrisö hade då ſit utlopp i Mälaren här wid ſtaden, tit Mälaren med ſit watn ſteg. Men når K. OLOF grof up ſöderſtröm wid agnafit, ſå förföll Mälaren til Flötſund.

R. "Kjäre CRASSE, ſäg mig, hwem ſom war tilreds, at hålla och hindra Mälaren wid Flotſund, at han icke gick widare? Säg mig ock, hwi K. OLOF Skot-Konung icke ſtrax lät ſtoppa igen ſöderſtröm, på det han och hans inwånare icke ſkulle miſta en ſå fördelaktig ſegelfart in til Fyreö? Säg mig ock om du tror, der man med lukor och dambol wille ſamma ſtröm tilſluta, at Mälaren ſkulle ſtiga hit tilbaka igen in i ſtaden?

C. "Det ſer intet olikt ut.

R. "Jo wiſt är det olikt, om Gud och naturen intet habe hållit honom qwar i ſit rum, habe han längt för K. OLOFS tid kunnat med alt ſit watn qwiſta til hafs under Norrabro i Stockholm. Så är ock det at betänka, at alla wikar ſättja ſig alt efter ſom kjällor och floder mer och mer af hwarjehanda ordſaker, begynna at ſpara watnet: men ingalunda der af, at man med händer gräfwer et eller annat utlopp, hålſt på en ſå ſtor ſjö, ſom Mälaren är: hjelper ock mycket til at ſjöar förminſkas och ſtranderna tilöka, ſjelfwa

jord-

jordmonen, ſom på ſomliga ſtällen ſå göder och föder, at gråswäxten torfwar ſig alt längre och längre. Är icke des mindre ſant, at Mälaren ſatt ſig, och ſätter ſig alla dagar, ſom för ögon är; af de orſaker man ſagt. Men at han gjordt et ſådant ſprång i K. OLOFS tid, är wiſt en diktad hiſtoria. Men lät ſå wara, at watnet för K. OLOFS ålder warit i Mälaren ſå högt, at det gådt en half mil längre in på landet; kan du då neka, min CRASSE, at icke det ſtölänta Sigtuna, ja ſjelfwa Fyriſö ſtått under watn; åtminſtone har Sigtuna mäſt legat et godt ſtycke i Mälaren. Här komma flera obekanta ſaker på en gång fram, ſåſom förſt at Mälaren til en half mil ſatt ſig; ſedan at i denna wår ſtad ſkolat i forna tider warit en hamn, och för det tredje, at den ön, ſom qwarnen ſtår uppå, ſkal heta Fyriſö. Alt detta är för Prof. VERELII och RUDBECKS tid obekant, och kan jag fuller ſe, hwarföre RUDBECK wil haſwa qwarn holmen eller, ſom han förr hetat då Academien der ſtod, Studente-holmen til Fyriſö, och dertil med en PLATONIS hamn: ty på det ſättet ſkulle Edda hjelpa til at flytta det rätta Upſala til Upſala by. Åldenſtund och Edda förmåler, at Danſka Kongen ROLF Krake red til häſt, ſom RUDBECK det uttyder, ifrån Fyreshamn til Upſala. RUDBECK ſlutar deraf ſå, om ROLF kom ridandes ifrån Fyreshamn, och ſamma hamn war här i ſtaden, ſå är ju klart at Upſala by är det rätta Upſala: ty intet kunde ROLF rida til Upſala ſtad, der han redan war. Och denna är den 7:de fråga, min CRASSE, ſom du wil at jag ſkal utreda. Wi kaſta förderſkull up ſtället d), der

d) Edda 64. My Rol.

der ſå ſtår: Hrolfe Krake, hann byrjade ferd ſina til *Uppſala*; og er hann kom ſkipum ſinum i eina fyre, tha reid hann upp til *Uppſala*. Den Danſke uttolkaren öfwerſätter ſå: hand reyſer ſtrax til Opſalle og lan med ſin flode wed den ön, ſom kaldes Fyröe. Här säger Edda at ROLF kom med ſina ſkjepp til en ö, ſom heter Fyre. Der lämnade han ſkottan och red til Upſala. Och gjör Prof. RUDBECK här af 1:o en Fyresö, det är en ö, ſom är belägen i Fyre, der dock Edda säger ön hetat Fyre och talar intet om någon ä. 2:o ſätter han samma ö midt i Upſala ſtad, och detta gjör han utaf eget bewäg. Man ſkulle hafwa beſwär före at utreda detta ſtället hos Edda, om wi icke hade det riktigare af VERELII äldſta manuſcript, och det vidimerade af Prof. GARTMAN och NORDENHJELM e), der det låter ſå: Hrolfr byr ferd ſina til Uppſala, oc kom ſkipum ſinum i ana Fyri, oc reid til Uppſala. Är altſå orätt eina Fyri, och heter ana Fyri: talandes Edda om ingen ö, utan om åna eller floden Fyre. At hos de gamla är ä, det BURÆUS i ſit Lexicon wiſar. Och ana är genitivus ſingul. deraf. Samma conſtr. finna wi ännu behållen uti gå til rygga, falla til föga, gå en til handa &c. Nu formera wi genitivum annorlunda mäſta delen, och ändå behålla ſamma regel, at i eller til ſättes med genitivo, at reſa til lands, til ſjös, följa en til wägs &c. eller kan ana wara accuſat. eller ablat. Är förden ſkul Eddas mening, at ROLF kom med ſina ſkjepp til ån eller floden Fyre, det är Flötſund *). Wille man taga

e) Vid. Auct. ad H. p. 5. *) Ligger en half mil ifrån Upſ.

jordmonen, som på somliga ställen så göder och föd
at gräswärten torfwar sig alt längre och längre.
icke des mindre sant, at Mälaren satt sig, och så
sig alla dagar, som för ögon är; af de orsaker
sagt. Men at han gjordt et sådant språng i
OLOFS tid, är wist en diktad historia. Men
så wara, at watnet för K. OLOFS ålder wa
Målaren så högt, at det gådt en half mil längre
på landet; kan du då neka, min CRASSE, at ick
stådlänta Sigtuna, ja sjelfwa Fyrisö stått under
åtminstone har Sigtuna måst legat et godt
Målaren. Här komma flera obekanta saker på
fram, såsom först at Målaren til en half
satt sig; sedan at i denna wår stad skolat i
tider warit en hamn, och för det tredje, at
ön, som qwarnen står uppå, skal heta
Alt detta är för Prof. VERELII och RUDBE
obekant, och kan jag fuller se, hwarföre RUDBE
hafwa qwarn holmen eller, som han förr hetat
cademien der stod, Studente-holmen til Fyri
dertil med en PLATONIS hamn: ty på det sätte
Edda hjelpa til at flytta det rätta Upsala
sala by. Aldenstund ock Edda förmåler, at
Kongen ROLF Krake red til häst, som RUDB
uttyder, ifrån Fyreshamn til Upsala. RUDBEC
deraf så, om ROLF kom ridandes ifrån Fyre
och samma hamn war här i staden, så är
at Upsala by är det rätta Upsala: ty int
ROLF rida til Upsala stad, der han
Och denna är den 7:de fråga, min
wil at jag skal utreda. Wi kasta fö

d) Edda 63. My Rol.

rolfe Krake, hann byrjade ſrrb
/a; og er hann kom ſkipium ſi-
vre, tha reid hann upp til //pp-
unſke uttolkaren öfwerſätter ſå: hand
il Opſalle og lan med ſin flocks
ſom kallas Syrde. Här ſäger
kom med ſina ſkiepp til en ö, ſom
er lämnade han ſortan och red til
näst Prof. Rudbeck bl: af 1:a en
n ö, ſom är belägen i Syre, hvilk
vanl Syre och ſkal vist vara nämn
ven kommen i mist i Upſala stad, och
ſnaf eget bemärk. Man kalle hvilken
vanl dem kallar Syre Sida, som
n mellan af Syrsta. Sidra mann-
n Lämnade af Prof. Rudbeck och
: han sin Lön i Upſala Syre
Upſala, och dem Syrsta Sidra
: Sidra af Upſala. Är skall vi
: Syre ma Syre ſkrifvas Syrde
: Syrsta sin Syre Syre. I ſom
: Sidra. Sidra ſkrifvs
: ma ſa af Syrsta. Sida af
i Syre sin Syrsta ma ſy
Sidra
Syrsta
ma
Syre

taga det ordet Anafyri såsom et sammansatt ori
an eller ana, som betyder så mycket som framm
före eller början på en ting, såsom uti antaga, c
gripa, deraf anagrip är så mycket som mókrá
ning; at man tager til i förtid; så kom ROl
med sina skepp til Oset eller åmunnen af Fyre, s
åter är wid Flótsund. Häraf finner du Crasse, s
det står til med Fyresó och Platonis tredje han

C. "Jag hörer och tiger: men efter du sy
mig tämmeligen wäl läsit öfwer, så säg mig hv
Fyriswald är, som Edda talar om, at ROLF Kr
red öfwer, då han flydde til sina skjepp, när K.
DIL kom efter honom, och han bedrog ADIL
delst guldet, som Edda säger at ROLF sådde på
riswald. Efter Rudbecks lära måste Fyriswald blif
gamla Upsala löten: men hwar sätter du den samm

R. "Jag mins intet så just hwar Rudbeck
ter denna Eddas Fyriswald: men det påminner
mig af Chronologia Rudbeckii, at ROLF le
1000:de år för S. OLOF, då efter Rudbeckii tal
gamla Upsala löten stod under watn, så at man
seglat med mindre fartyg emellan Upsala stad
Upsala by. Derföre om ROLF Krake ridit den u
gen til Upsala, hade han blifwit wåt, ej heller h
ADIL hittat up guldet, som ROLF då släpte i watn
Men Edda wet intet af denna djupa och sanka r
gen, utan säger, at bägge Komungarna med deras fö
redo öfwer Fyriswald, den ena släpte der guldet,
andra tog up det. Och är så kallad hela tracten
åbredden, så ofwanföre som nedanföre staden. D
före når wi läsa i Sagorna, at någon år lagt
hög på Fyriswald, kan det förstås om bägge stäl

ty på båda ſinna wi ſådana åttebackar och en ſtor hop wid Ultuna ladugård, ſom ock ån än i dag ſtrax nedan för ladugården af alla bönder kallas Fyret eller Föret. Utan widlyftighet at tala: red Rolf ifrån Flörſund bit til *Upſala* ſtad och den wägen til ſina ſkjepp igen. Jag wil ock widare ſwara til den 8:de frågan, om det ſtora territorium gamla Upſala har, deremot Upſala ſtad är öygd på många kringliggande byars grund: hållandes du underligit, Crasse, om någon ſkulle wilja påſtå, at en ort, hwilken icke äger ſin egen grund, ſkal paſſera för en urgammal ſtad. Men om du wil komma ihog hwad jag förr talt, ſå om Upſala öde, ſom Konunga-ſätet å andra ſidan ån, huru Kongen der ſatt; ägde hela widden af landet rundt omkring; flytte omſider til Upſala by, ſå lärer du lätteligen kunna förſtå af dig ſelf, at denna frågan är mödig. Kunnandes den delning, ſom i de ſenare tider ſkjedd är, ingen ting hindra, at här i Upſala af ålder ſtad warit. Kan hända, at de Chriſtna Konungarna, då de ſatte ſig ned i Upſala by, förlänte til ſin Församling der ute en ſå anſenlig jord egendom utaf ſit öde: och gamla Upſala boarna alt ſedan haft en ſådan förläning i beſittning, åtminſtone prætenſion på alla de ägor, ſom äro utom Swartbäcks bron. Här har rum det wi pläga i owiſſa ſaker bruka, *fortaſſis per fortaſſe reſolvitur*. Imedlertid är oryggeligit, at Upſala ſå ſtaden ſom byen står på Upſala öde: hwilket de ſenare tiders delningar och ändringar äro förſwaga at kullkaſta: warandes ſådana monument ibland dem wi tilförene kallat ſtumma, och böra nu, ſom ſolroſen til ſolen, wända ſig efter hiſtorien, och icke efter någons enſkyldta tycke.

Wil

Wil man ock ſe på hiſtorien, hwareſt i ordningen följer
MAGNUS Ladulås - - - - 1276.
BIRGER Sonen - - - - 1290.
Så är klart, at Konungen ämnu diſponeradt om ſit ſpecial Upſala öde, och des gräntſor, ſå at K. MAGNUS Ladulås, för andra gods på andra ſtällen i riket, dem han bytte ſig til af Församlingen i Upſala, gaf åt henna igen fiſket i Upſala å under bryggan och det medlerſta af åen emot öſter, til 650. fots längd f). Detta brefwet håller SCHEFFER i ſå högt wärde, at han förmenar ſig här af kunna ſluta, huru i de ålſta tider Upſala öde warit delt imellan Konungen och Församlingen, kan ock hända i hedendomen, at Konungarna tillåtit ſkilnaden emellan ſina och Församlingens ägor wara midt uti Fyres åen, den han nu öfwerlåt 650. fot långt til Församlingen. Så håller ock SCHEFFER före, at de orden, det medlerſta af åen derſtädes emot öſter, tala det ſamma, ſom wi af ERICO OL. och de flere ſagt, nemligen at ſtaden och Konunga ſätet warit på öſtra ſidan om åen, ſå at Kronan och Konungen warit tilhörigt den delen af Upſala öde, ſom ſagt är. Och kunde Konungarna fördenſkul ſatt här rä och rör, hwareſt dem behagat, ſå annorſtädes ſom imellan Upſala by och ſtaden. Men nog härom. Nu ſom det lider til ſjelfwa Kyrkan, min CRASSE, och wi nu äro framme, ſå ſkåda måſt du gitter, och undra med mig på de öpningar här warit och de åtta dörar. C. "Ja

f) Se K. BIRGERS Confirmations-bref apud SCHEFF. in Chron. Archi-Ep p. 60. *Piſcariam Upſalienſem ſub ponte & medietatem amnis ibidem ad orientem in longitudinem ſexcentorum quinquaginta pedum.*

C. "Ja wiſt undrar jag hwad denna bygnaden warit, för än den så bliſwit tilökt, at här nu är en Chriſten Kyrka.

R. "Jag hölt före en lång tid, at denna hwälfda murningen har fordomdags warit öpen och dertil gjorda dörar: men så finner jag nu intet teckn til dörhakarna: derföre har jag den tanken, at här warit en Kors-Kyrka, hwars flyglar warit af trä; häſt emedan grunden til någon tilbygnad finnes ännu wara behållen, och står utſatt på RUDBECKS 25. tab. 95.* figuren. Och måſte denna tilbygnaden af ålder och wådeld bliſwit förderfwad uti eller före K. WALDEMARS tid, ſom wi förr hördt. Eljeſt ſe wi här och der de Catholſka bygnader i fyrkant med ſtore öpningar, ſåſom S. ERICS kjälla i ſtaden och annorſtädes. Jag hade ſå när glömt hwad ÖRNHJELM ſkriſwer, at han, då han war i London i Ängeland, näſt före den ſtora wådelden, ſedt många ſådana Kyrkor g). Och nu undrar jag föga på, at en

g) ÖRNHJELM Hiſt. Eccl. p. 529. *Id vero argumentum rei tantæ probandæ prorſus eſt invalidum, poſtquam jam in ſuperioribus abunde docuerim, Olavum Skot K. Regem circa annum æræ Chriſtianæ MXXVI. ſi non paulo prius, locum hunc dediſſe habitationi Everini primi ex Anglia, Sigfrido Vexionenſi itidem Anglo auctore, Upſalienſis Epiſcopi, ut certum ſit, ſtructuram templi hujus exacte referre ſtructuram Anglicanorum templorum minorum, ingentem quorum numerum in urbe Londinenſi, paulo ante incendio deformata, anno ſeculi hujus LXVII. præſenti mihi videre contigit, deprehendique in ſtructuræ hujus figura modoque plane nihil, quod idololatrici cultus apud majores noſtros antiquitatem reſipiat, cum Anglicanis ruinoribus templis multis modis ſit ſimillimum.*

Ängelſk Preſt har hittat på at bygga en Ängelſk Kyrka.

C. "Jag betingar mig en annan gång än wi dare tala wid dig. Nu wilje wi ſluta denna trätan, och beſe graſwarna, ſom ſkola af PLATO wara utſatte på Löten h).

R. "Dit har jag intet ärende, utan medan du går och ſer der efter, ſtiger jag in hos Doctars i Preſtegården. När du kommer igen, ſå ſäg mig til, at wi få följas åt hem igen.

C. "Skal ſå ſkje.

§. 9.

Ehuru ſaktmodig RUFUS wid ſlutet af ſamtalet ſkickade ſig, lyſer dock ſeger-ſången fram derunder; ty ſkälen woro på hans ſida ſtarka, men på den andras icke ſå. Skera afguda-hus bleſwo med tiden kring Riket tilredde; ty wi läſe om et dylikt ſom funnits i Weſtergöthland, för många Gudar, hwilket wid Chriſtendomens annakkande af den Norſke HÅKAN Jarl ófwer ända kaſtades i). Huſwud-offren ſkedde likwäl icke annorſtädes än i Upſala K), dit Menigheten ifrån hela Riket wid wiſſa tider ſtötte tilſamman. I Norje woro ſtora och namnkunniga Landſkaps-tempel för THORS dyrkan, ſom egenteligen war Norrmännernas Gud; ſåſom på Möre, på Lade, i Gullbrands dalen och ſå widare; i Danmark på Lejre med flere; men Upſala tempel omtalas dock ſom ſtörſt af alla i Norden. Högtiderna woro många, ty de togo ſig gerna

h) Så kallas en ſtor utmark belägen i negden af Upſala.
i) OL. TRYGV. Saga p. 59.
K) SN. STURL. H. K. T. 1. p. 476.

gerna anledning til wälleſnad. Ifrån det ena winter ſolſtåndet til det andra, räknade de gamla ſina år; och emedan den tiden war märkwärdig, tw begicks då en ſtor högtid til des minne. Feſten kallades Midwetters blot; emedan den inföll wid ſlutet af Januarii månad; och firades "til fridar oc vetrarfars "gods; det är för fred och lyckeliga winter-reſor, ſom STURLESSON ſkriſwer; förderſkul både til tid, ändamål och namn ſkilgd ifrån de Chriſtnas Jul, hwilken högtid ſedermera wid hedendomens fall upkom; hwarom på ſit ſtälle. En annan högtid war Diſar-blot, til alla Gudinnors åra; hwarföre en enkom Sal bereddes, ſom bar namn af Diſar-ſal. När Konung ADIL, berättar STURLESSON, hade tillagat et Diſar-blot, och red omkring Diſar-ſalen, föll han af häſten, ſom ſnafwade och ſick ſin död l). Dis betyder Gudinna; hwaraf ſedermera är diktadt et qwinno namn, Diſa, hwilket en Drottning i Swerige ſkal hafwa burit, ſom frälſat menigheten i hungers nöd m). Säkrare är at det i Swerige ifrån gammalt bekanta Diſas ting, til minne hwaraf Diſas marknad ännu wid årets början i Upſala hålles, ifrån deßa hedniſka Diſar blot leder ſin uptinnelſe. Utom deßa Blot, hwilka anſtäldes dels på wiſſa tider, dels efter förefallande omſtändigheter, höl-

l) SN. ST. H. K. T. 1. p. m. 37).

m) Denna fabel är likwäl ej äldre än MESSENIUS, cfr. v. IHRES Lex. Sv. G. T. 1. p. 320. ſom derwid citerar REENH. not. til Thorſten Wikingsſons Saga p 126. Icke deſto mindre har man hela Diſas Hiſtoria uti otta koppariſycken, efter den berömde KLÖCKER EHRENSTRALS teckning, i Nyrenberg utgifne af G. C. EIMMART, och nu mycket ſällſynte.

los i Upſalä hwart Nionde år de ſå kallade Alherjar ting, eller ſtora Riks-Möten; då mängden af Rikets Inwånare ſamlades, at der afgiöra ſå wäl Riksärender, ſom annat. Man förde då med ſig ett rikt förråd af koſt, och hwad ſom til blotandet war af nöden; emedan en myckenhet gäſter ifrån främmande orter merendels ſökte wid de tilfällen til Upſala, at deltaga uti luſtbarheterna. Rikswärdande ärender afgjordes då antingen igenom lottning, eller efter de utſlag, ſom ODINS beläte ur afgudahuſet kämnade. Hans bild, ſäger Saxo, war derföre ſå giord, at den widrörd, medelſt en beſynnerlig konſt kunde giſwa tal ifrån ſig n). Icke utan ryſning ſkulle et någorlunda mänſkligit hjerta haſwa kunnat åſkåda alla de grymma ohyggeligheter, ſom wid ſådana tilfällen förehades, hwilka utmärka huru långt i dårſkap en til ſig lämnad människo mängd kan gå, då den wil följa ſina egna tycken, och intet annat råd eller handledning gillar, än det hon ſkal hämta innom ſig ſelf. Så är all hedendomens guda dyrkan tillkommen, ſedan det himmelſka ljuſet af dem lemnades; ſå tillkomma åſwen innom ſjelfwa Chriſtendomen alla enthuſiasmer och religions griller, när människor ſjelfklokt ſätta egna phantaſier, med inwärtes bedrägeliga känningar och ljus, framför de klara uppenbarelſens ſanningar. Lemnom oß tilbaka til blotta naturen; wi bliſwa ſnart hedningar. "Til de hedniſka Gudar offrade man ſöner och döttrar, läſes uti berättelſen om Gothlands upſtuing o). ADAMUS

n) SAXO GRAM. *Statua ODINI in templi crepidine collocata, mira artis induſtria ad humanos ſuctus fuerat vocalis.*

o) p. 48.

wos ifrån Bremen, en Auctor, hwilken lesde då ännu hedendomen och Upsala tempel i Sverige warade, anförer, huru en Christen, hwilken tilfälligt och hemligen, ty annars hade det kostat honom lifwet, har warit Upsala offer hund så nära, at han sedt derin, berättat honom, at han på en gång räknadt sjuttio twå människor och hundar derstädes slagtade och om hwarandra hängande i träden färdiga til offer. Konungarna woro, som historien wisar, icke säkra. Sedan Christendomen började omtalas, blefwo Christna, då de kunde ertappas, dertil nyttjade. De offrades blod ströks på afgudа belåtet, wäggar, bord och bänkar. Folket och hwad som skulle helgas, blef dermed bestänkt o. s. w. Man kan lätteligen föreställa sig, under hwad ynkeligit skrän af djur och olyckeliga människor en sådan gudstjenst måtte hafwa afstupit; och hurudan äfyn alt detta förorsakadt. Sedan offren woro förbi, började med stoßande, hwartil stora Salar bereddes. Man drack ODINS och THORS jemte andra Gudars minnen, och trodde man sig som bäst hafwa öfwadt andakt, när man som mäst öfwerlastad, stupade til sömns ifrån sätet. Foglarop, drömmar, djurens inälfwor, blodens ferg, lottning, med mera dylikt, war så här som annorstädes i den forna werlden, deras tilflygt, då de wille weta föreståendе öden. At sådana ting, ehuru oförnuftiga de äro, göra det intryck på swaga människosinnen, som nästan aldrig, ja icke af sjelfwa tiden, hwilken dock alt förtär, kan utplånas, synes deraf, emedan alt detta äfwen inom Christendoms rymden blifwit fortplantadt; hwartil Munkar och det Catholska Presterskapet med des widskippeliga gudstjenst

mycket bidrog. Härutinnan wär hela Germanien sig lik, och Scandien gaf ingen efter p). Wi hafwa ännu stränga Lagar af tiden oß skänkta, dem Kejsar CARL den Store låtit utgå emot de Christna Saxers groswa paganier och skamliga widskeppelser, som alleſamman war et olyckeligit arf efter den hedniska tiden: at förtiga hwad uti wåra egna gamla Lagar deremot kan finnas stadgat q).

§. 10.

Den Helige PAULUS skrifwer at Evangelii ljud "efter Apostlarnas sändande "utgick i all land och deß "ord intil werldenes ända. Men när Historiens häfdare deraf wilja sluta, at den Christna Kyrkan i Scandien woro lika i ålder med sjelfwa Riket, då säga de mera än Apostelen sjelf, och gifwa icke akt uppå meningen af detta Gudomeliga witnesbördet. Det gjör ju tilfyllest för den oändeliga rättfärdigheten, då Nådenes Evangeliska ordning, och lära om syndernas förlåtelse igenom Trona på JESUM, så ymnigt i alla werldenes delar har blifwit förkunnad, at ljud och rykte deraf är wordet utbredt til de ortet

p) AD. BR. Hist. Eccl l. 1 cap. 6. p. m. 3.

q) MEINDER uti Företalet til C. M. Capitulatio de partibus Saxoniæ p. m. 21. yttrar sig i detta ämnet således: *Palliatur* CONRINGIUS, *quod pace doctissimorum manium dicimus, dum putat superstitiones aliarum Germanicarum gentium ad res Saxonicas perlustrandas non pertinere. Eadem enim apud omnes Germanicas gentes fuit superstitio, - - eædem fere ceremoniæ & ritus; idem dæmonibus & idolorum cultus, hostiarum & vivorum hominum immolationes, divinationes, item auguria & magicæ vanitates.*

ster, dit inga Apoſtlar perſonligen kunnat komma. Hedningar, hwilka icke medelſt ſådan kallelſe haſwa welat låta wäcka ſig at efterfråga ſin Frälſare, finna på räkenſkaps dagen ingen urſäkt deruti, at ej någon af de H. Apoſtlar perſonligen hos dem warit. Wi böra faſt mera wörda Guds Nåd, når Han, ånſkönt wåra Förfäder icke ſtrax haſwa welat följa det ropande ljudet, likwäl igenom andra anledningar har behagat föra Svear och Göther in uti det ljus, ſom wi nu uti et wälſignadt och förädlat arf efter dem äga. Imedlertid har blandning af nit och täflan imellan Hiſtorie-ſkrifware drifwit många af dem, at leda Chriſtendomens begynnelſe i Sverige alt up til CHRISTI tider. Ty likaſom de hedniſka Auctorer, wid underſökning om Rikens urſprung, meråndels icke hwila, förr än de hunnit med härſtammandet, up til någon af ſina förmenta Gudar, ſå haſwa äfwen de Chriſtna Församlingar, gärna welat tilwinna ſig den heder, at ſå räkna någon af de heliga Apoſtlar för ſin grundläggare r). Bång är icke nögd dermed, utan ſtyttar

r) Uti et gammalt Iſländſkt Fragment läſes: *In Europa ad orientem ſita eſt Scythia, quam Soithiod hinu miklu vocamus: ibi* Philippus *Apoſtolus prædicavit.* Cfr. Langeb. S. R. D. T. 2. p. 3. Denna tradition har äfwen fordom gått i Sverige, och warit antagen ſom otwifwelaktig ehuru ogrundad. Uti en gammal perme-bok, ſkrifwen, ſom tyckes uti medlet af det 15 Seculum om ej förr, hwilken innehåller en allmän hiſtoria om Märtyrer, har jag läſit följande: "Philippus "predikadhe 20 aar i Sithia ſom nu kallas Svecia, "tht är Swerike fra öſtra landum och til Draſund. "Hedne gripu han wm ſidhe och drogho til Upſala "möuſter: ok kulkadho hau til at offra MARTI ſom "Swear och Göta kalladho ODHIN. En draki kom

Adam hit til Norden, på bekoſtnad af ſin egen herder, ty denna hans tanka nämnes gärna med ſkiäligt löje Likaſom Venantius Fortunatus når han talar om Apoſtelen Pauli widſträkta reſor, och förer honom ända til Tule s). Sveno Jonæ, en Profeſſor i Upſala under Konung GUSTAF ADOLPHS regering t), war något hoffammare och ſtadnade wid Noach. Messenius menar at S. Eucharius hac bliſwit

"bradhlica undan jordhine oc drap afgudha Preſtins ſom "ſom thiänadhe til altar: oc Tora Landsherra: ſom "låto ſina ſweuer draga Philippum: oc giordho wä- "dhrit ſwa ſiorkt, at folkit alt ſit wadhelica ſot: Phi- "lippus ſaghde til thera: thr til at ſiwke magho bö- "ther faa oc döddhe liif brythin nidhr afgudhin oc re- "ſin up kors thr han ſtod: alle öpto the thr ſiuke wa- "ro: gör at wi wardhom hele: tha wiljum wi han "ſannelika nidhr brytha. Philippus bödh drakanum "bortflyga til ödhe marka oc engom mer ſkadha göra, "oc engin then draka fra then dagh mera ſaa. Phi- "lippus gaf thr mäſt allom ſiukom helſo ok them ba- "dhom liif ſom drakin drap ok chriſtnadhe alt tht "land oc rike ok dwaldis thr et aar omkring ok fäſte "trona med predikan. Swear wordho opta Chriſtne oc "opta kaſtadho the criſno ſwa ſom pröfwa geſta Go- "thorum. Philippus for aff Swerike til Aſiam ſom "byrias i Rytza lande ſom tha kalladus Galathe &c.

s) Venant. Fort. om Apoſtelen Paulus:
Tranſit & oceanum, & qua facit inſula portum,
Quasque Britannus habet terras, quas ultima Tule.

t) Acta Inaugur. Rect. Magnifici Gust. Oxenstjerna, Upſ. 1627. *Opera S. Nohæ ſacratiſſimæ religionis myſteria primitus in aquilonaria hæc regna propagata. Eccleſiam remque publicam, adeoque & Scholas, earundem Seminaria, pro optime inſtituenda poſteritate, diſpoſitas eſſe conſtanter video eſſe aſſerendum.*

blifwit sänd til Tyskland och Norden femtjo fyra år efter wår Frälsares tid. Andra nämna S. Andreas, hwilken lika så tidigt i Scythien skal hafwa predikat. Men altsammans stödjer sig på ingen annan grund, än hwad Hieronymus u), Theodoretus v), Eusebius x) med flera af Kyrko-Fäderna, i Oratoriſk och hyperboliſk stil, om de äldsta Apoſtlarnas möddsamma wandringar och flitiga predikan pläga anföra.

§. 11.

Den äldre Hiſtorien giſwer oß ingen anledning til annat, än at, som redan är sagt, denna Odinianska afguda-tjenſt uti en jämn och oafbruten öfning, alt ifrån ſtiftarens tid hos wåra Förfäder och grannar warit gängſe til det Njonde åra hundrade, ja något deröfwer. Ty ehuru det Nedre Europa redan långt förut war Chriſtet, hade likwäl Chriſtendomen ſwårt at tränga ſig igenom det då ännu dyſtra mörkret til Norden, innan wägen dertil af en högre hand småningom bereddes. Förgäfwes må man ſmickra ſig dermed, at, ſom mången tror, wåra inhemſka Göther, medelſt umgänge med ſina Österländſka ſlägtingar, eller Mœſo-Götherna, blifwit uti de förſta Chriſtna tidehwarfwen omwände; men at

u) Hieron. T. O. V. ad a. 396.

v) Theodor. Lib. de cur. Græc. affect. Serm. 9.

x) Euseb. Lib. 3. cap. 1. *S Apoſtoli Domini & Salvatoris noſtri, cæterique diſcipuli ad prædicandum verbum Dei per ſingulas quasque orbis terræ provincias dirimuntur.* Thomas, *ſicut nobis traditum eſt, ſortitus eſt Parthos,* Andreas *Scythiam.*

det Evangeliſka ljuſet des imellan utſloknat här i Norden, tils det i framtiden åter uptändes; ty ſådana omwändelſer bewitnas af ingen. ODIN anlände til Norden ifrån Aſien med hedniſka Görher, och lemnade dem ſådana efter ſig. Hiſtorien om den Ynglingiſka Konunga-ſlägten, hwilken af ODIN härſtammade, är oß igenom STURLESSON tämmeligen noga bekant, men wittnar aldeles icke om någon tidigare Chriſtendom härſtädes. Hwad PERINGSKJÖLD och flera med honom af förra Seculi Lärde beropa ſig i detta ämnet på Runſtenars witnesbörd om reſor ifrån Norden til Öſterlanden, ſker förgäfwes, ſedan den ſanning bliſwit updagad, at deßa Sten-Krönikor tala om en oß långt närmare tid, ſenare Chriſtendom och yngre utrikes reſor. Deßutan woro, ſom man wet, de utländſke både Öſt- och Wäſt-Götther Arianer, och det ibland de ifrigaſte; med hwilken ſmitta wåra äldre Förfäder otwifwelaktigt bliſwit belaſtade, om de ifrån deßa ſina ſom knappaſt kände Slägtingar hämtat ſin Chriſtendoms kundſkap. Men hwar finnes i Norden ſpor der efter? wåra Runſtenar, om de än woro ſå gamla ſom underſtundom föregifwes, tala ju ſom oftaſt om JESUS ſom en ſann Gud? de angifwa många wedermålen af den tidens Romerſk-Catholſka religions grunder, men aldrig af något Arianſkt kätteri. JORNANDES y) nämner wäl en Konung ifrån Scantzia wid namn RUDULF, hwilken uti det femte Seculum ſkal hafwa öfwergifwit ſit rike här i Norden, och reſt til den ſtora Göthernas Konung THEODORICUS

y) JORN. de Rebus Got. cap. 3. p. m. 612. cfr. BAZII Inv. Eccl. p. 85. ſeqq.

RICUS uti Italien; men JORNANDES säger icke at detta skedde för religionen skul; ej eller kan man sätta lit til alt hwad denna Auctor med sin utswäfwande penna berättar. JOHANNES M., som länt detta af honom, smyckar det ut än bättre af sit egit. Det har utom des, som man ofta erfar, händt åtskilliga af wåra berömwärde Skrifware, at de af mindre upmärksamhet, blandat det utländska och inhemska Gothia med hwart annat; två åtskilde ting, hwilket åfwanföre är påmint. BAZIUS z) således bedragen, har bedragit andra, når han, at dermed bewisa den Swenska Kyrkans ålder, har föregifwit huru twenne Swenska Herrar år 671. hafwa underskrifwit det Toletanska Mötes beslut, emedan de kallas Comites Scantziarum; som dock ej annat war, än en häf-titul för Konungarnas i Spanien Munstånk, ty Scanzio betydde det samma.

§. 12.

Monne den driftige PERINGSKJÖLDS upgift äger mera bestånd, än hwad efter honom här framman-före är sagt, når han gör YNGVAR år 541. til en Christen Konung i Swerige, hwars Son, SKIRA, sambroder med BRAUT-ANUND, skal af Döpelsen hafwa fått sit namn? v. DALIN har tagit der efter; men, enligit sin hypothes, framflyttadt tiden til det åttonde Seculum; hwilket dock på intet sätt hjelper saken.

z) BAZII Inv. H. E. L. p. 85. cfr. FERRARAS Sp. Hist. T. 1. p. m. 395. och du FRESNE Gloss. Lat. Med. T. 2. p. m. 723. samt PETRI PANTINI tr. de officiis & dignitatibus regiæ domus Gothorum, Hisp. illustr. T. 2. p. 195.

ſaken. Grunden til denna ſaga, ligger i ordet Skira, hwilket i gamla Isländſkan och Swenſkan betyder rena; jemte twenne Runſtenar a), på hwilka läſes, huruledes INGVAR och Sonen SKIRA hafwa med flera; fordom ſjöledes reſt öſter ut til Ryßland, utan at något tekn finnes, hwaraf kunde dömas om tiden,

a) Skriften på den af PERINGSKJÖLD åberopade Runſtenen i Håtuna Sochn i Öpland, innehåller ej mera än detta; *Kiarvi auk kula riſtu ſtain thina aftir* ONUNT *fothur ſin. Is vas auſtr tauthr miz* INGVARI. *Guth hialbi oc* ONANTAR. Det är: "Karvi och Kula "reſte denna ſten efter Onund ſin Fader; han dödde uti "öſter med Ingvar. Gud hjelpe Onunds ſjäl. På den andra ſtenen läſes: *Ingi faſtur lit hakva ſtain iftir* SIGVID *fadur ſin. Han fiel i Holmgardi, Skaidar viſir vid* SKIRA. Det är: "Ingefaſt lät hugga ſten efter SIG"VID ſin Fader. Han föll i Holmgård, Styrman "med SKIRA. Af deßa ſtenars innehåll har PERINGSKJÖLD ſammanſatt hela ſin ſaga. Uti et bref til Miniſtern BASSEVITZ, år 1726. yttrade ſig min S. Fader Dom-Proſten OLOF CELSIUS om deßa ſtenar ſåledes; *In libro pulcherrimo inſcripto ätzartal* p. 21. *Regem* INGVARUM ÓSTENI *filium in Eſtones ſuſcepta expeditione improſpere pugnaſſe, Nobiliſſimus Auctor a Sturlonide memorat. Et ex monumentis quibusdam Runicis laudato loco allegatis probare conatur poſita ea fuiſſe in memoriam quorundam, qui cum* INGVARO *fuerint in portibus orientalibus, vel in Eſtland, occiſi. Quæritur tamen iſtine lapides regem* INGVARUM Ó*ſteni filium reſpiciant; annon potius ejusdem nominis alium & recentiorem. Hiſtoriæ docent Seculis Chriſtianiſmi undecimo & duodecimo, tam a noſtris quam a Danis, cum Eſtonibus frequentiſſime & acerrime fuiſſe pugnatum. Fieri itaque potuit, ut illis temporibus in Eſtones aliquis miſſus fuerit* INGVARUS, *militiæ Svecicæ Dux & Gubernator, qui infeliciter geſta ipſe cum exercitu perierit.* cfr. Acta Lit. Upl. a. 1743. p. 8.

tiden, då deße lefwat: men wäl deraf, at deße ſtenar i Chriſtendoms tid bliſwit ſatte. Låtom oß då ſe huru denna PERINGSKJÖLDS dikt med Hiſtorien paſſar. Konung INGVAR war EISTENS Son, och den tiuguſemte ifrån ODIN wid det Swenſka regementet. Han antog namn af Har ſom betyder den Högſte; och är et ibland de åre-namn, hwilka uti Eddan tilläggas Gud. Detta gjorde han efter ſtamfadrens exempel, och på hedniſkt wis, at ſå medelſt wiſa ſit Gudomeliga urſprung. Han war en ſtor krigshielte ſäger STURLESSON, ſom höll Öſterſjön ren ifrån Vendernas och andras plundringar, men ſluta de ſina krigstog uti en blodig ſlaktning emot någon Öſterländſk eller Slawiſk krigsmagt; hwarefter han bleſ på hedniſkt wis ſatt i hög wid Stene, då TIODOLFER ſkald öfwer honom gjorde en wiſa ur hwilken Hedendomen lyſer, hwars ſlutord äro:

"Och Hel Lokes döter
"Förluſtar der Konungen,
"Med åtſkilligt rim,
"Som ODIN haſwer gjordt b).

Hurn wäl ſtår nu denna Grafſkrift tilſamman med "Gud hjelpe ſjäl ANUNDS, hwilken, ſom Runſtenen berättar, war med i YNGVARS ſällſkap öſter ut? Om man ej ſkulle ſäga at denne ANUND warit Chriſten, men YNGVAR hedning, hwarmed PERINGSKJÖLD aldeles icke woro belåten. Icke eller war någon wid namn SKIRA, utan BRAUT-ANUND enligit STURLESSONS betyg, denne Konungens Son och efterträdare. YNGVAR, ſå wäl ſom SKIRA och de flere af detta ſällſkap, haſwa ſåledes otwifwelak-

b) Sn. St. K. S. T. 1. p. 42.

welaktigt warit Chriſtna, men lika oftwifwelaktig rande til en långt ſenare tid, åu denna Auctor giftwit. Öſterländſka reſor och ſjöſlag föreföllo dom ſom tätaſt imellan Swerige och det öſtr wål ſom wäſtra Venden, ända in uti Konung E den Heligas tider, hwilka deßa Runſtenar förm gen angå. Utom deß leſde uti det elloſte Sec en INGVAR Widtfarne, nära afkomming af nung ERIC Segerſäll, och ſläkting med Ol Skät-Konung, ſom öſter ut förehade många fö ningar, på hwilken alt detta paßar c).

§. 13.

Några beſynnerliga ſeder och ceremonier wa, det wi af de gamla Grækers och Latiners ter finna, öfwer alt hos Hedningarna, ſom åfwen wåra Förfäder warit gångſe; hwilka derutaf mycket märkwärdige, at de tyckas likna den Chr Förſamlingens bruk och inrättningar. Det ä ämne, ſom enſamt ſkulle utgöra en nog widlyfti handling. Något ſådant företog ſig wid medl detta Seculum en Profeſſor i Åbo, SCARIN, råkade dymedelſt i obehagelig ſkriftwärling med gra derwarande Theologer, hwarigenom arbete ſtannade d). Lärda Män hafwa bliſwit förd de tankar, at alt ſådant kunde wara lämningar, behållna ifrån den aldraälſta och rena Förſamlin tider, hwilka gådt generationerna medelſt från ig

c) BROCMAN lämpar deßa Runſtenar til deuna P uti noterna til INGVAR Widtfarnes Saga p. 9

d) Åſterna finnas uti NETTELBLADS Schw. Bibl. p. 111. ſeqq.

igenom, tils de ändteligen, mycket bortblandade, ſunkit alt längre och längre neder i tidehwarfwen, ſå at ſöga blifwit af dem igenkänligit, då de ſättas emot det ſanſkyldiga, om icke allenaſt i en ſkymt. Deribland räknas med ſog de hedniſka folkens luſtrationer och twagningar, uti hwilka de öfwer alt ſatte en ſtor Heligdom, och ſom i någon måtta ſkulle tyckas likna de Chriſtnas döpelſe. Watn är i ſin natur et ganſka klart och ſnygt element, ſom derföre med beqwämlighet nyttjas öfwer hela werlden, icke allena til dryck, utan äfwen til utwärtes rentwagning. Man har derföre trodt nog almänt, at man ockſå dermed ſkulle kunna hjelpa ſig af med all inwärtes orenlighet. Så ſäger EUSTATHIUS i Scolierna til HOMERUS e), hwaraf det ordſpråk, efter EURIPIDES, war gängſe i Grekeland: "Hafwet aftwager menni"ſkorna alt ondt". Sådant wiſar at menniſkjor i alla menigheter och tidehwarf, hafwa dock widkänts en orenlighet ſom lådar wid ſjälen, ifrån hwilken de borde hjelpas, förän de kunde behaga det rena himmelſka wäſendet. Orden hos HORATIUS äro i detta ämnet ganſka märkeliga. Sedan J. CÆSAR war mördad, kommo många olyckor: och när Poëten ſkulle beklaga ſig deröfwer, ſade han; "Hwilken ſkal wäl "Jupiter anförtro förſonings wärket för wårt fel? f) Man trodde nemligen, at det onda kunde icke återwända förän förſoning ſkedt. PILATUS tyckes hafwa welat

e) EUST. i Scol. til HOM. L. 10. *Maris aqua, cum ad abſtergendas feces ſemper natura ſit apta, in illud itaque ut dicunt, excrementa & ſupervacanea ejecerunt, ita ut in proverbium abierit, mare abluit omnia hominum mala.*

f) HOR. L. 1. Od. 2. *Cui dabit partes ſcelus expiandi Jupiter?*

welat på Romerſk-Catholſkt wis, förtidigt förſona det fel han tänkte begå, då han twådde ſina händer i watn, innan han, Judarna til wiljes, dömde den oſkyldige JESUS til döden. När CATILINA dräpte MARIUS, gick han ſtrax til Apollinis altar, ſäger PLUTARCHUS, och twådde ſina händer i watn. "Jag wil gå til ſtranden, ſäger AJAX hos SOPHOCLES, "at aftwå mina brott, och tillika Gudinnans wrede. När ÆNEAS gick ur det förſtörda Troja, wille han icke ſjelf bära ſina hus-Gudar, hwilka han förde med ſig in i Latium, emedan han kom otwagen ur ſtriden, men bad ſin Fader ANCHISES taga dem. OVIDIUS leder denna ſeden ifrån Grekerna, hwilken de Romare, deßas apor, hade eftertagit g). Poëten tyckes giſwa tilkänna, at detta förſonings ſätt i ſynnerhet warit nyttjat då dråp bliſwit begådt, i krig eller annars. Han gör derjemte narr af deras ſtora enfaldighet, ſom trodde at miſsgjerningar med watn kunde förſonas: men felar likwäl deruti, när han angifwer Grekerna ſom denna ſedens förſta uphofsmän; ty den fans långt före deras tid hos Ægyptierna. Skulle man få tro, at anledningen härtil har kommit ifrån de Lagar om rentwagning, ſom finnas i Mosis ſkrifter, och hwarom hos EZECHIEL läſes h)? At detta bruk warit almänt, och ännu uti Indierna kännes, wiſa

g) OV. Faſt. Lib. 2. v. 37.
Græcia principium moris fuit. Illa nocentes
Impia luſtratos ponere facta putat.
O! nimium faciles, qui triſtia crimina cædis,
Fluminea tolli poſſe putetis aqua.

h) Exod. c. 29. v. 4. c. 30. v. 18. 19. Levit. c. 8. v. 6. EZECH. c. 16. v. 4.

wisa många Rese-Beskrifware. Jag wet med wißhet mig hos någon af de nyare hafwa läsit, skönt jag, ty wärr förgätit des namn, hurn han wid ankomsten til Ganges, med stor förundran hade sedt menniskjor hundrade tals löpa til floden at döpa sig sjelfwa. När HAGI CALIFA uti sin Geographi talar om denna floden bewitnar han sanningen häraf k). Det intygas tillika af många, hurn man strax efter födelsen har låtit barnen undergå en sådan Lustration, som innebar mera än blott utwärtes rentwagning. MACROBIUS l) säger, at den ottonde eller njonde dagen hos hedningarna dertil nytjades: den förra för mankjön, och den senare för qwinkjön; då äfwen barnen fingo namn.

H Svi-

k) Denna mer än rara Geograph. hwilken HAGI CALIFA skrifwit på Arabiska, men IBRAIM EFFENDI på Kejsar MUHAMMEDS befallning öfwersatt i Turkiskan, gifwer nu wår berömde Orientalist Herr Prof. MATTH. NORBERG tolkad i Latin, ur hwars handskrift följande är mig meddelat. *Gangi flumini religionem numinis tribuunt Indiani, tantam quidem, ut se in eo lavatum ex longinquo & turmatim abeant. Quibus societatem sacræ illius cohortis petendi facultas deest, iis cura aquæ inde in sanctitatem lavacri transferendæ incumbit. Eadem fides imperatori* NARSINGÆ, *per singulas hebdomadas pie colenda. Qui mos Indianis vulgaris est; quippe cum labem non minus animi, quam corporis, aquis nominati amnis elui, in certo ponant. Homines, qui vectigali exigendo ab utraque ripa, intersunt, magnam pecuniæ vim ex Indianis, hæc sua sacra obeuntibus, sibi faciunt In templis & sacellis, quibus India frequens est, assidui versantur Indiani, quorum non pauci eo officiosæ erga hunc fluvium pietatis procedunt, ut, votis vitæ susceptis, vastos ejus gurgites sua sponte hauriant.*

l) MACROB. Saturn. L. I. c. 16.

Svidas lägger dertil, at wänner och anhöriga såsom wittnen altid woro tilstädes. At folken i Norden ej mindre än Græker, Latiner och andra, skickat sig på samma sätt, witna wåra handlingar. Sturlesson säger; "Så "war sed med förnäma barn; at wälja hederliga Män at "ösa watn och gifwa namn. När tiden kom at THO-"RA skulle föda, då wille hon resa til Konung HA-"RALDS gård. Han war Norr om Semi, men "hon war i Mostre Hon for då Norr ut på SI-"GURD Jarls skepp. De lågo om natten wid land. "Då födde THORA wid hållen af bryggan; det "war Swen barn; och öste SIGURD Jarl watn på "det, och kallade det HÅKAN efter sin Fader HÅ-"KAN Lade-Jarl." Så skedde med Konung HARALD Hårfager i Norjet och hans Son GUTTORM. Jämwäl med Konung HARALDS i Swerige och Drottning ASTAS Son; hwilken under det at watnet östes öfwer honom blef kallad OLOF, af RANE som detta förrättade. At åfwen Flicke barn således med wåtn blifwit begutna wil den lärde Otto Sperling bewisa med et rum ur Hervarar Saga q). Macrobius witnar det samma här åfwanföre. Seden warade alt intil Christendoms tiden, då man war derom angelägen, at denna wattu-ösningen ej måtte bort-

q) Otto Sperling de Bapt. Gent. anför orden ur Hervarar Saga om HERVORS födelse, således: *oc liet meyana vatni ausa, oc nafn giefa*; det är: och lät ösa watn på möen och gifwa namn. Uti den Upsaliska uplagan af denna Saga, läses ej mer än dessa ord; *oc let meiuni nafn gifva*; men Arnas Magnæus har ägt en Codex af Herv. S. ur hwilken jag har Variantes Lectiones der altsammans finnes.

rtblandad med det dyra Döpelsens Sacrament. uru angelägne hedningarna warit om deßa sina attu-ösningar och hwad wärde de satte uppå dem, nes af hwad OLEARIUS berättar om Lifländarna, som å nyrt wattu-öste sina barn, när det hade händt, at : blifwit på Christet wis förut döpte r). Enfaldi- a Prester gjorde deremot hos Påfwen förfrågan, mruledes de som således på hedniskt wis blifwit vagne, borde omdöpas eller icke? GREGORII bref I BONIFACIUS, de Germanska folkens Apo- el s) talar derom, och TERTULLIANUS nyttjar om mma hedningarnas wantro t) den betydande utlå- lse, at deras renings-watn måtte kallas et ånke- atn, emedan Guds heliga Ord och Anda, som är n förnämsta delen, eller det enda renande medlet i döpelsens Sacrament, dermed icke war bebundit. LA- ANTIUS säger det samma u). När EPIPHANIUS skrif-

r) OLEARII Itin. Perf. Lib. 2. c. 9.

s) GREGORII Ep. 122. hos CLERET. Ant. Gem. p. 109. *Eos etiam qui ſe dubitabant fuiſſe baptizatos, vel quia presbytero jovi mactante & immolatitias carnes veſcente baptizati ſunt, ut baptizentur præcipimus - - Quos a paganis baptizatos eſſe aſſeruiſti, ſi ita habetur, ut denuo baptizes in nomine S. S. Trinitatis mandamus.*

t) TERTUL. Lib. de Bapt. p. m. 598. *Sed enim nationes extraneæ ab omni intellectu ſpiritualium poteſtatum, eadem efficacia Idolis ſuis ſubminiſtrant; ſed viduis aquis ſibi mentiuntur: Nam & Sacris quibusdam per lavacrum initiantur Iſidis alicujus, aut Mithræ. Ipſos etiam deos ſuos lavationibus efferunt - penes veteres, quisquis ſe homicidio infecerat, purgatrices aquas explorabat.*

u) LACT. Lib. 2. c. 19.

ver emot Hemerobaptiſterna v), hwilka eſterapade hedningarnas dageliga wattu-reningar; säger han "det hela Oceanen med alla floder och himmelens "wattudrägtiga moln, icke äga kraft at aftwaga ſyn"der, då JESU dyra befallning och inrättning derwid "ſaknas, med hwilken icke ens JOHANNIS döpelſe kan "ſättas i jämnlikhet. Deßutan haſwa de hedniſka folkens ändamål med deras luſtrationer derjemte warit blandade med widſkeppelſer. Gallerna nyttjade dem at urforſka Mödrarnas trohet i äktenſkapen x). De gamla Tyſka folken at förſöka barnens natur och göra dem ſtarka y). Hwad Scandiens inbyggare angår, ſynes af Eddan, det ODIN har införd ſeden aldraförſt i Norden, at barnen ſåledes ſkulle bliſwa lyckeliga i krig och hårda för ſwerds ägg z). Wi läſa dylikt om ACHILLES, når Modren tog honom i foten, då han nyß war föd, och doppade honom

v) EPIPH. contra Hæner. Hæres. 4.

x) JULIANI bref til MAXIM. hos CLERIC. l. c. p. 99. *Certe Celtis nullam injuriam facit Rhenus, qui ſpurios infantes undis abripit, tamquam impuri lecti vindex; quos autem ex puro ſemine ortos agnovit, hos in ſumma aqua ſuſpendit.*

y) GALEN. de tuenda ſanitate L. 1. *Quis quæſo noſtrum ſuſtineat modo editum infantulum & ab utero adhuc calentem ad flumen deferre, ibique ut apud Germanos fieri ajunt, ceu candens ferrum in frigidam aquam immergendo ſimul de naturæ vigore periculum facere, ſimulque corpus ipſum roborare.*

z) Edda Runacap. §. 21. "Det kan jag för det tred"tonde, om jag öſer watn på et barn, ſkal det ej "falla i wapn, om det är i ſtrid, det ſkal ej falla för "ſwärd.

wom i floden Sryx; hwarigenom han blef sådan, at han icke kunde annorstädes såras, än der hemas hand hållit; där åfwen banesåret honom på foten sedermera träffade, som Poëterna dikta. Deßa wattu-twagningar woro af långt annan beskaffenhet än de Christnas, ty skiljdes de åfwen i namnen. Döpa kallades innom den äldre Swenska Kyrkan skira, och den twagna skirad. Derföre säger STURLESSON, til skilnad ifrån det förra, då han talar om K. ADELSTEN, som war Christen at han lät skira sin Son HÅKAN a). Uti ULPHILÆ tid och innom den utländska Göthernas församling, brukades ordet döpa och döpt, hwilket åfwen sedermera i Tyskland och Norden fick rum; och hade sit hänseende på den första Församlingens bruk, at stiga i watnet, eller at i watnet aldeles neddoppas, då döpelsen på nyfödda barn förrättades. Intetdera af deßa talesätt nyttjades hos hedningarna; hwilka altid utmärkte sin Ceremonie med ösa watn. Den som en sådan lustration hade undergådt, kallades i watni ausin, det är wattu-öst. Icke mindre besynnerligit är et ställe hos STURLESSON, af hwilket wil synas, som ODIN skulle hafwa haft för sed, at med händers pålägguing lika som inwiga den han sände i krig eller andra wigtiga förrättningar b). "Det war "hans sed, heter der, at när han sände män i krig "eller andra erender, lade han händer på deras hu"wud och gaf dem Bianac" eller wälsignelse, som ordet i gamla Isländskan betyder: hwilket ord igenom Is-

a) SN. ST. T. I. p. 121.
b) SN. ST. T. I. p. m. 3.

ländare, som fordom mycket wiſtades på Island, kan i det Nordiſka ſpråket bliſwit qwarlemnadt c). Hos LIVIUS läſes något dylikt om Augur, når han lade handen på NUMAS hufwud at wiga honom til Konung d). STURLESSON berättar åfwen at Höfdingen wid deras högtider, borde ſigna hornet, ur hwilket ſkålarna ſkulle drickas e).

§. 14.

Kors-märket har innom den Chriſtna förſamlingen ifrån längſt tilbaka, warit anſedt med wördnad, och, om icke näſtan dyrkat, åtminſtone brukat ſom et amulet in til reformations tiden; då ibland andre miſsbruk, åfwen detta afſkaffades, och dyrkan, icke trädet

c) Wid ordet bianac anförer JHRE in Gloſſ. Sv. T. I. p. 192. . . *Chriſtiani quo eodem hoc ritu benedictionem conferre veteri eccleſiæ Apoſtolicæ ſolenne fuit, tum ut Philologis materiem præbeam ſua excutiendi Scrinia, ſi forte invenire liceat unde domo ſit hoc BIANAC. Crediderо fere vocem eſſe Aſiaticam & terminum Eccleſiaſticum Odinianum.* Han lägger ſedermera til, at detta ordet finnes i det gamla Hiberniſka ſpråket, der *beanac* betyder *benedictio*, och citerar derwid *Collection of Lettres, in which the uſefulnes of the Celtik is inſtanced*, Edinb. 1739. p. 7. Möjligen kan detta ordet wara qwarlemnat på Island efter Islåndare ſom der uti de åldre tider underſtundom wiſtades. Til eſwentyrs brutit af Latinen.

d) LIV. L. I. c. 18. *Tum Augur liruo in lævam manum translato, dextra in capite NUMÆ impoſita, precatus eſt ita; Jupiter pater, ſi fas eſt* &c.

e) SN. ST. T. I. p. m. 141.

trädet, men den på trädet korsfäſte wederbörligen och allena tilerkändes. Af denna Staurolatrien woro redan uti det andra Seculum Kyrkans Fäder ſå ſmittade, at de äfwen räknade twänne hwarandra afſkärande lineer, eller decuſſatim lagda ſtrekar, ehwar de ock funnos, ibland bilder, medelſt hwilka werldenes Frälſare förebodades. Allt ſedan den tiden hafwa wål Kyrko-Fäderna, ſom Församlingens ſenare Lärare ſökt och trodt ſig finna detta märkets bruk längſt in uti den hedniſka ålderdomen; ſom ſkulle det hafwa warit känt och wördat ej mindre af Ægyptier, än alla andra folkſlag på jorden. Det är då mödan wärdt at underſöka på hwad grund en ſådan tanka ſig ſtöder, då man tror at kors-teknet ſkal, ſom af många förregifwes, wara en både den hedna och Chriſtna werldens gemenſamma tilhörighet. Jag må wål icke påtaga mig at afſäga domen i en ſak, hwilken af wåra Lärda, äfwen egna, med många ſkäl än bejakas, än beſtrides; men wil allenaſt framlägga deßa ſkäl, och til deras halt dem pröfwa; döme ſedan Läſaren ſjelf hwart tyngden wäger. Wißerligen nämnes kors uti hedniſka ſkrifter. Man wil likwål ſäga, at hos Ebræer och Araber ſkal intet ord finnas, hwarmed den ideen ſkulle kunna uttryckas f), emedan korsfäſtning på intetdera ſtället fordom warit brukelig. Men hos Greker och Romare förekommer det deſto oftare; dock altid uti en ond och föraktelig mening; ty hos bägge deßa folkſlagen räknades korsfäſtning ſåſom neſligaſt af alla dödsſtraff. I anledning deraf kom ordet kors ibland öknamnen. Te-

f) CASAUBONUS contra BARON. excerc. 16. num. 76. CARPZOVII Appar. ad Antiq. S. Cod. p. 591.

RENTIUS kallar ſkökor cruces. Hos honom är Abi in malam crucem, det ſamma ſom hos oß löp böllen i weld. "Alltid hänger något ondt, kors efter mig, ſäger PLAUTUS om tiggare g); och på et annat ſtälle hos den ſamma, ſwarar drängen ſin herre, ſom hotade honom med korſet: "Hota mig icke herre; jag "wet förut, at korſet blir min graf; ty der haſwa "alla mina Förfäder, far, farfar och farfars far ſtadnat h). Den ſkämtſamma LUCIANUS bannas uti et helt ſamtal på bokſtafwen Tau, och på CADMUS, för det han i Alphabetet hade intagit en ſå gemen figur ſom liknade kors i). Alt detta och mycket mera, ſom jag går förbi, tyckes ej beſtyrka, at kors figuren hos de gamla warit i någon heder, eller af något märkeligit bruk bekant, annorlunda än ſåſom bokſtaf, alt intill gränſen af hedendomen och Chriſtendomen. Men när de möttes, och en religion med ſtora ſteg fram-

kom,

g) PLAUTUS: *Aliqua mala crux ſemper eſt, quæ aliquid peres.*

h) *Noli minitari; ſcio crucem futuram mihi ſepulcrum. Ibi majores mei ſunt; pater, avus, proavus, abavus.*

i) LUCIAN. T. 1. p. 50. *Plorant mortales, ac ſuæ ſortis vices deflent, & Cadmum ſæpe diris proſequuntur propterea quod* Tau *in genus elementorum adduxerit. Ajunt enim tyrannos ejus literæ corpus ſecutos eoque figuram imitatos, poſtea ſimili figura cruces fabricaſſe, quibus homines affigerent, indeque huic ſceleratæ fabricæ improbam appellationem obveniſſe. Ob hæc igitur omnia, quæ mortis generibus dignum eſſe* Tau *iſtud cenſeris? Equidem exiſtimo merito hoc malum ad ſupplicium ipſius* Tau *reliqui, ut pœnam in ſua illa figura ſuſtineat, quæ ſine ut crux eſſet, iſtius opera effectum eſt; & ſic ab hominibus appellatur.*

, hwilken grundades på den i Judæen korsfäste JE-
S; så at de första Christna Församlingar, af wördnad
honom, började hålla korset i högt wärde, gjorde det up-
ksamhet. Wid den tiden då korset aldraförst blef, som
ostelen talar, Judomen en förargelse och Greko-
en galenskap, blef det de Christnas skjölde-märke,
rpå de igenkändes. Detta, som man wet, gaf
ningarna anledning at smäda på dem; hwilket
rligt wis icke skedt, om kors-teknet hos dem sjelf-
warit bekant af något godt och förmonligit. I-
denna tiden är det, men ej ifrån längre tilbaka,
detta märket under namn af kors-tekn hos de
la omtalas. JULIANUS, den ifrån Christen-
en affalne försmädaren, glömde icke at förewita
Christna korsets dyrkan, med hwilket de då redan
e börjadt at tekna sig i pannan och at pryda si-
hus. MINUCIUS FELIX, en Auctor af det tredje
ulum, talar om deßa försmädelser i sin Octa-
s; nemligen huru man skälde dem för kors-dyrka-
ch kors-dragare; hwarmedelst, CYRILLUS k), LA-
NTIUS med flere af Kyrko-Fäderna, upeldades at
wara sig, samt at wisa det ingen så neslig tan-
ådade wid detta teknet och des namn, som hed-
garna sig inbillade. "Uti DIOCLETIANI och
AXIMIANI tider, säger ADELHELMUS l), och det
tionde sjunde Olympias, blefwo medelst almänt
ud de Christna, hwilka man kallade Christ-
kare och kors-dyrkare, twungna at offra til hed-
garnas afguda bilder." Hwad liknelse kan då

) CYRILLUS Contr. JULIAN. Op. T. 3. p. m. 139.
cfr. ELMENH. ad MIN. FEL. p. m. 29.

wara dertil, at et märke som hedningarna så högeligen föraktade, til något heligt bruk, eller annat än korsfestning af dem skulle anwändas, nemligen som kors-tekn? Men ju mera hedningar och Kyrkans ålsta Fäder på detta sättet retades med hwarandra, desto ifrigare blefwo de senare at updrifwa kors-teknets ålder och wärde öfwer alla gränsor. De påstodo at hela naturen bestod af kors. När JUSTINUS Martyr uti det tredje Seculum, inför ANTONINUS pius måste förswara de Christna med deras widhäftade korstekn emot hedningarnas öknamn, sade han: "Skåden hwarut i wiljen i naturen, och i "skolen finna, at ingen ting kan bestå eller göra sin "t enst utan kors. Skeppet begår sig icke ibland "hafwets swall, om icke styret, som liknar detta segers "teknet, är derwid. Jorden kan ej plöjas utom des. "Hwarken de som graswa eller andra Handtwerkare, "kunna fullborda sina arbeten utan hjelp af wärktyg, "som likna kors. Den människliga skapnaden skiljer "sig icke ifrån de oskäliga djurens på annat sätt, än "at den skjuter rätt up; så at armarna när de ut"sträckas, och näsan med hwilken man andas, som "går rätt ur pannan, wisar kors. Ja äfwen edra "regements och befallnings märken, hwilka båras "fram för eder, äro wedermälen deraf, fast i ej skön"jen der uppå: och när edra Regenter dö, synes de"ras bild i samma skick wid Apotheoserna m). MINUCIUS FELIX n) har af honom låntagit samma lekande

m) JUST. Mart. in Orat. ad ANTON. Operum T. 1. p. m. 166.

n) MIN. FEL. Octavius: *Cruces nec colimus, nec optamus. Vos plane, qui ligneos deos consecratis, cruces*

kande både imagination och uttryck, så wäl som efter dem flera andra; men Lipsius aldramäst, hwilken i sin bok om korset, kan mödan wärdt, at i kopparstick låta aftaga alla deßa sielfswoldiga inbillningens foster, som af hwad det wil utan möda skapar hwad det wil. Så mycket tyckes man likwäl af alt detta kunna skäligen sluta; at denna figuren såsom korstekn, eller af något i synnerhet märkelig, måtte hafwa förefallit hedningarna främmande och obekant; emedan Kyrkofäderna så ganska mycket måste bemöda sig at tala för deß wärde och wisa deß hemligheter; hwarom en Eusebius redan wid begynnelsen af det femte Seculum har skrifwit en hel bok. Alt sådant hade warit öfwerflödigt, åtminstone med mindre gjordt, om hedningarna förut och innom sig sielfwa warit wana at anse korsmärket för något betydande; så at det icke som en aldeles ny ting dem förekommit. Det händer, som wi nys sade, imellan hedningarna och den tidens Christna, hwad merändels sker i heta twister; at de, när de förre dem retade med uprepande af smädeord i anseende til korsets dyrkan på sin sida, i nitet för des helgd gingo öfwer all höfwa, och wille wisa huruledes i denna figuren, såsom inblandad i hela naturen, låg en

ligneas ut deorum veſtrorum partes, forſitan adoratis. Nam & ſigna ipſa, & cantabra & vexilla caſtrorum, quid aliud quam macerata cruces ſunt & ornata? Trophæa veſtra victricia non tantum ſimplicis crucis faciem, verum & affixi hominis imitantur. Signum ſane crucis naturaliter vidimus in navi, cum velis tumentibus vertitur, cum expanſis palmulis labitur: & cum erigitur jugum crucis ſignum eſt; & cum homo porrectis manibus Deum pura mente veneratur. Ita ſigno crucis aut ratio naturalis innititur, aut veſtra religio formatur.

en hemlig lika ſom ahning af JESU ankomſt och död på korſens träd. MAXIMUS Taurinenſis uti det femte Seculi början, ſan, utom det öfriga, någon helig hemlighet åfwen i de fyra wäderſtreken, ſom bläſa i kors; lika ſom TERTULLIANUS, och efter honom hela hopen ſå uti äldre ſom yngre tider, i bokſtafwen T, om hwilken han fördenſkul långt annorlunda dömde än LUCIANUS; hwarföre et eller annat tillägg i det ämnet torde ännu wara tillåteligit.

§. 15.

Et ſtälle finnes hos EZECHIEL o), der orden i grund-texten ſå lyda:

ויאמר יהוה אלו עבר בתוך העיר בתוך
ירושלם והתוית תו על־מצחות האנשים הנאנחים
והנאנקים על כל־התועבות הנעשות בתוכה׃

Den twetydighet ſom ligger uti ordet תו, hwilket här brukas, har giſwit åtſkilliga, i ſynnerhet äldre uttolkare, behageligt tilfälle, at åfwen der ſöka igen korsteknet: ty Tau är icke allenaſt et ord ſom hos Ebræerna härſtammar af תוה, och betyder et tekn eller märke; men åfwen namnet på en bokſtaf både i det Ebraiſka och Grekiſka Alphabethet. AQUILA och SYMMACHUS tillika med auctorerna til den ſå kallade Septemviral uttolkningen af G. Teſtamentets ſkrifter, hwilka äro de äldſta öfwerſättningar wi känna, ſägo, frie ifrån fördomar, i detta ordet Thau inga hemligheter; och togo fördenſkul derur den naturliga mening, til hwilken orden föranleda; nemligen; gack och tekna ett tekn uti männernas pannor. Men THEODOTION

o) EZECH. 9: 4.

TION, åfwen en icke mindre gammal Bibel-tolkare, fan för ſin del at bokſtafwen Thau borde der nämnas; ſå at öfwerſättningen ſkulle bliſwa, gack in i Jeruſalem, och märk et ת i männernas pannor. TERTULLIANUS uti det andra Seculum, utgrundade hemligheten och orſaken dertil. "Emedan, ſäger han, "CHRISTUS lidit, ty måſte ock hans "rättfärdiga lida; ſå hans Apoſtlar, ſom alla andra "trogna, hwilka bliſwit teknade med det tekn ſom E"ZECHIEL omtalar: Herren ſade til mig; gack mitt i "ſtaden Jeruſalem, och märk Tau i männernas pan"nor; ty denna Grekiſka bokſtafwen Tau, ſom är wårt, "nemligen Latinernas T, är et kors til ſin ſkapnad, "och bodade förut, huru wi uti det rätta Catholſka "Jeruſalem, bära korsteknet i wåra pannor p); eller, ſom är hans mening, korſa oß i wåra pannor. HIERONYMUS, ſom omkring den tiden ſammanlappade den ſå kallade verſio vulgata, wid hwilken den Romerſka Kyrkan ſig håller, följde TERTULLIANUS. Men emedan Tau, ſådant ſom det i Ebraiſka Alphabethet då wiſade ſig, icke war tjenligit i hans fram; ty lade HIERONYMUS den förklaring dertil, at denna bokſtaf uti det ålſta Samaritanſka Alphabethet, hwilket Ebræerna förut brukade, liknade kors. Rådfrågar man MONTFAUCON q), ſå finner man at HIERONYMUS deruti icke felat; ty ſtraffar BASNAGE honom i den delen ganſka orätt; bedragen af MORINUS och SCALIGER r). Men dermed winner HIER. dock

p) TERT. contr. MARCIONEM p. m. 182.

q) MONTF. Palæo Gr. Græca p. 122. 132.

r) BASNAGII Anal. Pol. Eccl. T. I. p. 388. *In mensem inducere noſtram non poſſumus, Hieronymum* conje-

dock likwäl icke hwad han åstundar, nemligen at finna korsteknet nämt hos EZECHIEL, dels för at hedra det med en hög ålder, dels at så medelst hålla tungan til på de widtmynte Judar, då de, hwilket oftaſt ſkedde, ſmådade på det ſamma. Den flitiga ORIGENES, af ſig ſjelf mycket fallen, ſom man wet, för myſtiſka uttolkningar, kunde med all ſin kunſkap i de Öſterländſka ſpråken, icke wika ifrån deſſa ſina föregångare och näſtan ſamtidingar: men beſtyrkte ſaken ännu med et nytt ſkäl, at ſåledes hjelpa TERTULLIANI fattigdom; hwilken, då han ſaknade kors figur uti Hebræernas ת, flydde til Grekernas och Latinernas T. Han hade rådfrågat ſig, ſade ORIG., med några Ebræer, ſom bliſwit Chriſtna, hwilka betygadt, at ibland deras gamla elementer fans en bokſtaf, ſom aldeles war lik det Freſſarens märke, hwarmed de Chriſtna plägade tekna ſig i pannan, ſå wäl når de gjorde ſin bön, ſom annars då de gingo til arbets; ſamt at denna deras ſedwana redan uti det gamla Teſtamentets tid ſåledes warit både förut förkunnad och gillad s). Wille man fördenſkul, ſå kunde man, enligit deſſa upgifter, öfwerſätta Prophetens ord i ſådan mening; ſatt

ciſſe oculos Samaritanorum in Alphabethum, cum ſcribit in Ezechielem, Tau *Samaritanorum crucis habuiſſe ſimilitudinem. Quippe* thau *Samaritani hæc eſt figura N; ut majoris Latinorum literæ* n *formam exhibeat, cujus utique ad illam crucis non accedit. Hoc* OTTINGERUS, *hoc* SCALIGER, *hoc* ANGELUS ROSCHA *qui & figuram* thau *Samaritani exhibuerunt.* cfr. HENR. BENZELII Synt. diſſert. Acad. T. 1. p. 113. MORINUS in Exercit. de Ling. cap. 9. p. 307. SCALIGER med flera.

s) Cfr. LAMB. BOS obſ. ad Vers. Sept. Interpr. p. 1000.

sätt et korstekn i männernas pannor; hwilket nog bestyrkte korsteknets ålder, men derjemte follo besynnerligit och otroligt at läsa på det stället och ifrån den tiden. Mäst alla senare tidens öfwersättare af Ezechiels Prophetia, utom en och annan, hafwa derföre och med mycket skäl satt alla deßa forntidens griller på sidan, och gifwit Propheten sin rätta naturliga och otwungna mening, efter som orden תוה och תו på twänne andra ställen förekomma i Skriften t), der ej något inbillat kors kan hafwa rum: aldeles enligt med den gamla Grekiska Septemviral öfwersättningen, sådan som wi den nu äga; hwars riktighet fullkomligen stadfästes af den gamla Hexaplariska öfwersättning, wår berömde Orientalium Professor, Herr Norberg, i det Ambrosio-Milanska Bibliothequet funnit, och med otrolig möda afskrifwit. Hwarutur wälbemälte Herr Professor mig denna mycket betydande anmärkning gunstigt meddelt u). Hwartil som ytterligare witne, Ephraim Syrus ifrån det fjerde Seculum kan läggas, hwars öfwersättning af detta stället härmed aldeles instämmer: der det heter; gack mitt igenom staden, והתוית תו i Syriskan ܘܪܫܘܡ ܪܘܫܡܐ warschum' ruschmo, och märk märke i männernas pannor m. m. Samma Kyrko-Fäder wi nämt, och flera efter dem, alt in i wåra tider, hafwa på detta sättet sökt det Christna korsteknet

t) Job. 30. v. 35. och Ps. 78. v. 41.

u) Mig torde tillåtas at tolka de Lärdas önskan, det täktes Herr Professoren icke länge dröja, at meddela det allmänna deßa så länge saknade Origenis Hexapla til otrolig hjelp i Bibel-tolkningen.

teknet öfwer hela werlden, och för alla tider, at således efter deras enfaldiga wälmening, bestyrka Lärans ålder och sanfärdighet, hwilken utom des uti bägge delar aldrig saknat långt grundrikare bewisning. Men emedan man understundom låser om korsteknets bruk hos de gamla Ægyptier, och at det hos dem har betydt det ewiga lifwet, som låter underligit: ty är icke ur wägen, at gifwa tilkänna hwarifrån en sådan sägn kommit; i synnerhet emedan den samma åfwen har som oftast forwillat wåra egna Antiquarier. Rufinus, en Auctor af det fjerde Seculum, hwilken ifrån Grekiskan i Latinen öfwersatt Eusebii bekanta och berömda Kyrko-Historia, har gifwit anledning til den samma: men Socrates och andra af de gamla efter honom, hafwa gifwit Sagan lopp. Rufinus säger; "I "Alexandria hände," nemligen då Serapidis tempel förstördes, "at man skrapade bort SERAPIDIS bröstbild, "torax, som fans målad i alla hus, på wäggar, i fön"ster och öfwer dörrar; så at intet tekn sågs derefter; "men målade kors i stället; hwilket när hedningar"na bleswo warse, berättar man at de hafwa före"gifwit, huruledes de ifrån gammalt hört sägas, at "detta teknet skulle finnas ibland de så kallade heliga "Prestерliga bokstäfwer, och betyda det tilkommande "lifwet. De åskådade, fortfar han, med förundran "det som hände, och gingo, intagna deraf, öfwer til "Christendomen, emedan de åfwen hade hört, at deras "gamla gudstjenst ej längre skulle hafwa bestånd, än "tils de fingo se det teknet, i hwilket lifwet war v). Wid denna Rufini berättelse, hwilken han efter andras blotta sägn anfört, kan anmärkas, at den strider emot läran

v) Rufini H. Eccl. Lib. 2. cap. 29.

läran om metempſychoſis, eller ſjälarnas beſtändiga wandring, ſom öfwer hela Ægypten troddes, och HERODOTUS x) oß lärer. Deſſutom wet man at Hieroglypherna förbleſwo hemligheter inom Preſterna, ſamt lärdes hos CANOPUS, ſom RUFINUS ſjelf widkännes y); der de brukades til ſwartkonſt. Det yſnes äfwen underligit, hwarföre de ſom kände denna konſtmärkets betydelſe, ſkulle haſwa drögt alt intil den ſtund, då Serapæum af Biſkop THEOPHILUS förſtördes, at göra den bekant; ſamt at, äuſkönt i många ibland Kyrkofädernas ſkrifter, ſåſom ATHANASII, CLEMENTIS Alexandrini, THEOPHILI Antiocheni, JUSTINI Martyris, m. fl. öfwer alt förrådes en noga inſigt uti hedningarnas hemliga wisheter och fördomar, icke et enda ord om något ſådant ſkal läſas. I ſynnerhet må man förundra ſig deröfwer, at JUSTINUS Martyr, en lärd man, hwilken ſjelf hade warit hedning, icke ſkulle weta hwad en hop andra olärda hedningar efter RUFINI utſago, kände; och hwilket ſå wäl hade kommit honom til paß, då han inför ANTONINUS mäſte förſwara kriſtendomens wärde emot dem ſom det förſmådade. Dertil kommer at RUFINUS, ſom Hiſtorie-ſkrifware, juſt icke äger det bäſta witsord, emedan han trodde alt hwad man för honom ſladdrade, och bedrog SOCRATES ſom ſkref efter honom, ſå at denne Auctor ſedermera måſte omſkrifwa en ſtor del af ſin Kyrko-Hiſtoria z). Men emedan

x) HEROD. Lib. 2. cap. 123.

y) RUF. l. c. Lib. 2. cap. 26.

z) H. E. Lib. 2. cap. 1. cfr. CAVE Hiſt. Lit. Eccl. p. m. 182. der det ſåges; *In hiſtoria concinnanda, temporisque ratione digerenda, credulum admodum fuiſſe Rufinum conſtat; in fabulas & incertos plebeculæ rumores nimis propenſum, quos e trivio & tonſtrino peritos, literis mandare remere ſolebat.*

denna saken hwad korstecknet angick, war dem alla den tiden högst om hjertat, ty har SOCRATES likwäl i den delen hållit sin föregångare til godo, och afskrifwit sagan med egna tilägg. På det bägge dessa ställen måtte kunna desto bequämare jämföras, må äfwen denna sistes ord anföras. "När Serapidis "tempel", säger SOCRATES, "förstördes och aftaklades, "har man der funnit stenar, på hwilka bokstäfwer, "dem man kallar hieroglypher, warit uthugna, lik"nande kors. Hedningar och Christna som woro "tilstädes, drogo dem hwar til sin religion. De "Christna sade at de woro et tekn til CHRISTI ti"dande. Hedningarna betygade at detta teknet tilkom "både SERAPIS och CHRISTUS, emedan kors"tecknet betydde annat hos hedningarna och annat hos "dem. Men några nyss omwände hedningar, som "kände dessa hieroglypher, sade at korsteknet betydde "det ewiga lifwet: samt at man af andra hierogly"pher hade lärdt, det skulle SERAPIDIS tempel då "först förstöras, när detta teknet wisade sig a). Jag påminner mig härwid hwad hos de gamla läses om många af den tidens Gnostici, hwilka sammanblandade den hedniska och Christna Religionens läror, görande af SERAPIS, ISIS och JESUS sin Abraxas eller Mithras, hwilken de på et dåraktigt sätt dyrkade. Om man kunde sätta tro til SOCRATIS ord, skulle man tänka, at folk af sådant slag warit närwarande då Serapæum förstördes, som fält de orden, at korset tilhörde både SERAPIS och CHRISTUS. Wid jämförelsen af RUF. och SOCR. ord, lär man finna mycken olikhet imellan den förre som sagan upgifwit och den

a) SOCRAT. H. Eccl. L. 5. c. 17. p. m. 276.

i ſenare des afſkrifware. Sozomenus ſom läppjat ſamma ſkälla wid ſamma tid med Socrates, har e deſtomindre ſkapat ſagan aldeles efter honom "När etta templet förſtördes", heter det, ' berättas at man liſwit derſtädes warſe ſtenar, på hwilka hieroglyphiſka bokſtäfwer, lika kors, hafwa warit inhugna; och at ſådt ſom kände ſådana ſaker, hafwa ſagt, at dermed förſtodo man det tilkommande liſwet; ſamt at förden- ſkul många hedningar bleſwo omwände til Chriſten- domen; i ſynnerhet ſom andra bokſtäfwer beteknade at templet då ſkulle förſtöras, när detta märket, ſom liknade kors, kom för en dag b). Svidas wid ſlu- et af det tjonde Seculum, efter deſſa, men ännu an- orlunda. "När de Grekiſke hedniſke tempel", ſäger an, "under Kejſar THEODOSIUS den Store förſtördes, bleſwo uti Serapidis tempel bokſtäfwer fun- na i liknelſe af kors; hwilka när de Greker, ſom bliſwit Chriſtna, ſågo, yttrade deſſa ſig, det de, hwilka förſtodo ſig på hieroglypher ſade, at dermed betek- nades det ewiga liſwet c). Sålelles hafwer denna erättelſen ifrån Rufini tid bliſwit tilſkapad mer och ıera hjelpſam för ändamålet. Han, den förſta sages- ıannen, nämner icke om några kors på ſtenar i ierapidis tempel, men om denna afgudens bröſt-bild m bleſ bortſkrapad af Chriſtna händer, i hwars ſtälle ɔrſet af ſamma händer ditmålades; ſom efter närwarande edningarnas utſago, ſkulle i hieroglyphiſkt förſtånd etyda det ewiga liſwet. Socrates ſäger at kors- knet fans der inhuggit på ſtenar; at hedningar och hriſtna drogo det hwardera til ſin religion, eller

b) Sozom. Hiſt. Eccl. Lib. 7. cap. 15.
c) Svidas T. 2. p. m. 798.

at det tilhörde både Serapis och CHRISTUS i åtſkilda bemärkelſer. Bägge, ſå wäl Sock. ſom Soz. tala om flera ſlags hieroglypher; nemligen en, hwars betydelſe war det ewiga lifwet; och andra ſom gåfwo tilkänna, at templet då ſkulle förſtöras, når det teknet kom fram, ſom liknade kors. Man måſte bekänna, at deſſa hieroglypher i forntiden, för den händelſens ſkul, ſom långt derefter med Serapæum timade, ganſka wäl afpaßades; ſamt at man deſſa hemligheter nog länge och mäſterligen har kunnat förtiga tils ſtunden inföll. Alltſamman ſmakar af medeltidens nitfulla men ſkamliga bedrägerier: likaſom hwad i ſenare tider Coelius Rodiginus d) ſkrifwit; nemligen at SERAPIS hos Ægyptierna målades med et kors på bröſtet; når Montfaucon, den mongkunnige och granſinte Franſöſka Antiquarien, betygar det aldrig någon ſådan underlig Serapidis bild af honom blifwit funnen e). Jeſuiten Caselius förſäkrar lika driſtigt, at på den Lateranſka obeliſcen ſom Påfwen fordom flyttade til Rom, ſkal ibland hieroglypherna ſynas en Uggla med ſtort kors på hufwudet, hwilken han ſåſom et rikt hittegods hos Bosio, har låtit afſtaga i kopparſtick; ehuru detta ſällſamma djur är utkläkt ur deras egen hjerna. Mycket dylikt har Bosio ſammanſmort uti ſin bok om det ſegrande korſet f), hwilket alt är af legende art, och knapt wärdt at omröra.

§. 16.

d) Coel. Rhod. Lect. Ant. Lib. 10. p. m. 515.

e) Montf. Antiq. Expl. T. 2. p. 277.

f) Jac. Bosio Crux triumphans & glorioſa. Antv. 1617. Lib. 5. cap. 10.

§. 16.

Mera upmärkſamhet tyckes den bekanta Menſa Iſiaca wara wärd. En tafla af Bronce med incruſterade Hieroglypher, ſom bär hög ålder för ſig, och tyckes wara tilſkapad, antingen i det gamla Ægypten, eller ock i Rom, ſedan Iſidis dyrkan åfwen der införde. Cardinal BEMBUS lät lyckeligen copiera detta dyrbara ålderdomens wedermäle, innan det år 1630. efter Mantuas öfwergång til de Kejſerliga alldeles förſwann; hwarifrån ſedermera KIRCHER, MONTFAUCON och flere, haſwa hämtadt ſina aftekningar. Sjelfwa originalet är likwäl igenfunnit, och förwaras nu uti det Kongeliga cabinetter i Turin g), der wåra tiders reſande det ſamma beſkådat, ſom förſäkra, at de copier hwilka deraf blifwit tagna, för ingen del äro påliteliga. Så wäl på denna Menſa Iſiaca, ſom annars hos MONTFAUCON, der Ægyptiſka bilder efter Iſis eller hennas Preſter förekomma, ſer man dem underſtundom bära i handen något ſom liknar kors, wid en ring eller band; hwilket PIGNORIUS, ſom aldraförſt ſkulle uttolka den omförmälda taflan, och ſedan efter honom LIPSIUS, KIRCHER jemte andra, började gifwa namn af Crux anſata, ſåſom en för ſig ſelf mycket betydande Hieroglyph, med hwilken RUFINI nyß anförda upgift måtte beſtyrkas; ehuru mången kunde tro, at denna figur intet annat torde innebära, än et fattan, hwarmed något ſkulle lyftas, förmodeligen til offren och Gudstjenſten hörande. Hos KEISLER h) finnes en urna med ſönderbru-

g) Voyage d'un Francois en Italie, Yverdon 1769. T. 1. p. 87.

h) KEISL. Antiq. Septentr. p. 153.

tit óra eller fattan, ſom wiſar ſamma ſkapnad. Men det är likwäl wiſt, at denna ſå kallade Crux anſata förekommer ibland hieroglypher, utan at båras i handen och enſam, ſå wäl på obeliſcer ſom annars. Underſtundom är ringen på hwilken figuren hänger, häftad wid en wriden länk, wid hwars andra ända åter en dylik ring finnes i). Hwad haſwer alt ſådant at göra med korsteknet? Skulle ock ſå wara händt, at ibland de gamla Ægyptiſka bokſtäfwer någon funnits, ſom härmadt kors, ſå woro det likwäl icke underligare eller märkwärdigare, än när χ finnes i det Grekiſka, ſamt X och T uti det Latinſka Alphabether, hwars figur aldeles utgör en ſå kallad Crux immiſſa: til alla delar lik den hieroglyph, hwilken på obeliſcer ofta förekommer. Men kunna wäl decuſſatim lagda lineer, ſom Myntkännare tala, ej få utgöra en ſkapnad lik kors, utan at något ſkal ligga i ſynnerhet derunder? Kaſtar man, intagen af fördom, ögonen på gamla Grekiſka och Romerſka Mynt, lär man ſnart finna en rik tilgång på kors. Bipennis, Apex Pontificalis, Securis Pontificalis, Aspergiller med ſina handtag, ſköldar, Fulmina, til hwilka figurerna på Marh ſå kallade Spolier, nog ſynbart, ſkönt utan Montfaucons tilſtädjelſe, böra räknas. Dertil kunde, at öka antalet, åfwen fogas de korswis lagda hamrar på Valerianſka ſlägtens penningar, dem mången Atlanticans Auctor til nöjes, ſkulle kalla Thors märken, ehuru de äro blotta minnesbilder efter denna ſlägtens Stamfader, ſom war Smed: och det latinſka X, ſom ſynes på en mängd

Roe

i) Montf. Ant. expl. T. 2. P. 2. tab. 139. ſom hör til p. 142.

Romerſka denarier, hwilket ofta framtrugas at wittna för korsteknets bruk hos hedningarna, ehuru det intet annat innebar än tjotalet, ſom war penningens wärde k). Hit kunde med ſamma rätt föras Signum Caſſiopeæ, hwilket efter SALMASII inbillning, föreſtäller uti et kors, en af honom ſå kallad Laconiſk nyckel l).

§. 17.

Med de Aſteriſcer eller tekn ſom finnas i handſkrefna böcker eller codices ifrån de äldre tidehwarfwen, har man i anſeende til detta ämnet, åfwen haft mycket at beſtälla, och mycket at miſstänka: emedan en del ſådana beſtå af twänne hwarandra afſkärande ſtrekar med puncter imellan. Man beropar ſig på COELIUS RHODIGINUS m); men fåfängt för detta behof, nemligen at dermed beſtyrka korsteknets bruk hos hedningarna. Lika ſå på DIOGENES LAERTIUS n). Den goda CASAUBONUS upräknar och aſtekar i ſina noter til denna Auctor, deſſa aſteriſcer; ibland hwilka de gamlas χρήσιμον faller ſtrax beſynnerligit för

k) cfr. HAVERCAMPS Præfation til MORELLII Thes. Num. *Nummum argenteum denarium vocabant, quod decem aſſibus æreis permutabatur; partes ejusdem conſtituebant quinarii & ſextertii. Quinarius dimidia pars denarii, ſeſtertius quarta pars erat; isque nummulus poſterior tenuis admodum, nec ubique obvius notam H. S. in margine, typumque Caſtoris & Pollucis habere ſolet; quinarii nota Q. & V. inſigniuntur, denarii vero notam X. paſſim exhibent.*

l) SALM. in SOLINUM T. 2. p. 929.

m) COEL. RHOD. Lect. Ant. p. m. 38. & 309.

n) DIOG. LAERT. p. m. 203.

ögat, emedan det aldeles är til utseendet enahanda med det wår Frelsares Monogram, som CONSTANTINUS MAGNUS, brukade på sina fahnor efter segren öfwer MAXENTIUS. Detta Χρήσιμον skrefs af de gamla i brådden, når de wille gifwa tilkänna, at stället behagade dem, och war wärdt minne; lika som ἀχρήσιμον ditskrefs, då något obehageligit förekom o), hwilket man kunde gå förbi. Men emedan de gamle icke hade någon annan utwäg, än at beständigt bruka pennan, fördenskul giorde de sig, för at lärta arbetet och minska mödan, förkortningar eller så kallade abreviationer, dem alla kände, hwilka öfwer alt brukades då codices skulle afskrifwas. Likwäl och emedan alla de Codices som til oß kommit, äro afskrefna i Christen tid, ty kan wara mycket owist, om de Asteriscer och Abbreviationer som nu wisa sig, äro til alla delar de samma som i de hedniska hufwudskrifter fordom brukades. Χρήσιμον teknades med χ och ρ der bredewid; hwaraf sedermera blef et ännu nätare sammandrag, neml. χ med et igenomstungit ρ; en ibland abbreviationerna som i Grekiska Codices ej sällan förekommer; ty med en sådan Sigla skrefs χρόνος, χρυσίον, χρυσὸς, χρῖμα χρυσόσομος, och alla andra ord, som af χ och ρ. börjades; lika som alla hwilkas begynnelse är med ω och ρ, eller Φ och ρ, innefattades i en sigla sammansatt af Phi med et igenomstungit Rho, eller et dylikt Omega. Så förkortadt

o) WOWER de Polym. p. m. 185. *Iis quæ probabant* χρησὸν *sive* χρήσιμον *aut notam literæ* χ *apponebant; quæ vero repudiabant, iis* ἀχρησον *adscribebant, sive notas compendiarias culpæ indices.*

nådt finnes åfwen ordet ὡραῖον ofta i bråddarna på codicees teknadt, i samma mening och bruk som χρήσιμον p). Af dylika ting åro de gamlas handskrifter upfylda. När nu fördenskul en sådan Sigla eller sammansatt förkortnings bokstaf, hwilken i många ord warit nyttjad, råkar händelsewis at likna CHRISTI monogramma, emedan detta heliga namnet af χ och ρ åfwen börjas; hwem skulle wål deraf döma til korstekns allmänna bruk hos hedningarna? För öfrigt och hwad den i fråga warande Siglan beträffar, kan wara mycken likhet dertil, at de åldsta eller hedningarna icke brukat den samma, men allenast et enkelt χ; emedan CASAUBONUS på det åfwan anförda stället anmärker, det de åldre uplagor af PINDARUS, som wisa et igenomstungit χ måste fela; efter hans Scoliast säger, at endast et enkelt χ i originalen funnits.

§. 18.

Naturligen leda mig deßa tankar på et annat ämne, slågt med det förra, men af mera betydelse. Man har funnit Mynt efter Ptolomæerna i Ægypten, på hwilka det i fråga warande Monogramma sig företer imellan föttren på Jupiters fogel; aldeles likt det som CONSTANTINUS MAGNUS och hans efterträdare länge brukade på sina kronor, fahnor och mynt. Så mycket jag wet, war Jesuiten GRETSER den förste hwilken, Staurolatrien til befästande, framdrog detta länge beundrade koppar-mynt ur Bibliothequet i Ingolstadt, der han war en ej oskicke-

p) MONTF. Palæogr. Græca p. m. 147.

lig Profeſſor q). Af honom har Bosio hämtadt hwad han derom anförd r). Men man har länge ej welat tro Gretser, ſedan werlden blifwit wan wid ſå många dikter och påbördningar ifrån det ſlags folket i dylika ämnen. I ſynnerhet då man förnam, at den flitiga Vaillant, hwilken til förfärdigandet af ſin Hiſtoria om Ptolomæerna, i tiugu år hade upſökt ſå många deſſa Konungars mynt han kunnat öfwerkomma, icke funnit något ſådant ſom Gr. upgaf: hwarföre äfwen ſamlarena til de Leipſiſka Acter s), når de handla om Vaillants arbete, ur Gretsers bok det ſamma för förſta gången låtit aſſticka. I nyare tider hafwer likwäl en Abbe de Fontenu ertappat exemplar deraf til ſanningens beſtyrkande t). Myntet ſkulle icke deſto min-

q) Jac Gretseri Opp. de Sanct. Cruce. Ingolſt. 16.7 p. 469.

r) Roma Sotteranea di Ant. Bosio. Rom. 1632. p. 623.

s) Act. Erud. Lipſ. a. 1701. p. 4.

t) cfr. Nouvau Traité de diplomatique par Deux Religieux Benedictins de la Congregation de S. Maur. à Paris 1759 4to. p. 598. Tom. 4. *Nous parlons de ce Monogramme apliqué à J. C. & devenu célébre dans l'hiſtoire. Nous n'ignorons pas que les Chrétiens ont pu en faire uſage entr'eux, lorsque les Payens dominoient encore. Rien n'empêchoit qu'ils ne l'euſſent emprunté des Grecs, qui ſ'en ſervoient pour deſigner des noms commençant par les deux mêmes premieres lettres, que celui de CHRIST. On voit ce Monogramme ſur pluſieurs monoies des Ptolomées, & meme de Ptolomée Philadelphe. Il marque le nom du Monetaire. On le voit ſur les anciens fragmens de verre recueillis par le ſavant Sénateur* Buonaru-

aindre kunna wara et understuckit Judæ-arbete. Men om det ock woro sanskyldigt, hwilket kan hända, innehåller doch den siglan som der wisar sig, icke nå-

got

OTI. *Ce même Monogramme a un autre usage fort connu dans les Msr Grecs. On le met en marge pour faire observer au lecteur quelque chose, qui mérite d'être remarqué. Les Grecs appellent cette note* χρήσιμον; *En fin ce Monogramme exprime encore* χρόνος, χρυσιόν. χρυσόστομος.

Histoire de l'Academie Royale des Inscriptions & Belles Lettres à la Haye 1724. 8:o. T. 2. p. 397. *Si l'Antique dont il s'agit, étoit autre chose qu'un monument Sepulcral, on pourroit croire que ce ne seroit point ici le Monogramme de J. C. mais bien cette autre espece de Monogramme tout pareil pour la figure, en usage chez les Anciens Grecs & qui par consequent ne seroit pas une marque de Christianisme. Car selon* ISIDORE *cette derniere figure se mettoit aux endroits des ouvrages, où l'on voudroit faire quelque remarque particuliére; sur quoi* PIGNORIUS *observe que les Chretiens n'étoient pas les premieres qui eussent employé ce Monogramme, que de plus anciens qu'eux s'en etoient servis, & que de là il avoit passé dans le Christianisme à des usages pieux, par le bonheur, qu'il avoit de se trouver précisement le chiffre du nom adorable de J. C. Pour le prouver ce sçavant homme ajoûte que ce Monogramme des Anciens Grecs, sanctifié depuis par les Chrétiens, se voit sur plusieurs monoyes des Ptolomées, où il marque en abregé le Monétaire, comme* CHRISTODORE, CHREMES, CHRYSIPPE, CHRYSANTE *ou autres. L'opinion de* PIGNORIUS *a trouvé d'autant plus de creance chez les antiquaire, que le Monogramme se trouve effectivement sur des Medailles frappées avant le Christianisme. Monsieur l'Abbé de* FONTENU *en a communiqué une entr'autres du temps de Ptolomée Philadelphe, où cette figure est très bien marquée.*

got besynnerligare än en abbreviation, på samma sätt som i föregående paragraph är taladt, af något Grekiskt ord, hwilket begyntes af χ och ρ; antingen det skulle betyda Myntmästarens namn, såsom CHRYSODORUS, CHREMES, CHRYSIPPUS, CHRYSONTES &c. icke annorlunda än deras namn på Romerska Mynt ofta i Sigler förekomma; eller dermed förstods, som andra mena, något ord hwarmed PTOLOMÆUS wille smickras; såsom χρηστος, god, mild; o. s. w. det är bekant nemligen, at alla Ptolomæerna woro om dylika ärebetygelser och smicker mycket angelägna; hwarföre den ena af dem kallade sig Philopater, den andre Evergetes med m. Det förra är dock likast u), nemligen at Siglan betyder Myntmästarens namn; men det aldrawißast, at wid så fatta omständigheter, af denna abbreviation, icke något korstekn för hedendomens räkning kan wigligen tilskapas. Et annat litet DOMITIANI sölfwer-mynt, har wid förra Seculi slut, den berömde ULRIC OBRECHT hittadt och bragt i dagen v); der en Vestal på den afwända eller postica sidan wisar sig med kors i handen brede wid en half-måne. Utgifwaren lämpar detta til händelsen, då Keisaren rymde ur Capitolium, fördold i ISIDIS drägt; för at undkomma VITELLII wapn. SVETONIUS som talar derom, nämner icke något mynt wid det tilfället. At Kejsaren likwäl warit angelägen, det minnet deraf måtte länge bibehållas, är tydeligit, emedan, som TACITUS berättar, han lät hugga

u) MENCK Schedi. de Monogr. Christi, cap. 1. §. 4.

v) ULR. OBRECHT Epist. de Nummo DOMITIANI ISIACO, ibland hans Diss. Acad. p. m. 459. seqq.

ga hela historien i Marmor x). Twänne Mynt finner man åfwen hos VAILLANT y), hwilka dit lämpas, dock olika det Obrechtska, som annars hos ingen af Mynt-beskrifware, så mycket mig är bekant, anföres; hwaraf torde kunna slutas, at detta Mynt af dem icke gillas. Åtminstone har MEDIOBARBUS, då han haft det samma under ögon, funnit anledning at twifla om det woro äkta z).

§. 19.

Understundom plägar man ock af Riks-äpplet, som är en glob med kors uppå, söka bewis dertil, at kors-teknet i hedendomen warit bekant. Då tager man likwäl för afgjordt, at denna Regalien ifrån den hedna tiden är kommen; men bewisen fela. Deremot kan wisas at icke mera deraf, än allena globen hos de hedniske Kejsare warit i bruk. De högsinte Romare plägade kalla sig werldenes Herrar, i anseende til den ganska widsträkta del af werlden de innehade. Til tekn deraf, låto de understundom sätta en cirkel eller glob på sina Mynt, såsom jordens sinnebild. "AU-"GUSTUS," säger ISIDORUS, "tog en boll ibland "sina sinnebilder, för de många folkslags skul öfwer "hela werlden, hwilka lägo under hans wälde." Deraf hände, at några hans efterträdare synas stundom på mynten med en glob i högra handen. CARACALLA wisar

x) TACIT. Comm. Lib. 3.

y) VAILL. Nummi Imp. Roman. Parte 2. p. 109.

z) PAGI Critica in BARON. p. 88. MEDIOBARBUS *an Isaacus ita dictus Nummus, sincerus sit dubitat; qui se illum pro manibus habuisse dicit.*

wiſar ſig på dem icke allenaſt med glob i handen, men åfwen med öfwerſkrift *Rector Orbis* a). Sedermera och efter den antagna Chriſtendomen, behöllo de Byzantinſke icke mindre högdragna Kejſare globen, men prydde den med kors, til tekn deraf, at Läran erkändes; hwariſrån ſeden dereſter åfwen flyttade til Occidenten, och ſnart ſagt öfwer alt b). Således finnes icke eller i Riks-åplet något ſkäl för korsteknets ålder.

§. 20.

De gamla Germaner, til hwilka Nordens folk räknades, wiſte ej af någon korsfäſtning ſäger LIPSIUS; ej eller korstekn, hwartil icke något öfwertygande och oſtridigt bewis finnes At en Chriſten här ifrån Norden, bliſwit af Venderna korsfäſt berättar HELMOLDUS; men ſådant ſkedde för at gäckas med hans trosförwanter, och at ſmäda på korsteknet. Af Runſtenar, hwilka til en ſtor del bära korsmärket, kan intet ſkäl tagas för korſets ålder, faſtän de Chriſtnas böner eller andra märken fela, ſom ſkulle den förråda. Ty deßa kors äro ſynbart och til hela ſin mängd, aldeles i formen enahanda med korſen ifrån Chriſtna tider, ſom finnas på mynt, Engelſka, Byzantinſka eller andra, ſå wäl ſom med dem, hwilka ur Grifter i gamla dagar, til och med ifrån det förſta Chriſtna Rom, bliſwit i ljuſet bragte. Således har hit intil ingen korſat Runſten kommit fram

a) CARL. PATIN Imp. Rom. Num. p. 236. 416.

b) DU FRESNE Diſſert. de Inferioris Ævi Nummiſmatibus p. m. 15. 16. cfr. WAGENSEIL de S. Imp. Officialibus p. 188. och CUPERUS de Apotheoſi HOMERI p. 148. 149.

ſtam ibland ſtera hundrade, hwilken oſtridigt witnar för hedendomen; ehuru VERELIUS, ſom tillika med andra förra Seculi Lärda förſäktade korsteknets bruk den tiden, ſade ſig kunna ſkaffa en mängd ſådana ifrån Weſtergöthland c), utan at hålla ſit gifna löfte. Det exempel han företer af en Runſten i Upland med lors, och efter hans föregifwande med ordet As, förfaller når man beſinnar, at hwar och en af fyra ſom wikat ſtenen, läſit honom annorlunda. Påſkriften lyder:

VERELIUS d);

Ibiurn ukvi riti idun iftir Irbern fadur ſin. Dulir alfrunar diſi Aſi Gud. d. är Guden ODIN.

RUDBECK e);

Jubern ug ili riti idun iftir Irbrn fadur Iſin dulir idg runar diſi Iſi Gud. d. är Gudinnan ISIS.

BURÆUS f);

Jnbrn uk ve riti idun iftir nrbern Gaduri ſin. Dulir ilfrunar diſi Iſi Gud. d. är JESUS.

CELSIUS g);

Jubrn uk idi riti idun iftir Irbrn faduri Sin: dulir alfRunar diſi iſi Gud.

VERELIUS, nögd at föra denna ſtenen til ODINS tid, läſte AS, ſom war et ibland des åronamn. RUDBECK,

c) VEREL. not. til Herv. p. 100.

d) l. c.

e) RUDB. Atl. T. 2. p. 542.

f) Act. Lit. S. a. 1730. p. 78.

g) l. c.

BECK, ej dermed nögd, wille på ſtenen finna den Ägyptiſka ISIS omtalas, läſte fördenſkul Iſi. De andra twå, fria ifrån fördomar, läſte Iſi för JESUS. Efter den förſtas tanka, "dedicerades deßa Griſi runor åt ODIN: efter den andras åt ISIS; men efter de twå ſenares, blifwer uttolkningen, hwilken förmodeligen är den rätta: "Ibiur och Hedi riſtad "denna ſten til minne efter ſin Fader Irbern; deß "Griſtrunor tåle den gode JESUS" I anledning af de twå förras läsning, ſtiger ſtenens ålder ganſka långt öfwer wår Frälſares tider; men efter de twå ſenares faller han neder i Chriſtendoms tidehwarfwen. Skulle icke Odin och Iſis wara antagliga, ſå har man inbillat ſig en Thors hammar af korſen på Rune ſtenarna; emedan, efter EDDA och STURLESSON, a guden THOR bildades med hammar i handen. Wor MIUS gaf til denna beſynnerliga tankan förſta anledning h Han åter, tog den af berättelſen hos SN. STURLESSON i dèr han ſäger angående Konung HÅKAN ADEL STENS Foſtre i Norje; "Men bönderna blefwo "mißlynte deröfwer, at han icke wille ſittja uti "Högſäte, når ſom the hade ſin ſtörſta glädje och fä "nad uti ſådana ſina ſamqwäm. Sade tå Jarle "at Konungen ſkulle then gången intet ſå göra: hwil "ket Konungen åtlydde, och ſatte ſig ſå uti ſit hö "ſäte. När nu then förſta ſkålen war iſkänkt, tal

h) WORM. Mon. Dan. p. 93. *Quod ſi igitur alicu ab ethnico, in hiſce oris crucis ſignum ſculptum curraſ, quod tamen mihi videre adhuc non contig illud aut fortuitum, aut Thoronis mallei ideam exh bebit.*

i) SN. STURL. T. I. cap. 18. p. 145.

"de Sigurder Jarl derföre, och signade then Oden, "drickandes sedan af hornet Konungen til. Men Ko"nungen tog emot, och gjorde korsmärke theröfwer, "före än han drack. Tå sade Kar af Grytinge: "Hwarföre bär Konungen sig nu så åt, heller wil "han ännu icke offra åt Gudarna? Tå swarade Si"gurder Jarl: Konungen gjör nu lika som the alla, "hwilka tro på sin egen styrka och mandom, och signa "sin skål åt Guden Thor; ty han gjorde hammars"märke öfwer hornet, före än som han drack. Ther"med blef alt stilla om qwällen. Dagen ther efter, "när som man gick til bords, tå stormade bönderna "tätt intil Komingen och sade at Konungen skulle "tå äta häste-kött: men Konungen wille thet inga"lunda. Tå både the honom dricka Sådet; men han "wille thet icke heller. Tå både the honom äta flåt"tet, men han sade ock nej ther til. Tå war hart "när kommit, at Bönderna hade öfwerfallit honom. "Men Sigurd Jarl sade at han wille förlika them, "och bad Bönderna hålla up med sit upror; ty bad "han Konungen, at han wille gapa öfwer kjettil-gre"pen. Tå gick Konungen ther til, och swepte sit "ärmkläde om grepen, och gapade således ther öfwer; "sedan gick han til sit högsäte, och likade thet hwar"jom wäl." Detta skålet anse några för oöfwerwinnerligt; men då sammanhanget betraktas torde det mista mycket af sin styrka, om ej förswinna. Märkom at hedningarna ej kände korsteknets rätta form; ty hade de den känt, hwi skulle det fallit dem främmande at Konungen dermed signade hornet; emedan de moste ju weta, at efter lag och ordning sådant tilhörde Konungen? At SIGURD Jarls tekning och Ko-

mungens icke woro enahanda eller lika; ty den enas wolde upmärkſamhet, men den andras icke. För det tredje, at alt detta angifwes af STURLESSON ſom et bedrägeri, hwarmed Jarlen förwillade den enfaldiga Menigheten, hwilken den gången af öfwerilning lät ſig nöja. För det fjerde, at på intet annat ſtälle der THORS ſkål omtalas, något ſådant ſignande med Thors hammarmärken omförmäles; icke eller om någon wördning ſom det märket widhäftades hos hedningarna. Fördenſkul och ſedan öfwerilningen war förbi, berättar ſamma Auctor, at detta den ſluga Jarlens ſkalkſtycke icke widare på dem gjorde wärkan eller gick an. "Theſſa åtta Höfdingar," ſäger widare STURLESSON k), "förbundo ſig tilſammans på ſådant "ſätt, at the fyra höfdingar, utan ifrån ur Tråndhem, "ſkulle föröda Chriſtendomen uti Norrige: men the "andra fyra innan ur Tråndhem, ſkulle twinga Ko"nungen til afguderi. Sedan reſte Tränderna ut med "fyra ſkepp, ſöder til Möre, och dräpte ther tre Prä"ſter, och upbrände tre Kyrkjor. Men Konung Hå"kan och Sigurder Jarl droge in på Möre med ſin "krigshär: och woro Bönderna komne ther uti ſtor "myckenhet. Then förſta gäſtebuds dagen gingo Bön"derna med wåld til Konungen, och begärte, at han "ſkulle dyrka Gudarna, eller ſkulle the ſwåra handla "med honom. Sigurd Jarl gick tå imellan them "med förlikning's tal; och kom tå ſå widt, at Konung "Håkan åt några betar af häſte-lefwer, och drack alla "ſkålar, ſom Bönderna iſkänkte för honom förutan "kärtzande." Af denna berättelſe ſynes, at då Gudarnas ſkål rätt ſkulle drickas, borde det ſkje utan märke,

ty

k) SN. STURL. T. I. cap. 19. p. m. 146.

ty om Konungen budit til at gjöra sådant Thors märke som förra gången, hade han retadt hedningarna sedan de besinnat sig, hwarföre Konungen det ej eller wågade. Om åter Thors märke wid det tilfället warit nödwändigt, så hade hedningarna wißerligen deröfwer blifwit förtörnade, at det förgats. Uti Ingvar Widtf. Saga läses desutan om en traktering, der hedningar hade budit Christna til Gäster; hwareft, då hedningarna sågo dem signa til bords med korsmärken, förargades de så deröfwer, at en blodig slagtning deraf dem imellan omsider föreföll l). Hwad Johannis och Olavus Magnus i deßa ämnen wittnat, mister sin trowärdighet, når man besinnar den ringa agtning de förtjena, i anseende til många fabler, som af dem i deras skrifter hopetals inblandas; hwilka man ofta har swårt at urskilja ifrån det sanna. Men hwad är wål en hammare utan skaft, hwilket på deßa korsade Runstenar likwål icke finnes? Något sådant plär man dock förete; såsom på den af Peringskjöld m) och flera åberopade Råby Runstenen; der korset otwifwelaktigt är försedt med skaft eller handtag n); hwaraf derföre icke strax blifwer en Thors hammare; ty det faller snart i ögat, at detta skaft icke annat är än handtaget til dens tjenst, som skulle föra korset framför liket, då det bars ut at jordfästas o); hwareft skaftet sedan neder-

l) Ingv. S. p. 39.

m) Peringsk. Mon. per Tiund. p. 284. och Bautil. p. 43. 46. 77. 99. 113. 122.

n) Se figuren 3. bakefter denna paragraph.

o) Du Fresne Gloss. Lat. Barb. p. m. 1279. *Cruces erectæ in magnatum funeribus iis locis, in quibus pausabant qui feretrum ducebant.*

ſtöttes i marken wid den dödas huſwud: en ſed hwilken fordom war allmän, och ännu på många ſtällen i Norden ibland Allmogen är öfrig. Jag får lägga härtil hwad PERINGSKJÖLD med några äldre Hiſtorie-ſkrifware pläga anföra, angående et ſlags korsteken, ſom på Runſtenar under ſtundom finnes inhuggit, och hwilket wiſar ſig N. 1. ibland korſen efter denna paragraph. Han och de andra pläga kalla deſſa kors dels Ægis-hjelmar, dels kronor, til minnen efter Thor, Odin och Frigga, ſåſom urſprung til Sweriges wapn tre kronor, och i följe deraf et gammalt hedniſkt krono märke p): ehuru derunder icke ligger någon ſtörre hemlighet förbold, än at Bosio i ſit underjordiſka Rom, har ur de gamlas grifter ifrån Chriſtendoms tiden, på flera ſtällen derſtädes funnit det ſamma, och det afteknadt q). Men hwad hade wäl det gamla Rom at beſtälla med Sweriges Ægis-hjelmar, och hedniſke krono-märken? Slutteligen i detta ämnet. Derpå löſt plägar man åſwen påſtå, at enär Runſtenar med kors ſtå wid åttehögar, måſte nödwändigt de, hwilka på dem läſas nämde, warit hedningar; ändſkönt flera exempel finnas, at menniſkjor i den förſta Chriſtendoms tiden, och då wigda Kyrkogårdar icke hunnit inrättas, låtit nedſätta ſin kropp i ſlägtens gamla åttehög. Oſta ſtår ock anmärkt på ſjelfwa ſtenarna, nemligen då, när ſådana til deras min-

p) PERINGSK. Mon. Upl. p. 219. 303. 306. och Mon. Uller pag. 42. BAUTIL num. 375. 114. 422. 427. 454. 472.

q) BOSIO Roma Sotter. p. 403.

i på felten upreſtes; at den döde i Kyrkogård ſto mindre bliſwit begrafwen r).

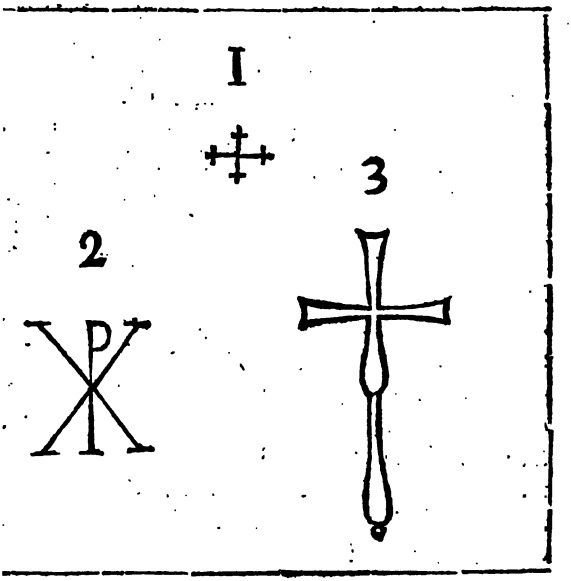

§. 21.

Ehuru tidigt och fort det Chriſtna namnet utſig icke allenaſt i Öſterlanden, eller de orter igo Apoſtlarna närmaſt för handen, men äfwen en ſtor del af Europa, lärer man icke deſto

r) fr. BROCMAN not. til INGV. Saga p. 220. ſeqq. *une och Aſa låto reſa denna ſten och hwalf öfwer Åke i Son. Han wardt döder i Åker och är begrafwen i kyrgården.*

mindre här i Norden förgäfwes ſöka minnesmä
derefter, förr än något längre neder i tide-rymde
En ſtor del af Orienten blef ganſka ſnart omm
Och det Byzantinſka Hofwet wart redan wid TH
DOSII MAGNI dagar, et ſtadgat ſäte för den
melſka ſanningen. Man tänker icke utan ſkjäl,
beſinnandet af den framgång ſom de Romerſka t
nen ägde, ſnart ſagt uti alla werldenes delar;
Rom lät wörda ſig ſåſom en hufwudſtad för
Jord kloten, at Gud derunder har påſyftat den Ch
na lärans forthjelpande; ſamt at de många hedn
hjeltar i denna Republiquen, ſjelfwe icke förſtodo h
dyrbara redſkap de woro. Med de Romerſka t
nen följde wettenſkapers upodling, och bättre ſeder,
gjorde de ſkarpa folken begwämare at emottaga
annalkande ljuſet. Ja när ſjelfwa Rom efter ha
lärde at känna werldenes Frälſare, har denna o
widtbegrepna wälde och anſeende, ehuru det mer
mera minſkades, derunder likwäl ganſka mycket u
Chriſtendomen til handa. Man må i ſådant af
de ſkatta ſom en ſkåda för Norden, at de Rom
ſegrar knapt ſträkte ſig öfwer Elbe-ſtrömmen; ty
igenom kommo deße aflägſnare folken at deſto lä
dröja i ſin groſhet och mörker. TACITUS ſäger
at DRUSUS, DOMITII Farfar gått med en k
här öfwer Elbe ſtrömmen, och längre up än nå
före honom uti Germanien; men om han känt
egenteliga Norden må man mycket twifla; åf
angifwer VELEJUS PATERCULUS huru TIBERI
öfwerfarit hela Germanien, ſå at ſedermera i
land fans, utom Marcomannernas, ſom kunde u
gas under Roms wälde. Dock torde detta, ſom jag h

var, efter wana wara sagt mera i Oratoriſk utſwåfning, än efter Hiſtoriſk noggranhet s). Men til hjelp för detta, tyckes den Allwiſa Öfwer-Herren, i ſynnerhet wid den tid då Evangelium ſkulle utbredas, hafwa tilſtadt folken i Europa, dels en åtrå at ſöka Rom, af afwund öfwer des wälde: dels innom dem upwäkt ej mindre allmän än brinnande luſt för reſor och flyttningar. Man läſer fördenſkul huru hela Nationer uti det fjerde och följande Secler, ſwåfwade om hwarandra uti Europa, och bytte rum; ſå at hedningar och Chriſtna ſom oftaſt möttes, och dreſwo hwarandra ur inkräktade fördelar, merendels med förökande af JESU församling. I ſynnerhet woro de Nordiſke folken denna tiden mycket waudrande; hwilket gärna ſkés med den Chriſtna lärans förmån i någon mohn. Longobarderna gingo ur Scandien uti det Sjette Seculum, förſt til Ungern, ſedan til Italien, dit de anlände hedningar, men bleſwo kort derefter Chriſtna igenom bekantſkapen med Öſt-Götherna. Anglo-Saxerna drogo ur Holſten uti det femte Seculum til Britannien, där de funno Chriſtendomen för ſig, hwilken de någon kort tid förfölgde, men ſedan ſjelfwa gärna bekände. Frankerna gingo öfwer Ren-ſtrömmen in uti Gallien, omkring ſamma tider, och emottogo Chriſtendomen af Burgunderna. Förſynen förde dem at öfwergifwa ſina ſäten i det ſtora Germanien, hwarigenom Saxerna funno deſſa länder lediga och CAROLUS MAGNUS, Frankernas Konung, i ſenare tiden fick anledning at med dem bringas i gjöromål til den Chriſtna lärans ſtora winning; ty

s) TACIT. Annal. Lib. 4. p. m. 491. och VEL. PAT. cap. 106. 108.

härutpå grundade ſig hela Nordens tillkommande
lysning. Ehu ſom på detta ſättet ur Hiſtorien
igenleta kjedjan af Guds allwiſa ſtyrelſe, måſte n
DAVID bekänna: "at det är underligt huru
regerar.

§. 22.

Den Norra delens folkſlag i Europe, Nord
binger, Vender, Danſkar, Swenſke och Norm
emedan de bodde längſt undan, ſamt begrepos un
de obekanta werlds-delar, ſom af Romare kalla
Barbarer, ty bleſwo de äfwen de ſenaſte at lär
ſina Förfäders mörker. Nordalbinger beſuto hu
nu af Holſten, kallas Stormaren och Ditmarſ
få nämde, emedan deras Land, i afſeende til Franl
och Saxer, låg på den norra ſidan om Elbe ſtr
men Vender och Obotriter woro en Sclaviſk
rättare Slaviſk och främmande ſlägt, ſom efter W
dalernas bortflyttning hade intagit deras ſäten
ſtranden af Öſterſjön, där nu Pomeren och Me
lenburg, med deras öar, på Jord-globen utmärk
Om deſſa ſkal framdeles något mera handlas. A
MUS iſrån Bremen beſkrifwer dem ſåſom de gr
waſte iblaud alla afguda-dyrkare. De lågo ſom gr
nar med Swenſkar och Danſkar uti beſtändig ó
tumling, och ofredade Öſterſjön utan återwända; hw
före de här i Norden föraktades och hatades. OL
Ekôt-Konung måſte, af ſina underſåtare, höra
förewitelſe, at hans dotter ASTRID, ſom g
Norjets Konung til huſtru, war född af en frilla,
án neſligare, af en Wendiſk moder 1). Lika ſ
Her

1) SN. STURL. T. I. p. 522.

Hertig BERNHARD i Saxen nekade den Wendiſka Furſten MISTIVOJ ſin Syſter til Gemål, med det otjenliga ſwar, dock efter tidſens bruk, det man icke utan ſkam kunde giſwa en Wendiſk Hund en Saxiſk Princeſſa til Huſtru u). Men för öfrigt, föreſtållas i Hiſtorien deßa Wender ſåſom ſtora Köpmän. Ty de hafwa lagt grunden til Hanſe-ſtädernas begynnelſe och upkomſt. Den gamla och fordom mycket ryktbara handels-ſtaden Vineta war belägen på ön Uſedom, men är långeſedan af hafwet, ſom man menar, ſå utplånad, at en ſägn nu ſom knappaſt däreſter höres. Julin eller nu warande Wollin där ſammaſtädes, beſkrifwes af ADAMUS och hans afſkrifware HELMOLDUS, ſom den ſtörſta af alla handels ſtäder i Europa, uti det åttonde och nionde Seculum. Där woro gator inrättade för alla Nationer; ſå at hwart och ett folkſlag bodde för ſig ſjelf; Franker, Saxer, Greker, det är Holmgårdſka inwånare, eller ſom de nu kallas Ryſſar, Slawer, Nordalbinger, Swenſkar v), Danſkar, och andra fingo där ſätta ſig neder, men med det förbehåll, at ingen Chriſten gudstjenſt inom ſtaden måtte föröfwas, eller CHRISTUS ibland dem nämnas x). Däruti kommo Vanderna med ſina

p) Nachr. von der Stadt Hamburg p. 23.

v) HOFFM. Lex. Univ. T. 2. p. 699. nämner Swenſtar ibland de folken ſom bodde i Julin, men hos AD. Br. äro de utelämnade.

x) AD. Brem. L. 2. c. 12. p. m. 10. *Nobiliſſima civitas Julinum celeberrimam barbaris & Græcis, qui in circuitu præſtat ſtationem. De cujus præconio urbis, quia magna quædam & vix credibilia recitantur, voluæ arbitror pauca inſerere digna relatu. Eſt ſane*

grannar öfwerens, at de gemenſamt länge förblefwo det Chriſtna namnets affwurne fiender; i ſynnerhet ſedan det efter Frankernas omwändelſe och under CAROLI MAGNI tider, hade begynt at blifwa mera kunnigt.

§. 23.

Dagtadt alla ſwårigheter woro det ſjunde och åttonde Seculum drägtiga af omwändelſer; då Friſer, Geldrer, Ultrajectiner, Bataver, en del Weſtphaler, Turinger, Bejrare, Ungrare och Saxer började at icke aldeles tilſtoppa örat för Evangelii kännedom. Ehuru detta icke läng tid i ſänder hade beſtånd. Den hedniſka ifren gjorde ſom oftaſt til intet hwad arbetat blef; men ſanningen wärkade likwäl ſåledes och efter handen på deras ſinnen, at ſaken uti följande åren med större framgång och lycka kunde företagas; ty ryktet af JESU namn närmade ſig imedlertid alt mer och mera intil de genſträfwoga pol-folken, hwilka i förſtone hörde det med afwoghet och wämjelſe, men emottogo det omſidor med glädje. Se huru jämkeſamt den Milda Guden i alla tider går til wäga med Menigheter; och huru Han icke förr afſåter, än han winner, ehwad hinder de ock wäga kaſta honom i wägen då Han ſöker deras lyckſalighet. §. 24.

maxima omnium quas Europa claudit civitatum, quam incolunt Slavi cum aliis gentibus Græcis & Barbaris Nam & advenæ Saxones parem cohabitandi legem acceperunt, ſi tamen Chriſtianitatis titulum, ibi moriantes non publicaverint. HELMOLDUS uti Chr. Slav. p. 6. ſäger ord ifrån ordet ſamma. Se för öfrigt om Julin ALBER. G. SCHWARTZ Einl. zur Geogr. des Nord. Teutſch. p. 340. ſeqq.

§. 24.

Wåra gamla Förfäder hafwa wål icke i de ål-
ſta tider warit innom Landet förſedde med ſtora han-
delsſtäder, ſom Olaus Petri y) åfwen har anmärkt.
Men de inrättade likwål Köpingar uti hwarje lands-
ända, der främmande och inhemſka Köpmän woro
hwarandra til mötes på wiſa marknads-tider. De foro
ofta ſjelfwa wida omkring med landets afwel, at
medelſt utbyte ifrån andra orter ſkaffa ſig ſina behof.
Med tiden, ſedan Vineta och Julin blifwit förſtörde,
bragtes Wisby på Gottland uti ganſka högt anſeende
af Köpmanſkap och ſjöfart, hwaraf Wisby Sjö-
rätt är et talande wedermåle, hwilken befans ſå full-
komlig, at många handlande Nationer, wid deras
Sjöfart antogo den ſamma ſig til rättelſe. Man
upgräfwer ännu utom des dageligen ur jorden om-
kring Wisby många ſlags främmande mynt til och
med Arabiſka; hwaraf onekeligen ſynes uti hwad wid-
ſträkt handels förbindelſe denna ſtaden fordom warit
med andra främmande och aflägsne Riken: hwilket
åfwen de många lämningar af Kyrkor ſå wål ſom andra
ſtora bygnader der finnes, nogſamt wiſa. At et ſådant
Köpmanſkap har gifwit anledning til Chriſtendomens
kännedom i wår Nord, bör man ju tänka? En gam-
mal Auctor ſom finnes widhäftad Gottlands Lagen z)
nämner derom; "När Götherna woro hedningar,
"ſäger han, "ſeglade de med Köpmanſkap til alla land,
"Chriſtna och hedna. Då ſågo Köpmän Chriſtna ſe-
"der i Chriſtna länder; då låto ſomliga ſig der Chriſt-
"na

y) Ol. Petri Chron. Mſcr.

z) Gottl. Lag p. 50. §. 1.

"na och förde til Gottland Präſter. Normännernas huller uti Europa, är wida bekant ifrån det ſjette Seculum och alt fort igenom några tidehwarf. Danſkarna ſäga at de woro Danſke, Swenſkarna at de woro Swenſke, Noriges Inwånare at de woro Normän; men ingendera ärindrar ſig, hwad ringa heder det är, at räkna dem ibland ſin ſlägt. Det är tapperheten, ehuru ſjelfswåldig och otyglad, hwilken de under ſina ſtröfwerier wiſade, ſom gör hwardera Nationen afwundſjuk om dem ſins imellan. Så ringa motwigt behöfwer odygden i menniſko tycket. Adamus Bremenſis a) och Eginhardus b), af hwilka i ſynnerhet den ſiſta, leſde då Normännerna ſom ſaſeligaſt ſtormade, begriper under det namnet folk, ur alla tre Nordens Riken. Swenſkar, Danſkar, Normän, och underſtundom Vender utgjorde förden ſkul gemenſamt denna ſtröfwande flocken, hwilken uti flera Secler war hela Europas ſkräck. Man bör förden ſkul icke deraf låta förwilla ſig, då Normänner underſtundom hos de gamla kallas Danſke, emedan det är och har warit et almänt bruk hos alla folkſlag, at nämna hela Länder af den ort eller Provins ſom dem närmaſt ligger. De plundrade i ſynnerhet på Frankerike, Frisland och Engeland, och framruſade med ſådan grymhet, at Frankerna införde dem i ſine Kytko

a) Ad. Br. de Situ Dan. *Dani ac Sviones, quos Nordmannos vocamus, Septentrionale littus tenent & omne in eo inſulas* &c. och på et annat ſtälle; *Ecce illa ferociſſima Danorum ſive Nordmanorum & Sveonum natio.*

b) Eginh. Vita C. M. p. m. 437. *Dani & Sviones, quos Nordmannos vocamus & ſeptentrionale littus & omnes in eo inſulas tenent.*

yrko-böner. Man finner hos AIMONIUS c), redan rån det ſjette Seculum, witnesbörd om Normänner-as härfärder emot THEODORICUS. Men det ſynes, kaſom ſkulle deßa folken ännu mera blifwit förbit-ade, ſedan Chriſtna namnet, hwilket de wille utplå-a, igenom CAROLI MAGNI omſorg, begynte at alkas dem närmare. De grundſatſer hwilka ifrån arndomen inpreglades uti deßas ſinnen, gjorde dem l mycket hätſkare til JESU lära, ſom de i all ting ntdo emot den ſamma. Deras hela Moral och eligions-ſyſteme war bygd på tapperhet, hårdhet, äckhet, förakt för döden, oförſonlighet, högmod med era; hwaruti de ifrån barna-åren ſå öfwade ſig, at elſwa naturen ofta måſte för dem wika. Deremot reſtälde den Chriſtna läran dem mildhet, benägen-t til förlåtelſe, tålamod och undergifwenhet i lidan-, kärlek til owänner, omwårdnad om lifwet, ſedig-t och ſaktmod i uprörande m. m. Fördenſkul trodde dningarna, at en ſådan lära ſkulle göra dem wekliga, ödfälta, ſamt obeqwäma uti alla förehafwande, och ro således rädda för den aldraminſta ſmitta det-. När RADBOD, en liten Friſiſk Konung i neg-na af Nordalbingien wid denna tiden, på CARO-I MARTELLI befallning ſkulle döpas, och ſtod an med den ena foten i watnet, frågade han WUL-AMUS ſom acten förrättade, "Äro då alla miua För-lder i hälfwetet? ja ſwarade Präſten, mera än n wiſte; hedningen drog derwid foten ur watnet,) ſade; "ſå wil jag hållre wara der med de käcka ußarna, än i ſällſkap med dina wekliugar. Tanke-t, hwilka ni wäl igenkänna hos wåra egna tiders olycke-

c) AIMON. de Geſta Franc. L. 2. cap. 2. p. m. 273.

olyckeliga Christendoms hatare. Derföre sökte Nordmännerna merändels Christna länder, och fore der fram med sådan häftighet, at föga någon Historia utwisar grufweligare gärningar än deras. Men uti Guds hand blefwo de dock wärktyg, til den läran fortplantande, hwilken de så högt förföljde. Det war i sådant afseende emahanda, om deras wapn segrade eller gåfwo wika, ty de togo antingen Christna fångar, eller lämnade hedniska fångar i Christna händer, begge tjenande medel til den wisa Gudens stora ändamål. Den ryktbara Nordiska Monarchen RAGNAR LODBROG är en ibland de namnkunnigaste af deßa barbariska forntidens Hjeltar; och omtalas fördenskul ej mindre af utländska än inhemska Auctorer, ändskjönt de synas mißtaga sig på åren, då han swärmade, hwilka merendels förlångt plåga framflyttas; om icke, som Torfæus menar, twenne af samma namn på åtskilliga tider hafwa lefwat: ty denna RAGNAR måste räknas mäst som samtiding med CAROLUS MAGNUS, däreft historien skal få sit rätta skick. Och emedan innom hans ätt det lyckliga tidehwarf inföll, då Evangelium aldra-först begynte at uppenbarligen predikas i Norden, ty blifwer hans person deraf mycket märkwärdig. Wi wilja derföre som hastigast löpa litet tilbaka uti historien, at få den föregående tiden med denna angelägna Epochen sammanfogad.

§. 25.

Konung INGIALD, i Upsala, Son af Anund, Soneson af Yngvar, hwilken här åfwan före nämdes, emottog et styckat Rike, der många Små-Konungar

r wöro hans årelyſtnad til hinder. När han
ver harmades, och wille bringa alt under en
gjorde han et ſtort gåſtabud i Upſala, dår lyd-
ngarna på kallelſe gemenſamt, utom några få,
funno; men bleſwo på en gång tillika med gå-
s ſalen uphrände. Ehuru groſt och otamt den
tidens folk har warit, miſshagade likwål den-
åra gjärning Scandiens Inwånare ſå högt, at
wid ſuckade. Man ſer deraf, det rättwiſan i
i natur-lagen åger ſå faſta rötter, at hon åf-
ios de aldra grymmaſte barbarer, ſinner ljud
, då hon alt för groſt kränkes. Man ſkönjer
ite at menniſkan i ſin onſka kan företaga ſig ſå
nyggeliga gårningar, at ock de aldrawildaſte folk
m måſte ryſa. Ibland dem ſom ſåledes omkomme
denna regements-gåsning, råknades Gudröd, en
Konung i Skåne, Ingialds egen Måg, tillika
es broder Halfdan. Ifvar, ſom af ſina wid-
reſor kallas Widtfarne, war ſon af den ſed-
Han ſkyndade ſig hem; drog folk tilſammans:
e til Upland full af bittert hat; ſamt fant
i inwånare ſå ledsna wid tyrannen, at Ingiald
bränna ſig ſjelf up, tillika med ſit Hof-folk,
ån falla under Ifvars hämde-ſwärd; hwatige-
Odins nedſtigande ått i Swerige gick til ända.
Ifvar härſtammade af Odin igenom de Dan-
köldungar, men på Mödernet ifrån den Odin-
gte-grenen i Gardarike eller Ryſsland. I en
ſakernas belägenhet ſtötte han utan möda den
Ingialds Son, Olof ifrån Regementet, och
det för ſig ſjelf. Denne olyckelige Prins måſte
taga ſig nybyggen i Wermeland, och är känd
under

under namn af Trätälja, men hörer icke, som måtte ga likwäl tro, til den Swenſka Konunga längden. IFVAR Vidfarne blef igenom arf och ſeger, en mägtig Konung öfwer Swerje, Dannmark, Neder-Saxen, Northumberland, Finland, jämte flera Öſterländſke Provincer, men dog under wapnen uti Ryßland, och lämnade ſina många Riken uti Dotterſonen HARALD Hilderands hand, ſom efter det ſkarpa fäcktandet på Bråvalla heb, måſte dö. SIGURD emottog ſedan ſpiran, hwilken war hans ſlägting och den ſtore RAGNAR Lodbrogs fader. Detta föreföll förmodeligen uti det ſiunde och åttonde Seculum. Jag wågar icke uti denna mörka och orediga tiden, at anföra Epocherna annorlunda än uti Seeler; ändå nog rädd för mißtag, emedan jag ej finner mig wid at dömma imellan wåra ſtridiga Chronologer uti et ämne, der hwor och en Auctor ſkal ſnart finna grund och utwägar at gjöra ſina egna och nya ſyſtemer icke aldeles orimliga. Det är altid wiſt, at Sverige wid denna tiden, började mera än tilförene bliſwa bekant, och at bekantſkaperna med Chriſtet folk alt mer och mera nötte på inwånarenas hedendom. Men det kan jag ſom en beſynnerlig omſtändighet icke förbi gå, huruledes IFVARS och RAGNARS märwärdiga epoch, länge har warit förtegad uti Swea Rikes Hiſtoria. Ty de ſom ſkreſwo uti det förſlutna Seculum, läto af SAXO och JOH. MAGNUS förleda ſig, at uteſluta hegge deße Regenter, med deras Anhörighet, ur den Swenſka Konunga längden, ändſkönt Islandarna med en mun ropa at de höra dit. Wår lärda Hiſtoriographus WILDE, hwilken wi och efterwerlden aldrig nog kunna berömma för det ljus och den möjeliga

redig-

redighet han med ſin flit oß har tilſkyndat i Nordens Hiſtoria, är den förſta ſom ſkaffat oß dem tilbaka, då han af goda anledningar wiſar, at de äro både Sverige och Danmark tilhörige. RAGNAR Lodbrog gjorde ſig bekant öfwer hela Europa wid ſlutet af det åttonde och en god ſtund uti det njonde Seculum. Deraf har hans minne haft den lyckan ſom få andras, nemligen at det är bibehållit icke allenaſt i Norden, af de Isländſka Scribenter, men finnes äfwen införd i de Franſka och Tyſka medeltidens ſkrifter d). Hans Fader SIGURD tyckes haſwa beſutit hela den Nordiſka Monarchien, och RAGNAR blef igenom ſina Söner Stam-Fader uti hwardera af de tre Riken, af hwilka denna kroppen war ſammanſatt. Han ſjelf wiſtades icke mycket i Norden, hwars ſtyrſel han ſynes haſwa lämnadt til Sönerna, under det han flöt omkring på alla haf och land at ſtröfwa. Men i ſynnerhet utförde han i Engeland et prætentions krig, ſom Förfäderna IFVAR Vidtfarne och SIGURD Ring hade begynt. Derſtädes måſte han äfwen med en ömkelig död ſluta ſina dagar, då han blef öfwerwunnen af Konung ELLA i Northumberland, ſom lät honom leſwande ſönderſlitas af ormar. Sådant ſkattades den tiden hederligit både för den görande och den lidande; den förre, at han kunde upfinna nog barbariſka plågor, den ſenare, at han med kall blod kunde dem igenomgå. RAGNAR har i dödſten påkallat ſina barn til hämnare; och när ryktet häraf hördes i Norden, ſummos

d) Han nämnes utom des af BROMTON, AD. Br., POLYDORUS VERGILIUS, GUILJ. GEMMELIC. och flera; men i tiden tyckes De alla ſela.

deße ej ſena, at efter tidens bruk fullgöra ſina ſkyldigheter. Sönerna woro IFVAR, BIÖRN, SIGURD och HVITSÅRK, hwilka ej mindre enhälligt án med mordiſk ifwer ſökte den orten der deras Fader omkommit. Sedan ELLA efter många lyckans wäxelſkifften war dreſwen ur Thronen, ſtadnade IFVAR i Engeland, dår han dog. Men BIÖRN, SIGURD och HVITSÅRK ſom åfwen hade biwiſtat deßa blodiga fälttågen, delade den Nordiſka Magten ſins imellan. BJÖRN, kallad Järnſida, behölt Swerige; SIGURD Danmark; HVITSÅRK det Vendiſka Riket med hwad dertil hörde. Deßa Lodbrogiſka bröder woro i ſin tid ſå beryktade Hjeltar, at når de wid ſlutade fälttåg tilhopa ſwepte ſina fahnor, wille ingen af deras krigsfolk taga tjenſt annorſtädes, emedan de tyckte ſig dertil för goda, ſedan de hade tjänt under ſlika Höfdingar. Wid ſamma tid då CAROLUS MAGNUS krigade uti Italien, Spanien och Saxen at fortplanta Chriſtendomen, ſwärmade Lodbrogerns omkring, at utrota den ſamma; men det blef icke deſto mindre deras lått at ſtyra Norden, når Chriſtendomen ſkulle der aldraförſt predikas. Af ſådan anledning föras wi en handwändning in uti den Frankiſka och Saxiſka Hiſtorien, på det wi ſåledes måtte finna ljus i wår egen. De bindas nemligen tilſammman, emedan Swerige har haft ſina förſta Lärare ifrån Frankerna, och CAROLI MAGNI förehafwande i Tyſka Riket, likaſom beredde wägen til den omwändelſe, hwilken efter hans tider, i Norden för ſig gick.

§. 26.

Frankerna bodde uti det gamla Germanien, lågt i anseende til deras ursprung med de Nordiska folken. Efter det stora fältslaget wid Tolbiacum, eller Zulch uti Cöln, der Alemannerna tappade, föll den delen af Tyskland, som ännu kallas Franken uti deras wäld. Saxer, då ännu icke stort kände, bebodde halfön der Hollstenarna nu wistas: med Scandierna så mycket närmare i slägtskap än de förra, som ODIN af dem gemensamt ärkändes för stamfader och skydds-Gud. Af dessa Saxer gingo en del, under HENGIST och HORSA, uti det femte Seculum til Britanien. De öfrige, hwilka töfwade i deras gamla säten, waktade, efter den tidens sed, uppå lägenhet at winna mera land. När fördenskul CLODOVÆUS med sina Franker gick ur Germanien öfwer Rhen strömen, wid medlet af det sjette Seculum, och gjorde sig rum uti Gallien, woro Saxerna tilreds at kasta sig i deras ställen. De togo således dessa länder af Frankerna, med samma rätt, som Frankerna hade dem Alemannerna tilförena aftwungit, och utwidgade sig tid efter annan til et stort folk. Frankerna kommo wäl understundom åter, at förswara rätten til deras gamla säten; men Saxerna nekade med wärjan i handen, uti oräkneliga fältslag; hwilka woro alt för widlöftiga at anföra ur GREGORII Turonensis skrifter, där de i synnerhet beskrifwas. Wid CAROLI MAGNI tid innehöll Saxen Nordalbingien, på den Norra sidan om Elben til Eider strömmen; ännu alt det wida landet, på andra sidan om samma flod, der Ariwarier, Westphaler och Ostphaler

hade deras säten. När fördenskul EGINHARDUS beskrifwa Saxen i jämförelse emot Franken, han at Saxen war lika til längd, men dubbelt dare. Hwem må då undra deruppå, at de tingiske Konungarna i Franko-Gallien, med afwi fulla ögon sågo slika medtäflare plöja den jorden hwilken de trodde sig äga gamla rättigheter? war alt bemödande fruktlöst förän den rätta hwilken kunde understödja åtrån med gällande förn

§. 27.

CAROLUS MAGNUS synes hafwa af Försynen gifwen at feja de grofwa Europeisk ken uti lära och wäsende. Han war så stor driftig i företagande som eftertänksam och lyc Fick äfwen en tilräckelig lifslängd til utförande sina märkwärdiga gärningar; ty hans regemente rade inemot et halft Seculum; af hwilket han märkte hwarje år, med nya förstånde och Man wedermälen. Sedan CAROLUS MAGNUS ger EGINHARDUS, hade dämpat uproren uti Aquita och utrotat Longobarderna ur Italien, företog kriget emot Saxerna, hwilket han rättare sagt satte men ej begynte. Ordsakerna til detta fö woro, efter samma Auctors förmälan, detta och otama folkslagets bittra hat emot alla Chr Länder. Som grannar måste Frankerna af dem beständigt öfwerwäld. De oskärade deras Kyrko fredade deras gränsor, och wisade under en wild nad, ingen wördning hwarken för Gud eller m skjor, heligdomar eller annat. De selas dock icke föregifwa, at inkräcktnings lystnad har warit C

enda, eller åtminſtone förnämſta ändamål och Religions-ifren allenaſt et ſken, med hwilken åregirigheten betäktes. Men detta är en miſstanka, för hwilken alla Konungar med deras bäſta gärningar ofta äro utſatte; ty menniſkjan, ſom är ond, roar ſig gärna at finna ondt; och om anledningar ſkulle fela, ſkaffar hon ſig dem hwar hon kan. Den ſom ranſakar hjertat dömer allena rätt. Det Saxiſka kriget ärſde denna Regenten efter ſina Förfäder. Det war nemligen, et gammalt prætentions-krig; emedan Saxerna hade inkräktadt ſig Frankernas forna boningar. Emedlertid är det wiſt, at de fläſta folken i Europa emot denna Hjelten aldrig kunna wiſa ſig nog erkänſamma; då de likwäl, åtminſtone nu för tiden, äro i högſta mått wäldſamma på hans minne, när de nämna honom ibland Neroner, werldenes ſyggelſer: ja underſtundom framför dem uti alt ondt. Man wil ibland öfwertyga werlden, at denna Hjelten mera ſkadadt än gagnat Europa med hedendomens utrotande. Man påſtår det han tilfogade Saxerna wäld; och at han alldeles oberättigad rörde wid deras religion emot deras wilja; tankar ſom förråda om ej bitterhet emot det Chriſtna nammet, åtminſtone mycken ledsnad wid det ſamma: ſå wäl ſom en ſjelfwillig glömſka uti det äldre Europas Hiſtoria. Hwilken dömer wäl ſundt om denne Regentens ſtorwärk, utan at jämföra det Nordligare Tyſkland före och efter hans tid? Man bör ju följa händelſernas kädja; men icke taga en gärning här och en där af hwad han förehaft, under ſin dom, om ſluttet ſkal bliſwa ſant och päliteligit? Gåm då tilbaka för en handwändning, om icke juſt längſt bort i Sec-

lerna, då Hunner, Alaner, Vandaler, Slaver, ja äfven Odinianer, wältade ſom tjocka molnſkyar ut Tattarlet in i Europa, ſamt med dem ſielfwa wilddeten, grymheten och barbariet. Herr Häf-Rådet ROTHE har beſpart oß den mödan i ſin wackra ſkrift om Chriſtendomens wärkan på folkens tilſtånd. Hwad fans i Norden före CAROLI MAGNI tid annat än idel mord, blod, röfwerier, Wikingsfärder, hämdekrig, ſtrandgångar, outſläckeliga hat, barna mördande, eller utläggning ſom det kallades, träldomar, eller med ett ord ſagt, et i all måtta förtrampadt menniſkjo ſläkte; ehuru man må bjuda til at utſtoffera wåra gröfwa Förfäders Mandom och Gäſtfrihet? Wåra egna Häfdateknare, och ibland många andra ADAMUS Bremenſis beſkrifwer deßa barbarers mordiſka tänkeſätt. Man ſåg i deras offerlundar ſlagtade häſtar, ſwin och menniſkor på grenar hänga om hwarandra; en ohygglig syn för Chriſtna Naboar; i ſynnerhet ſom detta öfwet war outtdwikeligit för alla Chriſtna fångar, hwilka under hedningarnas Vikings-färder och widſträkta röfwerier föllo i deras händer. Wåra Isländare berätta at nåt ſådana olyckeliga wille rymma, bleſwo de efterjagade af ſporrhundar ſom dertil woro inöttade Konungarna ſlaktades och offrades til Gudarna, när deras underſåtare woro med dem miſsnögde. DOMALD Sweriges Konung offrades i det fjerde Seculum för dyr tid. DAG i det femte offrade ſin Son för at få lycka i krig, lika ſom ÅNE i Upſala, af ſamma orſak, ſamt en annan för at afwända hungers nöd. I nionde Seculum blef Konungen i Wärmelands OLOF Trätälja offrad; och ERIC Segerſäll lofwade i det tionde at offra ſig ſielf

til

til Odin, då han gick i fält emot ſin broders ſon Styrbiörn. När Ingiald, kallad Illråda wille underlägga ſig alla Komungarna i Swerige, hwilka likwäl hade ärft ſina Herradömen ſå wäl ſom han, gjorde han ſaken kort och inbrände dem alla i den ſal, der de på god tro woro hans gäſter. Så gjorde efter hans exempel, Harald Hårfagre i Norige. När en Norſk Prins wågade at fria til Konung Eric Segerſälls änka i Swerige, Sigrid Storråda, och han föreföll henna icke nog förnäm, eller mägtig, bröd hon honom til gäſt, och upbrände honom tillika med huſet i hwilket han på god tro öfwer natten ſkulle ſofwa. Hwem förnuftig ſkulle wäl önſka ſig en ſådan tid åter, eller ſådana Medborgare? Til CAROLUS MAGNUS och Saxerna må fördenſkul lämpas, hwad Plinius, ſjelf en hedning, talar om de Romare, nemligen: "at man aldrig til"fylleſt kunde tacka dem för det de hade utrotat af "jorden ſådana mißfoſter, hwilka räknade det för Guds"tjenſt, at ſlakta menniſkor e). Skulle den Europeiſka Furſte laſtas, ſäger en af wår tids Auctorer, hwilken kunde låta Algirs fäſtnigs wärk och röfwareſkepp gå i rök och förwandlas til aſka? hwart tager då alt det berömwägen, ſom Spanjorer, Venetianer och Portugiſare äfwen i wåra tider dermed tänka förtjena? CAROLI MAGNI mening tyckes hafwa mera warit för almån än egen winning; ty ſå ſnart han hade årofrat Friſerna och gifwit dem Chriſten-

e) Plinii Hiſt. Natur. Lib. 30. c. 1. p. m. 207. *Non ſatis æſtimari poteſt, quantum Romanis debeatur, qui ſuſtulere monſtra, in quibus hominem occidere religioſum erat.*

dom, gaf han dem tillika deras frihet tilbaka och i Saxen utkrafde han för ſig ſjelf inga gårder utan ſtyrkte dertil at Inwånarena måtte, efter an dra Chriſtna Nationers bruk, giſwa tjonde til Kyrko bygnader ſamt Scholars och Präſters underhåll. Ma kan förden ſkul med mera ſannolikhet ſäga, det Saxer na, ſom af hans ſwärd måſt ledo, retade honom, me delſt deras ſtändiga oroligher, til krigens fortſättning men at ſegren gaf honom påminnelſe om Chriſten domens införande; hwaruti den Politiſka tanka tor de til åfwentyrs hafwa warit blandad, at önſka ſi håldre Chriſtna än hedningar til grannar, emeda med barbariet följde röfwerier, opåliteligher och grufſamt upförande då deremot Chriſtendomen gjo de et ſpakare folk, och tryggare granſkaper. Men hwi ken klok Regent finnes wäl, ſom, om han kan, id ſätter oroliga grannar ur ſtånd at ſkada? och hwa oklideligare grannar ſkulle wäl finnas än Saxerna ſin hedendom? Norden hade utom des af denna S gerwinnarens krigande den förmånen, at ſom han härar tågade öfwer Elbe-ſtrömmen til det gamla S xen; ja ofta gjorde rum för ſig innom Slaverna land, eller nu warande Pomern, ty följde det Chriſ na namnet med dem når intil Scandiens gränſo och wåra Förfäder undgingo at årfara mera än blo ta dånet af hans wapn, äuſkönt de i anſeende t enahanda ſtyggelſer och menniſkjo-ſlaktande, rått ſ wäl ſom de förra hade förtjänt at känna deras wä kan. Om detta CAROLI MAGNI krig emot S xerna, witna de gamle at intet ſkarpare, långſamma re eller på öniſe ſidor beſwärligare någon tid förefalli Somliga räkna tolf blodiga drabbningar, och nio ſå

ſkilt

flilta tilrustningar hwilka blifwit gjorda, förän det sista utslaget kunde falla. Men EGINHARDUS, som följde Kejsaren wid sidan, skrifwer i hans lefwerne, at CAROLUS M. med twenne träffningar hela detta wärket afslöt. WIDEKINDUS, Saxernas anförare, uppehöll så länge han ännu lefde odöpt, sina landsmäns til undergång lutande regemente, och gjorde icke sällan segren för CAROLUS MAGNUS osäker. Denne är den stora WIDEKINDUS, ifrån hwilken mäst alla Fursteliga hus i Europa ännu taga sig en besynnerlig heder at räkna sina anor. Han brukade hela sin förmåga at upröra alt hwad uppröras kunde, emot den Frankiska Konungens tiltagande ofwermagt; men sedan han blef Christen, wan Kejsaren uti honom en god och pålitelig wän.

§. 28.

PETRI förmenta stol i Rom, war dock icke ännu så högt upsatt, at innehafwaren ansågs för ofelaktig, eller hans domar för owedersägeliga. CAROLI MAGNI upförande emot honom wisar sådant i klara dagen. Ibland många andra, sände han en gång sit bud til Påfwen ADRIAN med befallning at föreställa honom "hans pligt at lefwa församlingen til "upbyggelse; at iakttaga Kyrko-Lagen; at föreslå sit "embete i Gudsfruktan, och betänka, huru den åra til "hwilken han blifwit uphögd warade kort, men den "åran at wäl tjena, förbleswe beständig f). Ibland dem som skrefwo i detta Seculum finner man fördenskul många som yttrat sig sundt och wärdigt.

f) ROTHE l. c. T. III. p. 130.

Beda och hans lärling Alcuinus g) bägge berömde Engelsmän, bewitna uti de skrifter wi efter dem äga, at man då ännu wägade följa sin öfwertygelse, och CAROLUS MAGNUS gaf wigt åt sådana tankesätt. Denne berömmelige Herren, war ej allena hjelte, men hyste derjemte wördnad för sanning, och winlade sig om lärdom; samt at sjelf förstå hwad til en rättskaffans Gudsdyrkan borde höra. Ham kallade

g) At Alcuinus år 793. wärit i bref wäxling med åtskilliga sanningens bekännare i wårt Götha-land, säger Spegel i sin Kyrko-Historia p. 27. och efter honom C. Dahlin S. R. H. T. 1. p 458. ganska orätt; bedragen af ordet Gothia; hwarmed förstås Septimanien, nu Languedoc, tillika med Marca Hispanica eller Catalonien, hwilka hos de gamla kallas Gothia efter West-Götherna. Cfr. Baluzi not. ad Cap. Reg. Fr. T. II. p. 1118. Jag har i den afsigt igenomläst Alcuini bref hos du Chesne Scr. Rer. Fr. T. II. p. 668. seqq. at se om något sådant skulle där förekomma, men förgäfwes. Hos en annan Auctor, som skrifwit Alcuini lefwerne, berättas, det Benedictus Abbas ofta ifrån Gothien reste öfwer til Alcuinus at hämta råd. *Vir quoque Benedictus, ei præ omnibus monachis familiaritate junctus, ad eum gratia consilii salutis suæ & suorum accipiendi sæpius Gothiæ de partibus properabat.* Denna Benedictus war Abbas Anianensis, född uti Gallia Narbonensi som räknades under Gothia. Cfr. Auct. Vit. Alcuini, jämför derjemte Hadr. Valesii Not. Gall. Dit hän torde äfwen et bref af Påfwen Gregorius I. skrifwit til en Hertig Ulfe wid början af det sjunde Seculum böra föras. Detta bref nämnes af Baluz uti Miscell. T. V. p. 472. om det ej snarare hörer til Gregorii VII:mi och Blot-Svens tider, då Ulf Jarl den senares Son lefde. cfr. M. v. Celse Bull. Sviog p. 4. 5.

kallade den berömde Alcuinus til ſit hof, och beſag-nade ſig ſå af denna mannens wittra inſikter, at han innan kort ſjelf kunde undgå at hwila wid hwad meningar, ſom hälſt Påfwar eller andra, wille gifwa det uppenbarade ordet. Således fick han mer och mera ljus uti trones ſaker, och inſåg efter hand, hwad i ſalighets läran borde räknas för Apoſtoliſkt eller icke. Kejſaren tyckes haſwa ſjelf antagit at wara Kyrkans ſynliga huſwud; ty han höll ſom oftaſt och utan Påſwens ſamwetande Concilier med Biſkö-par och Präſterſkapet i ſina widſträkta länder, der han afhandlade alt hwad wid Församlingarnas ſtyr-ſel kunde betarfwas; ſå wäl ſom hwad Prelaternas och Preſterſkapets leſwerne angick; hwilket merendels ſwor alt war laſtwärdt och högeligen öfwerklagades; hwarom Capitularierna ifrån hans tider öfwerflödigt intyga. Uti ſjelfwa läran finnes han haſwa warit mycket uplyſtare än ſörſta delen den tidens Präſter-ſkap. Han ärkände intet annat rätteſnöre i trones ſaker än den heliga Skrift, ſom efter hans befallning borde menigheten flitigt föredragas i deras moders-mål. Beläten tilbedjande förkaſtade han ſom afguda-dyrkan; och de heligas ben förböd han ſläpas ur deras hwiloſtällen landen emellan. Helgonen wille han man ſkulle med wördnad men ej med dyrkan i högkomma. Dett bok han lät ſammanſkrifwa emot Niceiſka Concilium uti hwilket Beläten och Helgo-nens tilbedjande uti de Öſterländſka Församlingar ſtadfäſtades, och hwad deremot tilförene bliſwit ſtad-gat förkaſtades, är i det ämnet mycket märkwärdig. Auguſtinus war i läran om rättfärdiggjörelſen hans huſwudbok. Han underrättade Präſterna huru de

borde

borde prädika och måßa. Han anlade många Biſkops-dömen, men flera Scholar, ſå högre ſom lägre, och föreſkref ſjelf i hwad ſtycken ungdomen der ſkulle underwiſas. Med få ord; det war ingen del af Kyrkjo-wäſendet, ſå til lära ſom ordning, hwilken han ej widrörde, merendels på et ſådant ſätt, ſom förtjenar efterwerldens aktning. Så at Europa hade warit lyckeligit och i ſanning ſluppit många orimligheter innom Församlingen, om hans tänkeſätt fått råda; men olyckan war, at inga andra än Munkar funnos, ſom kunde brukas til ſändebud hos hedningarna; långt ifrån ſå uplyſte ſom deras Herre, och ifrån hwilka widſkepelſerna woro ſå oſkilgagtiga, ſom tilgifwenheten til PETRI förmenta efterträdare. Denne Kejſaren war i ſanning den förſta, hwilken under Barbarier ſåg nyttan för Religion och ſeder af de ſå kallade wackra wettenſkaper: ty han inrättade på ALCUINI inrådande, en ſlags Academie innom ſit Hof, af hwilken han ſjelf täktes kalla ſig Ledamot; tillika med de lärdaſte Män ſom på den tiden kunde ſammanſökas. Hwar och en af deßa ſkulle i ſamhället göra ſkäl för någon af de gamle Grekiſke och Latinſke Anctorer, den han derföre flitigt borde läſa. Af någon ſådan togo de ſig namn. ALCUINUS, ſom härom berättar i ſina bref, tog HORATII förnamn FLACCUS. En annan ung Herre wid namn ANGILBERT kallade ſig HOMERUS. Abboten i Corbeja, den på ſin tid mycket beryktade ADELARD, antog AUGUSTINI namn, och Kejſaren ſjelf Konung DAVIDS h). Denna Kejſaren berömmes för alt detta med ſkjäl, af

h) Per DANIEL anför detta ur ALCUINI bref, uti Hiſt. de France T. 2. p. m. 262.

af de Proteſtantiſka Förſamlingar ſåſom den Romerſka Kyrkans förſta Reformator; och räknas ibland dem hwilka redan långt för LUTHERUS hafwa witnat om det rena Evangeliſka ljuſet, under ſjelfwa förmörkelſes tiden. Men hwad han således i aktning wan på den ena ſidan förlorade han på den andra; ty det Vaticanſka hofwet, när det ej driſtade emot almänhetens röſt, aldeles undergräfwa den åra, ſom då ännu följde hans namn, war det åtminſtone ſparſamt i hans beröm. Dock har han uti Åken, det hans wälgörande förtjenſter woro större än de kunde glömmas, fått, ſåſom Stadens Patron en dag i året för ſit minne, faſt den ej är införd i de Romerſka Calendarier i). Monne en ſådan Prins förtjenat namn af Nero, derföre at människligheter lådade ſå wid honom ſom wid andra?

§. 29.

Jutland tyckes år 770, eller wid denna tiden, hafwa utgjordt et litet Rike under Danmark, där SIGFRID regerade. Detta lilla Jutlandſka Riket hade mycket tiltagit i magt under den tid RAGNAR Lodbrogs barn ſwäfwade omkring Europa med ſina wapn, lika ſom fadren; då deras under-Konungar i Jutland, imedlertid ſkulle bewara gränſen på den Tyſka

i) Wid ſlutet af det förra Seculum upkom en ſkarp twiſt imellan Jeſuiten SCHATENIUS och NIFANIUS ifrån den Proteſtantiſka ſidan, om C. M. renlighet. Jeſuiten hade kallat honom formaliter Papiſtam; den ſenare wiſade deremot, at han i många betydelſer delar afwek ifrån den Romerſka Kyrkan. cfr. NIFANII *Oſtenſio Theologico-Hiſtorica, quod gl. Imp. C. M. in quamplurimis fidei articulis formaliter non fuerit Papiſta.* Francof. 1660.

Tyſka ſidan emot Saxer och Obotriter k). Man finner i all Nordiſk Hiſtoria, under denna Epochen, en ſammanblandning af namn och ordning i händelſer, ſom är ſwår at utreda, faſtän de Frankiſka ſkrifter derunder komma til hjelp. Saxo, och andra efter honom anföret icke annat än ſkryt. Pontanus tyckes wara den enda man ſkulle kunna rådfråga l). Wi följa likwäl aldrahälſt i denna delen af Hiſtorien, de Frankiſka Annaler m), til hwilka Eginhardus ſäges wara uphofsman, dels emedan han war ſamtiding med händelſerna, dels af det ſkäl, at en ſtändig Chronologie där icke ſaknas. I dem läſer man, at Widekindus altid nyttjade Jutland, ſå ſom et gömſtälle för ſig, ſå ofta han dukade under CAROLUS MAGNUS, eller då han efter någon beſynnerligit företagande war rädd för denna Konungens wrede. Slägtſkapen gaf dertil anledning; ty Widekind war gift med Geva, den Jutländſka Konungens Syſter eller Doter. När CAROLUS MAGNUS år 778. uppehöll ſig på andra ſidan om Pyrenæerna, tyckte Widekindus at hans tid war för handen. Han bragte då icke allena Radbod i Friſland til upreſning, men giorde alt ſit til, at reta ſjelfwa det Danſka Riket i wapn emot Nordens gemenſamma fiende. Paulus Æmilius berättar huruledes Widekind ſjelf i et almänt möte i Danmark, derom

k) cfr. Gramii not. ad Meursii H. D. p. 121.

l) Cfr. a Worburg Hiſt. T. X. p. 100. Henschenius framför Acta Ansgarii, och näſt honom Gram uti ſina noter til Meursii Hiſt. Dan. p. 95. ſeqq. der ſaken efter möjligheten utredes.

m) Annales Regum Francorum hos du Chesne Script. Fran. T. II. p. 233.

derom ſkal haſwa gjordt föreſtällning n). "Nu kun-
"de man", har han ſagt, "på en gång utrota Fran-
"kerna ur Germánien och Nordens granſkap, eme-
"dan ſtörſta delen af dem woro borta: hans öde och
"Saxernas olycka borde lära andra at ſe hwad dem
"wrde föreſtå, om de ſåfwo under Frankernas fram-
"gång. Det woro angeläget at taga et ögnablick i
"akt, ſom icke ſå ſnart torde återgifwes, och man kunde
"nu med ringa beſwär uträtta mera, án til áfwen-
"tyrs framdeles med ytterſta möda. Men ehuru me-
nigheten tyckte bliſwa rörd af deſſe föreſtälkningar,
haſwa likwál rådſlagen fallit ut emot hans önſkan.
"WIDEKINDUS", ſwarade man, "wille allenaſt inblanda
"ſina förfallna omſtändigheter med deras florerande
"tilſtånd, och betäcka ſig med främmande wapn, när
"han ſaknade ſkygd af ſina egna. Dannmark borde
"ej gifwa den Frankiſka Konungen tilfälle at kaſta
"ſina ögon åt des gränſor. Hwi ſkulle man wäcka
"honom? Han måtte ju ſå dröja i Spanien ſå länge han
"wille? Hwi ſkulle man draga honom tilbaka? Icke
deſto mindre haſwa friwillige Danſkar, ej til et rin-
ga antal, warit WIDEKIND följaktige i detta fälttåg:
ánſkönt många af deras Landsmán inſmugo ſig áfwen
under CAROLI MAGNI fahnor. År 804, wor
den Jutländſke SIGFRID, WIDIKINDI Swärfader, död;
då hans Broder och Efterträdare GOTFRID begynte
at med ſtörre tilrufningar, och alfwar reſa ſig emot
Hedendomens ſegrande fiende. År 808. angrep den-
ne GOTFRID Obotriterna, ſina grannar, dem CARO-
LUS MAGNUS hade ſig underlagt; förſtörde hans
för-

n) PAUL. ÆMIL. de Reb. Geſtis Franc. L. 1. fol. 43. ed. Par. 1539.

förſwarswärk; lät upföra en långſträkt mur emellan öſter och weſter-ſjön o), ſamt befäſta Eider-ſtrömmens norra ſtränder med höga wallar. Han ſände ſina män til plundring i Frisland, och hotade at med en ſtor krigsmakt beſöka CAROLUS MAGNUS i ſielfwa des hufwudſtad; men blef under detta upſåtet af någon ſin egen tjänare, hemligen afdaga tagen anno 810. p). Hans Syſkonebarn eller Brorsſon HEMMING q) ſom kom efter honom, war af fogeligare ſinne och ſlöt fred år 811. med Kejſaren; då Eider-ſtrömmen gjordes til Landa-märe dem imellan. Efter HEMMINGS död år 812. yppade ſig twedrägt innom arftagarena til den Jutländſka eller Danſka Cronan De Prinſar hwilka derwid nämnas, äro SIGFRID, Sonſon af den mördade GOTFRID, och AMILO, Sonſon af någon HARALD innom ſamma ſlägt. Men under en blodig drabbning ſtupade begge deße täflare, då twenne andra Prinſar, utan twifwel deras blodsförwanter, HARALD och REGNFRID efter menighetens wilja, delade Regementet i Jutland ſins imellan. GOTFRID, hade, utom de twenne döde, ännu andra afkomningar, ſom hos de Frankiſke Scribenter äro omtalade under namn af GOTFRIDS Söner, och hwilka de fläſta Nordens Auctorer ej haſwa känt, emedan deras SAXO icke ſärdeles om dem förmåler. När deßa GOTFRIDS ſöner af HARALD och REGNFRID woro förraſkade, togo de beſkydd uti Swerige, där de någon kort tid wiſtades.

o) EGINH. Annal. I. c. T. II. p. 254.

p) A. 810. cfr. GRAM til MEURSII Hiſt. Dan. p. 92.

q) AD. Br. Hiſt. Eccl. p. 1.

ſtades. År 813. förde HARALD och REGNFRID ännu regementet, då CAROLUS MAGNUS ſände til dem bud at förnya freden, hwilken med HEMMING någon tid förut blifwit ſluten. De twenne Danſka Konungar wiſtades då i Norjet, at intaga Weſtfolden r). Imedlertid och då Konungarna woro borta, kommo GOTFRIDS Söner ur Sverige med krigsmagt, ſamt fäſte ſig i Jutland. HARALD och REGNFRID återlände. De ſlöto freden med Kejſaren; och ADAMUS Br. lägger dertil, at deſſe med de andre regerade en tid gemenſamt, men at HARALD och REGNFRID, ſnart måſte wika för de förre. De förſökte år 814. at återwinna ſin rätt; men REGNFRID föll i fältſlaget, och HARALD tog ſin flygt til CAROLI MAGNI hof, med tilſtånd at uppehålla ſig der, til des man kunde afpåſa hwad lägenhet framdeles måtte yppa ſig til hans förmån s). I hela denna berättelſen finner man ingen hjelp hos de nyare Scribenter, men de Frankiſka Auctorer måſte tillitas. Det märkes at namnen på perſonerna äro af deſſa främmande pennor brutna, dock lärer deras förbättrande förfångt ſökas i denna höga åldren, der inhemſka hjelpredor fela. Man nå derföre hälbre taga dem ſådana ſom de träffas, än hjelpa ſig med gißningar. CLAUD. ÖRNHJELM är dertil orſak, at wi med någon widlöftighet welat anföra detta, ſom annars ſkulle tyckas mindre angå wårt ämne. Denne lärde Man-

r) Icke Weſtphalen ſom ſomliga ſkrifwa.

s) EGINH. REGINO, AIMOI. Ann. Fuld. jemförde med AD. Br. ſom ſjelf nyttjat de Frankiſka Scribenter. cfr. a VORM. Hiſt. T. 10. twid deſſa åren och TORF. Ser. Dyn.

ken styrdes af et fåfängt, dock i hans tid nog allmänt begär, at wilja tilskynda icke allena sit Fädernesland, men i synnerhet Östergöthland sin födelse-ort, hedren af Christendoms ålder framför andra. Han har fördenskul uti sin Kyrko-Historia gerna och utan widare efterseende tagit för godt, hwad man före hans tider efter JOH. MAGNUS länge, skönt orätt, hade trodt i denna delen. Til et sådant ändamål föregifwes at WIDEKINDUS och CAROLUS MAGNUS, då de ännu woro owänner, hafwa haft ymsom beskickningar til Danska och Swenska håfwen, och lika som täflat sins imellan, hwilken skulle winna dem på sin sida t). Man lämpar således til Swerige alt hwad WIDEKIND och CARL i Danmark förehade, när det likwäl kan wara owist, huruwida den förras wistande och rådplägningar sträkte sig utom Jutland, der Swärfadren bodde. Således måste, som man påstod, en legation år 813. hafwa gådt ifrån CAROLUS MAGNUS til Konung BJÖRN i Swerige, som wärkat dem imellan en nära wänskap. Härmed wil ÖRNHJELM tidigt bana wägen för en HERBERTUS, som det nämda året måste finnas i Norden, skickad til det Swenska håfwet, icke allena at stadga detta förbundet, men äfwen at införa Christendomen i detta Riket; och hwad i hela saken war angelägnast, at bygga Lindkopings Domkyrka. Jag måste ogärna härwid anmärka, huruledes wår berömde ÖRNHJELM, när han skal bewisa, det icke allena Danskar, men äfwen Swenskar hafwa warit Saxerna til hjelp under krigen med CAROLUS MAGNUS

t) ÖRNH. H. F. S. p. 7. WIDEKINDUS *Scandinnorum tentabat arma, & in his Svionum Gothorumque præcipue.*

GNUS, nämner EGINHARDUS såsom witne, hos hwilken likwäl ej något sådant läses, hwarken i des lilla bok om Kejsarens lefwerne, eller de Annaler, hwilka honom plåga tilskrifwas. Men altsammans hwad ÖRNHJELM anför, finner man igen hos EMANUEL THESAURUS u), hwilken han, såsom en i dessa ämnen mindre gällande Auctor, icke har welat nämna; i synnerhet emedan THESAURUS efter utswäfwares wana, åt wissa nummer i perioden, ofta fyller meningen med ord af mera klang än pålitelighet. De förnämsta grunder uppå hwilka denna tankan skulle sig stödja, hämtar han ur JOHANNIS MAGNI skrifter v), som sjelf war Östgjöthe, samt en oredig

M 2 och

u) EGINH. citerat hos ÖRNH. men af honom anföres intet sådant. Hela Saken är tagen ur EM. THES. Hist. Goth. ehuru han ej nämnes; der läses, då han talar om CAROLUS M., *Quæsti era* VIDECHINDO *il grande, che generato da regi per generare Imperatori; non potendo soffrire án Re maggior di Se, ne una religione miglior della Sua; dalle Stragi maggiori trahendo maggior animo; mille volte creduto morto, e veduto redivivo; hor dalla Dania, Frisia, Svecia riapparendo come Spettro importuno davanti a CAROLO, ricominciava la guerra sempre piu fiera* &c. Detta kan jämföras med ÖRNH. l. c. p. 4.

v) JOH. MAGNI Hist. Metrop. p. m. 2. *Vivente adhuc CAROLO MAGNO, complures magnæ sanctitatis Viri in lege Christi doctissimi, ex Saxonia in Sveciam & Gothiam pervenerunt; atque in diversis ejus locis idololatriam impugnantes, divini verbi semina spargere curaverunt: in quorum numero erat* HERBERTUS. Jämför härmed JOH. MAGN. H. S. ed. Rom. p. 541. *Certe quippe est* BIORNONEM *regem nec aurum nec obsequium unquam* GOTHRICO *exhibuisse, sed in suis regnis, tum ob domesticam potentiam, tum ob CAROLI MAGNI confœderationem, securissimum vixisse; & in ea securitate*

och felaktig Rim-Krönika öfwer Lindköpings B
ſkopar, ſom med JOHANNES MAGNUS är merend
af enahanda ålder, och ſåledes i detta målet af li
trowärdighet, det är ingen, når hon gjör HERBERT
til ſamtiding med Keiſer CARL den Store, ſamt ſi
tar honom mera än twenne hela Secler för långt tilba
i åren x). Alla deßa ſkrifter äro utom deß nyc
är at de på egna ord kunna tros i ſå gamla saf
Icke deſto mindre har VASTOVIUS jämte alla inhe
ſka ſom ſkrefwo i den förra tiden, utom MES
NIUS y) af dem låtit föra ſig på ſidan. Utlänni

g

legatis ad Carolum miſſis poſtulaſſe eruditos & pios Chriſtiana fide doctores ad ſe transmitti. Så många o
ſå många öfwanwingar. VASTOVIUS följer dem tåt
ſporen, och tillägger åtſkilligt af ſit eget. Se Vitis
quil. p. m. 1. *Enimvero laudatiſſimus atque inflamm
fidei proferendæ ſtudio imprimis ardens imperator C.
ROLUS M. Vir certe apoſtolico Spiritu afflatus, Sa
nia proſpere ditioni ſuæ ſubjecta, ad augendam propag
demque Chriſtianam fidem omnes ingenii atque impe
ſui vires converrens, ut voti facilius compos fieret, a
citiam primum fœdere & muneribus vicinorum aquilo
rium regum animos ſibi devinciendos putavit: deinde m
ſis ac ſuſceptis ultro citroque legationibus æque in adm
tenda promtos illos luce Evangelica animadverrit, ac ſ
in inferenda exhibuit. Sedit eo tempore ad S. Gothiæq
gubernacula* BIORNUS *Rex, in ordine centeſimus, qui d
in votis habitam cum ſupradicto CAROLO, potentiſſi
Monarcha, ineunda occaſionem nactus, nulla omnino mo
interpoſita, ejusdem religionis clariſſimos viros mitti
ſe experiit.*

x) Denna Rim-Krönika är ſkrefwen i K. GUSTAVI
tid. cfr. ER. BENZ. Prolegom. ad Mon. Eccl. S
p. 115.

y) MESSEN. har i Analect. och Cenſ. p. 312. ändra

gar ſå wäl Centuriatores Magdeburgenſes, ARNOLDUS MERMANNIUS z), DITMARSUS a) hwilka alla af ÖRNHJELM i nödfall åberopas jemte MEZERAIS b) med flera, må ſåledes gärna urſäktas, når de följa deßa, ſåſom endaſt af dem kända, ſamt efter deras ſkäligá tanka, pålitteliga uplysnings tilgångar: til des Ärke-Biſkopen D. ERIC BENZELIUS den Yngre, både dem och oß bättre underrättade, hwilken med en billig ärinòran wid detta ſtället hos ÖRNHJELM, enkannerligen har efterſedt beſkaffenheten häraf. Han förſäkrar med fulla ord c) det ej någon utländſk eller inhemſk Scribent, ſom i ålder öfwerſkrider de twenne oß närmaſte Secler, och fördenſkul ingen framför JOHANNES MAGNUS något ſådant i minſta måttan beſtyrkä, eller omtala någon beſkickning emellan CAROLUS MAGNUS och Sweriges då warande Konung. Däreſt REGINO Prumienſis, den ARNKIEL d) åbero-

hwad han uti Chron. Ep. efter JOH. M. och WAST. orått anfört.

z) ARN. MERM. Theatr. Conv. Gent. p. 153.

a) CHR. M. DITMAR. Theatr. Hiſt. p. 486.

b) MEZER. Hiſt. de Fr. T. II. wid året 807.

c) FR. BENZ. proleg. ad Mon. Eccl. S. p. 35. *Quamobrem mox dicere ſuſtineo, pro eo quo pluribus annis in res geſtas CAROLI M., hujus præcipue rei cauſa inquirendi ſtudio verſatus ſum, nullum duobus hinc ſeculis vetuſtiorem vel extraneum vel indigenam memoriæ prodidiſſe* HERBERTUM *CAROLI MAGNI ætate vixiſſe, atque imperatori huic cum regum Sv. Goth. aliquo muruum fœdus fuiſſe.* cfr. a VORBURG Hiſt. T. XI. p. 244.

d) TORG. ARNK. Cimbriſcher Heidenb. Lib. VI. p. 270. anför REG. PRUM. Chron. Lib. II., hör ſå Lib. I., til år 813. ſom ſkulle der talas om Legationer emellan K.

par när han förswarar ÖRNHJELMS mening, hwarest han, säger jag, hade yttrat sig, som föregifwes, om förbund imellan BJÖRN och CAROLUS MAGNUS, behöfde man ej klaga öfwer ålderdomens tystnad i denna saken. Men änskönt man ransakar hwarje sida

BJÖRN och C. M. men der nämnas ej andra legationer än imellan C. M. och Danmark eller Jutland. Jemför dermed EGINHARD. Ann. wid samma år, du CHESNE T. II. p. 258. så synes tydeligen hwilka förstås med Normanni hos REGINO, nemligen de Danske. Orden hos REGINO äro; *Eodem tempore missi sunt trans Albiam quidam Francorum & Saxonum proceres ad terminos NB. Normannorum, qui pacem cum eis secundum petitionem ipsorum facerent, & fratrem Regum,* nemligen Jutiæ eller Daniæ, om hwilka han nyß tilförene talat, *eis redderet; juramentis itaque ex utraque parte datis, pax firmata est. Tamen ea tempestate Reges domi non erant, sed ad Westerfalt, cum exercitu perrexerant; quæ Regio ultima Regni illorum erat, inter septentrionem & occidentem sita, contra aquilonem Britanniæ sumitatem respicit, cujus principes & populi eorum dominationem dedignabantur, quibus perdomitis cum reversi essent, & fratrem ab imperatore missum recepissent, filii* GODEFREDI *Regis & nonnulli ex primoribus Danorum, qui jam relicta patria apud Sviones exsulabant, attractis undique copiis bellum intulerunt, & confluentibus ad se passim ex omni Danorum terra populorum turmis, commisso cum eis prœlio e Regno paterno expulerunt.* Uti de så kallade EGINHARDI Annal. til samma år, se du CHESNE T. II. p. 258. berättas denna sak således: *Missi sunt de hoc conventu quidam Francorum & Saxonum primores trans Albim fluvium, ad confinia Nordmannorum, qui pacem secundum petitionem regum illorum facerent, & fratrem eorum redderent: qui cum pari numero, nam sexdecim erant de primoribus Danorum, in loco deputato occurrissent.* När deßa bägge ställen jämföras, blifwer til öfwerflöd tydeligit, at med Normanni hos REGINO menas på detta stället Dani allena.

ſida hos REGINO, finner man ändock icke något dy-
likt: ty han talar lika som alla andra Frankiſka
Scribenter, endaſt om CAROLI MAGNI förehaf-
wande med de Danſka och legationer som til dem
blifwit gjorda under oroligheterna i Danmark emel-
lan HARALD och GOTFRIDS Söner, om hwilka här
ofwanföre nyß berättades. Det ordet Norrmän, hwil-
ket där brukas, hwarunder Danſkar och Swenſkar
ofta pläga begripas, kan på det ſtället icke tagas i deß
widſträkta innehåll, när ſammanhanget påſes. Der
nämnes Swerige, men ej i annan mening, än at
några Danſkar, oſäkre i deras Fädernesland, hade
öfwer gränſen dit tagit deras tilflygt. Lika som då
EGINHARDUS i des Annaler berättar, huruledes WI-
DEKINDUS under ſin trängſel, lopp öfwer til Norrmän-
nerna, inga andra dermed förſtås än Nordalbinger,
efter hans egen uttolkning e). Må man då icke
förundra ſig deröfwer at en ſå uplyſt Scribent, ſom
wår högt aktade ÖRNHJELM, när han annars mär-
kte JOH. MANGI ſwagheter, likwäl härwid har welat
med flit blunda? Således rifwas äfwen de löſa grun-
derna undan den förmenta Domkyrkan i Linkoping;
hwars ålder ſtiger ändå nog högt, änſkönt den icke
ſkulle uplöpa til begynnelſen af det Njonde Secu-
lum f). Man beropar ſig derwid på en förgyld
Inſcription i denna Kyrkan, där åratalet 813. ſåſom
grundläggnings tid finnes upteknat g). Men denna

 ſtenen

e) EGINH. Annal. Fr. wid år 798. du CHESNE T. 2. p. 244. *Saxones transalbini*; och kort derefter; *transalbini autem qui Nordmanni dicuntur.*

f) Cfr. ER. BENZEL. prol. ad Mon. Eccl. Sv. p. 41.

g) Inſcriptionen läſes uti PETR. DAHLMANS Diſſ. de

ſtenen förråder ſjelf ſin ungdom, och är utan twifwel på JOH. MAGNI ord, af någon worden tilredd, ſom nitälſkat för ſin födelſe-ort, på ſamma ſätt ſom ÖRNHJELM. Man är äfwen ſedermera derom upkla at MESSENIUS h), Öſtgöthe til ſin börd, har låtit gjöra denna inſcription år 1612. eller den tid han ſjelf ej bättre wiſte, än taga för godt alt hwad JOH. MAGNUS hade ſkrifwit. Således ſtödjer ſig hela deras bygnad, förſt, på twenne böcker, ſom äro foſter af det Sextonde Seculum, och om hwilkas opåliteliget man redan i mångfaldiga andra delar är öfwertygad; hwarföre de icke eller kunna oftare troe, än då de anföra

Templo Cathedrali Lincopenſi p. 3. och begynnes med deſſa ord; *Fundatio Templi Lincop. anno Chriſti* 813. *fundatum eſt hoc templum ſub* BERONE *rege* &c. men om denna Inſcription utlåter ſig ſamma Auctor: *Neque vetuſtior ille lapis quem nominat* ÖRNHJELM., *atque etjamnum juxta januam Sacrarii comparet, remotiorem ſeculo XVI. ætatem nobis promittit. Adeo namque hujus inſcriptio, qua literarum ductus atque magnitudinem, & qua rerum recenſum conſentanea eſt ſuo exemplari, quod columnæ infixum eſt, ut de vetuſtate templi, æquè ex illo atque hoc poſſis judicare. Ad hoc quoque accedit, quod docet M. R. D. & Archipr.* RYZELIUS *in Brontologia p. 93. fida narratione conſtare,* JOH. MESSENIUM *a. C.* 1612. *Originalem inſcriptionem dicto lapidi incidi curaviſſe, quæ poſtmodum cura Epiſc.* SAM. ENANDRI *in ornatiorem & magis edolatum lapidem, qui columnæ jam inhæret, deauratis litteris a. circiter* 1655. *eſt translata.* cfr. RHYZEL. Brontol. p. 93. der det förmäles, at JOH. MESSENIUS denna inſcriptionen förſt gjordt, ſamt at Biſkop SAM ENANDER ſedermera låtit den ombugga och förgylla.

h) RHYZEL. l. c.

uföra ſina källor; men här aldraminſt, når hela ål-derdomen framſör dem tiger. Deras felaktighet ſy-nes utom des i öpna dagen, ſå ſnart man beſinnar den tidslängd af 260. år, ſom blefwo emellan Bi-ſkopparna HERBERTUS och RICCARDUS; under hwil-ken tid Lindköpings-ſtolen ſkulle warit tom, eller ock at de Biſkopars namn, ſom innehaft den ſamma ifrån år 813. til ſlutet af det elloſte Seculum, med alla deras bref och minnen ur tiden förſwunnit. Men hwem kan ſådant tänka? För det andra på en Latinſk inſcription ſom bliſwer ju miſstänktare ju förgylldare han ſinnes; och ju oftare man den läſer, emedan den ſkulle wara uthuggen med unga Romer-ſka bokſtäfwer uti Konung BIÖRNS tid, ſamt på et ſpråk, det Norden då ännu icke kände. Man blef-wo således åfwen nödgad at tro det folket år 813. redan mägtade bygga, eller åtminſtone anlägga präg-tiga Domkyrkor, når de flera Secler derefter ännu ſom knappaſt kunde åſtadkomma ſmå trä-capel. Men wi gå tilbaka til Saxerna.

§. 30.

VIDEKINDUS måſte ânteligen låta ſtyra ſig af CAROLI MAGNI öfwermagt, och antog ſtillika med någon del af Saxer, den Chriſtna läran i). Så

M 5 hâtſk

i) Det är märkwärdigt hwad JOH. M. HEINECCIUS berättar uti ſin afhandling om afguden Crodo uti Hamburgiſches Magazin T. 26. p. 508. at nemligen en af VIDEKINDI Höfwitsmän, OTTO von VOHLEN-BERG, ſom med 1000. Man Saxare wid detta tilfäl-let blef fången, och antog Chriſtendom, har då gif-wit ifrån ſig en revers, hwilken ännu ſkal finnas uti Archivet i Goslar. Innehållet är: *Hilken makrik*

hätsk fiende som han förut hade warit til denna Kej-
saren, uti så upriktig wän blef han sedan förwand-
lad, hwaraf han efter den dagen uti tjugo två år
lämnade många prof. Men Saxerna woro icke med
honom

Konnink Karelo, Ik tin vanken Otto pana of thouſand vorſaki ten Krotten Wondana belta up Artisharko. So ok all men Godmanni ok kriſknekti to Kreſtene. All min Sittoma ok rekto is in tin will ok anda. We hit te ofmade um levens ok fridoms. We will oldena hi Gotto almaktik ten Vater ten Son ten illiken Oſt, di oſk ſcapen heſt, ſo we nu lernet, ok an ti us nadik Konnik. Det är:

"Helige mägtige Konung CARL, Jag din fånge OTTO,
"Höfwitsman öfwer tuſende, förſakar den ſtora Wo-
"dans bild på Hartberg; ſå ock alla mina goda mån
"och krigsknektar bliſwa Chriſtna. Alt hwad jag äger
"och min rätt är i din hand och wilja. Jag beder
"dig om lif och fribet. Wi wilja hålla wid Almåg-
"tig Gud, Fader, Son och helige Ande, ſom oß ſta-
"pat, hwilket wi nu haſwa lärdt, och wid dig wår
"nådiga Konung. Keiſaren gaf honom ſin förſå-
krings ſkrift ſå lydande: *Et nos D. G. Romanorum Imperator, CAROLUS, promittimus* OTTONI *Satrapæ & ejus familiaribus, omnem gratiam regalem, ſi fidem Deo omnipotenti, Nobis & Imperio ſervaverint, addendo eis terras & dominatus in adminiſtrationem liberas. A. a Salv. n. J. Chriſto, filio Dei unico Amen VIIIo LXXXVI.* Denne OTTO von WOHLENBURG, blef ſedan Ståthållare i Villa Romana och Worla. Cfr. ib. p. 507. En denna Generalens bön före ſlaget wid Hamburg, ſkild til ODIN, är af oß nämd och anförd här oſwanföre p 34. HEINECCIUS gifwer wid handen på det anförda ſtället, at dcta rara documenter ſkulle finnas i Archivet i Goslar, ritade i war med uncial bokſtäfwer, ſamt at en wid namn BRUKKMAN, in ſuis Epiſt. Itinerariis Cent. 2. Tab. 1. fig. 1. ſkal haſwa inſört dem, men

nom af enahanda ſinnelag; dock måſte de fålla mod
ch alt hopp om framgång, ſedan de ſaknade anföra-
; hwilket likwål icke ſkjedde förån efter många få-
nga förſök af motſtånd, dem CARL altid med för-
ablad alfwarſamhet bemötte. De mördade en gång
ågon hans Anhörig, för hwilket lif, 4500. Saxiſka
ufwuden måſte ſpringa. Ty CARL war ſträng i
ämd emot et folk, ſom med mått ej kunde ſtyras.
En annan gång wroko de någon af hans Generaler
ni Elbe-ſtrömmen, men fingo betala den ringa för-
öjelſen med 30000. lif. Efter många ſådana oro-
igheter och brutna freder, ledsnade Kejſaren wid de-
as ondſka; och lät, at med et gjöra dem wanmäg-
iga, taga 10000. hushåll, ur deras hemwiſten, hwil-
a kringſpredos i främmande länder. Men år 803.
ann han änteligen på Riksdagen i Salza wid Magde-
urg, at bägge Nationerna, Franker och Saxer; för-
nade ſig uti en tro och under en Herre. Således
ör man ju ſkilja imellan denne Kejſarens ſegrar
fwer Saxerna och deras omwändelſe. De förra
edde i fält och med blodſpillning, den ſenare wid
: alment möte och efter gemenſam öfwerläggning;
h bör det ej ſkrifwas på Kejſarens räkning, at
ånga ibland dem ſedermera affölle ifrån Chriſten-
men, ſå ofta nemligen ſom de wille bjuda til at
ſkudda ſig hans öfwerwälde; ty då de wiſade ſig
roriſka, måſte han ju nödwändigt, ſom en klok Re-

gent

illa afſcopierade och utan tolkning. Igenom reſande
har jag låtit i Goslar efterfråga deßa saker, och fått
til ſwar af Herr Senior REIK. at i Goslariſka Dom-
Capitlets Archiwum icke funnys några äldre handlin-
gar, än ſedan år 937. de gamlaſte ſtola wara på Her-
tigens af Weimar befallning förde til Saxen.

hätſk fiende ſom han förut hade warit til denna Keiſaren, uti ſå upriktig wän blef han ſedan förwandlad, hwaraf han efter den dagen uti tjugo två år lämnade många prof. Men Saxerna woro icke med honom

Konnink Karelo, Ik tin vanken Otto pana of thonſand verſaki ten Krotten Wondana belta up Artisharko. So ok all men Godmanni ok kriſknekti to Kreſtene. All min Sittoma ok rekto is in tin will ok anda. We hit te ofmade um levens ok fridoms. We will oldem hi Gotto almaktik ten Vater ten Son ten illiken Oft, di oſk ſcapen heſt, ſo we nu lernet, ok an ti us nadik Konnik. Det är:

"Helige mägtige Konung CARL, Jag din fånge OTTO, "Höfwitsman öfwer tuſende, förjakar den ſtora Wo- "dans bild på Hartberg; ſå ock alla mina goda män "och krigsknektar bliſwa Chriſtna. Allt hwad jag äger "och min rätt är i din hand och wilja. Jag beder "dig om lif och fribet. Wi wilja hålla wid Almägt- "tig Gud, Fader, Son och helige Ande, ſom oß ſkapat, hwilket wi nu haſwa lärdt, och wid dig wår "nådiga Konung. Keiſaren gaf honom ſin förſäkrings ſkrift ſå lydande: *Et nos D. G. Romanorum Imperator, CAROLUS, promittimus* OTTONI *Satrapæ & ejus familiaribus, omnem gratiam regalem, ſi fidem Deo omnipotenti, Nobis & Imperio ſervaverint, addendo eis terras & dominatus in adminiſtrationem liberas. A. a Salv. n. J. Chriſto, filio Dei unico Amen VIIIo LXXXVI.* Denne OTTO von WOHLENBURG, blef ſedan Ståthållare i Villa Romana och Worla. Cfr. ib. p. 507. En denna Generalens bön före ſlaget wid Hamburg, ſtäld til ODIN, är af oß nämd och anförd här oſwanföre p 34. HEINECCIUS gifwer wid handen på det anförda ſtället, at dcta rara documenter ſkulle finnas i Archivet i Goslar, ritade i wax med uncial bokſtäfwer, ſamt at en wid namn BRUKKMAN, in ſuis Epiſt. Itinerariis Cent. 2. Tab. 1. fig. 1. ſkal haſwa inſört dem, men

genom af enahanda ſinnelag; dock måſte de fålla mod och alt hopp om framgång, ſedan de ſaknade anförare; hwilket likwål icke ſkjedde förån efter många fånga förſök af motſtånd, dem CARL altid med fördubblad alfwarſamhet bemötte. De mördade en gång någon hans Anhörig, för hwilket lif, 4500. Saxiſka hufwuden måſte ſpringa. Ty CARL war ſträng i hämd emot et folk, ſom med måtta ej kunde ſtyras. En annan gång wroko de någon af hans Generaler mi Elbe-ſtrömmen, men fingo betala den ringa förnöjelſen med 30000. lif. Efter många ſådana oroligheter och brutna freder, ledsnade Kejſaren wid deras ondſka; och lät, at med et gjöra dem wanmägtiga, taga 10000. hushåll, ur deras hemwiſten, hwilka kringſpredos i främmande länder. Men år 803. wann han änteligen på Riksdagen i Salza wid Magdeburg, at bägge Nationerna, Franker och Saxer, förenade ſig uti en tro och under en Herre. Således bör man ju ſkilja imellan denne Kejſarens ſegrar öfwer Saxerna och deras omwändelſe. De förra ſkedde i fält och med blodſpillning, den ſenare wid et alment möte och efter gemenſam öfwerläggning; och bör det ej ſkrifwas på Kejſarens räkning, at många ibland dem ſedermera affölo ifrån Chriſtendomen, ſå ofta nemligen ſom de wille bjuda til at afſkudda ſig hans öfwerwälde; ty då de wiſade ſig uproriſka, måſte han ju nödwändigt, ſom en klok Regent

illa afcopierade och utan tolkning. Igenom reſande har jag låtit i Goslar efterfråga deßa ſaker, och fått til ſwar af Herr Senior REIK. at i Gosleriſka Dom-Capitlets Archivum icke ſynnes några äldre handlingar, än ſedan år 937. de gamlare ſkola wara på Hertigens af Weimar befallning förde til Saxen.

gent, åtminſtone af Politiſka affikter tukta dem, e medan han det kunde gjöra? Hwad ondt war der uti, at han derjemte förde dem ifrån menniſkjo ſlag tande och andra grymheter, hwilka woro påfölgder af deras hedendom? Saxernas underwisning finnes han icke haſwa förgåtit, ty redan år 781. gick WILLEHADUS på hans befallning til Saxen, at kära des inwånare känna CHRISTUM k). Han predikade hos dem i ſju år, ſäger AD. Br. l) och wan nån

gå

k) ANSGARII Vita WILLEH. cap. 6. cfr. LANGEB. S. R. D. T. 1. p. 346. *Poſtquam vero Glorioſ. Francorum Rex* CAROLUS, *qui tam multotiens in gente Saxonum elaboraverat, quo ad fidem religionis Chriſtianæ converterentur, ſed illi averſi ſemper cordibus, ſuſceptam fidem ſæpius deſerentes, priſtinis magis implicabantur erroribus, audita fama viri Dei, ad ſe eum accerſiri præcepit. Quem ad ſe venientem honorifice ac reverenter ſuſcipiens, ejus confabulationi & doctrinæ libenter animum attendebat, probatumque ſanctis moribus ac fidei non fictæ conſtantia, miſit in partes Saxoniæ ad pagum, qui dicitur Wigmodia, quo ibi auctoritate Regali & Eccleſias inſtrueret, & populis doctrinam Sanctæ prædicationis impenderet, atque viam ſalutis æternæ libere cunctis illic habitantibus nunciaret. - . Hoc factum eſt anno incarnationis domini 781.*

l) ADAMUS Brem. in Hiſt. Eccl. Lib. 1. cap. 9. *Poſtbac miſſus a* CAROLO *Rege in Saxoniam, primus omnium Doctorum maritimas & boreales Saxoniæ partes ac transalbinos populos ad Chriſtianam provocavit fidem. Septem annos prædicaſſe dicitur eam regionem, usque ad annum rebellionis Saxonum XII. cum* WIDUCHIND *perſecutionem movens in Chriſtianos, Francorum terminos usque ad Rhenum vaſtabat. In qua perſecutione diſcipuli* WILLEHADI *Sancti, quidam Bremam, quidam per Friſiam, cæteri trans Albiam paſſi leguntur.*

ga ifrån hedendomen; men måste ânteligen med alla dem af sina Lârjungar som undkommo förföljelsen, sky undan WIDEKINDI frâtande swârd, så ofta han med sina uproriska Landsmân reste sig emot Seger-Herren. Icke mindre omsorg för detta folkets upłysning wisade denne Regenten sedermera; ty sedan de wid den omförmâlda Riksdagen hade antagit den Christna lâran, började CAROLUS MAGNUS at i Tyskland foga alla de anstalter, som til, icke allena Christendomens fortplantande, men âfwen deßa grufweliga folkens någorlunda fejande i seder och tânkesât, funnos oumgângelige. Således uphörde, såsom en påfölgd af Christna seder, fast icke strax, dock småningom, Norrmânnernas härfärder och plundrande; at folket i Europa ej mer behöfde sâtta dem i sina Litanier. Vikings-färder och strandhugg likaledes. De menlöfa barnen utlades efter handen ej mera i skogar til wildjurens föda. Offerknifwen rostades i slidan. Templen oskârades ej med menniskjo-blod. Konungarna blefwo trygga i sina Throner. Stater inrâttades mer och mer enligt sundare regerings-reglor. Ungdomen upfostrades til kunskap, så mycket som tiderna medgâfwo Wetenskaper af allahanda slag efterfrâgades. Konster upfunnos. Det menniskliga snillet fick utrymme för sig. Lugn âlskades, som förr hölts för nedrigt at söka; och sammanlefnaden imellan medmenniskjor blef alt blidare och blidare: med et ord; hwad CAROLUS MAGNUS under sin mångâriga, och af âtskilliga nu för tiden tadlade regering förehade, blef dock grund för hela den stora politiska byggnad, som efter hans tid i denna werlds-delen upstigit. När man så gerna berömmer Cæsar, hwilken blott af âre-

łyst-

gent, åtminſtone af Politiſka affikter tukta dem, e medan han det kunde gjöra? Hwad ondt war der uti, at han derjemte förde dem ifrån menniſkjo ſlag tande och andra grymheter, hwilka woro påfölgder af deras hedendom? Saxernas underwisning finnes han icke haſwa förgåtit, ty redan år 781. gick WILLEHADUS på hans befallning til Saxen, at lära des inwånare känna CHRISTUM k). Han predikade hos dem i ſju år, ſäger AD. Br. l) och wan mån-

ga

k) ANSGARII Vita WILLEH. cap. 6. cfr. LANGEB. S. R. D. T. 1. p. 346. *Poſtquam vero Glorioſ. Francorum Rex* CAROLUS, *qui tam multotiens in gente Saxonum elaboraverat, quo ad fidem religionis Chriſtianæ converterentur, ſed illi averſi ſemper cordibus, ſuſceptam fidem ſæpius deſerentes, priſtinis magis implicabantur erroribus, audita fama viri Dei, ad ſe eum accerſiri præcepit. Quem ad ſe venientem honorifice ac reverenter ſuſcipiens, ejus confabulationi & doctrinæ libenter animum attendebat, probatumque ſanctis moribus ac fidei non fictæ conſtantia, miſit in partes Saxoniæ ad pagum, qui dicitur Wigmodia, quo ibi auctoritate Regali & Eccleſias inſtrueret, & populis doctrinam Sanctæ prædicationis impenderet, atque viam ſalutis æternæ libere cunctis illic habitantibus nunciaret. - . Hoc factum eſt anno incarnationis domini 781.*

l) ADAMUS Brem. in Hiſt. Eccl. Lib. 1. cap. 9. *Poſtbac miſſus a* CAROLO *Rege in Saxoniam, primus omnium Doctorum maritimas & boreales Saxoniæ partes ac transalbinos populos ad Chriſtianam provocavit fidem. Septem annos prædicaſſe dicitur eam regionem, usque ad annum rebellionis Saxonum* XII. *cum* WIDUCHIND *perſecutionem movens in Chriſtianos, Francorum terminos usque ad Rhenum vaſtabat. In qua perſecutione diſcipuli* WILLEHADI *Sancti, quidam Bremam, quidam per Friſiam, cæteri trans Albiam paſſi leguntur.*

ga ifrån hedendomen; men måſte änteligen med alla dem af ſina Lärjungar ſom undkommo förföljelſen, fly undan WIDEKINDI frätande ſwärd, ſå ofta han med ſina uproriſka Landsmän reſte ſig emot Seger-Herren. Icke mindre omſorg för detta folkets uplysning wiſade denne Regenten ſedermera; ty ſedan de wid den omförmälda Riksdagen hade antagit den Chriſtna läran, började CAROLUS MAGNUS at i Tyſkland foga alla de anſtalſter, ſom til, icke allena Chriſtendomens fortplantande, men åfwen deßa gruſweliga folkens någorlunda fejande i ſeder och tänkeſätt, funnos oumgängelige. Således uphörde, ſåſom en påfölgd af Chriſtna ſeder, faſt icke ſtrax, dock ſtåningom, Norrmännernas härfärder och plundrande; at folket i Europa ej mer behöfde ſätta dem i ſina Litanier. Vikings-färder och ſtrandhugg likaledes. De menlöſa barnen utlades efter handen ej mera i ſkogar til wildjurens föda. Offerknifwen roſtades i ſlidan. Templen oſkärades ej med menniſkjo-blod. Konungarna bleſwo trygga i ſina Throner. Stater inrättades mer och mer enligt ſundare regerings-reglor. Ungdomen upfoſtrades til kundſkap, ſå mycket ſom tiderna medgäfwo Wetenſkaper af allahanda ſlag efterfrågades. Konſter upfunnos. Det menniſkliga ſnillet fick utrymme för ſig. Lugn älſkades, ſom förr höllts för nedrigt at ſöka; och ſammanlefnaden imellan medmenniſkjor blef alt blidare och blidare: med et ord; hwad CAROLUS MAGNUS under ſin mångåriga, och af åtſkilliga nu för tiden tadlade regering förehade, blef dock grund för hela den ſtora politiſka byggnad, ſom efter hans tid i denna werlds-delen upſtigit. När man ſå gerna berömmer Cæſar, hwilken blott af äre-

lyſt-

lyſtnad ſpilde egna medborgares blod; förderfwat derna i Rom, ſamt med wekliga nöjen och frih heter ſå förblindade ſine Landsmän, at deße ſtolte ſar, förtjuſade af hans många och ſtora men mij kade naturs gåfwor, ſjelfwe lupo honom i fan låto honom mörda friheten, och kaſtade ſig ſlafwar för fötter, hwi ſkal man icke läta CAROLI M. minne bl ſkont, om hwilken likwäl mycket godt, nyttigt oc römligit kan anföras, når man det wil höra? ſynes haſwa wariť lika ſom en ärftelig föreſats de Frankiſka Konungarna, at arbeta på Germa omwändande; och at Norden ej mindre än andra deraf, legat dem för ögnaſikte är tydeligit; ty CAR MANNUS höll redan år 745. et möte, der M af honom utſägs til Ärke-Biſkops ſäte för Tyſkland, af den orſak, emedan det, ſom belägit uti Germanien, hade omkring ſig Franker, Sv Turinger, Bejrare, Friſer, och war i granſkap Saxer, Danſkar, Slaver, m. fl. ſom då ännu woro hedningar m). CAROLUS M. n) gick ſ

m) a WORBURG Hiſt. T. IX. p. 439.

n) ALB. KRANTZ. i ſin Metrop, p. m. 14. *Prof optimus imperator rebus Chriſtianis per omnem niam, & ut poterat de amplificatione rerum per lonis Regna, cogitavit futurum operæ pretium, continenti provincia eſſet metropolitana, qui rebu eris intenderet per omnes Boreales regiones: Cui gotio peridoneum arbitratus eſt locum in Hammah Igitur exſtructa Dei Eccleſia, ſacerdotem in ea eavit* HERIDAGUM, *qui ſactis præeſſet, & rebus ſtianis conugmentandis intenderet, animo deſtinans futurum Pontificem, imo Metropolitam, qui inten omnibus, ut diximus Borealibus provinciis: cui e propter infeſtationem barbaricam, ubi interdum conſiſtere, cellam quandam in Gallia Rodnach dou*

:n några ſteg närmare, når han, ſom Alb. Krant-
ius ſäger, under lugnet af ſina ſiſta regements år,
ville gjöra Hochbuchi, nu Hamburg, til Ärke-Bi-
kops ſäte för de Nordiſka Riken, ehuru han der i-
kån hindrades af andra göromål. Under all denna
en Chriſtna lärans framgång war det likwäl beſwärligit
för den ſamma, når de ſom ſkulle företräda Apoſt-
arnas ämbete och bära Evangelium til Hedningarna,
icke liknade ſina helige efterdömen, án mindre ſin Gu-
domeliga mäſtare. Högfärd, girughet, okunnighet och
ättja tilägnas mängden af denna tidens Präſterſkap;
ſſwen de förnämſte ibland dem, ſom Baluz berät-
tar o). Många deras Munkar woro ſá olärde, at
de knapt kunde läſa Herrans bön innantil på latin;
det ſpråk, hwilket de likwäl oftа wid Gudstjenſten
skulle bruka. Utom Mezerais, Centuriatores Mag-
deburgenſes, Spanhem, Arnold, du Pin och flera,
har den nyß nämde Krantzius icke ſpart at uptäcka
detta Clereciets blygd, ánſkönt han ſjelf war Catholique,
warföre hans ſkrifter af Påſwarna äro upförde på
en ſwarta liſtan ibland fördömda böcker p). Detta
för-

*diſponens eandem Hamburgenſem Eccleſiam cunctis Sla-
vorum, Danorumque gentibus Metropolim ſtatuere. In
qua re ad perfectum ducenda & mors* Heridagi *pres-
byteri & occupatio Regni* Carolum *imperatorem
ne deſiderata compleret impedivit. Verba ſunt annа-
lis antiqui, quæ ad fidem poſui.* Se widare härom
Staph. Ann. Eccl. Hamb. T. 1. p. 13. Helmold.
L. 1. c. 3 Lambecii Chron. & Auct Rer. Hamb.
L. 1. p. m. 100.

o) Baluz in Not. ad Reginonem. cfr. Weism. H.
F. T. 1. p. 832.

p) Wilkins in Alb. Kranzii Vita.

förwirrade tilstånd gaf Kejser CARL anledning, som oftast inmånga sig uti den Romerska andeli Regentens gjöromål, utan at af Påfwen låta sig hi dras. Denne myndige Herrens ärkända förstånd o kraftiga åtgärder, lade wigt til hans befallninga och Påfwen fick aldrig af honom widsträktare ly nad, än han sjelf wille gifwa. Ännu wid CARC LI MAGNI död, som timmade i början af året 81 woro så wäl de Swenska som Danska och Norsk hedningar; och Slaverna q), säger KRANTZIUS, ä skönt de stodo med denna Kejsaren i förbund, wil icke höra talas om CHRISTUS. Det är otwifwe aktigt, at CARL, som wi nyligen sade, kände h sig någon böjelse för Nordens omwändande; m trött af många krig och stora wedermödor under lång regering, samt stadd wid brädden af sin gre kunde wärkställighet icke af honom förmodas. Det blef derföre af Försynen bespart til sonens LUDOVI PII, milda regemente, hwilken med des eftergifna hje telag, uti et så stort förehafwande föga hade uträtt til Christendomens förmohn, om ej grunden förut bl wit lagd af hans oförskräkte Fader.

§. 31.

LUDOVICUS ärfde jämte Kejsare wärdighet många widsträkta länder, äfwen den magten och i seendet innom Christenheten, som Fadren r) län hade utöfwat, änskönt med den Påfweliga stolens stora o

tyf

q) Dessa Slaver, som äfwen af de gamla kallades Ve der, bebodde det nu warande Pomern och Mechle burg med flera trakter deromkring.

r) NIFANIUS p. 35.

tyſta förtrytſamhet. Så länge CAROLUS MAGNUS lefde war Påfwens ärkänſamhet emot honom ſåſom wälgärningsman, och fruktan för hans manna mod, hinderlige at ej agget ſick utbryta. Men Sonens LUDOVICI fromma och tolamodiga ſinne, förde denne andelige Regenten at tänka på återwinnandet af ſin myndighet. Detta hindrade likwäl icke Ludovicus, at han ju kort tid efter anträdet til regeringen, tog til ſig inſeendet öfwer Kyrko wäſendet, och började ſielf en Reformation innom Präſterſkapet, hwad Kyrko-diſciplinen och ſederna beträffade. Han ſammankallade til den ändan, et möte uti Aken år 817. af det Frankiſka Präſterſkapet, der ämnet i ſynnerhet har warit, at ſtadga alſwarſamma lagar emot den höglärd och ſtora ſjelfswäld, hwilket innom det andeliga ſtåndet länge hade warit öfwerklagadt. STEPHANUS V. eller PASCALIS I. innehade då Påfwe-ſätet; ty det kommer an på årstiden då mötet blef hållit, emedan den förra wid årets början dog, och den ſenare kort derefter into rummet s. Men wil påſtå, at wid ſamma tilfälle ſkal mycket blifwit handlat, om Nordens omwändande til CHRISTUM: och ändſkönt man icke finner uti de tryckta Acter af detta Concilium, något ſom kan ſtyrka ſanningen af en ſådan öfwerläggning t), likwäl tyckes det wara troligt, at ſedan af Europa Norden allena återſtod, ſom

M icke

s) LEO III. dog d. 12 Junii a. 816. STEPHANUS V. blef Påfwe d. 22 Junii 816. men dog d. 25 Jan. 817. PASCALIS I. blef Påfwe d. 28 Jan. anno 817. dog a. 824.

t) Cfr. BALUZ Capit. Reg. Franc. T. I. p. 570. HARD. Concil. T. IV. p. 1115. cfr. LANGEB. S. R. D. T. I. p. 401.

icke erkände den Christna läran, en så Gudfruk Kejsare som Ludovicus, skulle haswa tagit sig i til hjertat. Detta är så mycket sannolikare, som stormande Norrmännernas swåra framfarande uti sjästa Kejserliga länder, åfwen synes haswa påmi honom om nödwändigheten deraf. Förmodeligen te de ämnet förewarit; ånskönt saken ej då blifwit bra til slut; hwarföre icke eller något derom uti Conci Acter influtit. Henschenius u) säger dock, at ifrå detta Åkener mötet, en författning blifwit gifwen a gående Nordens omwändande; men både tid och o åro förmodeligen af honom bkandade. Lika så uplyses me af et Ansgarii bref om saken, men ej om orten e ler tiden, der han nämner at Ebbo af Ludovici och heta den samlade Synoden har fådt sig det a förtrodt, at gå til deßa folken med JESU Evang lium. Det är swiss om detta skedt uti något mö i Maintz år 816. eller uti mötet i Diedenhof 82: som är troligare v). Påföljden bestyrker sanninge af detta senare; ty Ebbo gick wärkeligen efter d Diedenhoffka mötet til Norden. Denne Prelate war Saxe til sin börd, och en ibland de förste c deßa nyß omwände så kallade barbariska folken, so bragte sig up til Biskops wärdighet x). Han wa

e

u) Hensch. in Act. Sanct. ad vitam Ansg.

v) Om detta skedt under mötet i Diedenhof a. 821 eller i Concilio Attiniacenſi a. 822. der Ebbo wa närwarande lämna wi derhån. cfr. Langer. S. R D. T. I. p. 401. Han menar at Albertus Staden sis til denna tidsblandning torde haswa gifwit anled ning, som wid år 817. talar om Ebbos sändande ti Norden, hwilket dock skedde långt derefter.

x) Schatenii Ann. Paderb. p. 73. Ebbo genere tran

ſtor och anſedd Häfman, umgicks mycket med de Nordi-
e och Hedniſke Prinſar, ſom beſökte Ludovici häf;
h brägte, ſom mycken likhelſe kan wära, af medhynkan
wer deras blindhet, oftaſt den ſtora ſaken på tal om
ras förande til Chriſtendomen. Han blef Ärke-
iſkop i Reims år 816. och utſägs något derefter
l Apoſtel för Norden. När fördenſkul Keiſaren
r 823. gjorde en indelning imellan Biſkoparna, an-
ående deras viſitationer i ſina Stift, säger han om
nbo, at han ſkulle viſitera ſielf ſå ofta han kunde
Reims; men då han hindrades utnämnas andra i
ans ſtälle. Man tyder deßa omförmälda hinder på
ans anbefalda reſor til de Nordiſka riken y). Lu-
ovicus gaf honom en liten ſtäck beſägen wid Itzebo
ti Stormaren, kallad Welanao z), at nyttja ſom en
ndanflygt, om hedningarna wille förfölja honom a).
I anledning deraf reſte han til Rom, at emottaga
Påfwens Pascalis I. ſtadfäſtelſe-bref på detta Em-

Rhenanus de Saxo, ut ex THEGANO *colligas, unus ex eorum numero, qui ex barbaris nationibus ad faſtigium Epiſcopatus perducti. Hujus viri ob præclaras animi dotes præclara initia fuere.*

y) Baluz Cap. R. Fr. T. I. p. 703. *In Remis* Ebbo *Archiepiſcopus quando poterit, & quando ei non licuerit* Rhuotharbus *Epiſcopus ejus vice.* Baluz l. c. T. II. p. 1174. menar at med deßa hinder ej annat förſtås än hans beſtändiga wiſtande wid Häfwet.

z) cfr. Langeb. S. R. D. T. I. p. 452. Welne eller Welnau ſedermera Munſterdorf kalladt. Andra mena Wedel wid Elbe-ſloden i Hollſten.

a) Rimb. Vita Ansch. p. m. 53. Staph. Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 665.

betet, ſom honom åfwen meddelades b); hwilket Embete, ſäger RIMBERTUS, anſågs med ſkjäl för ſå ſwårt och farligt, at ingen måtte dertil trugas; men man borde med god wilje, ſig det ſamma åtaga. En Munck wid namn HALITGARIUS gafs honom til medarbetare, ſom ſedermera blef Biſkop i Cambray, och har

b) cfr. MAGNI v. CELSE Bull. S. p. 6. - - *Sed quia in partibus aquilonis quasdam gentes conſiſtere, quæ nedum agnitionem Dei habuere, nec ſacra unda baptismatis ſunt renatæ, ſub umbra mortis exiſtere, & magis creaturæ quam creatori ignava mente ſervire cognovimus; idcirco præſentem reverendiſſimum fratrem ac Coepiſcopum noſtrum,* EBBONEM, *Sanctæ Remenſis Eccleſiæ Archi-Epiſcopum, neceſſarium, cum conſenſu fidelium Dei duximus illis in partibus pro illuminatione veritatis dirigendum. Quatenus auctoritate beatorum principum Apoſtolorum Petri & Pauli, noſtra fraterna vice, informato, ante corpus & confeſſionem ipſius principis Apoſtolorum, evangelizandi publica auctoritate tradidimus in omnibus facultatem: ut verbum vitæ viamque ſalutis undique provideat; & fidei normam cœleſti eruditione confirmat, atque Apoſtolicæ inſtitutionis doctrinam, omni diabolico errore depulſo, viva voce corroboret. Et ſi forteſſe ad hoc divinum officium pertinens aliquod dubium emerſerit, ad Sanctam Dei catholicam atque Apoſtolicam Romanam Eccleſiam recurrendo, ſemper ex ejus hauriat puriſſimo fonte latices; unde & a cordibus mortalium, divina interveniente gratia, noxios emendare poſſit errores. Collegam namque huic adminiſtrationis legationi providentes* HALITGARIUM &c. Denna Bulla är utan årtal. ÖRNHJELM går henna förbi; men hon läſes uti PHIL. CÆS. Trinp. förſta gången tryckt ur Arch. Bremens. ſedermera af MADER. in App. ad AD. Br. Hiſt. Eccl. LINDENB. S. R. Germ. p. 985. SPEGEL Bewis til S. K. H. p. 1. PONTOP. Ann. Eccl. D. T. I. p. 19. STAPH. Annal. Eccl. H. T. I. p. 21. o. ſ. w.

har inom den Catholſka Förſamlingen gjordt ſig känd, med ſin bok, hwilken han på Ebbos anmodan ſammanſkref om Omwändelſens Sacrament c). Ebbo ſynes på ſin tid hafwa warit en man af mycket anſeende; men hos efterwerlden har hans ryckte, ſom Adamus Bremenſis ſig yttrar d) warit twetydigt. Man har welat lägga honom til laſt, at han angelägnare om en makelig lefnad än Guds åra, ſamt hindrad af häftelſnad, ſkal hafwa förſummat ſit anförtrodda Apoſtla-embete, och dragit inkomſterna af Welano, faſt han ſjelf aldrig beſökte den orten. Hvitfeld är ibland dem ſom twifla om Ebbo ſedt Norden. Canisius e) ſäger at Halitgarius enſam ſig denna reſan företaga måſte. Men mera liknelſe kan wara dertil, at den Munken aldrig ſedt Norden. Han förblef förmodeligen i Frankrike; och lät i deßa åren nyttja ſig uti andra beſtickningar f). Örnhielm g) Wilde h) v. Dalin i) likaſom banna Ebbo, men oförſkylt, för efterlåtenhet, emedan han

c) Ebbo brukades i många legationer, och nemnes ofta af Eginh. in Annal. wid åren 828.

d) Ad. Br. Hiſt. Eccl. p. m. 8.

e) Canisii proleg. ad Promtuarium Eccles.

f) Halitgarius war Keiſarens legat til Conſtantinopel a. 828. kom hem a. 829. och dog a. 831. cfr. Annal. Bertin. hos du Chesne T. III. p. 185.

g) Hiſt. Eccl. p. 11. gjör i denna delen en oförtient anmärkning wid Vastovius, och blandar ſjelf tiderna når han citerar Rimbertus.

h) Wilde til Pufend. T. 1. p. 314.

i) v. Dalin S. R. H. T. I. p. 473.

icke gick til Swerige, hwarwid de anföra ADAMI Br. och KRANZII witnesbörd, hwilka begge tala om en annan och senare resa k). Man bör nemligen märka huruledes EBBO år 822. som är den tid om hwilken wi här handla, fick en allmän instruction at arbeta uppå Nordens omwändelse; och några år derefter en annan inskränktare at gå til Swerige uti samma ärende; om hwilken på sit ställe framdeles skal talas. När han skulle fullgöra den förra ensam, må man ej undra at Danmark som närmast belägit, honom i tankarna äfwen först förekommit. Ty hwad anledning skulle wäl hafwa bragt honom en utlänning, at gifwa Swerige företräde i sin nit älskan? Han fullgjorde detta efter möjeligheten; men när tiderna sammanblandas, och ADAMI ord hit kämpas, ehuru de höra til en annan tid, kommer EBBOS förtjenst, sådan den kan wara, icke at synas. Så snart han hade wunnit Päfwens stadfästelse i Embetet, reste han år 822. i sanning til Norden, och wistades som oftast på sit lilla Wekano, icke utan Christendomens förmån. EGINHARDUS säger l); at då LUDOVICUS PIUS år 823. sände Commissärier til Danmark, som skulle ransaka uti twistigheterna imellan Konunga-barnen derstädes, har EBBO därifrån följdt dem tilbaka, sedan många igenom hans flit förut blifwit til Christendomen omwända. FLODO-

ARDUS

k) cfr. MOLLERI Cimbr. Lit. T. II. p. 177.

l) EGINHARD. Ann. Reg. Fr. cfr. du CHESNE S. R. Fr. T. II. p. 267. *Cum quibus* EBBO *Remorum Archi-Episcopus, qui consilio imperatoris & Romani Pontificis auctoritate prædicandi gratia ad terminos Danorum accesserat, & præterita æstate multos ex iis ad fidem veniemes baptizaverat, regressus est.*

ARDUS m) och de så kallade Annales Fuldenſes n) intyga det ſamma. Men ibland alla RIMBERTUS tydeligaſt o), när han säger at EBBO i ſynnerhet ſtälde ſina tankar på Danmarks upbyſande, emedan han uti Keiſarens hof, ofta med Danſkar hade haft tilfälle at umgås: och at han derföre gjorde icke en, utan många reſor til Welano, ſamt arbetade med alſwar uti det ſom honom war anförtrodt. ANSGRID, en Danſk yngling, kan tjena til bewis häruti; hwilken under denna tiden af EBBO ſå upfoſtrades, at han ſedermera blef en ſkicklig lärare för Swea Rike p).

§. 32.

Efter CAROLI MAGNI död, wiſtades den Jutländſke Konung HARALD länge uti LUDOVICI PII

m) FLODOARD. in Hiſt. Eccl Rhem. cap. 19.

n) Annal. Fuld. hos du CHESNE l. c. p. 544. EBBO *Romanorum Epiſcopus genti Nordmannorum Evangelizavit verbum Dei.*

o) RIMB. V. A. Cap. XII. *Si quidem ipſe*, han talar om EBBO, *divino, ut creditur, afflatus Spiritu, pro vocatione gentium & maxime Danorum, quos in palatio ſæpius viderat, & diabolico deceptos errore dolebat, ferventiſſimo ardebat deſiderio & pro* CHRISTI *nomine ſe ſuaque omnia & ſalutem gentium tradere cupiebat. Cui etiam D. Imperator locum unum ultra Albim qui vocatur Welanau dederat. Multoties itaque ipſe ad eundem venit locum, & pro luerandis animabus multa in aquilonis partibus diſpenſavit, ac plurimos religioni Chriſtianæ adjunxit.*

p) RIMB. l. c. p. m. 118. *Ad gentem Sveonum quendam miſit presbyterum nomine* ANSTRIDUM, *qui ex gente*

häf, der Ärke-Biſkop Ebbo mycket bidrog til hans underwisning i den Christna läran q). Denna Harald, om hwilken wi i de föregående paragrapher äfwen talat, bör ej sammanblandas, med Harald Hildetan, som war långt äldre, ej med Harald Blåtan, som war yngre, eller Harald Klack, hwilken icke regerade, men har allenaſt warit en liten Greſwe i Jutland eller Holſten, och Harald Blåtans Morfar r), hwars hiſtoria är bekant: nemligen at han gick til Frankrike, där han dog s). När fördenſkul Torfæus nämner denna Harald en liten Konung i Jutland, tyckes han icke taga miſte om ſanningen t) faſtän wi föga om honom mera weta, än hwad Rimbertus jämte de Frankiſka Scribenter ſparſamt gifwa oß wid handen. Ludovicus gjorde alt fit til at hjelpa denna ſin wän och bundsförwant emot hans fiender. År 815. gingo alla Saxiſka Greſwar, jämte en ſtor Obotritiſk krigsmagt öfwer Eider-ſtrömen i mening at inſätta Harald i deß Rike;

Danorum oriundus, a D. Ebbone *ad Servitium domini educatus fuerat.*

q) Cfr. Nigeli Vita Ansg. Langeb. S. R. D. T. I. p. 411.

r) Cfr. Torfæi Ser. Dyn. Dan. p. 416. och hans Trifolium Hiſt. item Wilde til Pufend. T. I. p. 314. Langeb. S. R. D. T. I. p. 404.

s) Olof Trygv. Saga, ed. Skalh. P. I. p. 78. Cfr. Grams not. til Meursii H. D. p. 102.

t) Rimb. vita Ansg. p. m. 30. beſtrifver detta uttryckeligen: hans ord äro; Heriboldus *quidam Rex, qui partem tenebat Danorum, ab aliis ipſius provinciæ Regibus odio & inimicitiis convenitur, regno ſuo expulſus* &c.

Rike; men Gottfrids Söner woro med förſwar förſedde u). Han gjorde ſamma förſök år 817. hwilket ſå aflopp, at Ludovicus ifrån den tiden beſlöt, det han aldrig mera ſkulle gå öfwer Elben; hwarföre han åfwen gjorde fred med Haralds motſtåndare, och ſökte ſedermera at medelſt beſkickningar i godo tillägga tåſlan dem imellan. Utan twifwel blef något til den olyckeliga Konungens förmån betingat wid det fredsſlut ſom då gjordes. Derigenom ſtilladeſ ſakerna på någon tid i Jutland; ſedan Gottrids Söner hade, ſom tyckes, låtit öfwertala ſig at taga Harald til med-Regent. Men deſſe oroliga Prinſar, lade ſig kort dereſter i hemlig underhandling med Obotriternas Förſtar, ſå wäl til Kejſarens ſom Haralds ſkada. Anteligen kom det dertil, at Gottrids Söner uppenbarligen började hota ſin med-Regent. Detta bilades då freden 825. uti October månad blef förnyad v); men want föga beſtånd. Under den långa tid Konung Harald uppehöll ſig wi det Frankiſka håfwet, hade han ſå mycket inhämtat af Chriſtendomen, at han nu ſnart fans beredwillig til des emottagande. Ebbos flitiga föreſtållningar x), med hwilken Harald dageligen umgicks, ſå wäl ſom det hopp den beträngde Konungen ſåledes kunde gjöra ſig om närmare wänſkap och biträde, ſtyrkte honom mycket dertil y). Sturlesson

u) Eginh. Ann. hos du Chesne T. II. p. 260. ſeqq.

v) Eginh l. c. p. 269.

x) Rimb. Vita Ansg. p. m. 50.

y) Rimb. V. Ansg. p. m. 30. Heriboldus - - *Serenissimum adiit Imperatorem* Ludovicum *poſtulans, ut ejus*

berättar förloppet häraf något annorlunda; nemligen at HARALD, hwilken han orätt sätter som samtiding med RAGNAR Lodbrog, skal hafwa gjordt et löfte, at deråst han segrade i striden emot RAGNAR, när denne wille drifwa honom ur Riket, skulle han låta Christna sig z). Men wåra anförde grunder äro påliteligare, redigare och med sakens beskaffenhet mera öfwerensstämmande. HARALD reste med hela sit Häf år 826. til Kejsaren, som då wistades i Maintz, och blef döpt af Ärke-Biskopen därstädes OBGARUS. NIGELLUS som war samtiding, beskrifwer hela denna Acten widlöftigt. HARALD blef döpt tillika med sin Drottning, samt Bror eller Son ERIC, på den Ingelheim uti S. Albani Kyrka a). LUDOVICUS stod sjelf fadder wid detta högtideliga tilfället för Konungen, och Kejsarinnan JUDITH för Hans Gemål. Han gaf HARALD til faddergåfwa Grefskapet Riustri b) uti

auxilio uti mereretur, quo Regnum suum denuo revindicare valeret. Qui eum secum detentum, tam per se quam per alios ad suspiciendam Christianitatem cohortatus, quod scilicet inter eos ita major familiaritas esse posset, populusque Christianus ipsi a suis promtiori voluntate in adjutorium sic veniret, si uterque unum Deum coleret. Cfr. EGINH. Annal. l. c. p. 270.

z) SN. STURL. K. S. T. I. p. 220.

a) Cfr. LANGEB. S. R. D. T. I. p. 407. det är dock owist hwilken Biskop döpet förrättade. Cfr. LANGEB. l. c. p. 412.

b) EGINH. Annal. l. c. p. 247. nemner Rhiustri prope Visurgim, der Kejsar C. M. Armé a 793 blef slagen af Saxerna. cfr. AIMOINUM. Altså felar HVITFELD när han säger at HARALD fick Holsten och Ericia Dorstadt, T. I. p. 39. Märk härwid huru LAM-

uti Frisland, wid Jada och Weser-strömens utlopp i hafwet, där Christendomen redan någon tid förut war inbragt, igenom den bekante Biskopens WILLEHADI försorg. Han skulle nyttja denna orten som en tilflygt, om hans motståndare blefwo honom öfwerlägsne, eller hedningarna wille honom för Religionens skull antasta. Ty man kunde sig lätt föreställa, det GOTFRIDS Söner utan twifwel hos hedningarna skulle bruka hans afträde ifrån Förfädernas lära, som et nytt skäl, at gjöra honom hos dem förhatelig. Af denna anledning begynte LUDOVICUS at med ännu mera alfwar och nit tänka på de Nordiska folkens uplysning. Han såg at derest Jutland til en början kunde winnas, skulle derigenom en säker wäg banas til Danmarks och Sweriges omwändelse. EBBO, som någon tid warit wistande på denna orten, hade wäl mycket godt uträttadt; dock emedan han förmodeligen icke wågade sig djupt in i Riket, men lefde

BECIUS i not. til RIMBERT. rättar det bortskämda stället hos AD. Br. men felar sjelf, då han säger at ingen sådan ort har funnits, och ändrar Riustri til Sturii eller Staueren. Ty på chartan öfwer Tyskland i medeltiden, som GUDFRID. Abbas Gotvicensis har bifogat sit Chronicon, finnes Riustringen wara en landsträcka wid Weser-flodens utlopp i hafwet. AD. Br. Hist. Eccl. p. m. 5. säger at WILLEHAD. blef död in villa Pleccaze quæ sita est in Riustris. Detta Pleccaze, nu Blecksen, Budjadingen, finnes på ofwannämde Charta. Cfr. Chron. Götv. T. I. p. 747. v. DAHLIN S. R. H. T. I. p. 476. gör Riustri och Dorstadt til et. Cfr. CRANTZII Metrop. p. m. 8. Riustri finnes äfwen på HORNII Charta öfwer Imperium Carolinum. Se widare hos LANGEB. S. R. D. T. I. p. 471.

de mäſt på Welanao, ty woro nödigt, at någon annan miſſion nu gjordes, då HARALD ſjelf kunde giſwa ſkygd åt den Lärare, hwilken ſig et ſå åſwentyrligt wärk wille företaga. Innan HARALD reſte ifrån Håſwet, föreſtälde Kejſaren detta wigtiga ärendet uti en allmän ſammankomſt, där de förnämſte af hans Män och Prælater woro närwarande c). Wid detta tilfället nämnes intet om EBBO; hwilket likwäl hade warit naturligit, emedan han, ſom redan til Apoſtel för Norden blifwit utſedd, och kände i någon måtta den orten dit HARALD ſkulle föras, ſynes både hafwa warit ſkyldigaſt, en ſådan reſa at anträda, ſom äfwen dertil den ſkickeligaſte. Men Greſwe WALE Abbot uti Kloſtret Corbeja, gaf hopp derom, at ibland hans Munkar torde finnas någon ſå behjertad och förſiktig man, hwilken kunde påtaga ſig denna granlaga förrättningen.

§. 33.

Corbeja är af Nordens omwändelſe ſå högt förtjänt, at wi wißerligen til tackſamhet böra bewara des minne. Uti Franko-Gallien och Provincen Amiens, faller en liten å til Somme-floden, ſom kallas Corbej. På det ſtället lät CLODOVÆI Drottning ning, BATHILDA, år 653. bygga et Kloſter d) efter S. Bene-

c) RIMB. Vita ANSG. p. m. 32.

d) GERH. Sylvæ Maj. Abb. in proleg. ad Lib. de Miraculis S. ADALV. cfr. STAPH. Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 657. *Ex uno latere Corbejæ Monaſterii Somma fluvius præterfluit, ex altero concurrens Corbeja fluviolus vocabulum loco tribuit; ſed illico cadens in Sommam ubi*

S. Benedicti reglor; hwilket Biſkopen Bertefrid uti Amiens c) inwigde Apoſtlarna Petrus och Paulus ſamt S. Stephanus til åminnelſe. Munkarna uti detta Kloſtret, hade ifrån flera år tilbaka förwärfwat ſig ſtort anſeende på ſin tid, igenom många lärda och i Chriſtenheten gagneliga Män, hwilka ur deras Bröderſkap woro tid efter annan utgångne at predika Evangelium. När fördenſkul Ludovicus år 817. på Riksdagen uti Aken, lät indela alla Kloſter uti Claſſer at beſkattas, blef det gamla Corbeja ifrån alla pålagor frikallat f), emedan det anſågs för en helt angelägen frö-Schola, ur hwilken ſnart ſagt hela Europa hämtade Lärare. Adalvardus, ſom wid begynnelſen af Ludovici regering war Abbot därſtädes, bragte Kejſaren år 815. uppå de tankar, at uti Paderborn, på andra ſidan om Weſerſtrömmen, uprätta et dylikt Kloſter; emedan ſå fort ſom Chriſtendomen utwidgades, tilgången på Lärare uti det gamla och berömda Corbeja torde bliſwa otilräckelig. Detta ſkedde. Men orten fants ofruktſam och ſtället i många afſeenden obeqwämt. Dock dit-

dat ibi perdix. Corbie är nu en liten ſtad wid floden d'Encre på latin Corbus, ſom gifwit ort'en namn. Cfr. Abbe Expilly Dict. Geogr. des Gaulles de la Fr. T. II. p. 468.

c) Fundations-breſwet finnes uti Harduini Op. Conc. T. III. p. 1009. *Igitur dum nos & præcelſa genetrix noſtra domina* Blandechildis *Regina monaſterium in honorem* S. Petri & Pauli *Apoſtolorum* & S. Stephani *pro-Martyrio ſuper fluvium Somma, in loco qui dicitur* Corbeja, *quem* Guntlandus *quondam poſſederat, & ad fiſcum noſtrum pervenerat* &c.

f) Baluz Capit. Reg. Fr. T. I. p. 589.

ditſamlades efter handen af landets nyß omwänd wånare några få perſoner, hwilka ſatte ſig där til Munke lefnad. ADALVARDUS war på ſin t myndig man och Kejſarens Syſkonbarn; men kort dereſter i LUDOVICI onåd, under den tidens tiſka wånningar. Han dömdes landsflycktig, och ſte lämna Abbote wärdigheten i det gamla Co til en annan ADALVARDUS, jämte ſin bröder G VALE, hwilka under hans förföljelſes tid woro g ſamme Abboter i detta Kloſter. Igenom denna delſen hindrades fortgången af det nya Kloſtret läggning i några år; tils Kejſaren hade ångre ſtränga framfart emot ſin fiende den gamle ADAL DUS, och honom tilbaka kallat. Detta ſkedde år då denne nitiſke Prælaten ibland ſina förſta gje gar, och ſåſom prof af Kejſarens återwunna yrkade uppå förbättrandet, af den Kloſter-anlägg hwilken i Tyſkland warit företagen. I ſamma der utſägs fördenſkul et angenämare ſtälle, där ſtret byggdes med ſkyndſamhet, och Munkar fr ganſka kort tid dereſter dit g). At gjöra detta ſter deſto nyttigare och anſenligare, fick det nam

g) SCHATEN. Ann. Paderb. p. 73. A. 823. EUGEN. *Pont.* ADELHUARDUS *Francicæ Corbeja Abbas, cu vis Monachorum coloniis venit in Weſtphaliam; c caroque religioſorum cœtu, qui in nova Corbeja ſe gerat, præclara vitæ religioſæ iuſtitutique ſui docu ſingulis dedit. Ac poſtquam coram omnia ſapient ordinaſſet rediit in Franciam, retenta ſibi quoad ſuf fuit ſuprema ſimul adminiſtratione, quo ſurgenti mo rio ob auctoritatem, qua pollebat apud Imperatorem ſanguineum, opportunius conſuleret. Quam in rem* LONEM *fratrem, quem in Francica Corbeja ſibi ſu*

a Corbeja, emedan en del af de förnämste Kloster-
röder ur det gamla eller Frankiska Corbeja, åfwen
id detta tilfället togo der sin hemwist h); då bäage
ßa Klostren, så wäl i reglor som förmåner blefwo
varandra aldeles lika. Detta nya Corbeja har se-
rmera med tiden wuxit uti beröm öfwer det gamla,
h gifwit ifrån sig många märkwärdiga Män. Det är i
mmerhet aktning wärdt, at de Hamburgiska och Bremiska
apitlen merendels ur detta Klostret länge letade sig
na Ärke-Biskopar; hwilket efter KRANTZII i) utsago
kedde af den ordsak, emedan Munkarna i Corbeja
hade

rem habuit, ad Imperatorem misit, ut ad tam prospera rerum initia velit locum in tutelam accipere, eamque Corbejæ novæ dare libertatem & privilegia quæ cetera in Francia sublimia monasteria obtinerent. &c.

h) Cfr. du CHESNE Scr. Rer. Fr. T. II. p. 344. hwaräst finnes *de constructione Monasterii novæ Corbejæ libellus antiqui scriptoris.*

i) KRANTZII Metrop. p. m. 59. *Sed operæ precium est intueri cur Hamburgensis & illic jam adanata Bremensis Ecclesia, tam frequenter a patribus de Corbeja translatis teneretur. Num in Collegio Hamburgensi, aut cœtu Bremensi, vel congregatione Buccensi inventus est qui operi videretur idoneus; ut non tam de longinquo Archi-Episcopi peterentur? Præsertim si Religionem sectarentur electores, eadem & in his locis vigebat. Cur non vel ex aula principum, vel de terræ nobilitate unum aliquem sustulerunt? Credo non defuisse qui sedem primam in provincia satis ambirent, si non illos terruisset imposita legationis ad gentes necessitas, quam plerique ut periculosam fugitarunt. Insignis tamen hac tempestate & diu postea fuit Corbejensis cœtus, & patrum veneranda frequentia, zeloque divinæ religionis propagandæ mirabiliter fervebat.* &c.

hade mera än andra sig tilägnat at wäka öfwer h
ningarnas omwändelse, som äfwen war likmätigt
damålet af deßa Klostrens första inrättning. I
nya Corbejas anseende tiltog fördenskul med Ch
stendomen, och ökades äfwen deraf, at de Archiv
som under medeltiden där samlades, mycket hulpo
wettenskapernas förkofran. Hwaraf ibland flera pr
det enda ej må förbigås, at de TACITI böcker, hwil
länge saknades, äro ur det Corbeiska Bibliothequ
werlden första gången igenom tryck meddelade k).
Corbeja öfwades, jämte andra, det Medicinska st
dium ganska mycket af Munkarna; så at WICHBE
TUS derifrån hämtades at skjöta Abedissan HAT
MONDA i Grandersheim på hennes sotsäng l). O
ten är ännu et Abbot-döme; men oaktadt en så l
sande titul, blefwe Corbeja wißerligen, lika som a
dra dylika ställen, der lättjan regerar, aldeles oomta
om det ej ifrån ålderdomen hade sig sit gamla wä
de bespart. När LUDOVICUS PIUS och de sena
Kejsare, funno det gägn, som de Corbeiska Ordens-br
der gjorde Christenheten, hafwa de tid efter ann
förökat deras förmåner och heder; hwarigenom A
boterna derstädes såsom Riks Furstar räkna sig i
ka anseende med Biskopar innom den Catholska Ky
kan m). Härifrån härflyter den skilnad som Sc
bent

k) Cfr. LIPS. ad TACIT. it. BALUZ not. ad Cap. R. F
T. II. p. 1093. De Manuscripter som funnits i Corbej
äro jedermera flyttade til Saint-Germain des Pres. et
Dominici de pratis Kloster i Paris. EXPILLY Dic
Geogr. T. II. p. 468.

l) ECCARDI not. ad Vitam HATHUM. p. 27.

m) SCHATEN. Annal. Westph. p. 27. *Quantum fullet*

:nter ſtädſe gjóra imellan det gamla och nya Cor-
:ja; det ſórra kallas Modren, det ſenare Dottren n);
et war áfwen til det ſórra eller gamla Corbejas
nwånare ſom RIMBERTUS, Munk i det nya, ágnade
in bok, af den orſak at ANSGARIUS, hwars leſwerne
om i den ſkref, dáriſrán hade ſin ſórſta uprinnelſe.

§. 34.

VALF, VALLO eller VALA, LUDOVICI nára an-
jórig, hwilken under Brodrens ADALVARDI olyckeli-
ja år, hade warit Abbot uti det gamla Corboja, å-
erwánde icke efter återkomſten at ſóra detta embetet,
nen likwál ſedan gemenſamt med brodren; i ſynner-
et under den tid ADALVARDUS ſyſloſatte ſig med in-
áttandet af det nya; ſom áfwen ſnart war fárdigt,
ch år 823. med et antal Munkar redan upfylt.
Det ſóreſaller ſom VALE hade haft inſeende öfwer
egge Kloſtren; eller at de ſammanbundos ſáſom et

D wárk;

monaſterio ejusq. clariſſ. familiæ D. Bened. Haſſia & Turingia, tantum Saxonia in converſione barbarar gentium Corbejenſi debet. Sane cum Ludovicus Imperator jam evo ſuo florentem Monaſterii diſciplinam in diſſeminando Evangelio aſpiceret, non modo Ersburgum & Meppiam coniunxit Corbejenſi ſeminario, ſed aliis ſuper alias idem donationibus cumulavit. Ac brevi Corbeja ad Viſurgim Saxonica Francicæ ad Somonam Corbejæ, unde hæc colonia traducta eſt, æmula ſpectabatur. Auxere denique cæteri Reges & Imperatores opibus & privilegiis, quibus Abbates uti inter Princip. Imperii adſciti, ita ſe Ep. ſplendore & potentia ſæpe pares tulere.

n) Sielfwa Kloſter-bróderna i det Saxiſka eller nya Corbeja, bar den billiga wördnad för det gamla Corbeja, at det altid af dem kallades Corbeja aurea. Cfr. LEIBN. Monum. Brunsv. T. II. p. 296. & 297.

wärk; emedan det nya Kloſtret allenaſt anſägs ſom et nybygge ifrån det gamla. Denne Abboten war tilſtädes i Ludovici häf, då där rådplägades om någon tjenlig Präſt, ſom kunde följa Harald under des reſa. När alla tego, ſade han ſig känna en Munk i ſit Kloſter, ſom dertil wore ſkickelig, och nämde Ansgarius, hwilken redan då någon tid hade warit wiſtande i det nya Corbeja. Denne Nordens förſta Lärare, hwars outtröttteliga flit, ſogeliga upförande och hjeltemodiga ſtändaektighet har igenom Gudz nådiga ſkickelſe, warit nyttjad wid grundläggandet af Nordens omwändelſe, bör wißerligen närmare án til blotta namnet kännas. Han war en Frank til ſin börd o); men det händer med märkeliga människjor merändels altid, at många wilja gärna tilägna ſig dem. Peringskjöld, med ſlera af wåra egna, mênar at han war en Engelsman, men orätt p). Arn-

KIEL.

o) Vastov. Vit. Aq. p. m. 5. ſäger, när Ansg. fick Turholt af Kejſaren, *Homini Gallico gallicum locum refugii gratia permiſit.*

p) Peringsk. Mon. Upl. p. 182. Skälet är at Angſker i gamla ſkrifter betyder Engelsman. Men ſkulle han då intet hafwa haft annat döpelſe namn án af ſin födelſe ort? Desutan är namnet Ansgarius brukat af många ſom ej warit Engelsmän. Man finner en Biſkop Anscharivs i Paris, ſamt en ſamtiding med honom af ſamma namn, Subdiaconus, ſom gjorde afbön i Synodo Tullenſi. Cfr. du Chesne Hiſt. Rer. Fr. T. II. p. 1511. Item en Ansgarius Hertig i Spoleto, hos Eman. Thes. Caroli Balli ſon, Ludovicus hade en huſtru ſom kallades Ansgard. cfr. Regino Prum Lib. II. ad a. 888. Til åminnelſe efter Ansg. är namnet ännu qwar i Danmark, Anſcher eller Anker. Langeb. S. R. D. T. I. p. 829.

L likaledes q). Tyskarna gjöra honom til Sa-
r). Åtskilliga Frisländare påstå at han war
d i Frisland s); dock wisar BOLLANDUS sanningen,
mligen at han war Fransman t), född är 801. u),
varom de flästa komma öfwerens. Fadrens namn
h wilkor äro obekanta; likwäl wittnar GVALDO i
s utläggning af RIMBERTUS, at han warit en from
Man v), och förnäm; emedan han ofta wistades i
AROLI MAGNI håf x). Modren dog wid ANS-

q) ARNK. Cimbr. Heiden. L. 3. p. 150.

r) CALVÖR des Heid. Nider-S. i förtalet.

s) SUFFR. PETRI Decad. VI. Script. Fris. MART. HANCOM. in indice Frisiæ præfixo; Possevini Appar. S. T. I. p. 92. HEIMRICH. in Hist. Eccl. Slesv L. 1. c. 2. p. 18.

t) BOLL. Acta Sanct. n. 25. cfr. STAPH. Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 58.

u) När man wist wet at ANSG dog 64. år gammal a. 865. år födelse året lätt uttagit, om hwilket många likwäl fela. Nyckelrn til hela tideräkningen med ANSG. finnes i RIMBERTI betyg, at han war i 34. år Ärke-Biskop, och at han war 64. år gammal när han dog. Hwarom mera framdeles.

v) GVALDO p. m. 163.
In partes animi fluctu pietatis aguntur,
Et nunc ad lacrymas, ad gaudia nunc rapiuntur
Quod pater occubuit, quod mortis debita solvit,
Plangunt & lugent: petiit quia sidera gaudent,
Ut sit exemplum lecturis vita per ævum,
Tradunt notitiæ bona quanta peregerit ipse.

x) COINTE Ann. Fr. T. VII. p. 669. hos LANGEB. S. R. D. T. I. p. 431. Det tyckes åfwen RIMBERT. bestyrka, när han wid omnämnandet af C. M. död,

GARII femte ålders år; då Fadren kort dereſter lämnade honom in uti det gamla Corbeja. ADALVARDUS war då redan Abbot: en man på ſin tid mycket aktad för des alſwarſamma leſwerne och ärkända lärdom. Han hade warit Konung PIPINI anförake i wettenſkaper, och Canonizerades för alla des förtjenſter efter döden y). Under denne alſwarſamma Mannens ögon och handledande frambragte wår unge ANSGARIUS, alla ſina läro-år; och ſynes det ſom ſkulle han haſwa walt honom jämte S. MARTINUS ſig til efterſyn uti upförandet. ANSGARIUS tilſtod om ſig ſielf, at han i barndomen warit något yr, hwilket likwäl förgick med tiden. Han hade redan ganſka ung tagit tonſuren, nemligen nyß innan CAROLUS MAGNUS dog år 814. hwilket dödsfall rörde mycket hans ſinne; men bidrog til des ſtadgande z). Då han påminte ſig ſäger KIMBERTUS, hu-

rus

då ANSG. ännu war gosse, och redan några år hade warit i Corbeja, säger at ANSG. sedt denna Herren i sin härlighet.

y) ADALVARDI leſwerne ſkref en af hans lärjungar i Corbeia, PASCAS. RADBERTUS, ſom ſedermera blef mycket bekant af ſina ſtridſkrifter om tranſſubſtantiationen.

z) RIMB. Vita ANSG. p. m. 18. *Cum apud nos*, nemligen i det gamla Corbeja, *tonſuratus, atque in Monaſticis diſciplinis poſitus, adoleſcentior fuiſſet factus, humana ſubrepente fragilitate aliquantulum cœpit a prioris propoſiti rigore frigeſcere. Interim eomigit, cum excellentiſſimi CAROLI Imperatoris obitum audiviſſet, quem ipſe antea in magna potentia glorioſum viderat, atque cum magna prudentia regna laudabiliter gubernaſſe judicaret; de tanti itaq. Imperatoris exceſſu ipſe nimio terrore perculſus, rurſus ad ſe cœpit redire.*

nu han ſedt denne ſtore Keiſaren i des härlighet och wälde, öfwerſlog han derwid de jordiſka tings ringa halt. En beſynnerlig ſkickelighet framför andra innom Kloſtret har otwifwelaktigt framlyſt ur denne unga Munkens upförande, emedan han tyckes hafwa ägt något företräde i allas omdömen; hwartil den ſtränga leſnad bidrog, ſom han ſig ſjelf föreſkref, och aldrig ur akt lämnade; hwilket denna tiden anſågs för betydande och förtienande a). Han blef fördenſkul tidigt kallad til Rector wid S. Petri Schola i det gamla Corbeja, tillika med en Witmarus, hwilken ſedan gick til Swerige. Den lärde Conring, wiſar ſig utan orſak ogin emot wår Ansgarius, när han kallar denna Scholan trivial, ur hwilken likwäl ſå många, efter tidens då warande ſkick, lärde, och för Chriſtenheten nyttige Män äro utgångne. Han är äfwen nog ſträng i ſit omdöme på ſamma ſtälle om Ansgarius, men kan hända ſann, när der ſäges, at han wäl må kallas helig, men aldeles icke lärd b). När han likwäl ej jemföres med andra än ſina ſamtidingar, ſkal man finna, at han icke har warit

a) Rimb. l. c. p. m. 122. *Qualis apud vos*, nemligen i det gamla Corbeja, *in monaſterio in omni frugalitate & devotionis ſtudio effulſerit, non opus eſt vobis ea dicere, quæ vobis ſunt optime comperta: tamen ut auditum habemus, ipſe adoleſcens & juvenis ſenibus & grandævis mirandus videbatur & imitandus.*

b) Conking. in Supplem. *Ipſe Ansgarius Sanctis potius fuit adnumerandus quam doctis.* Cfr. Molleri Iſ. ad Hiſt. Cherſ. Cimbr. Eccl. p. 51. Melanchton kallade honom *Virum doctum & teſtimoniis Sp. Sti ornatum.* Moll. l. c.

den lärdaſte i det ſällſkapet. LAMBECIUS c) yttrar ſig icke illa, efter min tanke, både om ANSGARII förtjenſter och den tid på hwilken han lefde: "då ſäger han, "hade icke den granſynta wettgirighet och "högdragna eftersträfwan efter werldſlig wishet, hwilken i wåra tider, ſnart ſagt, har utdrifwit all religion ur menniſkjornas ſinnen, blifwit gängbar. Men "den gamla enfaldigheten rådde ännu, och den oſkuldade ſamt godtrogna helighet, i hwars kraft den förſta CHRISTI Församling intog ſnart ſagt hela "werlden. Sålefves hafwer ock S. ANSGARIUS med "ſine Lärjungar, faſt än ofejade och olärde emot wår "tids folk, endaſt medelſt brinnande efterdömen i Gudsfruktan, och et undranswärdt förakt för jordiſka och "werldſliga ting, hwilka de ſatte längt under de himmelſka, wunnit ſtora människjo-mängder til CHRI"STI rike" Således bör man ju måta tingen efter hwarje tids beſkaffenhet; och juſt icke påſtå Conringier eller deras wederlikar wid et tidehwarf, då wettenſkaper ännu woro nåſtan okända; men komma ihog at wåra tiders bäſta ſnillen, dereſt de under ſamma omſtändigheter tilkommit ſom deße, ej torde hafwa warit mera betydande, än de Män, hwilka i den mörka tiden lyſte efter ſin förmögenhet. Mången tycker ſig fördenſkul ſom oftaſt hos wår tids Scribenter ſakna et billigt ſätt at tänka och yttra ſig om Medeltidens folk. Man ſer dem ſällan nämnas utan begabberi och ſnart ſagt ökramn I ſinnerhet faller det, ſom man ofta ſer, många af wår tids Auctorer angenämt, når de få, under beſkydd af Medeltidens mörker och enfaldighet, utöſa ſit gift på Preſterſkap i allmänhet. Mon det icke

c) LAMB. Rer. Hamb. L. II. p. m. 63.

icke utur sådant wisdoms ljus i hwilket wi nu lefwa, wöro nog. at nyttja den gåfwan med tacksamma hjertan emot Gud; men beklaga det mörker som öfwerhöljde wåra Förfäder, utan at förſmåda dem. Wi gjöra utom des wäl, om wi med hof uphöja oß öfwer Medeltidens enfaldighet; ty det är icke deſto mindre ifrån den samma, som en ſtor del af de uppfinningar kommit, som för människo-ſlägtet äro de gagneligaſte, och i jämlikhet med hwilka, wåra, ehuru upodlade Seculer, så nog torde kunna upwiſa; ändſkjönt menniſkoſinnet då juſt icke förmådde uptäcka werldenes ſammanhang, och utreda naturens lagar. Hwarföre ſkola wi fördenſkul förifra oß öfwer wåra Förfäders ſtoft, och i wårt ohöfwiſka högmod ſpotta på deras grifter? Ansgarius war ännu wid denna tjenſten uti det gamla Corbeja år 822. då det Saxiſka Corbeja inrättades. Han flyttades år 823. tillika med flere Munkar til detta nya ſtället d), där åfwen han fortſatte ſamma embete, efter Abbotens Adalvardi anſtalt, med ſådan framgång, at allas ſinnen och bewågenhet, kommo honom til handa. Rycktet af Ansgarii berömliga egenſkaper, ſom den tiden woro nog ſtora, ehuru de nu ſkulle anſes för mindre än mätteliga, wärkade, at han innan kort, jämte Schole-Mäſtare tjenſten, fick kallelſe at bliſwa en Herde och allmän Lärare på den orten e). I anſeende dertil ſkattar

d) Stapil. Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. der han citerar Hfnschen.

e) Rimb. Vita Ansg. p. m. 30. *Ad hoc cœnobium*, nemligen det nya Corbeja, *Dei famulus una cum aliis fratribus veſtris primo directus eſt, ut inibi officio fungeretur docendi. In qua re ipſe tam probabilis & ac-*

åfwen ADAMUS Bremenſis, bröderna i det gamla Corbeja lyckeliga, at de hafwa kunnat giſwa ifrån ſig en ſådan Själa-Herde, och ſägnar ſig på det nya Corbejas wägnar, at det fick taga emot honom.

§. 35.

ANSGARIUS war ſom knappaſt tjugo fyra år gammal, när han förſta gången upkallades för LUDOVICUS, och frågades, om han wille gjöra Konung HARALD ſällſkap til Jutland, at omwända hedningar. Han hade då näſtan i twenne år arberat i det nya Corbeja med mycken nit; och frågan föreſtäldes honom knapt, förän han ſwarade ja; lika ſom ſkulle den behageligaſte luſtreſa honom föreſtå. Abboten Greſwe WALE, hwilken intet wille det någon ſkulle twingas til ſlika mödoſamma wärf; föreſtälde honom gjöromålets wigt; deßa barbariſka folkens mer än grofwa ſeder; ſamt gruſweliga mörker och härda ſinnelag. Han lade dertil alt hwad EBBO ſade ſig hafwa årfarit allenaſt wid gränſen af deßa oter. At föga kunde uträttas om man ej wågade ſig något in uti Riket; och huru ANSGARIUS borde ſnart ſagt bereda

ceptus eſt inventus, ut omnium electione publice in Ec. eleſia verbum Dei populis prædicaret. Sicque factum eſt, ut ejusdem loci ipſe primus & Magiſter Scholæ & Doctor fuerit populi. AD. Br. L. I. p. m. 10. talar i RIMB. namn om Munkarna i nya Corbeja. *Hunc Librum*, nemligen Vita ANSG. ſom RIMB. hade ſkrifwit, och dedicerat til Bröderna i det Franſka eller gamla Corbeja, *ad fratres cœnobii direxit veneris Corbejæ; beatificans illos, quod talem miſerint, & nobis*, nemligen i nya Corbeja, *congratulans quod talem ſuſcepimus Paſtorem.*

bereda ſig til döden wid det han anträdde en ſådan reſa. Men den unge mannen wiſade ſig lika frimodig. Det är undranswärdt at ſe med hwad iſwer, ja likaſom förnöjelſe och fägnad, folken då wille låta bruka ſig wid dylika tilfällen; ehuru likwäl timmelig wälfärd och lif nödwändigt derwid måtte ſättas på ſpetſen En wälment nit för Guds åra har wäl dertil bidragit; men ſå tyckes egna åran åfwen något hafwa ſtucket ſig på ſidan. Man ſträfwade på den tiden mycket efter den ſå kallade Martyr-kronan, och förluſtade ſig i inbillningen af hedren, at efter döden blifwa upphögd til Helgon; at antagas för Patron hos de efterlefwande; ſå ſina ben ſkrinlagde, ſom det kallades, och helgade til reliquier; ſamt Altaren och helgedagar öfwer hela Chriſtenheten inrättade, namnet til ewig åminnelſe. Människjans egenkärlek är ſå ſtor, at hon gjörna roar ſig ſå godt hon kan, med länſlan af ſin egen åminnelſe medan hon leſwer, och wil ſåledes likaſom i någon måtta hjelpa ſig undan naturens förödelſe. Seden, ſom redan långt förut innom den Catholſka Kyrkan war gränſe, at Canonizera märkwärdiga människjor, med titul af heliga, hwilken ifrån hedningarnas Apotheoſer ſynes härleda ſig, ſkadade mycket deras nit, och utblandade den med ſtora ſwagheter. Ty man finner at, likaſom hedningarna i Norden, räknade det för en olycka, när de nödgades dö på ſin ſote-ſäng, ej annorlunda hafwa fordom många af de Chriſtna, i ſynnerhet innom Munke ſtändet, anſedt det ſom et Guds ſtraff, eller tekn deraf, at deras gjörewäl warit Gudi mindre behageliga, ſå ofta de måſte efter Naturens ordning lämna werlden, och ej ſingo marteras til döds.

Krantzius f) berättar huruledes åtrån efter titul af helig wid denna tiden blef så stark, at Påfwarne måste utfärda bullor deremot, och föreskrifwa wisa reglor, innom hwilka Canonizering inskränktes, på det at helgona namnet igenom helgonens myckenhet icke måtte lida i des wärde. Lärau om Rättfärdigheten af gjerningarna, hwilken uti den Catholska Kyrkan, i synnerhet den tiden ganska högt blef dreswen, bidrog åfwen mycket härtil; emedan folken trodde det de således blefwo icke allena wisa om himmelen, men åfwen om rum dårstädes framför andra. Rimbertus och Adamus Br. g) dölja icke wår Ansgarii swaghet i denna delen, når de skrifwa om hans förehafwande och tal De syner hwilka honom i inbillningen förekommo, förr än han ännu något wiste af det som sedermera hände, tyckas utmärka sådana tankar; når rösten sade som oftast til honom i drömmar; "Gack din wäg; den tid du har förskylt marter-"kronan, skal du komma igen til mig." Men aldra tydes

f) Krantz. Metrop. p. m. 18. *Fuit illa tempestate sufficiens apud omnes testificatio ad peragendum celebriter Sanctorum transitus diem; quo in superum cœtum prodentibus miraculis assumti viderentur. Sed compescuit eam licentiam dum in abusum iret Romana sedes, justissima ratione, ut nemo in reliquum talis haberetur, nisi quem illa auctoritas comprobavit.*

g) Rimb. Vita Ansg. p. m. 25. *Vox suavissima ad me facta est dicens; Vade & martyrio coronatus ad me reverteris.* Ad. Br. Hist. Eccl. L. I. cap. 6. *p. m. 6. Cum autem nemo doctorum facile posset inveniri, qui cum illis ad Danos ire vellet, propter barbaricam crudelitatem, qua gens illa fugitur ab omnibus, S. Ansgarius, divino ut creditur, Spiritu accensus, & qui ad martyrium aliqua optabat occasione pertingere &c.*

ydeligaſt wiſade ſig detta wid hans lifs ſlut; ty då han förnam at han ſkulle dö af en långſom ſjukdom på ſoteſäng, förſde han, ſäger RIMBERTUS, ouphörligen deröfwer, at han icke efter förmodan, fick dö marter-död h), och wille uti det alöra ſiſta knapt låta tröſta ſig: när han ſnarare hade bordt hjerteligen tacka Gud, ſom behagat bruka honom til et medel wid hedningarnas omwändelſe, men derunder ſå nådeligen bewarat honom undan all olycka, at han änteligen mått af lefnad, fick i ſtillhet ſluta ſina dagar. Wi må likwäl icke tänka det dylika människo-ſwagheter, i någon måtta hos oß böra förminſka den tacksamhet wi äro denne märkwärdige Mannen ſkyldige; men derwid beſinna det de ſom af Gud brukas til redſkaper wid bedrifwandet af Hans förehafwande, icke dymedelſt återwända at wara människor. Icke eller at glanſen af den Allsmägtige Gudens priswärda gjerningar fördunklas, men mera uphöjes, då wi ſe huru Han i ſin allwishet låter människo-ſwagheterna, ſå wäl ſom deras dygder, tjäna ſig til medel, när ſtora ting ſkola gjöras; ſamt huru ſå wäl det ena ſom det andra då afwpaßas til ändamålen. ARNOLD i) ſom mißnögdes med all ting, förargade ſig deröf-

h) RIMB. Vita ANSG. p. 144. *Tamen quia ſe propter ſupra dictas viſiones martyrio potius, quam tali infirmitate credebat conſumari triſtis admodum factus, ſibimet ipſi & peccatis ſuis cœpit reputare, quod quaſi ſpe certiſſima ſua culpa defraudatus.*

i) ARNOLDS Kirchen und Ketz. Hiſt. Lib. IX. Cap. I. §. 13. p. m. 329. "Drum machte ſich um das jahr "826. ANSG ein Mönch von Corbey, an die Dänen "und Schweden, dabey man den König HARALDUM "mit ſolcher manier zur Taufe berädete, das ihm Käy-

Krantzius f) berättar huruledes åtrån efter titul-a helig wid denna tiden blef så stark, at Påfwarne måste utfärda bullor deremot, och föreskrifwa wißa regler, innom hwilka Canonizering inskränktes, på de at helgona namnet igenom helgonens myckenhet icke måtte lida i des wärde. Läran om Rättfärdigheten af gjerningarna, hwilken uti den Catholska Kyrkan, i synnerhet den tiden ganska högt blef drefwen, bidrog äfwen mycket härtil; emedan folken trodde det de således bleſwo icke allena wißa om himmelen, men äfwen om rum därstädes framför andra. Rimbertus och Adamus Br. g) dölja icke wår Ansgarii swaghet i denna delen, när de skrifwa om hans förehafwande och tal De syner hwilka honom i inbillningen förekommo, förr än han ännu något wiste af det som sedermera hände, tyckas utmärka sådana tankar; när rösten sade som oftast til honom i drömmar; "Gack din wäg; den tid du har förskylt martyrkronan, skal du komma igen til mig." Men aldra tyde

f) Krantz. Metrop. p. m. 18. *Fuit illa tempestas sufficiens apud omnes testificatio ad peragendum celebrior Sanctorum transitus diem; quo in superum cœtum prodeuntibus miraculis assumti viderentur. Sed compescuit eam licentiam dum in abusum iret Romana sedes justissima ratione, ut nemo in reliquum talis haberetur nisi quem illa auctoritas comprobavit.*

g) Rime. Vita Ansg. p. m. 25. *Vox suavissima ad me facta est dicens; Vade & martyrio coronatus ad me reverteris.* Ad. Br. Hist. Eccl. L. I. cap. 6. p. m 6. *Cum autem nemo doctorum facile posset inveniri qui cum illis ad Danos ire vellet, propter barbaricam crudelitatem, qua gens illa fugitur ab omnibus, S. Ansgarius, divino ut creditur, Spiritu accensus, & qui ad martyrium aliqua optabat occasione pertingere &c*

tydeligaſt wiſade ſig detta wid hans lifs ſlut; ty då han förnam at han ſkulle dö af en långſom ſjukdom på ſoteſäng, ſörjde han, ſäger RIMBERTUS, ouphörligen deröfwer, at han icke efter förmodan, fick dö marter-död h), och wille uti det alra ſiſta knapt låta tröſta ſig: när han ſnarare hade bordt hjerteligen tacka Gud, ſom behagat bruka honom til et medel wid hedningarnas omwändelſe, men derunder ſå nådeligen bewarat honom undan all olycka, at han änteligen mått af lefnad, fick i ſtillhet ſluta ſina dagar. Wi må likwäl icke tänka det dylika människio-ſwagheter, i någon måtta hos oß böra förminſka den tackſamhet wi äro denne märkwärdige Mannen ſkyldige; men derwid beſinna det de ſom af Gud brukas til redſkaper wid bedriſwandet af Hans förehafwande, icke dymedelſt återwända at wara människior. Icke eller at glanſen af den Allsmägtige Gudens priswärda gierningar fördunklas, men mera uphöjes, då wi ſe huru Han i ſin allwishet låter människio-ſwagheterna, ſå wäl ſom deras dygder, tjäna ſig til medel, när ſtora ting ſkola gjöras; ſamt huru ſå wäl det ena ſom det andra då afpaßas til ändamålen. ARNOLD i) ſom mißnögdes med all ting, förargade ſig deröf-

h) RIMB. Vita ANSG. p. 144. *Tamen quia ſe propter ſupra dictas viſiones martyrio potius, quam tali infirmitate credebat conſumari triſtis admodum factus, ſibimet ipſi & peccatis ſuis cœpit reputare, quod quaſi ſpe certiſſima ſua culpa defraudatus.*

i) ARNOLDS Kirchen und Ketz. Hiſt. Lib. IX. Cap. 1. §. 13. p. m. 329. "Drum machte ſich um das jahr "826. ANSG ein Mönch von Corbey, an die Dänen "und Schweden, dabey man den König HARALDUM "mit ſolcher manier zur Taufe berädete, das ihm Käy-

derôfwer, at Ansgarius underſtundom blifwit k
Nordens Apoſtel. Det år i allmänhet, hwad Apo
namnet angår, icke utan, at ju denna titul har u
den Catholſka tiden mycket mißbruk warit underka
emedan Catholiqverna egenteligen leda des bruk i
den Canoniſka Succeſſionen, hwilke Påfwarna bära
ſig alt ifrån Apoſtelen Petri tid. Hwarföre åſ
Apoſtla nammet i ſynnerhet anſågs ſom Biſkop
allena tilhörigt; hwilka efter deras tanke ägde Pe
ſtol. De kallade ſig derföre Apoſtolici, och ſåtet
poſtolica ſedes. Af ſamma orſak behöllo Påfwa
ſedermera detta högtideliga namnet för ſig allena
när Ansgarius kallas Nordens Apoſtel, ſkjer
med lika rått, ſom Bonifacius heter Germaniens
Gregorius Anglernas, och hwad beſynnerligare
med mera ſkäl, än Clothildis, K. Clodovæi D
ning, plägar kallas Frankernas Apoſtola k), emc
hon warit den förſta ſom gifwit anledning til d
omwändelſe. Det år ſåledes en lämning af ålde
men; ja en titul, den Ansgarius ſynes fordon
oförtjänt hafwa burit, och med hwilken, när wi
noun den tillägga, wi ej ſätta honom i jämförelſe
JESU heliga Apoſtlar; eller gilla den Catholſka
dens mißbruk; men hafwa endaſt affeendet derpå,
denna mannen har warit et Guds redſkap til h
wälbehags utförande. När han ordenteligen utſå

"ſer Ludvig wieder zu ſeinem Reich verhalf, da
"er vertrieben war. Und alſo muſte nun Ansg.
"Schweden und Dänen Apoſtel heißen, der auch
"nach zum trinckgeld der erſte Biſchoff zu Hamb
"wurde.

k) Hofal. Lexicon Univ. T. I. p. 267.

af Kejſaren l) hwilken Guds ſtälle på jorden företrädde, ſamt gick under många farligheter, hit til Norden med Evangelii kunſkap, bör man icke ſäja, at han upphäfde eller gjorde ſig ſjelf dertil; án mindre deröfwer förargas. Woro någon ſom tänkte det inga andra Apoſtla-namnet böra ſkattas wärdiga, án de helige Guds Mán, hwilka efter wår dyre Frälſares omedelbara kallelſe, gingo ut i hela werlden, at predika, må man derwid árindra, huru hela den ſtore Gudens hushållning med det Nya Teſtamentets ſkaffare ſáledes ſkulle bliſwa til intet, ſedan omedelbar kallelſe, efter JESU himmelsfärd icke får förwántas. Då fördenſkul Paulus, wid begynnelſen af breſwet til de Galater, ſáger at han war ſánd icke af menniſkjor, eller genom menniſkjo wilja, men genom JESUM CHRISTUM, har han ſáledes ej welat ſätta i twetydighet all medelbarlig kallelſe, utan allenaſt ſkilja ſig ifrán Apoſtlar, ſom af menniſkjor, nti lekamliga förrättningar utſándes. Ty inom den Judaiſka Republiquen betydde omkring deßa tider, Apoſtel et Fiſcals och Upbörds embete, ſom tilſattes af Synagogan. Epiphanius talar om deßa Civila Apoſtlars ſtora anſeende, hwilket warade til des Theodosius lät igenom et allmánt edict aldeles áſtyſa dem m). Det finnas de, ſom mena at Paulus ſjelf et dylikt embete före ſin omwándelſe har innehaft. För öfrigit

l) Hollberg. D. R. H. T. I. p. 66. ſáger at Ansg. okallad gaf ſig an til detta gjöromál, och citerar derwid Rimb. Men der ſtár icke ſá. Han ár förmodeligen bedragen af Alberti Stad. Chron. p. m. 55. ſom illa och ſtympadt har afſkrifwit Rimb.

m) Om Apoſtla namnet, ſe Spanh. Opp.

rigit och hwad ANSGARIUS i denna delen beträffar, hat FR. ARNKIEL åtagit sig des förswar emot ARNOLD, så wäl som äfwen at wederlägga samma Auctor i andra stycken, hwilka angå Norden.

§. 36.

När ANSGARIUS gick neder ifrån LUDOVICUS, och rycktet blef utspridt, at han skulle besöka hedningarna i Konung HARALDS sällskap, förundrade sig många, säger RIMBERTUS, öfwer et så dristigt beslut. Somliga gjorde gjäck deraf, andra wille med all flit afråda honom; men hwarken hädelse eller wänskap kunde wärka på et sinne, som länge hade umgådt med slika tankar n). Efter tilbaka komsten i Klostret, tilbragte ANSGARIUS tiden i enslighet med böner uti uti en wingård. Det war AUTBERTUS o), äfwen en Munk i Cobeja af adelig härkomst, samt Abbotens gunstling, som anmälde sig sjelfkrafd at gjöra sällskap på denna resan, och fick tilstånd; ehuru det synes som skulle WALE icke gjärna hafwa welat umbära honom, emedan han föreståd hela des hushållning. Konungen gaf dem, säger RIMBERTUS, utom hwad de til egen förnödenhet behöfde, äfwenledes Kyrkjo saker at taga med sig, såsom Skrin och Tjell p) med mera; dock måste de nöja sig utan betjäning, emedan

n) RIMB. V. ANSG. p. m. 34. och GUALD. p. m. 171.

o) RIMB. l. c. p. m. 36. Denne AUTB. sammanblandas gemenligen med GAUTBERT. som senare gick til Norden.

p) RIMB. l. c. p. 36. *Post hæc itaque ambo deducuntur ad Regem, quorum voluntati & desiderio ipse condele-*

medan alla andra ſkyddе en ſå åſwentyrlig reſa. Med ſkrin förſtås här otwiſwelaktigt de ſmå ſölfwer och gulldoſor, uti hwilka reliquier förwarades, ſom man bar på halſen ſåſom phylacterier; eller brukade at bära wid högtideliga tilfällen i proceſſioner; ty deſſa kalladеs på Munke-latin Scrinia q). Deraf war ſkrinläggas det ſamma ſom canonizeras. Om Wilehadus, Saxernas och Friſernas Apoſtel, berättar en gammal legenda, at han bar på ſin hals hängande Skrin med Helgedomar, ſom bewarade hans lif ibland de wilda hedningar r); och når Weringarnas höfding ſkulle begrafwas, säger Sturlesson s), gingo Preſterna med ſkrin och Helgedomar liket til mötes. Tjell woro tålt, ſom deſſe wandrandt prediknter wanligen förde med ſig. Tältet utſpände de på någon beqwäm ort, och höllo der mäſſa med all högtidelighet. Så få wi framdeles läſa om S. Sigfrid når han förſt kom til Swerige, och om Tangbrand når han anlände til Iſland. Men ibland de nödwändiga Kyrkoſaker dem Rimbertus i allmänna ord nämner, hafwa utan twiſwel åſwen funnits andra,

datus, dedit eis miniſteria Eccleſiaſtica & Scrinia aſque Tentoria &c. Biſkop Nicolaus ſäger i den Swenſka öfwerſättningen; "Ther medh gaff han them "the thingh ſom dugho til the hälghä Kirkio tjänaſt, ſom war Schrin och Tjäld.

q) Du Fresne Gloſſ. Lat. Barbaræ, T. II. p. 754. *Scrinium eſt ferestrum in quo reliquiæ Sacræ recondantur.*

r) Legenda de S. Wilehado hos Langeb. S. R. D. T. I. p. 362. *Up de tyd de Hilghe man hadde hengende over ſinen hals ein Schryn mit hillichdom.*

s) Sn. St. K. S. T. II. p. 67.

dra, som til en Romersk-Catholsk Gudstjenst hör och redan den tiden derwid woro oundgångeliga; så som små lösa Altare-skifwor, Altaria portatilia viatica gestatoria, med sina Altare kläden eller Antiminsier som i den orientaliska Kyrkan kallades, hwilka woro en gång för alla helgade, och så gjorde, at man beqwämligen kunde föra dem med sig på resor; under krigstog så wäl som annars. Ty sådane kunde kringresande Apostlar icke umbära, emedan mäßan dem förutan icke fick hållas t). HINCMARUS, Biskopen i Reims, samtiding med ANSGARIUS, talar om dem u) i den anordning han gjorde för sina Prester. Osculatoria woro äfwen nödwändiga, så wäl wid mäßan som annars, när Osculum pacis, eller freds-kyßen derunder skulle gifwas, då Presten söng de bekanta orden: "Herrans frid ware med eder. Det war en liten antingen utskuren eller målad bild efter helgon; hwilken Presten sjelf kyste och gaf den sedan ut til Menigheten til samma bruk; hwaraf deßa Osculatoria allmänneligen fingo namn af pax, la paix, som Frantzmannen dem kallar. Dertil kommo Missaler, Kalkar Pateller

t) En sådan ara portatilis beskrifwes uti Vita S. SIGFRIDI, cfr. BENZELII Mon. Eccl. p. 23. *Inveni eos congregatos in tentorio, loco quodam amœnissimo, ante quos ad partem tentorii posita fuit mensa quædam modica, vestibus lineis condidissimis ac purpureis perornata* &c.

u) Cfr. HINCMARI Capitula; *Tabulam quisque Presbyter, cum necessarium fuerit, de marmore, vel nigra petra, vel litio honestissimo - - honeste affectatam habeat, & nobis ad consecrandum afferat, quam secum cum expedierit deferat, in qua Sacra mysteria secundum ritum ecclesiasticum agere valeat.*

Patteller, Corporaler, Miſſaler, Kalkar, Nökelſe-kar, Klockor; m. m. Konung HARALD begaf ſig i deſſas ungånge år 826. v) på Ren-ſtrömen. Men ſom han ännu war okunnig om Chriſtna ſeder, och alla hans Mån groft upfödde, ty ledo ANSGARIUS och AUTBERTUS i detta ſällſkapet mycken nöd x). Änteligen lämnade Biſkopen i Cöln, HADEBOLD, dem wid förbifarten et ſkepp, på hwilket de kunde förwara ſina ringa nödwändigheter, ſamt ſjelfwa någorlunda bequämt wiſtas. Wid anlåndandet til Jutland fann Konung HARALD ſig mindre ſäker för GOTFRIDS ſöner än han hade trodt. Han måſte ſåledes mäſt wiſtas utom ſit Rikes gränſor, uti det lilla Landſkapet hwilket honom blef gifwit. ANSGARIUS tog der ſammaſtädes ſit hufwudſäte; dels emedan Konungen ännu behöfde hans underwisning i Läran, dels för egen ſkull; men gick likwäl ſom oftaſt något in uti landet, ſå långt ſom möjeligheten medgaf, til följe af ſin ſtyldighet: där hans möda icke förſpildes, emedan många efter handen låto öfwertala ſig at ärkänna JESUM. Han lefde på detta ſättet i twenne år hos HARALD, ſom under ſina Medtäflares från-

P waro,

v) Om detta årtal komma alla öfwerens. cfr. STAPH. Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 659.

x) RIMB. V. ANSG. p, 36. *Dimiſſi itaque ab Imperatore, nullum habueruut Socium, qui eis aliquid ſervitii impenderet, quoniam nemo ex familia Abbatis cum eis ſua ſponte ire, nec ille quemquam ad hoc invitum volebat cogere. Herioldus quoque, cui commiſſi fuerant, adhuc rudis & Neophytus ignorabat qualiter Servi Dei tractari debuiſſent. Sui quoque tunc nuper converſi & longe aliter educati, non multa ſuper eos cura intendebant.*

waro, åmteligen wann en wacklande beſittning a
nen. Ehuru man tillägger denne Konungen, d
mera af Politiſka ordſaker án hjertats böjelſe
åntagit namnet af Chriſten, icke deſtomindre p
åt ANSGARIUS med hans lof har bygdt den
Chriſtna Kyrka i Danmark på en ort kallad H
both nu Slesvig; emedan SAXO, jemte Auct
OLOF TRYGVASSONS Saga, och efter dem d
kallade Konung ERICI Pomer. Krönika y) ſ
berätta. Jag wil det icke neka, men allena a
de twifwelsmål ſom mig förefalla, under det jag
om ſkrifwer. Mig ſynes nemligen det Konung
RALD i egna wanmägtiga omſtändigheter, och nu
otilräckeliga myndighet, ej et ſå betydande wärl
driſtat företaga. Ej heller åga de åberopade
Ekorer nog trowärdighet at beſtyrka ſanningen
når RIMBERTUS och ADAMUS Bremenſis i en ſå
wndſaketig ting äro tyſte. Skulle man då ick
tänka, at tiderna här blifwit blandade, och at
af owarſamhet har flyttat til ANSGARII förſta wi
de i Jutland, hwad han gjorde då han den a
reſan i Danmark hos Konung ERIC ſig uppeh
Ty at en Kyrka i Slesvig wid den tiden upby
år oſtridigt Så menar äfwen HOLLBERG z). I
wiſſare är, at han denna gången med HARALDS

y) Hos LINDENB. p. m. 266. SN. STURL. tyckes
ſtyrka det ſamma uti addendis p. 458. *Hareku
gjora Kyrkia i Ripum, een Haraldur hafdi a
gjora lazit i Heidar-bæ.* Hwilka ord FERINGSKJ
T. I. p. 210. orätt öfwerſatt.

z) HOLB. D. R. H. T. I. p. 68. cfr. MOLL
Cimbr. Litter. T. III. p. 13.

me, upråttade en Schola innom Konungens Faddergåfwa, ty der kunde hon beſkyddas. RIMBERTUS gifwer wid handen, huruledes Konungen ſelf af ſina underhafwandes barn lämnade åtſkilliga dit til upfoſtran. Andra kjöpte den nitiſke ANSGARIUS för egna medel af hedningarna, til des antalet blef tolf eller något deröfwer a). Men at han, ſom den berömwärde Danſke Biſkopen PONTOPPIDAN ſkrifwer, då ſnart har begifwit ſig in i hjertat af ſjelfwa det Danſka riket, och utbredt Evangelii ljus öfwer alla Danſka öar, ja äfwen i Skåne, lärer med en Hiſtoriſk ſäkerhet icke kunna påſtås. KRANTZIUS, hwilken är den enda denna Biſkopen ſig åberopar, är länge ſedan innom den Critiſka werlden kjänd för des ringa pålitelighet, ſå ofta han ej anför er ſina grunder; och ſåſom den, hwilken icke ſällan har gjordt egna tilſatſer imellan Krönikor han afcopierat. Deſſutom talar han på det anförda ſtället om ANSGARII Nordiſka reſor i gemen, och det i ſå oredigt ſammanhang, at Auctorens okunnighet derur nogſamt lyſer. Icke heller finner man hos honom det minſta ord, om de Danſka öar och Skåne, ſom likwäl föregifwes b). Bör man tro at HARALDS fiender ſjelfwilligt

P 2

a) RIMB. V. A. p. m. 38.

b) PONTOP. Ann. Eccl. Dan. T. I. p. 27. cfr. KRANTZ. Mntrop. Lib. 1. cap. 19. p. m. 15. *Profecti ſunt igitur cum Haraldo Rege, & manu militari, quam illi Imperator adjunxit. Sed armis ſe minime immiſcuere Sacerdotes. Dum autem Haraldus in juriam perveniſſet, & cum ſuis tractaret de gerendi belli ratione, Ansgarius cum conſorte ad intima regni penetravit verbum Dei annuntians.* Dermed måſte förſtås Jutland, om ſå wore, ty widare ſträckte ſig icke Haralds gränſer.

willigt haſwa öpnat ſina ſtäder och hemwiſt för den ſo ſtädſe gick wid hans ſida? Måtte de icke haſwa a ſedt ANSGARIUS, för en ſpejare, och endaſt af de grunden gripit honom når han enſam wågade ſig djup in i Riket? Eller hwar finnas ſpåren efter han wiſtande denna tiden annorſtädes än i Jutland oc och des negder? Deremot gifwer RIMBERTUS tydeli gen tilkänna: at både ANSGARIUS och AUTBERTU merändels haſwa, under denna oroliga tiden uppe hållit ſig i HARALDS håf c); men ej oftare reſt öf wer gränſen än underſtundom i hans ſällſkap. AUT BERTUS blef ſjuk då detta förehades, och fördes til baka til det nya Corbeja, där han afſomnade d) HARALD angreps kort dereſter af ſina fiender, ſam måſte, ſedan han förlorat en ſlaktning wid Flens burg, begifwa ſig ur Jutland, til den orten ſom blif wit honom lämnad af Keiſaren, utan hopp at kun na widare uträtta til ſin förmon. Der har äfwen ANSGARIUS en tid gjordt honom ſällſkap. HARALD do något dereſter. Somliga tro at denna olyckeliga Ju lands Konung likwäl förblef Chriſten til ſin död e) hwilket andra med SAXO neka f). At många män niſke

c) RIMB. p. m. 38. *Dedit ei, Haraldo, memoratus Au guſtus, ultra Albim beneficium, ut ſi quando ei neces ſarium eſſet ibi ſubſiſtere poſſet. Præfati itaque Ser vi Dei cum eo poſiti, aliquando inter Chriſtianos, ali quando inter paganos conſtituti* &c.

d) A. 829. ſom LANGEB. menar. S. R. D. T. I p. 441.

e) PONTOP. wil bewiſa detta ur HELMOLD. L. I. p m. 47. Men der talas om HARALD Blåtand, ſon är yngre.

f) Cfr. TORF. Ser. Dyn. Dan. p. 415. och a WOR BURG T. XI. p. 296.

wiſkjor i Holſten och Jutland af ANSGARIUS under denna tiden hafwa bliſwit gjorda til Chriſtna, derom kan man ej twifla. At deras antal ſtigit til flera tuſende, ſom mången menar, är icke ſannolikt, ſkönt än KRANTZIUS ſkulle det beſtyrka. Man wiſar ännu de ſtällen wid Schlej-ſtrömen i Angelen, och nejderna af Sleswig, der denne oförtrutne Läraren har döpt de förſta Chriſtna til ſior myckenhet g); hwarmedelſt detta wattnet ſedermera har ſtörbliſwit uti aktning. Men efter HARALDS död år 836. eller tileſwentyrs rättare omkring år 850. h), förföllo Jutlänningarna i deras förra hedendom tilbaka, och hans efterträdare i Regementet, de ofta omtalte GOTFRIDS Söner, befliteade ſig i hög måtta at utrota en lära, ſom hos dem ej mindre af ſig ſjelf war ſwår och förtretelig, än af HARALDS perſon hwilken henne hade beſkyddat. Likwäl kunde det tända ljuſet icke af dem ſå aldeles ſläckas, at det ju ändock bran, ſkönt än lika ſom under ſkäppan, ſom wår dyre Frälſare talar, til des lågan någon tid derefter, åter hann at arbeta ſig fram; hwarom de Danſka Auctorer böra läſas. Af det anförda ſynes, huruledes Chriſtendomen är i Jutland worden predikad någon kort tid, förän det ſamma kom at [illegible] Sverige. Men wi finna derjämte huruledes Jutland då utgjorde et litet Rike för ſig ſjelf, ſamt at det egentliga Danſka Riket, under ſamma tid ännu fortfor i des hedendom lika ſå wäl ſom Sverige. JOHAN-

g) MOLLER. Isag. ad Hiſt. Cimb. Eccl. p. 52.

h) cfr. GRAMS not. til MEURSII H. D. p. 115.

nes Magnus Örnhjelm, Laurentius Paulinus Baazius, bemödda ſig fåfängt, når de wilja bewiſa Swerige uti Chriſtendoms ålder öfwergår des gr nar. De falla af ſådan ordſak i den ſtora ſwag at ej mindre emot ſannolikhet án ſanning, föra A garius ſom lärare til Swerige, då han ännu e et barn; ſamt at påtruga oß en Herbertus hv ken aldrig warit til; och ſätta ſjelfwa således ſ motſtåndare wapn i händer. Lika fruktlöſt föreſa mig alt det bekymmer ſom Hvitfeld, Mollerus Pontoppidan k) och andre, annars loſwärde Dan Scribenter haſwa haft at wederlägga deßa. F wilja wi således kifwa med hwarandra om företr i Guds Råd? Eller hwad kunna wi deraf til förmån ſluta? Under den Catholſka tiden war wid någon Stats-winning, når Konungarna deru grundade det företråde, hwilket de wid möten och lika tilfällen före hwarandra plägade påſtå l). nu mera tyckes en ſådan twiſt wara mindre både dig och tjenlig. Annalerna utwiſa deßutan huru begge deßa Riken, igenom enahanda anledningar ſå godt ſom inom en tid åro wordne bragte til C ſtendomen. De haſwa warit lika groſwe afgudal

k

i) Moll. Cimbr. Litt. T. III. p. 11. 12.

k) Ponlop. Ann. Eccl. Dan. T. I. p. 31.

l) Æn, Sylvii eller Pii II. Hiſt. Conc. Baſil. L. p. m. 93. *Ordinem namque iſtum neque nobilitas que majoritas, ſed tempus peperit: quia ut quæque tio verbum Dei prius accepit, ſic prior habetur; laudi eſt mihi aut vituperio, dummodo Chriſtianus majorum meorum vel matutina vel veſpertina con ſors nec plus habet in Evangelio qui mane ad vin venit, quam qui veſperi.*

e; lika hårdſka fiender emot JESU lära, då de den
ma ännu icke kände; och lika ſena henna at emottaga.
reſt ſkillnaden i Chriſtendoms Epochen dem imel-
ankommo på et helt eller halft Seculum, då wo-
åminſtone något ämne til tåflan; men när hela
gan ſkal bero derwid, om ANSGARIUS har reſt ſjö-
gen til Swerige utan uppehåll, hwilket wåra på-
, eller om han tagit landwägen igenom Danmark,
i de Danſka wilja, då blir winſten deraf föga be-
ande. Det är för öfrigit långt ifrån mig, at i
jon måtta åſtunda förringandet af det berömwärda
nſka folkets tilſtändiga anſeende, eller at wilja be-
a dem någon del af den heder ſom dem med rät-
tilkommer; hwilket Hiſtorie-ſkrifware imellan ſtåd-
rbliſwer et fåfängt wärk, emedan, när grunderna
mſe ſidor äro kända til hwad ſom upgifwes, ſan-
jen deraf ganſka ſnart och lätt både finnes och
s i dagen. Wi leſwa icke eller nu mera i de o-
ade tider då MESSENIER och ROSEFONTANER,
RMIER och VERELIER, på Nationens wägnar, lika
träda emot hwarandra i fält, och med ſtenar ur
erna på parnaſſen, ſökte at driſwa hwarandra til
a. Inbördes högagtning, angenäma förbindelſer,
n och et wettigare tänkeſätt, ſtyra nu mera wå-
ennor på bägge ſidor, och gjöra dem ſediga.
är äfwen af ſådana orſaker, ſom den lärde Bi-
PONTOPPIDAN, under många kjärleks betygelſer och
mycken modeſtie anför, at den Swenſka För-
ingen likwäl bör anſes ſom en Dotter af den
ſka m); emedan en och annan Lärare ifrån Dan-
, lika ſom det ſkedde ifrån England, Frankrike,

m) PONTOP. Ann. Eccl. Dan. T. I. p. 33.

Frisland och Saxen, i Sverige har predikat; samt af den orsak, at Sveriges Församlingar någon tid i de första Seclet, blefwo twungna at ärkänna Lunds Ärke-Biskop; om hwilket alt framdeles widlöftigare skal handlas. Derwid ärindra wi nu allena med et ord, huruledes Modren i den händelsen har måst föda, når hon sjelf som knappast war född. Sådant säges icke med beqwämlighet, i synnerhet så länge det står fast, at den Swenska och Danska Kyrkan kunna bägge anse sig för Döttrar af den Saxiska; hwarföre de äfwen begge stodo under den Hamburgiska Ärke-Biskops Stolens styrelse. Månne de då icke böra älska hwarandra, såsom twilling-systrar, snarare än at de med Zebedæi barn skulle täfla om det främsta rummet? Fortgången af wårt arbete skal utan twifwel bestyrka denna sanningen, når wi nu i det som följer träda in på fältet af den Swenska Kyrko-Historien hwartil det föregående allenast kan anses såsom en beredelse,

✡ ✡

✡

Andra

Andra Boken.

§. 1.

Det är tid at lämna de utländſka ſaker, ſedan man uti föregående Boken, wiſat ſå wäl Chriſtendomens tilſtånd i allmänhet i Europa, ſom äfwen af hwad tilfällen det Chriſtna namnet har kunnat bliſwa bekant i Scandien någon tid förän CHRISTUS uppenbarligen där predikades. Man har nemligen af hwad ſom är förmält, en ganſka ſäker anledning at tro, det hemliga Chriſtna, hwilka dels under ſångenſkaper, dels under reſor i främmande land, der Chriſtendomen ſlagit rötter, ſåſom England och annorſtädes bliſwit uplyſte, måtte wid ſlutet af åttonde och fortgången i det njonde Seculum til något antal ſinnits i Riket; hwilkas hop utan twifwel ſnåningom ökades ſedan Saxerna låtit ſig döpa, och Evangelium på denna ſidan om Elbe ſtrömen ibland Friſer, Nordalbinger och Cimbrer begynte at utbredas. RIMBERTUS nämner huruledes de förſta predikanter, när de til Swerige anlände, funno för ſig, et litet antal människior, ſom i hemlighet ſuckade efter ſanningenes ord n). Det ſynes förbenſkul ſom många ſådana den tiden hafwa måſt lefwa odöpte; många under bekymmer och högſta längtan at få ſkåda den dag, då deras inwärtes gudstjenſt, äfwen uti utwärtes judaktighets öfningar utan fara måtte få frambryta.

n) RIMB. p. m. 44. *Multi etjam apud eos*, nemligen i Swerige, *captivi habebantur Chriſtiani, qui gaudebant jam tandem ſe myſteriis divinis poſſe participare.*

Af deras antal war HERIGARIUS eller Hergeir, fornám och mycket berömd Swenſk Man, hwil länge hyſt innom ſig böjelſe för CHRISTI lära, i han likwäl icke ännu driſtade uppenbarligen bekänna När deßa, under det twång i hwilket de lefde, åſtu dade hugſwalelſe, haſwa de letat aflägsna orter, d Chriſtendomen wunnit ſtadga, ſamt med mycket l ſwär och ſwåra reſor, därſtädes ſökt ſjälens tilfrid ſtällande. Iſynnerhet färdades de, ſom RIMBERTI berättar, til Dorſtadt p); en ort belägen wid d gamla Auſtraſiſka Greſſkapet Teiſterbant, ſom h medeltidens Auctorer kallas Teſtrebant, Teſtreben Deſtrabentzon q), där floden Leck går ur Rhe ſtrömen, och ſåledes icke långt ifrån haſwet. Minn deraf är ännu qwar nti Wyk de Dorſtadt, ſom h Geographerna finnes. PONTOPPIDAN ſammanblandr Dorſtadt med Dordrecht r); v. DALIN med Riuſti Men aldeles oförlåteligit ſynes det wara at KRAN ZIUS, ſom ſjelf war wiſtande i Hamburg, lägger Do ſtadt när intil Elbe-floden s). Antiquarierna trö detta Dorſtadt är de gamlas Batavodurum, ſom h TACITUS nämnes; och ehuru CELLARIUS hwad and gam

o) RIMB. l. c. p. 46. cfr. AD. Br. p. m. 6. & *Herigarium, quem tradunt etjam miraculis & virt tibus inſignem. - - qui tantam fidei gratiam meru ut potentia miraculorum & exhortatione doctri multa paganorum millia ſalvarit.*

p) GODEFR. Abbatis Gotv. Chron. Gotvis.

q) TESCHMAN Annal. Cliv. p. 183, och DITMA Diſſ. de Comit. Teiſterb. p. 189. 197.

r) Jämför a WORBURG T. XI. p. 292.

s) KRANTZ. Metrop. p. m. 12.

gamla orters lägen beträffar, går ſom oftaſt ifrån CLUVERIUS, är han likwäl deruti med honom af ena-handa mening t). Uti denna delen af Flandern, ſåſom når belägen intil Franko-Gallien, är Chriſtendomen worden tidigare bekant än hos oß, ſedan WILLEBRODUS och S. SVIBERTUS der predikade u); ſå at CAROLUS MAGNUS, under de Saxiſka fälttågen, merendels i Nimvegen och negden af Dorſtadt begick ſin Päſka-andagt. Orten undergick i den ſenare tiden plundring af Norrmännerna. När ſådant af LUDOVICUS år 833. ſkulle hämnas, drog han ſit läger til Nimvegen, ſäger en gammal Auctor v), och ſtadfäſter ſåledes Dorſtadt i des anförda läge; ty Nimvegen ligger åfwen inom det Teſtrebandiſka diſtrictet. Den Jutländſka Konungen HARALD reſte efter ſit döp igenom Dorſtadt öfwer Rehn-ſtrömen tilbaka til ſina länder. Hans broder ERICUS fick det af LUDOVICUS ſåſom en förläning, når han emottog den Chriſtna läran x). Denne Prinſen uppehöll ſig flera år i Dorſtadt; men miſtänktes omſidor af LOTHARIUS för under-

t) CELLARII Not. Orbis Antiq. L. II. cap. 3. p. 348. CLUVEN. Germ. Antiq. L. II. p. m. 171.

u) LEIBN. S. R B. T. II. p. 225. wid år 696. der Dorſtadt kallas grandis Vicus.

v) Chron. de Geſtis Norrmm. hos du CHESNE T. II. p. 524. 526.

x) AD. Br. H. Eccl. p. m. 6. cfr. Annal. Fuld. hos du CHESNE T. II. p. 550. och PITHOEI Ann. Fr. a. 857. cfr. LANGEB. ad RIMBERT. S. R. D. T. I. p. 438. hwaräſt en fullſtändig underrättelſe om denna orten ſtunes. item l. c. p. 440. hwaräſt underſökes om ERIC haft Dorſtadt i förläning. Cfr. GRAM ad MEURS. p. 115.

underhandling med ſina Landsmän; och blef af ſådan orſak detta Greffſkapet förluſtig; hwarom TORFÆUS berättar y), Dorſtadt beſkrifwes wid begynnelſen af det njonde Seculum ſåſom mycket talrik af Chriſtenhet z). Ty länge innan det Chriſtna namnet igenom CAROLI MAGNI förſorg kom at utbredas öfwer Saxen och det Norra Europa, togo de Chriſtna, hwilka här och där omkring des hedniſka delar kunde finnas, ſin tillflykt til Dorſtadt, den de anſågo ſom en friſtad undan hedningarnas förföljelſer. För de Scandiſka folken war denna wågen både lång och mödoſam; men en Siål ſom hungrar efter Guds ord, öfwerwinner alt ſådant. Man finner af RIMBERTUS, at både qwinnor och män ſom woro Chriſtne talade redan för ANSGARII tider om Dorſtadt, ſom en bekant ort; hwareſt de utan twifwel mycket wiſtades. Han betygar huruledes, förån Kyrkan i Slesvig af Konung ERIC, på ANSGARII begäran inrättades, folket ifrån Norden fant intet annat råd án at reſa til Dorſtadt eller Hamburg, når de åſtundade döpelſe a).

§. 2.

y) TORF. S. Dyn. D. p. 418. wiſar ur Ann. Fuld. ſamt PITHO. Ann. Fr. at denne ERIC, Konung HARALDS broder, ej bör blandas med denne Konungens efterträdare i Jutland, ſom hade ſamma namn.

z) RIMB. p. m. 74. Frideborg ſade til ſin doter: *Vade ad Dorſtadum. Ibi ſunt Eccleſiæ plurimæ & Sacerdotes ac clerici; ibi indigentium multitudo.*

a) RIMB. p. m. 90. ſäger om Slesvig; *multi enim ibi antea erant Chriſtiani; qui vel in Dorſtado vel in Hamburg baptizati fuerant, quorum quidam primores ipſius Vici habebantur.*

§. 2.

Låtom oß se Sweriges beſkaffenhet wid den tid,
i ledſaga wår ANSGARIUS därin. Detta landet,
s äldſta utseende wi redan i det föregående
ı med få ord beſkrifwit, hade sedermera och
de förflutna Secler något blifwit upodlat och
. Den allmännaſte indelning war nti Swea
Götha rike, som tilſammman tagne utgjorde Swea
, öfwer hwilket Upſala Konnng regerade. Sedan
: mera bleſ afröjt, och ſkogar minſkade, upkom
ing uti Nordanſkog och Sunnanſkog, efter twån-
ora ſkogar, Tiveden och Kolmorden, hwilka
likaſom klöfwo landet i twänne ſtora rymder,
nde tilſammans af många ſmå Riken: hwaraf
nera äro bleſna landſkaper. Swea Rike låg alt
anſkog, och begrep innom ſin widd Upland,
rmanland, Weſtmanland tillika med en ſtor del
alarna med mera; i anſeendet det förnämſta,
ın Öfwer-Konungarna där ägde ſäte; och Up-
af ſamma orſak den betydeligaſte orten ibland
eßa landſkaper. Helſingland utgjorde äfwen et
Rike Nordanſkog, hwarunder man begrep alla
länderna alt up til Ulo träſk, hwilka den tiden
lärer haſwa warit rikare på ſkogar och wilda
än inwånare. Man finner dem ſom med nog
lika ſkjäl wilja wiſa, at det gamla Qvenland,
et af ADAMUS Bremenſis omtalas, war fordom
l af detta Helſingſka Riket, och at Qvener wa-
:s äldſte inbyggare; hwilka ſedermera haſwa dra-
g alt mer och mera up i Norden, ſamt ånteli-

gen

gen stadnat uti de nu warande Lappmarker b). S
nanskog woro Göthernas Riken; hwarunder räk
des Öster- och Wester-Göthland, Småland, G
land, Öland, Wiken eller Bohus län, som i Sag
na kallas Alfhem, Halland, Skåne och Blekin
hwartil Ad. Br. i sin tid äfwen räknade Söderm
land, så at Birka, efter hans förmälan, war på
sidan des grens: men annorstädes woro Nerrike
Wermeland c), hwilka, belägna mitt der imell
synas hafwa utgjordt twänne små Herradömen
sig sjelfwa. Det är dock troligit at de fläste af d
Landskaps namn wid Ansgarii tid ännu icke känd
Uti detta widtbegrena landet funnos icke då är
många egenteligen så kallade städer; men desto fl
offer- och handelsplatsar, der menigheten samlat
hwaraf sedermera städer tilkommit. Adamus
nämner inom Götha Rike Scara d), en stor stad
sin tid: jämwäl Lund e), såsom en ganska mäg
stad af rikedomar, dem inwånarena hade förskaffat
medelst röfwerier i Westersjön, hwartil denna orten
närmare belägen til Öresund f), icke war obeqw

b) Dissertatio de Queulandia antiqua Ups. edita, p
von Jhre.

c) De woro kände i Ad. Br. tid, som kallar dem W
milanos. de Situ Dan. p. m 61.

d) Ad. Br. de Situ D. p. m. 60. *A qua* nemligen S
nia, *ferunt diebus septem perveniri usque ad civ
tem Gothorum magnam* Scarane: och p 61. A
Svedia, *ab occidente Gothos habet, & civitatem S
ranen.*

e) Loco citato p. m. 56.

f) Ad. Br. l. c. p. m. 56. *Promontorium Sconiæ,*

Uti Swea Rike är Upſala af des forna anſeende mycket ryktbar. Åt namnet är gammalt, och orten ſå wäl af de hedniſka offren, ſom åfwen af Öfwer-Konungarnas därſtädes tagna ſäten, ganſka märkwärdig, derom twiflar ingen; ánſkönt Upſala för ófrigit har förorſaket wåra Häfdateknare mycken wedermöda, när de hafwa welat ſtadga des ålder och läge hwarom redan något är förmäldt. Före Odins tid har namnet utan twifwel warit bekant, ſom af Sturlesson ſynes; men huruwida Upſala då redan, ſamt i de näſta Secler efter honom, har warit ſtad, eller alenaſt et offerſtälle och Konungaſäte, kan ej wara lika tydeligit. Jag tycker mig ſnart wilja biträda Cancellie-Rådet Lagerbrings lyckeliga gißning g) när han ur Adami Br. och Sturlessons ſkrifter wiſar, at Upſala ingenſtädes hos de gamla bliſwer kallad Stad, men at blotta namnet af dem anföres utan tillägg; hwilket ſällan ſaknas, då någon ſådan ort åſ dem nämnes. Hwaraf han ſlutar, at Upſala ej må räknas ibland Sweriges äldſta ſtäder, emedan fordom med detta namnet ej annat har warit utmärkt än allenaſt det ſtället der afgudahuſet ſtod, offren förrättades, Konungarna bodde, och de allmänna Riksmöten höllos. Forn-Sigtuna ſom hos Sturlesson nämnes,

eſt civitas Londona. *Aurum ibi plurimum, quod rapta congeritur piratico. Ipſi enim piratæ, quos illi Wichingos, noſtri Aſcomannos apellant.*

g) Diſſ. de Origine Urbium Ant. Sviog. Ad. Br. ord ſom där anföras, äro märkwärdiga: *Nobiliſſimum illa gens templum habet quod Upſola dicitur, non longe poſitum a Sigtuna civitate vel Birca.* Der kallas Upſala *templum*, men Sigtuna *civitas.*

nämnes, och Sigtuna belägen wid Mälaren i negden af Upsala tempel, war Odins egna säte, det hedningarna sedermera synes hafwa inrättadt, at blifwa en förnmr och täckelse för deras Upsaliska gudstjenst undan fienders anfall; af hwilka watnen och standerna den tiden upfyldes. Men oß tilhör allena at anmärka, det Sigtuna redan wid Asgarii tid har warit en stor och folkrik anläggning, hwilket så wäl med Rimberti som Adami Br. witnesbörd kan bestyrkas. Wi gå förbi Telge, nu Söder Telje, i negden af Stockholm, den ingen skulle räkna ibland Swea Rikes äldsta städer, om icke wår ofta åberopade Adamus Br. gåfwo dertil anledning; och hwars anseende torde hafwa warit stort nog, den tid Stockholm ännu ej war til; men fästa oß med desto mera upmärksamhet wid Birka, emedan den orten är i synnerhet innom wårt ämne

§. 3.

Björkö, som orten nu kallas, eller som den efter gamla tiden rättare torde böra nämnas, Birka har tilskyndat många mycken möda, hwad des läge och beskaffenhet angår. Det har aldeles förswunnit, lika som Vineta och Jomsburg i Venden eller Pomern så at des fordna rum nu icke annorlunda än gissningswis och på hafs botn kan utmärkas. Wid medlet af det tionde Seculum war Birka ännu til, då Ärke-Biskop Unni der wistades och dog. Men et Seculum der efter war det så ödelagt, at lemningar knapt syntes då Ärke-Biskop Adalbertus der wille igensöka Unnos reliquier h). Hadorph med flera, leda namne

h) Ad. Br. de Situ Regionum Sept. p. m. 62. Tun.

ſ et gammalt ord Birka, hwilket efter föregifning ſkulle
ntyda det ſamma ſom handla, emedan orten war en
ibland de förnämſta platſar för Utrikes handel. Nu
nera förkaſtas denna gißning aldeles, efter intet
wis finnes, at Birka och köpſtaga haft enahanda
ändelſe. Man gißar näſtan lyckeligare, at detta
amnet gömer ſig i ordet Borg, eller Borgarſtad,
ſom nämnes i företalet til Edda, der det ſäges at O-
in efter ankomſten til Norden, walde ſig en beſäſt
lats eller Borgarſtad, den han kallade Sigtuna, för-
modeligen Forn-Sigtuna i). Lämningar efter ſådana
Borgar finna wi ännu qwar i ſkogar och marker,
ſåſom Koms eller RAMUNDERS borg wid Söderköping,
ch förtiga många flera. Det är utom des bekant
f RIMBERTUS, at ſtället för handelens ſäkerhet ſkul,
ch til betäckning undan Vendernas ſå wäl ſom an-
ras ſtundeliga anfall och röfwerier ur Öſterſjön, med
ågot förſwarswärk efter tidens beſkaffenhet warit för
edd. Hwad läget angår, är allahanda gißadt. Man
ar ibland trodt, at intet Birka warit til, emot hela
lderdomens klara betyg. Än har man blandadt det
ed Borkholm, ſom ligger på Öland, än med Sig-
una, än med Stockholm. Underſtundom har man
ärknadt Birka ibland de äldſta Sweriges Konunga-
äten; åter deraf gjordt blott en hamn eller by, vi-

erjam occaſione itineris, Adalvardus, *diverſis Birkam, quæ nunc*, det war omkring år 1040, eller ſå, då AD. Br. ſkref, *in ſolitudinem ista eſt redacta, ut veſtigia civitatis vix appareant.*

i) Cfr. SN. STURL. H. K. T. I. p. m. 6. ſamt IHRES Gloſſ. Sv. T. I. p. 190. der Birka härledes af Byrg, Burgus, Borg. Se äfwen LANGEB. S. R. D. T. I. p. 445. Och SCHEFF. Upſ. Antiq. p. 19. af Barg är Borgare.

cus. Någondera af deßa gißningar måſte n
ſanningen närmaſt. Hwad oß angår, låta w
Br. wiſa oß wägen ſå godt han kan, emedan
efter ſit egna betyg, näſt EGINHARDUS och b
ſin tid, kände Öſterſjön och Målaren, der Birk
ſökas. RIMBERTUS kommer dertil, ſom ſjelf
tid war på ſtället, och fördenſkul bör tros i d
han anfört.

§. 4.

När Vender eller Öſterſjöiſke Vikingar ſom
wille löpa in uti ſjön Målaren och hjertat af
på ſamma ſätt ſom Norjes Konung OLOF de
lige ſedermera gjorde, tyckes det hafwa kunna
på twänne ſätt; antingen wid Agneſit, ſede
Stockſund kalladt; eller wid Telje; der Mä
efter all liknelſe, med Saltſjön fordom warit
manbunden; hwilket Stadens djupa belägenhet
lan twå högder, och ſundet wid Lina, me
ſammanſtädes beſinteliga och gamla feſtnings anlä
gen, nogſamt beſtyrker. Ty då Söderſluß i Stock
icke ännu war öppen, ſteg, ſom STURLESSON w
Målarens watn ganſka högt, hwarmedelſt de ſu
wattndrag, hwilka imellan Målarens många
och wikar nu äro trånga, den tiden måſte hafw
nits längt bredare och brukbarare; hwilket förd
hwad ſundet eller canalen imellan Målaren och Sa
wid det Kongl. Slottet i Stockholm under Norrbro
far, åfwen kan wara gällande. Hwarföre ock wår
tyckes gjöra ſjön Målaren til en wik utaf Öſterſjön
torde den fordom hafwa warit k). Icke längt de

k) AD. Br. Lib. I. cap. 50.

ſäger han, när han talar om Birkas och Upſalas belägenhet "gjör Beli en wik, ſom kröker ſig emot Norden, der en hamn finnes, beqwäm för alla, hwilka de "haſwen widt omkring beſegla; der Danſkar, Norrmän, Slaver, Semb'rer och flera folkſlag löpa in at "köpſlaga"; det war wißerligen Birca. Men hwaräſt i Mälaren? Mitt i Sverige, ſwarar han på ſamma ſtälle, och icke långt ifrån Upſala, men likwäl i Götha Rike l). Man bör märka, at wår Auctor wid utſtakningen af Sweriges landſkaper i ſin tid räknade Södermanland til Götha rike; ſå at grenſen af Öſtergöthland följde ſtranden af Belt alt ifrån Skåne til Birka, hwareſter Swerige tog wid. När han altſå lägger Birka mitt i Swea rike, tager han otwifwelaktigt Swea och Götha riken ſamfäldt. Således blef Birca öſter ut den ſiſta ſtaden, eller hwad det war, i Öſtergöthland. Men detta Birca war likwäl icke Sigtuna, om icke Forn-Sigtuna; ty när Adalvardus wiſtades i Sigtuna, bröt han af wägen, ſäger Adamus, och reſte för en handwänning derifrån til Birka at upſöka Ärke-Biſkop Unnos graf m). Fördenſkul woro Birka och Sigtuna otwifwelaktigt två ſärſkildta, men icke långt ifrån hwarandra belägna orter. När man nu i Mälaren wil igenſöka det gamla och ryktbara Birka, finner man i detta ſtora inſjöwatnet en liten Archipelag, ſå til ſägandes, i Norra och Södra Björkſjerden, eller det nu ſå kallade Swartſjö län och Ferentuna härad; hwilken beſtår

l) Ad. Br. Lib. 1. cap. 50. *Birca eſt oppidum Gothorum in medio Sveoniæ poſitum.*

m) Ad. Br. de Situ Regn. Sept. p. m. 62. *Tunc occaſione itineris diversis Birkam.*

af åtſkilliga mindre och ſtörre icke långt ifrån hwar-andra belägna öar, der Adelsö med derunder lydande Björkön, den förra ſtörre, den ſenare längre mindre, åfwen igenfås. Wid Björkön har man icke utan orſak fatt mycken upmärkſamhet; hwartil dels namnets likhet, Birka och Birkö, dels det företräde i ryktbarhet och anſeende, ſom denna fläck framföre den ſtora Adelsön fordom ägt, hafwa gifwit ſkälig anledning; emedan bägge Björk-fjärdarna af den lilla Björkön hafwa fått ſina namn, men ej af den i ſamma watn och när intil Björkö belägna ſtora Adelsön, hwilken med den förra fordom igenom en bro warit ſammanbunden. Wäg-rymden imellan deßa öar, ſamt Sigtuna och Upſala, är utom des icke längre, än at den aldeles med Ad. Br. och Rimberti beſkrifning ſynes inträffa; ſå at inwånarena i Birka, ora det ſtannits på Björkön, wigligen, då Konung Anund med de Danſka det ſamma beſtormade, kunde fl derifrån til Sigtuna, ſåſom en nära belägen ſta Men det ſtarkaſte och näſtan oomkullſtöteliga ſkäl i mit tycke, ſom beſäſter Birkas warelſe på Björkö kan tagas af de ſten-ſänkningar, med hwilka watne långt ut och näſtan rundt omkring denna ö ännu är upfyldt, ſom kan ſes på den af Kongl. Landtmäteri-Contoiret utgifna Chartan öfwer Mälaren. Sådana Hedenhös-minnen förſtöras icke lätteligen af tiden. Deßa förefalla nog tydeligen ögat, ſåſom med flit och af människjo händer tilredde, at gjöra ön ſäker för röfware-anfall; aldeles i likhet med hwad Ad. Br. derom märkeligen berättar n), när han talar

n) Ad. Br. Lib. 1. cap. 50. *Portum facit Barbaris gentibus, quæ hoc mare diffuſi habitant opabilem; ſed valde periculoſum incautis & ignaris ejusmodi locorum.*

t om hamnen wid Birka. "Den är ganſka farlig, iger han, "för dem ſom icke känna orten. Ty Birca-boarna, hwilka beſwärades af ſjöröfwares ſtröfwerier ſom oftaſt och til myckenhet, när de ej kunde med hårs magt och wapn ſtå dem emot, haſwa de med ſlughet och konſt bedragit dem; i det de upfyllde watnen deromkring til en ſträcka af wål mer än hundrade ſtadier, med hemliga ſtenhopar, hwaraf ſegelleden blef ganſka farlig ej mindre för inwånarena ſjelfwa än dem ſom ſtröfwa wille." Hwad kan wål bättre paßa tilſammans, än Birkas i denna delen ännu warande beſkaffenhet, och ADAMI nyß anförda eſkrifning, hwilken på intet annat ſtälle i Mälaren i til alla delar inträffar? Man har utom des på enna ö hittadt åtſkilliga lämningar, hwilka utwiſat, t derſtädes fordom någon betydande anläggning wait gjord, ſom likwål mer och mer med tiden förwinna. HADORPH i ſit företal til Björkö-rätten; MEHMER i des lilla Academiſka ſnilleprof om Birka o), LOCCENIUS i des handſkrifna beſkrifning om

Bircani enim, piratarum excurſionibus, quorum ibi magna copia eſt, ſæpius impugnati, cum vi & armis nequeunt reſiſtere, callide hoſtes aggrediuntur certe decipere. Qui ſinum maris impacati per centum & amplius ſtadia latentium molibus Saxorum obſtruentes, periculoſum æque ſuis ac prædonibus iter meandi fecerunt.

o) MEHNER de Birca p. 20. *Narrabant mihi a. præterlapſo incolæ Birca, & in Adelsö atate provecti & fide digni viri, aliquot ab hinc annis, quosdam ignoti generis ac conditionis illuc Stockholmia veniſſe, qui auxiliantibus ipſis, nocturno tempore, intra rudera regiæ magnam effoderant ciſtam, quam divitiis opplesam clam aſportarunt.*

Swerige p) upräkna mycket sådant. De til efter annan ur jorden upgrafda gullstycken samt ädla stenar; och bernsten, hwilken, fast sällan, på des strander upkastas q), tyckes icke desto mindre wara ojäf-

äktiga

p) LOCCENIUS i des descriptio Sveciæ Geogr. Hist. Facta jussu CAROLI XI. som ei är trykt, men hwilken jag äger i handskrift, säger p. 11. *Hodie de ea præter solum nomen nihil super est & parum indicii olim tam amplam urbem ibi exstitisse, nisi quod a latere boreali vestigia quædam fossarum urbis & portarum, qua parte per vallum transierunt, apparent; & passim in Agris & Campis acervi lapidum congesti ex ædibus & plateis urbis superstitum, unde magnitudo urbis haud obscure colligi potest, veluti generosus & Nobilissimus* FR. DAHLBERG, *tribunus militum, A. 1664. coram observavit. Hodie quatuor coloni insulam inhabitant, & urbis olim tam nobilis locum in formam agri redegerunt. Hoc vero observatione dignum est, quod incolæ illum agrum in quo olim pars urbis steterit, nunquam stercorant: quum tamen in eo optima seges nascatur. Contra alia pars agri eorum, quæ in altera & adversa parte insulæ jacet, secundo quolibet anno stercoranda est, si fructum ferre debeat. Incolæ loci subinde & quotannis fere passim aliquid auri, argenti, vel alterius metalli aut gemmarum in agro suo reperiunt. Ante octo ferme annos puella rustica nomine Christina Andreæ filia, frustum [illegible] auri aliquot gemmis, ut sarda, jaspide & achate stincti, in arato agro invenit. Torquem olim [illegible] veri simile* DAHLBERGIO *visum* &c.

q) ARENII Dissert. de Fierdhundra p. 33. *Satis fidem que testatur*, hoc scilicet quod supra dixit, *Succinum quod hodie prope hanc insulam invenitur, illudque, opinor, attulerunt Borussi vel alii; orta autem tempestate, navis aquis submersisse videtur; ideoque fluctu rùm evolvit lacus tale Succinum vel angulare vel [illegible]*

tiga wedermälen af deßa Öjamåns fordna handel. öpmans wiken hwaraf et af inloppen til Björkö mu bär namn, aſſtyrker icke denna tanka r). Blif- e då Björkö det gamla Birca, tils annorlunda med arkare ſkjål wiſas kan, efter den uråldriga traditio- ven, hwilken den gamle Olavus Petri i des handſkrefna Krönika åfwen beſtyrker. Hwad ortens

feratum, quod accolæ ad littora inſulæ colligunt. Och hos den ſamme p. 35. *Ingentes lapidum acervi & agger cum duabus portis adhuc conſpiciuntur. Agger iſte verſus aquilonem in edito collo ex gleba, lapidibus, ceſpitibusque in modum circuli eſt exſtructus, terræque ſpatium includens tantum, quantum uno per diem jugo boum exarari poteſt: hic altitudinis ulnarum ſex vel ultra adhuc eſt Porta ejus una in meridiem ſpectat, ubi urbs ædificata, altera vero in ſeptentrionem, unde pons utramque ripam, & inſulæ Eircenſis & Alsnöenſis conjunxit, cujus pontis pali in terram defixi adhuc cernuntur. Ad orientem Inſulæ tam multi ſunt tumuli, ut ſpatio trium horarum impoſſibile mihi fuerit inſulam, hanc dum perluſtrarem, eos numerare. Inter tumulos hoſce & urbem vallum quoque exſtruxerunt incolæ; ubi nihil aliud obſervatu dignum occurrit, niſi quod in vallo iſto quinque introitus, & ab unoquoque iſto introitu plateæ, recta linea ad oram lacus usque tendentes cernantur. Arx Regia in ipſa inſula Birceæ non fuit ædificata, ſed in Alſnö, ubi prope templum veſtigia ejus conſpiciuntur. Adeo que villa eodem in loco conſtructa adhuc ſervat nomen regiæ aulæ, Hofgården.* Och Mehmer in Diſſert. de Birca p. 8. *Superſunt clariſſima rudera Regiæ, aggeres, pontes ingentesque lapidum acervi, quos per Melerum navigantes quotidie contemplantur.*

r) Dahlbergs S. Ant. & Hod. der Björkö finnes aftagit. En annan liten Charta öfwer Björkö utgaf Landtm. Direct. C. Gripenhjelm i förra Seculo-

inwärtes beſkaffenhet angår, ſå är den angifwen ſom ganſka rik på folk och förmögna Köpmän s). Men at der funnits 14000. Mån ſtridbart folk, ſom Messenius och Pufendorff på Ziegleks enſamma och obefäſtade tro föregifwa, ſtrider emot all ſannolikhet; äfſkönt efter Vineras undergång, ſom Messenius t) äfwen utan angifwit wittne förmåler, denna ſtadens inwånare til Birka ſkulle hafwa bofördt. Stället har dock warit ganſka rymligt och anſenligit, ſåſom med Adelsö ſammanbundit, der håfwet, ſom man menar, wiſtades; ty hade det ſin egen Ståthållare, hwilken tillika war i Konungens råd. Många Riks-möten bleſwo der äfwen hållna, hwarom bägge wåra framkallade wittnen förmåla. För dem ſom wille beſöka Birka, war ingången ur Öſterſjön i Mälaren förbi Telje och igenom Lina ſund den kortaſte och beqwämaſte; ty ſåledes kommo de ſtrax in uti ſödra Björkö fjerden, der Birka efter all liknelſe war belägit. Wid ſynnerligaſt af alt är, at en Arabiſk Geograph ifrå Nubien, Muhammed ben Muhammed, el Scheri el Edriſſi uti det tolfte Seculum, ibland Swerigee ſtäder قلمار Calmár och سغطون Siktún äfwen wiſte at nämna برقاعة Birkage u). Det är ſwårt at

s) Rimb. Vita Ansg. cap. 16. & 25. *Ubi multi habitant negotiatores divites.* Så wittnar äfwen de Danſkas gamle Hiſtoricus Saxo p. m. 190. och 308. Han kallar Birka *oppidum veteri fama inclytum* i det 12. Sec. då han lefde; men då war likwäl Birka långt förut förſtördt.

t) Mess. Scond. Illuſtr. wid året 800. T. 15. p. 7.

u) Geogr. Nubienſis in verſione Gabr. Sionitæ & Joh. Hesronitæ.

at giſſa hwariſrån denna långwåga Auctor, längſt bort wid Nil-ſtrömen har hämtat detta; om ej i Spanien, der han någon tid wiſtades; eller at någon Swenſk Kors Herre ſom han frågat, talat ſådant för honom. Men ſlutom denna paragraph med det wackra epigramma, ſom S. Cancellie-Rådet Olof Hermelin uti ſin ſå kallade Hecatompolis Svionum ſkrifwit öfwer denna ryktbara orten;

Nunc ubi te quæram, tantum jactata per oras
Arctoas, Circæ? nunc ubi tanta lates?
Te ſplendore ſuis, quondam Melerus in undis,
Vidit piſcoſos irradiare lacus.
Nunc ubi? cæruleo cum non ſis merſa profundo,
Senſerunt rigidas num tua tecta faces?
Erranti dubia, per inhoſpita litora, puppe,
Monſtravit ſedes, inſula vaſta, tuas.
Obſtupeo jubeoque leves remeare carinas,
Ne laceret teneras fœda ruina genas.
Hic num Svecorum ſtetit alta potentia regum?
Hic an natales lex trahit alta ſuos?
Sic tibi, ſic conſtat tempus nocuiſſe malignum;
Id fueras quondam, nunc male pagus eras.

§. 5.

Det är ej ſärdeles bekant hwad i Sverige förehades wid denna tiden. Man kunde giſſa, at de Swenſke och Danſke Konungarna, ſåſom naboar, ſlägtingar och wänner gjorde et emot den Jutländſke Konung Harald. För öfrigit gingo de nu ſom måſt och talrikaſt ut med Normännerna at ſöka plundring och utrota Chriſtendom. Det bleſwo widlöftigt och mindre nöjſamt, om wi wille företaga oß

åt utreda alla de inweklade twiſter, ſom imellan Genealogiſterna förekomma angående den rätta Konunga-längden i deſſa åren. Ty dels finner man i de gamlas ſkrifter blotta namn upgifna, dels äro Scribenterna ganſka ſkilgagtige, ſå ofta deras namn ſkola föras til deras åtter; eller de få hiſtoriſka händelſer hwilka finnas, til perſonerna lämpas. Wi hafwa i annat råd, än at hålla oß faſt wid wår trogna Rimbertus, hwilken nämner twå Konungar under den tiden, då Chriſtendomen aldraförſt i Swerige började at predikas. Deſſa kallar han Biörn och Anund. När wi nu finna flera af ſamma namn, blifwer det åter ſwårt, at råka de ſanſkyldige. I begynnelſen af otta hundradetalet til medlet deraf, träffa wi twenne af det namnet Biörn. Den förſte är Biörn Järnſida, ſon af Ragnar Lodbrog, åttens ſtamfader och namngifware, om hwilken wi ofwanföre hafwa handlat v). Efter återkomſten, från England, då hans Söner ſins imellan delade den Nordiſka Monarchien, behöll Biörn Järnſida Swea och Gjötha länder, ſom åfwen redan är ſagt, och blef der ſtamfader til det Lodbrogiſka Konunga-huſet, af hwilken utan twifwel åfwen namnet Biörn i Langfedga-talen aldraförſt är inbragt, emedan wi icke framföre men wäl efter honom finna åtſkilliga ſom det burit x). Denne Biörn är uti de Utrikes hiſtorier bekantare än inom des egna Rike; emedan han på ſin tid war en ſkräck för

v) Cfr. Lib. I. §. 24. p. 158.

x) Hela denna Succeſſionen, ſtödjer ſig på det märkwärdiga tjugonde Capitlet af Hervarar Saga. Cfr. Wilde til Pufend. T. I. p. 295. ſeqq. [Langeb. S. R. D. T. I. p. 447.

för hela den wåſtra delen af Europa. Han ſynes redan wid det njonde Seculi begynnelſe hafwa upnådt en högre ålder ſom WILDE ſäger, än at han ſkulle anſes ſom regerande wid den tid, då LUDOVICUS PIUS trädde til regementet i Tyſkland. PUFENDORFF felar ſåledes, när han ſätter denne BIÖRN ſom ſamtiding med LUDOVICUS, och wid honom fäſter Chriſtendoms Epochen i wårt Fädernesland; hwilket WILDE i ſina anmärkningar wid hans Hiſtoria, på ſit ſätt, det är med ſtyrka bewiſar. Efter BIÖRN Järnſida y), har älſta Sonen ERIC fått rum för ſig, at et ögnablick kallas Konung, hwilket är alt hwad wi om dem weta. Hans yngre Broder REFIL wiſtades på ſjön med namn af Sjö-Konung. Näſtmaſt denna nämnes ERIC REFILS ſon och en BIÖRN ERICS ſon ſom ſyſkonebarn och ſam-Konungar. Den förre ärkjännes af alla för en ſtor Höfding året 814. ehuru hans tid icke länge warade; men den ſenare, nemligen BIÖRN, har förorſakat många Scribenter mycket bekymmer. Af ſomliga uteſlutes han aldeles ur Konunga-talet; andra med mera ſkjäl, anſe honom för ERICS broder och Medregent, emedan han i Hervarar Saga nämnes; men tro, det han, efter Lodbrogarnas wana, har öfwergifwit Fädernesländet, och är den ſamma BIÖRN, hwilken wid år 840. med des Foſterfader HASTING ſatte Europa i bäfwan för ſit frätande ſwärd; hwarom de Frankiſke tideböcker, faſt med någon oredighet i anſeende til år och namn, likwäl widlöftigt berätta.

Wid

y) WILDE i not. til PUFEND. nämner efter BIÖRN Järnſida, Asleich, och citerar Herv. S. cap. 2. der finnes likwäl ingen ſådan BIÖRN Jernſidas ſon, men nämnes endaſt twenne, BIÖRN och ERIC.

Wid åren efter 820. måſte man nödwändigt
na twenne ſam-Konungar i Swerige, ANUND
BIÖRN, emedan RIMBERTUS, ſom om dem witnar, i
kan jäfwas. När hans betyg jämföres med Kom
ga-längden uti Hervarar Sagans tjugonde Capit
bliſwer ſaken tydelig: ty wi träffa där ERIC
BIORN, afkommingar af de förr nämde; af hwil
ERIC dog ſnart och lämnade thronen til ſin ſon
NUND; hwarigenom BIÖRN på Haugi och hans brod
ſon ANUND, dem wi ſöka, kommo at ſammanſtö
Hwad åter Chronologien angår för deſſe twe
ſam-Konungar, tyckes den bliſwa otwiſwelaktig,
man med wißhet wet, at deras Efterträdare i Re
mentet ERIC, ANUNDS ſon, har lefwat på en tid
den Nyrrſke och ryktbare Konungen HARALD H
fager år 860. z); ty ſåledes komma BIÖRN och
NUND ſannolikt omkring år 820. at bliſwa samtid
gar med LUDOVICUS PIUS, och den Jutländſke
nung HARALD. När härtil lägges, at i wåra La
fedga-tal ingen annan ANUND och BIÖRN gem
ſamme förekomma, på hwilka tid och omſtändigh
ſig paßa, då tyckes ſaken bliſwa afgjord. SVEN
ſtridsſon gjorde ſamma berättelſe för AD. Br.,
beſtyrker hwad RIMBERTUS ſäger om ANUND
BIÖRN a). Det å följande ſida ſtående Sche
hwilket den flitige LANGEBECK med mycken nogg
het ſammanplockadt ur de gamla Langfedga-tal
Hervarar S., SN. STURL. och WILDE, kan tjena
redighet under läsningen b). §.

z) Hervarar S. p. 181. jämför med TORFÆI
Dyn. p. 62. och 222.
a) AD. Br. H. Eccl. p. m. 15.
b) Cfr. LANGEB. S. R. D. T. I. p. 447.

I. RAGNAR Lodbr.
† 794.

2. BIÖRN Jernſida
† 815.

3. ERIC I. regerade fort och lemnade riket til ſin brorſon.

REFIL Sjö-Konung, ſöre Brodren.

BIÖRN kom ej til riket.

4. ERICUS 2. † ſom tyckes barnlös.

5. FRICUS 2. Upſala Konung; dyrkades efter döden. cfr. RIMB. lefde fort.

6. BIÖRN til Haugi, Björkö eller Sigtuna Konung anno 829. cfr. RIMB. cap. 10.

7. ANUND eller EMUND a. 840. dref's ur Riket, men tog det åter med Danſk hjelp, a. 850.

8. OLOF a. 858. cfr. Rimb. cap. 23. och 26.

RING 935. cfr. Ad Br. L. I. c. 51. imellan denna och Olof torde Anund och Björn kunna ſättas, dem Ad. Br. åfwen nämner.

9. ERICUS 4. wid 860. åfwen kalla Upſalienſis.

BIÖRN lefde a. 880. regerade i 50. år.

ERIC och EMUND Björkö Konungar efter a. 936. cfr. Ad. Br. L. I. c. 51.

OLOF a. 932 - 964.

ERIC Segerſäll † 994.

STYRBIÖRN.

OLOF Skät-K.

Wid åren efter 820. måſte man nödwändwändigt finna twenne ſam-Konungar i Swerige, ANUND och BIÖRN, emedan RIMBERTUS, ſom om dem witnar, icke kan jäfwas. När hans betyg jämföres med Konunga-längden uti Hervarar Sagans tjugonde Capitel, bliſwer ſaken tydelig: ty wi träffa där ERIC och BIORN, afkommingar af de förr nämde; af hwilka ERIC dog ſnart och lämnade thronen til ſin ſon ANUND; hwarigenom BIÖRN på Haugi och hans broderſon ANUND, dem wi ſöka, kommo at ſammanſtöta. Hwad åter Chronologien angår för deſſe twenne ſam-Konungar, tyckes den bliſwa otwifwelaktig, när man med wißhet wet, at deras Efterträdare i Regementet ERIC, ANUNDS ſon, har lefwat på en tid med den Norrſke och ryktbare Konungen HARALD Hårfager år 860. z); ty ſåledes komma BIÖRN och ANUND ſannolikt omkring år 820. at bliſwa ſamtidingar med LUDOVICUS PIUS, och den Jutländſke Konung HARALD. När härtil lägges, at i wåra Langfedga-tal ingen annan ANUND och BIÖRN gemenſamme förekomma, på hwilka tid och omſtändigheter ſig paßa, då tyckes ſaken bliſwa afgjord. SVEN Eſtridſon gjorde ſamma berättelſe för AD. Br., och beſtyrker hwad RIMBERTUS ſäger om ANUND och BIÖRN a). Det å följande ſida ſtående Schema, hwilket den flitige LANGEBECK med mycken noggrannhet ſammanplockadt ur de gamla Langfedga-talen, Hervarar S., SN. STURL. och WILDE, kan tjena til redighet under läsningen b). §. 6.

z) Hervarar S. p. 181. jämför med TORFÆI Ser. Dyn. p. 62. och 222.
a) AD. Br. H. Eccl. p. m. 15.
b) Cfr. LANGEB. S. R. D. T. I. p. 447.

I. RAGNAR Lodbr.
† 794.

2. BIÖRN Jernſida
† 815.

3. ERIC I. regerade kort och lemnade riket til ſin brorſon.

REFIL Sjö-Konung † före Brodren.

BIÖRN kom ej til riket.

4. ERICUS 2. † ſom tyckes barnlös.

5. FRICUS 3. Upſala Konung; dyrkades efter döden. cfr. RIMB. lefde kort.

6. BIÖRN til Haugi, Björkö eller Sigtuna Konung ánno 829. cfr. RIMB. cap. 10.

7. ANUND eller EMUND a. 840. dref's ur Riket, men togs det åter med Danſk hjelp, a. 850.

8. OLOF a. 858. cfr. Rimb. cap. 23. och 26.

RING 935. cfr. Ad Br. L. I. c. 51. imellan denna och Olof torde Anund och Björn kunna ſättas, dem Ad. Br. åfwen nämner.

9. ERICUS 4. wid 860. åfwen kalla Upſalienſis.

BIÖRN lefde a. 880. regerade i 50. år.

ERIC och EMUND Björkö Konungar efter a. 936. cfr. Ad. Br. L. I. c. 51.

OLOF a. 932 - 964.

ERIC Segerſäll † 994.

STYRBIÖRN.

OLOF Skät-K.

§. 6.

Wi hafwa således igenletat sam-Konungarne ANUND och BIÖRN, hwilka hos RIMBERTUS nämnas. Den förre uppehöll sig utan twifwel i Upsala wid afguda-offren; den senare, eller BIÖRN, lefde, säger Auctor til Hervarar Sagan c) på sin gård Haugi, hwaraf han är kallad BIÖRN ad Haugi, at skiljas ifrån andra Konungar af samma namn. Om deras regementen och förehafwande weta wi föga. BIÖRN måste hafwa warit älskare af wisor, ty i hans hof wistades BRAGI Skald. Det tyckes för öfrigt, som bägge desse sam-Konungar täflat med hwarandra; ty man märker af RIMBERTUS, at ANUND imellan åren 829. och 840. har warit drefwen ur Riket, och bragt i nödwändighet, at söka Danskt beskydd. Det synes åfwen hurusedes BIÖRN en annan gång, under samma tid har warit borta och ANUND wid styret. Konung BIÖRN wistades mycket på Alsnö, i negden af Birca. År 828., under den tid ANSGARIUS uppehöll sig i Riustri hos den Jutländska Konung HARALD, infölle i Swerige sådana omständigheter, medelst hwilka Konung BIÖRN blef föranlåten at skicka en legation til Kejsar LUDOVICUS PIUS. Man wet icke anledning

c) Hervarar S. p. 180. Om detta Haugi talar VERELIUS intet i noterna til Sagan. PERINGSK. i Mon. Uller. p. 324. nämner dertil Höga, en bondeby nu för tiden wid Upsala; der några märken finnas efter gammal stenbyggnad, wid en hög, som kallas K. BIÖRNS hög; hwilket namn förmodeligen icke är äldre än PERINGSK. sjelf. WILDE til PUFEND. nämner Hätuna, en gård i Hätuna Socken i Upland icke långt ifrån Sigtuna. T. I. p. 309.

ledningen dertil; ty RIMBERTUS nämner intet mera än blott om des affändande. Det är likwäl icke otroligit at den har kunnat angå twiſtigheter begge ſam-Konungarna imellan; ty CAROLUS MAGNUS hade ſatt ſig och ſin ſon uti den öfwermagt och det anſeende i Europa, at alla mindre Konungar och Furſtar, under ſina miſshälligheter ſökte dem ſåſom ſkiljesmän. Man läſer hos EGINHARDUS d) huruledes twenne Slaviſke Prinſar, hwilka kifwade om Regementet öfwer Wilſerna, år 823. inſtälde ſig hos LUDOVICUS PIUS i dylikt ärende. Eller om man ſkulle tro, at denna legationen i någon måtta har rört de Jutländſka ſakerna, nemligen miſsämjan imellan HARALD och GOTTFRIDS ſöner. ANUND och BIÖRN woro hedningar, ånſkjönt, ſom wi ofwanföre anmält, många Chriſtna redan funnos i Riket. Ty hwad PERINGSKJÖLD föregifwer om Konung BIÖRNS Chriſtendom, ſamt huru han på Häga wid Upſala, ſkal haſwa hemligen haft en Kyrka inrättad för Chriſten Gudstjenſt e), det äger en mera än lös grund. Huru kunde detta ſkje hemligen? det är icke eller ſannolikt, at hedningarna ſkulle ſådant tåla, brede wid ſit Upſaliſka afguda tempels murar. De gamla mynt med runan B. ſamt et korſ eller kyrka, ſom BRENNER f) förer til denna Konung BIÖRN, ſåſom teckn af hans Chriſtendom, äro märkwärdiga, ehuru de icke bewiſa det han åſtundar. Ty de höra otwiſwelaktigt til en yngre tid, och B. kan ſå ſnart betyda en yngre BIÖRN, ſlag-

d) Du CHESNE Sc. R. Fr. T. II. p. 266.

e) PERINGSK. Mon. Uller. p. 324.

f) BRENN. Theſ. Num. S. p. 2. 3.

ſlagnings ſtället, myntmäſtarens nam, eller något an nat, hwilket meråndels är WILDES tanke g).

§. 7.

Sådant war Chriſtendomens tilſtånd i wårt Fäderneſland, når den Swenſke Konungens ſändebud år 828. h), ankom til Kejſar LUDOVICI PII hof. Der ſkedde ibland andra, åfwen föreſtällning huru gan ſka wäl det woro, om Preſter ſändes til Swerige, at predika Evangelium. RIMBERTUS nämner twetydigt och juſt icke uttryckeligen, hurumwida den Swenſke Konungens legater, af ſin Herre haft befallning om någon ſådan ſak. Icke ens antingen deſſe warit ſände af ANUND eller BIÖRN, men endaſt huruledes de under anmälandet af andra ſig updragna ärender, åfwen föllo i det talet, at i Swerige funnos många, ſom woro hugade för den Chriſtna läran, ſamt at deras Konung ſkulle icke illa anſe om Preſter ditſändes i). Det ſynes icke likt, at ANUND eller BIÖRN, ſom bägge woro hedningar, ſkulle af egen drift hafwa nitälſkat för den lära hwilken de icke kände. Legaternas föredragnings ſätt ut wiſar det ſamma. Man tänker utom des, at den Swen

g) WILDE til PUFEND. T. I p. 312. 315.

h) LANGEB. ſäger a. 829. cfr. S. R. D. T. I. p. 442

i) RIMB. V. ANSG. p. m. 40. *Interim vero contigit legatos Sveonum ad memoratum Principem veniſſe* LUDOVICUM; *qui inter alia legationis Suæ mandata, clementiſſimo Cæſari innotuerunt eſſe multos in gente ſua qui Chriſtianæ religionis cultum ſuſcipere deſiderarent. Regis quoque ſui animum ad hoc ſatis benevolum, ut ibi Sacerdotes Dei eſſe permitteret; tantum ejus munificentia mererentur, ut eis prædicatores deſtinaret idoneos*

Swenſka Konungen i ſådan händelſe måtte utan twifwel ſå ſnart Preſter ankommo hafwa låtit döpa ſig, eller åtminſtone underwiſa ſig i läran *). Det har kunnat hända, antingen at legaterna woro hemlige Chriſtne; och ſåledes af egen böjelſe gjorde en ſådan ärindran, i ſynnerhet när de af ſakernas ſammanhang och ſin Konungs omſtändigheter torde hafwa ſedt, det han i anſeende til Keiſſaren icke ſkulle deröfwer mißnöjas; eller at Ståthållaren i Birka HERGEIR, om hwars tidiga Chriſtendom ingen twiflar, gifwit dem denna hemliga befallning; kanſkje ock Konungen ſjelf, utan at uppenbarligen willa ſynas. Ja det ſkulle kunna wara händt, at LUDOVICUS ſom hade ſit hufwud fult af Nordens omwändelſe, och redan i Jutland det wärket företagit, där ANSGARIUS efter haus befallning m wiſtades, har welat gjöra med den Swenſka Konungen, ſom med HARALD war ſkjedt; nemligen bina det Politiſka intereſſet tilhopa med förſamlingens; ch at han ſåledes ſjelf til detta ſamtal gifwit tilille. Så mycket kan man med wißhet häraf ſluta, t legaterne ſjelfwe warit den Chriſtna läran tilifne, och at den i följe deraf, ſinom den förnämare elen af nationen war liden. ANSGARIUS fick då et ſtigt bud, at innan han hunno raka ſig, et brukegit taleſätt hos de gamle, då något ſkal uttryckas m med ſtor haſt bör ſkje, ſkulle han ſkynda ifräniuſtri til Aken, där LUDOVICUS wille ytterligare rklara honom ſin befallning. Han hade något öfer twenne år uppehållit ſig wid HARALDS ſida en-

*) At ſådant har ſkjedt menar VASTOVIUS och efter honom MESSENIUS. Men en ſådan märkelig omſtändighet wpro af RIMBERTUS icke förtegad.

ſäm, ſedan AUTBERTUS med döden afgick. Nu ut-byttes han emot en annan Munk wid namn GISLEMARUS, ſom ur Corbeja på Kejſarens befallning ſkulle gå til Riuſtri, at wiſtas hos K. HARALD, och föreſtå den derſtädes nyß inrättade lilla Schola: ehuru föga i ſjelfwa Danmark wid denna tiden kunde uträttas til Chriſtendomens nytta, för imellankommande krigs oroligheter och Konungens wederwilja. ANSGARIUS fick befallning at följa legaterna til Swerige, i ſällſkap med Munken WITMARUS, ſom ännu war Rector wid S. PETRI Schola i det gamla Corbeja k). LUDOVICUS gaf dem förâringar til Sweriges Konung ſåſom tecken af wänſkap, och at ſkaffa Predikanterna förtroende wid deras ankomſt. ANSGARIUS tog åfwen med ſig förråd af andeliga böcker, ſom wid tilfällen kunde bliſwa honom gagneliga och gaf ſig med ſällſkapet på wägen. Om denna reſan har länge warit en fåfäng ſkriftwäxling imellan Swenſke och Danſke Scribenter. De ſenare ſätta någon heder deruti, dereſt bewiſas kunde at ANSGARIUS tagit wägen igenom Danmark til Swerige, ſom ADAMUS Br. ſkrifwer l), på hwilken de i detta målet lita. Wâra deremot undwika en ſådan tanka, emedan RIMBERTUS tyckes likaſom gjöra någon ſkilnad imellan GISLEMARI Danſka och ANSGARII Swenſka reſor. Jag för min del tror dock at de förre haſwa ſammo likhe-

k) Denne WITMARUS lefde ännu når RIMB. ſkref ANSG. lefwerne. cfr. BENZ. not. ad VASTOV. p. 4.

l) Ap. Br. Hiſt. Eccl. p. m. 6. *Intrepidus Athleta Ansgarius aſſumtis ſecum fratribus Gislemaro & Wisbmaro gaudens pervenit in Daniam. Ibi relinquens Gislemarum Haraldo; ipſe cum Wishmaro in Sveciam tranſfretavit.*

heten på sin sida; men säger dock likwäl intet mera, än at ANSGARIUS med WITHMARUS reste til Sweige, ty mera säger icke wår myss anförde trowärdige Auctor. Hwad är det mera, emtingen man reser Ekesjö eller Jönköpings wägen ifrån Lund up til Stockholm, allenast man kommer dit; eller om ANSGARIUS seglade ur hamnen wid Slesvig öfwer Belt til Skåne, samt gick derifrån til fots til Birka; eller om han for på Rhen- eller Weser-strömen, öfwer Britanniska hafwet och Belt, eller tog wägen igenom Wenden, och ur hamnen wid Jomburg lät sätta sig öfwer til Scandiska stranden m)? Det är et misstag af större betydelse, då en del äldre Scribenter, förledde af LUPOLDUS Babenburgensis n) och JOH.

m) Cfr. LANGER. S. R. D. T. I. p. 443. förswarar resan igenom Danmark. En annan tanke läses derom hos C. le COINTE i des Ann. Fr. T. 8. p. 80. Legati Sveonum, *cum Corbejenſes Monachos in Sveciam ſecum ducerent, Moſæ fluvio ſe commiſerunt, ut ſecundo flumine deferrentur in oceanum; ſed antequam oceanum ingrederentur, in piratas inciderunt. Ideoque, mutato conſilio, non per oceanum & mare Balthicum, ut antea ſtatuerant, ſed per Germaniam & Daniam in Sveciam terreſtri perrexerunt itinere, navigioque transierunt interjacentia tantum maria ſeu freta, quorum unum Juthiam & Fioniam, alterum Fioniam & Selandiam & Scaniam interjacet.* Detta låter just icke otroligt, och tyckes slå någorlunda in med de stora beswärligheter ANSGARIUS och hans resekammerat utstodo; men är dock en gissning; ty Auctor nämner ej hwarifrån han sådant wet.

n) Denne Auctor kallas orätt af många Lubenburgensis. cfr. TENZELII Bibl. Curiosa ad a. 1704. p. 911. Han war Munk i Fulda, och omkring år 1340. Biskop i Bamberg; och skref en bok de *Zelo Religionis*

Magnus, ſom honom följer, ſöra Ansgarh Swenſka reſa til år 816. utan twifwel af den orſak, at de icke kunna beſtrida hans wiſtande i Danmark, imellan åren 826. och 829. Men de haſwa icke derwid beſinnat, huru otjänlig en femton års pilt wore, at företräda et Apoſtla-ämbete, ſom emot dem med ſkäl ifrån den Danſka ſidan plägar anmärkas o).

§. 8.

Ansgarius med ämbets-brodren, jämte de Swenſka ſändebuden, ſtego på et Köpmans ſkep, ſom ärnade ſig til någon af de Nordiſka Handels ſtäder. Men då de knapt hade afgjordt halfwa wägen, antaſtades ſkeppet af Wikingar eller Sjö-röfware, med hwilka wattnen den tiden woro ſnart ſagt öfwerhölgde. Under de förſta anfallen förſwarade Köpmännerna ſig manligen, ſå at fienden måſte taga flycken: men då han ſedermera lopp förbittrad tilbaka; föll både ſkep och folk i hans händer. Ansgarius förlorade wid detta beklageliga tilfället, måſt alt hwad han ägde, jämte ſkänkerna och ſtörre delen af de böcker han tagit med ſig; men behöldt medelſt flygt liſwet ſom et byte tillika med Witmarus; ſå ſnart ſkeppet af de ſegrande war förd til ſtrand. Rimbertus nämner icke ſtället der detta timade; icke eller om de Swenſka ſändebuden kommo undan faran; det man likwäl

Veterum Galliæ Regum & Germaniæ Principum, med många ſcl. *Quo ofcitante ſæpe ofcitavit* Joh. Magni ſäger Benzel. i not. til Wastov. p. 4. Detta har redan Loccenius anmärkt i ſin tid. Hiſt. Sviog. ed. Lipſ. p. 861.

o) Mollerı Cimbr. Lit. T. II. p. II.

likwäl kan sluta af hela sammanhanget. Så snart sällskapet war bragt i säkerhet börjades dem imellan en öfwerläggning om de skulle fortsätta resan til fots, eller wända tilbaka. Af senare meningen woro de öfrige. Men deße Apostlar ärindrade sig JESU yttrande hos LUCAS: "at den som sätter sin hand til "plogen och ser sig tilbaka, han är icke beqwäm til "Guds Rike." De mißtröstade ej om utgången af sit förehafwande änskönt begynnelsen syntes swår och bekymmersam. I synnerhet war ANSGARIUS outröttelig, emedan han tänkte at et lyckosamt slut war honom redan förut förkunnat. Igenom skogar och ödemarker, öfwer älfwar och träsk, efter mångfaldig wedermöda, dels til sjös dels til lands, wunno de änteligen allesammans hamnen wid Birca uti Swea Rike p).

§. 9.

At Birca wid denna tiden war en ganska folkrik ort, är oß redan bekant. Wi weta äfwen huruledes HERGEIR derstädes förde befälet som Ståthållare, och at Konung BIÖRN, antingen i Birca eller på Alsnö i närmaste granskapet wistades. De Swenska Legater, med hwilka ANSGARIUS och WITMARUS woro i sällskap gjorde berättelse om förloppet af förrättningen, samt til hwad ända deßa främmande Män woro ankomne. Konungen emottog dem efter

 önskan,

p) RIMB. V. ANSG. p. m. 44. *Cum gravi itaque difficultate pedibus hic per longissimam viam incedentes, & ubi congruebat interjacentia maria navigio transeuntes, tandem ad portum regni ipsorum qui Birca dicitur pervenerunt.*

önſkan, ſäger RIMBERTUS. ANSGARIUS begärade Konungens loſ at få predika Evangelium i hans Rike. BIÖRN öfwerlade med ſit Råd eller förtrogna angående denna anhållan q), och gaf honom frihet at tala med menigheten om den Chriſtna läran, ſamt ſina underſåtare at eho af dem ſom wille, ſkulle få den ſamma antaga. Deraf ſynes at Konung BIÖRN, ehuru icke uppenbarligen, hyſte dock benägenhet för den lära de predikade. Man torde åfwen af hans upförande kunna ſluta, at han i Riket måtte hafwa ägt ſtörre myndighet, eller warit mera rådande, än en under-Konung kunde tillkomma. Detta har fördenſkul mäſt hända wid den tid, då ANUND, dreſwen af Thronen, icke war i landet tilſtädes; men wiſtades i Danmark ſom flygting; hwarom RIMBERTUS på et annat ſtälle talar r). Ty man har all anledning tro, det Konung ANUND mycket nitälſkade för den gamla hedniſka läran och Upſaliſka Gudstjenſten, ſåſom menigheten behageligare, emedan han hade folkets tilgifwenhet högeligen af nöden emot BIÖRN ſin medtäflare. ANSGARIUS fant i Birca för ſig en liten Chriſten förſamling af ätſkilligt folk, främ-

q) RIMB. V. ANSG. p. m. 44. *Ubi benigne a Rege, qui* BÖRN *vocabatur, ſuſcepti ſunt, miſſis ejus referentibus qua de cauſa advenerint. Cognita igitur legatione eorum, & cum ſuis de hujuſmodi negotiis pertractans fidelibus, omnium pari voto atque conſenſu, dedit eis licentiam ibi manendi & Evangelium Chriſti ibi prædicandi; conceſſa libertate, ut quicunque vellent eorum doctrinam expeterent.*

r) RIMB. l. c. p. 64. *Peridem fere temporis accidit, ut etjam quidam Rex Sueonum nomine* ANOUNDUS *ejectus Regno Suo apud Danos exul fuerit.*

främmande fångär och Swenſka, hwilka på andra orter hade lärdt at känna ſin Frälſare. Deras Hufwud-Man war HERGEIR, ſom tillika med de öfrige, nu emottog deſſe Lärare, ſåſom af himmelen oförmodeligen ſände, dem til upmuntran och hugſwalelſe. Han lät ſig ſtrax döpa, ſäger wår RIMBERTUS, och förblef ifrån den tiden, icke allena en oföränderlig JESU namns bekännare, men ſå länge han lefde, äfwen en pålitelig ſtöd för de Predikanter, ſom til Fäderneslandet anlände, under alla hedningarnas raſerier och upwäxande förföljelſer. ANSGARIUS och WITMARUS, drögde et och et halft år s) i Birca, där de utan twifwel mycket uträttade til JESU åra, ändſkönt intet mera derom finnes anteknat, än at under denna tiden den förſta Chriſtna Kyrka i Riket bleſ bygd, på Ståthållaren HERGEIRS egen bekoſtnad och arfwegods t); men ſåledes förmodeligen icke efter någras mening innom det trånga Birca der han inga gods kunde äga; om icke RIMBERTI ord ſkola tagas i den mening ſom WASTOVIUS u) dem tyder, nemli-

s) Så böra orden hos RIMBERTUS utan twifwel förſtås når han ſäger, *peracto itaque apud eos altero dimidio anno*, ſom loppet af Hiſtorien tydeligen wiſar. GUALDO ſom har ſatt Vita ANSG. efter RIMBERT. uti latinſka Verſer, har tagit deſſa orden orätt når han ſäger: *per ſenos menſes*; hwaraf ſom tyckes, le COINTE Annal. T. VIII. p. 114. har blifwit bedragen. AD. Br. har tagit dem för et år. cfr. LANGEB. S. R. D. T. I. p. 448.

t) RIMB. l. c. p. m. 46. *Ipſe namque* HERIGARIUS *in hæreditate ſua non multo poſt eccleſiam fabricavit, & in Dei ſervitio ſemet ipſum religioſiſſime exercuit.*

u) WAST. V. ANSG. p. m. 11. *Ædes proprias in Eccleſiam convertit.*

gen at han anwände och förbytte ſit hus til en Kyrka. PERINGSKJÖLD ſätter des läge på Munsö v), i ſamma negder; emedan den Kyrka ſom der ännu ſtår, med des gamla och runda ſtenbygnad, mera ſkal likna de forna Romerſka Amphitheatrer, än andra Chriſtna Kyrkor, hwilka omkring Chriſtendoms tiden i detta Riket bygdes. ÖRNHJELM x) yttrar ſig förſiktigare, när han ſäger, det denna Kyrkan bygdes antingen utom eller innom Birca, ty det rätta ſtället lärer nu mera ſäſängt ſökas.

§. 10.

Någon torde med ſkjäl fråga hurn deſſa Nordens förſta Lärare, ſom woro Fransmän hafwa kommit til rätta med at predika för de Swenſka. Här

BOLES-

v) PERINGSK. Mon. Upl. p. 66. *Idem* HERIGARIUS, *pio ſtimulatus zelo, ex facultatibus quas proprias habebat templum Chriſtianum prope Metropolim* Bircam, *intra prædii paterni limites exſtrui curavit. Suſpicantur id ipſum in Munsöa, omnium quæ in Svecia ædificari cœperunt haud dubie primum; ſiquidem antiquiſſimæ ſtructuræ, qualia Romanorum amphitheatra, ſervat formam rotundam.*

x) ÖRNH. H. E. S. p. 19. *Scilicet* HERIGARIUS *in paterno fundo intrave aut extra Bircenſe oppidum non adeo liquet, primus in Svecia ſuo ſumtu templum Chriſto fecit erigi; quod ligneum ne fuerit, an ex ſolido rudique ſaxo, ſicut pleraque noſtratium antiquiſſima, item an adhuc & quo nomine ſuperſit, deſtituti idoneis argumentis quæ ſequamur, dicere non poſſumus, niſi ſi in ipſo oppido fuit, quod poſt* RIMBERTUM *tradiderunt aliqui.* WAST. V Ag. p. 11. AD. Br. H. E. L. I. c. 36. & 31. Men RIMB. ſäger icke at det war innom ſtaden.

Boleslaus, Konung i Påland, en lång tid häreſter wille ſända Präſter til Slaverna i Pomeren, har han, ſom wi läſe, dertil tidigt malt ynglingar, hwilka ifrån deras ungdom bleſwo tilhållne at öfwa ſig i Vendernas ſpråk y), men wid detta tilfället ſkedde reſan ſå ſkyndſamt ſom oförtänkt. Örnhjelm menar det Frankiſkan och Tyſkan den tiden ännu med de Nordiſka ſpråken har haft ſådan likhet, at deſſa folken utan möda kunnat tala tilſamman z). Detta lärer likwäl mången ſwårligen tro, ehuru ſant det kan wara, at ſpråken til ſin uprinnelſe woro enahanda. Af den gamla Frankiſkan haſwa wi några lämningar ſedan deſſa tider. Och hwad Swenſkan angår, emedan Swerige alt ifrån Odins tid hade förblifwit orubbat, eller med främmande oblandat, ty war åfwen Aſa-målet, eller Swenſkan, hwilken efter Isländarnas berättelſe af honom införde, då tämmeligen oförändrad, ſamt til en god del ſådan, ſom wåre Dale-karlar uti Orſa, Mora och Elfdals Förſamlingar, hänna än i dag tämmeligen bibehålla. Men med Frankiſkan förewette det långt annorlunda. Uti Gallien talades Latinen något blandad med den gamla Celtiſkan och Frankiſkan meråndels intil det åttonde Seculum. Wid CAROLI MAGNI tider, war den redan ſå förändrad, at deraf hade upwäxt et nytt ſpråk, hwilket til ſkilnad ifrån Latinen blef kallat Lingua Romana, la langue Romance eller Ruſtique Romaine, och talades af alla ſom Modersmål. Man har anmärkt huruledes trenne ſpråk då

y) Æpini Diſſert. de Mechl. a Gent. ad Chr. conv. p. 47.

z) Örnh. H. E. S. p. 25.

i Frankrike brukades; nemligen det Romanſka ſåſom landets tungomål; Tyſkan af de Förnämare och wid Hofwen, Latinen inom det Andeliga Ståndet och wid Gudstjenſten a). ADALVARDUS Abboten i Corbeja berömmes af RADBERTUS b) deraf at han talade deſſa språken ganſka wäl. Man har således anledning at tro det ſamma om hans lärjunge ANSGARIUS. Prefterna predikade ej oftare på Latin, än då deras åhörare woro af det andeliga ståndet, men brukade det Romanſka ſpråket då de talade med menigheten. Ty befalte åfwen Synodus i Tours år 813. at Biſkoparna i Gallien och Tyſkland ſkulle wara förſedde med ſamling af predikningar, öfwer åtſkillige til Gudaktigheten hörande ämnen, dem de borde öfwerſätta uti det allgemena Romanſka ſamt Tyſka språken, på det at alla ſå wäl i Gallien ſom Germanien, måtte kunna göra ſig nytta deraf c). Således har

a) Cfr. HUÆTII Lib. de Orig. Fab. Roman. item Singul. Hiſt. & Litteraires T. I. p. 114. ſamt dû CHESNE S. R. Fr. T. II. p. 385.

b) PASC. RADBERTI vita ADALV. *Quis ſine mentis ſcrupulo poterit epiſtolarum ejus nitorem eloquentiæ recitare? Quem ſi* vulgo *audiſſet dulciſluus emanebat; Si vero idem barbara, quam* Ruſticam *dicunt, lingua loqueretur, præeminebat claritatis eloquio; quod ſi* latine *jam ulterius pro aviditate dulcioris non erat ſpiritus.* GERARDUS en Munk ſom Sec. XI. gjorde ſammandrag af Vita ADALVARDI yttrar ſig klarare: *Qui ſi vulgari id eſt* Romana *lingua loqueretur, omnium aliorum putaretur inſcius; - - Si vero* Theutonica, *enitebat perfectius? ſi* latina *in nulla omnino abſolutius.*

c) Syn. Turen. Acta hos HARDUINUS T. IV. p. 1025.

har den så kallade Romanſkan, Lingua ruſtica Romana, warit Ansgarii modersmål, såſom Fransman til des bord; men efter tidens bruk, har han utan twifwel åfwen förſtådt och talat den gamla Tyſkan; hwilken likwäl föga kunde tjäna honom til hjelp när han ſkulle predika i Norden. Då wi nemligen jämföra Otfridi Frankiſka öfwerſättning af Evangelierna eller Notkeri Tyſka af Pſalteren, med den gamla Swenſkan, eller med Isländſkan om så behagas, lära wi ſnart finna huruwida Ansgarius och Hergeir utan hjelp af tolk, ſkulle föga bättre hafwa förſtådt hwarandra, när de hwardera talade ſit modersmål, án en Tyſk och en Swenſk nu för tiden; ty ánſkönt de til ſtammen äro ſlägt, ſkiljas de likwäl medelſt dialect-brytningen mycket i talet d). Några hundrade års tiderymd, gjör hwad tungomålen angår, en ſtor ſkilnad dem imellan; och ánnu större wid den tiden, då ánnu ſpråken icke medelſt ſkrift och tryck, ſåſom ſedermera blefwo fäſte. Men wi bliſwa ſnart hulpne ur owißheten när wi beſinna, huruledes Ansgarius ſnart hela tre åren uppehöll ſig i Jutland ibland Konung Haralds Hof-Män, där han länge hade öfwat ſig i ſpråket, med underwisning för Danſk ungdom, ſamt ſåledes warit nödſakad at gióra ſig bekant med deßa Nordiſka tungomålen

det befalles hwar Biſkop *ut habeat homilias continentes neceſſarias admonitiones, quibus ſubjecti erudiantur: id eſt, in fide Catholica, pro ut capere poſſunt, & ut easdem homilias quisque aperte tranſferre ſtudeat in* ruſticam Romanam *linguam aut* Thudiſcam.

d) Cfr. Grams Ströme af Danſke ord, uti Act. Soc. Hafn. T. V. p. 128.

målen, en rum tid för än han gick til Sverige. Man kunde lägga dertil, at, som Rimbertus betygar, mycket Swenſkt folk för Chriſtendomens ſkull, länge för Ansgarii ankomſt til Sverige hade wiſtats i Dorſtadt; hwarföre de Utländſka språken icke torde för dem hafwa warit aldeles främmande.

§. 11.

Sedan Ansgarius och Witmarus hade drögt i Swea Rike ett och ett halft år, reſte de tilbaka e). Man finner intet tekn dereſter, at någondera af dem har wågat ſig utom Birca. Men at många icke deſto mindre igenom deras förſorg under denna korta tiden bliſwit döpte witnar Rimbertus. Hwad Konungen ſjelf beträffar, märkes efter honom hans blotta wälwilja emot Predikanterna, emedan han förmodeligen hwarken har fulleligen welat, eller i anſeende til ſin medtäflare Anund driſtat at uppenbarligen förakta de wördade Upſala-offren och öfwa en annan Gudstjenſt än den hela Riket ännu med högſta ifwer idkade. När Ansgarius år 831. tillika med des Embetsbroder lämnade Riket, är undranswärdt at de åſwen lämnade den lilla och nys plantade wingården aldeles likaſom til des öde, emedan man icke finner det någon Preſt i deras ſtälle dit förordnades. Jag kan

e) Rimb. V. A. p. m. 46. *Peracto igitur apud eos altero dimidio anno, præfecti Servi Dei cum certo ſuæ expeditionis experimento, & cum literis Regia manu more ipſorum deformatis, ad Sereniſſimum reverſi ſunt Auguſtum.* Han kom til Birca år 829. om ſommaren; wiſtades der til ſlutet af 830. reſte derifrån wid början af år 831.

kan således icke förstå, hwartil den Kyrkan skulle ännu wara gagnelig hwilken af HERGEIR blef upbygd, når ingen fans som uti den samma kunde hålla Gudstienst. Ibland har det fördenskul föresallit mig, som skulle denna Kyrkan icke blifwit bygd under ANSGARII första wistande i Swerige, ehuru RIMBERTUS wid den tiden derom talar, men at det skedt några år dereſter når ANSGARIUS kom tilbaka. I synnerhet som AD. Br. hwad RIMBERTUS angår, sjelf widkännes, at han är mörk och otydelig i sin tidesättning f). Förmodeligen torde hedningarnas misnöje äfwen warit dertil wållande, så länge den Christna hopen ej ägde nog styrka dem at emotstå: når icke ens Konungens någorlunda böjelse för denna läran, eller det anseende Ståthållaren ägde, kunde gifwa dem nog beskydd. Bref sändes wid detta tilfället ifrån Konung BIÖRN til Kejsaren. RIMBERTI ord derom g), tyckas falla så, som skulle Konungen hafwa skrifwit det med egen hand. Men om wår Auctor i detta ämnet hade welat utlåta sig något omständeligare, så torde igenom hans betyg twisten redan hafwa warit afgjord angående Förfädernas ålsta skrifsätt. Monne deßa bokstäfwer warit Runor? Och monne Runor redan den tiden här i Norden

warit

f) AD. Br. H. E. L. I. cap, XVIII. p. m. 7.

g) Sielfwa orden tillika med stället af RIMBERTUS, hwarifrån jag dem hämtat, finnas anförda på föregående sida not. e), och kunna der läsas. De tyckas wärkeligen innehålla någon twetydighet. Til exempels torde orden more ipsorum böra föras icke til eos, men til Servi Dei, då meningen skulle blifwa at brefwet skrefs af ANSGARIUS och förseglades af Konungen.

des förnämſta ſtyresman. Sedan nemligen CAROLUS MAGNUS, hade underlagt ſig Nordalbingerna, hwilka bebodde den ſå kallade nacken af det Cimbriſka Näſet, dår Saxerna fordom wiſtades, lät han år 810. wid Elbe-ſtrömen uprätta en borg til deras betäckning undan Slavernas ſtröfwande. Detta war Hochbuchi ſom EGINHARDUS med flera omtala. Om Hamburg til des anläggning år äldre, eller, ſom LAMBECIUS ſkriſwer, når til denna tiden, må andra underſöka k). Härſtädes hygdes år 811. igenom ſamma Kejſares förſorg en Kyrka, ſom inwigdes af Ärke-Biſkopen i Trier AMALARIUS, och ämnades at bliſwa et Ärke-Biſkops ſäte för Norden: til hwilket ämbete en Munk wid namn HERIDAGUS utſägs. Men HERIDAGI och CAROLI MAGNI egen tmellankommande död hindrade fullbordandet deraf. Sonen LUDOVICUS Pius, ſom antingen icke rätt fattade Fadrens mening, eller ej påminte ſig den ſamma, hade wid des anträde til Regementet, förlagt Hamburg tillika med Nordalbingien under de näſtgränſande Biſkopsdömen Bremen och Verden. Men ſå ſnart ANSGARIUS om ſommaren år 831. ifrån Swerige war återkommen, upliſwades deßa tankar hos Kejſaren; Hwilken, ſom han ſjelf ſkriſwer, förebrådde ſig at denna hälſoſamma anſtalt af honom ſå länge warit lämnad utom wärkſtällighet. Uppå Riksdagen den han ſamma år höll uti Aken l), föreſwog Kejſaren detta

k) Uti Nachricht von der Stadt Hamburg T. I. p. 11. ſöker Auctor at wederlägga LAMBECIUS; men STAPHERST förſwarar honom. Se Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 12. 13.

l) LAMB. Or. Hamb. p. m. 35. MOLLERI Cimbr.

detta ämnet; och ehuru Biſkoparna i Bremen och Ferden i förſtone ſträfwade deremot, emedan Nordalbingien någon tid dem hade riktat, blef icke deſto mindre Hamburg på denna Riksdagen uphögt til et Ärke-Biſkops-döme, och ANSGARIUS med et allmänt bifall utnämd, at derſtädes wara den förſte Ärke-Biſkop, dels til belöning för des nedlagda möda wid omwändelſe wärket i Norden, dels emedan han, redan känd och kunnig i deßa länder, fans dertil den ſkickeligaſte. ANSGARIUS war trettio år gammal, när han kort dereſter blef inwigd med händers påläggning uti Ingelheim under et allmänt möte ſamma år, af Ärke-Biſkopen i Metz och Kejſarens broder DROGO m); wid hwilket tilfälle några Prelater, ſåſom Ärke-Biſkoparna EBBO i Reims, HETTI i Trier n) och OTGARIUS o) i Maintz, tillika med Biſkoparna i Bremen och Ferden woro närwarande p). Under detta Ärke-Biſkops-dömet lades hela Nordalbingien, tillika med alla Nordiſka Riken, hwarom et Kejſerligt diplom blef upſatt, ſom likwäl icke förr

 än

Lit. T. III. p. 14. Men i ſynnerhet LANGEB. S. R. D. T. I. p. 448. och 515. ÖRNHJELM och andra blanda ſtiftnings året med tilträdes året. Det förra war 831. det ſenare 834. hwarom mera nedanföre. Cfr. Ann. Corb. Wid a. 831. ſtår antecknadt; ANSGARIUS *noſter Epiſcopus in Hammahorg deſignatus*, och wid a. 834. ANSGARIUS *noſter, nunc conſtitutus Epiſcopus in Hammahorg*

m) CAROLI M. oäkta Son cfr. EGINH.

n) Cfr. om honom CAVE Hiſt. Lit. Eccl.

o) Den ſamma ſom döpte K. HARALD.

p) WASTOV. i V. Ag. p. 4. går dem förbi.

ån tre år derefter kom at utfärdas; så at Ansgarius ej fick på någon tid njuta frugten häraf; emedan stormen som kort derefter inom Kejsaredömet upwäxte, gaf Ludovicus andra bekymmer.

§. 13.

Sedan Ansgarius blifwit utnämd til Ärke-Biskop i Hamburg, där hans fasta säte skulle blifwa, rådlade han med Ebbo hwad utwäg man måtte taga til upprätthållande af den lilla Församlingen i Birca, der han sedermera efter behofwen omögeligen kunde wara närwarande. De funno då nödigt at i Birca sätta en Biskop, och föredrogo Kejsaren denna angelägenheten. Gautbertus, anhörig af Ebbo, utsågs fördenskul och inwigdes til den första Biskop i Swerige q) med ombytt namn, nemligen Simon

q) Icke Ärke-Biskop som v. Dalin säger. S. R. H. T. I. p. 490. Man beropar sig på et Påfwens Gregorii IV. bref; men hwar finnes det? Misstaget kommer ifrån en obehörig anteckning, som någon Munk fordom har gjordt på Påfwen Pascalis bulla, hwilken kan läsas uti Collect. Script. Rer. Germ. p. m. 186. der orden lyda: *Similiter auctoritate hujus Apoſtolici privilegii adjunctus eſt huic legationi* Ansgarius *Epiſcopus, cum ſociis ſuis, confirmatione* Eugenii *ſequentis Papæ; quos ſuccedens &* Gregorius *Præſul. eadem roboratione fulſit, &* Simonem *Archi-Epiſcop. cum* Ansgario *Pontificali pallio pariter decoratos in Archi Epiſcopali dignitate conſtituit, ut ſi non temporaliter opulenti ſpiritualiter tamen roborati, verbum Domini gentibus porrigentes, decus divinum in ipſis vigeret ſublimiter atque corruſcaret in omnibus.* Lindenbrogs anteckning derwid är denna: *Hæc & ſuperiora illa, literis Papalibus præmiſſa ut in Mſto. diplomati ad-*

mon r), ſamt reſte fort dereſter til Birca. Kejſaren gaf honom på Ebbos inrådande, ſäger Rimbertus, den lilla ſläcken Velanao, hwilken denne Prelaten tilföre-te och under twiſtandet i Jutland nyttjade. Simon antog ſin broders ſon Nithardus til ſin Capellan, til hans ſtora olycka. De bleſwo wid ankomſten til Birca ganſka wäl emottagne. Ansgarius ſom war i högſta måtta ömtälig wid utförandet af det ſtora omwändelſe-wärket i Norden, och mohn om at af-wända alla hinder, har med föreſkrifter och förma-ningar ſökt handleda dem. Han förehöll dem det de icke ſkulle åtrå gåfwor, men enligit Pauli efter-döme, arbeta ſig til födan i egen ſwett; wara nögde med ringa, och umgås under en ſtilla wänlighet med alla. Til den ändan gaf han dem af egit förråd, icke allenaſt nödhjelp, men äfwen derö'fwer, på det de, då det behöfdes, måtte kunna wiſa ſig frikoſtige ſamt ſåledes ſkaffa ſig gagnande bekantſkaper medelſt an-ſtändig lefnad. Rimbertus ſäger det Simon ſtrax bygde en Kyrka i Riket; hwilken ſåledes ſkulle blif-wa den andra derſtädes. Wid beſinnandet har man likwäl ſwärt at finna, huruledes under denna myc-ket inſkränkta begynnelſen af Chriſtendomen inom eller wid Birca flera Kyrkor ſkulle behöfwas, än den Ansgarius ſjelf kort tid förut och på Hergeirs bekoſt-

ſuta leguntur, exhibere ejjam hic una volui. Se hwad Langeb. T. I. S. R. D. p. 454. ſäger härom item Magn. von Celse Bull. Sv. p. 7.

r) Rimb. l. c. p. 52. *Prædictus itaque* Gautbertus *quem ipſe* (Ansgarius och Ebbo) *conſecrantes honore Apoſtolici nominis* Simonem *vocarunt.* Cölner editionen ſäger: *quem ipſe conſecrans* (Ansgarius) Simonem *vocavit.*

nad säges hafwa upreſt. Åtminſtone nämner icke Ad. Br. något ſådant, när han talar om Biſkop Simon. Man märker åfwen af de fordna Munkarnas ſkrifter och legender, huru wiga de ſtädſe warit at tala om Kyrko-byggnader, måſt wid alla tillfällen, då de någon i ſynnerhet wille berömma. Deras upgifter i den delen ſå wäl ſom mycket annat äro fördenſkul föga pålitelige.

§. 14.

Ur Swenſka Handlingar ſöker man fåfängt ämnen til Hiſtorie för de näſt följande åren, emedan de äro ganſka tyſta hwad Kyrko-wäſendet angår, hwars hela wärd nu låg på Simons och Hergeirs enſamma axlar. Men Ludovici häfwar denna tiden deſto rikare på åfwentyr; hwilka uſs så wida angå, at den Swenſka Kyrkan i des början ſteg och föll med denna Keiſſarens öden. CAROLUS MAGNUS hade lämnat ſin ſon et widſträktare Rike, än han med ſit inſkränkta wett, kunde hålla tillſamman. Ludovicus war en fromſint, gudfruktig och dygdig Prins, men ſom häldre wiſtades hos Munkarna i Capellen at aſhöra Själa-Mäßor, än i ſin Råd-kammare. Han låg deßutom aldeles under ſin häftiga Drottnings wåld, hwilken förde honom wid handen likaſom hade han warit blind, och bragte honom ifrån det ena ſelſteget til det andra, endaſt at gjöra hennes begjärelſer tilfylleſt. Flathet emot barnen, och orkléshet i förehafwande, förledde honom redan år 817. at ſtycka ſit Rike imellan ſig och ſönerna. Han uptog Lotharius til Med Regent; Ludovicus gaf han Bejern, Pipinus Aquitanien, och den

yngſte

yngſte Sonen CAROLUS, deßas half-broder, Rhetien med en del af de Burgundiſka länderna. Kejſaren wille deruti följa Fadrens efterdöme, men omſtändigheterna woro olika. Ty CAROLUS MAGNUS war i ſin tid både älſkad och fruktad; Sonen deremot mera föraktad än wördad medelſt ſin efterlåtenhet i Regementet. Den förre tog ſin Son til med-Kejſare, då hans andre Söner woro döde, och ingen afwund inom den Kejſerliga ſlägten kunde äga rum. Den ſenare gjorde det ſamma omringad af flera regerings lyſtna Söner, ſtadde i deras muntraſte år, och nog upmärkſamma uppå Fadrens ofullkomligheter. Derigenom ådrog ſig denna olyckeliga Herren ſå många fiender ſom barn, och ſtörſta oron, när han ſökte hwila. Det företräde half-brodren CAROLUS ägde uti Föräldrarnas hjerta, bragte Bröderna til ſwåra affteg ifrån den wördnad de woro Fadren ſkyldige. De utſpredo förſinädelſer emot Kejſarinnan; uppenbarade och afmålade Fadrens ſwagheter; upwinglade Preſterſkapet emot denna des ſtora Wälgärningsman, och hyſte nog djerfhet at wilja gripa efter Kronan medan han ännu leſde. Flera gångor hade deße orolige Barnen emot honom tagit til wapn; lika många gångor fallit på knä inför denna milda Fadren och fått förlåtelſe. Kejſarinnan JUDITH blef under denna tiden ofta inſatt i Kloſter, men åter uttagen. Hennas ägtenſkap med LUDOVICUS anſågs ſom olagligit i anſeende til ſlägtſkap; och män wille föga annat än kalla Sonen oäkta, jämte andra fel dem man henne tillade. LOTHARII djerfhet gick ſå långt, at han inneſlöt ſin Fader i Kloſtret S. Medard, och wille med wåld ikläda honom Munk-drägt

ſåſom anſtändigare än den Kejſerliga manteln, hwilken tyktes wara honom för tung. Änteligen tog Pipinus och Ludovicus, Konungarna i Bejern och Aquitanien, ſig Fadrens ſak an, mera af afwund emot brodren Lotharius, än kjärlek för ſin Fader. Han befriades ſåledes ifrån deſſa förſöken och gaf Lotharius förlåtelſe; men ſtrax derefter bundo ſig alla tre Sönerna tilſammans at å nyo ſtörta honom.

§. 15.

Deſſa oroligheter föreföllo inom den Kejſerliga Anhörigheten, under den tid Ansgarius wiſtades i Danmark och Swerige, men utbruſto i ſynnerhet efter hans återkomſt ifrån det ſiſta ſtället åren 832. och 833. Man kan lätteligen föreſtälla ſig det Påfwen icke har ur akt lämnat et ſå önſkeligit tilfälle at återwinna hwad han under den förra tiden af nöd och frugtan hade måſt eftergifwa af des myndighet. Keiſaren frågade honom ſällan om Kyrkans angelägenheter, men ſtyrde ofta derinom efter egit tycke. Ludovicus tilſatte Biſkopar, anlade Kloſter, ſlyttade Abbote dömen, gjorde Abboter, anſtälde viſitationer, företog förändringar, afdömde twiſter inom det andeliga ſtändet ſom honom behagade; och Påfwen Gregorius IV. hwilken år 827. emottog de förmenta Petri nycklar, hade måſt icke allena ſjelf låta ſtadfäſta ſig af Keiſaren i Påfwe-wärdigheten, men åfwen ſwärja honom trohets-Ed. Den helige Fadren förebar likwäl under deſſa upror et benägit utſeende emot Ludovicus Pius, ſamt wille ſynas oswäldig. Men då man ſer uppå det Frankiſka Preſterſkapets upförande härwid, kan man icke miſſtaga

ſig

sig om Gregorii rätta mening, huru de Catholska Scribenter gärna undgå at mycket inblanda honom i deßa tjöromålen. All den frikostighet Ludovicus dageligen utöste på Prelater och Munkar, kunde intet afhålla dem at bewaka et interesse, hwilket låg dem närmare til hjertat än alt annat. Länge lekte de med hans enfaldighet; förde honom såsom et barn i ledband; pålade honom penitencer, afhöllo honom ifrån Regerings sakerna under Gudaktighets sken och et ständigt föreställande af felsteg och miszgerningar, til hwilka han måste känna sig skyldig. Änteligen trädde de uppenbarligen öfwer på Sönernas sida. Walo Abboten i Corbeja, Bernhardus i Wien, Jesse i Amiens, Ebbo Ärke-Biskopen i Reims, Agobardus i Lyon, Bartholomeus i Narbon, Hilduinus Abbot uti S. Dionysii Kloster, Helias, Herobaldus s) med flera Präster af största betydelse, gingo in i detta bandet, under föreburit anseende at hjelpa Riket; och enthusiasmen utbreddes ifrån dem öfwer hela menigheten, som gärna är för omwärkling, samt inbillar sig altid det tilkommande drägeligare än det närwarande. Ebbo war ibland deßa den rörigaste, ändskönt han af Keisaren hade warit mäst gynnad, och så bemödande gunstling, at han nästan altid wistades honom wid sidan t). Den oanständiga lefnad som förades

s) P. Daniel Hist. de Fr. T. II. p. m. 459. Cfr. Harduini Conc. T. IV. p. 1384. Mezer Hist. de Fr. T. I. p. m. 237.

t) Flodoard. Lib. II. c. 19. *Dum frequenter igitur Ebbo Præsul in palatio tunc moraretur.* Det war uemligen af Carolus M. så stadgat, at för Religions wärkets skul altid någon Biskop skulle wistas wid Häfwet.

des inom Häfwet, hwilken Kejſaren war för ſlat a kunna hämma, togs til täckemantel, hwarmedelſt mån ga betydande och af Gudsfruktan berömde Män, dro gos in uti anläggningen Jag har icke tydeligen kunnat finna, hwad tankar wår ANSGARIUS hyſte un der alt detta, emedan han, ſom kan ſynas, war wån på alla ſidor. Til ſin lycka hade han ej ännu inom det Andeliga ſtåndet upſtigit i något ſå betydand anſeende, dår hans tankar kunde ſättas på rått prof När de förſta factionerna ſammanſmiddes, wiſtade han långt undan dem i Danmark och Swerige, des utom angick detta Frankrike allena; hwarföre ma icke eller finner at någon Tyſk Biſkop deri deltagit Dock tyckes det, når man lägger ögat något närmar intil ANSGARII upförande, at han i hjertat och hem ligen icke aldeles har ogillat ſina medbröders före hafwande; ty oaktadt at EBBO långt öfwerſkred d gränſor, ſom hans ſtånd och ämbete honom föreſkre wo, ſamt uphåfde ſig ſå godt ſom til Förman fö de uproriſka, uphörde likwål icke ANSGARIUS at för bliſwa honom tilgifwen; ſå at EBBOS twetydiga ryck igenom ANSGARII anſeende i någon måtto hos efter werlden hjelptes, ſom ADAM. Br. u) säger. Me om ANSGARIUS uppenbarligen warit på de uproriſk

Pr

u) AD. Br. Hiſt. Eccl. p. m. 8. *Discordiæ incentor* EBBO, *qui & ſupra in patrem filios armaverat, & nunc fratres inteſtina ſeditione conciraverat, conſpira tionis crimine accuſatus a Papa Gregorio deponitur Sed aliis criminantibus hoc, aliis hoc factum aſtruen tibus, veritatem nos in medio relinquemus, præſertim cum a S. Patre noſtro* ANSGARIO *ea dilectione quam ab inirio ſecum habuit, usque in finem habita fuerit.*

Prelaternas ſida, ſå hade Keiſaren utan twifwel ſedermera och af ſådan anledning ryggat ſit löfte om Ärke Biſkopsdömet i Hamburg; hwilket likwäl ej ſkedde.

§. 16.

År 833. utbröt hela denna elden uti en full låga. LOTHARIUS ſom efter många knåfall och återfall åntligen hade hunnit at reta LUDOVICI fromma faders hjerta ſå långt, at han betog honom deltagandet i den Keiſerliga wärdigheten, uppehölt ſig nu i Italien efter den olyckeliga BERNHARDI död. Bröderna bebundo ſig med honom, och Påfwen GREGORIUS IV. med dem gemenſamt, at ſkaffa ledighet uti den Keiſerliga Thronen, eller ſig ſjelfwa åtminſtone bättre wilkor. Armeer bleſwo ſammandragne på ömſe ſidor. GREGORIUS, ſäger P. DANIEL, war ganſka förnögd öfwer et ſå godt tilfälle, hwarwid han kunde wiſa ſin myndighet, och gaf LOTHARIUS löfte, at ſjelf wilja gjöra honom ſällſkap i detta fältåg. De följdes öfwer Alperna til Elſas der Armeérna ſammanſtötte. Påfwen ſkref til alla Biſkopar i Frankrike at reta dem emot deras Öfwerhet; men likwäl altid under anſeende at befordra freden. Biſkopen i Mets DROGO, Keiſarens broder, med några få Prelater ſom ſtodo på hans ſida, beſwarade breſwet med hårda ord; men ſakerna woro förlångt komna, och dreſwos fördenſkul til det ytterſta. Medelſt mutor bragtes hela Keiſarens Armée på en natt at lämna honom hjelplös. LUDOVICUS föll då i Sönernas obarmhertiga händer, ſom af Påfwen och Biſkoparna, dem EBBO anförde, fingo loſ och

myndighet at afkläda honom den Kejſerliga drägten, med hwilken LOTHARIUS ſtrax ſig prydde. De höllo på Lygenfeld v), et ſå kallat Möte, der EBBO förde ordet, och upläſte acten, uti hwilken LUDOVICUS affattes ſåſom wållande hela Rikets förderf. Men raſeriet ſtadnade icke derwid; man förde den fångſlade Kejſaren til Kloſtret S Medard, där han omgifwen af Munkar, ſkulle beredas at undergå en lång penitence, ſåſom til många och groſwa miſsgierningar förwunnen. De diktade brotten woro nu ſå ofta för honom uprepade, at han i ſin wälmening och enfaldighet ſnart ſjelf började tro, det han hade gjordt alt hwad honom påbördades. Doch war LOTHARIUS icke länge Kejſare, förän han årſor det ſom gemenligen plägar ſke, när en menighet i haſt upröres at begå wåldſamheter. De hade inbillat ſig gyllene tider under en annan regering, dem de ej blefwo warſe. LOTHARIUS ſyntes dem fördryg och tiltagſen. Hans bröder begynte at ſe uppå honom med halfſlytta ögon: ſamwetet tog dem undertiden, och åtankan af Fadrens fångenſkap i S. Medard blef dem förtung. Man begynte med hemligt hwiſkande i Provincerna; ånteligen talade man uppenbart om Kejſarens oſkuld och oſanningen af de papper ſom blifwit emot honom utſpridde. PIPINUS och LUDOVICUS antogo ſig åter hans förſwar; bröto honom ur LOTHARII händer och bragte honom år 834. under hela Nationens frögde-rop, ur penitencen på Thronen tilbaka. Den fromma Kejſaren war ſtrax färdig at til-

v) Compiegne imellan Strasburg och Baſel, kallas efter detta mötet Campus Mendacii. MABILL. de re Dipl. Lib. IV. n. 38.

tilgifwa LOTHARIUS alla hans fel, så snart Prinsen wisade sig för honom med knäfall. Men Gref WALO blef hållen i förwar, och EBBO som förde ordet när Keisaren på Lygenfeld afsattes, miste med alt sitt Ärke-Biskops-döme. Denna Prelaten rymde då til Paris, oaktadt en swår fot-sjuka af hwilken han plågades. Han flöt sedermera länge omkring utan råd, ändskönt GREGORIUS IV. gärna hade welat hjelpa honom, til des han efter många äfwentyr stadnade i Hildesheim, hwarom framdeles något mera.

§. 17.

Det war ibland LUDOVICI Pii första omsorger, då han återtagit Regementet, at bringa til slut inrättningen af Ärke Biskops-dömet i Hamburg. År 831. hade han redan wid Mötet i Aken låtit upställa et Diplom derom, såsom fullmagt för ANSGARIUS at derstädes bliswa den första Ärke-Biskop, hwilken doch för mellankommande hinder icke då strax utfärdades. Nu blef detta bref alment gjordt. Deri nämnas såsom lydande under Hamburg, jämte Danmark och Swerige åtskilliga orter i Norden, Helsingland, Island, Grönland med flera; hwaraf man understundom har låtit inbilla sig, det Christendomen redan wid den tiden längst ut på Öarna i Is-hafwet är wordeu predikad x). Men HENSCHENIUS har gjordt den anmärkning, at de afskrifter af detta LUDOVICI märkwärdiga bref, hwilka bliswit tagna ur det gamla Archivum i Bremens Dom-Kyrka, der deßa documenter efter

AD.

x) Cfr. Singularit. Historiques & Liet. a Paris 1738. 8:vo T. I. p. 138.

Ad. Br. betyg och redan i hans tid gömdes y), och sedermera förfalskades af den högmodiga Bremiska Ärke-Biskopen Adalbertus; hwilken då han wille bana sig wägen til et Patriarchat i Norden, hwarom framdeles warder talat, har i sådant affeende insmugt hela denna längden af namn, med en föga sammanhängande mening, i de Kejserliga och Påfweliga diplomer; på det at widden af hans andeliga wälde skulle desto mera lysa. Denna Henschenii upgift blir mycket sannolik, når man finner at Adalbertus i bref til Fulco, Abboten i det gamla Corbeja, sjelf meråndels på dylikt sätt breder ut sin titul z); men at deremot Rimbertus, då han skrifwer om det Hamburgska Ärke-Biskops-dömet icke nämner flera orter än Danmark, Swerige och Venden, ehuru Ansgarius på detta sista stället förmodeligen aldrig predikade; hwartill dessa Slavers besynnerliga och wilda hårdnackenhet warit orsaken a). När man lägger dertil, at icke Island än mindre Grön-

y) Ad. Br. H. E p. m. 6. *Habentur in Eccleſia Bremenſi præcepta* (det är *diplomata* cfr. Baluz in not. ad Lapi Ep.) *Imperatoris & privilegia Papæ S. Anſgario data.* I Ad. Br. tid woro dessa documenter ännu orörda, hwilket nogsamt kan slutas af hans utlåtelser. Men sedan Adalbertus längt derefter blef Ärke-Biskop, fan han dem för sig i det Hamburgska Archivet, och hade således lätt wid at komma åt dem.

z) Baluz Cap. R. Fr. T. II. p. 116. jämför hwad Ad. Br. om denna myndiga Prelaten anfördt uti H. Eccl. L. IV. c. 41. p. m. 54.

a) Cfr. Magni von Celse Bull. Sviog. p. 8. och Langer. S. R. D. T. I. p. 451.

Grönland, wid ANSGARII tid woro bebodde eller bekante, som ſkedde flera år dereſter; hwilket ARNGRIM JONAS, emot PONTINUS och THEODORUS THORLACIUS, tydeligen wiſar b); ſamt at Biſkopen ADALBERTUS den man wid detta tilfället miſstänker, ſjelf uti det elfte Seculum, har ſorgfälligt tilmält ſig åran af Isländarnas och Grönländarnas förſta omwändelſe c), då ſynes denna gißning, friad ifrån alla twifwelsmål, gå nära intil wißhet. Man har äfwen ſedermera träffat et tilförlåteligare Original af LUDOVICI bref, uti det Frankiſka Corbeja ſå wäl ſom S. Germanici de Pratis Kloſter i Paris, hwilket ifrån det Bremiſka, ſå i denna delen ſom åtſkilliga andra ſtycken wida afgår d). Kejſaren gaf ANSGARIUS et litet land uti Flandern, belägit ej långt ifrån Gent, wid

b) ARNGR. JONAS Deſcr. Islandiæ p. 126. och TH. THORLACIUS de Islandia. cfr. TORFÆI Grönl. Ant. p. 44. 47.

c) AD. Br. de S. Dan. p. m. 65. och H. Eccl. L. IV. c. 41. p. m. 54. 55.

d) Af detta Frankiſka Original äro de äkta afſkrifter tagne ſom finnas hos BALUZ Cap. Reg. Fr. T. I. p. 687. MABILLON Acta S. Ord. Rend. BOLLANDUS Act. Sanct. och STAPHORST Ann. Eccl. H. T. I. p. 26. De uti det Hamburgſka exemplaret tilſatte och förfalſkade orden, hwilka ej finnas i det Corbeiſka originalet lyda ſom följer; *Ideirco Sanctæ Eccleſiæ filiis præſentibus & futuris certum eſſe volumus, qualiter Divina ordinante gratia noſtris in diebus aquilonaribus in partibus, in gentibus videlicet Danorum Succorum, Norvegorum, Farriæ,* (hos andra läſes *terræ,*) *Grönlandon, Hellingalandon, Islandon, Scredevindon, & omnium Septentrionalium & Orientalium nationum.* &c.

wid namn Turholt e), hwaraf han ej allena kunde hämta sin nödtorft, så länge Ärke-Biskops-dömet ännu war et namn utan afkomst, men äfwen i nödenes tid där finna en undanflykt då hedningarna wille rasa. I samma afsigt hade CAROLUS MAGNUS i sin tid lagt Rodnach under Hamburg, som sedan derifrån skildes, för hwilket detta nu blef et wederlag. Ludovicus sände den nyss wigda Ärke-Biskopen til Rom, i sällskap med Biskopen i Strasburg BERNOLDUS, Biskopen i Soisson ROTOLDUS f), och Grefwe GEROLD, der han af GREGORIUS med wänlighet blef bemött och i ämbetet stadfästad, samt emottog Pallium framför S. PETRI altare och öfwer hans förmenta ben. I den Bulla som GREGORIUS IV. häröfwer utfärdade g) stadfästes ANSGARIUS med alla des

e) HENSCH. i Act. Sanct. säger at denna orten fordom kallades pagus eller Comitatus Turholtanus, och at Klostret Rokashem, Roxem, har legat derinom. Torsur lat. Toraltum, är et litet Herregods med Slott imellan Brugges och Dixmuynde hos Geographerna. VASTOV. säger *Turholt situm in orientali Francia.* RIDIR. skrifwer *Cella in Gallia Turbolt vocata.* MIRÆUS lägger det uti diœcesi Burgensi, der nu S. PETRI collegium skal finnas; VALER. uti diœcesi Andoverpensi, der ännu i hans tid en by låg om 800. Bönder, som bar namn af Turnhout. Detta Kloster florerade redan uti det sjunde Seculum, och war S. ARMANDUS des anläggare. Cfr. MABILL. Act. S. S. Roned. T. II. p. 402. seqq.

f) STAPH. p. 31. anmärker wid ÖRNH. p. 2. at han orätt nämner ROTOLDUS för *Rutolphus*, och Biskop i Strasburg.

g) Om årtalet af denna Bulla tänkes olika; emedan

des efterträdare, ej allenaſt i Ärke-Biſkops-dömet, men äfwen at wara ſtändiga legater ifrån det Apoſtoliſka ſätet til alla Nordiſka Folkſlag. Der upräknas ſamma länder ſom uti Ludovici Diplom; förmodeligen och ſom Henschenius ſäger, af ſamma hand på begge ſtällen och med lika ſwek inträngde. Öfwer denna förſta Nordiſka Ärke-Biſkops-ſtolen, ſkal Kejſaren, ſom man förmenar, haſwa låtit ſlå et litet mynt, med en Kyrka på den ena ſidan och öfwerſkrift Ludovicus Imp. på den andra et kors med orden, Christiana Religio; men huruwida ſamma penning kan angå detta ärendet, lärer ingen med ſäkerhet ſäga h). De Danſke pläga tilwälla ſig detta mynt, ſåſom minnes-penning efter Konung Haralds dop i). Icke bör någon tänka, at Ludovicus Pius, med denna inrättningen för Chriſtendomens fortgång i Norden, har kunnat winna någon regerings-magt öfwer de der belägna Riken, ſåſom deras öfwer-Herre; hwilket Conring ganſka riktigt påminner k).

§. 18.

det ej finnes utſatt. Langer. S. R. D. T. I. p. 451. menar a. 832. Men allmännare antages, och med mera ſannolikhet, året 835. cfr. M. von Celse Bull. Svec. p. 12. Bullan läſes hos Staph. Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 31. och många andra.

h) Cfr. Tenzelii Coll. M. året 1689. p. 186. 374. 669. och Staph. l. c. T. I. p. 34.

i) Pontop. Ann. Eccl. D. T. I. p. 26. beropar ſig härwid på Wormius i Mon. Dan. p. 440. hos hwilken dock intet annat finnes, än Monteis påſkrifter, anförda til bewis af den tidens ſkrifſätt.

k) Conring de Fin. Imp. Lib. I. cap. 4 *Non eſt quod quemquam turbet inſtituta a Lud. Pio ille*

§. 18.

V. DALIN ſynes nog obillig i omdömet om wåra förſta Lärare: "Märkwärdigt är, ſäger han, at i "Scandien likaſom i England har Chriſtendomen icke "ſom i Aſien, Grækeland och Italien förſt begynt at "taga rötter hos det ringa folket, utan hos Konun"gar och de ypperſta i landet, ſom blifwit de förſta "Helgon. Fåfängt ſöker man i Sverige martyrer "och förföljelſer ibland menigheten. Ehuru Norden "är ſina förſta Lärare förbunden, ſå måſte man dock "tilſtå, at Evangelium är blifwit på helt annat "ſätt predikat än i Apoſtlarnas tid, då folkhopen "af den himmelſka ſanningen i ſamweten öfwer"tygad, wågade derföre med glädje lif och wälfärd. "Här hade ſmå Munke-konſter i omwändelſen förſta "delen. De höllo ſig til Häfwen och de Mägtiga, "genom hwilkas arm de med wåld grundade Kyrkans "myndighet" 1). Hwar och en hwilken utan fördom läſer hwad här oſwanföre om ANSGARIUS och SIMON enligt ſanning är ſkrifwit, kan ſjelf bäſt döma, huru wida de förtjäna et ſå hårdt tilmåle, och om Munke-konſter hafwa utgjordt hela grunden til omwändelſewärket i Norden. Monne Guds Förſyn icke der uti har haft någon del? Eller monne Chriſtenheten i Norden icke är den outtröttelige ANSGARIUS i någor mätta

Hamburgenſis Archi-Epiſcopatus per omnem Septentrionem, Daniam, Sveoniam, Norvegiam &c aliasque regiones limitibus ejus extenſis: non enim Sacer conatus iſte pii Cæſaris populos illos ſub Chriſti jugum mittendi, ad imperii vim quidquam attinet.

1) von DALIN *S. R. H. T. I. p. 450.*

mätta förbundne? Jag menar at wi yttra oß långt ſkickeligare i deßa ömma ämnen, når wi med tackſägelſe tilſkrifwa den milda Guden åran deraf, och gifwa de wärktyg han welat bruka, den heder de utan twifwel förtjäna. Intet tecken finnes i Hiſtorierna efter något wåld, ſom Konungarna på deßas intalan, hafwa utöfwat för det Chriſtna namnets räkning. Icke eller hade då ännu den Påfwiſka Hierarchien i Frankrike och Tyſkland wunnit det rum ſom denne Auctor ſig orätt inbillar. Deße Lärare woro ſände ifrån Keiſar Ludovicus, men icke ifrån Påfwen, hwilken efter tidens då ännu warande bruk, och på Keiſarens anmodan ſtadfäſte dem uti embetet. Den Påfwiſka hierarchien är utom des et ſenare tidernas uptåg, hwilket icke för än något längre neder i åldren wiſade ſin wärkan. Man medgifwer gärna det många och ſtora fel då redan i ſjelfwa läran hade ſig inſmygt; men deßa böra icke inblandas med ſjelfwa methoden och upſätet i omwändelſe-wärket, ſom ſynes hafwa warit wälment och enfaldigt. Om det war en wälgärning, at wåra Förfäder fördes ifrån en wild och barbariſk hedendom åtminſtone til någon kännedom af den Chriſtna läran; hwi ſkal man finna ondt deruti, at wåra Nordiſka Apoſtlar wände ſig til Konungarna når ſå kunde ſke? Ansgarius war ſänd ifrån et håf til et håf; hwad ordſak ſkulle då föranlåta honom at gå det förbi, eller at utom des minne wända ſig til menigheten? Borde han intet deraf förmoda ſig mera ſtyrka och en bequämare wäg til ändamålets winnande? Simon kom til et håf ſom redan gynnade läran: af hwad ordſak ſkulle han ſky det ſamma? Om deße Preſter

hade i lönndom ſtuckit ſig in uti hopen af Menigheten, och ſåledes begynt arbetet, torde man af ſamma widriga ſinnelag hafwa räknat et ſådant upförande för Munke liſt och myteri emot Regenten. Så bliſwer wäl åfwen en märkelig ſkilnad imellan de aldraförſta den Chriſtna lärans Predikanter, hwilka af wår dyre Frälſare ſjelf utruſtades och utſändes at predika Evangelium allom kreaturom, och de ſenare tiders Apoſtlar, ſom icke omedelbarligen hwarken kallades eller begåfwades; och hwilka til många delar befunno ſig uti långt andra omſtändigheter. Ej eller lida deßa Män af jämförelſen med AUGUSTINUS, ſom omwände ETHELBERT i England då han hemligen ditkallades af des Drottning, en Prinſeßa ifrån Gallien, der saken med enahanda ſogelighet blef föredragen ſom det i Swea Rike ſkedde. Man läſer ej eller hos RAPIN TOYRAS, hwilken härwid af wår wärda DALIN anföres, några obehageliga utlåtelſer deröfwer m). Önſkar man änteligen at finna förföljelſer, mord och martyrer, ſå torde ſådant i den annalkande tiden icke ſaknas; och monne man tror orätt, om man menar det många CHRISTI namns bekännare af tyranniſka hedningar, ſå här ſom annorſtädes äro ofta nog under upror, wordne til dödz plågade, ändſkönt icke några martyr-liſtor uti wåra Annaler läſas ifrån en tid då ſöga upteknades. ANSGARIUS, SIMON och NITHARDUS gifwa oß kort härefter wedermälen deraf.

§. 19.

m) RAP. TOYRAS Hiſt. d'Angl. L. I. p. 272.

§. 19.

Sedan de omförmälda anſtalter bliſwit fogade, Hamburg til et beſtändigt Ärke-Biſkops ſäte war åttadt; hwarifrån Biſkop Simon til den Swenſka rkans tjenſt ſtrax affärdades; ſatte Ansgarius ſig, ı wi redan ſagt, ned i Hamburg, at derifrån :a hela Kyrkowäſendet i Norden. Han reſte i ana ärender än til Danmark, och än til Nordal-gerna, på hwilka orter en ſtor mängd af menni-r, ſom Adamus Br. berättar, bragtes til JESU medom. Han köpte barn och fångar i Daumark, verige och Venden, hwilka han ſatte til under-ſning i Turholts Kloſter. Ibland dem ſom der ſoſtrades på Prelatens bekoſtnad, war äfwen denna :n Rimbertus, hwilken ſedermera blef hans efter-dare i embetet. Åtſkillige af Kloſter-bröderna ur nya Corbeja wiſtades jemt hos honom, och wo-i göromålen behjelpelige; ſå at alt tycktes under ja åren aflöpa efter önſkan. Han uphjelpte Dom-kan i Hamburg, och förſåg henna med reliquier; ı ſtörſta kyrko prydnad enligit hans tankeſätt. Deſſe ro S. Sixti och S. Sinnicii ben, ſom hans wän bo hade förärat honom. S Materniani lemna-han i Heiligſtadt, ſäger Ad. Br. n); och S. migii klenoder gömde han med ſtörſta wördnad i emen. Men Ansgarius fick icke länge njuta detta jn; ej eller Biſkop Simon. Kejſar Ludovicus ıs dog a. 840. i hwilken Ansgarius förlorade alt förſwar, och omwändelſe-wärket en nitiſk befordra-

De buller och oredor ſom igenom detta dödsfall

n) Ad. Br. H. Ecc. p. m. 7.

inom det Tyſka riket förorſakades, hindrade efter den tiden fortgången af alla ANSGARII företagande o). Wid delningen efter LUDOVICI PII barn, tilföll Gallien CAROLUS Calvus. Denne Prinſen, mindre om om Religions-wärkets befordran och ANSGARII perſon, än ſine egne intereſſen, lät öfwertala ſig at taga Turholt, hwilket war belägit inom hans grens, ifrån den fattige Ärke-Biſkopen, och at lämna det i förläning til REGINATIUS, en af ſina gunſtlingar; hwilken der förſtörde hela den med mycken möda inrättade Scholan, och brukade barnen til drängar. De Corbeiſke Kloſter bröderna, ſom der hade warit flitige wid underwisningen, måſte begifwa ſig derifrån; och ANSGARIUS kunde icke ens få barnen tilbaka, ehuru täta anſökningar han derom wid hofwet gjorde, med föreſkrifter ifrån CAROLI bröder och med föreſtällning at deſſa barnen woro hans egendom, den han för egne medel hade inlöſt. Lyckeligen war den unge RIMBERTUS förut tagen derifrån. Denna olyckan betog wår tålmodiga ANSGARIUS tilfället, ej hågen eller föreſatſen, at utwidga CHRISTI rike. Men en annan långt betydeligare händelſe öfwerkom honom icke långt dereſter. Norrmännerna hade alla deſſa åren ſtröfwat wid ſtranderna i Weſter-hafwet och Öſter-ſjön. De öfwerföllo äfwen Hamburg uti et ögonablick, då Grefwen och Ståthållaren derſtädes BERENARIUS icke war tilſtädes p). Prelaten wille wäl i förſtone bjuda til at gjöra motſtånd med det manſkap

o) RIMB. cap. XVIII. XXX. AD. Br. L. I. cap. 23.

p) Detta ſkedde a. 840. på LUDOVICI PII ſiſta regements år, cfr. RIMB. l. c. p. 56. och AD. Br. p. m. 7. eller 845. cfr. LANGEB. S. R. D. T. I. p. 528.

skåp som war til hands; ty Biskoparna grepo den tiden sielfwe ofta til wapn och gingo i felt; men tog slutteligen den utwäg at skynda undan faran. Desse det Christna namnets hätska fiender, upbrände Kyrka, Kloster, Bibliotheque och stad, så at Ansgarius med sina kära reliquier, dock utan Cappa q), som Rimbertus berättar, kom undan. Omkring samma tid stormade en uprörd menighet i Birca til Simons hus, hwilken wid detta tilfället måste se Nithardus, tillika med flera det Christna namnets bekännare för hans ögon mördas r). Han sielf tillika med dem som omkring honom woro, fängslades, och sedan menigheten någon tid hade gyckat med hans person, måste Simon anse som en stor nåd, at man dref honom ur Riket. Icke långt derefter anlände en pretendent til den Swenska Kronan dit, med Dansk hjelp. Det war Anund s), hwilken på något sätt blifwit föranlåten at fly til Danmark och lämna Biörn Thronen. Nu wistades, som Rimbertus säger, Konung Biörn långt borta ifrån Riket t), ty tog Anund tiden i akt, och kom med en flotta

q) Rimb. l. c. p. m. 56. Han har der afskrifwit orden ur P. Nicolai bulla om Ramsio.

r) Cfr. Annal. Corb. hos Leibn. T. II. p. 296. Nithardus kallas der *primus in Svecia Martyr* a. 832. men årtalet är fallet. Cfr. Langeb. S. R. D. T. I. p. 456.

s) Denne Anund bortblandas ofta med Braut-Anund, cfr. Wilde til Pur. T. II. p. 316.

t) Rimb. l. c. p. m. 66. *Forte tunc Rex ipsorum longius inde aberat, & principes ac populi multitudo congregari non poterant.*

af trettiotwå ſkepp at belägra Birca. Han hade förreſtåldt de Danſke, huruledes denna Köping war upfyld af rika Köpmän, ſamt at förbenſkul mycket rof kunde der utan möda tagas, och ſick af ſådan orſak en ſkara friwilliga plundrare, ſom gärna gjorde honom ſällſkap. Det är ſwårt at ſäga om deſſa bullren hafwa haft någon ſammanbindelſe med hwarandra. Det lärer dock ej kunna wara händt hwad Messenius aldeles och Wilde til hälften bejakar, nemligen at Anund har warit deras anförare ſom plundrade Hamburg, ſamt at hans partie inom Birca wid ſamma tilfälle rörde ſig. Ty af Rimbertus är tydeligit, det Konungen ſjelf war i Birca tilſtädes den ſtund uploppet der föreföll, emedan det heter, at menigheten utom hans wetenſkap ſig det ſamma hade företagit u), hwilket åfwen hans eller Anunds efterträdare, Konung Olof, ſedermera i des ſamtal med Ansgarius beſannade v). Men deremot ſäges det om Bircas belägring, at den ſkedde wid en tid, då Konungen i Birca icke war på ſtället närwarande. Hwad åter Hamburg angår, anſtäldes des plundring af de wanlige Norrmän, ſom då kommo tågande ifrån Gallien och de wid ſjökanten belägna delar af Tyſkland. Man finner åfwen at Konung Eric i Danmark, på Konung Ludovici begäran, eller ſuarare påſtående, har låtit med döden afſtraffa ſå många

u) Rimb. l. c. p. 56. *Quod tamen non Regio juſſu factum, ſed populari tantum conſpiratione eſt perpetratum.*

v) Rimb. l. c. p. 100. Konung Olof ſade til Ansgarius: *Aurea tamen hic fuerunt Clerici, qui populari hinc ſeditione non Regio juſſu ejecti ſunt.*

ga af deſſa röfware ſom kunde ártappas x). Til ſammanblandningen af händelſerna i Birca och Hamburg, hwilka på åtſkilliga tider, men likwäl icke långt efter hwarandra timade, har utan twifwel den opälitelige KRANTZIUS y) gifwit anledning, af hwilken ſedermera WASTOVIUS z) och andra åro wordne förledde. Widare af hwad den nämde Prinſen ANUND beträffar, tror en och annan at han hade måſt öfwergifwa fäderneslandet twungen af hedningarna, emedan han ſkyddade Preſterna. Dertil är ingen likneliſe; men wäl kan wara möjeligit, at han efter flygten til Danmark hade i några år följt Danſkarna på plundring, och kan hända äfwen warit tilſtädes wid Hamburgs olycka. När denne Prinſen låg för Birca med ſin flotta, förde Ståthållaren HERGEIR i Konung BJÖRNS frånwaro befälet derinne. Köpmännerna, säger RIMBERTUS, flydde af räddhåga ur denna öppna orten til näſta ſtad; utan twifwel Sigtuna: men funno äfwen der föga säkerhet. Under denna mycket påträngande nöd, togo de Swenſka hedningar ſin tillflygt til HERGEIR om råd och hjelp. Ståthållaren, hwilken icke lämnade något tilfälle onyttjat, ſom kunde tjena Chriſtendomen til gagn, ſwarade at hjelpen icke ſtod hos deras wanmägtige afgudar, men allena hos den Alsmägtige Herren ſom af de Chriſtna dyrkades. Honom borde de bära ſina offer, och ingen annan, om fienden ſkulle böjas til ſkonſamma tankar. Beſlut blef då tagit, at igenom

x) a VORB. Hiſt. T. XI. p. 417.

y) KRANTZII Metr. Lib. I. c. 33.

z) VAST. V. Aq. p. m. 10. cfr. BENZ. not. p. 5.

sändebud til ANUND föreslå fred; hwilken ANUND låfwade emot en brandskatt af et hundrade pund silfwer. Dels fruktade han förmodeligen för Konung BJÖRNS återkomst, innan hwilken han wille hafwa allting afgjordt; dels önskade han at skona det folk, öfwer hwilket han snart tänkte regera. Men hans rofgiriga medfölje stod föga at styra. De lagade sig til storms. Derwid wäktes en ny förskräckelse hos de belägrade. Hedningarna lupo åter til afgudaoffren. Men HERGEIR tog sig då andra gången anledning at föreställa dem deras dårskap. "Huru länge, har han sagt, "wiljen j fortfara at tjena djefwulen, "och igenom fåfänga löften bringa eder i fattigdom? "J hafwen ju gjordt stora offer; utlåfwat större, och "redan bortlemnat et hundrade pund silfwer: men alt "är förgäfwes. Fienden kommer icke desto mindre "at förstöra stad och fästen, och at bortföra eder med "hustrur och barn uti en usel träldom. Lämnen för"denskul edra fåfänga löften, och gören det löftet al"lena, at öfwergifwa hedendomens mörker, och at "tjena den aldrahögsta Guden som regerar öfwer "himmel och jord: den jag tjenar uti godt samwete "och fast tro. Han är allena Herre, hwars wilje "alt är underlagt; ty han hafwer menniskors hjer"tan i sin hand, och böjer dem hwart han wil. Om "j bedjen til honom uti et ödmjukt sinne, så skal "hjelpen icke blifwa ute." Hedningarna hafwa, som RIMBERTUS berättar, derwid ropat til den Guden de ännu icke rätteligen kände. "De gingo, säger han, "efter sedwanan på feltet och gjorde löfte at tjena "CHRISTUM med fasta och allmosor om de blef"wo ifrån denna faran befriade." Så osullkomligit

som

ſom detta aftwungna löftet war, torde tilfwentyrs den milda Guden tänkt derutpå med förſköning, i anſeende til deras enfaldighet och det goda ſom dermed ſkulle winnas. Medan detta inom ſtaden förehades, war ANUND alt fort ſyſloſatt at dämpa ſina oſtyriga följeſlagares ifwer. Han ſade dem at man inom ſtaden dyrkade många mägtiga Gudar, och hade äfwen til de andra fått de Chriſtnas Gud, hwilken der uti egen Kyrka och af et ſtort antal människor blef dageligen tilbeden. Det torde förden-ſkul wara rådeligaſt innan något emot ſtaden företogs, at med lottkaſtning förut och ſom wanligit war utforſka Gudarnas befallning. Så ſnart en ſådan föreſtällning blifwit gjord, kunde icke, enligit lag och ſedwana, något ſägas deremot. ANUND frågade förden-ſkul ſit förmenta Orakel genom lottkaſtning; och fick det ſwar, at denna ſtaden ſkulle förnas, men wapnen wändas emot en annan i Slaverna land. Monne icke Guds förborgade finger har kunnat ligga häruinder; eller monne han har behöft ANUNDS hjelp wid ſtyrelſen af lottkaſtningen; ſom någon a) mera kitsligt än artigt ſig utlätit om en ſak, uti hwilken bäſt hade wurit, at ſom Hiſtorie-Skriſware berätta blotta förloppet utan tillägg. Således blef Birca och Staden Sigtuna denna gången icke allena räd-dade; men Inwånarena återfingo äfwen igenom A-NUNDS bemedlande den ſilfwer ſkatten, ſom man dem aftwungit. Namnet på den Staden hos Slaverna dit Danſkarna ſig ſedermera wände, nämnes icke. Somlige mena at Hamburg då förſt undergick ſit ſwåra öde; andra tro at den gamla Handels-ſtaden Vineta wid det tilfället blef förſtörd. §. 20.

a) v. DALIN S. R. H. T. I. p. 492.

§. 20.

Då Örnhjelm undersöket om orsakerna til Simons och Nithardi olyckor i Swerige, wil han bewisa at hedningarna hafwa företagit detta uproer, när ryktet til dem war kommit, om den Reimska Ärke Biskopen Ebbos förrädeliga upförande emot Kejsar Ludovicus Pius. De hafwa haft wämjelse, säger han, för en så grof gjerning, och derigenom fattat widriga tankar emot det Christna Prästerskapet, så wäl som des lära. Han föreställer derunder, huruledes Nordens folk icke lefde i den okunnighet man sig ofta inbillar, om händelser, hwilka i aflägsna änder föreföllo; hwarom de medelst resor, legationer och brefwäxling flitigt skola blifwit underrättade b). Hågen at öfwer hof och sannolikhet uphöja och utbreda wåra Förfäders wisdom, lagar och inrättningar, som wid Örnhjelms tid smickrade alla Häfda-teknare, har fördt denna Auctoren in i en sådan tanka, om hwilkens grund han likwäl icke många lär öfwertyga. Wi hafwa i wåra uplystare tider, en långt närmare förbindelse med främmande Riken igenom resor, widsträkt bref-wäxling och annat, hwartil uti senare Secler inrättningen af Gazetter eller Posttidningar äro komne, hwarmedelst händelser och Regements hwälfningar när de widt omkring werlden förefalla, blifwa äfwen i Norden kunnige. Men hwad angår sådant menigheten? Eller huru mycket deraf kommer wäl til deras kännedom? Man får desutan icke inbilla sig den fordna Norden sådan som man finner den närwarande; och om Konung Biörn en gång med beswär, som af Rimberti betyg wil bewisas,

b) Örnh. H. E. S. p. 25.

ſas, har ſkrifwit til Kejſaren, kan man deraf icke ſluta til en allmän bref-wäxling imellan Swerige och andra aflägsna Riken. Huru ſtor del ſkulle för öfrigit Nordens Hedningar wilja taga i en Chriſten Regents olycka, hwars länder de, i ſällſkap med Norrmänner näſtan dageligen plundrade? ÖRNHJELM ſom hela ſin bok igenom gärna tager i akt och ofta ſjelf ſkapar ſig tilfällen at bannas på Catholiquerna, ſnart ſagt om dertil kan wara anledning eller icke, har ſkrifwit alt detta af en blott wana i pennan. Snarare kan man tro, det SIMON och NITHARDUS ſom woro unga, torde med något ſtörre ifwer än hedningarna kunnat tåla, haſwa nitälſkat emot deras afgudar och Upſaliſka helgedomar ſamt dymedelſt med oförſiktighet ſjelfwe ådragit ſig denna förföljelſen.

§. 21.

Swerige bleſ efter detta uti ſju år utan Preſt, ſom RIMBERTUS c) och AD. BR. betyga. Ty SIMON eller GAUTBERTUS uppehöll ſig länge uti Welanao; han bleſ ſedermera Biſkop i Osnabrug d); men ANSGARIUS träffade efter Hamburgs olycka knapt något tak hwarunder han kunde ſkyla ſig. Han flöt omkring och ſökte likaſom nåde-bröd i granſkaperna af Hamburg,

c) RIMB. V. ANSG. p. m. 60. *Poſt hæc itaque*, nemligen efter SIMONS bortgång, *locus ille Septem fere annis ſine Sacerdotali fuit præſentia.*

d) Denna GAUTBERTUS är den GOSBERTUS ſom KRANTZ. nämner i Metrop. p. m. 51. cfr. LANGEB. S. R. Dan. T. I. p. 483.

burg. Det är nemligen upteknadt til en ouphörlig blygd för LEUTERICUS, Biſkopen i Bremen, at han af gammal inrotad afwund, antingen öfwer ANSGARII lärdom, eller ſedan Hamburg togs undan det Bremſka Stiftet, wid det tilfället mekade den nödträngda ämbets-brodren ſit tak och wärdſkap, ſamt wiſade honom ur ſtaden. Icke deſto mindre hände det, at ANSGARIUS blef hans efterträdare i Bremen.

§. 22.

Löftet ſom Birca-Boarna under nöden gjorde, ſynes icke haſwa ägt djupare rötter i deras ſinnen i allmenhet, än at det förſwann tillika med faran; ändſkönt ſom man ſkäligen tror många deraf fådt anledning at komma CHRISTUM närmare. Den lilla Chriſtna menighetens tilſtånd måſte under denna tiden haſwa warit ganſka beklageligit, i ſynnerhet ſedan SIMON och NITHARDUS hos dem ſaknades; ty dereſter måſte de, ſom wi redan hördt, i flera år leſwa utan all Preſterlig betjening. De haſwa då utan twifwel åter måſt företagit ſina förra wanliga nödfalls-reſor til Dorſtadt at höra Guds ord. Men denna orten hade åfwen under deßa åren af Nordmännerna flere reſor bliſwit plundrad. Dock blef det okynne ſom hedningarna hade utöfwat emot de Chriſtna Preſter, icke länge oſtraffat, om man tror hwad RIMBERTUS berättar e). I Birca war en ung man ſom under uproret i SIMONS hus plundrade tillika med hopen. Han hade jämte andra saker, derifrån hämtat en bok. Kort dereſter fälde döden likaſom i et

ljc-

e) RIMB. l. c. p. 59.

hjo-ſlag, moder, ſyſtrar, bröder, honom ſjelf, boſkap ſamt ſnart alt hwad inom hans Föräldrars hus ägde lif. Den arma qwarlåmnade Fadren wäktes til upmärkſamhet af ſå owanligt haſtiga olyckor. Han frågade Spåmän, om de kunde weta hwarmed han hade förtörnat Gudarna, och fick til ſwar, ſäger RIMBERTUS, det icke hans Gudar, men de Chriſtnas Gud allena wille hämnas öfwer hans hus, emedan der funnos roſ, ſom CHRISTO tilhörde, hwilket ſonen hade tagit ifrån de främmande Preſter. Detta borde återſtällas innan plågan kunde uphöra. Mannen fant omſidor en Pſalmbok i ſonens gömmor. Denna bok ſkal ſedermera Hedningen af räddhåga haſwa lagt ifrån ſig wid en gårdes-gård. En Chriſten har der händelſewis öfwerkommit den ſamma, och fört hänna med ſig til Hamburg eller Bremen, der wår Auctor ſäger ſig alt detta ſjelf af honom haſwa hördt f). Om denna händelſen och dylika ſällſamma underwerk ſom den Catholſka Kyrkan, alt ifrån deſſa tider, ymnogt omtalar, må wi ej utan warſamhet tänka. Wi woro lättrogne och enfaldige, när wi wille antaga alt ſom ſanning, hwad widſkeppelige Munkar haſwa welat inbilla efterwerlden, at dymedelſt uphöja ſin helighet och förtjäna Canonizering. Ty ingen bör neka, at ju menniſkio-dikt haſwer ſig ganſka mycket inblandat uti deſſa berättelſer, af hwilka medeltidens legender äro upfylde. På den andra ſidan wore ju förmätit at tro, det Gud i ſin allmagt har ſtängt wägen för ſig ſjelf, eller betagit ſig medlen mera i de ſenare Seeler, än i de förſta, at med underwerk bekräfta det Evangeliſka ordets

ſanning,

f) RIMB. V. A. cap. 25.

ſanning, ſå ofta hedningar ſkola kallas och uplyſas. Men då felar man icke, när man lämnar ſådana berättelſer derhän, och tänker, at åtſkilligt likwäl wid Evangelii förſta föredragande, ſå här i Norden ſom annorſtädes, kan efter Guds tilſtädjelſe wara ſedt, likt med den undergiörande förmåga, ſom JESU närmaſte Apoſtlar tildelades, hwilket nu mera ſwårligen låter ſkilja ſig ifrån tilſatſer af olärda menniſkjo händer. Hwad Intlänningarna om ſin Popo berätta, huruledes han på Konung HARALD Blåtands begäran, med järn-byrd beſtyrkte Gudomeligheten af den Chriſtna läran, det bewitnas af flera gamla Auctorer, än at CYPRÆUS, MOLLERUS och PONTOPPIDAN tror ſig böra twika om des ſanning; hwilket de hafwa widlöftigt utfört emot en onämd Theologus, ſom har dragit Popos underwärk i twifwelsmål g). Icke allena om wår ANSGARIUS, men åfwen om Ståthållaren i Birca HERGEIR berättar RIMBERTUS, at han med undergiörande tro har warit begåfwad. Efter SIMONS flygt ur Riket hölt HERGEIR en dag, ting med menigheten ſom wid det tilfället i Birca talrikare än annars ſammankommit. När han efter förrättningen ſpiſade tilhopa med de förnämſta af folket, upkom öfwer bordet der Chriſtne och hedningar ſuto om hwarandra, en häftig ordwäxling angående lärorna, hwilkendera borde hafwa företrädet. Hedningarna uphögde ſina afgudar och togo högſta ordet, emedan de woro talrikaſt. De påſtodo at man borde hålla ſig wid Förfädernas offer och den alt ifrån ODINS tid högtwördade Upſaliſka Gudstjenſten. Ståthållaren

g) MOLL. Isag. ad Hiſt. Chors. Cimb. Eccles. P. II. p. 74. PONTOP. Annal. Eccl. D. T. I. p. 70.

hållaren yrkade deremot. wärdet af JESU kunskap. Han har wid detta tilfället full af tro och nit begynt at förehålla dem deras oförstånd, och bestyrkt sin talan med et underwärk. "I sen nu, har han sagt, "huru himmelen molnar, och et skarpt rägn "snart faller: bedjen edra Gudar at i mågen stå "torra derunder, jag skal bedja min Gud at mig så "må hända; och när så sker, skal det bliswa tecken "deraf, at den läran jag bekänner är en Gudomelig "sanning." Hedningarna hafwa då hopat sig til en sida och HERGEIR med en liten Christen pilt til den andra. Han har med högda knä anropat den Allsmägtiga himmelens Herre, det wille han, sit heliga namn til åra, tilstoppa munnen på den försmädande skaran, samt låta så ske, som man icke i öfwermod, men af et rent och Christeligt nit önskade. När rägnet kort derefter med stor häftighet började falla, wordo hedningarna, säger RIMBERTUS, öfwerskölgde såsom af en flod; men HERGEIR förblef torr och utan all olägenhet. En annan gång har han warit af en häftig wärk i sina fötter så hårdt ansatt, at deras bruk blef honom aldeles betagit. Hedningarna styrkte honom at offra til Gudarna för hälsans återwinnande; men han har i deras närwaro anropat JESUM om bistånd, samt at Gud wille til et tecken af sin allmagt och befästande af sit ords sanning i ögnablicket giswa honom hälsan åter, som skedde h). Wi lämna deßa underwärk, med hwad mera af samma beskaffenhet, när sådant af de gamla anföres, uti sit wärde, och utan wederläggning eller bifall. De sista af oß anförda berättelser öfwerskrida åtminstone intet

h) RIMB. V. ANSG. p. m. 69.

intet möjeligheten; ej eller mißlikna de medel hwilka den Allswåldige Guden undertiden har welat bruka til menniskors winnande och sin Läras befordran. Så yttrar sig åfwen ÖRNHJELM.

§. 23.

När ANSGARIUS blef utdrefwen af den ogina Biskopen i Bremen, gick han til Ferden, der en ädelmodig och gifmild Fru, af ganska förnäm slägt tog hans tilstånd sig til hjertat. RIMBERTUS nämner henne IKIA, andra IDA i). Men gifwer icke något widare tilkänna, hwarigenom man skulle leta sig fram at träffa henna närmare. Får man lof at gißa, så torde denna Qwinna hafwa warit Grefwens ECBERTI Fru, den berömda S. IDA, hwilken war befryndad med Carolingiska Konunga-huset; ty hennas Herre brukades ofta af Kejser CAROLUS MAGNUS uti underhandlingarna i Jutland. Han war åfwen en tid Ståthållare i Hamburg och Nordalbingien; och hon beredde sig med gifmildhet namn af helig efter sin död k). Denna Fru innehade många jordagods på bägge sidor om Elbe-strömen, och torde til åfwentyrs ibland andra åfwen hafwa ägt Ramslo l) i Ferden, med hwilket hon nu begåfwade ANSGARIUS. Han satte sig strax neder i Ramslo,

i) Hon kallas ömsom IDIA, ICCIA. cfr. PONTOP. l. c. p. 40.

k) Cfr. ECCARDI not. in vitam HATHUMODÆ p. 29. och AD. Br. L. I. c. 23. Hist. Arch. Brem p. 70.

l) Uti Bardevik fordom Bardengov. Om denna orten cfr. CHR. SCHLÖPKENS Bardevikischen Chron. p. 485. och STAPH. Annal. Eccl. Hamb. T. I. p. 37.

Rämsle, och gjorde der sin lilla inrättning med kloster-bygnad, dit åtskilliga af hans förströdda ämbetsbröder sig samlade. Men emedan denna orten låg uti Herdens Stift, ty hindrades han mycket deraf i sina tiltänkte anstalter, at Biskopen derstädes icke gärna kunde lida, det en annan Biskop, i synnerhet Ansgarius, inom hans gränsor sig något skulle företaga. Imedlertid dödde den afwundsjuke Leutericus i Bremen. Konung Ludvig, som efter Fadrens Ludovici Pii död år 840. hade fådt Tyskland på sin lott, och kallades deraf Germanicus, war nu den man, til hwilken Ansgarius skulle hålla sig. Flere år förflöto dock under krigs oroligheter emellan Ludovicus och Lotharius; då föga kunde uträttas til Ansgarii förmån. Men sedan de änteligen slutit förlikning, kom denna wälmenande Herren K. Ludovicus Germ. ihog Ansgarii förtjenster och öfwergångna olyckor; samt beslöt det Hamburg och Bremen til et Stift skulle sammanfogas, emedan det förra, då det ännu war oförstördt, ej utgjorde flera än fyra Kyrkor m), hwilka til underhåll för Ärke-Biskops-sätet icke ansågos tilräckeliga; än mindre uti des nu warande tilstånd. Men en sådan sammanfogning af Stift war stridande emot Canones; ty wille Ansgarius för at undwika afwund, icke taga deßa Stiften under förwaltning, förän Biskoparna uti något möte deröfwer bliswit hörde och Påfwen deruppå gifwit des stadfästelse. När fördenskul Presterskapet wid den tiden samlades i Paderborn n),

m) Hwilka deßa fyra Kyrkor förmodeligen warit. cfr Langeb. S. R. D. T. I. p. 465.

n) Schat. Ann. Pad. L. II. p. 133.

har denna ſak blifwit omtalad, dock utan werkan ſå länge Prelaten i Ferden, men i ſynnerhet Ärke-Biſkopen i Cöln, under hwilken den Bremiſke hade warit lyd-Biſkop, til denna ändring enſtändigt neka-de Men då Konung Ludovicus ſedermera på Mö-tet i Maintz war tilſtädes, der äfwen Ansgarius ſjelf ſig infant o), blef ärendet å nyo förehaſt. Man ſökte wäl at öfwertala de mißnögde Biſkoparna at afſtå ſin rätt, för omwändelſe werkets ſkul i Norden p); men Påfwens ſtadfäſtelſe häruppå kunde ej árhållas förr án elloſwa år dereſter, i anſeende til de hinder, ſom deßa Mán med deras anhängare ſtändigt lade i wägen

o) Schat. l. c. p. 135. *Annus tandem inſequens* 847. *ab omni bello vacuus, quem* Lud. *&* Lothar. *alter alterum invitando ad palatia ſua, conviviis, ludis, venationibus conſumpſere. Sed tanto crebrior Synodus Moguntina; quam* Rabanus, *vir doctrina, religione & vitæ integritate præſtantiſſimus, mox in Septembri convocavit. Convenere ad eam omnes provinciales ejus metropolis Epiſcopi. . . Scribunt patres in epiſtola quæ ſynodo huic præmittitur, ad* Ludovicum *Regem convenisſe* Rabanum *Moguntinæ E. A. Ep. una cum* Samuele, Egorbaldo, Baturato, Hebrone, Gerhardo *&* Ansgario *&c. Et vero quia* Ebbo *&* Ansgarius *huic Synodo interfuiſſe memorantur, confici volunt* Ebbonem *per id tempus Hildeſienſem Ep. egiſſe, &* Ansgarium *Bremenſi Eccleſiæ præpoſitum fuiſſe.* Cfr. Biſkoparnas bref om detta Mötet Hiſt. Vorburg. T. XI. p. 447. der äfwen Ansgarius ſåſom närwarande nämnes.

p) Ad. Br. Hiſt. Eccl. p. m. 9. *Interdum quæſtio magna in Francorum Regno de Bremenſi Epiſcopatu, ad invidiam h.* Ansgarii *conflata. Ea contentio diu per regnum gravi & ancipiti diſſentione profligata, multis partium ſtudiis collidebatur.*

wägen q), och Ansgarius måſte imedlertid til det måſta åtnöja ſig med det lilla Ramslo, under det at Hamburg reſte ſig ur aſkan. Wi weta för öfrigit föga mer af händelſerna utom Swerige wid denna tiden, ſom oß kunna angå, än at Påfwen Sergius II. år 847. meddelade Ansgarius ſtadfäſtelſe i des Apoſtla-ämbete, hwarjämte han för ewiga tider tilårkände den Hamburgiſka Ärke-Biſkops ſtolen alla Nordiſka länder, ſå fort de igenom omwändelſe ifrån hedendomen kunde bringas. I ſamma bulla tillägges Ansgarius, ſåſom en ny rättighet, eller tilökning på des anſeende, at bruka mitra, låta föra korß för ſig, och bära pallium på flera än wanliga dagar r); hwaraf man ſlutar s), at mitra wid den ti-

q) Om de åtſkilliga Möten, på hwilka denna ſak förehades, ſå wäl ſom tiden då de höllos cfr. Langeb. T. I. p. 465.

r) Detta Sergii II. bref läſes hos Staph. Ann. Eccl. H. T. I. p. 38. *Concedimus igitur tibi, ſicut a prædeceſſore noſtro b.* Gregorio *conceſſum eſt, ſcilicet ut gentes* Wimodiorum, Norblingorum, Danorum, Norweorum, Svenorum, *vel quascunque Septentrionalium nationum jugo fidei prædicatione tua ſubdideris, ad ſedem Hamburgenſem ſpirituali dominatione poſſideas, & omnibus ſucceſſoribus tuis ad eandem ſedem Hamburgenſem uſum palli habendum in feſtis temporibus a prædeceſſore noſtro tibi denominatis; ſcilicet in Paſcha, in Pentecoſten, in natali Domini, in aſſumtione, in nativitate, in purificatione* S. Mariæ, *in natalitiis Apoſtolorum & Dominicis diebus & omnibus feſtis in diœceſi tua celebribus, ornari quoque caput tuum mitra; portare ante te crucem* &c.

s) Staph. l. c. p. 664. cfr. Langeb. S. R. D. T. I. p. 533.

den icke har warit en allmän huſwudbonad för Biſkopar, men at des bruk ankom uppå Påſwarnas wälbehag, ſom tildelade dem det ſamma, hwilka igenom någon ſynnerlig förtjenſt gjordt ſig dertil wärdiga. Han fick åfwen i ſamma bulla tilſtådjelſe at inrätta tyd-Biſkopar, under ſin Ärke-Biſkops ſtol. Påſwen LEO IV. bekräftade år 849. denna bullan, til hela des innehåll t). Huru den nitiſke ANSGARIUS under deſſa åren ſyſſloſattes med Kloſterbygnad i ſit lilla Ramslo; i Hamburg ifrade emot Nordalbingernas ſlaf-handel; i Frisland förehöll folket Sabbatens ohelgande; och med nedkallad eld ifrån, himmelen bröt deras enwishet, utom annat mera ſom hos de gamla berättas, gå wi förbi.

§. 24.

ANSGARIUS ſände en Eremit, ARDGARIUS u), at hugſwala ſina wänner i Swerige, och ibland dem i ſynner-

t) STAPH. l. c. p. 41. LAMB. Chr. & Auct. Rer. Hamb. L. I. p. 110.

(u ÖRNHJELM H. E. S. p. 28. och 41. ſäger at ARDGARIUS har ankommit til Swerige på det tredje året efter SIMONS flykt därifrån; eller s. 841. hwaruti han följer ALB. STAD. Men enligt KIMB. witnesbörd måſte det hafwa warit på ſjunde året däreſter, ſom hans ord lyda p. 60. och ſåledes wid denna tiden, nemligen omkring året 847. eller 848. emedan GAUTBERTI flykt ſpues infalla wid året 830. hwilket åfwen inſtämmer med AD. Br. betyg uti Hiſt. Eccl. p. 8. där han ſätter ARDGARII hitſändande något före Biſkopens i Bremen LEUTERICI död, ſom timade wid denna tiden. A. 847. måſte LEUTERICUS redan warit död, ty då handlades på Mötet i

ſynnerhet HERGEIR, ſedan han och de öfrige uti ſju år hade derſtädes måſt ſakna all Preſterlig betjening. Under hwilken tid HERGEIR enſam derſtädes uppehöll Chriſtendomen v). Man föreſtäller ſig lätteligen, med hwad ſägnad denna mannen af de Chriſtna i deras nöd har blifwit emottagen och hans predikningar afhörde. RIMBERTUS, ſom derom witnar,

 säger

Maintz om ſucceſſionen. RIMBERT. ſynes ſkrifwa emot ſig ſielf, då han p. 72. ſäger, at qwinnan FRIDEBORG köpte, efter SIMONS bortreſa, något win, det hon gömde näſtan i tre år, til ARDGARII ankomſt. Detta ſkulle beſtyrka ÖRNH. mening. a VORBURG Hiſt. T. XI. p. 415. wil af ſamma grund föra ARDGARII ankomſt til a. 857. eller 858. men når utan rätt ſer på meningen af orden hos RIMB. kan intet bewis härtil af dem tagas, ty det kommer an uppå huru lång tid efter SIMONS bortreſa FRIDEBORG köpte winet. VASTOV. för ARDGARIUS til a. 846. cfr. Vit. Aq. p. m. 11. MESSEN. in Cenſura not. 404. ſätter a. 848. hwilket BENZEL. i not. til VAST. p. 6. bekräftar med det af mig nyß åberopade An. Br. rum om LEUTERICI död, ſom ſkal haſwa timat a. 849. eller på Kong LUDOVICI nionde regements år. Cfr. Chronogr. Saxonem a G. G. LEIBNITIO editum, den BENZEL. citerar. Men wid STAPH. H. E. H. T. I. p. 47. bör märkas, at de 7. åren til ARDGARII ankomſt, under hwilke Riket war utan preſt, böra icke räknas från Hamburgs förſtörning, utan ifrån upproret i Birca; ty ſelar han, når han på den förra grunden för ARDGARII Swenſka reſa til a. 852. cfr. äfwen LANGEB. S. R. D. T. I. p. 458. ſom upſkjuter ARDGARII ankomſt til Birca til a. 851.

v) AD. Br. H. E. ed. Lind. p. 7. *Quo tempore* HERIGARIUS, *Birca præfectus, Chriſtianitatem ibi ſolus ſuſtentavit.*

säger, at han med den Konungens tilstånd, hwilken då regerade, har allmänt predikat, och uppenbarligen utdelat de heliga Sacramenten, men nämner icke Konungens namn Förmodeligen war det ANUND, som då ändteligen hade fäst sig i regementet. Lång tid har ej denne Eremiten haft tålamod at wistas i detta Riket; men synes likasom enkom af Gud dertill stånd til twänne Personers tjenst; nemligen den Gudälskande och mycket ansedde Ståthållaren i Birca, HERGEIR, hwilken kort efter ARDGARII ankomst afsomnade, och en Fru FRIDEBORG, som äfwenledes lämnade werlden, när hon af ARDGARIUS, efter lång tids åstundan hade undfått den heliga Nattwarden. Den förre af dessa har på sin tid warit en förständig, dygdig och myndig Man ibland sit folk x), hwarföre han uti lifstiden mycket bidrog til Christendomens tjenst och förswar. Man tillägger honom äfwen den undergörande förmågan y). Om denna senare nämda förmåler RIMBERTUS, huruledes hon som

oftast

x) Men icke kallades han Konung, som någon föregifwit. HERIGARIUS, säger a VORB Hist. T. XII. p. 315. war i så högt anseende, *ut quandoque Rex etiam vocaretur.* Han har blifwit bedragen til denna oriktiga utläggelsen af en falsk interpunction, som finnes i LAMBECII uplaga af RIMB. Vit. ANSG. p. 61. således: *Suggestione quoque præfecti* HERIGARII *Regis, qui tunc erat & jussu &c.* Bör så som uti ÖRNH. edition p. 60. *Suggestione quoque præfecti* HERIGARII, *Regis, qui tunc erat & jussu & licentia &c.* STAPH. T. I. p. 101. har häruti följt LAMBECII uplaga, ändskönt han hade kunnat rätta detta ställe efter ÖRNH. Cfr. BENZ. not. ad VAST. Vit. Aq. p. 6.

y) AD. Br. p. m. 5. *Quem tradunt etiam miraculis &*

oftaſt med mycket hjeltemod och oförſkräkt ſinne för-ſwarade ſin tro emot hedningarnas förſmädelſer. När Simon wiſtades i Riket, har hon redan warit bedagad, och emedan hon ſnart wäntade ſin förloßnings ſtund, ty har hon, ſom Rimbertus hänna til beröm nämner, ſedan Simon war bortreſt och hon twiflade at någon Preſt til Riket mer torde anlända, köpt ſig litet win, hwilket Dottren ſåſom Sacrament ſkulle hålla hänna i munnen när döden nalkades. Åter et prof af denna tidens widſkepeliga willor; hwilka hos en qwinna ſkulle kunna ſkyles under namn af enfaldighet, men ej hos Ärke-Biſkopen Rimbertus, när han med bifall derom berättar. Denna Frideborg pålade ſin Dotter, det ſkulle hon efter Modrens död fara til Dorſtadt, hwilken ort Gumman ſielf under ſin tid ſom oftaſt utan twifwel hade beſökt. Dottren ſkulle der utdela all modrens qwarlåtenſkap ibland de fattige, ſedan den bliſwit förwandlad til penningar; hwarwid Rimbertus ſäger, at ſäcken, uti hwilken penningarna hade legat, ſå fort af ſig ſielf upfyldes, ſom Dottren honom tömde z). Efter deßa twänne dödsfall drog Eremiten ur Riket och tilbaka in uti ſin koja, ſedan han, ſom tyckes, näppeligen et år hade wiſtats här i landet.

§. 25.

Ansgarius gjorde flitiga reſor ifrån Ramslo in uti Jutland, der ſakerna hade fått et nytt anſeende.

virtutibus inſignem. Et p. 7. *Qui tantam fidei gratiam meruit, ut potentia miraculorum & exhortatione doctrinæ multa paganorum millia ſalvaverit.*

z) Rimb. V. Ansg. p. m. 75.

de. Konung HARALD war nu död; och en ERIC efter honom kommen til regementet, sedan många oroligheter icke utan de Christnas lidande hade föregådt. Hwilken denne ERIC warit, weta icke Scribenterna med säkerhet sjelfwe. Mäst alla och ibland dem PONTOPPIDAN, anse honom för den HARALDS brodet, som tillika med Konungen döptes i Maintz, och sedan uppehöll sig i Dorstadt. Men TORFÆUS wisar klart at deßa ERICER ej böra sammanblandas a). Den förre war långt förut Christen och döpt; men denne Konung ERIC har utan twifwel warit hedning; emedan RIMBERTUS och andre säga, at ANSGARIUS bragte honom til dop och Christendom b). Inom denna Konungens håf förwärfwade sig ANSGARIUS mycket förtroende och anseende. Han reste ofta deßa åren som Konung LUDVIGS sänningebud, uti Stats-ärender imellan deße Herrar, och förökte dag efter annan förtroendet hos Konung ERIC, ått derintil, at den Danska Konungen nyttjade honom icke sällan uti sina angelägnaste och hemligaste öfwerläggningar. Under denna förtroliga tiden, byggdes Kyrkan i Sleswig år 850. hwilken ännu bär namn af S. ANSGARII Kyrka; at förtiga många andra ting, dem han til Christendomens förmån på denna orten uträttade. AD. Br. förmäler at en oräknelig myckenhet af hedningar, upmuntrade af deras Konungs efterdöme och ANSGARII flitiga underwisning, då hafwa låtit sig döpa. Konung ERIC sände skänker til Påfwen NICOLAUS I. som

a) TORF. S. Dyn. Dan. p. 417. cfr. LANGER. S. R. D. T. I. p. 469.

b) AD. Br. H. E. p. m. 8. cfr. Hist. Archi E. Brem. apud LINDENB. p. 79.

ſom efter Benedicti III. död år 858. hade intagit det Apoſtoliſka ſätet, och fick ifrån honom ſkriftelig tackſägelſe; i hwilket bref den Danſka Regentens alfwarliga nit för Omwändelſe-wärket mycket beröm-des c). Deßa gåfwor förde Biſkopen i Coſtnitz Salomon med ſig når han i ſällſkap med Northfridus, wid denna tiden anlände til Rom, at utwärka Påfwens ſtadfäſtelſe uppå de twenne Stiftens Hamburgs och Bremens förening. Hwarom alt ifrån året 845 intil denna tiden på många möten hade warit handlat. Nyß war det ſluteligen på en Riks-dag uti Vorms afgjordt; dår bägge Konungarna Lotharius och Ludovicus woro tilſammans, ſedan de mißnögde Biſkoparna i Cöln och Ferden, ånteligen låtit öfwertala ſig, at afſtå ſin förmenta rått emot wederlag d). Förden ſkul, och ehuru Ansgarius alt ifrån år 849. hade haft Bremens Stift under förwaltning e), bör deßa Stiftens ſammanblandning rätteligen föras til året 858. då Påfwens Nicolai I. ſtadfäſtelſe bref utföll f); men Ramslo med des ny-

c) Nicolai I. bref läſes hos Staph. Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 52. Fontopp. Ann. Eccl. D. T. I. p. 42. och flera.

d) Rimb. V. A. p. m. 82.

e) Cfr. Langeb. S. R. D. T. I. p. 468.

f) Cfr. Lambecii Chron. & Auct. ad L. I. Rer. Hamb. p. 112. Örnh. ſätter a. 861. Men det år förnår in på Ansgarii död; ſom ſedan han blef inſtäld i Stiften mera utråttade, ån tiden ſåledes ſkulle medgifwa. Märk för öfrigit hwad ſå wäl Lambecius ſom a Vorburg Hiſt. T. XI. p. 235. XII. p. 62. ſeqq. erindra wid dateringen af denna bulla,

bygda Kloſter togs igenom et annat bref af år 862. undan Ferden at införliſwas med det Hamburgiſka Ärke-Biſkops-dömet g).

§. 26.

Således tykte ANSGARIUS ſig haſwa, ſkönt efter en lång tids förlopp, äntligen återwunnit tillfället at tjena den Chriſtna Församlingen. Men nu nalkades ålderdomen, under hwilkens ſnara ankomſt, hans af naturs ſwaghet och många wedermödor bräkliga kropp, ſattes i ſtundeligt aftagande. Icke deſto mindre återſtodo ännu många gjöromål, dem han med wanlig likaſom ungdoms styrka ſig företog och til ſlut förde. I Hamburg började han wid denna tiden at ſtälla alt i des förra ſkick och ordning. Han wiſtades än i Hamburg, än i Bremen, än i Ramſlo, än i Jutland, och fans alleſtädes tilräckelig. Men Swerige ſom aflägsnare, måſte under alt detta ſakna hans biträde, och blef lämnat i des öde; hwarföfwer man icke ſkjäligen kan undra, ſå länge utwägar honom felade, at längre ſträcka ſina tankar, än inom den lilla kretſen han wiſtades. Nu säger RIMBERTUS

och wid AD. Br. utlåtelſe derom i Hiſt. Eccl. p. m. 8. Hela saken ankommer uppå huru LUDOVICI Germ. 21. regements år räknas. Tager man dem ifrån Fadrens död a. 840. ſom ÖRNH. har gjordt, då felar man med honom på 3. år; men om man, ſom ſke bör, räknar dem ifrån a. 837. då delningen ſkedde imellan LUDOVICI Pii barn i Worms, då ſtadfäſtes NICOLAI I. Bulla wid a. 858.

g) STAPH. Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 54. och Hiſt. VORM. T. XI. p. 435. cfr. LANGEB. S. R. D. T. I. p. 550.

BERTUS h) gick han i råd med sin wän Konung ERIC i Danmark, om en resa den han wille företaga til Swea Rike.

§. 27.

I Sverige war då Konung OLOF wid regementet, en Son, som man menar, af ANUND eller BIÖRN i; och således härstammad af den Lodbrogiska slägten, samt Jutländska och Danska Konungahusens anförwant. At denna Konung OLOF icke med OLOF Trätellja bör sammanblandas, hwilken efter Fadren INGIALD Illrådas olycka, redan några hundrade år förut, war stött ifrån regementet, har WILDE emot PUFFENDORF och andra tydeligen bewisat k). V. DALIN gjör efter sit fattade system BIÖRN Järnsida til öfwer-Konung i Sverige wid denna tiden, och OLOF allenast til en Riks-Föreståndare under öfwer-Konungens frånwaro l); men RIMBERTUS kallar OLOF Konung; och hans gärningar utwisa, det han dessa åren har utöfwat et fullt regemente inom Upsala Konunga-döme. Man kan föreställa

h) RIMB. V. A. p. m. 92. *Inter hæc*, nemligen under de ofwanföre omtalade göromålen i Danmark, *Dominus & Pater noster* ANSGARIUS, *pro gente Svevonum, eo quod Sacerdotis tunc præsentia desolari essent, nimio condolens affectu, a præfato poscere cœpit Rege* ERICO *sibi in omnibus familiarissimo, uti suo auxilio fines illius Regni*, nemligen Swerige *petere posset.*

i) Cfr. WILDE til PUFFEND. T. II. p. 323. och LANGEB. S. R. D. T. I. p. 473.

k) l. c.

l) v. DALIN S. R. H. T. I. p. 513.

ſtälla ſig, at ſom alt ifrån Eremitens ANSGARII bortreſa och fördenſkul ſnart uti åtta eller tjo års tid, den klena Chriſtna menigheten i Swerige hade warit utan handledare, och den frimodige Ståthållaren HERGEIR utom des nu ſaknades, ty hafwa hedningarna under en ſådan ſakernas belägenhet, utan ſky förtrampat de Chriſtna. Om några ſmå Kyrkor i de förra åren af ANSGARIUS eller GAUTBERTUS, ſom tros, bliſwit upbygde, hwarom Hiſtorien något talar, åro de utan twiſwel under detta beklageliga tidehwarfwet wordne öfwerända kaſtade; ſamt Dorſtadt och Sleswig, ſom RIMBERTUS betygar, befundne at wara de enda ſtällen, hwilka den Chriſtna menigheten i ro kunde beſöka. Det wil ſynas af denna Scribentens berättelſe, ſom ſkulle den hedniſka menigheten i Swerige omkring de åren hafwa warit i full rörelſe emot Chriſtendomen. ANSGARIUS torde til åfwentyrs af et ſådant deras upſåt, hafwa låtit påminna ſig om nödwändigheten af någon Präſtmans närwaro i detta Riket. Han öfwerlade med Biſkop SIMON, hwilkendera af dem ſkulle gå til Birca. Men SIMON, ehuru enkannerligen wigd til Biſkop i Swerige, mindes förwål hwad honom der hade händt, och urſäktade ſig; emedan han fruktade, ſom han ſade, at han med ſin närwaro, ſåſom en på den orten förhatelig perſon, mera ſkulle ſkada än gagna Chriſtendomen; når deremot ANSGARIUS i anſeende til hans förra lyckeliga wiſtande i Swerige, torde finna mera wänſkap för ſig, då han dit å nyo anlände. Skälen woro goda, men miſstydas icke deſtomindre, jag wet ej hwarföre, likaſom ſkulle SIMON af lättja ſig detta beſwäret hafwa welat undandraga. Man

wil

wil til eſwentyrs, under dylika ärindringar ſå oförmärkt kaſta en ſkugga på Preſter i allmänhet m). Om det är ſant at SIMON kort dereſter dog, ſom Ärke-Biſkopen ER. BENZELIUS menar n), ſå torde äfwen ohälſa wid det tilfället hafwa hindrat honom, eller ock flyttning til Biſkopsdömet i Osnabrug, ſom ſomliga mena. Imedlertid och då man ej wet mera än hwad RIMBERTUS o) berättar om förloppet af detta ANSGARII och SIMONS ſamtal, tyckes icke denna ſenare eller hans ämbets-bröder i anledning deraf förtjena et ſå ſkarpt pennedrag, ſom i ſynnerhet v. DALIN derwid gjordt. Åtminſtone ſant ANSGARIUS ſkäl uti SIMONS inkaſt, och påtog ſig gärna denna förrättning, ehuru han redan war något til ålders kommen. De reſte bägge til LUDOVICUS Germ. der deras öfwerenskommelſe med hans bifall bekräftades; då äfwen Konungen öfwerlämnade ANSGARIUS åtſkilliga andra ärender, at wid det Swenſka häfwet föredraga. ANSGARIUS,

m) v. DALIN S. R. H. T. I. p. 512. WILDE har ſagt något dylikt förut i anm. til PUFEND. T. II. p. 315.

n) E. BENZEL. not. in VAST p. 5. ſäger at SIMON dog a. 860. Andra mena at han blef Biſkop i Osnabrug efter flygten ifrån Swerige. cfr. STAPH. Ann. E. Hamb. T. I. p. 47.

o) RIMB. V. A. p. m. 92. *Prædictus Pontifex* GAUTBERTUS, *qui &* SIMON, *ſe inde expulſum, rurſus locum illum repetere non auſum reſpondit; nec id valde proficuum fore poſſe, immo magis periculoſum, ſi denuo priorum reminiſcentes, aliquid perturbationis circa eum excitarent; ſibi magis congruum videri, ut ille iret, qui hanc legationem primo ſuſcepegat, quippe benigne ibi habitus fuerat.*

ſtälla ſig, at ſom alt ifrån Eremitens ARNGARII bortreſa och fördenſkul ſnart uti åtta eller tjo års tid, den klena Chriſtna menigheten i Swerige hade warit utan handledare, och den frimodige Ståthållaren HERGEIR utom des nu ſaknades, ty hafwa hedningarna under en ſådan ſakernas belägenhet, utan ſky förtrampat de Chriſtna. Om några ſmå Kyrkor i de förra åren af ANSGARIUS eller GAUTBERTUS, ſom tros, bliſwit upbygde, hwarom Hiſtorien något talar, åro de utan twifwel under detta beklageliga tidehwarfwet wordne öfwerända kaſtade; ſamt Dorſtadt och Sleswig, ſom RIMBERTUS betygar, befundne at wara de enda ſtällen, hwilka den Chriſtna menigheten i ro kunde beſöka. Det wil ſynas af denna Scribentens berättelſe, ſom ſkulle den hedniſka menigheten i Swerige omkring de åren hafwa warit i full rörelſe emot Chriſtendomen. ANSGARIUS torde til åfwentyrs af et ſådant deras upſåt, hafwa låtit påminna ſig om nödwändigheten af någon Präſtmans närwaro i detta Riket. Han öfwerlade med Biſkop SIMON, hwilkendera af dem ſkulle gå til Birca. Men SIMON, ehuru enkannerligen wigd til Biſkop i Swerige, mindes förwäl hwad honom der hade händt, och urſäktade ſig; emedan han fruktade, ſom han ſade, at han med ſin närwaro, ſåſom en på den orten förhatelig perſon, mera ſkulle ſkada än gagna Chriſtendomen; når deremot ANSGARIUS i anſeende til hans förra lyckeliga wiſtande i Swerige, torde finna mera wänſkap för ſig, då han dit å nyo anlände. Skälen woro goda, men miſstydas icke deſtomindre, jag wet ej hwarföre, likaſom ſkulle SIMON af lättja ſig detta beſwäret hafwa welat undandraga. Man

wil

wil til eſwentyrs, under dylika ärindringar ſå oförmärkt kaſta en ſkugga på Preſter i allmänhet m). Om det är ſant at SIMON kort dereſter dog, ſom Ärke-Biſkopen ER. BENZELIUS menar n), ſå torde äfwen ohälſa wid det tilfället hafwa hindrat honom, eller ock flyttning til Biſkopsdömet i Osnabrug, ſom ſomliga mena. Imedlertid och då man ej wet mera än hwad RIMBERTUS o) berättar om förloppet af detta ANSGARII och SIMONS ſamtal, tyckes icke denna ſenare eller hans ämbets-bröder i anledning deraf förtjena et ſå ſkarpt pennedrag, ſom i ſynnerhet v. DALIN derwid gjordt. Åtminſtone fant ANSGARIUS ſkäl uti SIMONS inkaſt, och påtog ſig gärna denna förrättning, ehuru han redan war något til ålders kommen. De reſte bägge til LUDOVICUS Germ. der deras öfwerenskommelſe med hans bifall befräſtades; då äfwen Konungen öfwerlämnade ANSGARIUS åtſkilliga andra ärender, at wid det Swenſka häfwet föredraga. ANSGARIUS,

m) v. DALIN S. R. H. T. I. p. 512. WILDE har ſagt något dylikt förut i anm. til PUFEND. T. II. p. 315.

n) E. BENZEL. not. in VAST p. 5. ſäger at SIMON dog a. 860. Andra mena at han blef Biſkop i Osnabrug efter flygten ifrån Swerige. cfr. STAPH. Ann. E. Hamb. T. I. p. 47.

o) RIMB. V. A. p. m. 92. *Prædictus Pontifex* GAUTBERTUS, *qui &* SIMON, *ſe inde expulſum, rurſus locum illum repetere non auſum reſpondit; nec id valde proficuum fore poſſe, immo magis periculoſum, ſi denuo priorum reminiſcentes, aliquid perturbationis circa eum excitarent; ſibi magis congruum videri, ut ille iret, qui hanc legationem primo ſuſcepegat, quippe benigne ibi habitus fuerat.*

GARIUS, säger RIMB. hade någon tid förut i en dröm eller syn, som han den kallar, talat med sin förra Præceptor ADALVARDUS p) om denna resan, hwilken förebodade den sammas lyckeliga afslopp. Han tog wägen igenom de Danska Provinserna och stadnade något hos sin wän Konung ERIC. Den Danska Konungen skickade sit eget sändebud och wärteken q) med ANSGARIUS til Konung OLOF i Sverige; samt försäkran derom, at den Guds tjenaren, hwilken nu ifrån Konung LUDVIG til honom anlände, war af Konung ERIC til alla delar wäl prófwad; samt besinnen af den upriktighet och wälmening, at Konung ERIC hade låtit honom efter des behag inom Danmark företaga alt hwad til den Christna lärans befordran kunde tjena; med önskan det wille Konung OLOF i Sverige gjóra likaledes r). Man kan härav

p) Abbot i det gamla Corbeja, om hwilken åfwanföre är talat.

q) WILDE til PUFEND. T. II. p. 324. menar at detta *signum*, som RIMB. det kallar, har warit af samma beskaffenhet med det *Landaura* som SN. STURL. nämner T. I. p. 456. men det war upburen skatt i Norje som HIALTE förde med sig til OLOF Skät-Konung. Detta war en skänk, ring eller annat, at betekna wänskap och säkerhet. Hwad RIMB. kallar *signum*, kallar AD. Br. *sigillum*, L. I. c. 26. *Exemplo asllera intrepidus S.* ANSG. HERICI *Regis missum rogavit atque sigillum; & a littore Danorum transfretans in Sveoniam pervenit.* LANGEB. S. R. D. T. I. p. 473. menar at det war endast bref.

r) RIMB. l. c. p. m. 96. *Regi Svionum nomine* OLEPH, *vali*, nemligen signo, *intimari jussit, servum Dei, qui ex parte Regis* LUDOVICI *missus, fines regni ejus*

af ſluta, at bägge deße Nordiſke Regenter haſwa denna tiden ſtådt i förtroende med hwarandra.

§. 28.

ANSGARIUS begaf ſig i ſällſkap med ERIBERTUS eller HERBERTUS, ſom war Biſkop SIMONS anförwant s), och den Danſke legaten, på wägen til Swerige, ſamt anlände tjugotre dagar dereſter lyckeligare til Birca, än wid ſin förſta reſa. Någon tror at RIMBERTUS, hwilken ſedan han togs ur Scholan i Turholt, merändels altid wiſtades wid hans ſida ſåſom hans käraſte lärjunge, åſwen på denna reſan warit honom följaktig; churu RIMBERTUS ſjelf icke annorlunda, än i förtäkta ord det har welat ſäga i lefwernes beſkrifningen om ANSGARIUS t). Hwad tiden beträffar då detta förehades, finner man föga redighet hos de gamla. ÖRNHJELM ſätter ANSGARII ſednare ankomſt til Swerige wid året 861. WILDE med mera ſkäl wid året 858. när Påfwens NICOLAI I. bulla om Hamburg och Bremens ſammanfogande

peteret, ſibi per omnia cognitum eſſe; ac ſe in vita ſua nunquam tam bonum vidiſſe hominem; nec in quo. libet mortalium aliquando tantam fidem inveniſſe. Ideoque cognita ejus ſanctiſſima bonitate, omnia quæ ille in regno ſuo cauſſa Chriſtianæ religionis disponere vellet, ſe ei conceſſiſſe, ipſumque petere, ut ſimiliter & in regno ſuo ei permitteret &c.

s) Cfr. RIMB. V. A. cap. 22. At ERIBERTUS wärkeligen warit af ANSG. brukad i Swerige ſes af RIMB. V. ANSG. cap. 27. wid ſlutet.

t) Så menar åtminſtone LANGEB. S. R. D. T. I. p. 475. Skälet dertil hämtar han ur RIMB V. A. cap. 24. Se derom på ſit ſtälle här nedanföre.

gande utföll u); hwilken uti denna tideräkningen tages til grund. Men af RIMBERTUS kan detta icke tydeligen hämtas. Man får fast mera af hans ord anledning at tro, det ANSGARIUS har företagit denna resan något förut; eller under den tid då rådplägningarna ännu påstodo om den Bremiska saken. Det samma tycker jag mig böra sluta af ADAMI Br. yttrande, som när han nyß förut skrifwit om ANSGARII resa til Sverige, säger: "Imedlertid upkom i "Frankrike en hästig fråga, om det Bremska Biskops-"dömet, hwilken enkannerligen af afwund emot ANS-"GARIUS war upwäkt" v). När man fördenskul med säkerhet wet, det denna frågan år 850. på Mötet i Worms blef slutad til ANSGARII förmon; och af Påfwen samma år stadfästad x), hwarom redan år förmält, tyckes det som ANSGARII resa til Sverige näst förut, nemligen året 855. eller 857. eller något förut hafwa förefallit y). Detta synes åfwen bättre paßa med ANSGARII egna omständigheter; emedan han icke lefde länge efter denna tiden, men likwäl uträttade många ting, sedan han ifrån Sverige til Hamburg återkom. När ANSGARIUS landade wid Birca woro hedningarna stadde i full rörelse

u) Se här åfwanföre.

v) AD. Br. H. E. p. 9. *Interea*, nemligen under det ANSG. förehade Religions-werket i Sverige, *quæstio magna surrexit in Regno Francorum de Bremensi Episcopatu.*

x) Se åfwanföre.

y) MESSEN. i Chronol. Sc. p. 57. sätter året 853. som icke synes illa paßa. Så gjör åfwen LANGEB. S. R. D. T. I. p. 473.

rörelſe emot Chriſtendomen. Konung Olof hade ſammankallat ſina underſåtare til et Möte, hwilket då ännu warade. Der woro inom den ſtormande menigheten många tal uphäfde angående den nya läran. Ty Hergeir fans nu icke mer z), ſom i ſin tid kunde ſtyra deras ifwer, och Konung Olof, ehuru han efter all likneſſe tyckes haſwa hyſt inom ſig billiga tankar, har icke deſto mindre för egna ſäkerhetens ſkul måſt hålla med det högſta ropet. Det är märkeligit hwad Rimbertus berättar; nemligen at en hedning har öfwer de andra uphäft ſin röſt under deſſa rådplägningar och ſagt: "det han nyligen hade "warit på et ſtälle tilſtädes, der Gudarna hwilka ägde "de detta landet a), woro ſamlade." Denna utlåtelſen wiſar at den gamla ſägnen om Aſarnas Gudomlighet, af hwilka Nationen härſtammade, ännu icke war förſwunnen. Deſſa Gudar ſkulle fördenſkul haſwa warit Odin med Aſarna, eller de tolf Höfdingar, ſom han förde med ſig ifrån Schytien, när han här i Norden aldraförſt inrättade regementet och offren. De hade befalt denna Mannen at föra til menigheten deſſa deras ord b): "I haſwen länge åre "farit wår gunſt, och under en fredſam beſittning af "detta landet, i många år ſport ſtörſta öfwerflöd, af "alla edra behof. Offren och Gudstjenſten är alt

z) Se här framföre.

a) Rimb. V. A. p. m. 98. *Contigit eo ipſo tempore, ut quidam illo adveniens diceret ſe in conventu Deorum, qui ipſam terram poſſidere credebantur, adfuiſſe* &c. Cfr. Wilde til Puffend. T. II. p. 324. Hervarar Saga cap. 20. p. 180.

b) Rimb. l. c.

"intil denna dagen riktigt underhållen, och eder lyck-
"nad har warit oß behagelig. Men nu ſlocknar ef-
"ter handen elden på altaren; edra löften gå trögt. och
"hwad ſom wärre är, en främmande Gud föres in
"i landet. Åſtunden j wår förra ynneſt, ſå tänden
"offren; blidken oß med rikare löften, och utſkjuten
"ifrån eder den främmande Guden, med hwilken wi
"icke trifwas tilhopa. Men om j äuteligen wiljen
"öka Guda-talet, ſå dyrken eder förtma Konung E-
"RIC, den wi redan haſwa til oß uptagit." Detta beſynnerliga ſändebud upeldade menigheten med ſit tal ſå häftigt, at den ſtrax beſlöt en tempel-byggnad til Konung ERIKS dyrkan, ſom i haſt upförde; och offren woro redan började när ANSGARIUS ankom. Häraf ſes at apotheoſer här i Norden ſå wäl ſom i Grekeland och Rom warit brukeliga. Hwilken den ERIC warit, ſom en ſå ſtor åra efter döden wederfors, wet man icke; emedan RIMBERTUS, den enda ſom derom nämner, inga flera omſtändigheter tillägger. På någon af BIÖRN Järnſidas barn, tyckes detta ſannolikaſt inträffa; ty inom deras ſlägt finnas trenne Konungar ſom dertil paßa. Ibland dem är ERIC Biörnſon c), ſonſon af BIÖRN Järnſida, och ſlägt med BIÖRN ed haugi, hwilken något före denna tiden war död bleſwen. Han omtalas ſom en ifrig afguda-dyrkare, och kallas derföre Upſala-ERIC d) af de Upſaliſka offren, dem han framför andra har wid magt hållit. Ty är det ej olikt, at hedningarna på detta ſättet

har

c) ÖRNH. H. E. p. 47. 73. 143. WILDE l. c. p. 325. v. DALIN förer detta til ſina Sigtuna Konungar af Ringiſka ſlägten.

d) Hervarar Saga cap. 20. p. 180.

har welat wörda hans minne. Örnhjelm nämner härwid en Eric Väderhatt e), om hwilken många sägner lópa, churu ingen wet hwar han rätt finnes.

§. 29.

Uti en så swår sakernas belägenhet, behöfde Ansgarius all sin eftertanka, och Simons ord saunades. Han fan de slástas sinnen så uphetsade, at de sogeligare knapt dristade róra tungan til hans beskydd, "så hade, säger Rimbertus, förwillelse och "yrsel intagit deras tankar." Hans få wänner gáfwo honom det förtwiflade rådet, at lósa sit lif med penningar och draga ur riket. "Jag gifwer intet "för mit lif, swarade han, ty jag är färdig, om min "Gud så behagar, at för hans namn skul här un"dergå de smärtefullaste plágor, ja áfwen döden f). Imedlertid och under hand lät Ansgarius den Danske legaten förebringa Konung Olof hela árendet; samt utwerkade sig den förmon, at Konungen wid en middags máltid blef gäst hos Árke Biskopen. Småningom saktades áfwen hedningarnas ifwer, och Ansgarius fick råderum at utwága sig. Under det de áto tilsamman, talade Ansgarius om den Christna lárans stora förmåner framför den hedniska widskepelsen; om hwad han tilförene uti Swerige med Konung Biörns biträde hade uträttat; om fortgången af omwändelse-werket i Tyskland och Danmark m. m.

e) Cfr. Langeb. S. R. D. T. I. p. 474.

f) Rimb. V. A. p. m. 100. *Non, inquit, pro vita meæ redemtione aliquid hic daturus sum; quia si dominus meus ita disposuerit, pro ejus nomine paratus sum hic & tormenta subire & mortem pati.*

då han åfwen öfwerlämnade honom rika ſkänker ifrån Konung Ludovicus Germanicus, ſaint jämkade ſå med K. Olof at hedningen alt mer och mer bögde örat til hans föreſtällningar. Örnhjelm ſätter härwid Ansgarius et långt och lärdt tal i munnen, ſom mera liknar Auctorens egen wälſkurna penna, än denna froma Prelatens medelmåtta. Man ſkulle tro at han dertil någorſtädes hade fimmit anledning; men hwarken Rimbertus, Saxo eller Joh. Magnus, talar något ſådant på Ansgarii wägnar g). Den förſte af deßa säger intet mera än hwad af oß är anförd. Han lägger dertil huruledes Swerges Konung benåget emottog Ärke-Biſkopens åmma föreſtällningar; at han ſwarade det de Preſter, hwilka tilförene warit inſkickade i Riket, wore af Menigheten utom Konungens wetenſkap, dels mördade, dels utdrefna; ſamt at han af eget bewåg intet driſtade i ſådana ärender företaga, emedan hans underſåtares rätt fordrade, at de ſjelfwe ſkulle derom rådlägga och döma. Man finner ſåledes af detta Konung Olofs yttrande och Rimberti derwid fogade anmärkning h) en märkwärdig bekräftelſe på Swenſka folkets urgamla

g) Talet är ſammanplockat af andra ſtällen hos deßa Auctorer, hwilka ej höra til detta ämnet.

h) Rimb. l. c. p. m. 100. *Sic quippe apud nos moris eſt, ut quodcunque negotium publicum magis in populi unanima voluntate, quam in regia conſiſtat poteſtate.* Och An. Br. de Situ Daniæ p. m. 60. *Populi Svionum Reges habent ex genere antiquos, quorum tamen vis pendet in populi ſententia; quod in commune laudaverint omnes, illum confirmare oportet; niſi ejus decretum potius videatur, quod aliquando ſequuntur invisi.*

gamla frihet, hwilken utan twifwel med ſjelfwa Staten tagit ſin begynnelſe. WILDE utreder detta med ſin wanliga och widſträkta inſigt i); nemligen huruledes Konung BIÖRN wid ANSGARII förſta ankomſt til Birca k) allenaſt frågade ſit råd, och efter deras tilſtyrkan gaf honom lof at predika, ſamt dem en fri Religions-öfning ſom honom wille höra; ty då ännu angick icke frågan den hedniſka Gudstjenſtens utrotande. Men när nu föreſtälning ſkulle gjöras om den Chriſtna lärans allmänna antagande i ſtället för den hedniſka, hwilken uti deras Lands-lag ifrån ålder war ſtadfäſtad; och haus underſåtare deremot redan på Mötet med ifwer hade handlat ſins imellan; fordrade förſiktigheten på Konung OLOFS ſida ſå wäl ſom folkets rätt, det en ſå hufwudſakelig ändring uti lagen af ſjelfwa menigheten borde ſkötas. Man finner det de Norrſka, i ſynnerhet Tronderna, hafwa förſtådt at yrka denna ſin rätt, när deras Konungar i de följande åren, hos dem wille införa Chriſtendom l). Konung OLOF låfwade likwäl at på Lands-Tinget förredraga hela menigheten denna wiktiga ſaken, och ärindrade derjemte ANSGARIUS, det måtte han under deſſa öfwerläggningar, låta ſit bud wara närwarande, ſom kunde berätta honom, huru alt wille aflöpa.

§. 30.

När Konung OLOF kort dereſter lät ſammankalla menigheten, då ärendet ſkulle dem föredragas,

i) WILDE Hiſt. Pragm. Sv. p. 328. ſeqq.

k) Se här framföre.

l) SN. STURL. Heims-Kr. T. I. p. 144. ſeqq.

har ANSGARIUS med högſta ſinnes oro denna angelägna ſtunden afwaktat. Han flydde til ſit wanliga wapn nemligen bönen; och då hans Preſt, förmodeligen ERIBERTUS, ſom ſtod för altaret och wälſignade Sacramentet m), af räddhoga wille förtwifla öfwer utgången häraf, har ANSGARIUS tröſtat honom, ſäger RIMBERTUS, med den förwißning han kände i ſit hjerta, det ſkulle alt efter önſkan igenom Guds ſkickelſe flutas. Förän ſaken blef Allmogen kundgjord, lät Konung OLOF i ſamråd med de förnämſta af folket, på det wanliga fältet kaſta lott deröfwer, och rådfråga Gudarna. Deraf kan man ſluta, huru hans egna tankar härwid warit beſkaffade; och hwad ringa kundſkap han ſjelf ägde om den Chriſtna lärans innehåll, när han wille rådfråga Aſgudar om den ſanna Guden, ſamt låta på lottning och ODINS ſwar n) ankom-

m) RIMB. V. A. cap. 24. denne *Sacerdos altari adſtans* ſom nämnes, menar LANGEB. S. R. D. T. I. p. 475. icke hafwa warit ERIBERTUS, utan RIMBERTUS ſjelf, emedan han kallas litet längre neder i §. *Sacerdos* ANSGARIO *in omnibus familiariſſimus*; hwilket tillägg, ſom menas, endaſt tilkom RIMBERTUS. Men ſamma uttryck brukas åfwen om andra. Således kallas Konung ERIC i Danmark cap. 22. *Rex* ANSGARIO *in omnibus familiariſſimus*; lika ſom på detta ſtället ERIBERTUS heter *ſacerdos in omnibus familiariſſimus*; och RIMBERTUS efter ANSGARII återkomſt ur Swerige, då han wid des ſiſta ſtunder war tilſtädes hos honom cap. 33. *fideliſſimus diſcipulus*. Häraf kan fördenskul intet ſlutas.

n) AD. Br. Hiſt. Eccl. p. m. 8. *Jactu ſortis & idoli reſponſo. Eccleſia ibidem fabricata, & baptismi licentia omnibus conceſſa.* Om de gamla Tyſka folkens lottkaſtning talar TACITUS i ſin Germania cap. X.

ankomma, hwad öfwertygelſen enſam borde wärka. Om nian icke finge ſäga, at han tagit denna utwäg för ſyn ſkul, och at tilfridsſtälla Menigheten, emedan han torde hafwa haft utſlaget af Lottningen i ſin magt. Lottkaſtningen utföll på det ſättet, ſäger RIMBERTUS, at ANSGARII råd icke ſkulle föraktas. MESSENII mening om detta afguda-ſwaret är beſynnerlig; nemligen at ODINS belåte ſom ſtod i afguda-templet i Upſala, igenom hwilket Satan ofta talade, wid detta tilfället har efter Guds pådriſwande befallning måſt giſwa ſwar emot ſin wilja och til egen undergång o). Så ſnart föreſtällningen blef gjord för Menigheten, om Chriſtendomens antagande, hördes et ſtarkt buller ibland hedningarna, ſom intagna af deras med moders mjölken indruckne fördomar, i förſtone funno en ſådan fråga otidelig. Sedan den förſta ſtormen war öfwer, ſwalnades deras ſinnen under ſogeliga ſamtal. Änteligen reſte ſig i menigheten en gammal Man. "Hören mig O! Konung och "i folk, ſade han, hwad jag wil ſäga eder om den "Chriſtna Gudstjenſten, hwilken flera ibland oß redan "känna, och hafwa ſom oftaſt årfarit, til hwad för"träffelig nytta den ſamma oß wara kan. De äro "ju icke få hwilka i ſjö-nöd och andra farligheter "hafwa förnummit denna Gudens hjelp, ſå ofta han "derom blifwit anropad? Hwi wilja wi afſlå en ſak, "ſom oß ſå mycket gagnar? Många hafwa uti den"na

EGINHARDUS witnar at den brukades hos Saxerna. Lika ſå hos Scyther och Alaner, ſäger AMMIANUS MARCELL. ſamt HERODOTUS. cfr. LANGEB. SS. R. D. T. I. p. 476.

o) MESS. Scond. T. XII. p. 14.

har ANSGARIUS med högſta ſinnes oro denna angelägna ſtunden afwaktat. Han flydde til ſit wanliga wapn nemligen bönen; och då hans Preſt, förmodeligen ERIBERTUS, ſom ſtod för altaret och wälſignade Sacramentet m), af rädd̊hoga wille förtwifla öfwer utgången häraf, har ANSGARIUS tröſtat honom, ſäger RIMBERTUS, med den förwißning han kände i ſit hjerta, det ſkulle alt efter önſkan igenom Guds ſkickelſe flutas. Förän ſaken blef Allmogen kundgjord, lät Konung OLOF i ſamråd med de förnämſta af folket, på det wanliga fältet kaſta lott deröfwer, och rådfråga Gudarna. Deraf kan man ſluta, huru hans egna tankar härwid warit beſkaffade; och hwad ringa kundſkap han ſjelf ägde om den Chriſtna lärans innehåll, när han wille rådfråga Aſgudar om den ſanna Guden, ſamt låta på lottning och ODINS ſwar n) ankom-

m) RIMB. V. A. cap. 24. denne *Sacerdos altari adſtans* ſom nämnes, menar LANGEB. S. R. D. T. I. p. 475. icke hafwa warit ERIBERTUS, utan RIMBERTUS ſjelf, emedan han kallas litet längre neder i §. *Sacerdos* ANSGARIO *in omnibus familiariſſimus*; hwilket tillägg, ſom menas, endaſt tilkom RIMBERTUS. Men ſamma uttryck brukas äfwen om andra. Således kallas Konung ERIC i Danmark cap. 22. *Rex* ANSGARIO *in omnibus familiariſſimus*; lika ſom på detta ſtället ERIBERTUS heter *ſacerdos in omnibus familiariſſimus*; och RIMBERTUS efter ANSGARII återkomſt ur Swerige, då han wid des ſiſta ſtunder wan tilſtädes hos honom cap. 33. *fideliſſimus diſcipulus*. Häraf kan fördenſkul intet ſlutas.

n) AD. BR. Hiſt. Eccl. p. m. 8. *Jactu ſortis & idoli reſponſo. Eccleſia ibidem fabricata, & baptismi licentia omnibus conceſſa.* Om de gamla Tyſka folkens lottkaſtning talar TACITUS i ſin Germania cap. X.

ankomma, hwad öfwertygelſen enſam borde wärka. Om nian icke finge ſäga, at han tagit denna utwäg för ſyn ſkul, och at tilfridsſtälla Menigheten, emedan han torde hafwa haft utſlaget af Lottningen i ſin magt. Lottkaſtningen utföll på det ſättet, ſäger RIMBERTUS, at ANSGARII råd icke ſkulle föraktas. MESSENII mening om detta afguda-ſwaret är beſynnerlig; nemligen at ODINS beläte ſom ſtod i afguda-templet i Upſala, igenom hwilket Satan ofta talade, wid detta tilfället har efter Guds pådriſwande befallning måſt giſwa ſwar emot ſin wilja och til egen undergång o). Så ſnart föreſtällningen blef gjord för Menigheten, om Chriſtendomens antagande, hördes et ſtarkt buller ibland hedningarna, ſom intagna af deras med moders mjölken indruckne fördomar, i förſtone funno en ſådan fråga okädelig. Sedan den förſta ſtormen war öfwer, ſwalnades deras ſinnen under ſogeliga ſamtal. Änteligen reſte ſig i menigheten en gammal Man. "Hören mig O! Konung och "i folk, ſade han, hwad jag wil ſäga eder om den "Chriſtna Gudstjenſten, hwilken flera ibland oß redan "känna, och hafwa ſom oftaſt årfarit, til hwad för"träffelig nytta den ſamma oß wara kan. De äro "ju icke få hwilka i ſjö-nöd och andra farligheter "hafwa förnummit denna Gudens hjelp, ſå ofta han "derom blifwit anropad? Hwi wilja wi afſlå en ſak, "ſom oß ſå mycket gagnar? Många hafwa uti den-

"na

EGINHARDUS witnar at den brukades hos Saxerna. Lika ſå hos Scyther och Alaner, ſäger AMMIANUS MARCELL. ſamt HERODOTUS. cfr. LANGEB. ſ. R. D. T. I. p. 476.

o) MESS. Scond. T. XII. p. 14.

"na öfwertygelsen företagit sig långa och beswärliga "resor til Do stadt, endast at der få underwisning i "läran om de Christnas Gud. Nu är denna wägen "blefwen farligare än förr af röfwerier, med hwilka "watnen äro upfylde. Hwi skulle wi då rata hwad "wi tilförene på så långwäga orter med bekymmer haf- "wa sökt? Och när wi så ofta hafwa rönt denna "Gudens mångfaldiga godhet, hwarföre skulle wi icke "tilstädja hans tjenare at bo ibland oß? Waren akt- "samme, käre Landsmän! wid det beslut j fatten, och "förgäten ej eder egen wälfärd. När wi icke kunna "njuta beskydd af wåra egna Gudar, då är det ju "godt at fly til en mägtigare Gud som altid både "wil och kan hjelpa" p). Den gode Mannen har antingen sjelf icke förstådt saken bättre, eller har han i sit tal welat lämpa sig efter Menighetens enfaldig- het, samt endast anföra skjäl af timmeliga förmoner, emedan de på den oförståndiga hopen mäst wärka. Hade icke Christendomen förut något mera än til namnet warit i Norden bekant, skulle detta talet föga hos folket hafwa uträttadt, emot en widskepelig wördnad för afguda-tjensten, hwilken igenom flera hundrade år, slägte ifrån slägte, inom dem war fortplantad; men nu fick denna mannen rum, och blef, som RIMBERTUS wittnar, utan widare gensägelse bifallen. Konung OLOF lät äfwen i Gjötha Rike q) på et dy- likt

p) RIMB. V. ANSG. p. m. 102. seq.

q) RIMB. l. c. cap. 24 Af detta och andra ställen hos RIMB. ses; at Sweriges delning i Swea och Götha är ganska gammal. Den bestyrkes af AD. Br. *Supra Sconiam tenso limite Gothi habitant usque ad Bircam; postea longis terrarum spatiis regnant Sueones.* p. m. 58.

ſkt möte härom gjöra föreſtållningar med önſkelig wärkan. Men man ſer af ſammanhanget och påföljderna, at alt detta icke får tagas i den mening, ſom ſkulle beſluten hafwa angådt Hedendomens utrotande, och Chriſtendomens allmänna emottagande i des ſtälle; ehuru Konung Olof och Ansgarius tyckes hafwa haft et ſådant ändamål. Hedningarna ſamtykte förmodeligen intet annat, än at JESU lära måtte opåtalt i Swea och Giötha Riken få predikas och Chriſtna Preſter derſtädes lidas. Detta hade Ansgarius tilförene af Konungarna wunnit; men nu blef likaſom en friare Religions-öfning ån förr ſtadfäſt medelſt Menighetens bifall. Mera ſynes hwarken Rimbertus eller Ad. Br. medgifwa r) På denna grund ſökte Ansgarius bygga et warakrigare beſtånd för den Chriſtna Församlingen i Sverige, hwartil Konung Olof räkte honom en hjelpſam hand. Eribertus ſom ſkulle dröja qwar i Riket at beſörja Gudstjenſten fick Konungens beſkydd. Honom blef lämnat en plats inom Birca, der Kyrka kunde byggas s). Ansgarius köpte i ſamma negden et hus til Preſte-Boſtälle: hwarefter han anbefalte hela werket i den milda Gudens omwårdnad under Eriber-

r) Wilde lägger dertil at detta beſlut blef i Lands-Lagen intagit; men detta säger han ſom egen ſlutſats dragen ur Rimb. och Ad. Br. berättelſer.

s) Messenius ſom ſjelf war hemlig Catholik, uttyder detta om et Benedictiner Kloſter, ſom då ſkulle blifwit bygt af Ansg. hwilken war Benedictiner Munk. Så menar äfwen Kyzel. om Munkeboda i Weſtmanland. Sådant ſkulle man på deras myndighet förpliktas at tro.

ri bemödande t), och ſkyndade ſjelf med återreſan til Hamburg u).

§. 31.

Han reſte ſedermera, ſäger RIMBERTUS, ännu öftare til Danmark och uträttade der ſtora ting til omwändelſe-wärkets fortgång. Men wänſkapen imellan Swenſka och Danſka Häfwen warade icke länge. På andra ſidan om Öſterſjön bodde et folk ſom RIMBERTUS kallar Chorer, och Biſkop NILS i ſes Swenſka öfwerſättning Curländare v). AD. Br. uplyſer

t) Cfr. RIMB. V. ANSG. cap. 27.

u) LANGEB. S. R. D. T. I. p. 477. ſätter ANSG. återreſa a. 854. då han ſom knappaſt et år ſkulle hafwa warit i Swerige. Kan wäl wara.

v) RIMB. l. c. cap. 27. Corer nämnas hos CLAUDIANUS in Prob. & Olyb. p. m. 18,

Sarmaticosve pati medio ſub frigore Coros
Si tu Roma velis - -

Hos SAXO kallas de *Curi, Curetes* och Landet *Curetia*. I gamla diplomer *Curones, Curonia, Curlandia*. I Isländſka Sagorna, *Kurer*. AD. Br. de Situ Daniæ beſkrifwer detta folket p. m. 58. *Sed & aliæ inſulæ interius ſunt quæ ſubjacent*, ännu i denna Auctorens tid och tjonde Seculum, *Sveonum imperio; quorum maxima eſt illa quæ* Curland *dicitur; iter octo dierum habens. Gens crudeliſſima propter nimium idololatriæ cultum fugitur ab omnibus. Aurum ibi plurimum: equi optimi; divinis, auguribus, atque necromanticis omnes domus ſunt plenæ; qui ejdem veſtitu monachico induti ſunt. A toto orbe ibi reſponſa petuntur; maxime ab Hiſpanis & Græcis*, det är Ryſſar. *Hanc inſulam in vita* S. ANSGARII *Chori nominatam credimus, quam tunc Sviones tributo ſub-*

upplyſer detta mörka ſtället hos wår gamla Auctor, hwaraf Biſkop Nils utan twifwel har tagit ſin underrättelſe, ſamt ſedermera Örnhjelm, Wilde, v. Dalin och andra. Curländarne, woro ifrån gammalt Sweriges Konungar underdåniga; men hade altid ſökt tilfällen at afſkudda ſig et ſådant ok. Wid denna tiden ſände Konung Eric i Danmark en flotta i Öſterſjön, ſom ſkulle hemligen öfwerraſka dem, under det de woro i begrep at upreſa ſig emot deras förra Skyds-Herre. Men förloppet utföll til de Danſkas ſtora förkuſt, då Curländarne ganſka tappert fäktade för ſin frihet. Härom underrättades Konung Olof i Swerige, merendels wid ſamma tid ſom Ansgarius reſte ifrån hans hof. Til at förekomma de Danſke, dåreſt de med ökade krafter wille förnya anfallet, ſände han, utan tidsſpillan, en ganſka talrik krigshär öfwer watnen at angripa Curländarne och återbringa dem til deras förra lydnad. De Swenſke upbrände Seburg x), ſom låg wid ſjön

med

jecerunt. Waluri i Saml. om Gothland p. 14. menar at med Chorer bör förſtås Gothlänningar. Man ſkulle tro at han ſkämtat; men han har dock haft ſina föregångare. Skälen äro emedan Ad. Br. på intet annat ſtälle har nämnt Gothland, hwilket likwäl är en ſå märkelig ort; ſom äfwen af den orſak, at han lägger Curland eller Corerna ſå når intil Birka; och man deſſutom wet, at Odins dyrkan och Orakel på Gothland warit i hedna tiden uti hög aktning. cfr. Langeb. S. R. D. T. I. p 478.

x) Man menar at detta warit Seleburg, eller Caſtrum Selenum uti Semgallien wid den höga ſtranden af Duna-ſtrömen. Cfr. Henschen. och Langeb. S. R. D. T. I. p. 479.

med ſju tuſend mans beſättning; och gåfwo ſig, öfwermodiga af medgången, ifrån ſkjepen längt in i landet med mord och brand. Men wid en ſtad, den RIMBERTUS kallar Apulia y), mötte dem 15000. man, med ſådan ſtyrka, at den Swenſke krigshären efter åtta dagars fäktande, började miſtröſta om utgången. Ju mera det drögde på tiden deſto mera förwärrades deras tilſtånd under det Curländarenas mod tiltog; i ſynnerhet ſom de Swenſke hade oförſigtigt ſkildt ſig wid ſina ſkepp, dem de nu mer än nyckel ſaknade. När nöden ſom ſwåraſt trängde dem, och all hjelp ſyntes ute, grepo de til den wanliga lottkaſtningen, at ſe om någon af Gudarna wille ſtå på deras ſida. Nej ſade Oraklet, och jämren ökades ſå at hela hären begynte ſkyhögt ſkria: "Hwart "ſkola wi fly, når Gudarna oß öfwergifwit? Fien"den hinner oß utan möda och förgör oß innan wi räcka "ſkeppen." Men några Chriſtna Köpmän, hwilka händelſewis och dreſne af winnings lyſtnad wid detta tilfället dit hade anländt, ärindrade ſig härunder ANSGARII lärdomar. "De Chriſtnas Gud, ſade deße män, "har ju ofta hulpit dem ſom honom anropat? "Frågom honom ſom tiläfwentyrs oß icke öfwergif"wer, når wi honom derom i wördnadsfull undergif"wenhet bedja" z). Man ſkred derföre til en ny lottkaſtning, ſäger RIMBERTUS, under bön och åkallan för den ſanna Guden. Lottningen wiſade det CHRISTUS wille wara de Swenſkas hjelpare. Häraf ökades deras mod; man ruſade til ſtaden, ſom ſtrax blef beſtormad och med alla des rikedomar intagen; men

y) Pila wid Veta floden eller Pilten. LANGEB. l. c.

z) Läs förloppet af alt detta hos RIMB. V. A. cap. 27.

men i ſtället för willighet under Andans uplysning igenom hans heliga ord, hwarmed de wißerliga hade wid detta tilfället bordt betala Gud ſit löfte, offrade de honom på deßa Kjöpmäns tilſkyrkan ej annat än en tom fyratjo dagars faſta och utſpädde för öfrigit ſitt Chriſtendom med ömſom afguda-dyrkan. Efter deras återkomſt ifrån Curland fick likwäl Ebimbertus något friare utrymme för ſit arbete och wardt mera trodd än tilförene.

§. 32.

Inom denna tiden bleſ Ansgarii goda wän, Konung Eric i Jutland eller Danmark, tillika med mycket folk, ſlagen wid Flensburg uti et upror, ſom hans Broderſon Gutorm emot honom ſtiftade a). Wid detta tilfället ſtupade ſå många af den Kongeliga ſlägten, at ingen fans öfrig, utom en enda Prins och den döde Konungens Son, wid namn Eric, hwilken ännu war et barn når han bleſ Konung; hwaraf han i Danſka Crönikor, til ſkilnad ifrån andra af ſamma namn, plägar kallas Eric Barn, ſom han äfwen af Rimbertus, ſin ſamtiding, nämnes. Under denne Konungens minderårighet uphöf ſig en Greſwe Hovi med flere hans anhängare, at hätſkeligen förfölja de Chriſtne i Danmark; hwaruti den unge Konungen i ſina barndoms år ingen del kunde hafwa. Den hedniſka Gudstjenſten bleſ uptagen och portarna på Kyrkan i Sleswig igenſlagne; många Chriſtna

a) A. 854. cfr. Ann. Fuld. & Mentes. hos Langeb. S. R. D. T. I. p. 480. Om detta upror talar äfwen Ad. Br. Hiſt. Eccl. p. m. 9. cfr. Torfæi Ser. Dyn. Dan. p. 420.

Christna miste deras egendom, och en swår förföljelses storm begynte at upwäxa i Danmark. Med tiden och så snart Eric Barn sjelf emottog styrelsen i sit Rike, blef han en ifrig Christendomens beskyddare. Gref Hovi föll i onåd, och Ansgarius återwan sit anseende inom Häfwet, der han fördenskul wistades någon tid, at styrka den unge Konungen i det goda. Den tilflutna Sleswigs Kyrka öpnades icke allenast å nyo, men en ny byggdes äfwen i Ripen, som den tiden war en ansenlig handels-ort; der wår Rimbertus b) blef den förſta Preſt; och när de Christna intil denna tiden i tyſthet likaſom måſte ſmyga ſig til at hålla Gudstjenſt gaf Kong Eric Barn dem lof at bruka Klocka c), säger han, til et tekn af det beſkydd ſom deras lära nu ägde. Men Heimreich och efter honom andra säga hwad så lära tro; nemligen at Christendomen wid denna tiden igenom allmänna kundgjörelſer öfwer hela Danmark är worden påbuden, ſamt at man då redan derſtädes har börjat antekna åren efter CHRISTI börd under bref och handlingar. Om fortgången af Christendomen i Swerige efter Ansgarii andra bortreſa, äro efterrättelſerna

b) Cfr. Annal. Corb. hos Leibn. T. II. p 298. DCCCLX Rembertus *noſter ſit Paſtor in Ripen.* och wid året 866. Rembertus *noſter ſit Epiſcopus & ſuccedit* Ansgario *noſtro.* Langeb. S. R. D. T. I. p. 482. och 552. T. II. p. 125. Gram i not. til Meursii H. D p. 235. Det är dock besynnerligit, at hwad Rimberti tjenſt i Ripen angår, den omſtändigheten aldeles blifwit förtegad af den ſom ſkref Rimb. lefwerne. cfr. Langeb. S. R. D. T. II. p. 125.

c) Klockors bruk wid Gudstjenſten är gammalt.

ſerna ganſka få. Eribertus har utan twiſwel gjordt ſit bäſta under de åren han der wiſtades. Han utbyttes emot Ansfridus, en Danſk man, Ärke-Biſkop Ebbos lärjunge, och Munk ur Corbeja, ſom efter Biſkop Simons anſtalt, i tre år uppehöll ſig i Birca at predika; men begaf ſig derefter tilbaka til Corbeja, der han ej länge lefde. Han dog näſtan wid ſamma tid med Biſkop Simon, eller ſom han annars kallades Gautbertus d). Ansgarius ſände då en annan Munk Regimbertus, at fylla den förras rum. Denne mördades på hitreſan under Sleswig af Danſka röfware. Ärke-Biſkopen walde i hans ſtälle Biſkop Rimbertus, til börden Ansfridi landsman; förden ſkul en annan än den Frankiſke Rimbertus, Ansgarii efterträdare. Han trefs af alla hwilka före honom warit, bäſt här i Riket, många år och til Chriſtendomens förmån e).

§. 33.

Anssgarii år började nu ökas, och kroppen, ſom under farliga reſor hade bliſwit mycket lidande, at

d) Denne Gautbertus är enahanda perſon med Gosbertus, ſom hos Krantzius, Vastovius, Messenius och flera nämnes ſåſom enſkild. Han blef efter flyaten ur Sverige, Biſkop i Osnabrug i Goswini ſtälle, ſom aſſattes, emedan han deltagit i uproret emot Keiſar Ludovicus Pius tillika med Ebbo och andra; och dog et eller annat år före Ansgarius, icke i ſlaget wid Ebbekeſtorp, men efter en lång ſjukdom. cfr. Langeb. S. R. D. T. I. p. 483. Munkarnas miſsſkrifning i namnet har förorſakat detta miſstag.

e) Rimb. V. A. cap. 27.

at vrdas af bråkligheter. Hans trogna wän och medarbetare i de Nordiska saker Ärke-Biskopen Ebbo war redan förut ingången i ewigheten, efter många swåra och besynnerliga öden, dem han sig sjelf ådrog; och hwilka wi nu i korthet wilja sammanföra, emedan han med alla sina fel, likwäl uti wår historia utgjör en ganska märkelig person, såsom den förste och ålste Nordens Apostel. Wi påminna oß härutinnan hwad om honom i det föregående år sagt. När Ebbo år 834. efter det misslyckade uproret emot Kejsaren, i hwilket han hade deltagit, hårpen rymde undan Kejsar Ludovici Pii rättmätiga ifwer; war han med Podagra så behäftad, at han måste låta bära sig. Detta skedde om natte-tid i sällskap med några Normän, sina gamla wänner. Han tog då wägen til den Danska gränsen, wäl förseedd med så mycket gull och silfwer, som han i hast kunde sammanskaffa ur Domkyrkan i Reims. Men han eftersattes, ärr tappades och fängslades f). Han afsattes år 835. ifrån Ärke-Biskops ämbetet i Reims; hwarefter han flög omkring, och begaf sig då och då til Hamburg, där Ansgarius honom emottog; och nyttjade efter omständigheterna hans biträde, wid de mål som Religions-werket i Norden beträffa kunde. Så snart Ludovicus Pius år 840. war död, bragte han sig igenom sin forna wän Lotharius, under de twetydiga åren, tilbaka uti Ärke-Biskops-dömet i Reims g); då han äfwen lät utspriða en lång förswars-skrift för sin oskuld, och den afsägelse ifrån ämbetet, som man

f) Cfr. Langen S. R. D. T. I. p. 401. seqq.

g) Baluz Cap. Reg. Fr. T. II. p. 342. *Edictum* Lotharii *de restitutione* Ebbonis &c.

mån honom hade aftwungit h). I Reims Stift ur hwilket han war satt, trugade han sig icke deste mindre at få gjöra några Biskopeliga förrättningar; hwaröfwer hans efterträdare HINCMARUS, långt efter EBBOS död, på Mötet i Soiſſon år 853. klagade. Han aſſattes andra gången på mötet i Bauvais i) af Konung CAROLUS Calvus. LOTHARIUS gaf honom då S. RECLAMI och S. COLUMBANI Abbatier k) och ehuru han sökte at medla för honom wid den Påfweliga stolen, i synnerhet hos SERGIUS II. år 844. l), war dock alt förgäfwes; til des han igencen ANSGARII förbön och af nåd, samma tid blef Biskop i Hildesheim, der han änteligen år 851. lämnade det jordiska m). Han är en warnagel för de olyckeligen födda menniſkjor, hwilka drifwas af lust at intränga sig uti Politiska gjörsmål. Ibland sine ämbets-bröder ägde han likwäl flera wänner än fiender, emedan han war en djerf förfäktare af Hierarchien. THEGANUS är hans wärsta owän. Han tillägger

X honom

h) BALUZ l. c.

i) A. 845. cfr. FRODOARDUS L. III. c. 1.

k) Abbatia S. Columbani Babienſis Italica. cfr. à VORBURG T. XI. p. 435. hwaråſt mycket anföres om denne Prelatens öden.

l) Du CHESNE Scr. R. Fr. T. II. p. 395.

m) HINCMARI Op. T. II. p. 713. hwad hans döds år beträffar, är beſynnerligit, at NICOL. I. i Bullan pro Confirmatione Ramsloæ sätter EBBO såsom närwarande på Mötet i Worms a. 858. Men STAPH. Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 54. och à VORBURG T. XI. p. 435. wisa at documentet är förfalſkadt, hwilket äfwen af detta kan ſes.

honom, jämte et argt och bittert hjerta, åfwen okyskhet n), och har utan twifwel med sit witnesbörd, skadat hans minne. Det torde icke desto mindre hafwa wederfarits Ebbo, hwad efter dylika Politiska hwälfningar merändels händer; nemligen at den som förlorar, är gärna mycket wanskapelig i den magtägandes ögon och kan aldrig nog swärtas. Man finner andra hans samtidingar, hwilka om honom icke förråda så nedriga tankar. Agobardus, Biskopen i Lion, hwilken med Ebbo deltog i resningen emot Kejsaren, hyste för hans Gudsfrugtan och ärbara lefwerne högaktning, det hans skrifter wisa, och ibland dem i synnerhet en bok han har sammanskrifwit de Spe & Timore, som til Ebbo dedicerades. Ansgarius blef hans wän i döden. Således sker det icke utan orsak, når Rabanus kallar denne Prelatens ryske twetydigt o).

§. 34.

Ansgarius dog a. 865. i Bremen, efter fyra månaders sjukdom, på sit Sextjonde sjerde ålders år, sedan han uti trettjo fyra år hade styrt Hamburgs Ärke-Biskops-döme p). Wid hans dödssång war jämte

n) Theganus in Vita Lud. P. *Elegerunt tunc unum impudicum & crudelissimum, qui dicitur* Ebbo, *Remensis A. Ep., qui erat ex originalium servorum stirpe.*

o) Ingen har bättre utredt Ebbos lefwernes omständigheter än Langeb. S. R. D. T. I. p. 401. seqq.

p) Örnh. har räknat dessa 34. åren ifrån Påfwens Gregorii stadfästelse Bulla 834. då de likwäl böra räknas ifrån hans inwigning til Ärke-Biskop a. 831.

jämte flera Preſter, RIMBERTUS närwarande, ſom ifrån den tid Ärke-Biſkopen tog honom til upfoſtran i Turholts Schola, jämt hade wiſtats under ANSGARII ögon och merändels warit deltagande i hans omſorger. När ANSGARIUS förnam at hans dagar ſkredo til ſlut, lät han tilreda många afſkrifter af den Påfweliga ſtolens bullor, hwilka angingo ommändelſewärket i Norden, dem han ſände wida omkring Tyſkland at i Archiver förwaras, jämte egna bref q), uti hwilka han påminte wederbörande, det de efter hans död, icke måtte låta detta förehafwandet falla, men med högſta omſorg befordra hwad den Store Guden, medelſt ſin wälſignelſe ſå wida hade kommit låtit. Kyndelsmäſſo afton r), bleſwo efter hans be-

hwarmedelſt han har förwillat hela ſin Chronologi. Et artigt ſtälle finnes hos HELMOLDUS, Chron. Slav. c. XI. p. m. 3. der han talar om ADELBERTI inwigning til Ärke-Biſkop i Magdeburg, ſom ſkedde a. 968. eller 137. år efter ANSGARII inwigning til Ärke-Biſkop i Hamburg. Når 137 dragés ifrån 968. framkommer 831. ſåſom det ſaaſkyldiga året, ifrån hwilket ANSGARII tid i Hamburg, bör räknas. Det rätta ANSG. dödsår ſtadfäſtes utom des af Påfwens NICOL. I. Bulla ſom RIMBERTUS fick at träda efter honom i embetet år 865. Men denna Bulla har ÖRNH. ej welat weta af. Cfr. AD. Br. H. E. p. m. 10. LANGEB. utreder ſaken tydeligen, S. R. D. T. I. p. 443.

q) Epiſtola S. ANSG. til alla Biſkopar i LUDOVICI rike, läſes hos STAPH. Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 59.

r) *In ipſa vigilia feſtivitatis*, ſäger RIMB. cap. 14. *Vigilia* war efter Munkarnas tideſätt, dagen före Helgedagen, ſåledes d. 1 Febr. a. 865.

ſallning, tre ſtora wax-ljus, gjorde af hans egna wax, burne framför hans ſång. Han lät ſtälla det förſta på S. Mariæ, det andra på S. Petri, det tredje på S. Johannis döparens altare, ſom warit hans helgon s) och uti ſyner wiſat ſig för honom. För de fattiga ur Hoſpitalet i Bremen, hwilket han ſjelf och af egna medel hade inrättadt och underhållit, bereddes dagen derefter en ſtor måltid; och under alt detta gjordes böner för honom i alla Kyrkor. Hans enda tal dag och natt war om de Nordiſka hedningars omwändelſe, och huru dermed wille gå efter hans död. Preſterna ſom til myckenhet omgåfwo hans ſång, ſungo Litanien, ſamt efter hans egen begiäran Te Deum laudamus, tillika med Athanasii Symbolum, hwarefter han anammade den heliga Nattwarden och lämnade ifrån ſig ſin anda t). Sedan hans kropp war beredd med den heliga rökelſen u), blef den nedſatt uti S. Petri Kyrka i Bremen framför altaret v). Men en del af reliquierna ſkänktes ſedermera af Ärke-Biſkopen Adalbertus til det gamla eller Frankiſka Corbeja. Det nya eller Saxiſka Corbeja blef ej eller lottlöſt; ty Vicelinus, Canonicus i Bremen, ſkänkte med ſin Biſkops låf, några ſmå ſtycken dit af det ſom fans i Domkyrkan

s) Cfr. Rimb. l. c. cap. I. 11. 30.

t) den 3. Febr. a. 865.

u) Det war fordom brukeligit, ſäger Lambecius, at med rökelſe hedra de dödas kroppar före begrafningen.

v) Ad. Br. H. E. p. m. 10.

kan x). En del gjömdes åfwen i Upſala Domkyrka y). En del fördes ſedermera til Bejern z), och ſpreds wida omkring a) i Europa: hwilket om det icke betydde mera, war det åtminſtone et tekn af den allmänna högaktning hans minne ägde.

x) Cfr. BALUZ not. ad Cap. R. Fr. T. II p. 1116. *Ex epiſtola Adalberti ad Fulconem confirmetur conjectura* LAMBECII *partem aliquam reliquiarum corporis* S. ANSGARII, *Monaſterio Corbejæ Veteris donatam fuiſſe ab Archi-Epiſcopo* ADALBERTO, *eaque occaſione* GUALDONEM *ad illum ſcripſiſſe poëma de* S. ANSGARIO. Det war et ben af ANSGARII arm. cfr. MABILONI Acta S. S. Bened. T. VI. p. 120. *In Corbejenſi monaſterio in Gallicano os brachii* S. ANSGARII *aſſervatur, ſcrinio argenteo inclusum, quod* FULCONI *Abbati* ADALBERTUS *Bremenſis cum epiſtola inferius edita dono transmiſit circiter a.* 1048.

y) PERINGSK. Mon. Upl. P. II. p. 289.

z) Cfr. PAULIN. hos MOLLER. i Cimb. Lit. T. III. p. 28. *Hic*, nemligen Cardinalen Grefwen af WARTENBERG, *transtulit corpus* S. ANSGARII *in Bavariam.*

a) Bekanta ſtällen der reliquier efter S. ANSGARIUS funnits, äro

Gamla Corbeja.

Nya Corbeja.

Roſkild apud Fratres minores, några ben och en finger.

Hamburg, Caput S. ANSG. cum corona, deargentatum; STAPH. Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 465.

Minden, dens de S. ANSG. ſom en Abbot i Cor-

§. 35.

ANSGARIUS har warit en ſtilla man, och ſå blödig, at han kunde gråta når han wille; hwilket RIMBERTUS räknar ibland hans ſtora naturs gåfwor. Hos en annan ſkulle ſådant betyda ſkrymtan. Uti hans upförande finnes intet tekn hwarken deraf eller af girughet; men flera af et frikoſtigt hjerta. Ibland Helgonen, dem han alla wille likna, war S. MARTINUS hans förſta mönſter. Han bar natt och dag hårduk näſt kroppen, at hålla honom uti ſpåkning. Bröd förtärde han efter wigt och watn efter mått. Sedan ålderdomen ſnalkades, ſom fordrade en mera ſtärkande föda, ökade han något litet denna delen, och blandade watn med ſöga dricka. Men at et ſådant öfwerflöd ej måtte wålla afſkrifning uti räkningen på hans godá gjerningar, ökade han i lika mon ſina allmoſer, och gjorde flera böner. Hans tidsfördrif war at binda nät. Något har han ſkrifwit hwaraf det måſta år förloradt b). Deribland räknas et

beja a. 1183. har ditſkänkt. Cfr. PAULLIN. Chron. Mind. p. 22.

Maintz, Altare portatile, quo S. ANSG. uti ſolebat; ditfört ifrån Saxen. Cfr. NICOL. SERRARII Rer. Mag. L. III. p. 478. Skryter deraf at han wid detta altaret har förråttat Måßa. PAULIN. berättar åfwen at *in monte* S. GERTRUDIS, *quod monaſterium eſt Virginum benedictæ familiæ prope Oxabrugum, ſervabatur capſula eburnea in qua circumdulit ſacras hoſtias.*

Upſala Domkyrka.

b) ANSGARII Skrifter:

1. Pigmenta, eller korta Böner wid K. DAVIDS Pſal-

et bref ſom Ebbo började ſäger Ab. Br. men Ansgarius ſlutade, beträffande omwändelſe-wärket. Wid ſidan bar han en penninge pung för allmoſors ſkull; men merändels följde hans allmoſe-gifware ef ter honom at wid alla tilfällen utdela. Ansgarius

mer, förlorade. Något deraf fans qwar i Kranzii tid. cfr. Metrop. L. I. cap. 20.

II. Vita S. Willehadi cfr. Phil. Cæsaris Trigp Septentr. och Langeb. S. R. D. T. II.

III. Miſſale, Pallinus l. c. p. 22. Maurus *Abbas incluti monaſterii Isburgenſis Ord. Bened. diœceſeos Osnabrugenſis, elegans hiſtoricus, fautorque meus colendus, vidit hujus Apoſtoli* Miſſale *Mſcr. apud Emin. D. Fr. Guilh. Cardinalem & Ep. Osnabr.* Ferd. *Mind. ac Ratisb. Comitem a Wartenberg, qui magno in pretio habuit.*

IV. Ansgarii Epiſtolæ, woro länge bewarade uti Korbo-Archiven; men redan i Krantzii tid förlorade, utom et enda. cfr. hans Metrop. L. I. cap. 42. och Rimb. l. c. cap. 32.

V. *Piæ meditationes in laudem Dei; de peccatis; de vita æterna; de inferno.* cfr. Rimb. V. A. c. 30.

VI. *Manuale* S. Ansg. *S. Diarium in quo ſacri ejus labores in ſeptentrione juxta annos & dies ſtudioſe notati fuerunt breviter.* Fans ännu qwar a. 1215. då Baltazar Rummer förrårade det til Corbej; men förbes ſedan a 1260. af Abboten Tymo ſtil Rom cfr. Ann. Corb. hos Leibn. T. II. p. 310. och Paulinus p. 400. Langeb. S. R. D. T. I. p. 486.

VII. Peringsk. uti Mon. Upl. T. I. p. 92. tillägger Ansg. en bok om Sigtuna ſtad. Wallin in Deſcr. Sigtuniæ p. 340. påminner at Auctor miſſkrifwit Ansgarius i ſtället för Aschanæus.

war icke bråd i swar, men fordrade betänkningz tid i det minſta ſom förekom. Han trodde mycket drömar, dem han kallade ſyner, och gjorde af dem ſtort wärde. Man tillägger honom, jämte många andra förmågor, äfwen den, at med helig oljas pågjutning hafwa kunnat bota ſjukdomar; hwarföre menniſkjor ifrån alla orter til honom ſtrömade. Han faſtade ofta; twådde fötterna på fattiga, at likna Frälſaren; och underlät inga af den Catholſka Kyrkans påbudna öfningar; hwarmed han förtjente mera anſeende hos menniſkjor än hos Gud. Efter hans död bekymrade ſig hans wänner mycket derwed, huru de måtte kunna bewiſa at han dödde ſom Martyr, ändſkönt på ſin ſot-ſäng. De befarade nemligen, at emedan han ej måſte undergå någon hånlig och wåldſam död för CHRISTI namns bekännelſe ſkul, ty torde ej något rum lämnas för hans namn på Martyr-liſtan; hwilket de anſågo ſom högſt nesligt för hans minne. I ſynnerhet bemödar ſig GVALDO med högſta flit at wiſa, huruledes hans utſtåndna farligheter ibland hedningarna til alla delar kunde wäga up emot hwad Marter-död det ock måtte wara. Men ehuru ifrigt han et ſådant öde eftersträfwade, rymde icke deſto mindre ANSGARIUS ur Hamburg, når Norrmännerna ſtaden med mord och ſkjöfling öfwerföllo. Han Canoniſerades c) kört efter ſin död; ſå at ADO Vienenſis, hans ſamtiding, ſom dog allenaſt tjo år ſenare, redan i ſit Martyrologium upptog

c) Om ANSG. ſom Martyr talar LAMBECIUS, Bibl. Vind. T. II, p. 270. och beſtyrker det med GREGORII Neocæſarenſis exempel, hwilken fått rum ibland Martyrerna, ändſkönt han ingen wåldſam död undergick.

tog honom ibland Helgonen d). Hamburgare, Swenſkar, Danſkar, Norrmän walde honom til ſin Patron e) och hans minne firades årligen, ſedan Chriſtendomen hos oß ſtadgades f). Likaſom PASCASIUS RADBERTUS ſkref ADALVARDI leſwerne, ſom war ANSGARII läromäſtare, har RIMBERTUS, ANSGARII lärjunge, jämna följeſlagare och efterträdare, ſkrifwit hans och tilägnat det Munkarna i det gamla Corbeja; der GVALDO en ſenare Ordens Broder, samma ſkrift uti Latinſka werſar efter tidens ſkick öfwerſatte. Man ſer af alt detta at wår Apoſtel har warit en

d) Cfr. STAPH. Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 60. HENR. WOLTHERUS in Chron. Arch. Brem. hos MEIBOMIUS Rer. Germ. T. II. p. 25. säger: *Admittente Domino Apoſtolico, eſt elevatus per* B. RIMBERTUM *& in catalogum Sanctorum adſcriptus; &* NICOLAUS I. *Papa eum in multorum Epiſcoporum canonizavit ſynodo.* Cfr. MOLL. Cimb. Liter. T. III. p. 29. NICOLAUS I. ſatt ifrån a. 860. til 867.

e) ANTON. MACEDO de Diis orbis Chriſtiani tutelaribus, hos MOLLER. l. c.

f) ANSG. feſt firades i Sverige den 3. Febr. ſom war hans döds dag. Hwilket ſtämmer in med AD. Bp. hetyg H. Eccl. I. I. cap. 21. *Cujus*, nemligen ANSGARII, *depoſitio ſumma veneratione colitur III. Febr.* I Hamburg twenne gånger om året, nemligen den 3. Febr. och den 9. Sept. cfr. MOLL. Cimbr. Lit. T. III. p. 29. I Slesvig den 3. Febr. ſom ſes af den Kyrkans Breviarium. I Lund den 3. Febr. Se Breviar. Lund. Hwad Sverige angår har ÖRNH. in addend. ad RIMB. p. 270. ur en gammal Legenda i det Upſaliſka Biblioth. anfört åtſkilliga hymner, ſom til ANSG. åra bliſwit ſungne. Men at der fästes den 4. Febr. är fel-

fullkomlig Munk til ſit wäſende; men upriktig och wälmenande i ſit bortblandade nit. När wi förden-ſkul berömma honom, ſom den förſta Nordens outtröttelige Apoſtel, ogilla wi derjemte många ſtycken af hans lära.

Tredje Boken.

§. 1.

ANSGARIUS walde ſig, ſom wi tilförne omrördt, en yngling ur Turholts Schola wid namn RIMBERTUS g) eller REMBERTUS ſom han äfwen kallas, wid et tilfälle då han denna orten i ſällſkap med LUDOVICUS Germ. beſökte. Som Piltens Föräldrar där woro boende, ty wil man tro det Turholt warit RIMBERTI födelſe ort, och han ſåledes til börden Flandrare h). Andra taga honom för Fransman. RIMBERTUS har alt ifrån ungdomen warit ganſka alfwarſam och befliter ſig om ſtudier i). Han

g) Man finner wid denna tiden twänne af detta namn, ſom ej böra ſammanblandas.

h) Född, ſom tyckes, a. 820. ty då han togs ifrån Turholt til Hamburg, war han *in prima ætate adoleſcentiæ.* cfr. Vita RIMB. cap. 7.

i) Det ſäges i Vita RIMB. cap. 3. *Quodam autem tempore D. Pontifex ibi*, nemligen i Turholt, *degens, aſpexit quosdam pueros ad eccleſiam eam joco & inanibus feſtinare diſcurſibus: quorum quidam inter cæ-*

Han intog så aldeles Ärke-Biskopens hjerta med sit saktmodiga och wakra upförande, at Prelaten med Föräldrarnas låf icke allena gaf honom, så ung han war, tonsur och Preste-drägt; men kunde sedermera sällan wara honom utan. Han wistades merändels wid des sida intil dödsstunden; och insöp lika som Ansgarii anda. Således fick denne unge mannen mognad under sin Läre-Mästares ögon, och ifrån barndomen wänja sig wid alla sådana ting, som Ansgarius til Christendomens befrämjande förehade k). At han warit i denne Prelatens sällskap under des senare resa til Swerige, kan jag swårligen tro. Men utan twifwel war han tilstädes i Jutland och Konung Eric Barns håf, når Kyrkan i Ripe bygdes; emedan han nämdes til den förste Prest wid Församlingen derstädes; hwars skötsel måste då för honom warit angelägnare än at han kunnat den samma strax öfwergifwa. När han gick ur Scholan, flyttades han strax til Hamburg l). Ärke-Biskopen hade

teros pene minimus, graviter incedens & pueriles levitates sollicite devitans, orationem cum reverentia & timore peregit, surgensque signo crucis frontem munivit, & quasi maturioris esset ætatis, suam per omnia continentiam exhibuit, Animadvertit ergo Vir Dei sacram religiosi pueri infantiam, divinæ jam servitutis amore flagrasse, asciscisque ad se parentibus ejus, & nomen pueri, quod Rimbertus *vocaretur edidicit, & consensu eorum accepto, tonsuram ei & ecclesiasticum habitum imposuit.*

k) Cfr. Vita Rimb. cap. 5. Langeb. S. R. D. T. II. p. 129.

l) Detta har skedt, som Langeb. menar, a. 836. på Rimb. Sextonde ålders år. cfr. Langeb. l. c.

hade aning deraf, at RIMBERTUS skulle i Embetet träda efter honom m). En aning som han lätt kunde äga, efter han kände det förtroende han som älskad Ärke-Biskop sig förwärfwat hos Presterskapet i sit Stift. När ANSGARIUS låg på sit ytterſta, och RIMBERTUS, tillika med flera af hans Presterskap, stod flitigt wid hans säng, har han tre dagar före sin död, uptäkt deßa sina tankar. Prelatens ytterſta wilja och RIMBERTI allmänt ärkända skickelighet gjorde äfwen det intryck på Presterskapets sinnen, at alla, sjelfwa begrafnings-dagen, med en mun kallade denna deras Förmans gunstling til Ärke-Biskop i Hamburg och Bremen med alla derunder lydande Nordiska Församlingar n). En stor titul som medförde föga wärkelighet; så länge den största delen af hans widsträkta Stift ännu beboddes af grofwa hedningar; ty man känner icke i den Nordligaste delen deraf, denna tiden flera än trenne små Församlingar, nemligen i Birca, Slesvig och Ripe. RIMBERTUS tyckes hafwa warit omkring des fem och trettjonde år, då en för honom så åresull händelse inföll, den han för syns skul, och efter sedwana borde lika som motwilligt, eller twungen emottaga. Biskop THIODRICUS eller THEODORICUS i Minden och Abboten i Corbej, ADALGARIUS, förde den nya Ärke-Biskops Candidaten til Konung LUDOVICUS; af hwars hand han emottog stafwen såsom Lähns-tecken o), efter tidens

m) Cfr. Vita RIMB. cap. 5. och AD. Br. Lib. I. c. 20.

n) Vita RIMB. cap. 11. LANGEB. S. R. D. T. II. p. 134.

o) HENSCHENIUS och flera den Påfweliga stolens tjenare, som icke medgifwa det werldsliga Regem. något delta-

dens bruk: hwilket hade sin riktighet i anseende til Hamburg och Bremen, men aldeles icke hwad Sverige, och Dannmark beträffar; Riken hwilka ifrån urminnes tider åro styrde af egne och sjelfmyndige Konungar. Pallium gafs honom af den myndige och innom Romerska Kyrkan mycket berömde Påfwen NICOLAUS I. p) innom samma år q). Han fick likwäl icke bruka henna oftare än på wisse utsatte dagar r). När han skulle inwigas i ämbetet föreföll den swårighet, at inga Lyd-Biskopar funnos Stiftet tilhörige. Sådanas närwaro fans likwäl wid den högtideligheten oumgängelige. Ärke-Biskopen i Maintz LUDIBERTUS fick fördenskul sig updragit, at med låntagne Lyd-Biskopar, en ur des eget och en ur Cölns stift, förrätta den samma. Det war nemligen redan långt förut och wid ANSGARII tilträde, af Påfwen GREGORIUS IV. så beslutat, at wid dessa tilfällen Biskopar skulle annorstädes ifrån lånas, så länge det Hamburgiska Ärke-Biskops sätet icke ägde tilräckeligit antal af egne. Man tog dem af särskilda Biskops-dömen, at således förekomma det ingen af de intil

gande i Kyrko-saker, föregifwa at orden som detta angå, blifwit i Vita RIMB. sedermera insmygde, emedan de strida emot Canones. Men AD. Br. befäster dem. Cfr. Hist. Eccl. Lib. I. cap. 32. och STAPH. Ann. Eccl. Hamb. T. I. p. 64.

p) Icke ADRIANUS II. som ÖRNH. H. S. Eccl. p. 81. för at befästa sin falska tideräkning orätt anfört.

q) A. 865. i December månad. Han kallas der blott *Archi-Episcopus Hamburgensis*. Se Bullan hos STAPH. l. c. p. 65.

r) STAPH. l. c.

intil det Hamburgiſka gränſande, måtte i tiden af Conſecrations-Acten, draga något ſkjäl til anſpråk, på det Hamburgiſka och Bremſka ſammanſlagne Stift, enär Biſkopar ifrån ſärſkilda ſtällen derwid blifwit nyttjade. Efter denna Påfwens död år 867. fick RIMBERTUS af ADRIANUS II. ſtadfäſtelſe ſå wäl på Ärke-Biſkops ſom Apoſtla embetet i Norden s); i kraft hwaraf alt hwad dertil winnas kunde medelſt Chriſtendomens utwidgande ſkulle alt fort läggas under det Hamburgiſka Säret. Denna tiden är dock, hwad Norden, i ſynnerhet Swerige, angår, icke rik på händelſer, hwarken i det werldſliga eller Kyrkowäſendet. Altſammans ſlöts inom det lilla Birca, der en liten Chriſten Församling, ſom redan är ſagt, af ANSGARIUS war planterad, och der kan hända den Danſka RIMBERTUS ännu ſig uppehöll.

§. 2.

ANSGARII minne fick uti RIMBERTUS en lyckeligare leſwernes beſkrifware, än han ſjelf, uti den olärde Munk, hwilken det ock warit, ſom ganſka ofullkomligen har anteknat hans förtjenſter; ſå at deraf ej ſärdeles kan ſpnas, hwad han förehaft hwarken i Hamburg eller annorſtädes. Man kan föreſtälla ſig, at icke mycket har til Chriſtendomens utwidgande blifwit arbetat, när man beſinnar Biſkoparnas beſkaffenhet i detta tidehwarf, ſom äfwen länge derefter. Deras tid medtogs af flera werldſliga än andeliga gjöro-

s) Bullan dat. in Nov. a. 871. der orden lyda; *Concedimus igitur tibi* &c.

gjöromål. Ty de måste som oftaſt följa Häfwen efter ſåſom en del af Konungarnas Råd. Underſtundom foro de i krig at anföra Armeer; och utom des hade de mindre eller ſtörre land ſom hörde under Kyrko-godſen och Biſkops ſtolarna, hwilka de ſjelfwe ſåſom regerande Herrar ſkulle ſtyra. Detta altſammans inträffade wäl icke på wåra förſta Nordiſke Apoſtlar. Men ſå finna wi likwäl at RIMBERTUS warit tilſtädes wid feltſlaget i Nordvide i Oſt-Friſland, der de Chriſtna ſlogo Norrmännerna t). Man läſer dock icke at han der brukade andra wapn än bönen; då han efter Mosis exempel ſtöd på knä med upräckta händer emot himmelen, under all den tid drabbningen warade u). Han hade händelſewis kommit dit ſäger UBBO EMMIUS, för at tröſta folket, emedan den orten hörde under hans wård v). Men at han deltagit i det blodiga feltſlaget wid Ebbekeſtorp och der ſtupat, är aldeles ogrundat x), ty han lefde efter den tiden. Annars har RIMBERTUS warit tilſtädes och underteknat Mötet i Vorms år 868. och i Frankfurt 873. y) ſamt deltagit i S. Mariæ Kyrko inwigning i Hildesheim år 872. hwilket är alt hwad

t) A. 880.

u) AD. Br. H. E. L. I. cap. 35. af Bononis Abbatia Corb. Chron. ſom lefde på ſamma tid.

v) UBBO EM. Rer. Fris. L. V. ad a. 880.

x) Detta feltſlag höllts imellan BRUNO och Norrmännerna. Uppgiften grundar ſig på en Legenda de S. Martyribus in Ebbekeſtorp, ſom utgifwaren LEIBN. R. Br. T. I. p. 184. förklarar för falſk och opålitelig.

y) Cfr. LANGER. S. R. D. T. II. p. 142.

hwad wi weta honom angående; och det icke ur hans lefwernes beſkrifning, men annorſtädes ifrån tilhopa plockat z).

§. 3.

Det är oſelbart at Normännernas wida ſtröfwande, och den myckna oro de under deßa åren i Europa åſtadkommo, til en ſtor mohn hindrade Chriſtendomens fortplantande här i Norden, ur hwilken de ſom wattuſkyar utflöte. Hafwen woro af dem icke allena lika ſom öfwerhölgde och ſtranderna antaſtade; men de gingo åfwen in i landen, ſåſom i Frankerike och Engeland, der Kyrkor och Kloſter ſköflades och brändes. På deßa orter, der Chriſtendomen redan länge hade warit ſtadgad, funnos i de andeligas förwar ſtora rikedomar, både i penningar och Kyrko-Clenodier, ſom retade denna plundrande mängdens lyſtnad. Efter det nyß omnämda ſlaget wid Ebbekeſtorp, der Bruno, en aſkomling af Videkindus, förlorade fältet, med många Chriſtnas fall, öpnades för dem hela Saxen; hwarmedelſt jämte andra af den tidſens andeliga fäder, wår Rimbertus måtte hafwa bragts i ytterſta förwirring. Man ſäger, dock utan wißhet, at de ſegrande hedningar kort derefter angrepo Hamburg; ſå at Ärke-Biſkopen wid det tilfället har nåſt ſty til Deventer a). Man må derföre

z) l. c. p. 124.

a) Calvör hos Staph. An. Eccl. Hamb. T. I. p. 68. Ad. Br. Lib. I. cap. 34. ſäger; *Et quoniam Dani cum Normannis Hamburgenſi Eccleſiæ cura paſtorali ſubjecti ſunt; præterire neguco quanta mala per eos*

före icke undra om ibland et sådant folk och under dylika omständigheter, föga för ingången af en sådan lära kunde uträttas, hwilken påbjöd sämja, mildhet, kärlek, fridsamhet och et saktmodigt lefwerne, samt talade om skatter som skulle samlas, icke för detta, men för et tilkommande lif.

§. 4.

Man talar likwäl mycket om denna Prelatens nitälskan för CHRISTI Rike. Bref finnas efter honom til Nunnorna uti Nienheerse Kloster wid Paderborn, som derom witna c). At han äfwen har dragit omsorg för den lilla Swenska Församlingen bör man ej twifla; fast inga särdeles omständigheter anföras derwid. Man wil likwäl tro, at han hitsändt några Prester under sin tid, ehuru derom icke annorlunda än twetydigt skrifwes d). Huru regementet denna tiden fördes, berättas i gamla skrifter med största oredighet; och huruwida Konungarna der-

Dominus illo tempore fieri permiserit, & quam late pagani super Christianos extenderint potentiam suam. Tunc Saxonia a Danis vastata est, vel Normannis.

c) Vita RIMB. cap. XV. LANGEB. S. R. D. T. II. p. 137.

d) AD. Br. Hist. Eccl. L. I. cap. 32. anför ur Vita RIMB. följande: *Ipse quidem per se, quoties occupationes aliæ finerent, eidem legationi insistens, semper autem constituros habens presbyteros, per quos & verbum Dei gentilas audirent, & solatium captivi & Christiani haberent, ad Ecclesias inter ipsos paganos longe constituras* (uti sielfwa Vita RIMB. lägges til, *longe ab ecclesiæ suæ sede) quodque gravissimum erat, marinis discriminibus adeundas.*

under gynnat Christendomen år obekant. Eric Emunson utwidgade den Swenska magten, säger man, med många härfärder Nordan och Öster ut, til en ansenlig mohn; och omtumlade med Konungarna i Norje för at aftwinga dem Wermeland. Således lärer Christendomen föga eller intet kommit i hans tankar e). Men spor är likwäl dereſter, at ändſkönt den Christna lärans närmare kännedom slöts innom Birca, och landet för öfrigit låg i hedendom, gick ryktet derom kring Riket och beredde wäg för framtiden. Oaktadt alla deßa swårigheter har Rimbertus wågat sig på sjön imellan de Wendiſke och Nordiſke ströfwande Wikingar, at beſöka Birca. Om man får tro at han tilförena warit sin föregångare Ansgarius under des andra reſa til Swerige äfwen följaktig, så kände han redan landet, åtminſtone omkring den orten, så wäl som swårigheterna, hwilka skulle möta honom. Uti hans leſwernes beſkrifning läſes, at han beſökte flitigt de honom anförtrodda Församlingar; äfwen dem som woro längſt ifrån belägna f); ty har man orſak at tro det Birca dermed i synnerhet menas. Adamus Brem. wittnar äfwen tilfälligt wis g) om denna hans reſa, men tiden kan man icke utfinna. Före år 871. lärer det icke haſwa skjedt; emedan den Påfweliga Bullan då förſt utföll, som befullmägtigade honom til Swerige, ty uti den fullmagt af år 865. han af Nicolaus I. undfick, nämnes det icke.

Han

e) Han dog a. 883. icfr. Lagerb. S. R. H. T. I. p. 168.

f) Vita Rimb. cap. XVII.

g) Ad. Br. H. E. L. I. p. 50.

Han har derunder utſtådt ſtora ſwårigheter på haf-wet; och wid et tilfälle med ſin bön ſtillat ſtorm-wådret. En gammal Bremſk Krönika nämner hu-ruledes RIMBERTUS, under wiſtandet här i landet ſkal haſwa döpt en Swenſk Konung. Hwilken ſkulle det wäl haſwa warit? Til eſwentyrs någon liten Nås- eller Fylkes-Konung. Men dertil är ingen liknelſe; ty då måtte han haſwa wågat ſig in i landet, ſom ej är troligit. Desutom intygar detta witnet för-mycket, och förlorar derigenom ſin ſtyrka, då det ſä-ger at RIMBERTUS wid ſamma tilfälle här ſkal haf-wa ſtadgat hela Riket i den Chriſtna läran, hwilket ſtrider emot kjända ſanningar h). RIMBERTUS ſick på de ſiſta åren ADALGARIUS til biträde i embetet, och dog år 888. i). Hans leſwerne har, efter allåſanno-likhet, icke bliſwit upteknat af eftertrådaren ADALGA-RIUS, men i hans tid, och, ſom ſynes, på hans befall-ning, af någon ännu olärdare Munk i Corbej *).

Han

h) Vetus Scriptum de Eccl. Br. hos LANGEB. S. R. D. T. I. p. 367. *Ipſe etjam Regem Sveciæ baptiza-vit, & totum ejus regnum in fide Chriſti ſolidavit.* MESSEN. Seond. T. I. p. 6. och T. III. p. 43. antager dock denna uppgiften, och lämpar den på en Konung INGE eller RING wid a. 900. men då war RIMB. redan död. Snarare, om ſå wore, ſkulle det träffa på antingen ERIC Emundſon eller den Konung BIÖRN ſom regerade efter honom; men intethera är ſannolikt. cfr. WIDE til PUFEND. T. II. p. 43.

i) AD. BR. H. E. L. I. cap. 28.

*) Vita RIMB. finnes uplagd af SURIUS men bortſkämd; item i PH. CÆS. Triap. Sept. hos BOLL. i Act. S. T. I. p. 539. MABILLON i Act. S. Ben. T. VI. p. 2. STAPH. A. E. H. T. I. p. 250. LANGEB. S. R. D. T. II. p. 223.

Han uptogs ibland Helgonen, och begrofs i Bremen bredewid ANSGARIUS enligt sin önskan. Man kan med skäl klaga på denne Prelatens lefwernes beskrifware, ho den ock warit, at han mera än sparsamt och efterlåtit har anfört hwad om RIMBERTUS hade bordt sägas, så wäl beträffande hans förehafwande i Swerige som i Danmark, och hwad han til Christendomens förkofran der uträttat. Han har antingen ingen ting wetat, eller har han warit orklös at skrifwa. Det senare är likast. RIMBERTI minne hade i sanning bordt hlifwa ämne för en upmärksammare penna; han som sjelf lämnat oss sin föregångares ANSGARII öden och gjerningar med långt mera beskjed affattade.

§. 5.

Hwad öden Christendomen haft i Swerige efter RIMBERTI död och under Konung BIÖRN Ericsfons k) lugna och mångåriga regemente, synes icke. Det wet man, at ADALGARIUS, Abbotens i Corbej broder l), kom efter RIMBERTUS i Ärke-Biskops embetet, och fick mera lugn för Norrmännernas wåldsamheter än hans föregångare, sedan Kejsar ARNOLFUS dem år 891. wid Maintz nederlade. Den gamla twisten om Bremska Biskops-dömet, som i ANSGARII tid blef tagit undan det Cölniska Ärke-Biskops Stiftet, och förlagt til den Hamburska Sto-

k) Cfr. LANGEB. S. R. D. T. II. p. 145. som citerar TRITHEMII O. Hist. T. II. p. 19. och HENSCH. Act. Sanct. T. I. p. 554.

l) Annal. Corb. hos LEIBN. S. R. Br. T. II. p. 298.

Stolen, men ſedermera af Påfwen FORMOSUS återlades under Cöln m), uppehöll honom all hans tid; hwilket han likwäl med plats fick behålla medelſt Påfwens SERGII III. benägenhet n), då åfwen Ärke-Biſkopen i Cöln, HERMAN, och Dom-Proſten i Maintz HADDANUS, på behagelig tid affattes ifrån ſina embeten, emedan de hade förorſakat denna trätan. KRANTZIUS berättar förhaſtadt, at ADALGARIUS på ålderdomen fick Påfwens läf at nyttja Biſkoparna ur ſina granſkaper wid ſkötſeln af de Nordiſka Församlingarna o); men ADAMUS Br. ur hwars ſkrifter han detta hämtat, nämner icke Norden wid det tilfället p). HOGGERUS och REGINVARDUS, begge hans eſterträdare i Ärke-Biſkops ſtolen, äro ingenſtädes hwarken i Hamburg eller Swerige märkwärdige. De intrus ſom i Romerſka Kyrkan denna tiden yppades, i anſeende til flera Antipaper, hwilka wille ſtö-

m) A. 895. cfr. STAPH. An. E. H. T. I. p. 72. 73.

n) Cfr. Bullan af a. 905. M. v. CELSE Bull. Sv. p. 15. *Quidquid a* NICOLAO *Papa, & cæteris prædeceſſoribus noſtris, Hamb. Eccleſiæ conceſſum eſt; ſcilicet habere Archi-Epiſcopalem poteſtatem in regnum* Danorum, Norvenorum, Svevorum *& omnium Septentrionalium Nationum, & Bremenſem Eccleſiam & ipſam Hamburgenſem Eccleſiam non duas ſed unam eſſe eccleſiam & parochiam decernimus* &c.

o) KRANTZII Metr. L. II. c. 19.

p) AD. Br. H. E. L. I. cap. 21. orden derom uti SERGII Bulla lyda: *Nos quoque quomodo precatus ſis, monuimus literis* WIGBERTUM *& BISONEM, Reverendiſſimos & tuos convicinos Epiſcopos, quatenus te adjuvent, ad te convenientes ordinare Epiſcopos in quibus canonice inveneris locis & competens deſignavit ratio.*

ta den ena den andra ur Petri säte, war, utom annat, hinderligit i hwad som borde företagas. Man har derföre mycken anledning at tänka, det de Christna Församlingarna i Norden, men i synnerhet i Swerige alla deßa åren aldeles warit öfwerlämnade til tiden och lyckan; och at största delen af hwad Ansgarius och Rimbertus med så mycken möda til deras gagn åstadkommit, under deßa Prelaters mißwårdande har blifwit, om icke aldeles til intet, åtminstone ganska mycket förwärrat. Församlingen i Birca, som war det enda Christendoms stället, der det Evangeliska ljuset först uptändes, war imedlertid hedningarna til rof; emedan den wid Biskop Unnis ankomst dit, i det följande Seculum på 70 år war lämnad utan all Presterlig hjelp och själawård; då man endast undantager den ganska korta tid, når Rimbertus sig der uppehöll q). Man bör tänka at denna nyßnämde och nitiske Mannen, icke låtit förblifwa wid sin blotta hitresa och egna wistande i Swerige; men at han under sin styrelse tid har sändt Prester til Birca; emedan i hans lefwernes beskrifning något sådant i allmänna ord tyckes wara påsyftadt r), skulle man wäl gerna tro; dereft icke den ofwan anförde Adami Br. yttrande om denna Swenska Församlingens beklageliga tilstånd, då Ärke-Biskop Unni dit anlände, stredo deremot; åtminstone hwad Swerige beträffar. En Adalvardus ur Corbeja nämnes likwäl

q) Ad. Br. H. E. Lib. I. cap. 50. *Post obitum* S. Ansgarii, *annis LXX. nemo Doctor ausus est pertingere* (Birca), *præter solum ut legimus*, Rimbertum.

r) Se åfwanföre.

wäl år 894. af de gamla, såsom Prest i Swerige, hwilken derstädes skal hafwa bidragit til några omwändelse s).

§. 6.

Uti sådan brist på Historiska ämnen för deßa åren, må man häldre gå öfwer dem, än fylla öpningen med berättelser ur de Hamburgiska och Bremiska tideböcker, som intet höra oftare til wårt göromål, än då Prelaterna derstädes, til hwilka wärden war lämnad om Christendomens fortplantande i Swerige, sig dermed hafwa welat befatta, hwilket under deßa åren mer än sparsamt skedde. När Ärke-Biskop Reginvardus dog år 916. blef Prosten i Bremen Leidradus, en man som med sit resliga utseende för sig bar mycken myndighet och intryck, af Presterskapet och Menigheten utsedd til efterträdare. Han sändes med sin Capellan Unni, som deremot war liten och ganska osynlig i allas ögon, til Kejsar Conradus I. Wid det tilfället hände emot all Prostens förmodan, at Kejsaren lemnade den lilla Unni Biskops Stafwen til Leidradi stora harm; som således måste se Capellanen i hast stiga långt fram om sig. At denna Unni war en Munk ur Corbeja menar man sig weta t), men at han warit til börden Engelsman gißas på nog osäkra grunder u). Unni stadfästes i Embetet af Påfwen Johannes X.

s) Cfr. Annales Corb. hos Leibnitz T. II. p. 299.

t) Staph. Ann. Eccl. H. T. I. p. 278.

u) Spegel S. K. H. p. 270. cfr. M. von Celse Bullar. p. 16.

eller XI. v). Han har, som tyckes, warit en ſamwets Man; hwilken med ſtor nit ſökt Chriſtendomens befordran i Norden. Et wärk för honom ſå mycket ſwårare än för hans företrädare, ſom hwad Swerige angår, under en länge förſummad tid, den derſtädes gjorda grundläggningen måſte hafwa warit merändels förfallen; och hwad Danmark beträffar, den grymma Konung GORM II. eller III. under ſit långwariga Regemente med högſta ifwer hade arbetat på Chriſtendomens utrotande ur ſit Rike. I anſeende härtil fan UNNI nödigt, at förſt reſa til Danmark, i följe med några Munkar ur Corbej. Konung GORM hade då, mycket gammal och trött wid ſtyrelſen, lämnat den uti HARALD Blåtands hand; med hwilken något mera ſtod at uträtta. UNNI uppehöll ſig likwäl förſt något litet på Jutland, der flere gamla lämningar efter ANSGARIUS och RIMBERTUS ännu woro öfrige. Han döpte der Lyd-Konungen FROTHO eller FRODE och många andra. Denna Konung FROTHO ſände ſedermera, och efter UNNIS död, til Påfwen AGAPETUS II. anhållan om Biſkopars tilſättjande i Juthland, och gaf dermedelſt anledning til de tre förſta Biſkopsdömen i Danmark, neml. Slesvig, Ripe och Arhus, för hwilka Männer äfwen bleſwo ut-

v) För dem ſom erkänna den ſå kallade JOHANNA Papiſſa, blir han den XI. i ordningen. Bullan är dat. den 29 Oct. a. 913. cfr. M. v. CELSE Bull. p. 15. Påfwen lägger under hans ſtyrelſe Biſkoparna *in gentibus Sveonum ſeu Danorum, Norvegiorum, Island, Scridevinnum, Groulanden & univerſarum Septentrionalium Nationum.*

utnämde x). De Krönikor taga ganſka felt om perſonen, hwilka ſkrifwit at UNNI wid detta ſit wiſtande i Danmark, ſkulle haſwa döpt HARALD Blåtand y), emedan detta ſå wäl ſom det öfriga om FROTHO bör förſtås. Sedan de ſå Chriſtna ſom der, ſå wäl ſom på de omkringliggande öar kunde finnas, hwilka han åfwen beſökte, igenom hans förſorg wunnit något lugn, gick han med ſit ſällſkap öfwer Öſterſjön til Birca i Swerige. Huruwida han på den reſan har haft med ſig en Munk wid namn SIGEBERTUS ur Corbeja, ſom ſomliga mena, kan man ej med wißhet nämna z). Man har likwäl all anledning at tro det han icke reſt allena. Ärke-Biſkopen lärer utan twifwel wid ſin ankomſt, haſwa funnit den ringa Chriſtna Förſamlingen derſtädes i nog uſelt tilſtånd, men likwäl icke aldeles förſtörd; ty HELMOLDUS berättar ſå om Swerige ſom Danmark, at ânſkönt der icke hade felats Tyranner och förföljelſer under hela den framfarna tiden, bran ljuſet icke deſto mindre på bägge ſtällen, faſtän med ſwag låga a). Dock war Danmark i den delen lyckeligare ân des granne, at det fick mera och längre tid begagna ſig af denne outtröttelige Lärarens flit och omſorg; ty UNNI ſjuknade kort efter ſin ankomſt til Birca, der han åfwen år 936. dog och bleſ begrafwen b). Hans

x) GRAM not. ad MEURSII Hiſt. Dan. p. 129. 151.

y) l. c. p. 148.

z) STAPH. An. E. H. T. I. p. 282. Denna Munk, ſkulle åfwen, ſom föregifwes, haſwa ſkrifwit UNNÆ lefwerne. l. c.

a) HELMOLDI Chr. Slav. cap. V.

b) Ap. Br. H. E. Lib. I. cap. 50.

följeslagare togo hufvudet med sig til Bremen der det lades i St. PETRI Kyrka framför altaret. ADAMI Br. ord, med hwilka han slutar berättelsen om denna Mannen, äro märkeliga om den tidsens Prästerskap. "Ach I Biskopar, säger han, som sitten hemma, och "räknen framför Edra Embeten den förnöjelsen I "kunnen winna af åra, rikedomar, kräselig lefnad och "liten stunds sömn; ser på denna ringa och fattiga, "men stora CHRISTI Prest, som så hoffsamt nyttjade "werldenes gods. Med ädelt slut blef han bekrönt, "til et efterdöme för efterkommande; så wäl som at "wisa, det Eder lättja och makliqhet hwarken med ti"ders eller orters swåra beskaffenhet kan ursägtas; "när han igenom så stora farligheter, både til lands "och watn, hos de grymma Nordiska folken, så wil"ligt upoffrade sit lif för sin Frälsare." Det tyckes som äfwen häruti skulle ligga någon förebråelse på UNNIS närmaste företrädare, hwilka synas föga hafwa bekymrat sig om Christendomens tilstånd i Norden. ORNHJELM klagar med högsta skäl deröfwer, at Påfwarna wid den första anläggning af Christendoms wärket derstädes, i afseende på utwidgandet af deras wälde hafwa mera bekymrat sig om titlars och rättigheters utdelande än annat. Och at de således inrättade Biskopsdömen för än förfamlingar funnos; med tillägg, det inga Prester, skulle af egit bewåg drista sig at omwända hedningar; då mycket skickeligare och naturligare hade warit, at spara utdelandet af de Biskopeliga härligheter tils widare; men imedlertid anse alla dem med wälbehag, som sjelfmant wille åtaga sig det äfwentyrliga werket at predika för Barbariska folken. Det heter til Apostlarna:

går

går ut i hela werlden och predika Evangelium; men det heter aldeles icke til PETRUS: jag sätter dig til Ärke-Biskop öfwer hedningarna, med strängaste förbud, at ingen annan Prest skal wåga sig at omwända dem. Icke desto mindre wisa Påfwe-brefwen, huruledes de förmente PETRI efterträdare hafwa gjordt dylika förbud, til en stor skada för omwändelse-wärket; ty uti dem finnes altid tillagt, så ofta någon ny Ärke-Biskop i Hamburg skulle befullmägtigas; "Men om någon emot denna wår befallning och privilegium driftar gå; den samme skal, ändskönt han "ock wore af Apostolisk wärdighet, i anseende til sin "person ligga under lika förbannelse, med Judas den "förrådaren; om han ej bättrar sig och giftwer den "Hamburgiska Kyrkan tilfredsställelse" c). Huru kan man då undra derupå, at hedningarna i Sverige, med de få Christna som der kunde finnas, i sjuttio år af Prester blefwo obesökte? UNNI uteslutes med godt skjäl ur listan på Biskoparna i Skara, ibland hwilka han, utan all anledning, af somliga plägar intagas d).

§. 7.

Merändels wid samma tid då denna Hamburgska Ärke-Biskopen dog, emottog ERIC, som menas år 933. regementet i Sverige, efter sin Fader Konung ERIC e); hwilket han med lycka och åra förde til ine-

c) Cfr. Bullan til ANSGARIUS.

d) RHYZELII Episcop.

e) Canc. LAGERBRING sätter dessa Regenter i en annan ordning, och anser Konung BJÖRN för ERIC Segersälls Fader. I denna mörka tiden wet man ingen säker reda hwad slägte-längderna angår.

inemot ſlutet af ſamma Seculum; hwarmedelſt han hos efterwerlden fick namn af Segerſäll. I detta, nemligen det tjonde Seculum, war ſammanhanget imellan de Nordiſka Konunga-huſen, ſå mycket man kan finna, ſådant, at i Swerige den gamle och ryktbare Konung Eric hade lämnat efter ſig twänne Söner, Eric, och Olof med des Son Styrbiörn. Ej Emund ſynes äfwen för en handwänning i Hiſtorien, hwilken om han warit Konung Eric Segerſälls Fader-broder, Broder eller ſjermare Anhörig, man icke med ſäkerhet kan weta. I Danmark regerade Harald Blåtand, och efter honom Sonen Sven Otto, den Swenſke Prins Styrbiörns Swåger, igenom ſin Frw Tyra och den Danſke Konung Harald Blåtands Dotter, en Chriſten Prinſeßa. Norige ſtyrdes af Konung Eric Blodyx, och den i Hiſtorien af ſina mordiſka anſlag mycket ryktbara Drottning Gunilds Söner, alt intil ſlutet af detta år hundrade. Eric Segerſälls äldre Broder Olof delade i förſtone med honom ſtyrelſen i Swerige, men för en kort tid, och lämnade efter ſig, ſom ſades, Sonen Styrbiörn, hwilken ſedermera förorſakade ſin Fader-Broder, Konung Eric, många beſwärligheter, medelſt det anſpråk han gjorde på den Swenſka Thronen; hwilket ſlöts med en blodig fältſlagtning på Fyriswall wid Upſala, där Styrbiörn ſtupade; ſedan Swär-Fadren Harald Blåtand, med hela den Danſka hjelpen hade öfwergifwit honom och gådt tilbaka. Konung Eric wände derefter wapnen emot Styrbiörns Swåger, Konung Sven Otto i Danmark; til hwilken Ankan Tyra, efter Mannens död hade tagit flygten. Alt ſå wäl Konung Eric, ſom Broder-Sonen

nen Styrbiörn, warit wid denna tiden hedningar, kan icke nekas; emedan, som Sturlesson berättar, begge före slaget på Fyriswall offrade, den förra åt Odin, men den senare åt Thor för framgång och lycka. Dock war Styrbiörns Änka, den Danska Prinsessan, Christen; ty hennes Fader, Konung Harald, hade emottagit läran och dopet med sina barn; hwarföre han äfwen måste tilsätta lifwet. När Brodren Konung Sven i Danmark, wille twinga henna at träda i äcktenskap med en Vendisk och Hednisk Prins, Burislef, beslöt hon häldre dö af swält än gifta sig med honom. Hon ändrade dock icke ogerna döds beslutet, rymde til Norje, och gifte sig der, wid det då förlupne Seculum, med Konung Olof Trygvesson, om hwilken märkeliga Regent framdeles mera warder sagt. Allt detta utwisar ännu Christendomens ringa framsteg i Swerige, så länge Konungahuset war hedniskt, och, om icke fientligit emot det Christna namnet, åtminstone mindre angeläget om des utbredande. Konung Eric Segersälls egen Drottning, som af sit högmod och befallande sinnelag fick namnet Storråda, war äfwen en nitisk hedning; så at man tror, ej utan anledning, det hennas barn, äfwen måste dertil bliswit upfostrade. Eric Segersäll wände, som sades, wapnen emot Danmark med stor framgång. Sven Otto måste då lämna Riket och uthärda en flerårig landsflygt. Man will säga at Sweriges Konung wid det tilfället, skal hafwa lagt hela Danmark under sitt wälde; hwarom mycket twistas imellan bägge dessa Rikens Historie-skrifware; likwäl med nog starka skäl, som det synes, på de Swenskas sida f). Dock tyckes

f) Cfr. Gram. not. ad Meursii H. D. p. 161. och Lagerbr. S. R. H. T. I. p. 174. segg.

tyckes någon del af Danmark för honom hafwa warit tilräckelig.

§. 8.

Det föregifwes, at då Eric Segerſäll ſåſom öfwer-Konung regerade i Upſala, ſkal åfwen Emund, hwilken icke länge ſedan nämdes, med Konungs namn ſutit i Birca; förmodeligen under den tid Eric Segerſäll ſwäfwade omkring med ſegerrika wapn. Adam. Brem. anförer Emund ſåſom ſamtiding och wän med Konung Harald Blåtand i Danmark och lägger dertil at han wiſat ſig ganſka benägen emot de Chriſtna, ſom under förföljelſerna derſtädes, ur Danmark infunno ſig i hans håf g) Men hurudan Eric Segerſäll ſjelf warit under ſin mångåriga regering, kan man ej med wißhet ſäga. Når Adam. Brem. på et annat föregående ſtälle hade berömt Emund ſam- eller under-Konungen i Birca, för det han, ån-ſkönt hedning, gaf Preſterna låf at predika, gjör han et tillägg ſom ſkulle han dermed ſyfta på öfwer-Konungen Eric i Upſala. "Det är troligt, ſäger han, "at Unni beſökt deßa Konungar, och med deras lof, "faſt de woro hedningar, predikat för menigheten; "för öfrigit ſå onyttigt det kan wara at ranſaka uti "de otrognas handlingar, ſå illa tyckes det wara "gjordt at låta ſin upmärkſamhet gå dem förbi ſom "hafwa trodt; ſom åfwen dem igenom hwilka de haf-"wa bliſwit bragte dertil" h). At Eric ännu tjo år för

g) Ad. Br. Hiſt. Eccl. Lib. II. cap. 15. Emund *filius* Erici, *tunc in Sveonia regnavit. Is* Hralado *confœderatus, Chriſtianis eo venientibus, placabilis fuit.*

h) Ad. Br. H. E. L. I. cap. 51.

för ſin död emot ſlutet af tjonde Seculum, offrade til afgudar år otwiſwelaktigt; ty då ſtod ſlaget på Fyriswall, hwarom tilförene år nämdt. Man finner likwäl at ſomlige af de gamle Munke ſkrifter nämna honom Chriſten; andra åter hålla honom icke allenaſt för hedning, men derjemte ſom Chriſtendomens hätſke fiende. Häremot föregifwes åter, at han antagit dop, men fallit ſedermera derifrån. För öfrigit får man icke tro alt hwad gamla Krönike-ſkrifware efter ERICUS OLAVI om denna Konungen berätta; nemligen huru han af en Biſkop POPO blifwit bragt at antaga Chriſtendom tillika med hela ſit håf, medan han ſom Seger-Herre wiſtades i Danmark; och det medelſt et ſtort underwerk, hwilket denne POPO ſkal hafwa gjordt i hans och mycket folks närwaro; ty den ſaken hörer til en annan tid, och angår icke någon Swenſk, men Danſk Konung i). Mig faller det troligaſt, ſåſom ock med alla omſtändigheter bäſt öfwerensſtämmande, at ERIC Segerſäll både lefwat och dödt hedning. Således är den gißning aldeles utan grund, at denna Konungen blifwit kallad STENKIL, af ſtänka, i anſeende til Döpelſe-watnet hwarmed han blifwit beſtänkt; och ſåſom den förſte Konung i Swerige, hwilken ſkulle hafwa undfått dop. Ty förutan det at döpa, i den äldre Chriſtendoms tiden här i Riket, ej kallades beſtänka, utan Skira, ſom

i) GRAM ad MEUR. Hiſt. Dan. p. 165. Sammanblandningen ſå wäl hwad tiden når detta mirakel ſynes wara ſkiedt, ſom Perſonerna, kommer deraf, at flere OTTONER och POPONER omkring deſſa tider warit til. cfr. derjämte MOLL. Iſag. ad Hiſt. Cimbr. Chors. P. II. p. 70. ſeqq. hwareſt mycket finnes i detta ämnet.

ſom förr är ſagt; är det tydeligt at Författaren til Hervarar Sagan, hwilken gifwit Örnhjelm anledning til denna gißning, har blandat tiderna. Denne ſiſtnämde Auctor, ſätter imedlertid et långt tal i munnen på Popo, hwilket han efter Eric Segerſälls befallning ſkal, wid det tilfället, hafwa hållit til Menigheten; men jag wet lika ſå litet, hwar det är hämtat, ſom hwar alt det öfriga wackra och gudfruktiga är tagit, hwilket han ſå frikoſtigt om denne Konungen utbreder.

§. 9.

Det finnes et beſynnerligt Päfwe-bref, utgifwit, ſom förmenes, af Agapetus II. år 954. k) och ſåledes under Konung Eric Segerſälls regering, hwilket år ſtäldt til twå Pro-Reges, Emund i Swerige och Sven Otto i Danmark. Bullan innehåller en Päfwelig ſtadfäſtelſe, på den gränſe ſkilnad imellan deſſa Riken, hwilken ſkal wara upgången i bägges, jämte flere andre Swenſke och Danſke Måns öfwerwaro på Danaholmen. Sjelfwa documentet är med Runor, och finnes utgifwit ſå i Danmark ſom Swerige, med olika innehåll i anſeende til Konungarnas företräde ſins imellan. Hela företrädes twiſten angår oß icke. Den har wäckt et ej mindre fångt än obehageligt pänne-krig imellan Swenſke och Danſke Häfda-tekuare uti förra Seculum, lika ogrundadt på bägge ſidor. Men wore Agapeti II. Bulla

k) Agapetus II. blef Päfwe a. 946. imellan d. 5. och 14. Martii, dog a. 955. icke 956. cfr. L'art de verifier les dates des faits Hiſtoriques par les Benedictins de la Congr. de S. Maur. Fol. Par. 1770.

Bulla trowärdig, gofwe den et ſtort witnesbörd om Chriſtendomens goda beſkaffenhet i Swerige under Konung Eric Segerſälls tid. Dock ſom den bewiſar förmycket, ty förlorar hon äfwen mycket af ſin trowärdighet. Ty utom det at hela breſwet är ſtält lika ſom til et folk, hwilket helt och hållit ärkjände och wördade CHRISTUM, kallar Agapetus, Emund och Sven Otto ſina älſkade Söner, samt yttrar ſig om bägge Nationerna, så de Swenſka ſom Danſka, på det ſätt, likaſom ſkulle de då redan helt och hållit antagit Chriſtendomen l); der likwäl alla

 bewis

l) Agapeti Bulla, edita per C. Lundium Upſ. 1703. fol. Påfwen ſäger: *Siquidem audivimus de nupera nova gentis veſtræ converſione, ſcilicet qualiter relicto gentilitatis errore, ad Chriſtianæ fidei veritatem perveniret. Unde plurimum in Domino lætamur &c. Præterea notum eſt, teſtibus non Chriſtianorum duntaxat, ſed & ethnicorum gentibus bene multis, quod perplurimi motus bellici & factiones, multis retro ſeculis terra marique Regibus aquilonaribus, præſertim Upſaliæ & Daciæ, eorumque viris & ſubditis fuere, tam de primatus prærogativa, quam de terræ Scaus ejusque adpertinentium poſſeſſione; quibus avide imminet uterque. Idcirco truculentis hujusmodi occidionum conflictibus in poſterum præveniendo, interventu dilectorum* filiorum noſtrorum Amundi, Upſalienſis Con-Regis, & Svein Otto, Pro-Regis Daciæ, *ſuis ſuorumque* parentum & *aliorum quorum intereſt, nominibus, pro proſperitate & incolumitate* Eccleſiæ Dei, *nuper* factæ Chriſtianæ, *conventum eſt, ediſſuque de primatu ac regnorum ſupra memoratorum terminis decreto, certi quid conſtituturum. Quo etjam fine humiliter a nobis contenduut ante nominati* filii noſtri, *ut pro ſuſcepta a Domino poteſtate & auctoritate,* [quæ] *nos quidem jam nunc non ſolummodo Regum ac*

bewis ifrån den tiden, giſwa oß en helt annan öfwertygelſe. Detta har förordſakat at lärda Män icke utan gällande ſkäl hafwa dragit hela documentets trowärdighet uti twifwelsmål. Man har låtit eftерſpana med högſta flit, uti alla Archiver, der dylika forntidens lämningar finnas och ſåſom ſkatter förwaras; men ingenſtädes iblandt Påfwens AGAPETI II. Bullor hittat denna. Doch gjorde detta icke tilfyllеſt, om ej flera anledningar til miſstankar kommo dertil. Når denna AGAPETI Bulla i anſeende til ſtil och ſkrifſätt, jämföres med andra dem han utfärdat, och om hwilkas riktighet intet twifwelsmål är; ſkal man dem imellan finna en tydelig ſkilgaktighet, ſom nog känbart faller dem före, hwilka äro ißane at urſkilja deßa ting. Anſer man de i Bullan nämde Konungar, ſå förekomma de oemotſäjeligaſte inkaſt hwad dem angår. Den ſom diktadt detta Påfwe-bref, har icke kändt denna tidens Chronologie; hwarigenom falſkheten tydeligen framlyſer. Bullan bär årtalet 954. hwilket med tide-räkningen aldeles icke paßar; ty SVEN OTTO war förmodeligen då ännu icke föd: än mindre döpt; hwilket ej ſkedde förr än år 965. eller 966. m), eller troligare ändå något ſenare, ty det ſkedde

Principum, ſed omnium Chriſtianorum tanto propenſior ſollicitudo coarctat, quanto ex univerſali regimine, quod nobis eſt commiſſum, omnium ad nos cauſſa vicinius ac magis proprie ſpectat, id agere velimus, ut firmum inviolatumque ſervetur inter eos initum pacis & amicitiæ fœdus. Cujus formulam, more eorum, patrio vernaculoque ſermone exaratam nobisque transmiſſam, a verbo ad verbum, genere ſcribendi curiæ noſtræ Romanæ uſitato, hic allegabimus &c.

m) GRAMS not. ad MEURS. H. D. p. 145. der tiden

ſkjedde efter en ſeger hwilken Keiſer OTTO I. wan öfwer Fadren Konung HARALD Blåtand; ſom åfwen intil den tiden war hedning, ânſkjönt icke ibland de ifrigaſte. SVEN bar ſâledes icke ânnu år 954. det namnet OTTO, hwilket wid dopet några år dereſter honom tilâgnades. Fadren HARALD Blåtand, han utom des ſâ mycket mindre kunnat lâmna honom någon del i Regementet i Danmark, ſom han twârt deremot finnes hafwa hatat SVEN, och länge icke welat ârkânna honom för Son, men ſedan han dertil ânteligen blifwit twungen, har han, ſom man wet, beſlutit, at denna Sonen aldrig ſkulle få någon del i Regeringen, eller efterträda honom deruti; hwaraf ſedermera blodiga krig imellan Fadren och Sonen förefölle, då åfwen SVEN OTTO öfwergaf Chriſtendomen och gick på hedningarnas ſida, med hwilkas hjelp han icke allenaſt ſtötte Fadren ur Thronen, men wålde derjämte förkortandet af hans lif. Nâr man fördenſkul wil medgifwa wârkeligheten af detta Danaholmſka Mötet, ſâ måſte det blifwa yngre ân Påſwens AGAPETI angifna Bulla; ſamt icke hafwa infallit för ân omkring året 980. wid paß; hwilket ſkulle kunna hafwa warit den tid, då Konung HARALD Blåtand twingades at, emot ſin wilja, gjöra Sonen SVEN OTTO til Ståthållare i Scâne, eller Pro-Rex, om man ſâ behagar n). Men då ânnu

til Keiſar OTTO I. krigstog emot Danmark utredes. SUHM uti Trondh. Handl. P. V. p. 38. ſâtter SVEN OTTOS födelſe wid år 961. och gifwer honom ſâledes 4. til 5. års âlder då han döptes. Alt på goda grunder.

n) Cfr. SCHÖNING N. R. H. P. III. p. 154.

war icke eller Christendomen i Swerige och Danmark så allmän som documentet innehåller. Hwad åter den Swenske så kallade Konung Emund angår, finner man wäl, det en Emund wid Unnis ankomst til Swerige såsom Prins, war i Birca; man finner äfwen, det han lika som Konung Harald Blåtand i Danmark, ehuru bägge då ännu hedningar, icke har med någon widrighet anseet Christendomen; men denne Emund eller Anund förswinner strax ur Historien och synes der icke mera, aldraminst som Upsala Kong eller Pro-Rex efter documentets lydelse; men wäl tyckes denna Konungens äldre Broder Olof, Styrbjörn Starkes Fader, wid Fadrens död o), ånskönt för en ganska kort tid hafwa delat Riks-styrelsen med honom. Den märkeliga skilnad finnes utom des imellan sjelfwa Rune documentet och Agapeti bref, at Emund kallas Con-Rex och Sven Otto Pro-Rex, ord som i sjelfwa hufwudskriften icke läsas, hwilka när de skola öfwersättas icke kunna betyda annat än Med-Regent och Riks Föreståndare, hwartil under hela Konung Eric Segersälls och Sven Ottos långa lefnad ingen anledning gifwes i någotdera Riket. Sjelfwa Run-documentet bör fördenskul föras til en senare tid, om det år tilförlåteligit; samt til en yngre Emund p). Men Påfwe-Bullan blifwer förmodeligen en öikt; som någon Swensk eller Dansk Berosus sammanstickat. Kan hända at bägge

o) År 933.

p) Eric. Ol. Upl. p. m. 35. fäller neder denna Emund eller Anund under Anund Kolbränna, och in uti Christendoms tiden. Så gör äfwen upsatsen på de Christne Konungar som står bakefter Westgötha Lagen.

hägge åro af enahanda natur; nemligen mißföster af fåkunnog nit och täflan deßa Nordiſka Riken imellan; hvarom både Danſke och Swenſke Hiſtorie-Skrifware nu mera ſynas öfwerenskomma q).

§. 10.

Men, frågar man, hwad gjorde de Bremſke Ärke-Biſkopar til den Swenſka Kyrkans gagn under hela denna tidsrymden? Föga eller ſnarare intet. Efter den lilla men mycket berömde UNNI; blef ADALDAGUS Ärke-Biſkop i Hamburg och Bremen år 936. En nug, til utſeendet wacker, til börden förnäm höfman; ſom innehade Cancellers embetet under Kejſer OTTO den I. och den II. Somliga mena at då UNNI reſte til Swerige, ſkal han hafwa afſtådt

q) Cfr. om ſammanhanget med denna Bulla AGAPETI II. och Rune-documentet om gräns-ſkilnaden, Weſtgötha Lagen uplagd af GEORG STJERNHJELM. MESSENII Specula cap. 2. WORMII deſcriptio limitum inter Dan. & Svec. cum notis & animadverſionibus. LUNDII not. ad Leg. W. G. p. 145. *Ejusdem* notæ & obſervationes in Literas AGAPETI II. Upſ. 1703. Hwilka åro ganſka ſällſynta, i ſynnerhet med titul-blad. Största del af exempl. omkomno då Upſala ſtad lafbrann. Mi. v. CELSE Bull. Sviog. p. 16. ſeqq. LAGERB. S. R. H. T. I. p. SCHÖNNIG N. R. H. P. II. p. 154. SUHME Trondh. Handl. 5. Bind. p. 44. ſeqq. v. DALIN S. R. H. T. I. p. 582. läſer hela denna ſaken efter egna fördomar och gör mycket af detta i ſig ſielf obetydeliga document. Item REENHJELM in not. ad OL. TRYGGV. Hiſt. p. 69. ſeqq. ÖRNH. H. E. S. p 903. der ſielfwa Rune-documentet ur den gamla Borgartings Lagen finnes anförd.

Ärke-Biſkops myndigheten til denna Mannen r). ADALDAGUS följde merändels häfwet efter, ſå wäl til Rom ſom annorſtädes s); och nyttjade ſig wid alla tilfällen at ſöka det Hamburgſka Ärke-Biſkops Stiftets utwidgande och förmåner. Stiftet kom då til höga af anſeende och rikedomar; ty utom många orter ſom lades derunder, fingo äfwen Ärke Biſkoparne det werldſliga Regementet öfwer alla til Stolen hörande länder. Han wan undan Cöln fullkomlig beſittning af Bremen med mycket mera. ADALDAGUS förde ſtafwen i några och femtio år t), och hade ſom tyckes uti Konung ERIC Segerſäll, ehuru hedning, en långt billigare Herre, än många af hans mera arbetſamme företrädare funno för ſig wid deras ankomſt til Sweriga. At förtiga hwad om EMUND i Birca här ofwanföre är ſagt. Det föregifwes wäl at denne Prelaten icke af det mycknа wiſtandet wid häfwen ſkal hafwa låtit hindra ſig ifrån Herda-Embetet; men ſå tyckes han dock hafwa tänkt på den Chriſtna Menigheten i Swerige Som Hollſten och Jutland lågo honom mera för handen, och Kejſar OTTO den Stores ſegrar öfwer Konung HARALD i Danmark, gäfwo honom beqwäma tilfällen dertil, ſå at det icke koſtade honom ſtor möda; fördenſkull ſlugo deſſa orter af honom erfara någon ſtörre omſorg. Han fan utom

r) Detta wederlägger KRANTZ. Lib. III. cap. 16.

s) AD. Br. H. E. L. II. cap. XIV. *Imperatoribus tam charus & familiaris erat Præſul* ADALDAGUS, *pro virtutum merito & doctrinæ Magiſterio, ut a latere eorum vix unquam divelleretur, ſicut præcepta Imperatorum ad nutum Archi-Epiſcopi diſpoſita oſtendunt.*

t) Ifrån a. 936. til 988.

tom des der ſina tre förſta lyd Biſkopar i Ribe, Slesvig och Arhus; hwarmedelſt den Hamburgiſka Stolens, och hans egna anſeende ökades; med hwilka han fördenſkul wiſade ſig ſtor wid Mötet i Ingelsheim år 948. u). Kan hända de bleſwo äfven der aldraförſt erkände. Men hwad Sverige och det egenteligen ſå kallade Danmark angick, hwilkas omſtändigheter med Scånes, i anſeende til Chriſtendomen, woro merändels lika: blef intet widare åtgjordt; än at alla deras angelägenheter, til deßa tände Biſkopars förſorg öfwerlämnades v). Om det bleſ en följd deraf, må jag icke ſäga, at Biſkopen i Ripe, LIFDAGUS, menas hafwa predikat i Sverige; kan hända i Scånö x). Han ſkal äfwen hafwa ſkickat en wid namn ODINCARUS til Sverige, hwilken mycket berömmes för ſin lärdom. De woro tnenne af ſamma namn, den äldre och yngre; af hwilka den förre på detta ſtället menas. Han kunde ſå mycket bättre öfwertyga folket om den Chriſtna lärans wärde, ſäger den gamla Krönikan, ſom han til börden war Danſk, och fördenſkul talade deras

u) GRAM. not. ad MEURS. H. D. p. 153.

v) AD. Br. H. E. L. II. cap. 2. *Igitur beatiſſimus Archi Epiſcopus noſter omnium primus ordinavit in Daniam Epiſcopos, - - quibus etiam illas commendavit eccleſias, quæ trans mare ſunt, in* Finne, Seland & Scone *ac in* Sveonia.

x) AD. Br. H. E. Lib. II. cap. 16. *Cæterorum vero Epiſcoporum vix aliquem ſic clarum prodit antiquitas, præter* LIFDAGUM *Ripenſem, qui & miraculis celebris fuerat, & transmarinis prædicavit, hoc eſt* Sveonibus & Nordmannis.

språk y). Om honom berättar MESSENIUS, men säger icke hwarifrån, at han under de swåra förföljelser, hwilka af Konung SVEN OTTO, efter des återfall i hedendomen, på det grufweligaste emot de Christna i Danmark förehades, skal hafwa rymt til Ärke-Biskop ADALDAG i Bremen, samt efter någon tids fördröjelse hos honom, på des befallning emottagit denna förrättning i Swerige z). För öfrigit, och huruwida Kejsar OTTO III. som äfwen under deßa åren krigade på Danmark och emot Konung HARALD efter det fattade beslutet, at der fullborda omwändelse-wärket, innom samma löfte äfwen hade begripit Swerige, det somliga mena, kan man icke weta, emedan dertil inga spor finnas a).

§. 11.

y) ADAM. Br. Lib. II. cap. 16. *Odincarum seniorem ferunt ab* ADALDAGO *in Svioniam ordinatum strenue in gentibus legationem suam adimplesse. Erit enim, sicut fama nos tetigit, Vir sanctus & doctus in his quæ ad Deum sunt; quantum vero ad seculum, nobilis & origine Danus. Unde & facile barbaris quælibet potuit de nostra religione persuadere.* Cfr. PONTOP. An. E. D. T. I. p. 149. Den andre eller yngre ODINCARUS, blef Biskop i Ripe, cfr. AD. Br. L. II. cap. 26.

z) MESSEN. Sc. Ill. T. I. p. 70.

a) SCHÖNING N. R. H. T. III. p. 169. OTTO I. II. III. förehafwande med Danmark, emot hwilket alla tre efter hwarandra förde krig, sammanblandas merändels så af gamle som nyare Häfdeteknare; men alt detta är gansta wäl utredt af GRAM, SUHM och SCHÖNING.

§. 11.

Libentius I. eller Liavizo ſom år 988. efterfölgde Adaldag i ämbetet war Italienare til börd och gunſtling hos ſin företrädare. Den fullmakt ſom för honom utfärdades ifrån Påfwen Johannes XV. ſamma år, ſtadfäſte icke allenaſt alt hwad de äldre Påfwar hade tillagt den Hamburgſka Stolen i förra tider, men innehöll äfwen, at Biſkoparna i Halberſtadt, Hildesheim, Paderborn och Minden, borde wara honom behjelpelige i det widſträkta och angelägna arbetet med hedningarnas omwändande i Norden. Krönikorna anmärka wid honom, at han war den förſte Ärke-Biſkop i Hamburg, wid hwars inwigning i ämbetet hans egna Lyd-Biſkopar woro tilſtädes b), nemligen de ifrån Slesvig, Ripe och Arhus, om hwilka tilförne är talt. Hamburg led wid denna tiden af Nordiſka Sjö-Röfware, hwilka under namn af Aſkemänner ofredade watnen och alla ſtränder. Libentius måſte då flytta ifrån ſit ſäte, med hela Kyrko ſkatten och annat, til et af Kloſtren. Kort derefter gjorde de Vendiſke hedningar honom beſök med bränande och plundrande; hwarjämte han all ſin tid föga mer hann, än förſwara Ärke-Biſkops ſätets tilhörigheter emot Biſkopens af Venden förſök, ſom wille återwinna dem. Således blef för honom ingen ledighet at tänka på ämbetet. Man säger likwäl,

b) Ad. Br. H. E. L. II. cap. 20. och Hiſt. Arch. Br. hos Fabricius p. 74. *Primus omnium*, säger Adam, *conſecratus a ſuffraganeis.* Cfr. v. Celse Bull. Sv. p. 19. *Confirmat Epiſcopos Sveonum ſive Danorum, quæ ſunt a flumine Pene usque ad fluvium Egidre.* Han fruktar för öfrigt at denna Bull är falſk.

det han, oaktadt alla motstånd och wederwärdigheter, har gjordt något för de Nordiska Christna c); men hwad, är obekant. Libentius I. dog wid begynnelsen af det följande Seculum, år 1013. Han har, som Ad Br. berättar, warit en wäl studerad och berömwärd Man. Derefter öpnades en ljusare tid, och den lyckſaliga ſtunden inföll, ifrån hwilken man får räkna den Chriſtna Kyrkans ſanſkyldiga början i Swerige.

Fjerde Boken.

§. 1.

Nt Munkarna ſom anlände til Norden, warit angelägna om Kyrkjo-Ceremoniers tidiga införande med Chriſtendomen, på det Menigheten ſtrax måtte wid dem wänjas, wiſa alla handlingar. Söndagen firades högtideligen, antingen det ſkjedde i hus eller ute på marken i Tjell eller Telt, då man ej fick något hus ſom dertil kunde inrymmas. De få Chriſtna hwilka här och där, i förſtone funnos, hade likwäl, omgifna af hedningar, ej annan utwäg, då de wille hålla ſin andakt, än at de ute på marken, på backar och i ſkogar, upreſte kors, framför hwilka de gjorde ſina böner. Så berättas om Glumi och Qwinnan Audur. Bägge leſde under det Hedendomen ännu war allmänt

c) Ad. Br. l. c. *Transalbinos populos frequenter viſitavit; & matrem Hamburg paterno fovit amore; legationem ſuam ad gentes*, nemligen de Danſke och Swenſke, *ut prædeceſſores ejus ſtudioſe executus eſt, licet dierum obſtarent malitia.*

mänt rådande på Island och i Norje. Den förre war en gammal Man då han bekjände ſig til CHRISTUM, bad för et korß, ſäger gamla Hiſtorien d). Den ſenare reſte korß up på högder för hwilket hon gjorde ſin enfaldiga Gudstjenſt e). Tjäll förde ANSGARIUS derföre med ſig, när han gick til Swerige, ſom RIMBERTUS berättar f). Tjället ut pändes på dertil beqwäma ſtällen, för Gudstjenſtens hållande. När SIGFRID kom til Småland reſte han up ſit Tjäll, ſäger Legendan g), uti hwilket han förrättade Gudstjenſt. TANGBRAND, Islänningarnas Apoſtel, ſlog om morgonen efter ankomſten up ſit Tjell, upreſte korſet der framman före, och wiſade ſig för den hedniſka Menigheten i hela ſin Preſterliga ſkrud, med Klockor och annan ſtåt h), hwilken lopp til af förunderan. Men THORMODR, ſom följde GISSUR och HALTE til Island at införa Chriſtendom, höllo måßa i en bergs öpning i). At Preſterna wid dylika tilfällen äfwen woro förſedde med andra för Gudstjenſten nödiga Kyrko-ſaker, ſåſom Rökelſe, Win, Måße kläder, Kalkar, m. m. är otwifwelaktigt. Sådant fick ANSGARIUS af Kejſaren, wid ſin afreſa til Norden, och deribland äfwen böcker; utan twifwel Miſſaler eller Chor-Böcker, Legender och dylikt. Han förlorade öfwer 40. böcker, ſkrifwer RIMBERTUS, när röfware

d) LANDNAMA Lib. I. cap. 13.

e) Cfr. OLAVII Diſſ. de Bapt. p. 173.

f) Se här äfwanföre.

g) Vita SIGFR. cfr. BENZELII M. Eccl. S. p. 23.

h) KRISTNI Saga p. 47.

i) l. c. p. 88.

ware antaſtade honom, under den förſta reſan til Swerige. Men hwad bruk Preſterna den tiden, då inga widſträkta Församlingar ännu hunnit inrättas, hafwa gjordt af Klockor, är ſwårt at ſe. Om man ſkal ſäga at de hörde til den Biſkopliga ſkruden; ty man wet at Förnämare folk i forntiden brukade kläder, hwilka alt nedan omkring woro beſatte med ſmå klockor eller hjelror, ſom klingade når de rörde ſig; på det at den ringare hopen ſkulle weta packa ſig undan der de gingo fram. At Preſterna med Påfwens tilſtånd fingo låta bära Klockor för ſig, och på ſina kläder, läſer man hos de gamla k). Detta ſkulle til åfwentyrs wara en liknelſe af hwad uti Leviticſka Lagen läſes om de gyllene hjelror på Öfwerſte-Preſtens kjortek l). Sedermera bleſ det öfwer hela Europa och åfwen här i Norden m), et almänt bruk wid häfwen och för de förnäme at bära klockor eller hjelror

k) PASCALIS II. Bulla af år 1103. *Concedimus tibi, tuisque ſucceſſoribus, quidquid de uſu dalmaticæ, ſandaliorum, nec non chirotecarum, & licentiam ferendi tintinabulum capellæ* &c. cfr. du FRESNE Gloſſ. Lat. Med. T. I. p. m. 1131. och T. III p. 774. Script. anonym. de Miraculis S. HUGONIS Abbatis, ſäger; *Tunc Rex miſit domino Abbati & ſacro conventui cappam pæne auream - inferius autem undique tintinabula reſonantia, ipſaque aurea pendent.*

l) l. c.

m) PERINGSK. i Mon. Uller. p. 55. wiſar af en gammal ritning S. ERIC med flera, uti en ſådan drägt. Deraf heter det åfwen uti PETRI Dresdenſis Jule-Pſ.

Der de klockor klinga

in Regis curia.

hjelror, icke allenaſt på kläder, men åfwen på häſtar, då de redo ut n): der de ſluteligen ſtannade och finnas ännu qwar. När de Irländſke ſå kallade Papar under förföljelſen på Island, måſte rymma, ſåges at de lämnade efter ſig Böcker, Trummor och Klockor o). Likaledes nämner RIMBERTUS p) at ſedan Kyrkan i Sleswig, hwilken den hedniſke Ståthållaren Hovi hade låtit tilſluta, åter med Konungens tilſtånd öpnades, fick ANSGARIUS åfwen der lof at bruka Klocka, hwilket hedningarna ganſka dårligit och olideligit föreföll. Skulle man tro at mitt i bland den hedniſka hopen, och då hedendomen ännu war mägtig, man har wågat, eller utan uplop kunnat låta uppenbarligen ringa til Kyrko-gång? Det är altſå troligare at deße woro endaſt ſmå Klockor, nolæ, hwilka innom Kyrkan i Gudstjenſten brukades, antingen at med klingande giſwa tilkänna högtideligheten; eller at dermed påminna Catechumenerne när de borde afträda wid Mäßans begynnelſe. Sådana ſmå Klockor hånga, ſedan den Catholſka tiden, ännu qwar mångaſtädes i wåra Lands-Kyrkor. Det war nemligen icke loſgiſwit för de primiſignade, at bliſwa tilſtådes under Mäßan; hwarföre man då gaf tecken

Item i wår gamla Rim-Krönika;

En kom ej ſå arm af Tyſkeland,
Hade han et ſwärd i ſin hand,
Kunde han dantza, ſpringa och häppa,
Han ſkulle ju hafwa ſkällo och förgylta klocka.

n) l. c.

o) Cfr. ARI Sched. och FINN. H. E. Is. T. I. p. 3.

p) Vita RIMB. hos LANGER. S. R. D. T. II, p. 131.

tecken med Klockan at de borde afträda. För öfrigt hörde äfwen Klocke-ljud til andakten, så den allmänna som den enskilta. Om RIMBERTUS säges derföre märkeligen i hans leswernes beskrifning, at han under sina fastor och läsningar altid inblandade klocke-ljud q). Man finner fast nog ofullständigt den förſta Christna Gudstjenſt på Island beskrifwas i Christendoms Sagan r). "TANGBRAND med sin följeslagare "anlände til Alptafiord i Selvaga; Nordan om Mel-"rakkanes. Men så snart det blef bekant, at de wo-"ro Christne, wille ingen af Inwånarne wisa dem "hamnen. SIDU HALLUR war då i å. Han for til "Fliots dal; och når han kom hem, gick TANGBRAND "til honom: och berättade at Konung OLOF hade be-"falt det HALLUR skulle wisa honom hamn, och tjä-"na honom i hwad han kunde. HALLUR förde dem "til Alptafiord, söder i Leiruvag, och satte skeppet på "et ställe som nu kallas Tangbrands-rof; men deras "saker förde han til sin gård; där han lät upslå et "Tjell; det inrymde TANGBRAND åt sig och söng måßa. "Dagen för Michaëlis fäst, började TANGBRAND hål-"la heligt klockan tre. HALLUR som då war i Tjellet, "frågade hwarföre de upphörde af arbetet? I morgon, "swa-

q) Vita RIMB. cap. 7. *Ita ipſe cum magno continentiæ labore quaſi nativum exſudans humorem, ad decorem dignæ Deo puritatis, ſolerti jejuniorum & vigiliarum & orationum & lectionis, patientiæ & humilitatis inſtantia pervenit. Quibus omnibus* tintinnabula *habuit permixta; quia raro aliud ab illo quam prædictarum virtutum ſuaviſſimus ſonitus audiebatur, qui rurſum operum ejus ſublimitate audientium mentibus commendabatur.*

r) CHRISTNI Saga cap. VII.

"ſwarade TANGBRAND, är Michaëlis högtid, ſom är "Öfwer Ängel. Åter frågade HALLUR, hwem och hu"ruban han war? TANGBRAND ſwarade: hans tjenſt "är at gå emot de trognas ſjälar, wid hwilket til"fälle TANGBRAND talade mycket om Änglarnes för"träffeliga wäſende. HALLUR ſade: ſå måſte den "wara ganſka mägtig, ſom äger ſådana Änglar. "TANGBRAND ſwarade: wiſt war det Gud ſom in"gaf dig en ſådan tanka. Om aftonen ſade HALLUR "til ſit husfolk; i morgon ſkal TANGBRAND hålla "Gudstjenſt; der måtte wi alla wara närwarande, at "beſe de Chriſtnas ſeder; derföre mågen j lämna edra "arbeten. Om morgonen når TANGBRAND ſkulle i ſit "Tjell förrätta Gudstjenſt, gick HALLUR med ſit folk "at ſe på deras åthäfwor; och hörde Klocko-ljud och "kände lukt af rökelſe; ſamt ſåg män prydda i koſt"bara kläder och purpur. HALLUR frågade ſina män "hwad de ſyntes om de Chriſtnas ſeder. Rätt godt "ſwarade de; hwarefter HALLUR dagen för Poſk, på "ſamma ſtälle, och med alt ſit folk tog dop uti en "å, ſom deraf ſedermera kallades Twetta." När längre neder i tiden Kyrkor härſtädes bliſwit bygde, i ſynnerhet i Norje och Danmark, ſkaffade man äfwen ſtörre Klockor, med hwilka ringdes til Kyrko-gång, Otteſång och Högmäßa; då Gudstjenſten äfwen började firas med mycken högtidelighet. STURLESSON berättar at när Konung OLOF Haraldsſon i Norje, på en CHRISTI Himmelsfärds dag biwiſtade Högmäßan, gick Biſkopen med Proceſſion omkring Kyrkan och ledde Konungen; och när de kommo åter in i Kyrkan, förde Biſkopen Konungen in i ſit högſäte på Norra ſidan uti Choret. När Mäßan war ändad ſtod Konungen

mungen up och höll armarne öfwer hufwudet med högt anſikte emot Altaret. Rörik en af de Nordiſke Små-Konungarna ſom nyligen blifwit hans fånge, men war hedning, ſatt bredewid honom. Det förekom hedningen beſynnerligit, at Olof den dagen hade kläd ſig präktigare än annars. Han war blind: förden-ſkul tog han Konungen på axlen och ſade: "uti dyr-"bart ſidentyg är du nu kläd min Frände." Rörik wille nemligen känna ſig före, emedan hans upſåt war at mörda Konung Olof, ſom hade tagit ifrån honom Riket. "I dag, ſwarade Konung Olof, är "en ſtor högtid, hwilken blifwer hållen til åminnelſe "huruledes JESUS CHRISTUS ſteg up til himme-"len ifrån Jorden. Det kan jag icke förſtå, ſade "Rörik, ſå at jag ſkulle fäſta det i mit ſinne, at ſå "måtte wara tilgångit med den hwita Chriſt; ſom I "det föregifwer, hwilket är faſt otroligit; dock haſwa "wiſt många underliga ting i gamla tider ſig til-"dragit s).

§. 2.

Man får ſom förut är ſagt, icke dömma om den Chriſtna Lärans beſkaffenhet i deſſa tidehwarf, efter Caroli Magni tänkeſätt, hwilken med Saxernas omwändande gaf anledning til Nordens; emedan, e-huru ſtor denna Hjeltens myndighet inom Förſamlin-gen och kunde wara, den likwäl icke tyckes haſwa hos Clericiet haft ſådan werkan ſom warit at önſka. Sö-nerna behöfde mera än han både Påſwarnas och des biträde under mißhälligheterna ſins imellan. Efter-trådaren Ludovicus Pius war ſjelf widſkepelig, och kaſtade

s) Sn. Sturl. T. I. p. m. 495.

kaſtade ſig hel och hållen i Munkarnas händer, hwilka funno ſin räkning wid, at draga ſig i möjeligaſte mottan undan ſin werkſliga, och närma ſig intil ſin andeliga ſtyresman. Dock ſynes af flera denna tidens ſkrifter, at många, i ſynnerhet de Frankiſke Theologi, ſåſom HINCMARUS med andra, wågade framgifwa ſanningar i Läran, hwilka icke med tacknämlighet i Rom bleſwo anſedde; hwarmed den Frankiſka Kyrkan, plägar beſtyrka åldren af ſina ſå kallade friheter, dem hon i alla tider, med högſta nit förſwarat, och hwaraf den ſå kallade Theologia Francica är bekant. Men icke deſtomindre lade Påfwarna i detta Seculum, grunden til Hierarchien öfwer den Europeiſka Chriſtna werlden; hwilken i de påföljande bragtes til ſin högd. Den äredryge Påfwen NICOLAUS I. t) gjorde begynnelſen dermed, och berömmes derföre myeket innom den Romerſka Kyrkan. Man jämför honom med GREGORIUS VII. eller Magnus u). NICOLAUS I. wågade befalla det inga Concilier, hwarken mindre eller större, utom hans lof ſkulle ſammankallas; och drog til ſig wården uti alla mål, ſom Kyrkan och des betjäning kunde angå; med tillägg, at de inför hans Donſtol i Rom borde infinna ſig. I kraft häraf gjorde han ſig til högſta Domaren i de bullren ſom wid ſamma tid imellan Patriarkerna i Conſtantinopel, IGNATIUS och PHOTIUS föreföllo; då åfwen de förſta Banlysningar och Anathematiseringar började ljunga ifrån Vaticanen. HADRIA-

t) Han ſatt a. 860.
u) Han ſatt a. 1074.

nus II. v), Johannes VIII. x) och Hadrianus III. y) liknade denne Företrädaren i tiltagsenhet; så at menigheten i en lång följd af år blef wan wid det Påfweliga öfwerwäldet under de tider, då Regenterna, som lefde i oreda sins imellan, dels behöfde Roms biträde, dels icke ägde råderum, at med wederbörlig uppmärksamhet waka öfwer sina egna rättigheter. Uti en sådan sakernas belägenhet på de ställen, hwarifrån wåra Nordiska Lärare hämtades, bör man föreställa sig, at wägen för Hierarchiens införande i Norden äfwen af dem efter handen åstyftades och, så mycket möjeligit war, bereddes; samt at wåra Förfäder fingo emottaga Läran med de tilsatser och Munke-dikter med hwilka hon redan war utspäckad. Doch wisar all Historia, huruledes de Nordiska Riken warit sena at med lika beredwillig undergifwenhet emottaga det andeliga öfwerwäldet, som andra. Belägenheten högst uppe i Norden, och wid ändan af werlden, kom dem således til paß; hwarigenom hände, då som nu, at sedwanor, onda och goda, icke förr hunno dit, än de medelst tids omgång hunnit igenomwandra alla de nedre Europas länder. Så skedde med sjelfwa den Christna Läran; så äfwen med Hierarchien. Under Ansgarii tider förehades inom den Orientaliska Kyrkan de Iconoclastiska bullren, och inom den så kallade Latinska, hwarunder Norden äfwen skulle begripas, trätorna imellan Godescalcus och Rabanus Maurus jämte Hincmarus, angående prædestinationen, i hwilken några af Munkarna i Corbeja deltogo

v) a. 868.

x) a. 879.

y) Omkring samma tid.

togo emot HINCMARUS, och ibland dem RATRAM. Men det är ingen liknelse dertil, at de Munkar som til Norden blefwo skickade, hwarken den ene eller den andre sig dermed bekymrat. Som icke eller med de twister, hwilka imellan PASCASIUS RADBERTUS, om transsubstantiationen inom Corbeja, wid samma tid, yppades. Af den frihet man tog sig med skrifter mot och med i detta ämnet, wil man sluta at intet något wist då ännu i denna frågan måtte inom Rom hafwa warit stadgat. Icke eller kan man den wara af sådan beskaffenhet, at hon igenom Mötes beslut behöfde afhjelpas. Man blir ej warse några spor af wåra förste Apostlars mening i den delen. Dock har man af deras öfriga nog inskränkta tänkesätt, anledning at tro, det de hafwa följt sin Kloster-Broder efter; hwilken stod på förwandlingens sida, och ägde måsta myndigheten ibland Clericiet. Kan man sätta lit til det som KRANTZIUS berättar om WIDEKINDI Nattwards-gång efter des omwändelse, så har wißerligen denna Läran långt förut warit trodd och antagen i des grofwaste skick. "Ty de omkringstå-"ende, säger han, kunde wid det tilfället tydeligen se, "när han anammade Sacramentet, huru en liten "menniskjo kropp i skapnad af en Ängel, kom neder "ifrån högden, och följde dermed in i WIDEKINDI mun." En Munke Saga, som alt ifrån gamla tider war gängse ibland folken; ty man finner den ofta omsagd, och äfwen här i Norden til flere tilfällen lämpad. Uti ANSGARII lefwernes beskrifning är allenast på twenne ställen den Heliga Nattwarden omtalad; det senare i få ord: då han sjelf kort för sin död begick den samma. Det förra något widlöftigare,

dock föga omſtändeligare. Det är nemligen wid det tilfället då GAUTBERTUS ankom til Birca, i ſynnerhet för den Gudfruktiga Änkan FRIDBORGS och Stäthållaren HERGEIRS ſkul, för at tröſta dem i deras ålderdom. FRIDBORG bref widſkepelſe med Mäßewinet, det hon, i briſt af Preſterlig Själa-wård, förwarade oſkadt i tre år, för at nyttja det ſamma i ſin dödsſtund; emedan hon hade hördt, ſäger RIMBERTUS, at offret, de Catholſkas Sacrificium, war alla Chriſtnas reſe-koſt wid deras färd ur tiden. Man kan wäl icke mycket ſluta af denna enfaldiga qwinnans gjöromål; om icke det, at hon i den underwisning hon fådt af Munkarna ſom henne omwändt ifrån hedendomen, bliſwit illa anförd i Läran om denna angelägna delen af wår Chriſteliga Gudstjenſt, när hon trodde at i blotta winet ſkulle ligga en ſjäla-ſtyrkande kraft til ſynda förlåtelſe. Det tyckes ſom ſkulle man häraf kunna dömma, at man då redan hyſte widſkepeliga tankar om Elementernas bruk utom Nattwarden. I detta ämnet är ock det ordet offer, eller Sacrificium, hwilket RIMBERTUS här brukar, wigtigt; hwarmed den Catholſka Kyrkans mäßa nog tydeligen beteknas ſådan, ſom den ännu är beſkaffad, och hwarunder Tranſubſtantiationen eller bröddets och winets förwandling ligger förborgad. Men at detta Heliga Sacramentet då ännu utdelades icke under et af Elementerna, nemligen Bröddet, utan under bägge tillika, tyckes man äfwen häraf kunna hämta, ſå wäl ſom af hwad om ANSGARII egen Nattwards gång och bruk til ſlut berättas, der det uttryckeligen nämnes, huruledes han emottog både CHRI-

STI

STI lekamen och blod z). Så heter det åfwen om RIMBERTUS a).

§. 3.

Ibland andra orimliga saker, predikades åfwen redan om Skärs-elden för de nyß omwända i Norden. Om ANSGARIUS berättas i hans lefwerne, at han hade i sin ungdom en besynnerlig syn eller dröm, hwilken wäl icke lönte mödan at efter honom anföra; om ej derföre, emedan läsaren deraf, och således aldrabäst, kan finna både Mannens enfaldighet och tidens tänkesätt, då man tog för godt och heligt alt hwad en med lösa och lediga tömmar kringswäfwande, samt af föregående tankar uprörd inbillning ofta föreståldе. Man kan åfwen skjäligen inbilla sig, at ANSGARIUS sjelf war öfwertygad om sin syn; och at andra på hans tid, af lika anledningar, lika beqwäma för syner, med tilförsigt och begjärelse emottogo berättelsen derom. Ty när smaken är ställd dereſter, kan man wäna sig at blifwa i syne lika som til mycket annat. Fanatismen är ej olik en smittande sjukdom, och utbreder sig snart til hela Menigheter, när den ej försiktigt hämmas; hwaraf man of-

z) RIMB. Vita ANSG. cap. 34. *Mane vero facto, omnibus fere qui aderant sacerdotibus, sacra Missarum solemnia pro eo celebrantibus* Domini corporis & sanguinis communione percepta, *elevata manu precabatur.*

a) Vita RIMB. cap. 24. *Septimo ante obitum die ministerium Sacræ unctionis cum oleo Sancto ei fieri cœpit, & una cum* communione corporis & sangvinis Domini &c.

sa har sedt wedermålen åfwen i wåra tider. "Wid "Pingest-dagens annalkande, säger Ansgarii panegy- "rist, tyktes det som skulle samma den Helige Andens "nåd, hwilken föll öfwer Apostlarna, på den Hög- "tiden, hafwa igenomstrålat och upmuntrat hans sin- "ne. Den samma natt tykte han sig i största hast, "blifwa försatt i sin döds sista handwänning; då A- "postelen Petrus och Evangelisten Johannes hasta- "de til hans hjelp, just wid det ögnablicket, när hans "själ war utgången ur kroppen, och strax tyktes försättas "i en annan härligare och odödelig krops liknelse. Den "ena af dem war äldre, med grått, tunt, rakt hår; "rödlätt och små bedröfwat anlete; hwita färgskistan- "de kläder samt kort wärt; hwilken han strax och u- "tan någons tilkänna gifwande wiste wara den hel- "ge Petrus. Den andre ung och resligare, med skägg- "wärt, något mörkt och småkrusigt hår, magert men "behageligt anlete, samt Silkes klädebonad; hwilken "han med wißhet tog för den helige Johannes. Deße "stodo ständigt omkring honom. Hans fria själ tyktes "strax befinna sig i en klarhet som upfylde hela werl- "den. Igenom denna klarheten, som allestädes syntes "lik, fördes han af deße Män, på et förunderligit "och outsäjeligt sätt, til et rum, hwilket han af sig "sjelf wiste wara Skärs-elden, Ignis Purgatorius, "der de släpte honom. Han utstod mycken pläga i "deßa mörker, starka twång och förqwäfningar; och "behöll som knappast i minnet andra tankar, än huru "möjeligen så swåra straff kunde finnas. Sedan han, "som han tykte, i tre dagar hade uthärdat deßa plå- "gor, hwilken tid föreföll honom längre än tusende år, "i anseende til deras gruswelighet, komma Männerna

"til-

"tilbaka. De wiſtades omkring honom mycket gladare
"än förut, och gingo förnögdare at föra honom utan
"rörelſe fram på en oſynlig wäg igenom en ännu
"ſtörre klarhet. Jag ſåg, ſade han, at jag må bru-
ka hans egna ord; "hela Chorer af de heligas ſtröd-
"de ſällſkap, några närmare och några längre ifrån;
"men alla i Öſter; hwilka ſågo åt Öſter, och loſſade
"den ſom ſyntes i Öſter: ſomliga med bögda hufwu-
"den; andra med upkaſtade anſikten och utſträkta händer.
"När wi woro komne til det ſtället i Öſter; ſi! der
"ſyntes de tingofyra Älſte, efter ſom i Uppenbarelſe-
"boken är ſkrifwit, ſittande på ſåten, ſåledes at en
"ſtor öpning til ingången war gifwen. Deſſe alle
"ſågo emot Öſter, och lofwade Gud ouphörligen. Den-
"na ljufliga loſſång ſom de ſåledes gemenſamt ſungo,
"förfriſkade mig ljufligen; men deraf har jag likwäl
"icke mägtat behålla något ſedan jag kom tilbaka i
"kjöttet. På ſjelfwa ſtället i Öſter fans et undrans-
"wärdt ljus: et ljus ſå ſtarkt, at ingen kunde det nal-
"kas; ſom gaf ifrån ſig alla de förträffeligaſte färgor
"med all behageliget; och alla de heligas ſamfund,
"ſom omkring ſtodo, förnögde ſig deraf. Denna här-
"lighet war ſå ſtor, at de ej förmådde beſkåda hwar-
"ken des början eller ſlut; och alt omkring både nät
"och fjerran der jag kaſtade ögonen, kunde jag icke ſe
"in uti djupet deraf, eller hwad inom fans. Men
"då jag ſåg derutan på, trodde jag at JESUS der
"war, eller det ſom PETRUS säger, at Änglarna ly-
"ſte ſe. Ty ifrån honom gick en klarhet af hwilken
"ſamſunden öfweralt beſtrålades. Han war i alla;
"och alla i honom. Han omgaf alla utan om; han
"wärkade i alla inwärtes. Han beſkyddade alla öf-

"wan

"wan och uppehöll alla nedan efter. Sol och Mä-
"ne lyſte der icke; ej heller ſyntes någon jord eller
"någon himmel. Icke eller war klarheten ſådan, at
"den hindrade ſynen, men förnögde behageligen ögo-
"nen. Och når jag ſäger at de Äldſta ſutto, menar
"jag at de ſutto på wiſt ſätt; ty der fans intet nå-
"got kroppligit, men alt war utan kropp och outſäje-
"ligit. Det ſken ſom gick ut ifrån honom omgaf de
"ſittjande ſom en måln-båge. Då jag nu af de om-
"förmälte Mån war framſtäld för detta djupa ljuſet,
"uti hwilket jag af mig ſjelf mente at det Älsmägti-
"ga Majeſtätet wiſtades; kom en ljuf och högtklingande
"röſt deriſrån för mina öron, hwilken tyktes upfylla
"ſjelfwa ewigheten, ſom ſade: gack, och kom til mig
"igen. Derunder tego alla de lofwande flockarna
"och tilbodo med nedſlagna anleten. Men jag ſåg
"aldeles icke den, ifrån hwilken röſten utgick. Af
"denna röſten blef jag bedröfwad, emedan mig befal-
"tes at gå i werlden tilbaka; dock tryggade jag mig
"wid det löftet at få återkomma; då jag äfwen fördes af
"mina ledare, hwilka under alt detta als intet med
"mig talade, utan ſågo allenaſt på mig med ömma
"ögon ſom en Mor på ſin enda Son. Således kom
"jag i kroppen igen. Likwäl war intet arbete eller
"möda i gången eller återgången; ej heller drögsmål,
"ty wi woro ſtrax der wi ſkulle wara. Nu ehuru
"jag tyckes hafwa något ſagt om deßa aldraljufliga-
"ſte lufligheter, bekänner jag at orden ej förmå ut-
"trycka hwad min ſjäl derunder erfor; ty det war
"hwad intet öga ſedt och intet öra hördt och uti in-
"gen menniſkjas hjerta är någon gång upſtigit."

Här ſlutar ſig ANSGARII och Hiſtorie-Skriſwarens

berät-

berättelſe. Man ſkulle gärna medgifwa, det Gud kunnat och welat benåda ANSGARIUS, ſåſom ſit redſkap med en ſådan blick in i ewighetrn, dereſt icke Skärs-elden ſyntes deribland, hwilket gjór hans hela uppenbarelſe til en wälment men enfaldig Munke-dröm, jämlikt med många dylika, dem han ſjelf trodde och fördenſkul för ſina wänner ſom ſanningar berättade. Låtom oß icke eller i detta rummet förbigå, hwad om ANSGARII eftertrådare RIMBERTUS berättas b) när han, ännu i ſin ungdom, leſde under ANSGARII anförande, ſyntes honom Preſten ARNOLFUS, hwilken långt tilförene war död. Denne jämrade ſig deröfwer, at han ännu icke hade ſluppit ur Skärs-elden, emedan han i liſtiden icke wederbörligen i akttagit faſte tiderna, och bad derföre ödmjukeligen RIMBERTUS, det han wille wiſa honom den barmhertighet, och låta honom få til ſkänks och ſig til befrielſe, någon andel af RIMBERTI goda gjerningar, på ſamma ſätt ſom RIMBERTUS wille deltaga i ANSGARII c); ſom kunde ſkie, om RIMBERTUS på den döde och i Skärs-elden plågade ARNOLFI wägnar, wille allenaſt i ſjorton dagar wara nögd med watn, bröd och ſalt, ſamt i öfrigit afhålla ſig ifrån all annan ſpis; hwilket RIMBERTUS wärkſtälde, ſå at ARNOLFUS i ögnablicket, wid de ſjorton dagars förlopp blef lös, och fick gå in i himmelen d). Jag wet icke huru wantron, hos eljeſt förnuſtiga menniſkor, har kunnat wara ſå ſtor ſom

b) Vita RIMB. hos LANGEB. Scr R. Dan.

c) Vita RIMB. cap. 7. hos LANGEB. Sc. R. D.

d) l. c. cap. 8. Märk hwad LANGEB. här wid T. II. p. 101. i ſina noter anförd.

deßa exempel utwisa. Icke eller huru DIKMAN emot så klara anledningar, har kunnat säga, det wåra Förfäder wid Christendomens inkomst i landet icke hafwa trodt purgatorium e). Derpå gå åfwen förböner för de döda ut, som läfas på Run stenarna.

§. 4.

Man frågar billigt om icke någon underswisning denna tiden har föregådt, innan de omwände hedningar til dop befordrades? Många den tidens händelser wisa, at man icke altid warit så granlaga i den delen. Åtminstone war Konungarnas sätt at omwända hedningar icke det mäst öfwertygande, emedan de låto, som understundom tyckes, hålla wärjan öfwer hufwudet på dem som skulle döpas. Kyrko-Historien berättar, at då den helige ASMUND, uti det sjunde Seculum, skulle omwända folket i Gand i Nederländerna til Christendomen, och de intet wille höra honom; har Konung DAGOBERT på hans begjäran, med twång drifwit dem at låta döpa sig f). Likwäl innehålla de gamla Canones stränga lagar emot dylikt wåldsamt omwändelse-sätt; så mycket billigare, som menniskjor wäl med trug kunna twingas at utwärtes lyda, men ej at inwärtes tro hwad de icke känna. Derföre säger åfwen Apostelen at tron kommer af predikan; och huru skola de tro på den de icke hafwa hördt af? Dock har wäl någon underwisning, ehuru kort, wid dylika tilfällen merändels föregådt. Om Burgundernas första omwändelse berättar SOCRATES, at de af en Frankisk Biskop uti sju dagar förän de döptes, blefwo

e) DIKM. Kyrko-Handlingar.

f) RACINE Hist. Eccl. T. III. p. 140.

bleſwo underrättade uti den Chriſtna Lärans hufwudſtycken g). Tiden war kort men dock någon. Så lärer åfwen haſwa ſkjedt med Saxerna efter WIDIKINDI nederlag. Före Dopet gjordes wäl någon förestållning, i anſeende til omſtändigheterna ofta ganſka ſåordig; men efter Dopet tilräckeligare. Hwad af STURLESSON om ARNLIOTS öfwergång til Chriſtendomen berättas är artigt. Denne war en rik, förnäm och ſtridbar Swenſk Man från Tiundaland, det är Upland, ſom hade tient Konung OLOF Tryggveſſon uti det i hela Norden widt bekanta ſjöſlaget wid Svoldur, om hwilket framdeles warder ſagt. Han hyſte mycken aktning för OLOF Haraldsſon, Norjets Konung, ſom då war ſtadd med ſin krigshär på reſan til Stiklarſtad, at återwinna Riket ifrån Konungen i Danmark och ſina uproriſka underſåtare. ARNLIOTHER ſteg framför Konungen uti koſtbara wapn, och tilböd honom ſin tjenſt. Konung OLOF frågade efter hans namn och ſlägt. "Mine Förwanter, ſwarade han, "hafwer jag i Jämtland och Helſingland, "men mit namn är ARNLIOTHER Gleime; och kan "jag icke wara af eder känd, om icke deraf, at jag "någon gång haf gifwit Edra tjenare härbärge, då "de foro neder i landet at uphåra ſkatt. Jag ſände "då en ſölfwer-diſk med dem Eder tilhanda, til teckn "deraf, at jag åſtundade Eder wänſkap. Konungen "frågade ytterligare om han war Chriſten? ARNLIOTHER ſwarade då ſom den Guda-föraktaren MEZENTIUS hos Poëten:

Dextra mihi Deus - -

nemligen, "at han trodde på ſina egna krafter och "ſtark-

g) SOCR. H. Eccl. hos BINGH. Or. Eccl. T. IV. p. 9.

"ſtarkhet allena, ty jag har pröfwat, ſade han, at "den förtröſtan jag ſåledes hafwer haft, alt här intil "häſt förmått hjelpa mig. Men nu hafwer jag mig "föreſatt at hålre tro på dig Konung. Alldenſtund, ſwarade Konung OLOF, "du wil tro på mig, ſå ſkal "du ock tro på den, om hwilken jag wil underwiſa "dig. Du ſkal nemligen tro at JESUS CHRISTUS "hafwer ſkapat dig och alla menniſkjor; och at til "honom ſkola alla de komma efter döden, ſom äro "fromme, samt tro på honom. Då yttrade ſig ARN-LIOTHER, "nog hafwer jag hördt talas om den hwita "Chriſt; men det är mig icke bekant hwad han för-"mår; eller hwarutöfwer hans magt och wälde är; "fördenſkul wil jag nu tro alt hwad du mig säger "och lärer, och gifwer mig härmed, samt alt hwad "mig kan wara angelägit i dina händer." Man igenkänner här det hedniſka tänkeſättet, nemligen at många Gudar funnos, hwilka delade werldenes ſtyrelſe imellan ſig. Isländaren berättar derefter, at Mannen döptes, och at Konungen underwiſade honom ſjelf, uti alla de Chriſtendoms delar, ſom woro för honom oumgängelige. När OLOF Tryggveſon, hwilken långt förut war Primſignad, döptes på Sylli öarna, hwarom talas i hans Hiſtoria, blef han med ſina Män länge derefter qwar hos Abboten och Kloſter-Bröderna, at låta underwiſa ſig uti Chriſtendomens huſwudſtycken och goda ſeder h). Man föreſtäller ſig billigt at denne Herren ſedermera i Norje och på gränſorna af Swerige, der han bröd til at införa Chriſtendomen, har tagit i akt ſamma ordning och ſkick, ſom han wid ſit egna dop hade ärfarit. Biſko-

h) OL. Tryggv. S. ed. Scalh. P. I. p. 99. ſeqq.

Biſkopen lämnade FINNAR, säger Hiſtorien, til en Preſt at lära honom trona i); och HAUKATHOR, säges det på et annat ſtälle, lät Preſten döpa det fattiga folket, hwilka han hade frälſt undan döden; och lät dem lära Heilög Frethi, det är, den heliga kundſkapen k). Men denna kundſkap har dock warit ganſka ringa och föga grundelig; så at merändels det wäſenteligaſte deraf ſaknades. De enfaldiga, ſade man, hwilka icke för Embetets ſkul äro ſkyldiga at läſa, hafwa nog om de tro hwad för dem talas, ändſkönt de det icke förſtå. Några Isländſke Chriſtne Köpmän woro ſtadde på hafwet, i en ſtark ſtorm. Styr-Mannen, ſom war rådlös, wille anropa Gud, icke med des wanliga, utan med des högſta namn; och trodde at han ſåledes ſkulle blifwa bönhörd; men han wiſte det icke. HARVARDER, ſå war Styr-Mannens namn, "frågade Preſten om han wiſte det hög-"ſta och förnämſta Guds namn? Nog wet jag nå-"gra Guds namn, ſwarade han; jag håller mig dock "wid PAULI ord, ſom säger, at intet heligare än JE-"SU namn finnes; men hwad du menar med det "högſta namnet det wet jag intet. Det namnet kal-"lar jag icke det förſta, ſade HARVARDER, och håller "jag dem för ſlåta Preſter, ſom intet weta det hög-"ſta Guds namn." Präſten ſwarade likwäl icke ſå orätt. "HARVARDER kallade fram den andre Styr-"Mannen och frågade, wet intet du det högſta nam-"net? Det wet Gud at jag det mig icke kan erindra "ſwarade han, ſom mycket bedröfwar mig; men til "åfwentyrs torde THORDR KRAGA weta det. Då "ſade

i) l. c. P. II. p. 176.

k) l. c. p. 232.

"ſade han til THORDR wet du det ſtora namnet? "Beklageligen har jag förgätit det, ſwarade THORDR; "men THORBIÖRN HUMLA wet det hel wiſt; nämn "det, THORBIÖRN, om du det minnes. Jag önſkade "jag wiſte det ſwarade han, men jag har aldrig hördt "det; dock wil jag wiſa dig en ſom det kan nämna "intet annat än jag tror; det är EINAR HYPA, och "när han blef frågad nämnde han det" l). Man får likwäl icke dömma alla efter deßa exempel; men tänka, at många ibland den tidens nyß omwände Chriſtna med mera alfwara tagit saken, och begagnat ſig af läran, änſkönt i enfaldighet, ſina ſiälar til godo. Den Jutländſke Konung HARALD blef länge af Biſkop EBBO underwiſad i ſalighets läran innan han anlände til det Keiſerliga Häfwet at döpas. NIGELLUS, hwilken uti et långt Latinſkt poëme har beſkrifwit hela den högtideliga Acten, berättar derom; at nemligen ANSGARIUS war honom ſedermera följaktig tilbaka til Jutland, hwaräſt man med underwisningen fortfor. Det är wäl ſant, at icke allmänneligen dermed lärer handlats efter ordning och ſkick; men alt ſom tilfälligheter och Munkarnas egna häg och arbetſamhet welat medgifwa; hwaraf man ifrån denna tiden finner öfwerflödiga bewis. Dock behöllo de Corbeiſke Munkarna länge beröm framför alla andra i den delen. RABANUS MAURUS, ſom med ANSGARIUS war ſamtiding, gaf unga Preſter, jämte flera andra nödiga erindringar och föreſkrifter, äfwen den: at underwisning i Chriſtendomen borde altid dopet föregå. Näſt efter det ſjette och ſjunde Seculum tog likwäl barbariet ſå öfwerhanden, at, utom annat, all Catechiza-

l) OLAVII Tract. de Bapt. Sept. p. 175.

chization förföll. CAROLUS MAGNUS fan derföre nödigt, at yrka den saken ganska alfwarligen år 813. på Mötet i Turon. En Catechismus på det Theotiska eller Franko-Saxiska språket blef wid samma tid, förmodeligen efter denna alfwarliga Kejsarens befallning sammanfattad, hwilken åfwen genom årens skonsamhet är kommen under wåra ögon; och kan så mycket billigare anses som en ganska rar och uplysande qwarlefwa ifrån det njonde Seculum, emedan man icke utan anledning tänker, at den samma torde åfwen här i Norden blifwit nyttjad uti de äldsta omwändelse tider m). Man finner deraf at de som efter öfwergång til Christendomen fingo dop, måste afsäga sig icke allena djefwulen och pompa diaboli, djefwulens wåsende, men åfwenledes den Saxiske O-

DIN,

m) In certi Monachi Weisenburgensis Catechesis Theotica, per JOH. G. ECCARDUM Hanov. 1713. cfr. derjämte LANGEMACKS Hist. Catechetica T. I. p. 291. seqq. om den Catechetiska underwisningen i det Njonde Seculum. PERINGSK. i noterna til Vita THEOD. p. 384. anför efter en gammal permeskrift, en Trosbekännelse, som han menar wara äldre än Njonde Seculum, på gammal Swenska. Den linder som följer: *Ek truir a ain Gud Fadur almadkan, skapara, Himnis ok Jartar, ok alrar skapum skapar. Æk truir a Jhesus Krist ainka Sun hans, throtan varn, than er gætan ær af anta halgum, ok buran fra Mariu hinni hælgu mæy, ok pintr untir Pontvarsku Pilato, ok a korsfæst, thaidr ok grafan, en onten hælga staigh nithr til Halvitis ok laysti a brait thathan salor thairra manna alran er her vissi verdlaiga til, en a thridia tagi thathan ifra rais her up af taier med ont ok Likam, ok her staigh up til Himna ok sattist a hogre hont Gudi almatkom Fathr sinum, ok thathan man han koma a Tomatagi at toma um lifendi ok taida.*

DIN, Saxen-Ote, såsom dertil hörande. För öfrigit läser man hos RIMBERTUS et ganska märkeligit ställe i detta ämnet. Der han talar om dem i Birca som låto omwända sig til CHRISTUM, säger han: "de togo gärna emot det heliga kors-tekuet at blif-"wa lärobarn i Christendomen; på det de måtte få "frihet at gå i Kyrka och biwista Gudstjenstens öf-"ningar" n). Här finnes aldeles igen de första och äldsta Församlingars bruk. Man wet nemligen huruledes de, hwilka ifrån hedendomen gingo öfwer til Christenheten, förän de insläptes i det helga Manna Samfundet eller til Församlingens hemligheter, en rum tid stodo under förberedelse. Dock woro deßa den första Kyrkans Catechumeni af en alfwarligare beskaffenhet, än de senare tiders och togos strax under anförsel i Christendoms kunskapen. En Act föregick fördenskul dopet, som kallades här i Norden Primsigning o). Den skjedde med wißa Ceremonier, utan

o) En gammal Swensk perme-skrift tolkar ordet primsignad således: *Catecumenus, thes tydher brymsignader ok ej dópter.* Cfr. LANGEB. *S.* R. D. T. I. p. 593. ordet är förmodeligen bruten latin af *primum signum*, eller *prima benedictio.* Den annars mycket pålitelige von IHRE uti des Gloss. Sv. T. II. p. 351. tyckes hafwa något glömt sig, då han uttyder *Primsigna* på Latin *Chrismare sacro inungi*, hwarmedelst *primsigningen* med *Fermningen* förblandas. I West-G. Lagen c. 1. som af honom anföres, talas om *Primsigning* i des rätta mening, såsom föregående dopet utan för Kyrko-dören. Der nämnes ingen Olja som hörde til Förmelsen eller Confirmationen, hwilken följde efter Dopet. Fördenskul böra orden ur West-G. Lagen, *Barn skal Brimsignæ firi utban Kirkjudór*, ej öfwersättas, *Infantem oleo sacro sacerdos inungere*

utan för Kyrko-dören, på det sätt, at sedan Prester hade läst någon kort Evangelisk Text, gjorde han med spott på fingret et kors p) på dem som Primsignades. Någon har lagt dertil, at et litet kors hängdes på den Primsignade *); men witnesbördet derom saknas. Dock som alla ting med tiden af menniskjor gärna misbrukas, så finner man, huruledes i desa Christendomens första tider, då hedningar och Christna bodde om hwarandra, at primsigningen ofta blef icke annat än et konstigt medel til beqwämare umgänge imellan hedningar och Christna. Då de förra wille komma an til tjenst i Christna Konungars håf, der de annars ej blefwo lidne, togo de primsigningen, utan at fråga efter dopet. Så gjorde Norna Geist i det tionde Seculi slut, som reste imellan håfwen i Europa. Han måste taga primsigningen när han kom til Konung Ludvig i Tyskland, emedan Christendomen der med stränghet blef i akttagen q). Så gjorde äfwen 600. hedniske Norrmän på en gång, emedan de des förutan ej kunde få tjenst hos Konung Adalsten i England r). Köpmän, då de för winst hade af nöden at umgås så snart med Christne som hedningar, togo samma utwäg; och

debet extra portas templi, det bör öfwersättas; För ut skal barnet primsignas, "det är, få den första wälsignelsen", utanför Kyrko dören.

p) Olavii Sched. de Bapt. Sept.

*) Arnkiel. Cimb. Heident. p. 3. Pontop. An. Eccl. Dan. T. I. p. 41.

q) Norna G. Saga, cfr. Biörners Kiempa-Dater p. 24. och Ol. Tryggv. Saga ed. Skalli. P. II. p. 133. 144.

r) Schönings N. R. H. T. II. p. 441.

förbleſwo likafult hedningar. Hwilket dem aldrig wägrades. "Är du döpt Man eller icke, ſade Konung "Olof den Helige til Toki? Jag är primſignad, "ſwarade han, och icke döpt, ty ſå kan jag umgås "både med hedningar och Chriſtne" s). De ſom togo primſigningen eller korſet, ofta i godt upſåt, måſte icke ſällan upſkjuta med at låta döpa ſig, af rädd håga för hedningarna; emedan det ibland dem räknades för en neſa om någon Chriſten fans inom deras ſlägt *). Deraf hände ganſka ofta, at man primſignades på den ena orten, men döptes långt dereſter på en annan; ſåſom Orm Storolfsson, hwilken primſignades i Danmark, men döptes på Island t). Att icke nämna den ſtore Nordiſka Konungen och Hjelten Olof Tryggveſſon. Dopet borde, ſom ſagt är, följa efter primſigningen, något före eller ſenare, alt ſom underwisningen, hwilken gick förut, kunde tillåta. Til ſkilnad från den wattu-öſning, hedningarna brukade kallades det här i Norden Skira, deraf är Skira, döpas, Skirnar-brun, döpelſe-kar, Skirnarkläde, döpelſe-kläder; af ordet Skir, ſom betyder klar, igenomſkinande, ren. Man hänleder nemligen, och icke utan god anledning, detta ifrån den Grekiſka Kyrkans bruk, der Φωτισθαι åfwen har ſamma bemärkelſe u). I des ſtälle har ſedermera ordet döpa i Förſamlingens bruk öfwer hela Tyſkland och Norden bliſwit infört; hwilket i Anglo-Saxiſkan heter

s) Sn. Sturl. Hiſt. S. Olavi p. m. 244.

*) Christni Saga p. 41.

t) Ol. Tryggv. S. P. II. Ap. p. 14.

u) Cfr. Ihre Gl. Sv. T. I. p. 340. och Olavii Synt. Hiſt. de Bapt. in Indice p. 9.

ter dufian dyppan, hos Ulphilas daupian, Tyſkarna Taufen; Danſkarna Döbe; Islåndarna Deifa och i Swerige Dópa. Det tyckes innebåra et minne ifrån den tid, då ännu, för än beſtänkningen antogs wid det heliga Dopets förrättande, man doppades i watnet ſå at hela kroppen dermed blef begjuten.

§. 5.

Af hwad oſwanföre är ſagt, kan man nogſamt dömma om de fläſtas beſkaffenhet, ſom i de förſta Chriſtendoms tider här i Norden mera lekte med Chriſtendoms namnet för egennyttiga affigter, án af öfwertygelſe om Lärans godhet anmälte ſig til des emottagande. Man finner án en oſed af Rimbertus omtalas, hwilken här i den ännu klena Nordiſka Förſamlingen war gängſe, lika ſom öfwer den öfriga och redan ſtadgade både Orientalſka och Occidentalſka Kyrkan. Jag menar det beſynnerliga bruk at taga primſigning; men upſkjuta med dopet til in emot dödsſtunden. Emedan ännu något hedniſkt låg qwar uti de nyß omwändas hjertan, nemligen behag til den oanſtändiga och groſwa lefnad, ſom de under ſin hedniſka frihet, hade på mångfaldigt ſätt utöfwat, och hwilket de icke ſå ſnart kunde eller wille lämna; föreföll det dem tungt, at uti döpelſen en gång för alla affäga ſig djefwulen och alt hans wäſende. De trodde derföre at om de ej togo dop, men ändå höllo ſig til den Chriſtna Förſamlingen i utwärtes mått, ſkulle de kunna obehindrade ſå leſwa huru de wille, hwilket kunde altſammans ſedan igenom dop afplanas, når de behagade, ſamt funno ſig beqwämare at öfwergifwa ſina luſtar. Detta beſtraffas på många ſtällen

uti Kyrko Fädernas ſkrifter v). Det war en lämning efter Novatiani willfarelſer; ſom lärde at et brutit döpelſes förbund gjorde hela dopet oqagneligit, och at ingen bättring kunde ſedermera hjelpa. Af ſådan orſak wille de aldrahälſt döpas wid en tid, då de efter ſin galna tanke icke mera kunde ſynda, nemligen i den handwänningen när de ſkulle dö. Det ſkedde af räddhåga för Skärs-elden, hwilken de trodde ſig ſåledes kunna undkomma. Deßa upſkutne dopen kallades af ſådan orſak cliniſke, emedan de ſkjedde på ſote-ſängen. Man klädde då på den döende de hwita döpelſe-kläderna, och lät honom, efter förrättat dop, dö uti dem; hwilket kallades deraf at dö in albis; men här i Norden at dö i hvita vadum, eller i hwita kläder; och anſågs ſom et onekeligit bewittnande til den aflednas lyckſaligher efter döden. Man finner i de äldſta tider många exempel på ſådana cliniſka dop; ja at många förtidens Prelater upſtigit til de förnämligaſte Kyrkans embeten odöpte. Det war ſådana exempel ſom den namnkunnige Photius, Patriarchen i Conſtantinopel, beropade ſig uppå, när man förebrådde honom at han ſå haſtigt och odöpt emot Canones war upſtigen til den wärdigheten. "Jag "menar, ſade han, at i hwarken kunnen fördöma Am"brosius, Nicephorus eller Nectarius ſom i Biſkops"ſtolen blifwit ſtadfäſtade, ändſkönt ingen af dem för"ut blifwit döpt" x). Stället hos Rimbertus, är i detta ämnet om de Ny-Chriſtna här i Norden ganſka märkeligit. "Ehuru många, säger han, öfwerlef-

"de

v) Bingh. Or. Eccl. T. IV. p. 237. ſeqq.

x) Racin. Abregé de l'Hiſt. Eccl. T. III. p. 532.

"de sit dop, war likwäl deras antal stort, som ginge "hwita in i himmelriket. Ty de togo wäl ganska "gärna primsigningen, at således blifwa Catechumener, på det dem måtte lämnas frihet, at biwista Kyrkans heliga förrättningar; men upskuto likwäl med "dopet, emedan de tykte bäst wara, når de wid slutet "af deras lefnad det samma undfingo, på det de i "dópelsens watn rentwagne, måtte tena och obefläckade, utan drögsmål få slippa in igenom det ewiga "lifwets portar" y). Wedermälen häraffinnas ämna i Norden ifrån den forna tiden. De Run-stenar, på hwilka läses, han dog i hvita vadum; hafwa länge warit obegripelige och dröat wåra Lärdas hjerner, tills de af detta stället hos Rimbertus blefwo tilräckeligen uplyste.

§. 6.

Lika som alt annat, war äfwen sjelfwa det heliga dópelsens Sacrament då redan så wäl som längre neder i Christendoms tiden, underkastadt grofwa mißbruk. Hedningarnas paganier understöddes af de widskepelige Munkarna, och följde således med omwändelse wärket. Man skulle igenom dop inwiga snart sagt all ting; och föregaf at i det helgade wat-

y) Rimb. V. Ansg. cap. 21. *Et quia cum multi inibi baptizati supervixerint, innumerabilis tamen Albatorum multitudo exinde in regna conscendit cœlorum. Quia libenter quidem signaculum crucis recipiebant, ut Catechumeni fierent; quo eis Ecclesiam ingrediendi & sueris officiis interesse liceret; Baptismi tamen perceptionem differebant; hoc sibi bonum judicantes, ut in fine vitæ suæ baptizantur, quatenus purificati lavacro salutari, puri & immaculati vitæ æternæ januas absque ulla retardatione intrarent.*

ret, låg icke allenaſt en andelig kraft til ſjälenes ren-
swagtning, ifrån det igenom fallet, hela menniſkjo-
ſlägtet öfwerkomna ſynda-förderfwet; men äfwen en
tilförlitelig läkedom för kroppens bräkligheter. "Con-
STANTINUS, ſäger BARONIUS, blef hulpen ifrån en
"ſwår ſpitälſka, ſå ſnart Påfwen SYLVESTER hade
"döpt honom;" at förtiga tuſende andra ſådana Munk-
berättelſer. Samma ohyggeliga tänkeſätt, ſmittade äf-
wen den Chriſtna läran öfwerallt i wår Nord. THOR-
HALLUR war plägad af ſpitälſka, ſom Auctor til Ko-
nung OLOF TRYGGV. hiſtoria berättar, och TANG-
BRAND, Isländingarnas Apoſtel, botade honom på lika
ſätt: z). Ännu mera upſyſande i detta ämnet är,
hwad en annan wid namn SIDUHALLUR, ſom äfwen
behöfde hjelp för åkommen krankhet, härom förmåler.
När TANGBRAND wille öfwertala honom, at låta dö-
pa ſig, uphögde han detta Sacramenters kraft, ſåſom
det yppersta läkemedel emot alla ſjukdomar. SIDU-
HALLUR ſwarade honom; "Jag har til hands några
"gamla qwinnor, ſom ligga til ſängs af plåga i ſina
"fötter, ſå at de icke kunna gå; dem ſkal du få dö-
"pa, om du behagar; och om det derefter bliſwer
"bättre med dem; ſå at ſjukdomen förſwunnit
"när man har burit dem ur watnet; ſå wil
"jag taga det ſom et teken, at den Chriſtna läran är
"af mycken wigt; ſamt låta döpa mig med hela mit
"hus. HALLUR öfwertalade ſtrax de gamla qwinnor-
"na, at de ſkulle emottaga den tro TANGBRAND pre-
"dikade: och när de hade beſwarat de tre frågor ſom
"Preſten dem gjorde, ſamt efter ſedwänjan ſjelfwe be-
"gärt dop af honom, döpte han dem i Namn Fa-
"dero

z) OL. TRYGGV. S. P. II. p. 237. it. 217.

"ders och Sons och den Helige Andes. Hwareſter "de öfwerhölgdes ſtrax med hwita kläder. Då HAL-"LUR, deras Husbonde, dagen derefter beſökte dem, och "frågade hurn de mådde? Swarade twenne: wi må "ganſka wäl; ty faſtän wåra krafter af ålderdomen "äro medtagne, är likwäl all ſjukdom förſwunnen, uti "hwars ſtälle wi nu hafwa ſinnets ro och ſunda krop-"par, ſå at alla wåra lemmar äro wordne beqwäma "til bruk likaſom i ungdomen. All rädhåga är borta "men i des ſtälle, hafwa wi fådt gläds och hopp "om större ſalighet." HALLUR lät då ſtrax döpa ſig och blef friſk.

§. 7.

Uti de äldſta tider, och på de ſtällen der ännu inrättningar ſelades, ſåſom i Sverige, då ANSGARIUS, och de öfrige här ofwanföre omtalade Nordens förſte Apoſtlar omwände hedningar, förrättades dopet wid ſådane ſjöar, ſtrömmar eller källor ſom funnos til hands. Omſtändigheterna tillåto icke eller annat, då en mängd af menniſkjor, ofta på en gång, ſkulle döpas; i ſynnerhet efter de omwändelſer, ſådana ſom de ock woro, hwilka ſkedde efter wunna feltſlagtningar. De äldſte Chriſtne Cimbrer döptes i Slei-ån wid Slesvig. Alla ſådana ſtällen blefwo ſedermera anſedde ſom helgedomar, för hwilka man bar wördnad. Sedan POPO hade nytjat Juthe-beck til dop när han omwände åtſkilliga Jutlänningar, ombyttes namnet ſtil Heiligbach; och man förböd at ingen reſande ſedermera der fick nyttja watnet åt ſina häſtar. På Island döptes de nyChriſtne hälſt i de warma källor i Lau-

gardal, säger Christendoms sagan a). Många sådana floder och källor finnas åfwen här och der i Swerige, wid hwilka dop åro förrättade. De blefwo sedermera under hela Påfwe-tiden besökte såsom hälsobrunnar, i hwilka man offrade penningar; hwaraf de ännu bära namn af offer-källor. Samma sed har under den Evangeliska tiden som knappast kunnat afskaffas. Sådan är Helge-sjö i Småland. Helge å hwilken löper ut i hafwet wid Christianstad: Skara källa: S. Sigfrids källa i Westergöthland; i Stoby i Skåne, wid Carlshamn; Swinnegarns källa i Upland; S. Nils och S. Olofs källor på Dalsland, utom oräkneliga flera. Walgöthe en Swensk Jarl, hade sådan aktning för det rummet der han blef döpt, at han förordnade om en Kyrko-bygnad på samma ställe. "Härifrån, sade han, wil jag ej låta flytta mig; ty det "anar mig, at jag icke lärer lefwa länge härefter. "Jag wil når jag dör, at min själ til bästa, på det"ta rum der jag nu har undfått dop, en Kyrka skal "byggas med tilräckeliga inkomster för des ständiga "underhåll" b). De gamle stego sjelfwe neder i watnet c). Men barnen neddoppades af Faddrarna. Deraf hände ibland at hedningen wägrade dop, når det föll honom in at ej i allas åsyn blotta sin kropp. Barder den Tjocke sade til Thorvald; "Gack och "säg

a) Christni Saga cap. XI.

b) S. Olofs Saga. cfr. Olavii Sched. de Bapt. p. 134.

c) Om Konung Harald som döptes hos Ludovicus Pius, säger Gualdo i Vita Ansg. cap. 12.

Danus
erediit & liquidas fontis deſcendit in undas.

"ſåg Konungen, här ſkola wi döpas; ty wi wilja ej "at det mykna folket ſkal le åt oß, efter wi äro ſå "gamle." Han tykte dessutan at det war ganſka beſynnerligit och underligit, at han borde twättas med watn, derföre wille han icke döpas, ändſkönt det ock woro godt, ſom han wäl trodde d). At hjelpa denna obeqwämligheten, inrättade man ſedermera djupt urhelkade ſtenar, hwilka fyldes med watn, och ſtodo i Kyrkan. Man kallade dem Font-kar eller Funt af fons, källa, emedan de wid döpelſe-acten ſkulle gjöra tjenſt för källor. Namnet är utan twifwel och ſedermera med Engelſka Preſter i Norden inkommit. När man wille gjöra inrättningen dyrbar, ſprang watnet lika ſom en källåder af ſig ſjelf in i ſtenkaret då dop war förhanden e). Sådana Baptiſterier woro redan i ANSGARII tid bekanta f). De woro äfwen i wårt gamla Lagar fredlyſte g).

§. 8.

Döpelſe watnet inwigdes med Salt och Korsteknet; men hwad den förra delen beträffar, lär det

d) OLAVII Sched. de Bapt. Sep. p. 67. 68.

e) Cfr. ANASTASII Vita S. SYLVESTRI hos du FRESNE Gl. Lat. Barb. ordet fons. *Nihilominus & Baptiſterium in ipſa Eccleſia - - ſub terra vero aquam venientem in ipſam Eccleſiam deduxit.*

f) LEO IV. ſom lefde år 847. ſkrifwer de cura Paſtorali ibland annat, *Unusquisque fontes lapideos habeat; & ſi lapideas habere non poſſit, Vas ſaltem aliquod ad hoc paratum in quo nihil aliud fiat, habeat.*

g) Cfr. Upl. Lagen Kyrk. B. cap. 14. *Nu takher meghandi madher ella kuna hand i fontkar, böte Sex öra.* I ſådan händelſe måſte Fruten wigas om.

ej kunnat ſkje, ſå länge öpna källor eller älfwar dertil nyttjades. Om möjeligit war, döppades menniſkjan tre gångor i watnet; men om ſå djupt eller tilräckeligit watn fans i kjällan, gjorde en gång tilfylleſt. Den ſom döptes bögde ſig då i watnet, förſta gången framför Preſten, andra gången åt wänſter, tredje gången åt höger, ſåledes, at hufwudet kom förut och hela kroppen derefter h); hwarefter Inſtiktelſeörden af Preſten uttaddes, på det ſätt ſom wid de gamla qwinnornas dop, hwilket af TANGBRAND förrättades, och här öfwan före ej länge ſedan nämdes. Derunder ſkjedde äfwen namngifningen lika ſom wid hedningarnas watn ösning. Man ombytte gärna ſina gamla namn, ſedan man gått in uti Chriſtenheten, hwilket likwäl af hedningar mycket förtyckes. De bleſwo miſslynte och otålige, ſäger STURLESSON, då OLOF Skötkonungs Son, EMUND, döptes och blef kallad JACOB. Man läſer icke deſto mindre om många at de behöllo gamla namnet, war det än tagit af deras Aſ-Gudar; ſåſom THORLAKER, THORKIL m. fl. Andra för at behaga ſina wänner ibland hedningarna, likaſom förgåto döpelſe namnet och återtogo det förra. Altſammans wedermälen af den föga aktning många ännu hyſte för den läran de ſkulle bekänna, och för hwilken de icke borde blygas. Så ſnart den ſåledes döpte ſtod up ur watnet, emottogs han af Faddrarna, ſom ſtrax hängde öfwer honom de hwita Döpelſe kläderne, hwilka woro mer eller mindre koſtbara, efter tillfällets beſkaffenhet. Man bar deſſa hwita kläder några dagar derefter, at öka Högtideligheten. Om HATING ſkrifwes, at han bars ifrån dopet på ſit ſkepp hel

h) OLAVII Sched. de Bapt. Sept. p. 70

hel och hållen hwit i). Dagen efter sedan KIARTAN war döpt, spisade han wid Konungens bord i hwita Wadum, det är i hwita kläder k). Och at gifwa Eden desto större kraft gjorde han wid samma tilfälle Konungen sin hand-gång. Dagen efter dopet begingo de ny-döpte i hwita kläder, tillika med Församlingen, den heliga Nattwarden. Gemenligen och då rätt ording blef i acttagen, war tiden til dop wid Påskahelgen; fördenskul buros deßa hwita kläder några dagar, men gjordes änteligen på en wiß pertil utmärkt dag, hwilken deraf blef kallad Dominica in Albis. Dock togs detta efter hand icke så noga. När hedningarna sågo så många ny-döpte Christne altid i hwita kläder, gaf det dem anledning at kalla wår Fräls're Hwita Christ. Det hände icke sällan i deßa första tider, sedan Evangelium af de Förnämare ibland folken hade fått bekännare, at hedningar, då de anmälde sig, såsom angelägna om deltagande i den Christna Kyrkans förmåner, bleſwo mycket hyllade och kärkomne. De Rike skänkte dem Döpelse-kläder; bleſwo ofta deras Fadrar, samt gaf dem föräringar, hwarifrån Faddergåfwor haſwa sin uprinnelse. Detta läckade många, hwilka blott hade affigt på de lekamliga förmånerna, utan känsla af någon andelig nåd. När sådana skalkar funno gifmilda, men enfaldiga menniſkjor för sig, hwilka icke så noga ibland mängden kunde känna alla, kommo de efter någon tids förlopp tilbaka under andra namn och bleſwo omdöpte. Det hände i Kejsar LUDOVICI håf, när en gång så många wid Påſketiden strömade til och begärade dop, och ibland dem

i) DUDO inter Scr. Norm. p. 64.

k) Sr. STYRL. T. I. p. 308.

dem åtſkilliga Norrmän, at i förråds huſet ej fans tilräckeliga döpelſe kläder för dem alla. Man tog derföre i haſt hwad man kunde få, för at bereda dem til dopet; då en af deßa hwilken hade fåt en klädning, ſom icke ſtod honom an, nog upriktig, men derjämte nog oförſynt, beſkådade ſig på alla ſidor; "Det är nu wäl tjugonde gången, ſade han til Kej-"ſaren, jag har här bliſwit twättad och klädd i koſt-"bara kläder; men en ſå oanſtändig ſäck, ſom denna, "anſtår knapt en Få-herde, mindre en kneckt; ſå at "om jag ej blygdes ſtå naken, wille jag giſwa dig "dina kläder med hela din Chriſtendom tilbaka" l). Dylika haſwa utan twifwel funnits något hwarſtädes; ty menniſkan är ſig på alla orter lik.

§. 9.

På de ſå dagar man efter dopet bar hwita kläder, borde man widare underwiſas och beredas til Confirmationen, hwilken följde dernäſt efter. Detta togs likwäl icke i akt wid KIARTANS dop, om hwilken här ofwanföre nämdes; ty Sagan säger, at han i det ſtället plägades ganſka wäl wid Konung OLOFS bord under alla de dagar. Confirmationen är, ſom allmänt kännes, et ibland den Romerſk-Catholſka Kyrkans Sacrament. Den kallades i Norden Färming m), af Latinen firmare, ſtadfäſta; emedan dy-medelſt

l) Mon. Sangall, hos du CHESNE cfr. LANGER. S. R. D. T. I. p. 414. Men at Döpelſens lika ſom Altarens Sacr. tron til ſtyrko och löften til beſegling, denna tiden flera gångor förnyades, det känner jag ej. Cfr. Upſ. S. T. 1782. num. 67. p. 267.

m) Färma eller Firma bör ej bortblandas med Förma ſom är en ſlags Faſta.

medelſt den nykomne Ledamot i Chriſtna Förſamlingen, blef ſtadfäſt i tron och rättigheten til alla Kyrkans förmåner. Den kallades äfwen Biſkupa n), ſå wäl i Norden ſom hos Anglo-Saxerna o) ifrån hwilka det til oß kommit. Taleſättet är tagit deraf, at en ſådan förrättning af ingen annan, i de förſta tider, än Biſkoparna inom deras Stift förrättades. I de gamla Norſke Kyrko-ſtadgar läſes: "Näſt do"pet, Skira, är helgelſen, ſom kallas Färmning, och af "ſomliga Biſkopning, det är, den emottagna Trons "ſtadfäſtelſe" p) Akten beſtod deruti at Biſkopen med den förut af honom inwigde och helgade Oljan, Crisma q); gjorde kors i pannan på dem ſom Färmades, hwarunder han ſade på Latin, de i Catholſka Kyrkan wanliga orden: Signo te ſigno crucis, in nomine Patris &c. Strax bands en bindel, Färmeband, på Isländſka Färmi-dregil deröfwer, hwilken i tre dagar icke fick borttagas; men då det på tredje dagen ſkjedde, kaſtades den i elden at förbrämas r). Wid alt detta woro Faddrar tilſtädes, dock icke de ſamme ſom wid Döpelſen. Deße höllo under Biſkopens hand

n) Sn Sturl. T. I. p. 762. *Voro der da Skirdar af Kennimönnum, oc voro Biſkupadar.*

o) Hikesii Gr. Angl S. p. 45.

p) Kriſtni S. Arna Biſkup. hos Olavius de Bapt. Sept. p. 192.

q) Öſtg. L. Kriſtend. B. cap. 13. *Nu är Biſkuper ſkyldiber firi riunda ſin vigbia Krisma* &c. det är: För ſin tjonde år Biſkopen ſkyldig at wiga crisma, eller den ſåledes helgade Oljan, hwilken wid Färmelſen och flere tilfällen anwändes.

r) Olavius l. c.

hand, och öfwerlämnade honom Crisma eller smörjelsen. Hwad åter tiden beträffar som förlopp imellan Döpelsen och Färmelsen, war den i anseende til gamla och barn åtskild. De förra emottogo den kort efter deras dop, emedan man hade orsak at tro, det de redan förstodo alla oumgängeliga stycken som af läran borde wetas. Men med de senare måste det på åren och efter omständigheter ankomma s). Någon lämning af denna Confirmationen är ämnu qwar på många ställen, der Barnen när de blifwit så wuxne, at de skola första gånnen begå den heliga Nattwarden, i hela Församlingens närwaro i sina Christendoms stycken förhöras m. m. Af deßa tre ting, nemligen Primf. Döpelsen och Färmningen, upkom så wäl imellan Faddrarna, som barnet med des Föräldrar och Syskon, en så kallad Andelig slägtskap, Cognatio Spiritualis, Gudsiffolag t), hwilken blef hinder för dem, at träda i äktenskap med hwarandra.

§. 10.

Fastor woro ej eller wid denna tiden i Norden obekanta; merändels af samma beskaffenhet som de i den senare och stadgade Romerſk-Catholska Församlingen brukades, och til lika antal. Ansgarii egna alfwarlighet med Fastande öfwertygar oß derom: så wäl som sjelfwa arten af den lära, hwilken då redan öfweralt dreſs; nemligen, at medelst egit förtjänande och kroppens späkning, åtminstone hjelpa sig ifrån de

smärre

s) Cfr. Olavii wakra Sched. de Bapt. Sept.

t) Gudsiffja betydde Fadder; således war Gudsiffolag en lag Faddrarna imellan.

ſmärre ſynders påföljd och ſtraff. Skulle man då twifla derpå, at Faſtor warit ibland de påbudna pligter; hwilka ſå wäl han ſom hans eftertrådare i Läro-Embetet med all ifwer haſwa jämte Chriſtendomen, ſåſom et des hufwudſtycke, i Norden införde? Konungen i Norje HÅKAN, hwilken wid medlet af tionde Seculum upfoſtrades i England, i Konung ADALSTENS håf, och den Chriſtna läran, wille, då han emottagit Regementet aflyſa hedendomen i ſit Rike, och påböd ibland annat, faſtor; hwilka han intil den tiden hemligen ſjelf hade hållit. Detta upretade ſtrax Allmogen, hwilken trodde at han utfärdade detta påbud af girighet; men i ſynnerhet deras trälar; ſom ſade ſig icke willa arbeta om maten togs ifrån dem; hwarföre hela förſöket lyckades ſå illa, at Menigheten innan Tinget blef ſlutat, twang Konung HÅKAN til deltagande med ſig i Afguda-Offren om han wille behålla Kronan u). "Det war, fortforo de, Konung "HÅKANS medfödda fel, ſåſom ock hans Faders, och "hela den ſlägtens, at wara mycket niſk på mat, faſt "de woro gifmilda på gull." Man kan tydeligen häraf finna, at om Faſtor ej hade anſedts ſåſom aldeles oſkilgagtige ifrån Chriſtendomen, ſå hade utan twifwel, wid Läran förſta föredragande, förſiktigtwis och tils widare, med deßa ſtötande föreſtällningar inne-hållits. Han böd utom des ſå många faſtor på en gång, at hedningarna, til hwilkas Gudstjenſt twärt deremot, åfwen wälplägning likaſom hörde, ej kunde annat, än taga illa wid ſig, då ſwält, dem ſom en Religions plikt, pålades. Ur GRETTIS Saga ifrån meråt-

u) SN. STURL. T. I. p. m. 143.

merändels samma tid, berättas v), huruledes en Matmoder på den så kallade Jul-aftonen, det är dagen för Juldagen, nekade sin Son frukoſt, emedan det war faſte-dag, i anſeende til den inſtundande högtiden; hwilket så förargade pilten, at han högeligen bannades både på Chriſtendomen och alla des lagar. Det war icke eller underligit om dylika påbud i ſynnerhet här i Norden, föreföllo hårda och obehageliga, der ſjelfwa Climatet fordrar ſtarkare föda och mer köttätande än i de ſödrare och mindre tunga länder, i ſynnerhet emedan jorden i afkomſt icke gifwer ifrån ſig så många ſlag af ätliga wäxter, ſom annorſtädes, hwilka i des ſtälle kunde nyttjas. Ælnothus gjör ſamma anmärkning, ſåſom til urſägt för de Nordiſke folken wid denna tiden, när de ej medhunno, at så noga ſom wederborde, i akttaga deſſa förmenta Religions ſkyldigheter x). Dock är at tro, det folken härſtädes, ſedan Chriſtendomen war kommen rätt i gång, torde hända längt ifrigare haſwa nitälſkat för deſſa utwärtes helgelſer, än något annat folkſlag. Ty de Nordiſke ſlägter äro gärna lika ſå ſwåre at bringa ifrån en fördom, ſedan den i deras ſinnen har tagit fäſte, ſom de förut warit tröge at emottaga den ſamma. Ibland deſſa Faſtor war Quadrageſimal- eller den ſå kallade Lång-faſtan ötydeligaſt. Man wet af de gamle Kyrko-Fädernas ſkrifter, at de Chriſtna uti den äldre

v) Olavius de Bapt. Sept. p. 188.

x) Ælnothi Elogium Æmmæ Reg. *Norvegi & Islandi*, säger han, hwarunder äfwen de Swenſke kunde begripas, *ritum quidem religionis obſervant; ſed præ terræ infertilitate, victuſque exiguitate, quadrageſimali tempore illicitos cibos comedunt.*

dre Församlingen, wille med något återhåll ifrån dageligit bruk af umbärlig spis, bereda sig til betraktelsen af wår dyre Herres och Frälsares swåra lidande, död och upståndelse; hwaruti sjelfwa grunden innehålles til hela wår salighets lära; och uti hwilken hela den stora Gudaktighetenes hemlighet ligger. Det war et upsåt, hwilket i sig sjelf kunde kallas en utwärtes tukt, berömlig, om det fått förblifwa inom des första gränsor, sammanbundit med en Christelig frihet. Men så snart den sednmera förwandlades til et nödwändighets werk, och en förtjenande gjerning, förlorade Fastandet alt sit gagn, samt förwändes til en falsk Gudstjenst. Ifrån denna quadragesimal eller Långfastan, åro sednmera de öfrige mångfaldiga Fastor tilkomne. "Uuskönt, säger Påfwen Leo, ingen tid "synes som icke är märkelig af Guds många nåde-"wälgjärningar; och oß lämnas altid en fri och nå-"dig tilgång til hans barmhertighet; likwäl höfwes "det allas sinnen, wid denna tiden med större flit och "omhugsan föras til andelig rörelse; när den dagen "är i annalkande, på hwilken wi blifwit dyrt åter-"löste; på det wi måtte med desto renare och beqwä-"mare både kroppar och sinnen begå en framför alla "stor och dyr högtid. Förty en sådan stor Gudak-"tighetenes hemlighet fordrar ju en ouphörlig wördnad "och fortfarande andakt; om wi uti Guds ögon mät-"te sådana förblifwa, som han oß dertil wärdiga i "sjelfwa Högtiden befinner? Men emedan så men-"niskjor äro beqwämlige til en sådan sinnets stadga, "så länge det utwärtes twånget under köttets swag-"heter lösgifwes; hwarigenom de bästa menniskjors "hjertan icke annat kunna, än retas af detta jordiska

"ſtoſtet; ty har den Gudomeliga Förſynen, för åter-
"ſamlandet af wåra förſtrödda ſinnen til en bättre
"författning, gjordt den hälſoſamma inrättningen i
"Församlingen, at menniſkjor under en 40. dagars
"öfning, med kyſkt Faſtande måtte köpa tilbaka hwad
"de förut ſelat" y). Påſwen ſlår omkull med ſlut-
orden hwad han annars och förut icke obilligen före-
ſtäller. Detta war Allramanna faſta, under hwil-
ken alt köttätande med hårda ſtraff belades. Dertil
räknades alt hwad ſom med djur i någon måtta ha-
de gemenſkap; ſåſom mjölk, ſmör, oſt, ägg, m. m.
hwilket at förtåra man kallade åta hvitt. "Åter
"Bonde hwitt om Faſtan, ſäger Weſtgötha Lagen,
"eller någon dag ſom Faſta påbuden är, böte &c. z)
Denna Lång-Faſtan war den alſwarligaſte; ty bered-
de man ſig til den ſamma en dag för án hon bör-
jades, med wälplägning och allahanda dåraktig lek,
ſamt många narraktiga uptog, på ſamma ſätt ſom
det ännu ſkjer under den ſå kallade Carnevalen uti
Catholſka orter. Deraf fick ordet Faſt-Lag redan länge
efter Reformations-tiden här i Swerige, ſamma be-
tydelſe ſom narrwärk, apeſpel eller gäckeri a). Den-
na faſtan anſågs ſom mättſtock för de öfriga, både
hwad maten och tiden angick. Den förra kallades
Lång-

y) Bingh. Or. Eccl. T. IX. p. m. 195.

z) W. G. L. Kyrk. B. cap. 21.

a) Cfr. Tegels Hiſt. Gust. I. Petrus Sunnanvå-
der fördes in i Stockholm med Faſte-Lagen och ſpott.
p. 148. Konung Gustaf ſade, det han frukkade at
man med honom ſkulle företaga ſlike Faſte Lagar, ſom
med fordna Herrar i Swerige. Cfr. v. Stiernm.
Act. Publ. T. I. p. 58. 65.

Lång-Faſte mat, Cibus quadrageſimalis; ſå at då brott underſtundom enligt Kyrkjo-diſciplinen ſkulle beläggas med ſtraff af Faſta, föreſkrefs ſyndaren, efter brottets wigt, en hel eller half eller fördubblad Quadrageſimal Faſta, eller flera omgångar deraf b). Lika ſå hwad maten angick, ſträkte ſig ſtraffet antingen til all Lång-Faſte mat, eller någon del deraf, efter förbrytelſernas ſtorlek. Derifrån leder ſig ſkilnaden imellan Faſta och Fröna hwilket hos Rimbertus förekommer. När den Swenſke Konung Olof med ſin krigshär, ſom beſtod af hedningar, låg för en ſtad uti Curland, ſom han belägrade; och krigshären med ſtort beſwär hade bragt Stadsboarna til dagtingning, berättar han at hedningarna gjorde löfte, det de ſkulle antaga de Chriſtnas ſeder. Då de fördenſkul kommo hem til Sverige, och hade hwilat i Sju dagar, Förmade de, säger den gamle Swenſke Öfwerſättaren Biſkop Nils, uti andra Sju dagar; det är afhöllo ſig ifrån kött-ätande. När de åter derefter hade hwilat i 40. dagar Förmade de på nytt uti lika lång tid c). Men längre lärer icke deras Chriſtendoms

b) Man kallade det caretas, ſom är et ſammandragit ord af quadrageſimale, och betyder 40. dagar.

c) Rimb. V. Ansg. cap. 27. *A Chriſtianis edocti negotiatoribus, qui ſimul aderant, Chriſto domino placitum devoverunt jejunium, ita, ut ad ſua reverſi, poſtquam domi ſeptem dies eſſent, alios ſeptem dies pariter a carne abſtinerent. Sed & poſtlac quadraginta diebus evolutis, ipſi quoque unanima conventione, quadraginta ſequentes ſimiliter a carne abſtinentiam agerent.* Hwilket Biſkop Nils ſåledes i gammal Swenſka öfwerſätter, Örnh. Vit. Ansg. p. 115. "Lofwade the "ſik inbyrdis, at the wildho Faſta och Föra ut

döms ifwer hafwa hunnit; emedan der icke talas om något dop. Man höll utom Lång-Fastan, som infölI för Påsken, ännu en annan, hwilken lika med denna gick år ifrån år; nemligen Ymber eller temper-dagarna, jejunium quatuor temporum d). Den hade sit afseende på de fyra årets tider, at dermed förtjena wälgång och lycka hela året igenom. Deßa Fastedagar infölIo uti Martii, Junii, September och December månader; och träffade således til det närmaste in med de stora års Högtider. Til deßa kommo ännu andra årliga Fastor wid det tilfället, då man

"fött i sju dagha, oc ther äpther, the hafdho äthit "fött i 40. dagha, sidan Fastadho the oc Förmadhe "theremot andra 40. dagha." Det gjordes skilnad imellan Fastande som i Lagen war påbudit, och beslutat Fastande; eller, som det i wåra gamla Lagar heter, satta Fastudaga oc Skipada. De påbudne gingo efter Lagens stränghet: i de senare föreskref man sig sielf lag. Förma, Vesci, skiljes ifrån Fasta således; at den förra war lättare; emedan under den betog man sig icke at äta allahanda Lacticinier, eller at äta hwitt, som det kallades: nemligen mjölk, smör, ost, ägg &c. Men afhöll sig allena ifrån kött-mat: I den senare woro äfwen Lacticinier förbudne. cfr. et ställe ur en gammal Swensk Postilla; "Härfor mogo the rådhas, "som sinom Maltidhom radhå som the swalfwe wilja, "ok ey thes hellir wil forma åntiggia Mioolk åller "smör i thenna langa fastone. det är.; "Det må de "rådas före, som förekrifwa sig sielfwa hwad mål"der de behaga: men ej desmindre wilja förma, det "är, äta antingen mjölk eller smör i denna långa Fa"stan. Dale Lagen skiljer Fasta och Förma, Kyrko-B. §. 25. v. Ihre G. S. T. I. p. 555. seqq.

d) Om detta nommets ursprung, cfr. Ihres Gloss. Sv. T. I. p. 987.

man gjorde processioner kring åkrar och ängar för god bärgning, af hwilka de så kallade Gång-dagarna, som infölio i början af Maji månad, ännu länge woro lämningar. Man må ej mera än i allmänhet nämna alla ofriga tilfälliga Fastor, hwilka af Presterna såsom en Kyrko-disciplin pålades, så ofta den brottslige ej fick böta med penningar; hwarifrån äfwen det civila straffet, som än i lagen är bibehållit, nemligen at dömas til watn och bröd, förmodeligen har sin uprinnelse.

§. 11.

Gamla Handlingar gifwa, hwad deßa tider beträffar, anledning til den slutteliga anmärkning, at af Religionernas blandning hafwa wurit här i Norden, som annorstädes, Indifferentister och Fritänkare, så fort som hedningar och Christne begynte omgås med hwarandra, och tala sins imellan i deßa ämnen. Oftast måste det likwäl hafwa skiedt med Christendomens winst. Den hedniska Religionen bar med sig så handgripeligen fåkynniga och emot alt förnuft uproriska satzer om sättet at dyrka Gudarna, at en någorlunda tänkande hedning måste nödwändigt, om han ej wille erkänna Christendomens sanningar, åtminstone förakta de hedniska fabler och blifwa Deist, Indifferentist eller förnekare af all Religion. Exempel gifwas i forntiden af alla slagen. Så hände det den mycket berömde Norjes Konung, HARALD Hårfager, hwilken wid slutet af det njonde Seculum, då Christendomen redan war wida bekant i Europa; äfwen i Norden. Sin Son HÅKAN lät han utan betänkande afsända til upfostring i et Christet hof, nemli-

döms ifwer hafwa hunnit; emedan der icke talas om något dop. Man höll utom Lång-Faſtan, ſom inföll för Påſken, ännu en annan, hwilken lika med denna gick år ifrån år; nemligen Ymber eller temper-dagarna, jejunium quatuor temporum d). Den hade ſit afſeende på de fyra årets tider, at dermed förtjena wälgång och lycka hela året igenom. Deßa Faſtedagar inföllo uti Martii, Junii, September och December månader; och träffade ſåledes til det närmaſte in med de ſtora års Högtider. Til deßa kommo ännu andra årliga Faſtor wid det tilfället, då man

"fött i ſiu dagha, oc ther æpter, the haſdho æthit "fött i 40. dagha, ſidan Faſtadho the oc Förmadhe "theremot andra 40. dagha." Det gjordes ſkilnad imellan Faſtande ſom i Lagen war påbudit, och beſlutat Faſtande; eller, ſom det i wåra gamla Lagar heter, ſatta Faſtudaga oc Skipada. De påbudne gingo efter Lagens ſtrånghet: i de ſenare föreſkref man ſig ſjelf lag. Förma, Veſci, ſkiljes ifrån Faſta ſåledes; at den förra war lättare; emedan under den betog man ſig icke at äta allahanda Lacticinier, eller at äta hwitt, ſom det kallades: nemligen mjölk, ſmör, oſt, ägg &c. Men afhöll ſig allena ifrån kött-mat: I den ſenare woro äfwen Lacticinier förbudne. cfr. et ſtälle ur en gammal Swenſk Poſtilla; "Härfor mogo the rädhas, "ſom ſinom Maltidhom radhå ſom the ſoalſwe wilja, "ok ey thes hellir wil forma äntiggia Mioolk äller "ſmör i thenna langa faſtone. det är; "Det må de "rådas före, ſom föreſkrifwa ſig ſjelfwa hwad mälti- "der de behaga: men ej desmindre wilja förma, det "är, äta antingen mjölk eller ſmör i denna långa Fa- "ſtan. Dale Lagen kiljer Faſta och Förma, Kyrko-B. §. 25. v. IHRE G. S. T. I. p. 555. ſeqq.

d) Om detta nommets urſprung, cfr. IHRES Gloſſ. Sv. T. I. p. 987.

man gjorde processioner kring åkrar och ängar för god bärgning, af hwilka de så kallade Gång-dagarna, som infölio i början af Maji månad, ännu länge woro lämningar. Man må ej mera än i allmänhet nämna alla ofriga tilfälliga Fastor, hwilka af Presterna såsom en Kyrko-disciplin pålades, så ofta den brottslige ej fick böta med penningar; hwarifrån äfwen det civila straffet, som än i Lagen är bibehållit, nemligen at dömas til watn och bröd, förmodeligen har sin uprinnelse.

§. 11.

Gamla Handlingar gifwa, hwad deßa tider beträffar, anledning til den sluteliga anmärkning, at af Religionernas blandning hafwa wuxit här i Norden, som annorstädes, Indifferentister och Fritänkare, så fort som hedningar och Christne begynte omgås med hwarandra, och tala sins imellan i deßa ämnen. Oftast måste det likwäl hafwa skjedt med Christendomens winst. Den hedniska Religionen bar med sig så handgripeligen fåkynniga och emot alt förnuft uprorista satser om sättet at dyrka Gudarna, at en någorlunda tänkande hedning måste nödwändigt, om han ej wille erkänna Christendomens sanningar, åtminstone förakta de hedniska fabler och bliswa Deist, Indifferentist eller förnekare af all Religion. Exempel gifwas i forntiden af alla slagen. Så hände det den mycket berömde Norjes Konung, HARALD Hårfager, hwilken wid slutet af det njonde Seculum, då Christendomen redan war wida bekant i Europa; äfwen i Norden. Sin Son HÅKAN lät han utan betänkande afsända til upfostring i et Christet hof, nemli-

gen hos Konung ÁDALSTEN i England, men ſjelf ſköt han ifrån ſig all Chriſtendom. "Jag ſwär, ſade han, i en ſamling af mycket folk, "at jag ej ſkal "offra til nägon af de allmänneliga Gudar; men til "den Guden allena, ſom hafwer danat werlden och "hwad deri är; med hwars hjelp jag ſkal undertwin"ga mig hela Norjes rike" e). I denna, efter hans tanke förbättrade och naturliga Religion, kunde han lika ſä wäl ſom i ſin förra fullkommeliga hedniſka, med förluſtade ögon ſkåda flamman af det hus, i hwilket alla Norjes ſmå-Konungar på en gång inbrändes. Ty får menniſkjan ſjelf ſkapa ſig Religion efter behag, ſkriſwer hon der inom ſällan lagar för ſina begärelſer, men de afpaßas efter dem; för hwilkas häftiga anfall både förnuft ſamt hwad Religion det ock woro, merändels måſte gifwa wika. Lagmannen på Island TORKIL MÅNE f), en berömd man, lät den tid, då redan frägan war upkommen om Chriſtendomens införande derſtädes, wid ſin dödsſtund bära ſig ut i Solſkenet, och anbefalte med mycken andacht ſin ſjäl i dens hand ſom ſkapat Solen och ſtjernorna g). Så gjorde många flere; och det tänkeſättet bibehöll ſig ofta inom hela anhörigheter lägg efter lägg. "Den ſom ſkapat Solen, hwem det ock må "wara, ſade THORSTEIN INGEMUNDSSON, ſkal belöna "min Fader." Hans broder THOR, TORKEL KRAFLAS Foſterfader, hyſte ſamma tänkeſätt. Derföre ſwarade

e) Cfr. SCHÖNING N. R. H. P. II. p. 229. och dem han anför.

f) Han leſde a. 981.

g) LANDNAMA P. I. cap. 9. p. 19.

rade denne ſiſtnämde, när TANGBRAND förſta gången böd honom dop, at han wille ej haſwa någon annan tro, än den THORSTEIN och THOR hade haft, hwilka trodde på Solens Skapare h). Sedermera tog han likwål emot dopet. Andre, like CAPANEUS hos STATIUS, eller den åfwanföre nämde MEZENTIUS hos VIRGILIUS i), bleſwo rent af Guda-föraktare, ſom ſatte all lit til ſig ſjelfwa och ödet. Deras hop tyckes haſwa warit talrik. När den illiſtige SIGURD Jarl ſkulle urſäkta Konung HÅKAN hos den upröriske Norſka Allmogen, ſade han at HÅKAN gjorde ſom alla, hwilka troddo på ſin egen magt och ſtyrka k). Så yttrade ſig åfwen ARNLIOTHER GELLINA til Konung OLOF den Helige l). Af ſamma ſlags folk lär åfwen hans broder VIKAR haſwa warit, ſom följde Konung OLOF Tryggveſon i Sjöſlaget wid Svoldur m). GAUKA-THOR ſwarade Konung OLOF HARALDS. på egna och trettjo Stallbröders wägnar: "jag "är hwarken hedning eller Chriſten; utan jag och "mina ſtallbröder tröſta på wår egen ſtyrka och kraf"ter" n). Deßa axempel äro wål icke alla tagna ur

h) BARTHOL. Ant. Dan. p. 85.

i) *STATII* Theb. Lib. III. CAPANEUS ſade, ſom många bland wåra gamla Förfäder, i brytnings tiden imellan hedendom och Chriſtendom;

- - Ades o mihi dextera tantum.
Tu Præſes bellis, & inevitabile Numen.
Te voco. Te ſolam, Superum contemtor, adoro.

k) SN. STURL. P. I. p. 145.

l) l. c. P. I. p. 778. ſeqq.

m) l. c. P. I. p. 323.

n) SN. STURL. H. Kr. T. I. p. m. 758.

ur Swenſka men Norſka och Isländſka Handlingar, hwilket i deßa ämnen kommer på et ut; ty man säger med full säkerhet, at hela denna delen af Norden har i Religions bruk och seder warit mäſt enahanda så under hedendoms som Christendoms tider; emedan deßa tre riken fingo bägge ifrån gemensamma ställen; nemligen hedendoms Gudstjenſten igenom Saxen med ODIN, och Christendomen i en faſt lyckeligare stund, igenom Saxen med ANSGARIUS och hans efterträdare. Fördenſkul kan äfwen berättelſen om Religionen, des uphof och öden i alla deßa tre Riken, ifrån gemensamma källor ofta hämtas, och det ena ur sina tilgångar biſtå det andra med ljus när behof gjöres; hwilket icke sällan händer.

Rättelſer.

Pag. 34. l. 3. imellan, läs framför.
- 39 - 1. tyckes, läs tyckas.
- 41 - 15. ſirar, läs ſirar.
- 64. - 21. Baſilienſis, läs Maſſilienſis.
- 112. - 31. nua, läs nea. - qua, läs aqua.
- 129. - 6. yſnes, läs ſynes.
- 143. - 18. nrbfrn Gadur, läs urbern Fadur.
- 154. - 2. afſwur, läs afſworen.
- 158. - 2. fore, läs foro.
- 185. - 10. det det, läs det.
- 191. - 19. Clereciets, läs Clericiets.
- 207. - 072. läs 207.
- 209. - 20. barbarar, läs barbararum.
- 215. - 29. Hfnſchen. läs Henſchen.
- 217 - 31. behageligeliga, läs behageliga.
- 221. - 31. 59. läs 89.
- 222. - 15. uti uti, läs uti.
- 224. - 26. condidiſſimus, läs candidiſſimus.
- 225. - 1. ſalkar, rökelſe, läs rökelſe-kar.
- 240. - 7. Asgarii, läs Ansgarii.
- 247. - 20. ſuns, läs ſuos.
- 283. - 24. Bolladus, läs Bollandus.
- 286. - 24. Chriſtenheten, läs Chriſtenheter.
- 300. - 5. ſiedt, läs ſkedt.
- 354. läs 344.
- 367. - 24. eutium läs entium.
- 371. - 24. ſkörſta, läs ſtörſta.
- 379. - 22. primiſignade, läs primſignade.
- 368. - läs 33. ſtär 145. läs 157.
- 398. - 34. Kirkjudor, läs Kirkjudyr.
- 399. - 9. at primſ. läs primſ.
- 407. - 26. lapideas, läs lapideos.

Den Swenska

Kyrko-Historien,

ifrån år 1000 til 1022.

af

OLOF O. CELSIUS.

LUND,

Tryckt hos Direct. CHRIST. FRED. BERLING

1792.

Den Swenska Kyrko-Historien

ifrån år 1000 til år

§. 1.

När man tager det Christna namnet imdan, som tidigt nog inkom och blef kändt i Norden, som i framtiden gaf anledning til en lyckeligare tidspunkt, måste man med oro tilstå, at den Christna läran, sådan som hon af våra första Predikanter i Norden förcdroga, redan synes hafwa warit bragt länge på sidan ifrån den renhet hon ägde uti de åren, som woro närmast in til Apostlarnas tider, så wäl hwad lära som Christeliga seder beträffar; aldeles så, som Konung CARL uti dess stadfästelse på Swenska Kyrko-Lagen sig yttrat, hwareft orden lyda som följer: "Såsom Swea Rike är af Hedna werld sam-"mankommit, så hafwa ock thess inbyggare ringa eller

"ingen kunskap haft om det Gudomeliga wäsendet;
"utan swäfwat uti et Hedniskt mörker alt in til be-
"gynnelsen af det Niohundrade åratalet efter Christi
"börd; tå Gud af nåde lät Evangelii ljus uti deße
"Nordiske Länder itändas, och then Christna Läran
"uti wårt kåra Fädernesland införas och utspridas;
"hwilken dock dels i förstone war, dels mer och mer
"blef med menniſko dikter och påfunder förmängd, och
"Trones renhet, igenom Präſternas såkunnighet och
"Åhörarenas enfaldighet så förwänd och förwirrad, at
"then sanna kunskapen om Christo och hans dyra för-
"tjenſt skadnade til en stor del uti såfänge och för-
"argelige Cerimonier, uti belåtens och the afledne
"Helgonens tilbedjelſe och åra, som war them mer
"om hjertat än then store och leſwande Gudens åkal-
"lelſe och dyrkan; til theß åter rättſinnige Konungar
"och Lärare i Riket, med sin Gudagtighets iſwer och
"alſwar, och med sanningenes kraft och anda sökte at
"förjaga the skadelige swärmandar och Legoherdar,
"som förförde then späda Herrans hjord, och drogo
"then samma ifrån then rätta Herden, theras Sjä-
"kars Biſkop, in på willan wåg och stig. Til en så
"hög Swea Rikes lyckſaligher war Konung GUSTAF
"then Förſte, thet förſta och förnämſta Guds utkora-
"de redſkap, genom hwilkens frimodighet och högſt
"berömmeliga åhåga för Guds thens Alldrahögſtas
"åra, och hans dyrköpta Förſamlings timmeliga och
"ewiga wälfärd, then sanna, rena och rätta Evan-
"geliſka Läran, blef här widare ſtyrkt och fortplan-
"tad, och det af Påſwen inträngda Kyrko-Regemen-
"tet wid Riksdagen i Weſterås år 1527, genom en
"allmän stadga afſkaffadt och förändradt.„ Detta

har

har man funnit nödigt at årinra, emedan den Evangeliſka reformationens wederdelomän, Catholiquerne, pläga föregifwa, at den berömwärde Doctor LUTHER, då han ſatte ſig emot Påfwedömet, i den Evangeliſka religionen införde en ny Lära i werlden, och afſkaffade den fordna, ſom alt ifrån Apoſtlarnas tid alla århundrade igenom warit enahanda, orubbad och oförändrad alt in til hans ankomſt. Om den Chriſtna Lärans beſkaffenhet warit ſådan bibehållen, ſom den ſig i Kejſar CARL den Stores tider befant, hwarom uti det föregående år handlat, kunde ändå wäre Förfäder någorlunda bepriſa ſit tidehwarf, emedan denne Herren i många ſtycken afwek ifrån Påfwens tanckar, hwars öfwerwälde uti religions-werket han ſig icke til alla delar underkaſtade; men ſå wäl ANSGARIUS ſom EBBO och de öfrige, woro den Påfweliga ſtolen til hull och hår, ſom man plägar ſäga, undergifwen, och de Hamburgiſke Ärke-Biſkoparne andades icke annat än Påfwens wilja.

§. 2.

Det Elloſte århundrade började med OLOF Eriesſons Regemente, hwilken allmänneligen är bekant under namnet Skjöt-Konung; och är ſå mycket märkeligare, ſom den merendels oafbrutna Chriſtendoms Epochen deriſrån med ſkäl räknas. Den föregående Hiſtorien wiſar, at hwad Chriſtendoms werket angår, ſå mycket gjordes, ſom den tiden möjeligen kunde medgifwa, af de Präſter, hwilka wid flere tilfällen ifrån England ditkommo, hwaribland en wid namn GOTHEBALDUS af ADAMUS Bremenſis omförmäles. Han ankom til Norden den tid SVEN Tjug-ſkägg i

Dannemark regerade, och ſkal hafwa predikat Evangelium i ſynnerhet i Skåne, ſamt Norrige och Swerige a); af hwilken anledning honom i Lund tillades en egen Fäſt, ſåſom en ibland den Förſamlingens förſte lärare b). Tolerancen war redan, ſom af föregående ſynes, i Norden känd; dock hade man då icke ännu längre hunnit, än at det Chriſtna namnet af Hedningarne någorlunda kunde lidas. Deße, hwilka plägade antaga ſå många Gudar de wille, ſamt ofta ſina älſkade Konungar och andre ſtore män, föll det ej ſwårt, at låta CHRISTUS äfwen ibland dem nämnas; emedan de trodde, det han ibland ſit folk warit anſedd för ſådan, det han ock wißerligen war; på ſamma ſätt man läſet om Kejſar TIBERIUS i Rom, efter TERTULIANI witnesbörd, at han nemligen gaf CHRISTUS rum ibland andra ſina Gudar. Sådant läſes äfwen om ADRIANUS och ALEXANDER SEVERUS; ſamt Athenienſerna, hwilka jemte de öfrige Guda-altaren, byggde et för den Okände. Om Wänderna, wåra grannar, läſa wi, at då S. VITUS hade predikat i deras land och gjordt underwärk ibland dem, glömde de efter hans död läran, men minnes underwärken, hwarföre de togo honom ibland ſina Afgudar med namn af SVANTE HVIT. ADAMUS Bremenſis berättar om de Hedniſka Folken i det gamla Swerige c), at "när de woro ſtadde i nå-"gon krigsnöd, utwälja de någon i mängden af ſina "Gudar, hwilken de anlita om hjelp, ſamt dyrka ho-"nom

a) AD. BR. Hiſt. Eccleſ. Lib. II. c. 29.
b) Cfr. Necrologium Lundenſe hos LANGEB. Script. Rer. Dan. Tom. III. p. 454.
c) AD. BR. de Situ Daniæ p. m. 60.

"nom framför de öfrige. Hwad de Christnas Gud "angår, ansägo de, som han säger, honom allmänt "som mägtigare än de andre; emedan de andra Gu"darne ofta bedraga, heter det, när han wid alla åf"wentyrliga tilfällen wisar sig hielpsam.„ Häraf kan man någorlunda se beskaffenheten af den tidens Christendom, samt på hwad swigtande grund det werket då berodde. Icke heller kunde annorlunda hända bland et grost och ohyfsadt folk, om Tolerancen skulle ága bestånd, lika som hos wåra grannar. Når derföre OLOF den Helige wille twinga Hedningarna i Norrige at antaga Christendom, nämde en Hedning ur hopen samwets friheten såsom redan bruten af OLOF Tryggvesson. "När denna Konungen, sade han, såg sig fast "uti Riket, då war ingen mera såker för hans sielf"rådande. Han handlade så strängt med oss små Kö"nungar, at han icke allenast slog under sig alla de ut"gifter, som HARALD Hårfager tilförene uttagit; "men han tillåt icke heller samwets friheten, så at "ingen stod fritt, på hwilken Gud han där wille "tro.„ d). Huru grufweligit gick det icke til i Dannemark i Konung GORM den Gamles tid, och under en del af Sone-sonens SVEN OTTOS Regemente, då all samwets frihet förswan för de Christna på många år. Hwad de Norrske med sin Konung HÅKAN Adelstens Postre förehade före Tinget, läses hos STURLESON; och ehuru man, hwad Swerige angår, sedan uproret i Birka, icke finner spår efter några uppenbara förfölielser, märker man dock tydeligen, at den lilla Christna Menighetens sammanlefnad med deras Hedniska Landsmän warit dem tung, plågsam och kallsinnig.

d) SN. STURL. Tom. I. p. 411.

ſinnig. Hedningarna kallade de Chriſtnas Gudstjenſt Hvita Chriſt, deras Biſkopar Horn-Gumſar af Biſkops ſtafwen, och dem ſjelfwe Seidmän, ſom betyder Trullkarlar; men oftaſt fingo de heta Hundar. När Konung OLOF Haraldsſon wille låta predika Evangelium i Gullbrands dalar, hade han ſin Hof-Biſkop SIGURD i full Biſkops prydning wid ſidan. SIGURD begynte widlyftigt tala om den Chriſtna Läran, hwarwid THORDER Iſtermage ropade; "mycket har "denne Horngumſen at ſäga, ſom der ſtår med ſtaf i "handen, på hwilken öfwerſt ſtår lika ſom et wädurs "horn", DALA Gullbrander lade därtil: "Hwar är "nu din Gud du Konung? Jag tror wiſt han låter "ſit ſkägg nederluta, och tör intet ſe up, och ſåledes "tyckes mig, ſom du nu mindre ſkulle wara til mods, "ſamt den Horngumſen, ſom I Biſkop kallen, den "der nu hos dig ſitter,, e). På Iſland räknades det för ſkamligt, at hafwa någon Chriſten innom ſin ſlägt f). Alt detta föranlåt Konung KNUT den Helige i Danemark, at göra en Lag deremot, och påbjuda, det ſkulle de Chriſte icke ſåſom Främlingar eller med förakt anſes g). Om någon ſådan Lag ſedermera i Swerige blifwit gjord, wet man icke. Hwad man wet, är at då en Hedning kunde ſwika en Chriſten, ſkedde ſådant med nöje h). VALGÖTR, ſödd i Wäſtergöthland, war Hunheden, ſäger Hiſtorien, innan han blef Chriſtnad i). Hwaraf man ſer, at icke

e) SN. STURL. Tom. I. p. 567.
f) Cfr. CHRISTNI Saga p. 43.
g) LANG. S. R. D. Tom. III. p. 353.
h) BROCMAN i Not. til Jvars Saga p. 198. och Act. Lit. Sv. T. II. p. 238.
i) SN. STURL. T. I. p. 690.

icke heller de Christne woro sparsamma med öknamn å sin sida. "Hwarföre skulle jag taga dig til hustru, sade OLOF Trygveslon til Drottning SIGRID, "som är en Hednisk hund k). Änteligen tog man sig äfwen Religionen til skiljesång imellan personer af lika namn; hwaraf Eric Jarls skald kallades Hallnor ochristen l), at förtiga många andra exempel. I detta ämnet är artigt hwad Auctor til Paul Biskops Saga berättar om Thorvall Widfales och Widisas Bröllop, hwilka woro Christne. Där woro Folk af begge delar til myckenhet församlade, som då de skulle äta icke kunde trifwas tilsammans wid bordet. Man hade fördenskull med en paulun afdelat Bröllops-salen, då Biskopen med de Christne åto i det ena rummet, och Hedningarne bakom tapeten eller tjället, som det kallas m). Detta skedde wäl på Island, men wisar dock sammanlefnadens beskaffenhet i Norden. Sedan det något lidit tyckes dock hätskheten dem imellan litet hafwa aftynat; emedan Adamus Bremensis betygar, at de Christne Präster, då de woro sedige och försigtige, kunde i Swerige med säkerhet wara tilstädes på alla allmänna möten, där man ofta talade om den Christna läran n). Härmed måtte dock hafwa warit som det kunnat, och ankommit på tidernas beskaffen-

k) Sn. Sturl. T. I. p. 285.
l) l. c. T. I. p. 355.
m) Hungur-Vaka p. 293.
n) Ad. Br. De Situ Daniæ p. m. 60. *Prædicatores autem veritatis, si casti, prudentes, & idonei sunt, ingenti fovent amore, adeo ut concilio populorum communi, quod ab ipsis Warpb, a nobis thinc vocatur, Episcopos interesse non renuant. Ubi de Christo & Christiana religione crebro audiunt non invisi.*

ſtinnig. Hedningarna kallade de Chriſtnas Gudstjenſt Hvita Chriſt, deras Biſkopar Horn-Gumſar af Biſkops ſtafwen, och den ſjelfwe Seidmän, ſom betyder Trullkarlar; men oftaſt fingo de heta Hundar. När Konung OLOF Haraldsſon wille låta predika Evangelium i Gullbrands dalar, hade han ſin Hof-Biſkop SIGURD i full Biſkops prydning wid ſidan. SIGURD begynte widlyftigt tala om den Chriſtna Läran, hwarwid THORDER Iſtermage ropade; "mycket har "denne Horngumſen at ſäga, ſom der ſtår med ſtaf i "handen, på hwilken öfwerſt ſtår lika ſom et wädurs "horn", DALA Gullbrander ſade därtil: "Hwar är "nu din Gud du Konung? Jag tror wiſt han låter "ſit ſkägg nederluta, och tör intet ſe up, och ſåledes "tyckes mig, ſom du nu mindre ſkulle wara til mods, "ſamt den Horngumſen, ſom I Biſkop kallen, den "der nu hos dig ſitter,, e). På Iſland räknades det för ſkamligt, at hafwa någon Chriſten innom ſin ſlägt f). Alt detta föranlåt Konung KNUT den Helige i Danemark, at gjöra en Lag deremot, och påbjuda, det ſkulle de Chriſte icke ſåſom Främlingar eller med förakt anſes g). Om någon ſådan Lag ſedermera i Swerige bliſwit gjord, wet man icke. Hwad man wet, är at då en Hedning kunde ſwika en Chriſten, ſkedde ſådant med nöje h). VALGÖTR, ſödd i Wäſtergöthland, war Hunheden, säger Hiſtorien, innan han blef Chriſtnad i). Hwaraf man ſer, at icke

e) SN. STURL. Tom. I. p. 567.
f) Cfr. CHRISTNI Saga p. 43.
g) LANG. S. R. D. Tom. III. p. 353.
h) BROCMAN i Not. til Jvars Saga p. 198. och Act. Lit. Sv. T. II. p. 238.
i) SN. STURL. T. I. p. 690.

icke heller de Christne woro sparsamma med öknamn å sin sida. "Hwarföre skulle jag taga dig til hustru, sade OLOF Trygvesson til Drottning SIGRID, "som är en Hednisk hund k). Änteligen tog man sig äfwen Religionen til skiljefång imellan personer af lika namn; hwaraf ERIC Jarls skald kallades HALLDOR ochristen l), at förtiga många andra exempel. I detta ämnet är artigt hwad Auctor til PAUL Biskops Saga berättar om THORVALL Widfales och WIDISAS Bröllop, hwilka woro Christne. Där woro Folk af begge delar til myckenhet församlade, som då de skulle äta icke kunde trifwas tilsammans wid bordet. Man hade fördenskull med en paulun afdelat Bröllops-salen, då Biskopen med de Christne åto i det ena rummet, och Hedningarne bakom tapeten eller tjället, som det kallas m). Detta skedde wäl på Island, men wisar dock sammanlefnadens beskaffenhet i Norden. Sedan det något lidit tyckes dock hätskheten dem imellan litet hafwa aftynat; emedan ADAMUS Bremensis betygar, at de Christne Präster, då de woro sedige och försigtige, kunde i Swerige med säkerhet wara tilstädes på alla allmänna möten, där man ofta talade om den Christna läran n). Härmed måtte dock hafwa warit som det kunnat, och ankommit på tidernas beskaffen-

k) SN. STURL. T. I. p. 285.
l) l. c. T. I. p. 355.
m) HUNGUR-VAKA p. 293.
n) AD. BR. De Situ Daniæ p. m. 60. *Prædicatores autem veritatis, si casti, prudentes, & idonei sunt, ingenti fovent amore, adeo ut concilio populorum communi, quod ab ipsis Warph, a nobis thine vocatur, Episcopos interesse non renuant. Ubi de Christo & Christiana religione crebro audiunt non invisi.*

ſkaffenhet; ſå länge de Swenſke icke wörd faſtare i Läran, än at de kunde wara ſå ſnart Hedningar, ſom Chriſtna; ty ELNOTHUS ſkriſwer i Konung KNUT den Heliges lefwerne o): "De Swenſke och Göthiſke "tyckas til det utwärtes anſeendet och namnet gilla "den Chriſtna Läran ſå länge alt går wäl och efter "önſkan, men ſå ſnart någon widrig händelſe infal- "ler, antingen med miſswäxt, ſtorm, olyckeliga krig, "eller eldswådor, äro de färdige at både med ord och "gerning, ja förföljelſer antaſta den;„ ty på en löflig underwisning följde en löflig Chriſtendom. De ifrån flere Secler tilbaka inrotade ſedwanor kunde ej ſå ſnart släppas, at jn icke en god del deraf länge häftade wid dem, ſom mera kallades, än woro rättſkaffens omwände. Öfwertro och Trulldom kunde knapt utrotas, och är ännu icke aldeles förſwunnen, ty man minnes, ty wärr, hwad i Swerige hände wid ſlutet af förra Seculum. Auctor til Orkenöja Saga ſägar, når han talar om den tidens Chriſtna i Swerige; "Den Chriſtna Läran war då icke nog ſtadgad i "Swerige, hwarföre äfwen många derſtädes den tiden "ännu flitigt winlade ſig om Trulldoms konſter och at "kunna ſpå p). Man lägger OLOF Trygveſon gemenligen til laſt, at då han införde Chriſtendomen i Bohus Län eller Viken, bleſwo flere hundrade enwiſe och oregerlige Trullkarlar på en gång efter hans befallning mördade. Hwilken gerning härflöt ifrån den tidens tänkeſätt och ſynes grym, men war likwäl icke grymmare än at ſamma tankemåtta tyckes hafwa regerat

o) ELNOTHI Hiſt. S. CANUTI hos LANGEB. S. R. D. p. 331.

p) ORKENÖJA Saga Cap. XXII.

gerat menniſko-ſlägtet in til de oß närmare tider; hwad wil man då ſäga om Barbarer? I anſeende härtil ſäger KRANTZIUS då han talar om de Nordiſka Folkens ſtröfwerі i Europa och om deßa tiders Chriſtne, "ingen må undra, at fåſtän den Chriſtna Läran "medelſt ANSGARII och RIMBERTI förſorg i Dane"mark och Swerige war införd, ſå många plundran"de flockar ur deßa Riken kunnat utruſa til Chriſten"domens ſkada; ty, emedan ſaken war ny, och i deßa "widſträkta Riken lätteligen kunnat hända, at en del "bliſwit hemma, men andre af obändigare ſinnelag, "ogrit ſå inkomne med ſtröfwande; at de icke ſå fort "förmått böja ſig under Trones ok, eller på en gång kuf"wa ſit begär til roſ.„ q). Utom deß anſågs Vikings färder den tiden ſåſom loflige näringsſång och tilhörde deras hushållning; en ſed hwilken då näſtan gälde öfwer alt, och ännu på många ſtällen ifrån gammalt igenkännas. Man finner fördenſkul at Hedningar och Chriſtna icke ſällan gjorde hwarandra ſällſkap wid ſådana tilfällen r), och at KNUT den Helige i Danemark förebrådde EIGEL när han tilſammans wille wara Chriſten och Wiking s). Af föga annan grund kom icke ſällan många Chriſtna Konungars nit emot Hedendomen, ſom STÜRLESON berättar om ERIC Blodyx Söner i Norrige: "De hade e"mottagit, ſäger han, Chriſtna läran redan i Enge"land, men när de började råda öfwer Norrige för"mådde de icke omwända det Landets Inbyggare, "men icke deſto mindre nederbrötto de alleſtädes Bön"dernas

q) KRANTZ. Metropol. p. m. 47.
r) DU CHESNE Hiſt. Franc. T. IV. p. 82.
s) KNYTLINGA Sagan Cap. XXXIV. p. 64.

"dernas Afguda-hus och förſpilde deras offer. Dock "gjorde de ſådant mera af girighet án Gudsfrugtan, "ty de låto hwar en tro ſom han wille och agtade "ingen Tro eller Lära hwarken den Chriſtna eller Hed"niſka; men den ene framför den andre beſlitade ſig "allenaſt om at riſwa och rappa til ſig alt hwad de "kunde „

§. 3.

En ganſka Barbariſk och i högſta måtta omenſkelig ſed gick under den Hedniſka tiden ſnart ſagt öfwer hela werlden, at på allahanda ſätt aſhända de Barn lifwet, hwilka man icke wille upfoſtra. Den härflöt af en alt för widſträkt tancka om föräldrars magt öfwer ſina barn, at de nemligen kunde handteras på ſamma ſätt ſom all annan deras egendom, med hwilken de kunde anſtalta efter behag; lika ſom ſkulle Barn icke-äga beſkydd under någon naturlig Lag ſå wäl ſom andra menniſkjor, eller deras rätt wara ingen ſå ſnart de födas til werlden; då man ſnarare borde tro, at ju mindre de känna ſin rätt eller kunna förſwara ſit lif, deſto billigare är det, at de äga beſkydd af Borgerlig Lag, til motwigt mot den menſkliga tiltagſenheten. Icke deſto mindre finner man at menniſko-ſlägtet har länge anſedt denna saken på annat ſätt: och ſnarare lika ſom genom Lag ſtadgat, det Barn icke mera án andra oſkäliga djur ägde rättighet til ſina egna lif. Samma ſlags mißbruk af det Faderliga wäldet, ſom fordom gick öfwer alt, war äfwen här i Norden öfligit. Man kallade det Barna utläggning; nemligen at ſtraxt efter Barnets födelſe, då man

man icke wille upfostra det samma, för hwad ordsak det wara måtte låta bära det ur huset, och lägga det på någon aflägsen ort at der lämnas til sit öde, der det antingen skulle bliswa djur til föda, dö af swält eller händelsewis falla i någon förbigående's händer, hwilken af ömt hjerta wille det uptaga och förförja. Denna oseð war hos dem så inrotad och igenom beständigt bruk så stadfäst, at när THORGEIR på Island wid et allmänt möte, så begick Christendoms saken, det skulle den samma allmänneligen där antagas, och alla Islänbare döpas, måste dock Barna utläggningen undantagas såsom en nödwändig ting, emedan Slägterna efter deras mening den förutan icke kunde bestå, om Hushållen igenom mycken Barnafödelse ständigt betungades med mångdens underhållande; då man nu deremot håller folk förökningen för et Rikes störste styrka. Denna wanskapeliga Faders rätten utöfwades förden skul obehindrad af alla Föräldrar af hwad anledning som hälst; antingen af hat til Hustruns Slägt, eller om Barnens anlete icke stod dem an, än mer om de hade något lyte eller om det war Flicke-Barn som icke kunde tjena Slägten til någon styrka, eller at hämnas wid något tilfälle på Hustrun då hon i någon måtta gjordt sin Man emot, som man läser om ASBJÖRN, hwilken då hans Hustru hade förlofwat deras Doter med en Norrsk Köpman, Fadren otilfrågad, beslöt at henne til harm, den nästa Son hon födde skulle utbäras. Mångfaldiga sådane berättelser om utlagde Barn läsas i de gamla skrifter, och är jag säker, at ej mindre antal Barn fordom här i Swerige bliswit på samma sätt mördade, om man här så noga all ting upteknat som det skedde på Island.

land. Wid ſådane tilfällen bekymrade man ſig icke derom, på hwad ſätt och hwad ſtälle Barnen nedſattes antingen om de kaſtades i ſjöar eller älfwar at dränkas, eller nedgräfdes i gropar. Dock hände underſtundom, at de öfwerhölgdes på det de ſå länge lifwet wakade icke mätte blifwa blottſtälde för odjur och annat. At utdraga deras ömkeliga lifsſtunder deſto längre, ſatte man dem något i munnen hwarpå de kunde ſuga. Det må utan likwäl märka ſåſom nägot ſynnerligit, at ſedan et Barn blifwit watn öſt efter Hedningarnas wis och fådt namn, kunde et ſådant Barn ſedermera icke utbäras t). Hwarföre äfwen ömſinte Mödrar gerna haſtade med den förrättningen at ſåledes hindra obarmhertige Fäder ifrån utöfningen af deras grymma beſlut. Merendels angick likwäl detta fattiga Föräldrar, och anſägs ſåſom något nesligit, hwarpå Allmänheten gerna talade, när de förmögnare läto utbära Barn. När Asbjörn, hwilken öfwanföre är nämd, tilſade ſin Huſtru, at Barnet ſkulle utbäras, ſwarade Thorjerda, "det må du icke "gjöra, ſom är känd för en ſå wis och förmögen Man, "ty ſådane gerningar urſägtar man knapt hos dem, "ſom äro fattige, än mindre hos dig, ſom är rik.„ Sagan förmäler widare, "at när ryktet härom kring "landet utbredde ſig, huru Asbjörns och Thorjer"das Barn blifwit utburit, anſägs den gerningen för "ganſka nedrig, emedan de woro rike och af Ädel "Slägt„ Med Chriſtendoms tiden aftog wäl efter handen denna wanartiga ſed, men ſom den ſamma hade ifrån flera Secler tilbaka wunnit ſå lång häfd innom

t) Diſſert. de expoſitione infantum. Conf. Gundlögs Saga p. 202.

innom den Hedniska Menigheten, ty war man länge nödsakad at se genom fingren härwid til undwikande af buller.

§. 4.

Man har i wåra tider, och i anledning af den stora hungers nöd, som här i Swerige för några år sedan inföll, åtskilligt talat och skrifwit angående Hästars slagtande och köttets ätande; wid hwilket likwäl Menigheten swårligen nu mera skulle kunna wänjas, sedan det i flera mannaminnen warit nedlagt och förgätit, ehuru det fordom så här i Norden som annorstädes war brukeligit. Uti hela Hedendoms tiden hörde det til deras Afguda-offer, då flera hundrade Hästar slagtades Gudarne til ära och Folket til förtäring; hwilken sed likwäl wid Christendomens införande aflades, men måste dock på flere ställen och så länge antalet af Hedningar utgjorde myckenheten, til någon tid bibehållas, som det skedde på Island, där Hroße-köttet måste i den älsta Kyrko-Lagen hos dem undantagas, och Menigheten derwid bibehållas: hwarom på sit ställe widare är förmält. Man åt deras kött och drack deras blod, samt strök det omkring bord och wäggar, som hade det warit en heligdom. Hwad sjelfwa köttet angår berömmes det af alla, som det smakat, för deß besynnerliga godhet, och war således icke underligit om det föll Hedningarna på tungan. At hästar höllos som en heligdom wituar redan TACITUS i sin tid u). De, som til

fär-

u) TACITUS de Moribus Germanorum: *Proprium gentis equorum quoque præsagia ac monitus experiri. Publice aluntur iisdem nemoribus ac lucis, candidi et*

Foſter-bröder lag, nämdes där ibland annat: "Ingen af "oß må ſpiſa rå mat, ſom många haſwa för ſed, "nemligen at äta rått kött, ſedan det bliſwit kram- "mat emellan kläde, hwilket ſynes mig mera djuriſkt "än menniſkligit z). Men intet ſtälle hos de gamle Hiſtorie-ſkriſware uplyſer hela detta ämnet ſå full- komligen, ſom STURLESONS berättelſe angående offren, när Konung HÅKAN Gode, hwilken annars kallas Adalſtens Foſtre, icke wille äta af ſamma mat med Hedningarna, emedan han nyß ſjelf hade bliſwit Chri- ſten. "Om Höſten derefter, säger denne Auctor, wid "början af wintren, blef Offergillet hållit på Hlader, "och Konungen kom dit. Han plägade förut, när "han war tilſtädes der man offrade, at göra måltid "uti et litet hus för ſig ſjelf med några få af ſina "Män. Men Bönderne talade derpå at han icke ſatt "uti ſit högſäte, då Folket ſom mäſt höll ſig luſtigt. "Då ſade Jarlen at Konungen icke ſkulle då ſå gö- "ra; hwarföre det blef ſåledes, at Konungen ſatte ſig "i högſätet. Då den förſta ſkålen war iſkänkt, talade "SIGURD JARL deröfwer, och ſignade den ODEN, och "drack af hornet Konungen til. Konungen tog emot "det och gjorde kors öfwer ſkålen. Då ſade KAR af "Grytinge; hwarföre gör Konungen nu ſå; wil han "icke ännu offra til Gudarna? SIGURD Jarl ſwarade: "Konungen gör ſom alla de der tröſta och förlita ſig "på ſin ſtyrka och mandom, at han ſignar ſin ſkål åt "THOR; han gör hammars tekn deröfwer förr än "han dricker; och dermed bleſ allting ſtilla om afto- "nen. Dagen derefter, då de gingo til bords, ſtötte "Bönderna in på Konungen och ſade, at han ſkulle "äta

z) Sagan af ORV. ODD. Cap. M. p. 15.

"åta hästekjött; men han wille det ingalunda gjöra; "då bådo de honom dricka sådet, han sade ock nej "dertil; då bådo de honom åta slottet, det wille han "icke heller. Då woro de färdige at anfalla honom, "men SIGURD Jarl sökte at förlika dem; bad dem "wara stilla och bad Konungen at gapa öfwer gre- "pen på kjettelen, där röken dref up af hästekjöttet, "och der war slott på grepen. Då gick Konungen "bort och swepte et linkläde om grepen och gapade "däröfwer och gick sedan til sit högsäte. Och likade "detta hwarjom wäl a).

§. 5.

Omsider och wid Christendomens början afslades all Hroße mat, som man den kallade; men detta gick ganska långsamt och trögt, så här som annorstädes; så at då Lagmannen THORGEIR på Island hade sammankallat Menigheten och med dem derom öfwerenskommit, at Christendomen efter den tiden skulle allmänt antagas, kunde det icke ske på annat sätt, än at Hroßekjötts åtande åtminstone til någon tid måste bibehållas. Man skulle snart anse det som besynnerligit, at Folket wille lämna en i deras smak annars så läcker spis, hwilken så länge warit nyttjad, och deremot behålla til föda andra osmygga kreaturs bruk; men orsaken dertil har utan twifwel warit, at hästar i synnerhet nyttjades wid Hedningarnes widskepeliga förehafwande, och deras underliga Gudstjenst; så at när den afslades, alt hwad dermed hade någon gemenskap såsom meuligit blef ansedt. Man började

 sälla-

a) Sag. om HÅKAN Gode Cap. 18. ed. Hafn. p. m. 142.

ſåledes efter handen at anſe häſtekjöts åtare med för-akt och ſätta uppå dem en mindre behagelig ſtämpel. När ſlaget wid Svoldur ſkulle börjas imellan Konungen i Norrige OLOF Trygveſſon och OLOF Skót Konung i Swerige, berättar Hiſtorien, at då den förre bleſ warſe den Swenſka Flottan wid des annalkande, har han ſagt: "Intet haſwe wi behof "at frukta för Häſtåtare. Bättre wore för de "Swenſke, at ſitta hemma och ſleka ſina offer-käril, "än at gå på Ormen den långa, (ſå kallades nemligen den Norrſke Konungens ſkjepp) under deras "wapn, ſom nu här äro b). Hos Kyrko-Fäderne läſer man, at de ſom åto Häſtekjött räknades ibland Barbarer c). Det ſwar ſom OLOF Trygveſſon gaf Kejſar OTTO, och derunder led hungers nöd, beſtyrker det ſamma. "Då Konungen kom, säger Hi-"ſtorien, frågnade Kejſaren honom wäl, och bad ho-"nom gifwa något råd, ſägandes: det är ſå betänkt "uti detta målet, at antingen måſte wi i detta tilſtånd "draga härifrån, eller åta häſtar och annan obeqwäm-"lighet. Då ſwarade ALE, Gud ſer för oß; men "det tycker mig om mit råd, at det bör bliſwa ſom "jag råder; och är det för oß at intet åta häſtar, el-"ler något obeqwämligit; ehuru nöden då kan trän-"ga d). Men ſå länge Chriſtne och Hedningar woro blandade, iagttog man deße reglor ſå godt man kunde. När Konung OLOF Trygveſſon hörde berättelſen derom, huru man i Trondhem wid gäſtabu-den

b) OLOF Trygv. Saga p. 230. och SN. STURL. Tom. I. p. 362.
c) Cfr. HIERONYM. contra JOVIAN.
d) OLOF Trygv. Saga Reen. p. 55.

den ſlagtade både Nöt och Häſtar, wredgades han der-öfwer, ſom Hiſtorien förmåler.

§. 6.

Af alt woro dock deras gillen och gäſtabud dem angelägnaſt, der mat och ſtarka drycker funnos til öfwerflöd, och der gäſterna plägade ſig til deß de ſtupade af bänkarna. Denna wälluſt war dem ſå om hjertat, at Hedningarna föreſtälde ſig den ſamma ſåſom den ſtörſta och wälkommaſte, hwilken åfwen efter döden ſkulle möta dem i det tilkommande liſwet. Uti RAGNAR LODBROGS ſång före ſin död, eller ſå kallade Kraka mal, qwad han:

Dreckom bior at bragdi
Or hiuqwidom hauſa *). d. å.

Innan kort ſkola wi dricka öl ur utgrafde hufwudſkålar. "Förſt, ſäger STURLESON, ſkulle de dricka Odins full, til "ſeger och lyckoſamt regemente för Konungen; ſedan "Niords full eller ſkål, och Freis full för årswäxten "och fred. Det war ibland många brukeligit, fortfar "han, at dricka Braga full til deras heder, ſå wäl ſom "til döda Fränders hugkomſt.,, För deßa behof gjorde de ſig icke ſällan drickes-käril af döda menniſkjors hufwudſkålar, ſom föllo i krigen eller wid andra tilfälligheter. PAULUS Warnefridi berättar, at då ALBOINUS hade i fältſlaget dräpt CUNIMUNDUS tog man deß hufwudſkål och gjorde deraf et drickes käril, hwilket Longobarderne, wåre ſlägtingar, kallade Schala e). Til minne af detta urgamla bruk har man ännu qwar här i Norden i ſällſkaper at dricka ſkål, ſom man det

*) Cfr. TORF. Hiſt. Norv. P. I. p. 495.
e) PAUL. Warn. de Geſtis Longobardorum Lib. I. Cap. 27.

kallar, Jag har den åran at dricka Er ſkål, hwilket betyder at önſka en all wälgång. Den gamle Romaren ſade wid det han nickade åt den, hwars ſkål han wille dricka, icke annat än Salus tibi. At detta bruk är ganſka gammalt här i Norden ſynes af Edda: "Du har miſt dina Söner, ſade den ſom wälſägnade "den dödas arfwingar, och deras hufwudſkålar äro "nu här til bordkar, och ſjelf haſwer du druckit de"ras blod blandat med win f). De förmögnare läto infatta ſådane hufwudſkålar i guld eller ſilfwer, ſom SILIUS Italicus betygar g):

At Celtæ vacui capitis circumdare gaudent
Oſſa, nefas, auro, & menſis ea pocula ſervant.

Widare intyg härom läſes hos HERODOTUS h). Hwad Scyther och hwad Gallerna angår det omtalar DIODORUS Siculus i) och LIVIUS k). Om wåra gamle Isländare kan man läſa hos JHRE l). Ofta brukade man wid deßa tilfällen Horn, då altid den förnämſte i laget talade förut för ſkålen, hwaraf ordſpråket är ännu qwar, at tala för ſkålen. "När den förſta ſkå"len war tilſkänkt, ſäger STURLESON, talade SIGURDR "Jarl derföre, och ſignade den ſamma ODEN, drickan"des ſedan af Hornet Konungen til m). Til minne häraf beteknades Jule-högtiden på de gamlas Run-

ſtaf-

f) WOLSUNGAS Saga hos BARTHOLIN de contemtu mortis Lib. II. Cap. 12. ſom är ömnig i detta ämne.
g) SILIUS Ital. Lib. XIV.
h) HEROD. Lib. IV.
i) DIOD. Sic. Lib. V. p. m. 306.
k) Lib. XXIII. Cap. 24.
l) JHRES Gloſſarium Sviog. T. II. p. 579.
m) SN. STURL.

ſtaſwar med et Horn. Uroxe horn woro derwid i ſynnerhet brukelige för ſtorleken ſkull; ty Uroxar funnos til myckenhet uti det ſkogrika Tyſkland, ſom PLINIUS n) intygar, och J. CÆSAR o); Uroxar woro icke eller i Swerige obekante efter ADAMI Bremenſis witnesbörd p). At man här i Norden brukade dem til til drickes kåril beſtyrker PLINIUS q). Den tiden då landet ſå här ſom i Tyſkland war ouprögt och intagit af höga ſkogar, leſde deßa djuren ſå här ſom annorſtädes i god trefnad. Sådane Uroxe horn finnas ännu här och där i landet til wedermälen deraf. I Byarne i Skåne, hwilkas Inbyggare ſtyras af Ålderman, hwars ſkyldighet är at ſammankalla Menigheten, när ſå behöfwes, har jag ſjelf haft tilfälle at ſe ſådane horn, hwilka lämnats af den ene Ålderemannen til den andre, tid efter tid, ifrån ſå långt tilbaka, at nu waraude menniſkor icke kunna ſäga, när början dermed warit gjord. I Natural-Cabinettet i Lund i Skåne, wiſas et ſådant horn, och Hiſt. Nat. Profeſſoren derſtädes Herr A. J. RETZIUS gömmer åfwen i ſin Natural-ſamling en Uroxe ſkalle upgraſwen ur en torfmåſe wid Stora Slågerup, jemte en lös Uroxe panna med et horn, ſom faſt afbrutet wid ſpetſen icke deſto mindre är 20 tum längt, ſamt wid baſis 15 och en half i omkrets. Således felar PELUTIER när han säger at Uroxar icke funnits i Norden r).

n) PLIN. Hiſt. Nat. L. VIII. C. 15.
o) De Bello Gall. L. VII. C. 28.
p) AD. Brem. de Situ Daniæ p. 63. Der han talar om alla tre de Nordiſke riken, säger han: ibi capiuntur Uri, Bubali & Elaces ſicut in Svionia. cfr. Norrlands Krönikan.
q) PLIN. Hiſt. Nat. L. XI. C. 37. p. m. 781.
r) PELUT. Hiſt. des Celtes T. II. p. 47

§. 7.

Uti det nyß föregående år något handlat om wåre Hedniſke Förfäders ſedwanor wid deras gäſtabud, der altid ganſka mycken wälplägning wankade, och der man drack Gudarnas, ſå wäl ſom ſine egne afledne wänners ſkålar, på ſätt ſom förmält bliſwit. Länge blandades fördenſkul wid deßa tilfällen Hedendom och Chriſtendom tilſamman, medelſt en ganſka otjenlig tolerance eller ſamwets frihet, ſom man ſer af STURLESONS berättelſe om det graföl, hwilket Konung SVEN OTTO i Danemark gjorde efter ſin Fader. "Konung SVEN, säger han, tillagade et "förnämt gäſtabud efter ſin Fader, och bød til ſig alla "de Höfdingar ſom funnos i hans rike. Han ſkulle "då ärfwa ſin Fader HARALD; och en liten tid "tilförene woro ockſå döde. bleſne STRUT HARALDER i Skåne och WESETE på Borenholm, ſom "war BO then Tjockes och TORKIL den Höges Fa"der. Tå ſände ockſå Konungen bud til Jomsvikin"garne, at SIGVALD Jarl, ſamt BO then Tjocke "theras bröder, ſkulle komma och taga arf efter ſina "Fäder med thet ſamma, ſom Konungen ſjelf gjorde "graföl et. Til thetta gäſtabudet drogo Jomsvikingar"ne, tagandes med ſig alla dem, ſom manligaſt woro "ibland theras Krigsmän. The hade fyratjo ſkjep "ifrån Windland, och tjugu ſkjep ifrån Skåne, efter "ſom Biſkop BJÖRN berättar uti ſin wiſa om Jomsvikingarnas dråp och ändalykt; och förſamlades ther "en ſtor hop folk, ſom kommo ifrån åtſkilliga andra "Städer. Then förſta dagen efter thetta gäſtabudet "förr än Konung SVEN upſteg i ſin Faders högſäte,

"då

"tå drack han hans åminnelſes ſkål, och gjorde et "löfte, at förr än tre år woro förbi, ſkulle han draga "med ſin krigshär til Engeland och dräpa Konung "ADALRED, eller eck driſwa honom af landet; och "then ſkålen måſte ockſå alla andra dricka, ſom ther "uti arfwedölet tilſtädes woro. Tå wardt ſkänkt i "the förſta Hornen för Jomsvikingarnas Höfdingar, "af then ſtarkaſte dryck, ſom ther war til fångs; och "blef ther en ſtor glädje och ſårl uti drycke-ſalen, och "alla gäſterna bleſwo helt luſtiga. När ſom nu "thenna ſkålen war utdrucken, tå ſkulle man öfwer "alt dricka CHRISTI ſkål, och bleſ för Jomsvikin- "garna altid fullaſt iſkänkt af then ſtarkaſte drycken. "Then tredje ſkålen war MICHAËLIS minne, hwilka "ockſå alla drucko s). De Chriſtne Lagar, hwilka ſtredo häremot och påbödo en nyckter lefnad, ſamt af- lyſte alt öfwerflöd, föreſöllo fördenſkul wid denna re- ligions ändringen de Nordiſka folken nog beſwärlige, och gjorde ofta mycket hinder; lika ſåſom de många Faſtor woro dem högeligen til olägenhet. Som nu Innewånarne i deßa länder icke gärna wille ſakna deßa tilfällen för wälplägningar, ty måſte de ſå in- rättas, at både Hedningar och Chriſtne kunde wara med dem til freds. Emedan det fördenſkul icke wäl paßade för Chriſtne, at dricka Afgudarnas ſkålar, ty fant Konung OLOF Trygveſon i Norrige en hjelp i detta aſſeendet, hwilken ſtälde alla tilfreds och blef fördenſkul öfwer alt antagen. Han gaf nemligen det råd, at man i ſtället för ODINS och de öfrige wanli- ge ſkålar, ſkulle dricka Helgonens. "När OLOF "war kommen wäſter från, ſäger ODDE i hans Hi- ſtoria,

s) SN. STURL. T. I. p. 245.

Koria, "lade han ſig wid en Ö i Norrige ſom heter "Moſter; och om natten uppenbarade ſig för honom "den Helige MARTINUS Biſkop, och ſade til honom: "det har warit ſed i deßa Länder, at dricka THOR, "ODINS eller några andra Aſgudars minne uti deras "ſamqwäm; men nu wil jag ſä, at mit minne bliſwer "druckit i gäſtaboden, och det ſom tilförene haſwer wa"rit, lägges neder t). Konung MAGNUS lade ſe-dermera dertil, GUDS och CHRISTI ſkål u). REENHJELM har uti ſina noter anfört berättelſe hurn det gådt til på Island wid deras gäſtabud och hos de förſta Charolſka Chriſtna med detta ſkål drickan-det, då man förſt drack den Heliga Andas ſkål, ſedan Gud Faders ſkål, och dereſter CHRISTI ſkål v). Sådant

t) OL. Trygv. Saga af ODDE MUNK p. 103.

u) DOLMARI Nordiſka Herdeſkrå p. 534.

v) Cfr. REENHJELMS Noter til OLOF Trygveſſons Saga p 65. Man finner af hans ord at han haft något gammalt document för ſig, hwarutur han ſkrifwit ſom följer: Chriſtianis autem temporibus, ſäger han, nec eundem morem amiſerunt, & memorias non ſolum heroum ſed & ſanctorum & veri etiam DEI, invicem propinaverunt. Qua de re, ritus nuptialis Islandorum, quos habuerunt prius quam a Pepiſmi reformarentur erroribus, ſatis teſtari poſſunt, unde ſequentia exſcripſi. Folio mihi 1. Skal er hier fyri bord borin og dryckur i ſkeinktur, og átlud til Heilags anda minningar, h. e. Schyphus potu repletus menſæ noſtræ allatus eſt, qui memoriæ ſpiritus Sancti deſtinatus. Fol. 3 Fyri Gudz Fadurs minni, efter Heilags Andas ſkal, antiphona &c. h. e. Ante memoriam Dei patris exhauſto memorali Schypho Spiritus Sancti, antiphona. Fol. 5. Fyri Chriſtt minni Antiphona. h. e. Ante memorialem Schyphum Chri-

Sådant har warit uphofwet til de oräkneliga gilden, ſom alleſtädes wid Chriſtendomens början inrättades, der Chriſtendom och Hedendom ſåledes blefwo ſammanblandade på det alla dymedelſt ſkulle ſke til nöjes. Deßa gilden blefwo ganſka förmögne genom förärningar ſom til dem gjordes. Hurn der tilgick ſynes af en gammal wiſa, ſom ifrån den tiden blifwit bewarad, och hwilken JOH. THOM. BURÆUS fordom afſkrifwit x), hwars handſkreſna ſamligar ännu förwaras

ſti, Antiphona. Fol. 7. De memoria Mariæ virginis celebrata, loquitur. Fol. 8, ſequitur ut ſponſus & ſponſa invicim propinaverint. Repetebantur dein Spiritus Sancti & Jeſu Chriſti memoriæ. Fol. 9 & 10. Fol. autem 12 Regis memoria celebrabatur & Fol. 13 Memoria Sancti Martini vel Doctorum Eccleſiæ.

x) BURÆI ſå kallade Samulſyrio p. 775. Cfr. REENHJELMS Noter til OL. Trygv. Saga p. 66. Hwilken innehåller anteckningar om gamla tiders förehafwande. Der berättas at på deßa gilden blef följande wiſa ſungen når CHRISTI ſkål ſkulle dricfas:

JESUS CHRISTUS wår Herre
Och hann war födder i Bethlehem,
Och alla Guds helga Änglar
The ſungo honom lof igen.
Songen ſungo the alle Jula otto ſå:
Loſwat wari JESU Marie Son.
Hwem ſkal herbergera en wägfaren Mann?
Själfwer JESUS CHRISTUS, ſom alla wägar kan,
Solen under himmelen och Månan under ſky
Själfwer JESUS CHRISTUS ledſagar oß til hy.
Drickjom wij thet fyrſta ſinne
Wårs Drottins minne.
BUNFRIJD bjuder Lag för ſig, Lag och rett
Rätt ſom Lingsmenn the dömma

ras i Kongl. Antiquitets Archivum i Stockholm. Sådan war sammanlefnaden, half Christen och half Hednisk, öfwer hela Norden, medelst en ganska otjenlig sammanblandning; hwartill Påfwarne sjelfwe gofwo anledning i sina skrifwelser til sina utskickade i provincerna. Hos Beda Venerabilis läser man uti deß Engelska Kyrko-Historia en dylik skrifwelse til Munken Augustinus, som i det riket wistades, då frågan war, huruwida man kunde låta inreda Afguda Husen til den nyß omwända Christna Församlingens bruk, hwartill Påfwen swarade: At det icke allenast wißerligen kunde ske, men at han äfwen wid Gudstjenste inrättningen borde behålla så mycket af de Hedniska bruken, som lämpeligen kunde nyttias. Många de förträffeliga Kyrko-bygnader, som nu finnas i Rom, hafwa blifwit bygda uti den hedna tiden, samt deß Agudar tilägnade y), men sedan beredde til den Christna Församlingens bruk.

§. 8.

Man wil säga at Hedningarna kallat sina Afgudar God, och deras Präster deraf Godi; til äfwentyrs at antingen således blidka dem med et behageligit ärenamn, då de af räddhoga för deras wrede icke

Gud gifwe honom lif och lycka,
Danne swena dryckja Guds minne,
Och alle mäge glädja sig som här äre inne
Johan hafwer CHRISTI skål uppå sin hand,
Signe honom Gud Fader, Sohn och then H. And,
Gud låte honom lefwa och trifwas,
Synder och sorger fördrijfwa:
Genom then Helge And.

y) Cfr. Midleton.

icke wågat nämna dem, eller af wanlig widskepelse som widhängde de hedniska folken, at aldrig nämna det ord sullt ut, hwarwid något förebodande til ondt eller godt lådade z). Man säger åfwen at de Christna hafwa sedermera undflyt detta ord, såsom således missbrukat och oskårat, dymedelst at det under hela Hedniska tiden blifwit tillagt Afgudar; hwarföre man strax wid den sanna lärans ingång i Norden, til et skiljomärke imellan sig och Hedningarne förbytte o til u, och nämde den alsmägtige Gud i stället för God. I de Isländska Sagorna läser man än Gud än God om hwart annat, på de ställen der ämnen förefalla om Afgudatjensten; hwilket otwifwelaktigt bör tilskrifwas Munkarnas wanliga sjelfswåld och föga uppmärksamhet under skrifwandet; ty at skilnad har warit emellan God och Gud i Hedniskt och Christeligt bruk synes tydeligen af det swar, som Konung OLOF Trygvesson gaf Drottning SIGRID Storråda wid det tilfället, då förlofningen dem imellan upslogs, emedan hon icke wille låta döpa sig; "icke går jag, sade "hon, ifrån mina Fäders tro; men du må tro på "hwad God du wil.„ Då Konungen wid det ordet God blef ganska wred; slog SIGRID med handsken öfwer munnen och swarade: "Menar du gamla Kä"ring, at jag skulle taga dig, du hunheden til hustru. "Wagta dig at du icke flere gångor försmådar den "Guden jag dyrkar med det Afguda namn du kastar "på honom a). De sjelfswåldige Munkarne, som woro sig altid like, gifte, at jag så må säga, ofta tilhopa

z) JHRES Gloss. S. G. Tom. I. p. 740.
a) OL. Trygv. S. Ed. Schalh. Tom. 2. p. 160. cfr. TORF. Hist. Norv. Tom. 2. p. 399.

tilhopa ord ur Hedendomen och Chriſtendomen, ſåſom BlotBiſkop, ehuru orden icke ſtå wäl tilhopa b), ſammanſatt af Blot, Afguda offer, och Biſkop, hwarmed de förſtå den förnämſta offrens föreſtåndare, hwilken annars kallades Godi; likſom de Hedniſke Templen af dem ofta kallades Afguda Mönſter, emedan de Chriſtna Kyrkor kallades Mönſter af Latinſka ordet Monaſterium; ty Kyrkorne och Kloſtren lågo merendels bredewid hwarandra c).

§. 9.

Så fort ſom alla de Riken, hwilka lågo i granſkapet af Norden, efter handen hade emottagit Chriſtendomen, hade det mycket inflytande på Swerige, och gjorde omwändelſe werkets fortgång lättare. Såſom Ryſſland, Danemark, och många flere delar af Tyſkland. Hwad Wänderne angår, hwilka intogo och ännu bebo den ſtranden af Öſterſjön, ſom Wandalerne fordom ägde, men deſſe ſedermera inkräktade, och Meklenburgare och Pomrare nu bebo, woro de mäſt hårdnackade af alla, at dertil förmå. I wåra Nordiſka Hiſtorier nämnas de Winländſke, och deras Land Winland, til ſkilnad emellan Winland det goda, hwarmed man tror, at den Norra delen af America förſtås, hwilket ſåledes torde hafwa warit kändt i Norden, längt förr än denna fjerde werldenes-del af Colum-

b) OL. Tryggv. Saga, p. 179.

c) Om Domkyrkan i Upſala ſtår i Rim-Krönikan:
"Et förgylt Mönſter på Domkyrko Berg ſtår.
Och i ALEXANDER MAGNI Hiſtoria på rim:
"Sedan gick ALEXANDER i Mönſtret in
"Gjorde ſit offer &c.
Där talas om Jupiter Ammons Afguda hus.

Columbus igenfants. Deſſe Slaver woro icke allena til ſin börd, men åfwen i anſeende til deras ſpråk och ſeder wida ſkilgde ifrån ſina grannar, med hwilka de lågo i beſtändigt omtumlande, men i ſynnerhet det Chriſtna namnets hådſkaſte fiender; och de Chriſtnas förföljelſer i anledning deraf grymme och förfärlige; hwilket Konung SVEN Eſtridsſons berättelſe derom för Adamus Bremenſis tilräckeligen wiſar: "Sextjo Präſter, berättade han, utom alla dem, hwilka "måſte dö ſom boſkap, bleſwo ſparde til begabberi, "ibland hwilka åfwen Dom-Proſten Oddar, min "ſlägtinge war. Han måſte dö på det ſätt, at hufwud "huden korswis bleſ upſkuren, och hjernen med et "järn öpnad; hwarefter de alleſamman bleſwo ſläpade "omkring Slavernas ſtäder med bakbundna händer; "och antingen med hugg och ſlag, eller på annat ſätt "plågade til deß de ånteligen dogo. Wid hwilka til"fällen Hiſtorie-Skrifwarena berätta många ſaker "om händelſernas beſkaffenhet, hwilket man i brist af "handſkrefna bewis räknar för Fabler. Och när jag "frågade Konungen widare om deßa ſaker, ſwarade "han: min Son, fråga intet mera; ty i Danemark "och Slavonien bleſwo ſå många Martyrer, at man "med blotta namn ſkulle ſnart kunna fylla en hel "bok„ d). När CAROLUS Magnus, och Sonen LUDOVICUS, hwilken af ſin nit för Gudsfrugtan fick namn af Pius, hade omwändt den större delen af Tyſkland, bleſ dock alt bemödande fåfängt, ſom på deße folken anwändes. Hiſtorie-Skrifware ifrån det XI:te och XII:te Seculum beſkrifwa Wänderne ſåſom de grofwaſte af alla Afgudadyrkare. De ſå kallade

d) Ad. Brem. Hiſt. Eccl. L. II. p. m. 24.

kallade Obotrite-Wånderne, ſom bebodde det nu warande Meklenburgiſka Landet, ſtodo wål i förbund med CAROLUS Magnus, men wånſkapen ſträkte ſig ej til Religionen, och om de ſynes tåla Chriſtendomen, warade det likwål ej längre än han leſde. I Ottonernas tidehwarf, gjordes innom deßa Länder ſtora anſtalter för Chriſtendomen, men Wånderne ledo ej twånget, utan gjorde ſig med wåld, i ſynnerhet wid ſlutet af det X:de Seculum, ledige derifrån, och man wet, at ännu omkring år 1000:de war Chriſtendomen där wid lifsſtraff förbuden e). Men oagtadt alt detta, woro Wånderne ſtora Kjöpmän, ſom förmenes hafwa lagt grunden til Hanße-Städernes upkomſt, medelſt den gamle bekante Staden Wineras anläggande, hwilken, ſåſom belägen wid hafsbrynen, ſodermera ſtalp i hafwet, hwaraf lämningar ännu ſkola ſynas i hafsbotnen, når wådret är lungt. Auctorer ifrån det XI och XII Seculum, nämna Wineta ibland de ſtörre Städer f). Kan hända at hwad ut Ansgarii lefwerne berättas om en rik och ſtor ſtad innom Slavernes land, angår detta Wineta, ſom likwål nämnes wid år 1158, ſåſom ännu beſtåndande g). Innom ſamma Province låg Staden Julin, hwilken omtalas af Adamus Bremenſis, och hans afſkrifware Helmoldus, ſåſom ännu i deras tider floreranде, och af handel ganſka mägtig. Man tror derföre at Wineras och Julins undergång warit Wisby ſtads upkomſt

e) Cramer der Pomerſke Kirk. Hiſt. Lib. I. Cap. XIX. p. 50.

f) Ad. Brem. ed. Fabr. p. 157. och Helm. Lib. I. Cap. II. p. 21.

g) Lagerbr. Sw. Hiſt. T. II. p. 226.

upkomſt på Gottland. I Julin har ſkedt tillopp af folk ifrån många Land. Franker, Saxer, Ryſſar, eller Græker, ſom de ſiſtnämde den tiden kallades, fingo bo på en enſkilt gata, med ſtrångaſte förbehåll at ingen Chriſten Gudstjenſt innom Staden måtte öfwas, eller CHRISTUS ens ibland dem nämnas h). Så förhatligt war det Chriſtna namnet uti deras öron. Ofta lyckades det ſå illa för Frankerne, under denna deras handel i Wånden, at de umgälde winſten med lifwet i). Andre Chriſtne Folkſlag torde efter all liknelſe hafwa måſt för ſamma orſak wåga ſamma äfwentyr. Om Julin warit det ryktbara Jomsbourg, hwilket i Isländſka Hiſtorien omtalas, kan man icke med wißhet ſäga. Likaſt torde wara, och med omſtändigheter enligaſt, at deßa Städer, både til tid och ſtälle warit ſkilde. Men bägge äro märkwärdige k). Den ſednare anlades i Danſke Konungen HARALD Blåtands Regements tid af PALNATOKE, en ganſka raſk, ſtridbar och namnkunnig Krigshjelte. Inwånarena derſtädes kallades öfwer alt Jomsvikingar. De beſynnerliga lagar, hwilka han för detta Bröderſkapet lika ſom för en ſärſkild Orden inrättade, tyckes hafwa warit ſtälde i ſynnerhet emot Chriſtendomen, hwilken då i Tyſkland ſpntes fatta rötter, och i Norden började mycket omtalas. Des fordna läge är nu obekant, och man må anſe ſom

h) AD. Brem. Lib. II. C. XII. p. 19.

i) Cfr. BALUTZII Notæ ad Lib. Capitul. T. II. p. 1179. *Slavi cognomento Vinidi quorum regnum Samo tenebat, negotiatores Francos cum plurima multitudine interficiunt & exſpoliant.*

k) TORF. Hiſt. Norv. Tom. II. p. 281.

ſom nog beſynnerligit, at efter en ſå rygtbar ort, aldeles inga lämningar eller eſterrättelſer innom det Pomerſka Landet ſkola finnas, men endaſt hos de gamle Isländſke Scribenter. Deraf händer at intet annat än gißningar om Jomsbourgs belägenhet i wåra tider äro tilgängelige l). Det förſtördes an. 1042 af Konung MAGNUS i Danemark, och tyckes förbenſkul icke haſwa gådt längre i tiden tilbaka, än at man borde förmoda, en någorlunda uplyſande kännedom deraf. Hwad man finner är at Jomsvikingar ſwäſwade ſtändigt omkring Öſter- och Wäſterhafwen med plundring i alla Skärgårdar, ſamt woro obarmhertigaſt, når någon Chriſten fånge föll dem i händer. En ſådan uſling bleſ merendels ibland åtſkilliga djur ſlagtad wid deras Fäſter och offrad til Aſgudarne, ſom HELMOLDUS, ſåſom åſyna wittne betygar. Sådant beſtyrkes åfwen af åtſkillige händelſer, hwilka STURLESON anför̈er. Når någon Chriſten fånge gjorde ſig lös och tog flygten, jagade deſſe eſter honom med dertil inöfwade Sporhundar m). Hwad war då underligit, om de här i Norden bleſwo kallade Wändiſke hundar,

l) I detta ämnet kan läſas HELM. Chron. Slav. in BANGERTII Not. AD. Brem. Hiſt. Eccl. Lib. II. p. 66. SCHWARTZ Einleit. zur Geogr. deß Nord. Deutſchl. pag. 348, 378. och hans Diſp. de Jomsbourgo Greifsv. 1734. DÄHNERT Diſp. de ſitu Jumsburg Hafn. & Leipſ. 1776. Denne ſiſtnemde ſätter Jomsbourg wid Pomerſka Sjökuſten där Staden Coſlin och Gollenberg, ſamt deß Groſſedorff Jamun eller Jamen nu finnes. Conf. LANGER. S. R. D. Tom. I. p. 51. der ſaken utredes.

m) SN. STURL. T. II. p. 277. T. I. p. 653.

hundar samt anfägos med sådant föragt, at man räknade för nesligit, når någon sig med dem befryndade. Man anfäg den Swenska Prinsessan ASTRIDS börd icke för så nesslig, åfven i sjelfwa Hedningarnas ögon, emedan den war af en Frilla, som icke långt mer, at hon war af en Wändisk Moder; och Hertig BERNHARD i Saxen neckade den Wändiske Fursten MISSICO sin Syster til ägta af samma skjäl, med tillägg at man ej utan skam kunde gifwa en Saxisk Prinsessa åt en Wändisk hund, hwilken utlåtelse kort derefter kostade flera tusende Christnes lif, då Wänderne således upretades til uppror, och förstörde alt hwad där i Landet i förra tider hade blifwit inrättadt til Christendomens förkofran m). Desse Wänder, som de utom dess til börd, språk och wäsende woro skilgde ifrån de Nordiske folken, ty hade Swenskar och Danskar med dem mångahanda äfwentyr.

§. 10.

Hwad Christendomen i Danemark beträffar, måste den efter ANSGARII och RIMBERTI tider undergå mångfaldiga öden; och RIMBERTUS, Biskopen i Ripen, war med all sin omsorg icke tillräckelig at befordra de Christne undan Hedningarnes förföljelser. FROTO med flere halfChristne Små-Konungar, regerade endast innom Juthland. GORM den gamle i Danemark, af naturen böjd til grymhet, upretades snart af Hedningarne, så at de Christne därstädes under hans tid årforo snart sagt ej mindre gruffamma förföljelser, än fordom i Rom under des Tyranniske

C Kej-

m) Nachricht von der Stadt Hamburg p. 23. och MICRELIUS in Alt-Pomer. II:b. p. 113.

Kejſare. Man förböd dem i Danemark wid lifs-ſtraff at mötas. All Tolerance upphäfdes. Man utſtack ögonen, afſkar näſor, händer och förter, men når de fingo dem ihehålla, bleſwo de råbråkade. På ſådant ſätt förökades Martyrernas antal i Danemark mångfaldigt. UNNI, om hwilken ofwanföre är talt, war lyckeligare i Danemark än i Sverige. Han want Kron-Prinſen därſtädes, HARALD Blåtand på ſin ſida, ſedan han hade omwändt honom til Chriſtendomen. Därtil kom lyckeligen framgången af Kejſar HENRICI I. wapn emot Konung GORM, hwarmedelſt han twangs at emottaga fred med förbehåll af en fullkomlig Tolerance för den Chriſtna Läran; til hwars bibehållande GORMS Drottning, den dygdiga THORA, mycket bidrog. Sonen HARALD Blåtand blef en ſtor och Gudfruktande Regent, ſom ſökte ärſätta de ſkador Fadren hade förorſakat. Han ſlogs i många lyckeliga träffningar med Kejſar OTTO den Store, ſom dock änteligen ſegrade; då wid freds-ſlutet Eiderſtrömmen gjordes til gränts dem emellan, och Chriſtendomens fullkomliga fortplantande i Danemark intogs ibland Freds wilkoren; hwilket alt ſkedde under den tid, då Konung OLOF Skötkonungs Fader ERIC Segerſäll i Swerige regerade, eller wid medlet af det X:de Seculum. Häraf hände, at i detta Riket något tidigare än i Swerige allmänna Författningar bleſwo gjorde til Lärans befäſtande. Medelſt denne Kejſarens förſorg, om icke under deß Förmynderſkap, anlades Kyrkor på åtſkilliga ſtällen: Biſkops Stift inrättades år 965 uti Slesvig, Ripen och Arhus, hwilka ſtäldes under den Hamburgiſka Ärke-Biſkops Stolen;

len; som således fick i dem sine förste Lyd-Biskopar. Men om Sverige lämnar sit Nabo-Rike i denna delen något företräde af tid, kan man deremot säga, at Sweriges Inwånare utan twång af Utländskt wälde, och igenom egna åtgärder, fast något senare, want det samma. Denne HARALD war en mägtig Konung i trenne Riken, nemligen Danemark, Engeland och Norrige, men blef år 980, af sin wanartige Son, SVEN OTTO mördad. Denne beshnnerlige Mannen, hwilken aldrig af Fadren war ämnad til deß efterträdare på den Danska Thronen, hade som hedning fådt namnet SVEN wid watn ösningen, men blef då han sedermera döptes, kallad OTTO efter Kejsaren. Man känner honom äfwen under namn af Tjugskägg, emedan hans skägg war kluswit i twå delar. Efter Fadrens olyckeliga öde, besteg han dock Thronen i Danemark, anlade Christendomen, samt började dylika förföljelser, som i Far-Fadrens Konung GORMS tid där föröswades. Men efter några olyckeliga krig med Wänderne, och medelst den Swenske Konung ERIC Segerslls wapn, blef han så tucktad, at han måste uthärda en swår landsflycktighet, sedan Segerwinnaren hade bemägtigat sig hans Danska Rike och ETHELRED det Engelska. Ändteligen wärkade olyckorna på hans sinne, då han alfwarligen återtog det Christna namnet, och gifte sig med ERIC Segerslls Änka, Drottning SIGRID Stor-Råda, med hwilket gifte han återwan Danemark och Norrige, samt med Swensk tilhjelp den Engelska Thronen; altsammans wid annalkandet af det XI:te Seculum. Om den märkwärdiga SIGRID Stor-Råda skal här nedanföre något mera handlas.

§. 11.

Engeland war ej mindre inmångt án de öfrige Nordiſke Riken uti det Swenſka Kyrkowäſendet medelſt deß ſammanhang med Danemark. Uti detta Riket kändes Chriſtendomen redan den tid då Anglo-Saxerne bemägtigade ſig Landet. Men emedan hägge de Anglo-Saxiſke Herrarne HÅNGIST och HORSA med deras följe woro Hedningar, ty qwaſdes Evangelii röſt därſtädes för en lång tid, och Engeland blef på en gång både Saxiſkt och Hedniſkt, til deß Påfwen GREGORIUS uti det VI och VII Seculum, ſände Munken AUGUSTINUS at där å nyo företaga omwändelſe wärket. Däreſter förblef den Engelſka Kyrkan i tilwäxt uti de följande Secler, nemligen det IX:de och X:de. Danſkar och Norrmän, ſom henne länge ofredat, befwo ändteligen ſelfwe af denna anledning bragte til ſtadga i Chriſtendomen; då de fingo wid deßa tilfällen ſe efterdömen af ſtändaktighet, uti de många Engelſka Martyrer, hwilka under deras förföljande ſwärd måſte ſtupa; ſå wäl ſom wänja ſig wid at tåla de Chriſtnas inrätningar, ſom därſtädes funnos både många och ſtora, ſamt blefwo ſedermera efterdömen för Kyrkowäſendet öfwer hela Norden; hwareſter wi här i Swerige ännu äga många tekn. Åtſkillige Danſke och Norrmän kommo af deßa anledningar at aldeles fäſta ſig i Engeland, och lämnade afkomlingar, hwilka därſtädes gingo up til höga ämbeten äfwen innom Kyrkan, det Onos exempel wiſar, ſom född i Engeland af Danſka Föräldrar, år 994 bragte ſig fram til Erke-

Erke-Biſkop i Canterbury n). Wid ſlutet af det X de århundrade och början af det XI:te ſtyrde ADELSTEN och ETHELRED II, bägge afkomlingar af de gamla Saxiſka K. unga-Huſen, detta Landet; den ſenare förſwag både til ſinnets och annan ſtyrka, at kunna emotſtå den påträngande Nordiſka magten, men bägge ganſka begwäma redſkap til Chriſtendomens befäſtande därſtädes. ETHELRED ärfor detta när han aldeles måſte wika, ſamt gifwa rum med hela ſit huſes undergång för en ny Anglo-Saxiſk Konung, gaſölgd i det riket.

§. 12.

Norrige är med Swea Land på ſamma botn närmaſt förenadt. Det ſtyrdes wid deſſa tider ſtundom med Danemark ſammanbundit, men oftaſt af egne Konungar, och deltog merendels med de öfrige Nordens Inwånare i hwad ſom förehades, ſamt lånte namnet åt de gemenſamma härfärder, hwilka ur denna werldenes wrå wid deſſa tider wida omkring ſtröfwade. Huru wida Konung ARTUR i Engeland hade redan långt up i tiden, ehuru föregifwes, inſört Chriſtendom i Norrige, lämnas derhän o). Ibland Norriges heniburne Konungar, har HARALD Hårfager, och ſederniera OLOF Trygveſon ſamt OLOF den Helige förtjent ſtort namn. Den förre regerade omkring ANSGARII tider, eller wid ſlutet af det IX Seculum, och följde den Swenſke Konungen INGJALD Illråda efterdöme, då han år 870 förſtörde alla Små-

n) LANGEB. S. R. D. Tom. II. p. 401.
o) SCHÖNING Norriges Hiſtoria Tom. I. pag. 349. Tom. II. p. 35.

§. 11.

Engeland war ej mindre inmängt än de öfrige Nordiſke Riken uti det Swenſka Kyrkowäſendet medelſt deß ſammanhang med Danemark. Uti detta Riket kändes Chriſtendomen redan den tid då Anglo-Saxerne bemägtigade ſig Landet. Men emedan hägge de Anglo-Saxiſke Herrarne HÅNGIST och HORSA med deras följe woro Hedningar, ty qwaſdes Evangelii röſt därſtädes för en lång tid, och Engeland blef på en gång både Saxiſkt och Hedniſkt, til deß Påfwen GREGORIUS uti det VI och VII Seculum, ſände Munken AUGUSTINUS at där å nyo företaga omwändelſe wärket. Däreſter förblef den Engelſka Kyrkan i tilwäxt uti de följande Secler, nemligen det IX:de och X:de. Danſkar och Norrmän, ſom henne länge ofredat, befwo ändteligen ſjelfwe af denna anledning bragte til ſtadga i Chriſtendomen; då de fingo wid deßa tilfällen ſe efterdömen af ſtändaktighet, uti de många Engelſka Martyrer, hwilka under deras förföljande ſwärd måſte ſtupa; ſå wäl ſom wänja ſig wid at tåla de Chriſtnas inrätningar, ſom därſtädes funnos både många och ſtora, ſamt blefwo ſedermera efterdömen för Kyrkowäſendet öfwer hela Norden; hwarefter wi här i Swerige ännu äga många tekn. Åtſkillige Danſke och Norrmän kommo af deßa anledningar at aldeles fäſta ſig i Engeland, och lämnade afkomlingar, hwilka därſtädes gingo up til höga ämbeten äfwen innom Kyrkan, det Onos exempel wiſar, ſom född i Engeland af Danſka Föräldrar, år 994 bragte ſig fram til Erke-

Erke-Biſkop i Canterbury n). Wid ſlutet af det X de århundrade och början af det XI:te ſtyrde ADELSTEN och ETHELRED II, bägge afkomlingar af de gamla Saxiſka K. nunga-Huſen, detta Landet; den ſenare förſwag både til ſinnets och annan ſtyrka, at kunna emotſtå den påträngande Nordiſka magten, men bägge ganſka beqwäma redſkap til Chriſtendomens befäſtande därſtädes. ETHELRED årfor detta när han aldeles måſte wika, ſamt giſwa rum med hela ſit huſes undergång för en ny Anglo-Saxiſk Konungafölgd i det riket.

§. 12.

Norrige är med Swea Land på ſamma botn närmaſt förenadt. Det ſtyrdes wid deſſa tider ſtundom med Danemark ſammanbundit, men oftaſt af egne Konungar, och deltog merendels med de öfrige Nordens Inwånare i hwad ſom förehades, ſamt lånte namnet åt de gemenſamma härfärder, hwilka ur denna werldenes wrå wid deſſa tider wida omkring ſtröfwade. Huru wida Konung ARTUR i Engeland hade redan långt up i tiden, ehuru föregifwes, inſört Chriſtendom i Norrige, lämnas derhän o). Ibland Norriges heunburne Konungar, har HARALD Hårfager, och ſederniera OLOF Trygveſon ſamt OLOF den Helige förtjent ſtort namn. Den förre regerade omkring ANSGARII tider, eller wid ſlutet af det IX Seculum, och följde den Swenſke Konungen INGJALD Illråda eſterdöme, då han år 870 förſtörde alla Små-

n) LANGEB. S. R. D. Tom. II. p. 401.
o) SCHÖNING Norriges Hiſtoria Tom. I. pag. 349. Tom. II. p. 35.

Konungar i ſit Rike på et mer än Barbariſkt ſätt, ſamt gjorde Regementet til Monarchiſkt. Både Konung och Underſåtare woro då ännu hedningar: icke deſto mindre anmärkes om honom, nemligen HARALD Hårfager, ſåſom något beſynnerligit, at då han gjorde löfte om Små-Konungarnas underkuſwande i Norrige, ſwor han, icke ſom ſedwana war ibland Hedningarne, wid THOR eller ODEN; men "jag ſwär, ſade han, "icke wid de allmänneliga Gudar, utan wid "den Gud allena, ſom haſwer danat mig och hela "werlden p). Däraf tyckes, ſom denne Herren, ännſkönt han icke war Chriſten, likwäl af ryktet om Chriſti lära hade begynt hyſa twekan om ſin egen. Hans bekantſkap med den mycket berömde Konung ADELSTEN i Engeland, har utan twifwel därtil bidragit. Sonen HÅKAN, samtidig med ERIC Segerſäll, framlefde ſin ungdom wid det Engelſka hofwet hos Fadrens goda wän ADELSTEN, ſom dog omkring 940, där han blef döpt, hwaraf han fick och är i Hiſtorien känd under namnet HÅKAN Adelſtens Foſtre. När han med ſtor möda war kommen til beſittning af ſina Förfäders Thron i Norrige, wille han införa Chriſtendomen i ſit Rike, och inkallade til den ändan Präſter ifrån Engeland; men förſöket mißlyckades; och han måſte ſå godt ſom afſäga ſig det Chriſtna namnet för at behålla Kronan; när Menigheten twang honom at wid offergillen dricka blod och äta häſtkjött; men Regementet blef utom deß både lyckeligit och mångårigt. Yttrandet på dödsſängen war märkwärdigt, och wiſar at Chriſtne likwäl

p) TORF. Hiſt. Norv. Tom. I. L. I. Cap. II. p. 5. och BARTHOL. de Contem. Mort. Dan. p. 84.

wäl wid det tilfället warit omkring honom; hwilka, når de frågade om han wille hafwa sit Lik öfwerfört til Engeland at där efter de Christnas sätt begrafwas, swarade han: Jag här lefwat som hedning; I kunnen ock begrafwa mig som hedning, nemligen ej i Kyrkogård, eller så kallad Christen jord q). Bättre framgång fick icke eller denna saken under HARALD, så kallad Gråfäd, hwilken äfwen i Engeland hade lärdt at wörda JESUM. Men detta oagtat wisa likwäl Historierne, at i Norrige i det X:de Seculum funnos menniskior, hwilka under Hedningarnes förföljelser och föragt längtade efter ljus. Wiken, eller det nu så kallade Bohus Län, belägget emellan Norrige och Swerige, lämnar gagnelige upplysningar i deßa saker; hwarom wid sina tilfällen mera skal handlas. Jämtlänningar och Helsingar, de förre härstammingar ifrån Norrige, de senare et mägtigt enskilt Folk, woro med de Norrske länge uti enahanda belägenhet.

§. 13.

Det af sina eldsprutande berg och sjudande källor, fast långt up i det islupna Norden belägna Island, hwarifrån wåre förste Nordiske Historie-Skrifware woro komne, war redan i gamla tider bekant. Deß Inwånare woro til största delen Köpmän, och som de tidigt hade blifwit Christne, förde de det Christna namnet wida omkring werlden. De wistades som oftast i Swerige, och reste emellan Nordiske hofwen, samt nyttjades af Konungarne, än i Engeland, än i Dane-

q) Sn. Sturl.

Danemark, än i Norrige, än i Sverige, at regera dem med Skaldeqwäden, emedan de efter de tiders mycke wäro lyckelige Poëter. Af samma orsak följde de ofta med Konungarne i fält, at wara åsyna wittnen af Stridernas utgång; samt at sedan i Skaldeqwäden beskrifwa dem. Detta Landet fick sina förste Inwånare ifrån Norrige under de åren, då HARALD Hårfager sysloſatte sig dermed at utrota Små-Konungarna; hwilket då det icke kunde skje utan största wåldsamheter, ty rymde en ſter del Norrmän undan tyraniet och togo sin tillflykt til denna orten, där de inrättade et Republicanſkt regemente under egne Styresmän, Jbland andra Hiſtoriſka efterrättelser som deße oß lämnat, är äfwen en tilförlitelig Hiſtoria om Christendomens införande hos deras Förfäder r). Där läſer man at detta Landet, som ARI förmäler s), fram för det X:de Seculum warit besökt af Christne, hwilka förmodeligen welat omwända dem, faſt utan framgång. Präſter från Irland, heter det, hafwa anlänt til denna Ö, och där någon tid sig uppehållit, dem man kallade Papa. Men, emedan de ej kunde trifwas tillſammans med Hedningarne, rymde de därifrån med sina böcker och klocker. Wißare är, at Christne Norrmän, som wid förſta migrationen, ur sit Fäderneſland dit flyttade, samt i Engeland, Irland, eller och annorſtädes hade blifwit Christne, gifwit sina Landsmän den förſta kundſkap om denna läran. Sådane nämnas AURLING, JÖRUND, med deß

r) Christni Saga och Dater af Isleifi Biſcupi uplagde i Scalholt, fedrenera med Latinſk uttolkning i Kjöpenh. 1773 i 8:vo.

s) Ari Frode Schedæ Cap. II. och Företalet til Landnama Saga.

deß Anhörige Assolf, Alsligd, Kettil, af Hedningarne kallad Dåre, Jungfru Audur den Rika, en Konunga doter ifrån Irland, Thorlaif, hwilken säsom öknamn blef kallad Christen, med några flere r). Den rätta Epoquen til Isländarnes omwändelsel blifwer dock slutet af X:de Seculum, då Thorvald Thorvaldsson under sina resor i Tyskland lärde Christendom och döptes af en Saxisk Biskop wid namn Friedrich år 981; hwilken på denne Isländarens begjäran flyttade med honom til hans Fädernesland at där Predika Evangelium. Efter någon Hedningarnas motsträfwighet blef dock Evangelium därstädes predikat, och någorlunda emottagit. Men år 1000. wardt läran genom Lagmannen Thorgeirs, och Skalbernas Jessu och Hialtes föreställning med Lag befästadt. Denne förståndige Mannen lät sammankalla hela Menigheten til et allmänt Ting, och yrdade för dem widlyftigt i detta ämnet; då han brukade til skjäl, den inbördes oreda och hat, som man och man emellan deraf i Landet skulle upkomma, om två särskilte Läror där blefwo lika anfedde och ledne, hwarwid han framdrog efterdömen af Danemark och Norrige, där Christne och Hedningar icke utan gemensam olägenhet lefde tilsammans. Den Lag som då gjordes Christendomen tilhanda, är märkwärdig ej allena som den första Kyrko-Lag i Norden, men äfwen emedan den utwisar Hedendomens och Christendomens wigt emot hwarandra, hwilken den tiden, som synes, mera på Island än i Swerige, Danemark och Norrige utföll til Christendomens förmån. Denna Lag bestod af följande Articlar:

1:o Alla

r) Finni Johan. Hist. Eccl. Isl. Tom. I. p. 36.

1:o Alla Isländare skulle döpas och hålla sig til den Christna Läran.

2:o Alla Afguda hus skulle, såsom ohelige, förstöras.

3:o Den som offrade til Afgudar och dem uppenbarligen dyrkade, skulle landtförwisas, om Christne warit til hands som sådant sedt.

4:o Men om någon i hemlighet och för sig sielf det gjorde, war han fri.

5:o Angående Barns utläggning och Hästekiöts ätande skulle de gamle Lagar stå; såsom äfwen i alla andra mål, medelst hwilka Christendomen icke kullkastades u).

Så wida hade man ännu på långt när icke hunnit i det öfriga Norden; och blifwer det en heder för denna lilla Ö, at hwad wi om Christendomens första inrättningar kunnat sammanleta, merendels där måste sökas.

§. 14.

Ryßland war öfter ut i Sweriges granskap, och mycket med det samma inblandat, så wäl i det Civile, som Kyrko-wäsendet. Uti wåra äldre Historier kännes det under namn af Garda-rike, Östergård, Öst-wänden, Ulme-gård, hwars hufwudstad, Adelejaborg kallad, war belägen wid Ladoga sjön, där Niewa strömmen utfaller i Bält. Man färdades fordom igenom Ryßland til det Græckiska eller Byzantinska Keisaredömet ur Norden; hwaraf under-

stun-

u) Christni Saga p. 99. jämför Sn. Sturl. Tom I. p. 436.

ſtundom händer at Ryßland nog oförſkylt hedras med namn af Grækeland, och Ryßarne med namn af Græker, i ſynnerhet ſedan de ifrån de Byzantinſke folken, eller igenom bekantſkapen med detta Keiſerliga hofwet bragtes til kännedom af den Chriſtna läran. Det hände ſåledes med Ryßarne, hwad ſom än i dag hos många Aſiatiſka Folkſlag händer, at nemligen alla Européer få heta Franker v). De Swenſke kallades af de Holmgårdſke Wareger, hwaraf äfwen Öſterſjön hos dem kallades Wareſkoy more eller det Waregiſka hafwet, hwilket namn äfwen ſkal, ſom man tror förekomma uti Arabiſkan hos Abulfeda ſom omtalar بحر وارنك Bahhar Warnak x) och menar dermed ſtranden af ſama haf. Äldre Ryſke Hiſt. ſkrifware y) berätta, at Waregerne tagit ſkatt af deße Slaver eller Ryßar, och at deraf uppkommit ſtora krig dem emellan redan uti det VIII:de och IX:de Seculum; och är derföre ſtor ſannolikhet, at de minnen af Krigsruſtningar Öſter ut, hwilka ſå wäl anmärs ſom äfwen på en del Runſtenar omförmälas, til deßa tider böra föras. Ryſka Chrönikan bewitnar utom deß, huruledes de fordna Slaver, hwilka där bodde, ofta ſände ſina unga Prinſar och andre förnäma Ynglingar til Waregerne, at inöfwas i Krigs wetenſkapen; emedan de ſjelfwe den icke ſärdeles kände. Alt detta utmärker förbindelſer äfwen

v) Bewiſen härtil bleſwo förmånga at anföra; men kunna läſas uti Act. Lit. Svec. Upſ.

x) Reiskii not. til Conſt. Porph. Cerimon. T. II. p. 149. Bysching T. IV. p. 145, 151.

y) Chronicon Theodoſii-Kioviense uti Saml. Rußiſcher Geſchichte Tom. I. p. 4.

åfwen deßa Grannar emellan z). Så Ryßarne ſom andre ſkryta wål af en tidig Chriſtendom i ſina Länder, nemligen omkring ſamma år, då ANSGARIUS i Birka predikade; men ſådant bewiſes mindre än yrkas eller med ſkål beſåſtes; ty det ſynes at då OLOF Tryggveſſon i den föregående tiden och ſin ungdom wiſtades i Ryßland, woro de ännu Hedningar a). Säkrare är hwad ſom hände wid ſlutet af det X:de Seculum; når OLGA, ſom lefde den tiden, dårſtädes, af eget bewåg år 955 ſjelf reſte til Byzantium och tog det heliga Dopet. Omwändelſe werket i Ryßland fullbordades ſedermera igenom deß Sone-Sons WLADIMIRS förſorg, hwilken ännu war Hedning, då han frijade til den Keiſſerliga Prinſeßan ANNA, ſedan hans förra Gemål GYDA b), en Norrſk Jarla Doter af Sprakelegſka ſlägten war död. Han antog wid det tilfället den Chriſtna Läran med hela ſit hof, och förſtörde åfwen efter handen Hedendomen i ſit rike; ſå at merendels hela Ryßland wid början af det XI:te Seculum wärkeligen kände CHRISTUM; faſt med bekännelſe til den Grækiſka Kyrkan, ifrån hwilken anledningen til deß omwändelſe war kommen: et nytt ſkjäl för wåre Häfdateknare at ſluta Ryßar och Græ-

z) Cfr. BRING uti Diſp. de Oxie Härad p. 5. ſom anmärker, at namnet Waldemar til uprinnelſen Slaviſkt, af Ryſka namnet Wolodimir inkommit på detta ſätt både uti Swenſka och Danſka Konunga-Längden. Namet Iwan eller Igor och Waſilei af hwilka det förra är Göthiſkt och det ſenare Grækiſkt, äro tilkomne på ſamma ſätt. Cfr. FABRICII Lux in tenebris p. 475.

a) Cfr. ODDE Munks OLOF Trygv. Hiſt. p. 27.

b) Cfr. LAGERBRINGS S. H. T. I. p. 299.

Græker under enahærda namn c). Icke långt derefter lärde man at ſkilja emellan den Latinſka och Grækiſka Kyrkan ſom tydeligen ſynes af deras gamla Kyrko-lag, hwareſt uti Capitler om Kyrkoherdarnes ſkyldigheter, ibland andra, detta påbud finnes: "Om "Biſkopar eller Kyrkoherrar ankomma, ſom ej kunna "Latin, de ware Armenianer eller Ryßar, kan man "wäl wara tilſtådes i deras Gudstjenſt om man wil, "men at bruka deras tjenſt ware förment.

§. 15.

Imellan deßa Nordiſka Länder och det långt ifrån dem belägna Grækiſka Kejſaredömet, eller det gamla Byzantinſka hofwet ſynes uti de äldre tider närmare bekantſkap än mången ſig torde föreſtälla. Det war den ort der många Chriſtna fordom ſökte, och under hwarjehanda händelſer funno beſkydd. Den ſkildes, ſå wäl i anſeende til Tros bekännelſen ſom namnet ifrån den Romerſka, eller ſå kallade Latinſka Kyrkan, hwilken ſkilnad war lika delad med det gamla Civila Regementet, når den ſtora Romerſka Monarchien bleſ kluſwen i twå delar emellan ARCADIUS och HONORIUS. De Byzantinſke Kejſare woro tilſika med ſine underſåtare Chriſtne ſå wäl ſom de Romerſke, och wärkade mycket något hwarſtädes til det Chriſtna namnets fortplantande. At de widt omkring reſande Göthiſke Folken hos dem fordom warit wäl bekante må man icke undra, hwarom åfwen några af wåra äldre häfdeteckнare öfwerflödigt wittna; och det

ſå

c) Et uplyſande ſtälle i detta ämnet finnes i Chriſtni rätter hin gamli.

så mycket mera som Kejſarne i Byzantium nyttjade ſom oftaſt Göther ifrån de tre Nordiſke Riken, Sverige, Norrige och Dannemark aldrahälſt til lifwagt; hwaraf de i wåra Norrländſke Hiſtorier kallades Wäringar, och i anledning däraf hos Grækerne Βαραγγοι *Barangoi* d) gjordt af det Swenſka ordet Wärja eller Förſwara. Deſſe Wäringar reſte icke allenaſt ſom oftaſt emellan Grækeland och Norden, men wiſtades på det förra ſtället icke ſällan i längre tid; då de ofta hemkommo Chriſtne, ånſkönt de utfarit hedningar. Om deſſe Wäringar ſkrifwes ganſka mycket hos de ſå kallade Byzantinſke Auctorer. Deras tjenſt började ganſka tidigt hos Kejſarena uti Byzantium, och wärade länge in i Chriſtendoms tiden; ſå at man finner dem nämnas icke allenaſt i wåra gamla och nu mera tryckta ſwenſka lagar, men åfwen på wåra runſtenar här i Sverige, där det talas om ſwenſkt folk ſom ſeglade öſter ut och til Grækeland. STURLESSON berättar åfwen huruledes de wid et tilfälle gorde löfte om en kyrkas upbyggande i Conſtantinopel, ſom Konung OLOF den Helige i Norrige til åra ſkulle bära hans namn.

§. 16.

Med det XI:te Seculum öpnades wäl et förmånligt Tidehwarf för den Chriſtna Lärans fortgång i Europa, ſå wäl ſom hwad Norden angår. De före-

d) Hwad deſſe angår, kunna de ſom åſtunda mer kunſkap än wårt ämne fordrar, hänwiſas til Act. Lit. Svec. Vol. II p. 478. wid året 1728. och Diſſ. de Gente Varegorum.

föregående århundrade plåga i anseende til Omwändelse wärket med högsta skäl kallas de mörka och Barbariska; och ehuru den Christna Läran i det widsträkta Germanien, hwilka Länder man nu kåhner under namn af Tyskland, efter CAROLI Magni tider alt fort tilwäxte; aftog Folken desto mer uti Christeliga seder, i synnerhet efter det X:de Seculum. Dertil bidrog Prästernas ogudaktiga lefnad, och den uppenbara oanständighet, som i synnerhet i sjelfwa Rom utan all afsky den tiden af Päfwar och Prælater föröfwades. Biskopars och mindre Prästers flärd gick ofta så långt, at de röfwade til sig Kyrkornas Clenodier; dem de skänkte åt sina Käreston; såsom dyrbara Kalkar och annat; hwarigenom förargelsen blef så stor och allmän, at den Catholska Kyrkans förswarare befunno sig både då och ännu uti största förlägenhet, då de bjuda til at öfwerhölja den tidens lastwärda wäsende. Merendels alt hwad den förträffelige CAROLUS Magnus hade gjort för Menigheten och i synnerhet Ungdomens underwisning, hade dels redan förfallit, dels blifwit förwändt, så at man kan säga, det ljus och mörker skred lika som på en gång, då man predikade CHRISTUM under et Hedniskt upförande. Den annars så wälsinnade Kejsaren OTTO Magnus begick, ånskönt i godt upsåt och af wördnad för Himla-Läran, et stort fel, då han wid de många inrättningar, som under hans regering i deßa widsträkta Länder för Kyrko-Stärerne gjordes, tillade de Andelige större anseende och rikedom, än menniskjor plåga kunna bära, eller för ändamålet woro paßande. Man lade nemligen hela Hertigdömen och Grefskaper med alla deras Regalier under dem,

och

och ſatte dem dymedelſt uti det lyſande ſkick, at högfärden, lättjan och kättjan, öfwerflödets gemenlige följeſlagare, mera án arbetſamheten och dygden hos dem upmuntrades. Af ſådan anledning ſåg man ofta Barn ur förnäma Adeliga hus inſättas i de högre Kyrkans ämbeten, och i följe deraf Prælater mera angelägne at inmänga ſig i Civile och Politiſka förrättningar, án at upbygga Församlingen med lära och lefwerne. ANNA COMNENA uti ſin Hiſtoria om Keiſar ALEXIS, gjör i anledning af de krigen, ſom den tiden i Orienten föreföllo, en anmärkning om den Latinſka Kyrkans Präſter, hwarunder Norden äfwen begripes, ſom är wärd at anföras: "Den Latinſke "Präſten, säger-hon, står oaktadt de många ſwåra hugg "han emottagit, oförſkräkt qwar i ſin blod. Ty den "Präſterliga ſagtmodigheten ſom hos oß, nemligen i "den Grækiſka Kyrkan, är öflig, brukas icke i den "Latinſka. Wi, öfwertygade af Evangelio, hafwa "alt hwad de Canoniſka Lagar påbudit, til orygge"lig efterlefnad: draga icke ſwärd; ropa och bullra "icke; kom ej wid; ty du är Präſt. Men ſå ſnart "någon Barbar af den Latinſka Församlingen iklädt "ſig Präſterlig drägt, deltager han af det helgade brö"det och winet med ſkiölden i den ena och ſpjutet i "den andra handen ſamt wiſar derunder et wildt och "blodigt anſikte." Anſkönt denna beſkrifning icke juſt wid Chriſtendomens början paſſade på Sverige, träffade den dock aldeles ſedermera, ſå der ſom annorſtädes, in uti de meningheter, hwilka under den Romerſka eller Latinſka Kyrkan woro lydande. Sådant war Kyrkans tilſtånd, i allmänhet at tala, uti det X:de Seculum; men förargelſen, ſom deraf upkom,

ſyntes blott på de orter, där Chriſtendom redan war antagen, och i mån däreſter i Norden, där Hedendomen ännu til en god del gälde, och ſåledes en Chriſten Sedo Lära war merändels okänd; men i deß ſtälle andre Hedniſke dygder öfwades; ſåſom gäſtfrihet, mannamod, med flere dylika; då alla Chriſteliga dygder af Hedningarne under namn af weklighet föraktades.

§. 17.

OLOF Skött-Konung lefde då det XI:te Seculum började, men föddes under ſlutet af det föregående. Hans Fader war ERIC kallad Segerſäll, af deß lyckeliga wapn, och af ſin långa ålder Åraſäll. Modren, den i gamla tiden mycket berykte Drottning SIGRID Stor-Råda. Et Fruntimmer af medelmåttig börd, en Bondes dotter ifrån Wäſter-Göthland, wid namn SKOGLAR TOSTE, men en Bonde efter den bemärkelſe, ſom Bonde namnet den tiden ägde, och de buro, hwilka icke woro Tignarmän, ſåſom Jarlar och Herſar. Hon war wäl ſåledes icke utſprungen ifrån någon af de högſta ſlägter i riket, men likwäl kommen af den rikaſte Man där i landet, om icke i hela Swerige; och ſåledes mycket förnäm efter den tänckemåtta menniſkiot merendels hyſa; utom det at Fadren kändes allmänt för en ſtridbar man, ſamt andra berömliga egenſkaper. När ſkjönhet och förſtånd komma dertil, må man icke undra om detta Fruntimret kunde intaga en Konungs ſinne och förtjena des hand. Begge då ännu Hedningar, ehuru de likwäl finnas, ſom wilja räkna hans Fader ERIC Segerſäll ibland de förſta Chriſtna

Konungar i Swerige; hwilket är så mycket mindre med sanning öfwerensstämmande, som han några få år före sin död upoffrade sig åt ODEN, om han kunde winna seger öfwer Konung SVEN OTTO i Danemark, i det slaget som gick för sig wid Fyriswall i negden af Upsala. Det är således fåfängt, när man af et dop det han aldrig fick, wil kalla honom STENKIL, som hade han wid det tilfället med dopwatnet blifwit beständ. Således blef äfwen Sonen OLOF, såsom född af Hedniske Föräldrar, i samma Afguda-Lära upfödd. I anledning hwaraf han fick bära det skamliga namnet Hästätare, då han wid Svoldur skulle börja striden med den Norrske Hjelten OLOF Trygvesson. Han war et Barn då han kom til regementet i Swerige, och kallades deraf Skót-Konung; men måste år 1000 hafwa upnådt manlig ålder, om han annars wid Seculi begynnelse skulle kunna äga giftwurna döttrar, som anteckningarne tyckas wisa. Modren SIGRID Stor-Råda, gifte sig efter sin förra Mans död med Konungen i Danemark SVEN OTTO, som således blef OLOF Skót-Konungs Styf-Fader. Hans samtidingar woro jemte denne omnämde Danske Konungen, Konungarne i Norrige OLOF Trygvesson, samt efter honom OLOF den Helige. Bägge högst märkelige, hwilkas namn uti den tidens Historier oftast förekomma, emedan deras bedrifter woro många och besynnerliga; så för Norrige som Swerige. Den förre, nemligen OLOF Trygvesson, kastades omkring werlden under ganska många äfwentyr, förr än han kunde råka sine Förfäders Tron i Norrige. Hans Fader war TRYGVE af gamla Norrska Konungaslägten

ſlägten, ſamt en af HARALD Hårfagers många Söner, ſom wid Norriges delning ibland dem alla åfwen fick et litet ſtycke. Hans Moder war ASTRID, hwilken efter Mannens död e), länge lefde enſam, ſedan Mannen war med liſt och oförſedt dräpen på Drottning GUNILDS befallning wid Sotanäs. Hon befant ſig efter honom i et wälſignadt tilſtånd, men måſte det oagtadt, ſtrax gifwa ſig på flygten under den gruſweliga wåldſamhet, ſom Änke-Drottning GUNNILD utöfwade uppå de rättmätige arfwingarne til Riket, ibland hwilka Konung TRYGVE och hans Söner åfwen funnos; ſamt måſte af ſådan orſak emottaga ſamma öde ſom de öfrige. Under det Modren wiſtades på ſin flygt, födde hon Sonen OLOF, ſom kännes under namn af Trygveſſon. Hon tog då wägen til Swerige, där hon i Konung ERIC Segerſälls håf fick beſkydd och någon tid ſig uppehöll. Men när hon med ſin lilla Son ſkulle gå til Holmgård, där WOLODOMIR regerade och hennas Slägt wiſtades, antaſtades ſkjeppet af Sjöröfware, ſom förde dem begge fångna til Ehtland, och ſålde dem därſtädes til ſlafwar, hwarigenom de kommo at åtſkiljas. Modren kjöptes wid det tilfället lyckligtwis af en Norrſk Handlande, ſom tog henna til Huſtru, men Sonen af en annan Eſtländſk Man. Ödet förde honom ſedermera in uti WOLODOMIRS hof til ſin ſlägt, ſom då ännu war hedniſk, där han anſtändigt, men på Hedniſkt wis upföddes; ſamt nyttjades med tiden och efter handen i de många krig, hwilka denne Regenten förde med ſina grannar Grækerne; hwaraf han ofta den tiden blef kallad OLOF Græſke, et

e) År 967.

namn hwarunder Ryßarne ofta begrepos. Om denne Prinſen ſäga Sagorna, det han war en den fagraſte Man på ſin tid, och i alla Ridderliga idrotter framför andra mycket wig och öfwad f), ſå at om honom gick et widſträkt rykte. Han beſökte det Byzantinſka håfwet där han lärde känna Chriſtendomen; tog ſedan tjenſt i Wänden hos Konung BURISLAF; halp Kejſar OTTO Magnus emot de Danſke; ſtröfwade på Engeland, Irland och Frankrike; under hwilken tid han mer och mer fattade behag til den Chriſtna Läran; i den han där efter lät underwiſa ſig af en Eremit på Skillinge öarne, och ändteligen år 992. antog det heliga dopet, ſedan han förut och ſtrax efter födelſen war, efter gamla tidens ſätt at tala, bleſwen wattuöſt. Denne Prinſen, Sone-Sons Son af Konung HARALD Hårfager, bleſ ſåledes år 995. tilreds, at twinga det Norriſka Rikets ſtyrelſe ur Inkräktarens Gref HÅKANS hand: ſatte ſig med mycken mandom i ſine Förfäders Thron, och bleſ en ſå ſtor Regent, at den tidens Hiſtorie-Skrifware knapt hafwa tiltrodt ſig kunna förete någon berömmeligare. Därföre winlade ſig åfwen många Isländſke Män, den tidens Hiſtorie-Skrifware, i högſta måttan om at bewara och utwidga deß minne. Utom SN. STURLESSON uti deß Konunga-Sagor, har en Munk wid namn ODDE enſkilt ſkrifwit hans Hiſtoria, med flera. En tid halp han Regenterna i Wänden emot deras Fiender, och war åfwen Kejſer OTTO til biträde under deß krig med Danemark; men år 996. gick han ändteligen til ſit arfrike Norrige,

f) OL. Tr. Saga Ed. Scalh. T. II. p. 64. och SN. STURL. T. I. p. 218.

rige at återtaga sina Förfäders Thron. Han hamnade wid en ort hwilken den tiden kallades Wiken, och är den samme som nu utgjör Bohus Län Dit kallade han sina anhörige och wänner från Norrige; och blef af dem gemensamt för Konung antagen, samt utdref efter händen dem som hade tilwållat sig myndigheten af regementet därstädes. Han winlade sig i högsta måtta at i detta Landet gjöra den Christna Läran kunnig; ånskönt det sätt at omwända Hedningar, hwilket han nyttjade, icke kan räknas för det bästa, emedan det altid war beledsagat med twång och hårdheter, hwaraf hans Historia är upfyld. I synnerhet lät han upsöka alla, som befattade sig med Swartkonst, eller så kallad Trulldom, hwilka fingo årfara hans nit, samt därföre böta med lifwet. Dock blef icke destomindre Christendomen hägnad och befrämjad, så wäl där som uti det nästgränsande Wäster-Göthland. I Wänden hade han redan trädt i gifte med Prinseßan GEIRA, Konung BURISLAIS Dotter, som på den orten förde styrelsen, där han först landade g), men som hon någon tid däreftер med döden afgick, gifte han sig sedermera med GYDA, en Irländsk Konunga-Dotter, då Änka efter en Engelsk Jarl. Men in i tiden och som Konung i Norrige wände han sina tankar til Swenska Änke-Drottningen SIGRID Stor-Råda, hwilken efter förra Mannens ERIC Segersälls död, uppehöll sig på sina stora gods i Wäster-Göthland, ifrån den tid Konung ERIC Segersäll hade skilgt sig wid och öfwergifwit henna, när han icke längre kunde fördraga denna Qwinnans högfärdiga sinne och sjelfmyndiga wäsende i regerings ärenderne, med hwilka

g) År 986.

hon ſom oftaſt wille gärna ſig befatta. Denna Prinſeſſa, af ſina rikedomar ſtolt och af naturen enwis, trodde, hwilket merendels händer ſådane, det alt borde wika för hennas wilje, kunde icke låta öfwertala ſig at öfwergifwa den hedendom, i hwilken hon war bleſwen född och upfödd; ehuru mycket detta tilbudna ägtenſkapet henna anſtod, ſåſom det enda wärdiga. När derföre OLOF Trygveſſon under frieriet henna föreſtälde at hon borde antaga den Chriſtna läran, ſamt låta döpa ſig, ſwarade hon, at hon icke wille öfwergifwa den tro, hwilken alla hennas Förfäder haft, och i hwilken hon ſjelf warit född och upfödd; då han i haſtighet kallade henna hundheden, och ſlog med handſken Drottningen derwid om munnen. Hon lotade honom då, at han ſin gierning ſkulle omgälla med Krona och lif; och hon höll ord h).

§. 18.

Ännu woro Hedningarne i Swerige, i anſeende til antalet rådande. Icke eller har man ſig ſärdeles bekant, hwad Konungen i Swerige före det näſt förutnämde Seculi ſlut ſig företog; ehuru tilſtåndet i hans granrike Norrige kunde gifwa honom nog at tänckа, hwilket alt ſedan Konung HARALD Hårfagers tid war ſtyckadt i lika många delar med antalet af hans Söner, ſom derſtädes icke annat kunde än wäcka mycken oro innom riket, ſamt mycket bekymmer hos deß Grannar: enär det tyranni kom dertil, ſom ERIC Blodyxes Änka, GUNNILD, Konunga-Moder kallad, utöfwade på hela HARALD Hårfagers ſlägt, i mening at då hans Barn blifwit utrotade, Thronföljden ſämedelſt

h) Conf. OL. Tryggv. Saga ed. Scaholt. P. II. p. 160.

delſt ſkulle bliſwa hennas afkomma enſamt förbehållen. Detta alt förehades wid den tiden, då nyß omtalade Prinſen OLOF Trygveſſon anlände til Norrige, at rycka Regementet ur deras obehörige händer, ſom det ſamma hade ſig tilſkantſat; under hwilken tid Konung OLOF i Swerige tyckes haſwa haft något i ſinne hwad omwändelſe wärket kunde beträffa. Sådant tyckes haſwa gifwit AD. Br. anledning at nämna om et förbund ſom i det ämnet wid den tiden, och ſåledes redan wid ſlutet af Seculum, ſkal haſwa bliſwit ſluttadt emellan honom och Konung OTTO i Danemark *); hwilket kan wara mycket möjeligt, ty Konung SVEN, ſom förut affallit ifrån Chriſtendomen til hwilken han war döpt, hade wid denna tiden eſter många utſtåndna widrigheter, ändteligen med alſwar återtagit den ſamma. Men dethändekrig kom imellan på Norriges då warande Konung, hwarom nu ſtraxt warder berättadt. Hans Moder och ERIC Segerſälls Änka, leſde enſam på ſina ſtora gods i Wäſtergöthland, förſkuten af ſin Man, til deß OLOF Trygveſſon hant bliſwa Konung i Norrige, ſamt färdig at ibland andra inſtälla ſig hos henna.

§. 19.

Denna högſinnade Qwinna, hwars enda tancke ämne war den ſkymf hon hade lidit af OLOF Trygveſſon, då han til henna friade, tyckes endaſt i afſigt

*) AD. Brem. Hiſt. Eccl. cap. 28. p. ſm. 23. *Fecerunt pactum*, nemligen SVEN och OLOF, *ad invicem firmiſſimum, ut Chriſtianitatem in regno ſuo plantatam retinerent & in exteras nationes effunderent.*

ſigt at deſto ſäkrare upnå ſit ändamål, hafwa gift ſig med Danemarks Konung SVEN, ſomt giftwit honom företräde framför alla andra friare. Därföre och ſå ſnart SVEN hade bliſwit Konung i Danemark, ſamt den Swenſke Konungens Styf-Fader, medelſt gifter med deſs Moder, började emellan henna och honom underhandlingarne derom, då den nyßbleſne Konungen i Norrige OLOF Trygveſſon, hennas owän, minſt däruppå tänkte. Anläggningen war ſlug, och wärktygen ſom därwid brukades til deſs utförande ganſka beqwämlige. Konungarne i Swerige och Danemark, hwilka woro fulla af afwund, och därjämte ganſka hugade at ſå dela Norrſka riket imellan ſig; önſkade ingen ting högre än OLOF Trygveſſons fall; hwarföre åfwen SIGRID oafläteligen underhöll dem uti et ſådant hopp. Täta beſkickningar gingo emellan deſſa häfwen och Norriges Konung OLOF Trygveſſon, hwilka icke talade om annat än frid och wänſkap. Men emedan Norriges Regent hade fatt ſig i den författning, at han icke ſå lätt och icke med et uppenbart angrep kunde öfwerwinnas, ty måſte ſaken med liſt utföras; hwaraf SIGRIDS hierna hyſte et godt förråd. Den innerliga hog af hwilken Norriges Konung brann för omwändelſe wärket i alla tre de Nordiſke Riken, war dem ej obekant, och måſte ibland andra medel til ändamålets winnande, nyttjas i). Det rätta wärktyget härtil, fann hon

i) HÅKAN Hlade Jarls Söner, SVEN och ERIC, hade tagit ſin tillflygt til Swerige efter Fadrens olyckeliga död, på wiſt ſätt prætendenter til det Norrſka Regementet, ſamt ſkiedes fulle af bitterhet emot Norriges Konung, hwilken legat dem i wägen.

hon uti SIGVALD Jarl, som den tiden war Styresman i Jomsbourg, hwilken kändes öfwer alt för den beqwämligaste, då något bedrägeri war för händer. Han efterſkickades, och han fans willig at emottaga förtroendet. Konungen i Danemark lofwade, at icke allenaſt förlåta alt hwad af honom tilförene kunde wara felat, men han ſkulle åfwen återfå all den egendom han i Skåne och Danemark hade bortmiſt, om han wille hålla hemligheten hos ſig, och låta bruka ſig til hämndens utförande. SIGVALD emottog anbudet, och reſte til Norrige, ſamt brukade ſå ſina hala läppar, at Trygveſſon föll i ſweket. Emedan man wiſte at omwändelſe wärket i Norden låg Norriges Konung mycket om hjertat, ty måſte Religionen wid detta tilfälle åfwen tjena falſkheten til täckemantel. Man förebar nemligen, at Konung OLOF i Swerige på lika ſätt ſom SVEN i Danemark och den förre i Norrige, wille med fullt alfwar införa den Chriſtna Läran därſtädes k), och at i ſådan affigt alla Tre Konungarne, nemligen i Swerige, Danemark och Norrige borde til rådplägning om et ſå ſtort wärk mötas på Bränö under Wenden, där de hade ſig bekant, at Norriges Konung nödwändigt ſkulle med ſin Flotta ſegla förbi; ſedan han hade på faſta landet ſit ärende uträttadt, hwilket han åfwen lofwade. Under det ſamma ruſtade ſig Konungarne i Swerige och Danemark det mäſta de hunno, at med förenade Flottor hinna det utſatta ſtället, innan OLOF Trygveſſon kunde blifwa färdig til återre-

ſan

k) Cfr. Ad. Brem. Hiſt. Eccl. p. m. 23. Cap. 28. ſamt ODDE Munk i denna Konungens Hiſtoria p. 200.

ſon ur Wenden. De ſtucko ſig bakom ôarna, hwilke lâgo under Wenden, det nu warande Pomerſka landet, wid et ſtâlle, hwilket i Sagorna kallas Svoldur *), hwarifrân de wid återfarten wille oförſett öfwerfalla honom. Man kom öfwerens, at Sweriges Konung ſkulle börja ſtriden, ſamt ſedermera hela den förenade Magten i haſt falla honom öfwer. Efter någon wântan anlände Norriges Konung, icke förmodandes något ondt, eller fientligit, at komma til den rådplâgningen, om hwilken war öfwerenskommit. Då han ſâg anſtalterna, fick han finna annat; likwâl höll han

*) Hwarmed utan twifwel bör förſtâs någon af de ſâ kallade Greipswaldiſchen Öyen, ſom Geographerne tala, hwilka âro belâgne i hafsbugten wid Greipswald; ſâ at Staden Greipswald af Svoldur âfwen torde hafwa fådt ſit namn. Utan twifwel âr detta ſamma ort, ſom i Hervarar Saga omtalas Cap. XVI. dâr Konung HEIDRICS ſwârd Tirfing blef igenfunnit, ſom war bortſtulit, och hwilken ort dâr kallas Grîps â. Så menar âfwen VERELIUS uti ſina anmärkningar til nämde Saga; ſom âfwen SCHWARTZ uti Geograph. des Norder Deutſch. men hwar PERINGSKJÖLD i förtalet til Sagobrottet tagit, at en Konung GRIPER har bodt wid âen Svoldur, wet jag icke. Hos en annan Auctor heter det: *Geſtum eſt hoc bellum, non ut vult* AD. Brem. *in freto Oreſundico, ſed ad inſulam Svoldurem, forte prope Gripswaldiam, ut Arngrimus interpretatur.* Så har âfwen LANGEB. tyckt i Script. R. Dan. T. 1. p. 159. THEOD. MONACHUS p. 24. ſâger *Svoln prope Slaviam.* Mât. STURLESSON talar derom, berâttar han, at SIGVALD ſade til Konungen, fölg efter mig, ty jag kânner bâttre til djupet uti Öye Sunden T. 1. p. 357. Dâr kallas denna Ö Svöld, och uti OL. Trygv. S. Ed. Skalh. T. 2. p. 277. Svoldur.

han sig wuxen deßa oförmodade Fiender, och skal hafwa sagt i det han blef warse de Swenske, hwilka började anfallet, mycket wäl bewäpnade: "Lättare lå-"rer det falla de Swenske och behageligare, at slekta "sina Offer-käppar innan, än gå på Ormen långa "emot wåra wapn; och wåntar jag mig at ingen af "oß frugtar för häfstätare." Hwaraf synes at Konung och Underfåtare i Swerige ännu räknades ibland Hedningar, til än mera tekn hwaraf den Swenska flottan bar THORS bild på framstammen. Sjöslaget började strax OLOF Trygvesson ankom, och är detta det uti wida Norden uti gamla tider så mycket ryktbara slaget wid Svoldur, hwarom Isländske Historie-Skrifware mycket förmåla. Den Norrske Hjelten skal wid det tilfället länge förswarat sig ganska tappert, men måste på sidstone ärfara lyckans bedrägerie, samt se sig af myckenheten öfwerwäldigas. Strax och för än den segrande Fienden hant bemägtiga sig hans Person, och på det han måtte undfly den förfmädelse, at falla uti Drottning SIGRIDS händer, kastade sig den hjelplöse OLOF Trygvesson öfwer bord i hafwet, och är efter den tiden aldrig mer på jorden funnen, ehuru många rykten sedermera om honom annorlunda förmälde. Detta så kallade Svoldurska slaget kallas af wåra Isländare det största i Norden; hwarföre ryktet deraf gick wida omkring Landen och minnet förblef i många mans åldrar. Därtil bidrog mycket det stora anseende, som den plötsligen fallne Hjelten öfwer alt ägde 1), hwarföre man länge ansåg hans fall wid Svoldur såsom en epok eller tidepunct, ifrån hwilken man säkrast åren räknade; så mycket

1) TORPH. Hist. Norv. T. II. p. 456. där han, bo skrifwes.

mycket wigare och bättre, som det samma inföll wid Seculi begynnelse. Hans Rike delades ofördrägeligen emellan de Segrande, samt styrdes sedermera igenom tilsatte Ståthållare från båda sidor til Christendomens stora skada. Sweriges Konung fick wid detta tilfälle syra Härader i Tronheim på sin lott: Norra och Södra Möre, Romsdahlen och östra Roma Rike emellan Gjötha älf och Svinesund, så wäl som förmodeligen Island: det öfriga behöll Konungen i Danemark; hwaraf han likwäl afstod Roma Rike jemte Hedemarken til ERIC HÅKANSSON som förläning, hwars tapperhet i striden äfwen borde belönas med öfwerbefälet öfwer hela Norrige; där Brodren SVEN HÅKANSSON emottog Ståthållerskapet äfwen i de Swenska andelarne. Bägge Bröderna styrde Landet med enighet och förstånd, så länge det blef under deras befäl och förtjente Menigheteus förtroende. De hade bägge antagit Christendom och fullbordat sina löften, men om deß förkofran och tilwäxt bekymrade de sig intet; hwarmedelst de hade tilwunnit sig mångas beröm, ty de låto, som STURLESSON säger, hwar man tro hwad han wille. Men som Norrige war rikt på Prætendenter, eller Prinsar af det gamla Kongeliga blodet, ty warade det icke länge, förr än en annan dylik wisade sig, hwarom här nedanföre skal handlas. Med denna stora omwäxling började det XI Seculum,] och med [det samma en något redigare Historia, alt så fort som med Christendoms ljuset tänkemåttan alt mer och mer förädlades, och den Hedniska grofheten måste lämna rum åt et blidare tänkesätt. Men det är nog besynnerligit, at ehuru OLOF Skött-Konung kallas den

förste

förſte Chriſtne Konung i Swerige, faſt han ännu wid tidehwarfwets början war Hedning eller rättare ſagt odöpt, man ändå med ſtörſta möda ſkal leta ſig fram at ſammanplocka Hiſtoriſka lämningar ifrån hans tid.

§. 20.

OLOF Skötkonung mera högmodig än förſtändig eller betänkſam, ſatte ſin höghet mera i ſkryt än wärkelig ära. Han höll derföre et yppigare håf än någon af hans Föregångare; och hörde gerna ſit beröm utbläſas af Islandſka Skalder, hwilka i hans håf gerna wiſtades, men tålde ſällan ſanning, et fel ſom gerna faller på ſmåtänkande ſjälar. Han war där omgifwen af en talrik hop Anhörighet, utom många Främmande. Hans födelſe år är obekant; men om det är ſant, at han ſtrax efter ſlaget wid Svoldur hade en wuxen Dotter HOLMFRID, hwilken före träffningen därſtädes blef förlofwad med SVEN Jarl, måſte han utan twifwel ſjelf wid ſamma tid warit en wuxen Man; dock torde förmodeligen, och oagtad STURLESSONS betyg, det äfwen TORFEUS menar m), denna Prinſeßa böra kallas hans Syſter, och ſåledes SVEN Jarl hans Swåger. För öfrigt war OLOF Skötkonung ſjelf gift med ESTRID, förnäm til börd, af hwilken föddes honom Sonen ANNUND och Dotren INGÄRD; hwartill kommo Sonen ÖNUND och Dotren ASTRID, födde af en Wendiſk, dock förnäm Jarls Doter och hans Fånge, wid namn ÄDLA, hwilken med hans rätta ägta

Drott-

m) WILDE til PUFF. Hiſt. T. II. p. 385.

Drottning af An. Brem. förblandas n), och emedan hans Drottning icke älſkade deßa oägta Barnen, ty lät han Sonen föras til Wenden, at hos Morfadren upfoſtras, men Dotren anförtrodde hän en förnäm Man och ſin wän i Wäſtergöthland, doch blef hon tagen til hofwet ſå ſnart hon war kommen något til ålders.

§. 21.

At Chriſtendoms wärket i Swerige med mera alfwar än förr af OLOF Skött-Konung befordrades det wet man med ſäkerhet, och i ſynnerhet ſedan de Norrſke Konungarnes hjelp icke dertil fordrades. Man har i detta ämnet twenne olika berättelſer at tilgå: ty annat berätta de ſå kallade Legenderna om den ſaken, och annat Munken GUNLAUGS Saga, hwilken ifrån forntiden lyckeligen til oß kommit, ſamt mycket trowärdigare ſaker och i redigare ordning innehåller, än de förre ſkrifware, ſom tyckas mera hafwa drömt än wetat. Af de Legender ſom höra til OLOF Skött-Konungs regering hafwa trenne från medeltiden til oß kommit, twå Latinſka och en Swenſk, hwilka handla om Religions wärket och den helige SIGERID. De förre äro i tryck utgifne af den mångkunnige och allmänt högaktade S. Ärke-Biſkopen ERIC BENZELIUS o). Den ſednare finnes på Swenſka uti en gammal Perme-Bok i det Academiſka Bibliothequet i Lund, och är där i tryck förſta gången utgifwen

n) AN. Brem. Lib. II. Cap. 28. Drottning ESTRIDS namn har likwäl ADAMUS upgifwit, ty hos STYRLESSON finnes det icke.

o) Se deß Mon. v. E. S. p. 1 och 21.

ifwen af min Son MAGNUS A. VON CELSE uti en Academisk afhandling p), och är ej annat än en öfwersättning af de förre. BENZELIUS tror at hufwudskriften af den Latinska Legendan blifwit sammanskrifwen i det XIII Seculum af Biskopen i Wårend JOANNES ERNGISLESSON q), och således icke särdeles ängt efter den tid då SIGFRID sjelf lefde; hwarföre mån nå högeligen undra hyru Munkarne så kunnat, aningen mißminnat sig, eller at från sig gifwa så tyeliga osanningar, endast för at smycka sina skrifter, ch at gifwa sit förmenta Helgon desto större anseende; men sådant war icke owant ibland det folket. Wi wilja gifwa Läsarena bägge berättelserna wid hanen sådane som de på hwardera stället i orden ligga, å det at hwar och en sjelf må kunna döma, hwilkenera af dem stödjer sig på bättre grunder och kan ara trowärdigare. Wåra egna enfaldige, okunnige ch lättrogne Munkar skrifwa, det OLOF Skött-Konung, högst begärlig at blifwa Christen, skal hafwa sändt bud til sin mycket goda wän, en Konung wid amn MITHELRED i Engeland, med begäran, et måtte någon skickelig Präst därifrån sändas honom i handa, at underwisa, så honom som hans undersåre i den Christna Läran; då denne Konungen, som fwer en sådan beskickning blifwit ganska glad, skal ar hafwa sammankallat sit Prästerskap til et stort röte, där denna wigtiga saken blef företagen, och ägan gjord, om någon funnes, som wille påtaga sig en

p) De Natalibus SIGFRIDI Svionum Apostoli diu frustra quæsitis. Lundæ a. 1789. 4:to.

q) Conf. BENZ. Mon. T. S. in Proleg. p. 1. och Not. ad Vast. p. 77.

en ſådan reſa. Man öfwerlade tre dagar. Men då de Nordiſka Folkens Barbariſka förhållande och groſwa leſnadsſätt afſkräkte dem, at ingen i hela mängden fans, ſom ſig til denna förrättning wille anmäla, upſtod Ärke-Biſkop SIGFRID i York, en man, ſom det heter, af Kunglig ſlägt, ſtor lärdom och myndighet, och tog til orda: "Helige Fäder, här han ſagt, ſom "här efter Guds behag och Konungens befallning äro "ſammankomne, hörer mig: hwarföre ſkole wi icke i "wåra beſlut inſtämma med Guds och wår Konungs "wilja? När wi ljuſligen finna Guds behag wara, at "detta Folket ſkal föras ur ſina willfarelſer på ſan"ningenes wäg til ſina Själars wälfärd. Ty om "wi för Guds namns åra arbeta af all wår förmå"ga til wår jordiſka Konungs åra, böra wi ju ſå "mycket mera lyda den Gudomneliga wiljan, ifrån "hwilken wi endaſt hafwa at wänta lönen för wår "möda, då wi ſträfwa icke til ärhållande af hwad "jordiſkt och förgängeligt är; men för at winna Gudi "Själar. Wi måge fördenſkul ſkatta oß lyckelige, "om oß händer at dö, eller at lida förföljelſer för "Guds ſkul; ty ſalige äro de ſom lida förföljelſe för "rättwiſan; och ſalige de ſom för Guds ſkull dö. "Låtom derföre wäcka eder, at finna nåd i Gudi, och "at antaga denna reſan med et undergifwit ſinne, "på det I efter detta lifwets beſwärligheter, måtte "winna en ewig belöning." Det öfriga Präſterſkapet, heter det, tog Ärke-Biſkopen ſom ſå wäl hade talat, på orden, och uptrog honom förrättningen, då han emottog anbudet: öfwergaf Ärke Biſkops dömet, Fädernesland och Föräldrar ſamt reſte ſjöledes igenom Danemark med tre ſina Slägtingar UNAMAN, SUNA-

MAN

IN och WINOMAN, til Wärnds Härad i Småland Swerige och Östrabo, där han predikade med så- nt eftertryck, som Legendan förmäler, at et stort rop rom straxt utgick, då tusendetals menniskjor lupo til nom, som blifwit döpte strax under et berg wid Östra- . Han har äfwen deß förinnan, när han en gång ilade i sit tält eller tjäll, haft uppenbarelse om en rka eller Kloster, som der skulle byggas. Ryktet alt detta kom snart för OLOF Sköt Konungs ö- i, säger Legendan, hwilken wid den tiden uppe- ll sig i Wästergöthland; då bud skal hafwa gådt Småland, at Prælaten skulle förfoga sig dit. SIG- ID har då före afresan anstaltat om den nya Christna rsamlingen i Wärend på det bästa sätt; och rdt, som det heter, sine medbragte tre Slägtingar, i ene til Präst, den andre til Diaconus, och den dje til Subdiaconus m. m. Sedan skal han hafwa it til Wästergjöthland där Konungen, hela Hof- t och Krigsmagten wistades, då det, enligt Legen- ns innehåll, gick ganska fort, at Konungen med deß hörighet och hela Knektehopen blefwo gemensamt ote uti St. BRITAS källa wid Husaby, ej långt än Staden Skara, och wid roten af den wackra nakulle.

§. 22.

Således som uti föregående paragraphe är an- t berätta, efter Legendernas föranledande wäre re Historie-Skrifware, samt i likhet med dem inga af de nyare. Hwad deraf som sanning kan tagas, är ej stort mera, än Prælatens namn, nem- en at han hetat SIGFRID; men uti omständighe-

en ſådan reſa. Man öfwerlade tre dagar. Men då de Nordiſka Folkens Barbariſka förhållande och groſwa leſnadsſätt afſkräkte dem, at ingen i hela mängden fans, ſom ſig til denna förrättning wille anmäla, upſtod Ärke-Biſkop SIGFRID i York, en man, ſom det heter, af Kunglig ſlägt, ſtor lärdom och myndighet, och tog til orda: "Helige Fäder, har han ſagt, ſom "här efter Guds behag och Konungens befallning äro "ſammankomne, hörer mig: hwarföre ſkole wi icke i "wåra beſlut inſtämma med Guds och wår Konungs "wilja? När wi ljuſligen finna Guds behag wara, at "detta Folket ſkal föras ur ſina willfarelſer på ſan"ningenes wäg til ſina Själars wälfärd. Ty om "wi för Guds namns ära arbeta af all wår förmå"ga til wår jordiſka Konungs ära, böra wi ju ſå "mycket mera lyda den Gudomneliga wiljan, ifrån "hwilken wi endaſt hafwa at wänta lönen för wår "möda, då wi ſträfwa icke til ärhållande af hwad "jordiſkt och förgängeligt är; men för at winna Gudi "Själar. Wi måge fördenſkul ſkatta oß lyckelige, "om oß händer at dö, eller at lida förföljelſer för "Guds ſkul; ty ſalige äro de ſom lida förföljelſe för "rättwiſan; och ſalige de ſom för Guds ſkull dö. "Låtom derföre wäcka eder, at finna nåd i Gudi, och "at antaga denna reſan med et undergifwit ſinne, "på det I efter detta liſwets beſwärligheter, måtte "winna en ewig belöning." Det öfriga Präſterſkapet, heter det, tog Ärke-Biſkopen ſom ſå wäl hade talat, på orden, och uprog honom förrättningen, då han emottog anbudet: öfwergaf Ärke-Biſkops ämbet, Fädernesland och Föräldrar ſamt reſte ſöledes igenom Danemark med tre ſina Slägtingar UNAMAN, SUNA-

MAN

MAN och WINOMAN, til Wärends Härad i Småland i Sverige och Östrabo, där han predikade med sådant eftertryck, som Legendan förmäler, at et stort rop derom strax utgick, då tusendetals menniskior lupo til honom, som blifwit döpte strax under et berg wid Östrabo. Han har äfwen deß förinnan, når han en gång hwilade i sit tält eller tjäll, haft uppenbarelse om en Kyrka eller Kloster, som der skulle byggas. Ryktet af alt detta kom snart för OLOF Skötkonungs öron, säger Legendan, hwilken wid den tiden uppehöll sig i Wästergöthland; då bud skal hafwa gådt til Småland, at Prælaten skulle förfoga sig dit. SIGFRID har då före afresan anstaltat om den nya Christna Församlingen i Wärend på det bästa sätt; och gjordt, som det heter, sine medbragte tre Slägtingar, den ene til Präst, den andre til Diaconus, och den tredje til Subdiaconus m. m. Sedan skal han hafwa farit til Wästergöthland där Konungen, hela Hofwet och Krigsmagten wistades, då det, enligt Legendans innehåll, gick ganska fort, at Konungen med deß Anhörighet och hela Knechtehopen blefwo gemensamt döpte uti St. BRITAS källa wid Husaby, ej långt ifrån Staden Skara, och wid roten af den wackra Kinakulle.

§. 22.

Således som uti föregående paragraphe är anfört berätta, efter Legendernas föranledande wäre äldre Historie-Skrifware, samt i likhet med dem många af de nyare. Hwad deraf som sanning kan antagas, är ej stort mera, än Prælatens namn, nemligen at han herat SIGFRID; men uti omständighe-

terna hafwa de antingen tagit wilse, eller dem med flit sammanstickat, uti hwilken konst Munkarne woro ganska färdige. Man anmärker, at uti hela ETHELREDS den Andres Historia, finner man hos Engelske Scribenter icke det minsta spår efter den omtalade besynnerliga wänskapen emellan den tidens Engelska och Swenska Hof, men fast snarare säkraste anledningar til kallsinnighet och osämja, bägge deras Regements tid igenom, i anledning af blodsbandet imellan Danske och Swenske Konungahusen. Icke eller träffas wid den tiden någon Ärke-Biskop i York med detta namnet, där WOLLSTAN den 2:dre under de första 20 åren af OLOF Sköt-Konungs regering denna wärdigheten därstädes och oafbrutit innehade r) i följande ordning:

Sanctus OSVALDUS	ifrån	år	971	til år	992.
ALDULPHUS	—		992	—	1002.
ULLSTANUS	—		1002	—	1023.
ALFRICUS	—		1023	—	1051.

Hwartil äfwen kan läggas, at som OLOF Sköt-Konungs omwändelse enligt all sannolikhet inföll på det första eller andra året af Seculum, då han jemte Stiuf-Fadren hade som aldamäst warit syslosatt med Sjökriget emot OLOF Trygvesson, samt deß för sig förmånliga påfölgder, fördenskul tyckas deßa gjöromålen ensamma nog amt hafwa medtagit hans stunder, men lämnat honom föga rådrum för dylika beskickningar, aldraminst til Engeland. Hela sam-

r) Cfr. DRAKE the History of the city of York P. 2. p. 403.

sammanwåfningen om SIGFRIDS Ärke-Biskopsdöme York blir således uprifwen och ej annat än en fabel, med hwilken Munkarne hafwa tänkt förhöja wärdet af SIGFRIDS försakelse, at han kunnat emottaga en så besmärlig förrättning, samt förbyta den samma emot all den lysande prakt som Ärke-Biskops namnet åtföljde. Sielfwa St. BRITA har uti sine uppenbarelser åfwen hedrat honom med Ärke-Biskops namnet s). Hennä åtföljde sedermera JOHANNES MAGNUS och hela hopen af de äldre. I de senare tider hafwa åtskilliga lärda Män welat rätta detta fel; åfwen af den Catholska Kyrkans Ledamöter. VASTOVIUS t) kallar derföre honom af sådana skäl blott Archi-Diaconus; och honom följer RAPIN TOYRAS. Cardinalen BE-

s) Revelationes St. BRIGITÆ Lib. 8. cap. 45. "*Regina cœli loquebatur Sponsæ dicens: Sanctus Sigfridus Archi-Episcopus exivit de Anglia, & fecit voluntatem DEI in regno Sveticæ. Sic iste Episcopus pro quo tu oras, qui vadit cum Rege contra infideles, cum venerit ad Paganos, & fucrint aliquæ terræ ipsorum acquisitæ per Christianos, constituat primo ecclesiam cathedralem in aliquo loco honesto, & congruo, ut tanquam ad matrem possint Christiani pro necessitatibus animæ ad eam habere refugium, & inde catholice refici & spiritualiter consolari. Et si non potest Episcopus nisi unum vel duos Clericos ibi instituere & sustentare secum, contentus sit, quia filius meus potens est augere dona sua & Episcopatum dilatare. Si vero ipse, vel alii amici mei morianiur, antequam perficiantur verba ista, tunc voluntas bona reputabitur eis pro opere & mercedem habebunt inde. Et ideo nullus confidat de longa vita, sed unusquisque expectet velle DEI patienter.*"

t) VEST. Vit. Aquil. p. 31.

LARMINUS fick Påfwens befallning, at sammanträda med flere Cardinaler, öfwerse och förbättra de så kallade Officia Patronorum Ecclesiæ Svio-Gothicæ, innan den på nytt i tryck skulle utgifwas. Detta skedde. Cardinalen borttog ordet Ärke-Biskop i det stycket som angick SIGFRID, men nämde honom endast "en af Kongl. blod-född Biskop ifrån Engeland, "hwilken år 1000. sändes til Swerrige.„ Men det war besynnerligit, at då denna ändring blef Påfwen föredragen och fråga blef om en ny uplaga af samma bok, hwilken ock utkom gafs icke desto mindre ifrån Rom den befallning at BELLARMINI anmärkning och ändring borde utelämnas, samt den gamla uplagan med alla sina fel följas, såsom med Legendan öfwerensstämmande u). Orsaken til denna besynnerliga gerning war utan twifwel, at man icke wille förminska Legendernas angelägna myndighet, hwilken otwifwelaktigt derigenom hade lidit, men fans mycket angelägnare än sanningen. Bollanderna hafwa icke eller welat widkännas detta Ärke-Biskops namnet v); dock om alt annat hade i detta ämnet sin riktighet, wore det icke så otroligt, at denna SIGFRID kunde som många andra den tiden hafwa warit wigd til Biskop, samt som smicker burit Ärke-Biskops namn, ej annorledes än DROGO, Kejsar CAROLI Magni Son, och Ärke-Capellan hos sin Broder LUDOVICUS Pius, samt sedermera Biskop i Metz, understundom så kallad.

§. 23.

u) Acta Sanct. Tom. 2. p. 847, 851.

v) Se härom M. A. von CELSES Dissert. de Natalibus SIGFRIDI &c. p. 25.

§. 23.

Den ſom wil utreda denna traßliga harſwan, måſte förſkyl öfwergifwa både Legender och Breviarier, hwilka ſenare af de förra äro utſkrefne; men ſly, dels til Caniken i Bremen ADAMUS, dels til wåra omröde Isländare, och ej oftare ſätta tro til de förre, än då de med de ſenare i något öfwerensſtämma. Til uplysning i denna mörka ſaken är nödigt at årindra, det wäre Isländſke ſkrifter ingenſtädes widkänna någon K ärk eller Lekman med namnet SIGFRID, men ganſka många SIGURDE af båtge ſlagen. Man har därföre anſedt ſom ganſka otwifwelaktigt, at med deßa namnen förſtås enahanda Perſon; så at de hwilka i Engeland och Tyſkland kallades SIGFRID, på Island och i de Nordiſke Riken buro namn af SIGURD; hwarföre SIGFRID, SIGURD och SIWARD blifwer et och ſamma namn SUHM har med många ſkäl bewiſat detta x). Hwad Isländſka ſkrifterna angår, om hwilka nyligen förmäldes, äro i ſynnerhet ODDE Munks Saga om OLOF Trygveſſon, och GUNLÖGS berättelſe i detta ämnet, hwilken finnes intagen i Hiſtorien om OLOF Trygveſſon y) märkwärdige*); och wet

x) Conf. hans Danſka Hiſtoria T. I. ſp. 571. och anmärkningarna til Nordiſka Hiſtorien T. 6. p. 232, 288. och T. 7. p. 1749. Et enda exempel häraf.

y) Ed. Skalh. T. 2. p. 323.

*) Af denna GUNLÖGS hiſtoria finnes et ſällſynt manuſcript uti Antiquitets Archivo i Stockholm, hwilket jag för många år ſedan haft i mina händer; med öfwerſkrift Birger Ablot, om ej minnet bedrager mig, ſom wäl kan wara efter ſå lång tids förs-

wet jag icke af hwad ordsak deße af wåre Historie-Skrifware, blifwit mindre aktade, samt Legenderne framför dem satte. I deße Sagor läser man många ting, hwilka för ingen del öfwerensstämma med det som Legenderne innehålla. Där skrifwes at SIGFRID eller SIGURD, hwilken kom med OLOF Trygveſſon ifrån Engeland til Norrige haft twenne namn, nemligen JON och SIGURD samt således blifwit kallad JON SIGURD. Når nu ADAMUS Brem. z) widkännes at i sällskapet från Engeland war en Präst wid namn JOHANNES, behöfwer man icke gißa, at denne så kallade JON SIGURD är den samme som ADAMUS Br. påpekar, eller wår SIGFRID. Når därföre ODDE uti OLOF Trygveſſons Saga talar om denna Konungens Hof-Biſkop SIGURD och deß gjerningar, under den tid han ännu war i denna Konungens sällskap, kallar han honom merendels altid med det sammandragne namnet JON SIGURD. Når Selg-Ö-männerne skulle på OLOF Trygveſſons befallning döpas, blef, säger han, tilhämtad JON Biſkop som kallade SIGURDUR och wordo de döpte a). Denna JON SIGURD

lopp. Detta manuſcript jämförde jag tillika med en Isländare, som då war wid handen, och fann det wara aldeles enahanda med denna af mig så kallade GUNLAUGS hiſtoria. Men detta manuſcript war wid ſlutet icke til ända skrifwit, emedan de ſista Capitlen där saknades, och således äfwen hwad som handlade om SIGURD Biſkop, hwilket jag mig ganska wäl erinrar. Det war således lyckeligt at man wid uplagan i Schalholt hade at följa en fullkomlig afſkrift

z) AD. Brem. H. E. Libr. 2 C. 27. p. m. 23.

a) OLOF Trygv. Saga p. 106.

ſkildes aldrig från OLOF Trygveſſons ſida ſå länge denna Konungen lefde, men ſans efter deß död i Swerige. Det är ock ſagt, ſäger ODDE, at Herr JON Biſkop ſom med annat namn kallades SIGURD, war i Swerige efter OLOF Trygveſſons fall b). Utom de förut anförde, ſom ſkrifwit Konung OLOF Trygveſſons Hiſtoria, är äfwen en wiſ. namn GUNDLAUGUR Munk Thingairum, ſom warit en lärd Man, hwilken på Latin har öfwerſatt OLOF Trygveſſons Äfwentyr; denna bok är äfwen i tryck worden utgifwen, men uti Skalholt på Island c), hwarföre den räknas ibland de mycket ſällſynte, ſom kommit i få menniſkjors händer och derföre nåſtan aldrig blifwit brukat. Denna GUNDLAUGUR angifwer ſtrax i början af ſin ſkrift de Auctorer, hwilka han nyttjat, och ibland dem ARI Präſt fordna anteckningar ſom af ſin lärdom kallas Frodi eller den Mångkunnige, ſamt ſåledes bygt ſin Hiſtoria på enahanda grunder med wår Nordiſka Livius, Lagmannen SNORRO STURLESSON, hwarmedelſt hans trowärdighet mycket ſtyrkes. Wid ſlutet af denna ſkrift läſer man följande:

"Den Wördige Doctor GUNLAUG, ſäges det, i "loflig åminnelſe, ſom war Munk uti Thingair, "har uti en bok på Latin många trowärdiga ting "ſammanſatt och berättadt om den namnkunnoge Ko"nungen, OLOF Trygveſſon. Han har ſagt, at "Konungen med lifwet kommit undan ur ſlaget wid "Svoldur. Samma Broder GUNLAUG ſäger ſig icke "ſört annat til pappers, än hwad han af ganſka "tro-

b) l. c. p. 264.
c) p. 1689.

"trowärdige Män hördt, och i synnerhet ur de skrifter "som ARI Präst lämnat, hwilken af sin lärdom war "kallad Frode, det är Polyhistor. Så snart berättelsen "om slaget wid Svoldur tager ända, wänder samma "broder GUNLAÖG talet til Konung OLOF Tryg- "vessons Hof-Biskop, den nämde SIGURD, om hwilken "wi, säger han, med Guds hjelp skola något taka; det "är wanska billigt, säger Broder GUNLAUG, at bifoga "i denna berättelsen något om den Apostoliske Her- "rens och Hof-Biskopens helga lefnad, alfwarsamma "seder och uprigtiga wäsende, samt wid hwad tid "han återwände at lefwa; ty han war Konungens "förnämste hjelpare, och medlet til wår Salighet; "hwarföre wi äfwen tycka, det han både har warit "och med skjäl bör kallas en Apostolisk Predikant, "hos Norrmännerna. Denna store Konung OLOF "war den första som gjorde oß ti Christna med Bi- "skoplig myndighet, samt sedan styrt och befordrat den "Christna Trons framgång med Kongl. magt, heligt "tal, samt hälsosamma förmaningar. Af hwad up- "rinnelse och slägt SIGURD warit, och i hwad Schola "han gådt samt wid hwad tid han kommit til Ko- "nungen, det är oß ej obekant, men det hafwa wi "wäl förstådt efter trowärdiga Mäns sagen, at han "warit en ståndaktig och myndig Man i sit Biskops "ämbete.., I den Isländska hufwudskriften står, at han hafi wärit badi stirkir oc stiornsammur i sinom Biskupsdomi TORPHÆUS öfwerlätter detta på Latin så, at det strider twärt emot Bokstafwens in- nehåll i sjelfwa hufwudskriften: nemligen, "af hwad "slägt, Föräldrar och Fädernesland SIGURD är kommen, "eller hwilka Läromästare han har hördt är oß icke "bekant

"bekant c); men af hwad ordſak han detta gjordt för-
"ſtår jag icke; om ej i aſſeende på den följande menin-
"gen, hwilket icke tyckes mig wara et tilräckeligit ſkjäl
"til en ſå hufwudſakelig förändring. GUNLAUG fortfar
"widare, "efter ſkilsmåſſan ifrån Konung OLOF be-
"gaf Biſkop SIGURD ſig til Swerige på Konung O-
"LOF Erichsſons begjäran; men med det förord, at
"Herr Biſkopen ſkulle äga full frihet at reſa omkring
"hela Sweriges Rike ſåſom en Evangeliſk Predikant,
"at omwända och på rätta wägen föra det olyckeliga
"Swenſka folket, ſom härſtädes i lång tid hade dyr-
"kat ſtumma Afguda beläten. Biſkop SIGURD emot-
"tog ganſka willigt detta wilkor; ty han war både
"ledſen och bedröfwad öfwer ſaknaden af ſin ſtora Ko-
"nung OLOF, ſom åſwen dreſwen af den helige An-
"das ingifwelſe at han nemligen borde befordra Guds
"ära medelſt de Hedniſke folkens omwändelſe; och
"ſedan han hade döpt Swenſka Konungen, ſamt den
"öfrige menniſkjo mängden, ſom hade ſtridt emot O-
"LOF Trygveſſon, predikade SIGURD Biſkop, ſamt
"fortplantade Guds ord de därpå näſtföljande twenne
"åren, til alt folkets omwändelſe til CHRISTUM;
"då han förſtörde den förſmädeliga Afguda dyrkan,
"och deremot utwidgade CHRISTI Rike, ſamt ſtad-
"fäſte med all flit den ſanna Tron, då han förde
"dem til det heliga Dopet. På tredje året, ſedan
"denne faſte Chriſtendomens förſte Pelare Biſkop
"SIGURD

c) Conf. TORPH. Norv. T. IV. Lib. X. Cap. 1. p. 459. hwaräſt denna öfwerſättning ſtår. *Nec tamen conſtat, quo genere, quibus parentibus, qua patria ortus: quos præceptores audiverit. Nec quo tempore* OLAVUM *Trygvium acceſſerit.*

"SIGURD hade til den rätta Tron omwändt de Swen-
"ſke, reſte ſig emot honom många och mägtiga men-
"niſkjor med ſtörſta ifwer ſamt ondſka utan like; i
"det ſamliga förſtörde den Tro ſom war emottagen;
"andre wiſade uppenbar fiendſkap med anfall mot Bi-
"ſkopen ſjelf. Hwilket då han fick weta reſte han
"til en ſtad ſom kallas Sigtun, där en ganſka
"ſtor myckenhet af mindriga menniſkjor war ſammans
"komne, hwilka föraktade både Tro och Dop. Men
"Biſkop SIGURD förrättade den heliga Mäßan uti en
"anſenlig Kyrka, ſamt höll en wäl ſammanfattad pre-
"dikan för den ſtora menniſkjomängden ſom ſtod om-
"kring honom. Hörer mig, ſade han, I den Chriſtna
"Lärans Fiender, och den ſanna Trons förſtörare,
"hwilka man med ſkjäl må kalla grymma affällin-
"gar: Jag hafwer under de twenne nyß förflutne år
"mångfaldigt arbetat uppå eder wälfärd, nemligen
"at I medelſt min underwiſning ſkulle wärdeliga
"komma til den ſanna Religionen, och känna eder
"Frälſare JESUM CHRISTUM ſamt öfwergifwa
"ondſkan och eder willfarelſe. I weten åfwen hu-
"ruledes jag wid min förſta ankomſt hit til Landet
"med Guds biſtånd hafwer på Chriſteligit ſätt döpt
"eder Konung, hwilken, ſom jag hoppas, nu är wor-
"den en from Man, jämte många andra; men året
"derefter hafwen I gådt tilbaka til eder fordna Hed-
"niſka wantro. Förut woren I utan förſtånd ſtadde
"i willfarelſe; men då blefwen I på nytt födde ge-
"nom watn och den Helige Anda och frie Lemmar af
"den heliga Församlingen. Nu wil jag ſäga eder en
"undranswärd ſak, nemligen at det war mindre un-
"dranswärdt när Gud af intet ſkapade all ting, än

"då

"då han af onda och otrogna gjör goda och heliga
"menniſkjor. Men ſå gjör wår Herre JESUS CHRI-
"STUS, når han i ſin wildhet kallar ſyndare til
"en ſann bättring och helar dem, ſom wilja wardå
"läkte Men faſtän jag för eder och edra likar pre-
"dikade ſå höga ting om Guds wilja, och wårs Her-
"ras JESU CHRISTI Allmagt, frugtar jag at all
"min predikan har warit för eder ofruktſam; ty en
"ſtor del af eder hafwer illa och omänſkeligen åter för-
"nekat den tro de anammat och wårs Herras wilja,
"hwilken jag de tre åren här har ſökt at grundat.
"Nu må ni weta hwad ſörg och bedröfwelſe detta
"edert affall ifrån Gud och ſtora ſkalkhet hafwer mig
"ſom oftaſt förorſakat. Därunder kommer jag ihog
"den otroliga ſorg jag hade då jag måſte ſe, huru I
"med edra wapn ſå ſwårligen förfölgde min ſårt
"wän och ſtore Konung OLOF Trygveſſon, ſå at
"han måſte draga ſig undan allas ögon; hwilken I
"hafwen trodt wara död, men emot eder tancka för-
"ſäkrar jag eder at han i ſanning lefwer; och ehuru
"jag bekänner, at jag älſkat honom här i liſwet fram,
"för alla bekänner iag dock, at det mig längt hö-
"gre bedröfwat, det I hafwen ſjelfwe förnekat eder
"egen ſalighet; och nu ſjelfwilligt bekännen de Gudar
"och Gudinnor, ifrån hwilka jag någon tid med ſtor
"möda hade eder afwändt, och däremot hafwen I i
"ſinnet at angripa mig ſjelf och tilſkynda mig döden,
"om I det kunde, och gjöra med mig på ſamma ſätt
"ſom I tilförene och icke länge ſedan hafwen gjordt
"med Guds tjenare, hwilka I tilſkyndade döden på et
"ſtälle ſom heter Vägſiör, hwilka nu äro komna til
"ro i JESU CHRISTO för den martyr-död de
"lidit

"lidit. Nu bedröfwas jag, icke af rädhoga och eder "hotelser, men endaſt för den fara i hwilken. J eder "ſjelfwe kaſtadt; ty jag fruktar at jag ſynder med "miſstroelde til Gud då jag wil fly til menſklig hielp "emot mina förföljare, ſom wore en Apoſtel owär"digt. Men jag ſäger i ſanning och utan frugtan, "at jag icke bereder mig til någon werldſlig hämnd, "men icke deſto mindre til andelig ſtrid, ſå wiſt ſom "J hafwen tilgripet det ſkamliga ſwärdet. Jag be"höfwer icke jordiſka wapn, ty jag beſkyddas af ſå"dane ſom äro långt mera mägtande. Nu wil jag "wiſa eder i hwilka ſtridswapn jag är kläd och ſtår "ſäker. Jag är kläd, nemligen med mitra, det är "Biſkops möſſa och Mäſſe ſkjorta, Stola och dal"matica, Hufwudkläde, Handkläde och Biſkopelig ring; "dock framför alt med Guds kärlek och wänſkap, ſom "öfwergår alt jordiſkt. Denna ſkrud och hwad ſom "til den ſamma hör, betecknar det faſta hopp, ſom "bewarar mig både under medgång och motgång. Da"geliga beprydes jag både med Själenes och Kropp"pens renhet, ſå länge jag ibland menniſkor leſwer, "hwilket Mäſſe ſkjortan beteckuar. Mitra bety"der hoppet, Dalmatica, ſom hörer Gudälſkande "til, en oöfwerwinnelig tro. Biſkops ſtafwen be"teknar den Andeliga Säden, Guds ord, medelſt "hwilkens kraft ogudaktige menniſkjor omwän"das ifrån onda gierningar, til en träffelig gudaktig"het ſå at de ſedan blifwa ſagtmodige och ödmjuke "til ſinnes, när de emottagas i Förſamlingens gemene "ſkap och nådenes Gud. Men grufweliga affällin"gar, goddags älſkare, och öfwerſittare ſådane, ſom I "åren, warda efter Guds dom ämnade at förwaras i

"de

"de ytterſta mörkren, hwaräſt finnes idelig kiöld och "tanda gniſlan. Skiljen eder förderfwul ifrån ſådane "gierningar, och omwänden eder hwar och en utaf "alt hiærta til eder Skapare; underkaſten alla edra "ſynder Guds dom ty han af ſin outſägeliga barm-"hertighet undandrager eder icke ſin nåd, då I blif-"wen befriade från alt ondt, lika ſom när ni upſtigen "ur döpelſens watn. Nu haſwer jag förklarat eder "och wiſat eder et ſäkert hopp om den ewiga glä-"dien, i thy har jag wiſat eder wår Herra JESUM "CHRISTUM ſom är all werldenes Konung. Se-"dan den Wördige Biſkopen Herr SIGURD detta hade "talat ſamt ſlutat måſſan, gick han tillika med det "öfriga folket ut på fältet. Då hwar och en war "gången hem til ſit, inträdde til honom en Isländſk "man wid namn HUNRÖD, ſom war VEFRID den "gamles Son. HUNRÖD tackade Biſkopen för det "han den dagen hade predikat för folket; och när Herr "Biſkopen förnam hans upriktighet och alfwar, ſamt "hurn han hade fäſt både uti minne och hiærta alt "hwad han hördt, tog han hederliga emot HUNRÖD "och frågade honom, hwad han hade för ſig? HUN-"RÖD ſwarade, jag ſkal reſa öfter ut om det går ſom "jag hoppas. Sedermera bad han at Biſkopen wille "wara ſå god och ſäga honom, om han nu kunde "ſom förr rådföra ſig med ſtiernornas gång, om ſin "reſa, ſåſom klokt folk förut hade gjort. Biſkopen "ſwarade; Min Son, bry dig intet om den fordna "wantron och widſkepelſen, men lämna til Gud alt "dit åliggande; ſå at om det händer at du kommer "til åra och rikedom, ſå tacka Gud därföre, ſom dig "ſådant gifwit; men fram för alt wiſa dig tackſam

"på

"lidit. Nu bedröfwas jag, icke af räddhoga och eder "hotelser, men endaſt för den fara i hwilken. I eder "ſjelfwe kaſtadt; ty jag fruktar at jag ſynder med "miſßtroende til Gud då jag wil fly til menſklig hjelp "emot mina förföljare, ſom wore en Apoſtel owär- "digt. Men jag ſäger i ſanning och utan frugtan, "at jag icke bereder mig til någon werldslig hämnd, "men icke deſto mindre til andelig ſtrid, så wiſt ſom "I haſwen tilgripet det ſkamliga ſwärdet. Jag be- "höfwer icke jordiſka wapn, ty jag beſkyddas af ſå- "dane ſom äro långt mera betydande. Nu wil jag "wiſa eder i hwilka ſtridswapn jag är klädd och ſtår "ſäker. Jag är klädd, nemligen med mitra, det är "Biſkops mößa och Mäße ſkjorta, Stola och dal- "matica, Hufwudkläde, Handkläde och Biſkopelig ring; "dock framför alt med Guds kärlek och mänſkap, ſom "öfwergår alt jordiſkt. Denna ſkrud och hwad ſom "til den ſamma hör, betecknar det faſta hopp, ſom "bewarar mig både under medgång och motgång. Da- "geliga beprydes jag både med Själenes och Kro- "pens renhet, så länge jag ibland menniſkor lefwer, "hwilket Mäße ſkjortan betecknar. Mitra bety- "der hoppet, Dalmatica, ſom hörer Gudälſkande "til, en oöfwerwinnelig tro. Biſkops ſtafwen be- "teknar den Andeliga Säden, Guds ord, medelſt "hwilkens kraft ogudaktige menniſkjor omwän- "das ifrån onda gierningar, til en träffelig gudaktig- "het ſå at de ſedan blifwa ſagtmodige och ödmjuke "til ſinnes, när de emottagas i Förſamlingens gemene "ſkap och nådenes Gud. Men grufweliga affällin- "gar, goddags älſkare, och öfwerſittare ſådane, ſom I "äfven, warda efter Guds dom ämnade at förwaras i

"de

ytterſta mörkren, hwaräſt finnes idelig kiöld och
da gniſslan. Skiljen eder förderſtul ifrån ſådane
rningar, och omwänden eder hwar och en utaf
hiertа til eder Skapare; underkaſten alla edra
der Guds dom ty han af ſin outſägeliga barm-
tighet undandrager eder icke ſin nåd, då I blif-
u befriade från alt ondt, lika ſom när ni upſtigen
döpelſens watn. Nu hafwer jag förklarat eder
wiſat eder et ſäkert hopp om den ewiga glä-
u, i thy har jag wiſat eder wår Herra JESUM
HRISTUM ſom är all werldenes Konung. Se-
den Wördige Biſkopen Herr SIGURD detta hade
at ſamt ſlutat mäſſan, gick han tillika med det
iga folket ut på fältet. Då hwar och en war
ngen hem til ſit, inträdde til honom en Isländſk
n wid namn HUNRÖD, ſom war VEFRID den
mles Son. HUNRÖD tackade Biſkopen för det
u den dagen hade predikat för folket; och när Herr
iſkopen förnam hans upriktighet och alfwar, ſamt
rn han hade fäſt både uti minne och hiertа alt
ad han hördt, tog han hederliga emot HUNRÖD
frägade honom, hwad han hade för ſig? HUN-
n ſwarade, jag ſkal reſa öſter ut om det går ſom
hoppas. Sedermera bad han at Biſkopen wille
ra ſå god och ſäga honom, om han nu kunde
n förr rådföra ſig med ſtjernornas gång, om ſin
a, ſåſom klokt folk förut hade gjort. Biſkopen
arade; Min Son, bry dig intet om den fordna
ntron och widſkepelſen, men lämna til Gud alt
åliggande; ſå at om det händer at du kommer
åra och rikedom, ſå tacka Gud därföre, ſom dig
ant gifwit; men fram för alt wiſa dig tackſam

på

"på det sättet, at du behåller den Christna Tro, som "jag dig lärt; ty den är mera wärd än allsköns ri- "kedom. Då frågade Hunröd Biskop Sigurd, om "han ägde några penningar, at han måtte kunna "få något til läns deraf, emedan det kunde hafwa "lycka med sig. Biskopen swarade; jag äger inga "penningar, så mycket jag wet, utan en guldring, som "min ljusliga wän Konung OLOF Trygvesson mig "gifwit; men Gud är mit witne at det är mig så ska- "deligt som den bittraste orm; och wil jag högeligen "skaffa Gud några Själar för samma ring, hällre "än at min Själ skal för hans skul komma i wåda. Men någon tid däreſter, sedan Biskopen och Hun- "röd woro åtskilde, hade Hunröd förnummit at sam- "ma ring blifwit styckad i tre delar, och nyttjad til "många Christnas räddning, som blifwit tagna i kri- "get. Det berättas at efter det förr omtalta slaget "wid Svoldur, har Biskop Sigurd begifwit sig til "Sverige, där han i många år förblifwit; och un- "der den tiden ganska ofta hört de Swenska säga, "at Konung OLOF har stegit up på Ormen långa "och kastadt sig i hafwet, med wapn och alt, och "således förlorat sit lif: när han hörde folkt så tala: "frågade han; sägen mig om Konung OLOF Tryg- "vesson hafwer drunknat i hafwet, som I inbillen "eder, hwarföre det Harnisk som han bar i striden "hänger i Jerusalem uti en stor Kyrka, som alt folket "där wet? Eller hwarföre hans Spjut och Hjelm i "sanning wisar sig i Antiochia Galliæ, eller hwil- "ken hafwer öfwerfört deßa saker til så långt aflägsna "orter, om han hade drunknat, som I sägen? Men "de swarade til hans tal, om du med säkra skäl wet

"öfwer

"öfwertyga oß at Konung OLOF kommit lefwande "ur kriget så bewisa det med sådana skjäl at wi det "kunna tro: hwarwid Biskopen teg, icke för det han "ej wiste hwad han skulle swara, men at han icke "wille låta dem weta at den pärlan OLOF Tryg- "vesson war gömd i Munke drägt, efter CHRISTI "ord, man må icke kasta Pärlor för Swin *). Driss "wen af inwärtes öfwertygelse at han häldre oaflå- "teligen borde tjena den enda sanna Guden och ej "längre stryka et orättfärdigt och fallit folk det han "såg sig icke kunna hjelpa.

§. 24.

Man må förundra sig deröfwer, at de ibland wåra Förfäder som skrifwit om den gamla tidens händelser, och om St. SIGFRID, hafwa welat sätta mera tro til Munke Legenderne än denna GUNLAUGS redliga berättelse, hwilken bär säkra witnesbörd med sig, emedan han anför de grunder på hwilka han den samma fäst, samt åberopat sina säkra witnen; nemligen ARI skrifter a), hwilken wisserligen war i denna tidens Historia en witnesgill Man, samt jemte honom många flera sine sagesmän b). Om man skal säga at denna tilgång til sanning warit dem obekant tillika med GUNLAUGS namn, hwilket äfwen war underligt, när man wet at Legendan om St. SIGFRID intet är mycket yngre än ARI och GUNLAUGS tider. Det rätta skjälet torde hafwa warit at de funnit Legen-

*) Efter OLOF Tr. död, gick ibland Menigheten ganska länge en sådan berättelse

a) Cfr. OLOF Trygv. S. ed. Stal.-P. II. p. 321.

b) l. c. p. 329.

Legendan innehålla mera lyſande ting för den perſon hwilken de nödwändigt wille göra til Helgon och ſkaffa Martyr-Cronan; ty det hade wißerligen warit ärorikare för deras SIGFRID, at öfwergifwa det lyſande Ärke-Biſkops anſeende, och förbyta det uti en äfwentyrlig ſammanlefnad med Hedningarne, än at gå ifrån det ändkla Hof-Biſkops ämbetet til en ſådan beſkickning. Emedlertid lär man af det föregående hwad man icke annars fådt weta, nemligen tiden til OLOF Skött Konungs dop wid början af det Seculum, eller ſtrax efter det Svoldurſka ſlaget, med mycket mera.

§. 25.

När SIGFRID uti det ofwan anförda beſkrifwet Biſkops och Präſte drägten, gifwer han oß en bequäm anledning at taga liksom en liten hwila ifrån ſjelfwa den Hiſtoriſka berättelſen, och därunder i korthet tala om de gamlas Kyrko och Präſte ſkrud. Den Romerſka Församlingen, hwilken i alla tider warit angelägen om det utwärtes Kyrko wäſendet, nemligen at i högſta måttan gjöra det lyſande, och ju prägtigare deſto hällre haſwa icke i de äldre tider i deßa delar förglömt ſig. Präſterna wiſade ſig ſtrax i början af omwändelſe tiden ifrån hedendom til Chriſtendom uti all ſin utwärtes pragt, at ſåledes wäcka upmärkſamhet hos Folken, hwilka woro nyfikna at ſe hwad de förr icke ſedt. Legendan om Ste SIGFRID berättar at ſå ſnart han anländt til Småland, ſlog han up ſit tjell och wiſade ſig för Menigheten uti hela ſin ſkrud. "När de några dagar hade "warit på detta ſtället, heter det, kom Landsfolket dit, "ſomlige af förundran, och andre, emedan den Helige

"Unde,

"Ande ſkade ſkurit dem i hjertat. Når de ſågo Ärke-
"Biſkopen kläddi ſin ſkrud med krokſtaf och krona,
"mente ſomlige at han på hufvudet hade horn,
"och kunde icke uog förundra ſig öfwer det de
"förr icke hade ſedt.„ Utom hwad ſom hörde til
Präſte drägten, förde han äfwen med ſig rika
häfwor, ſåſom diſkar och dyra ſilfwerkar för
Mäßans behof. Utförligen talas härom uti Hiſto-
rien angående Chriſtendomens början på Island. När
Michelsmäßo dagen firades af Biſkop THANGBRAND,
"ſade HALLER aftonen förut til ſit folk, i morgon
"ſkal THANGBRAND hålla Gudstjenſt, då wilja wi gå
"och ſe på de Chriſtnas åthäfwor. De gingo dit, och
"när de kände lukten af rökelſen, ſamt hörde ljudet af
"klockorna och ſågo de prägtiga kläderna, frågade han
"ſit folk, hwad ſynes eder om de Chriſtnas ſeder?
"Hwarefter HALLER med ſin Anhörighet emottog
"Chriſtendom c). Af ſådan anledning talas äfwen i
wåra gamla Lagar om deßa Skrudar, ſåſom högſt nöd-
wändige; i ſynnerhet i Wäſtgötha Lagen d), där upräk-
"nas Mäßufat, Kalk och Korporale, Mäßuhakul,
"Storl och Handlin, Mäßuſärk, Linda och Hofwud-
"lin; detta ſkola Bönderna ſkaffa och Kyrkan ſjelf
"ſedan underhålla e). Uti ordet Mäßufat innebegri-

c) Chriſtni Saga p. 47.

d) Wäſtgötha Lagen Kyrko B. Cap. II. cfr. LUND. Not. p. 80.

e) Detta öfwerſätter i Latinen LOCCENIUS: *Veſtes Miſ-ſales, Calicem, Linteum ſuper Calicem & Patellam Chlamydem Sacerdotalem, Sellam, Mappam, Amict-*

Legendan innehålla mera lyſande ting för den perſon hwilken de nödwändigt wille göra til Helgon och ſkaffa Martyr-Cronan; ty det hade wißerligen warit ärorikare för deras SIGFRID, at öfwergifwa det lyſande Ärke-Biſkops anſeende, och förbyta det uti en äfwenlyrlig ſammanlefnad med Hedningarne, än at gå ifrån det ädla Hof-Biſkops ämbetet til en ſådan beſkickning. Emedlertid lär man af det föregående hwad man icke annars fådt weta, nemligen tiden til OLOF Skött Konungs dop wid början af det Seculum, eller ſtrax efter det Svoldurſka ſlaget, med mycket mera.

§. 25.

När SIGFRID uti det ofwan anförda beſkrifwet Biſkops och Präſte drägten, gifwer han oß en bequäm anledning at taga liksom en liten hwila ifrån ſjelfwa den Hiſtoriſka berättelſen, och därunder i korthet tala om de gamlas Kyrko och Präſte ſkrud. Den Romerſka Församlingen, hwilken i alla tider warit angelägen om det utwärtes Kyrko wäſendet, nemligen at i högſta måttan gjöra det lyſande, och ju prägtigare deſto hällre haſwa icke i de äldre tider i deßa delar förglömt ſig. Präſterna wiſade ſig ſtrax i början af omwändelſe tiden ifrån hedendom til Chriſtendom uti all ſin utwärtes pragt, at ſåledes wäcka upmärkſamhet hos Folken, hwilka woro nyfikna at ſe hwad de förr icke ſedt. Legendan om S:te SIGFRID berättar at ſå ſnart han anlände til Småland, ſlog han up ſit tjell och wiſade ſig för Menigheten uti hela ſin ſkrud. "När de några dagar hade "warit på detta ſtället, heter det, kom Landsfolket dit, "ſömlige af förundran, och andre, emedan den Helige

"Ande,

"Unde hade ſkutit dem i hjertat. När de ſågo Ärke-
"Biſkopen kläddt i ſin ſkrud med krokſtaf och krona,
"mente ſomlige at han på hufvudet hade horn,
"och kunde icke uog förundra ſig öfwer det de
"förr icke hade ſedt.„ Utom hwad ſom hörde til
Präſte drägten, förde han äfwen med ſig rika
häfwor, ſåſom diſkar och dyra ſilfwerkar för
Mäßans behof. Utförligen talas härom uti Hiſto-
rien angående Chriſtendomens början på Island. När
Michelsmäßo dagen firades af Biſkop THANGBRAND,
"ſade HALLER aftonen förut til ſit folk, i morgon
"ſkal THANGBRAND hålla Gudstjenſt, då wil a wi gå
"och ſe på de Chriſtnas åthäfwor. De gingo dit, och
"när de kände lukten af rökelſen, ſamt hörde ljudet af
"klockorna och ſågo de prägtiga kläderna, frågade han
"ſit folk, hwad ſynes eder om de Chriſtnas ſeder?
"Hwarefter HALLER med ſin Anhörighet emottog
"Chriſtendom c). Af ſådan anledning talas äfwen i
wåra gamla Lagar om deßa Skrudar, ſåſom högſt nöd-
wändige; i ſynnerhet i Wäſtgötha Lagen d), där upräk-
"nas Mäßufat, Kalk och Korporale, Mäßuhakul,
"Storl och Handlin, Mäßnſärk, Linda och Hofwud-
"lin; detta ſkola Bönderna ſkaffa och Kyrkan ſjelf
"ſedan underhålla e). Uti ordet Mäßufat innebegri-

c) Chriſtni Saga p. 47.

d) Wäſtgötha Lagen Kyrko B. Cap. 11. cfr. LUNN. Not. p. 80.

e) Detta öfwerſätter i Latinen LOCCENIUS: *Veſtes Miſ. ſales, Calicem, Linteum ſuper Calicem & Patellam Chlamydem Sacerdotalem, Sellam, Mappam, Amict.*

Legendan innehålla mera lyſande ting för den perſon hwilken de nödwändigt wille göra til Helgon och ſkaffa Martyr-Cronan; ty det hade wißerligen warit ärorikare för deras SIGFRID, at öfwergifwa det lyſande Ärke-Biſkops anſeende, och förbyta det uti en äfwenlyrlig ſammanlefnad med Hedningarne, än at gå ifrån det ädla Hof-Biſkops ämbetet til en ſådan beſkickning. Emedlertid lär man af det föregående hwad man icke annars fådt weta, nemligen tiden til OLOF Skött Konungs dop wid början af det Seculum, eller ſtrax efter det Svolduriſka ſlaget, med mycket mera.

§. 25.

När SIGFRID uti det ofwan anförda beſkrifwet Biſkops och Präſte drägten, gifwer han oß en bequäm anledning at taga likſom en liten hwila ifrån ſjelfwa den Hiſtoriſka berättelſen, och därunder i korthet tala om de gamlas Kyrko och Präſte ſkrud. Den Romerſka Församlingen, hwilken i alla tider warit angelägen om det utwärtes Kyrko wäſendet, nemligen at i högſta måttan gjöra det lyſande, och ju prägtigare deſto hållre haſwa icke i de äldre tider i deßa delar förglömt ſig. Präſterna wiſade ſig ſtrax i början af omwändelſe tiden ifrån hedendom til Chriſtendom uti all ſin utwärtes pragt, at ſåledes wäcka upmärkſamhet hos Folken, hwilka woro nyfikna at ſe hwad de förr icke ſedt. Legendan om S:te SIGFRID berättar at ſå ſnart han anländt til Småland, ſlog han up ſit tjell och wiſade ſig för Menigheten uti hela ſin ſkrud. "När de några dagar hade "warit på detta ſtället, heter det, kom Landsfolket dit, "ſomlige af förundran, och andre, emedan den Helige

"Ande,

"Ande hade ſkutit dem i hjertat. När de ſågo Ärke-
"Biſkopen kläd i ſin ſkrud med krokſtaf och krona,
"mente ſomlige at han på hufvudet hade horn,
"och kunde icke uog förundra ſig öfwer det de
"förr icke hade ſedt.„ Utom hwad ſom hörde til
Präſte drägten, förde han äfwen med ſig rika
häfwor, ſåſom diſkar och dyra ſilfwerkar för
Mäßans behof. Utförligen talas härom uti Hiſto-
rien angående Chriſtendomens början på Island. När
Michelsmäßo dagen firades af Biſkop THANGBRAND,
"ſade HALLER aftonen förut til ſit folk, i morgon
"ſkal THANGBRAND hålla Gudstjenſt, då wil a wi gå
"och ſe på de Chriſtnas åthäfwor. De gingo dit, och
"när de kände lukten af rökelſen, ſamt hörde ljudet af
"klockorna och ſägo de prägtiga kläderna, frågade han
"ſit folk, hwad ſynes eder om de Chriſtnas ſeder?
"Hwareſter HALLER med ſin Anhörighet emottog
"Chriſtendom c). Af ſådan anledning talas äfwen i
wåra gamla Lagar om deßa Skrudar, ſåſom högſt nöd-
wändige; i ſynnerhet i Wäſtgötha Lagen d), där upräk-
"nas Mäßufat, Kalk och Korporale, Mäßuhakul,
"Storl och Handlin, Mäßuſärk, Linda och Hofwud-
"lin; detta ſkola Bönderna ſkaffa och Kyrkan ſjelf
"ſedan underhålla e). Uti ordet Mäßufat innebegri-

c) Chriſtni Saga p. 47.

d) Wäſtgötha Lagen Kyrko B. Cap. 11. cfr. LUND. Not. p. 80.

e) Detta öfwerſätter i Latinen LOCCENIUS: *Veſtes Miſ-ſales, Calicem, Linteum ſuper Calicem & Patellam Chlamydem Sacerdotalem, Sellam, Mappam, Amict-*

pes hela den ſkruden i kläder, ſom Präſten, under Mäßans förrättande borde bruka. Kalk af Latinſka ordet Calix. Corporale f) med dertil hörande Patén uti hwilka Brödet och Winet förwarades unde det de ſtodo på Altaret at af Präſten conſacrerus, då efter Catholikernas mening den obegripeliga hemligheten i tranſubſtantiationen gick för ſig, at Winet blef blod och Brödet blef kött, ſom til ſammantagit kallades Hoſtien, eller Guds kikama. Detta öfwertäktes med en liten dertil tjenlig duk. Präſten tog Kalken i handen med Patén ſom dertil afpaßad oſwanpå war liggande, och uplyfte den för Församlingens åſyn når inſtiktelſe orden ſkulle läſas. Mäßu ſärk kallas nu Mäßo ſkjorta och är en fotſid linne drägt, kaſtad öfwer Präſtens axlar; hwarföre äfwen linda hörer dertil, hwarmed Mäße ſkjortan bör upbindas at den ej må ſläpa för Präſtens fötter. Af Lundii Noter til detta ſtället i Wäſtgötha Lagen, lära wi at denna drägt är låntagen ifrån de gamle Romare, och at den ſå kallade Stola Matronalis,

lum linteum & Caſiolam, Cingulum & Vittam, hæc omnia comparabunt Parœciani, & poſtea Eccleſia ſervabit. Quando iſta conſecranda ſunt, aderit Epiſcopus & convocabit ad certum diem parœcianos.

f) Corporale, hwilket äfwen nämnes i Helſinge Lagen Kyrko-B. Cap. 3. "Nu ſkal Kirku ſrud hafwa "thet åru Mäßu klädhi Kalkur och Corporale "tihå bokur allar. Angin Präſter ma baker köpa "åller ſkrifwa lata, utan ſins Biſkups orlof, eller trowaſta ok ſoknamanna godhwilja. Ok ſkall Kirkju Klokkur hawa, fore thy, the ſkulu ſokn til tidhå kalla.

nalis, hwilken brukades hos dem af gamla Hæders-Fruar, warit lika sådan; kallad Stola απο της ελλειν, och kastades öfwer hufwud och armar, på lika sätt som wåra Mäße-skjortor. Mäßuhakul, nu Mäßehake, kallas här deraf Humerale, emedan den kastas öfwer den förra, m. m. Hwad föregående Mäßeskrudar beträffar, hafwa de wid Evangeliska Reformationen, dels i de flästa Lutherska Församlingar med mer och mindre förändringar, som mindre magt påliggande ting blifwit bibehållne, emedan man har der tykt at den allmänna Gudstjensten fordrade någon högtideligher framför ändra sammankomster, och emedan under det gamla Testamentets tid, den Leviticke, sådant icke saknade; dels uti den Reformerta Församlingen, merändels aldeles utelämnade.

§. 26.

Den Hunröder, hwilken Sigfrid uti sin predikan omtalar, har warit en Isländsk Kjöpman, som seglade på Österssön, i synnerhet emellan Engeland och sit Fädernesland, hwilket den tiden war ganska wanligit. Dylika Kjöpmän kunde med säkerhet nyttja wattnen, emedan de woro fritagne undan Wikingarnes sjöröfwerier, så at de sällan någon plundring behöfde befara. En sådan rättighet, och lika som Privilegium, fordrade de allmänna behofwen, emedan ingen kunde umbära deras waror. Han bodde på Moberg i Langdal g), och nämnes i Langfegda ta-

g) omtalas i OL. Trygv. S. ed. Shalh. P. II. p. 304.

len h) och har således utan twifwel warit en widsträgdad och bekant man; men om hans uprigtiga tros bekännelse inför Biskopen må man tänka hwad man behagar, emedan han strax war färdig at wid detta tilfället anmäla sig om penninge lån. Emedlertid är dertil all liknelse, at berättelsen om St. SIGFRID och deß i Sigtuna hållna predikan igenom honom har widbliswit kringspridd.

§. 27.

Uphofsmannen til det af SIGFRID uti förut ananförda straff-predikan nämnde uplopp war, som föregifwes, en man wid namn GUNNAR GRÖPA; och har man anmärkt at hans afkomningar, af hwilka några ännu skola finnas, aldrig någon har kunnat upnå någon särdeles heder eller wälmåga innom sit Fäderneswland. Detta torde wara troligare, än det underwärk som Munkarne angifwa: nemligen at SIGFRID wid sin skyndosamma återkomst til Wegsjö, såg en ljusstråla ständigt lysa öfwer det rummet där kropparne blifwit kastade, hwilket warat in til deß boswarne däraf skrämdes, samt af frugtan at blifwa upptäkte låto hemligen nedergrafwa dem på et annat ställe. Berättelsen fortfar, at SIGFRID derefter full af ångslan, gådt en natt wid Sjöstranden, samt sedt tre brinnande ljus öfwer watnet, som nalkades honom mer och mer. Han har då blifwit warse et stort kåril, uti hwilket tre menniskjo hufwuden lågo det han tog i sin famn, med yttrande, detta hämne Gud; hwarwid det förſta huf-

h) Ed. Hafn. p. 203. Der åtſkillige af hans Slägt upnämnes.

hufwudet ſkal hafwa ſwarat, det ſkal hämnas. Det andra hufwudet har då frågat när? Hwarwid det tredje har ropat, på Barn och Barnabarn. Dereſter har Konungen ſelf, ſom ſäges, infunnit ſig i Wårend, ſamt belagt hela Landet med penninge böter för de ſkedde morden, hwilka penningar ſkulle anwändas til Kyrko-byggnad; då han utom deß på Biſkopens begäran ſkal hafwa gifwit twå gårdar, Hof och Tjurby i) til ſamma Kyrkas underhåll. Hwilken berättelſe man lämnar i ſit wärde.

§. 28.

Man har haft ſwårt wid at leta igen denne både namnkunnige och nyttige Mannens härkomſt och Fädernesland, ſå at den mångkunnige Ärke-Biſkopen ERIC BENZELIUS, ſedan han länge hade letat, måtte hänſkjuta den frågan til framtiden, emedan hwarken han eller andre kunde hita på hwad Munkarne i ſine Legender därom ſkrifwit. Men när man lägger det ena med det andra tilhopa af hwad ſom finnes, torde man taga derur ſå mycket ſannolikt, at denne St SIGFRID warit til börden Norrman, född af Norrſke Föräldrar i Engeland, dit Norrmän den tiden i myckenhet reſte, af hwilka många där ſatte ſig neder, och fingo ofta en talrik afkomſt; ty GRIMKIL kallas i OLOF Trygveſſons Saga SIGFRIDS Syſter-Son k),

i) Nu Cronoberg där Landshöfdinge ſätet är för ſamma Län. Cfr. BASII Hiſt. Eccl. p. 104.

k) Ed. Scal. T. II. p. 327.

där Slägt-regiſtret ſå upgifwes:

N. Fadren

S. SIGFRID. N. Dotter.

GRIMKIL N. Dotter

SIGURD Syrs Huſtru ASTA, KETTIL Kalf. JOHANNE.
Änka efter HARALD Grönſke.

HARALD Son af SIGURD Syr. S. OLOF Konung i Norrige Son af HARALD Grönſke. Deß halfſyſter GUNILDA Kettil Kalfs Huſtru och Dotter af SIGURD Syr.

Af denna Stam-tafla ſkulle man åfwen kunna beſtyrka hwad Legendan om SIGFRIDS Kongl. Förwantſkap anförer, emedan han gemenſamt med OLOF den Helige innom den ſamma nämnes. Och kan man ſå mycket ſäkrare anſe SIGFRID för Norrman, ſom han innom Norrige ägde ſin Anhörighet, ty hans Syſter-Son GRIMKIL, hwilken ſedermera blef Biſkop i Trundheim, war ifrån Hedemarken 1). Således war det icke underligit, om den tidens Hiſtorie Skrifware hade haft ſig bekant SIGFRIDS börd, ſamt i hwad Schola han gådt ſom Sagan betygar; men ſnarare hade man bordt förundra ſig deröfwer, om de ſådant icke wetat, eller innom ſå kort tid kunnat förgåta. Emedlertid äro hos GUNDLÖG, de ord den ganſka tydeliga ſom ſå lyda: "af hwad uprinnelſe eller ätt wår Herr SIGURD hafwer warit är oß ej "okunnigt, i hwad Schola han gådt, ſom åfwen när "han kommit til Konungen; men det weta wi wäl

"efter

1) Cfr. RAMI Norriges beſkrifwelſe p. 207.

"efter sannordade måns sägu, at han hafwer warit "ståndaktig och myndig i sit Biskopsdöme m). Hwad det öfriga angår wet man huru Präster som sändes til hedniska länder, ofta den tiden för anseendets skul fingo jemte Biskops-titul andra namn, som det, utan at nånma många flere, skedde med GAUTBERTUS. Så torde äfwen händt med den Nordens Apostel om hwilken nu handlas, hwaraf man sedan tagit anledning at kalla honom än JON och än SIGFRID, som det fallit i pennan. SIGFRID torde föraenskul hafwa warit hans döpelse namn, men JON det antagne, eller ock twärt deremot.

§. 29.

Denne märkwärdige Mannen, hwilken af den Christna Läras, om icke första införande i Swerige, likwäl af deß fortplantande der sammastädes warit mycket förtjent, bör icke bortblandas med andra; af sådan orsak nämnes han hos wåra Isländare med tiljonamn. Han kallas nemligen, merendels SIGURD den Rike, hwilket betyder den mägtige, magtägande och myndige, och tyckes betydelsen wara tagen deraf, at de rike merendels sådane befinnas. SIGURD hin Rike heter han fördenskul så wäl af GUNLÖG som uti Landnama n). Han war och wärkeligen en mycket tiltagsen och alfwarlig man i alt hwad han sig företog. Wi hafwa för detta sagt, at denna SIGURD eller SIGFRID reste med OLOF Trygvesson ifrån Engeland, samt wistades wid hans sida under alt deß företagande i det Norrska Riket. Man berättar

m) OLOF Tr. S. Ed. Scal. T. II. p. 46.
n) Landnama S. p. 265.

rättat om et underwärk, hwilket han gjorde då han med sin Konung, hos hwilken han nämnes för Hof-Biskop, war stadd på wägen til Norden. Skeppet på hwilket de seglade tillhörde en Man, som hette THORER, en snäll Sjöman, det han låtit bygga i Sögn. Men dörposterne hade blifwit förfärdigade i Miklagard. Detta skepp hade Hof-Biskop SIGURDER eller SIGFRID wälsignat, men THORER döpt; och hade det deraf den egenskap at det kunde förespå wäderlek i lång tid o), hwarom ODDE Munk äfwen talar i OLOF Trygvesſons Saga. Han nyttjades äfwen när Sälljaboarne skulle döpas p). ODDE berättar nemligen at den Norske Konungens Håf-Biskop, den samme Joannes eller Jon som följt honom ifrån England, wid det tilfälle blef nyttjad, och det uti sådane ord som tyckas sätta utom all twetydighet, hwilken man likasom påpekadt; "Konungen, säger han, begynte bedja "dessa wakra män, nemt. Säljaboarne, med kärliga ord, "at de wille afläta sin förra sed och tro på sannan Gud. "Hafwer jag hördt, sade Konungen, mycket godt sägas "om edra åthäfwor, hwarföre beder jag at I lofwen at bli- "wa Christna. Och såsom dessa män strax så uptogo Ko- "nungens ärende, at de bejakade Konungens begäran til "at afläta sin wilja, blef tilhämtad JON Biskop, som "eljest kallades SIGURDER, och wordo döpte i Helga "Trefaldighets namn, och helgader Allsmägtig Gud. Efter ankomsten til Norrige följde han sin Konung under alla dess förrättningar, då de knöto den heligaste wänskap sins emellan, at bidraga til Christendomens förkofran. Under slaget wid Svoldur war han til städes

o) Landnama S. p. 265.
p) ODDE Munks S. p. 105.

ſtädes på Otmen långa, och wid ſin Herres dödesfall blef han otröſtelig. Han reſte då ſtrax til Swerige; man kan icke ſäga om det ſkedt med eller utan anledning ifrån OLOF Skött-Konung, det man likwäl kunde hafwa anledning at tro, emedan denna Prinſen tyckes då redan hafwa hyſt det upſåt at wilja bliſwa Chriſten; hwilket ſynes deraf, at han ſtrax efter ſlaget wid Svoldur låtit ſig döpa. Men ware dermed huru det wil, ſå tyckes Biſkopen JON SIGURD, eller rättare ſagt Biſkop SIGFRID hafwa ſummits i Skara och RAGVALD Jarls hof, når OLOF Skött-Konung efter fälttoget med hela krigsmagten reſte därigenom til Swerige, ty Konungens dop gick, ſom berättelſen förmåler, då ſtrax för ſig uti St. BRITAS källa, ſom är belägen wid den ſagra Kina kulle. SIGFRID har ſtrax inrättadt en liten Chriſte ig Församling i Wägſjö i Småland, och anförtrodt Själawärden därſtädes i ſina tre följeſlagares UNAMANS, SUNAMANS och WINOMANS händer, under det han ſjelf reſte omkring Riket, at uträtta något godt ibland hedningarne; hwilka trenne woro ſäkrare hans följeſlagare än ſlägtingar, ehuru Legendan ſå angifwit dem. Hwad deras ankomſt til Riket angår, beſtyrkes han likwäl af detta GUNLÖGS witnesbörd, ſom åfwen deraf, at deſſa namn efter deras tid länge brukades i Riket, ſoch läſes på Runſtenar q). GUNLÖG kallar dem blott Hans tjenſtemän.

§. 30.

Uti deſſa åren och då OLOF Trygveſſon ännu leſde

q) Act. Lit. Sv. A. 1727. T. II. p. 322. där denna ſkrift på en Runſten läſes: "Sigfaltr auk Kun"lapg daug litu rita ſtain thino aftir Winomap ſun"fir, in han vard täudr i Buhl.

leſde, reſte ſom oftaſt de Isländſke Skalderne emellan deßa Nordiſka hofwen; och ſom då warande Konungen i Swerige, OLOF Skötkonung, allmänt war känd för wällefnad och mycken frikoſtighet, ty infunno de ſig hos honom ganſka gärna. Det war utom deß ibland denna tidens yppigheter at i hofwen ſkulle finnas Skalder; för hwilka finnas på ſådana ſtällen ämnen för deras konſt, ſom är at ſmikra och tala ſådant ſom faller ljuft för öronen. Hwilket wid Swenſka hofwet denna tiden ſå mycket bättre paßade, ſom de ganſka gerna hörde ſig berömmas, men icke ſå gerna motſägas. HALLFREDR WANRÆDA Skald, hwilket namn betyder den frugtanswärde Poëten, wiſade ibland andra ſin konſt inför denna Konungen med et Drame, ſom han ſöng til deß åra. Uti OLOF Trygveſſons hof hade han redan antagit dop och Chriſtendom. Däreſter och något före ſlaget wid Svoldur, föll honom in at beſöka Götha Rike. De beſynnerliga äfwentyr, ſom mötte honom deruuder, wiſar i någon måtta, at ånſkönt den Chriſtna menigheten närmaſt omkring RAGVALD Jarls hemwiſt eller Skara, war någorlunda widgad, woro dock Skogsboarne ännu hedningar, ſamt Chriſtendomen dem föga mer än til namnet bekant. Man ſer af hans äfwentyr under reſan til Gjötha Rike, ſåkra ſpår dereſter, hwilka kunna tilſkynda begrepp i allmänhet om förewetandet i Riket, under denna imellan Chriſtendom och hedendom waklande tiden. HALLFREDER gick ſjöledes ifrån Island til Danemark, men led under reſan därifrån ſkjepsbrott wid Kungsälla, då han förlorade alla ſina ägodelar. Därifrån begaf han ſig landwägen och i ſällſkap med en Swenſk Kjöpman wid namn AUDGIL, hwilken war återſtadd på ſin reſa

ifrån

ån Engeland med de penningar han der hade för-
ärfwat. Berättelsen wisar at han war Christen.
e wandrade tilsammans igenom Skogarne i Wä-
rgöthland, och råkade där en Man, hwilken tilböd
i tjenst at wisa dem wägen uti denna wilda mar-
k. Han kallade sig ANUND och war en stråtröf-
are. Efter et kungt och långwarigt gående i ske-
n funno de änteligen et Saluhus säger STURLES-
N, eller et dylikt ställe, som i Orienten plägar kal-
s Caravan serrail. Det war en öppen byggning med
städer förseedd, där resande kunde gå in at taga natt-
wila. De tre omförmälde delade syßlorna emellan
, AUDGIL skulle hämta watn, men ANUND skaffa
d och HALFREDER blåsa up elden. Stråtröfwaren
g först ihjäl AUDGIL då han gick i marken; därefter
k han i Saluhuset hwarest HALFREDER låg at
sa på elden. Han hade til sin stora lycka fådt en
d knif af OLOF Trygvesson den han för wighe-
skull kastade på ryggen. ANUND gaf honom et
gg med yxen, men den breda knifwen låg imellan;
ALFREDER sprang derwid up, omfattade yxan och
e; "hjelp nu den hwita Christ, om hwars styrka
in Herre Konungen så mycket talar. Så kallade
n under denna twetydiga tiden wår Frälsare och
ristendomen som i hans namn predikades, af de
ita döpelse kläderna. Därefter dräpte HALFREDER
dningen, och begaf sig ifrån orten med AUGILDS
ningar. Han stadnade wid en gård där en annan
ogsbo wid namn BJÖRN bodde, hwilken höd honom
i öfwer natten. När äfwen denne under mörkret
le mörda honom stupade han strax för HALFRE-
s swärd, hwarwid BJÖRNS hustru började et sår-
dt skri och bullet då folket skockades, och HALFRE-

DER

der blef lagd i kådjor. Man sände strax efter en hedniſk Godi eller Offerpräſt, som bodde på ſkogen wid namn Ubi; hwars mening blef at Mandråparen borde dragas för det allmänna Tinget, där Ubis Broder Thorarin, en rik och myndig hedning, war Domare; hwars utſlag blef at Halfreder ſkulle öfwerlämnas Blod-Ubi och offras til Gudarne. Men det ſå kallade ſwagare Könets ſtyrka förmår ofta långt mera än all annan. Domarens unga Doter Ingeborg, som war den mördade Augils ånka, föreſtälte ſin Fader huruledes rannſakningen borde all Dom föregå, ſamt at man måtte weta hwadan och hwem den främlingen war som gierningen hade gjordt. Då man frågade derom, blef kunnigt at Fångens namn war Halfreder Wanrædas Skald; hwilken alla ſtraxt på blotta nammet kände. Man frågade widare hwad ſom drifwit honom at begifwa ſig enſam och utan följeſlagare, in i deras land; då Halfreder fick tilfälle at berätta ſina öden. "Och om du Ingeborg, fortfor han, "är Augils huſtru, hwilket jag af Mannens ſamtal "med mig finner anledning at tro, ſå träffar du dina "penningar uti Björns hus. Jag hade tänkt at ſjelf "föra dem til dig om ej deßa hinder kommit imellan. Man fant ſanningen af alt detta, och Fången blef lösgifwen. Däreſter, under det Halfreder wiſtades hos deßa Skogsboar, hände, det ſom ofta plägar ſkje, at af ſammanleſnaden föddes wänſkap, hwilken ändteligen förwandlades i kärlek, då Halfreder friade til Augils ånka. Hon ſwarade i förſtone at många ſkjäl ſtyrkte henne ifrån et ſådant giftermål; dels wore han en utlänning, dels ſkulle hennes ſlägt förtycka om hon gifte ſig med en Chriſten; men kärleken röjde med tiden alla hinder ur wägen, ſå at Halfreder

blef

blef en rik Man. Han uppehöll sig på detta stället däreſter i twenne år; men reſte sedermera därifrån til det Swenska hofvet. OLOF Skót-Konung war ännu odöpt, ty denna händelſen tildrog sig före slaget wid Svoldur. HALFREDER gick då tilbaka til Norrige, dit han anlände wid samma tid som RAGVALD Jarl, OLOF Skót Konungs Mor Broder där firade sit Bröllop med Prinſeſſan INGFBORG TRYGVESSONS Syſter, och måtte af honom emottaga hårda förebråelſer, för det han gifte sig med en hedniſk Qwinna; så at där uppå följde uppenbar ſkrift den han måſte undergå. Konungen pålade honom utom deß at sammanfatta et drame eller Skaldeqwäde om wår Frälſares ärorika upſtändelſe, hwilket efter hans Landsmäns betyg ſkulle warit det förträffeligaſte af alt hwad man den tiden hörde ſjungas: och hwilket ännu fants qwar i TORFÆI tider, ſom berättar sig hafwa ſedt och läſit det samma.

§. 31.

Emedlertid bleſ den Politiſke himmelen mycket molnig emellan Engeland, Danemark, Norrige och Swerige; anledningen därtil wär det förſkräckeliga mord på et ſtort antal Norrmän, ſom ETHELRED den II, hwilken då ännu regerade Engeland före slaget wid Svoldur, och under den tiden Konungen i Danemark där wiſtades, hade förôfwadt. Denna fientligheten emellan ETHELRED och SVEN OTTO warade under begges theras lifstid, nemligen ifrån år 999 intil deß ETHELRED nyß före SVEN OTTOS död, ſom inföll år 1014, dreſs ur Thronen, då SVEN OTTO tog hela Engeland i beſittning, och

lämnade

lämnade dår efter ſig en lång följd af Danſke Konungar, ſå at deſſe tre Nordiſke Rikens, och Engelands ſammanhang med dem förorſakade ſå wål i Norden i gemen, ſom här i Swerige många händelſer, mera til Chriſtendomens fortgång än ſkada. Men det Hamburgiſka Ärke Biſkopsdömet i Norden ſatte mycket därigenom imellan. Man förgat efter handen den gamla wördnaden för Hamburg; ſå at de Präſter hwilka ifrån Engeland hit ankommo icke frågade efter andra kallelſer än dem de af Konungarne fingo, det Hamburg med tyſt bekymmer måſte förſmälta. Hwilket ſkedde igenom deras eget förwållande, emedan de alt ifrån Unnis tid föga hade bemödat ſig för de ſmå Nordiſke Församlingarnes bäſta, men wål för egen förkofran i rikedom och myndighet: och ſynes det lika ſom ſkulle den öfriga Norden icke mera funnits innom deras tanckar; wärkan däraf blef, at man ſå wål i Norrige, ſom Swerige och Danemark förgat den gamla wördnaden för Hamburg; ſå at de Präſter ſom ankommo ifrån främmande orter, icke widare frågade efter lof ifrån Rom och Hamburg. När deras Föreſpråkare Caniken i Bremen klagar deröfwer, säger han: "Andre berätta det både förr "och nu ätſkillige Biſkopar och Präſter ur Engeland äro "gångne at predika Evangelium. Om ſå warit må "den Hamburgiſka Kyrkan ſom Moder det ej förtryta, "när äfwen främmande willa göra hennes Barn "godt; men ſäga med Apoſtelen, ſomlige predika af "nit och afwund, andre af kärlek och god wilja. Dock "hwad är det mera? Allenaſt Chriſtus warder för"kunnad, ånſkönt det ock ſkulle ſke händelſewis r).

Ibland

r) Ad. Brem. H. E. L. II. Cap 27.

Ibland deße främmande Prælater, war åfwen den bekante St. SIGFRID.

§. 32.

Wiken, hwilken nu utgjör en del af Bohus Län, och har sit namn af den stora bugten som Österſiön där utgjör; beqwämlig för alla dem som segla på de watnen, at där löpa in wid hwarjehanda tilfällen, blef däraf wida bekant, och besöktes af ganska många; i synnerhet sedan de Danske och Norrske Prinsarne bebundne med Engeland, som oftast anlände til Norden at återtaga det Norrska Riket ifrån ERIC Blodyx och den Blodtorstiga Drottning GUNILDS Söner. Christendomen hade där något mera utbredt sig af sådan ordsak, än i de omliggande Provincier; i synnerhet emedan de Norrske Konungarne OLOF Trygvesson och OLOF den Helige hade med högsta flit winlagt sig derom. Wiks boarne, säger STYRLESSON, hade större kundskap om de Christnas seder, än de som Norr i Landet bodde; emedan ibland dem winter och sommar wistades många Kjöpmän, så wäl Danske som Saxiske, samt de deßutom brukade sin Kjöpmanskap både i Engeland och Saxland. s). Med deße hade Wästgötharne sin angelägnaste handel, förntan hwilken de skulle nödwändigt lida nöd på säd och salt, med andra för lifsuppehållet oumgängelige waror; af sådan ordsak war emellan dem och de Norrske en gammal sammanknuten wänskap, hwarföre de åfwen lefde i beständigt umgänge med hwarandra, och nästan såsom et folk. Den mägtige Jarlen

s) SK. STURL. T. I. p. 447.

len RAGVALD Ulfs Son, Drottning SIGRID Storrådas Broder, och således OLOF Skötkonungs Systerbarn hade sit säte i Wästergöthland och således i negden af Norrige och Staden Skara, som deraf kallas Ragvalds by. Isländaren HALFRED Wanrådas Skald, hade någon tid uppehållit sig wid denna Jarlens hof at roga honom med sina wisor, samt trodde när han däriftån kom til OLOF Skötkonung, at han skulle mycket ställa sig in wid det hofwet, desto mera han berömde RAGVALD Jarl dess nära anförwandt. Han berättade därföre, at Jarlen wore en mägtig Man, deßutom försiktig i sin regering och gifmild mot alla, hwarmedelst han hade wunnit mycken tilgifwenhet af alt det folk som wistades omkring honom, äfwen af de Norrske, och at han tilböd Konung OLOF sin wänskap då han wille träda i förbund med honom, om honom så syntes. Detta wäkte wäl afwund hos den Swenske Konungen, samt mycken upmärksamhet på RAGVALDS person, som kunde i anseende til sådane egenskaper blifwa för Konungen farlig; men hwad som mäst wärkade därtil, war dock när den osörsiktiga och talträngde Poëten lade til det öfriga, at Jarlen tänkte gjöra et för sig förmånligt gifte med Prinseßan INGEBORG, OLOF Trygvessons Syster, hwilken wistades wid det Norrska hofwet hos sin Broder. Bägge deße tilänmade Swägrarne Wästgjöthа Jarlen och Norrske Konungen borde likwäl talas wid innan detta wärk kunde gå i fullbordan, emedan Jarlen ännu war hedning, och således odöpt, och Prinseßan hade sig yttradt det hon icke wille stiga i brudstol med en hednisk Man; hwilket icke war swårt at winna, emedan Jarlen af

sig

sig sjelf länge hade hyst hog för den Christna Läran, så at när kärleken kom därtil, blef saken snart afgjord i hans sinne; han lät sig derföre döpa, samt blef sedermera en både upriktig och mycket wärkande medlem af den Christna Församlingen; och som Swågren hade fördt med sig flere Präster ifrån Engeland, så delade han åtskillige af dem med sin nya Swåger, som blefwo honom til Wästergiöthland följagtige. Därigenom ökades antalet af de Christne i det Landet, då UpSwearne ännu lågo i sit hedniska mörker; men så sant det är, så wist är det äfwen, at inga Ellofwa hundrade Kyrkor i Wästergiöthland ännu synnos som man plägar föregifwa, och det i anledning af et ställe hos STURLESSON t), som talar om en helt annan tid

§. 33.

Norrige, som igenom de dät förut förefallne händelser, war bliswit rikt på Prætendenter, gaf i Trygvessons ställe en annan ifrån sig. Det war nemligen en annan OLOF, afkomning lika som den förre, af HARALD Hårfager och HARALD Grönskes Son, som til skilnad ifrån de förre i Historien kallas OLOF Haraldsson. Hans Fader hade, jemte andra Små-Konungar, friat til den Högmodiga Drottning SIGRID i Swerige, och blef efter hennas anstalt för en sådan djerfhet lefwande upbränd emedan han icke war mera än en liten Konung uti Ringa Rike. Modren ASTA, gifte sig sedermera med SIGURD SYR, en åtling af samma Konunga stam, och Sonen upfostrades under Modrens ögon af denne sin fromme

t) SN. STURL. T. I. p. 477.

Stuf Fader. Han wär redan några år gammal, då han tillika med Föräldrarne emottog Dop och Christendom wid det tilfälle, när OLOF Trygveſſon en gång hos dem wiſtades. På ſit tolfte år, ſäga Krönikorne, fick han Konunga namn, då han efter tidens bruk gaf ſig ut i werlden at förſöka ſin lycka. Ättlingarne af den Hårfagerſka Stammen hade mereudels det ödet, at länge flyta omkring förr än deras lycka kunde ſtadgas. Dennas hog lekte på den Norſka Thronen där hans Förfäder ſetat. Men det Riket och hans arf war denna tiden, och efter Svoldurſka ſlaget, ſom förr år ſagt, delad emellan Sweriges och Danemarks Konungar, och ſtyrdes på deras wägnar af twenne Jarlar, ERIC och SVEN Häkans Söner, hwilka woro ei mindre förſtändige och wakſamme än i Landet älſkade och mägtige. Under det HARALDSSON måſte afpaßa tiden och tilfället, då anfallet, lyckeligen och på deßa Bröder båſt kunde företagas, ſeglade han omkring i Öſterſjön, och ſtröfwade ſå mycket lägenheten medgaf, på Danemark och Swerige. Sedan han hade öfwerwunnit en Viking kallad SOTE, af hwilken Sotholms Härad i Södermanland ännu bär namn, ſamt plundrat Stranderne i den Finſka Wiken, wågade han ſig in i Mälaren, och förſtörde det ryktbara Birka, hwaräſt ANSGARIUS fordom predikade, men fäſte ſig, ſäger Hiſtorien, wid forn Sigtuna, hwaraf ſynes at Sweriges Konung icke den tiden der wiſtades. Denne tanklöſe Herren tyckes haſwa ſufwit under alt detta, men när han änteligen emot höſten waknade, lät han ſlå en järnkädja öfwer det trånga paßet, där Mälaren afbördar

ſig

sig watnet i Österssön, wid Agnefit u), säger STURLESSON, där Stockholm nu är beläget. Men den rädige Printsen grof sig ut med hela sin Flotta på et annat ställe, och det på en natt, så at OLOF Skötkonung måste den följande morgonen med förargelse spåda hans segel, som då swäfwade öfwer frie watnen och undwek faran. Den unge äfwentyraren lopp sedan obehindrad under Gothland, hwilket den tiden hörde til Sverige v), der han brandskattade öen, men deremot at Inwånarne antogo Christendomen för lindrigare fram än annars. ORMICA af Hainaim med flere af öens mäst betydande Inwånare foro om bord til denne oförmodade gästen at dagtinga därom x). Denne ORNICA skal strax hafwa upfört et Bönehus på det stället där Aggergarns Kyrka nu står, hwilken sedermera och efter den tiden skal hafwa burit namn af St. Olofs Holme y). Man menar, at sedan den Christna Läran af sådan tilfällighet blef inbragt på denna öen, har hon alt mer widgat sig, til dess en främmande Präst wid namn BOTAR af Akubeck upreste den första Kyrka i Wi, sedermera Wisby z; hwilken byggnad han och hans Anhörige med möda bewarade undan Hedningarnes wåldsamma händer. ÖRNHJELM

u) Cfr. LAGERBR. S. R. H. T. I. p. 209.

v) LAGERBR. l. c.

x) Cfr. Den gamla berättelsen bak efter Gothlands Lagen p. 349, och WALLIN uti Gothländska Samlingar p. 238.

y) Cfr. WALLIN l. c. p. 238.

z) Alla orter som bära namn af Wi woro fordom helgade offerställen, ty Wi betydde helig.

har gådt denna saken aldeles förbi, utan twifwel af ordsak, at han räknade berättelsen därom, som finnes i Gothlands Lagen föga agtning wärd, emedan STURLESSON den samma förtiger, då han skrifwer om HARALDS wistande under Gothland. Mig synes bäst wara at intaga den samma, sådan som han hel och hållen finnes uti samma Lag, och at den icke så kan wara at föragta, som nyssnämde Auctor sig föreställt. Den lyder förbenskul som följer: "Många Konungar "bestridde Gothland medan det hedit war, dock höllo GU- "TAR alt jämlika sina seder och rätter. Sedan sän- "de GUTAR många Sändomän til Swea Rike, "men ingenthera af them fick frid gjordt förr än A- "VAR (IVAR) Stråååben af Alfha Sochn, han gjor- "de första fred med Sweriges Konung. Och tå GU- "TAR bodo honom at fara thit swarade han: mig "pålåggen I nu den farligaste och beswärligaste resa. "Men som I åntelig wilsen at jag far i sådan mo- "dosamhet, gifwen mig tå tre mans wärde, en lott "åt mig sjelfwan, den andra åt min födda Son, den "tredja åt Hustru mine. Thetta begärte han, ty han "war klok och wäl förfaren Man, såsom än samma "Sagur af gånga. Och gjorde han en wiß Stadge "rätt med Swea Konungar Sextio mark Sölf om "hwart år, thet är Gothländarnes Skatter, så at "Swea Rikes Konungar skulle hafwa 40 mark af "the Sextio, och Jarlen, Lands-Höfdingen i Götha Ri- "ket tjugo mark Sölf. Themne förening gjorde han "med Landsens råde, förän han hemman ifrån for. "Så gingo Gothländarne sjelfwilsande under Swea "Konungar, ty at måtte igen fri och obeswärat söka "til Swea Rike, i hwar stad utan tull och alla ut- "gifter.

"gifter. Så måtte ock Swenſke ſöka til Gothland "fritt för Korn Skatten och annor förbuden handel. "Deremot ſkulle Konungen låta Gurarne få förſwar "och hjelp om the ſå behöfde och påkallade. Så ſkal "ock deremot Konunger och Jarl (Lands-Förſten) ſam- "maledes til Gurarnes ting ſända och låta ther ſin "ſkatt taga. The Sändemän ſkola frid lyſa Goth- "ländarne alleſtädes ther the til ſöka öfwer hafwet, "ſom Upſala Konung tilhörer, och ſå the ther fribet "njuta ſom twert om de ſom hit åt ſöka. Efter "then tid kom ſedan helge OLOF Konung, flygtig af "Norje med ſkepp, och lade i then hamn, ſom nu "kallas Akergarn, ther låg helge OLOF länge. Tå "for ORMICA af Hainaim och flere rike Män til ho- "nom med gäfwor ſina. Thenne ORMICA gaf honom "tolf Wädurer med andra ſmä ätande waror, tå gaf "helge OLOF Konung honom igen twä dryckes käril "och en bred yxa. Tå tog ORMICA wid Chriſtendo- "men efter helge OLOFS underwisning, och gjorde "ſig et Bönehus på ſamma ſtälle, ſom nu ſtår Aker- "garns Kyrko: tådan for helge OLAVER til Jerits- "löf i Hulmgård. När Gurarne hedne woro ſeglade "de med Köpenſkap til alla Land både Chriſtne och hed- "ne. Tå ſågo Köpmän Chriſtne ſeder i Chriſtne Län- "der och låte ſig der ſomlige Chriſtna och förde til "Gothland en Präſt med ſig Nemligen BOTAR af "Akubäck, ſom förſta Kyrka byggde i thet rum, ſom "nu heter Kuleſtader; hwarföre wille ej Landet ſå- "dant tåla, utan upbrände henne, ty kallas ther än "Kolſtader (ſtälle ther många kåål finnas). Sedan "efter then tiden war Afguda dyrkan i Wii, ther gor- "de han andra Kyrkan, hwilken ock Landet wille brän-

"na

"na Tå for han ſielf uppå then Kyrka och ſade:
"wilja J bränna henne tå ſkola J ock bränna mig
"med theſſe Kyrke. Och efter han war riker ſielf,
"och rikſte Mans dotter hade, ſom het LICKAR
"SNÅLLI boendes ther ſom nu kallas Sten Kyrka;
"han rådde måſt på then tiden, och halp BOTÅ
"ſin Måg, och ſade ſå ſöken wi at upbränna Man-
"nen eller hans Kyrka, ty at han ſtår i Wi, nedan
"för Kliinten. Med ſådana ord fick then Kyrka ſin
"obränd. Hon war bygd ther med alla Helgons
"namn, på thet ſtälle ſom nu kallas Peders Kyrka,
"och hon war förſta Kyrka i Gothland, ſom ſtånda
"ſick obränd. Sedan om någon tid efter lät Swår
"hans LICKAR SNELLI ſig Chriſtna och Husfru ſin
"Barn och alt Husfölk och gorde Kyrka i ſin gård,
"ther ſom nu kallas Sten Kyrka, hon war förſta Kyr-
"ka på Landet uppe i Nordeſta Tridjungen. Sedan
"Gutarne ſågo Chriſtna Manna ſeder, tå lydde the
"Guds Bud, och lärda Manna underwisning och togo
"tå allmänneligen wid Chriſtendomen med ſin egen
"wilja utan twång, ſå at ingen twang dem til Chri-
"ſtendomen Sedan tå Män woro allmänneligen
"Chriſtnade, tå giordes then andra Kyrko på Landet,
"nemligen i Atlingabo, hon war then förſta i Mellan-
"Trid ungen. Sedan wardt then tredie gjörd på
"Landet i Fardhem i Sunnerſta Tridjungen. Efter
"them byggdes alla Kyrkor i Gothland, ty at In-
"wånarne byggde ſig Kyrkor til närmare lägenhet än
"the tre woro. Förän Gothland tog ſtändaktighet
"wid någon Biſkop, tå komme Biſkopar til Goth-
"land, Pelegrimer, ſom haſwa warit til thet helga
"Landet Jeruſulem, och tådan hem förd. Och på then
"tiden

"tiden war wägen öfter om Ryßland och Grekeland,
"at fara til Jeruſalem. Theße ſwigde förſta Kyrko
"och Kyrkogårda efter theras bön, ſom låto gjöra
"Kyrkorne. Sedan tå Gothländarne wändes wid
"Chriſtendomen, tå ſkickade the Sändebud til högſta
"Biſkop i Lindköping, ty han war them näſter, ſå
"at han wiſt aftal kom til Gothland, han lät ſkjepp
"gjöra med ſådana förord, at Biſkop hade magt kom-
"ma af Lindköping hwart tredje år til Gothland
"med tolf ſina Mäu, ſom honom ſkulle följa om-
"kring alt Landet med Bonde häſtar, ſå många ſom
"behöfdes och ej flere. Således äger Biſkop om-
"kring Gothland fara til Kyrkowigning, och njuta
"ſina gjärd til uppehälle, ſå mycket ſom 3 mål. Och
"icke mera för hwarje Kyrkowigning med 3 mark;
"men för Altares wigſel et mål tillika med 12 öre,
"om Altare ſkal enſamt wigas. Men tå båda äro
"wigde, Altart och Kyrka tilſammans, tå ſkola bäg-
"ge inwigas för 3 Bord (3 mål mat) och 3 mark
"penningar af hwar annar Präſt, äger Biſkopen
"matſkott taga uti rättan tid, nemligen try måltider
"och icke mera af hwar ander Präſt, ſom icke utgif-
"wer matſkott, på det året tager Biſkoper af hwar
"och en betalning ſåſom Kyrkor äro ſkattade til, men
"the ſom icke hafwa gjordt ſin ſkatt på den tid han
"reſte i Landet the ſkola them gjöra tå Biſkopar
"komner igen på tredje året: men the andre måga
"löſa, ſom then förra gång nekade ſin gingärd gjöra.
"Kunna twiſter upkomma, ſom Biſkopen äger dömma
"uti, the ſkola ſlitas uti ſamma Tridjunger, och the
"Mäu ſkola mäſt witna om ſanningen ſom ther näſt
"bo; warder ther ſamma twiſt ändat, tå ſkal hon

"ſkjutas

"ſkiutas til Allmänna Landstinget, och icke ifrån then
"ena Tridjung til then andra. Kunna ſtora böte-
"mål eller twiſtige Saker warda, ſom Biſkoper til-
"tilhöra at rätta, tå måſte the bida til Biſkops an-
"komſt, och icke öfwer Sjö fara, utan nöden ſi
"tränger, och ſå ſtor ſynd ſkjer, at Prowesten ſelf
"icke må then aflöſa, tå ſkal han öfwerfara til Lind-
"köping emellan Walborg och Helge Mäßorne, men
"icke ther efter om wintertid til Walborg mäßan.
"Biſkops Saköre i Gothland är icke högre än tre
"mark.

§. 34.

Denne OLOF Haraldſon ſwäfwade ſedermera alt fort omkring werlden. Sedan han låtit känna ſina wapns ſtyrka i Eſtland, Finland, Danemark, och Frieland, ſamt alleſtädes förwärfwat ſig rikedomar på Wikingars wis; medan ſådant ännu icke räknades ſå noga, men anſågs ſom et nödwändigt näringsfång, ehuru man war Chriſten. Han ſtadnade för någon tid i Engeland, där Konung ETHELRED af Danemarks Konung SVEN OTTO wid ſamma tid illa anſattes. Det war ganſka naturligit, at den Norriſke Prætendenten tilböd Konung ETHELRED ſin tjenſt emot bägges gemenſamma Fiender, hwilken med wåld hade ryckt honom ur händer haus och hans Förfäders arf. De ſtora ting han i Engeland uträttade, och det ſå godt ſom på egen hand, emedan Landets Konung för ſådane gjerningar war aldeles obeqwäm, tilſkyndade honom ſtort namn, men ei mindre afwund; hwarföre han af OLOF Skör-Konung af förakt och illwilja aldrig fick hela an-

nat

nat än den Tjocke Mannen; hwaraf man kan finna at OLOF Haraldſon måſte hafwa warit nog mederſätſig. Emedlertid lupo åren och OLOF Haraldſon ſtröfwade wid ſtränderne af Frankrike, til deß ſtunden inföll, på hwilken han wäntade, nemligen Konungens i Danemark död; ty hwad OLOF Skötkonung angick, hade han ſå wäl lärdt känna deß ſwaghet, at han för deß wrede icke kunde bära någon ſärdeles frugtan.

§. 35.

En märkelig händelſe tildrog ſig omkring denna tiden, hwarom Caniken i Bremen har lämnat oß underrättelſe. Det föll OLOF Skötkonung ganſka tungt, ſedan han med ſit hof hade uppenbarligen bekänt ſig til den Chriſtna Läran, at hafwa de wederſtyggeliga Afguda offren med Menniſkjo ſlagtandet, ſå när in til det ſtället, där han ſom Konung måſte wiſtas. Det föll äfwen de öfrige Chriſtne mer än beſwärligit, at deltaga i deßa hedniſka anſtalter, medelſt gjärder och ſammanſkotter, til hwilka de af hedningarne måſt öfwer hela Norden förpligtades; om de Chriſtna på Island berättas, at de af Hedningarne många och ſwåra förföljelſer måſte uthärda, ſå ofta de wägrade betala ſkatt til Afguda huſen a). Konung HÅKANS i Norrige öde, då han af ſina ſtormande Underſåtare blef twungen at dricka Afgudarnes ſkålar, och at äta af Häſte-kjöttet, har utan twifwel legat honom ſtändigt före, at honom någon gång ſådant kunde föreſtå; i ſynnerhet i Upland, där Hedendomen war ſom groſwaſt, ſamt Menigheten för deras

Före-

a) Hungur vaka p. 305.

Förfäders religion och seder mäst nitälskande. Förden skul må man icke så mycket undra däröfwer, at någon tancke hos honom uprunnit, om han til åfwentyrs måtte finna lägenhet, at kunna förstöra detta i hela Norden så högt wördade men wederstyggeliga Afguda hus. Denne tancke, ehuru mera wälment än förstktig i den ställning Konungen sig då befant, må dock icke utropas såsom aldeles oförnuftig, emedan man borde dock arbeta der uppå och det någon gång måste skje om Christendomen skulle winna bestånd. Icke eller säger ADAMUS at Konungen därtil gjorde något steg, men som troligast är, och orden tyckas falla, endast sådant önskat och därom rådplägat med St. SIGFRID; men Hedningarne, som frugtade något sådant, och wille det förekomma, höllo, säger ADAMUS b), Ting med sin Konung, då de med honom öfwerenskommo, det måtte han wälja sig den ort innom Riket som honom bäst behagade, och där öfwa Christendom, dock utan at någon borde twingas til deltagande i hans nya Gudstjenst, för hwilket ändamål Staden Skara i Wästergjöthland af honom utwaldes; hwarstädes, som förr är sagt, Konungens Mor Broder RAGVALD Jarl, hwilken war gift med den Norrske Konungen OLOF Trygvessons Syster, höll sit hof; hwaraf mycken kallsinnighet imellan honom och Konungen underhölts; så at med fullbordandet af detta beslut icke särdeles påskyndades; ty Historien wisar, at Konungen icke desto mindre länge wistades än i Upsala, än i Sigtuna, så länge RAGVALD Jarl fants i Riket. Han återwände likwäl efter den tiden, säger Upbofsmannen til Hårvarar

b) Ad. Brem. H. E. Lib. II. p. 27.

nar Saga, at låta kalla ſig Upſala Konung, hwilken titul för en Chriſten Konung, i anſeende til Afguda-huſet icke mycket paßade; ehuru han och alla hans förträdare alt ifrån Odens tid hade burit den ſamma; ſåſom et ärenamn framför andre Regerande i Norden, och til minne af de ſå kallade Aſiatiſke Gudarne, för hwilka war inrättad: det ſtora och berygtade Upſaliſka Offerhuſet med all deß härlighet och Afgudatjenſt. Af ſådan orſak kallade han ſig ſedermera Swea Konung, och underſtundom åfwen OLOF i Sigtuna, det hans mynt wiſa c). Han ſkal då åfwen hafwa öfwergifwit det uråldriga Konungs ſätet, där Sweriges Konungar alt ifrån ODINS tid haft ſäte, och i det ſtället walt Staden Skara i Wäſtergjöthland, hwar omkring Chriſtendomen något widſträktare wördades än hos UpSwearne, dock wiſar Hiſtorien at denna Konungen åfwen efter den tiden har funnits någon gång wiſtände i Upſala, men til åfwentyrs ej oftare än wid de ſtora Lands-Tingen, då han icke ſick ſaknas. I ſynnerhet lärer han oftа hafwa funnits i Sigtuna, hwilken efter den här ofwanföre omtalade förſtörelſen på et annat ſtälle åter war upreſt. Han har ogtadt alt detta, och ſom tyckes, icke juſt tagit ſig något ſtändigt ſäte i Wäſtergjöthland, eller Skara; hwartil, om man får loſ at gißa, orſaken torde igenfinnas i den mindre förtroligher ſom Konung OLOF och den i Wäſtergjöthland mägtige RAGVALD Jarl hyſte för hwarandra, emedan denne ſenare tyktes närma ſig förmycket intil det Norrſka hofwets intereſſen, i ſynnerhet ſom nu tiden inföll, på hwilken Sweriges Konung ſkulle förlora den andel i Norrſka

c) BRENNER. Theſaur. p. 5.

ſka Riket, hwilket han med OLOF Trygvellons fall hade wunnit, och med ſin Ståthållare hit intil regerat.

§. 36.

Änteligen nalkades ſtunden, då den Norrſke Printſen OLOF Haraldsſon fann öfning för ſig at tänckа på återwinnandet af den Norrſka Cronan, ſedan Konung ETHELRED i Engeland blifwit dreſwen ur ſit Rike, och Konung SVEN i Danemark intagit det ſamma; ſamt kort derefter ſlutadt ſina dagar. Hans Son och Swenſka Konungens Stjufſon CANUTUS, måſte då haſta til Engeland med all ſin ſtyrka at där bibehålla ſig wid Regementet. De Norrſkas ſtränder lämnades ſåledes öpne och utan förſwar, emedan Sweriges Konung tänkte at OLOF Haraldſon ſkulle darra blott wid hans namn, och af blotta wördnaden för det ſamma, icke wåga företaga något fienteligit i hans granſkap, men den unge Prætendenten ſaknade hwarken driſtighet eller förmåga därtil. Sweriges wanmagt under en mera högdragen än tänkande Herres ſtyrelſe, det han kände af hwad ſom förut wid de Swenſka ſtränder, och ſå godt ſom i ſjelfwa hjertat af Riket, hade hänt, ökade hans mod. Dertil kom Norriges förwirrade tilſtånd wid ſamma tid. Af Jarlarne ERIC och SVEN Håkans Söner gick ERIC, hwilken ſtyrde den Danſka andelen därſtädes nyß förut ur werlden, men Sonen HÅKAN, ſom emotog förlåningen efter honom war ung och oförfaren; hwarföre han för ſig fant rådeligaſt, at haſta ur Fäderneslandet, wid det han hörde nämnas OLOF Haraldſons namn, til ſin Morbroder, Konung CANUTUS i Engeland; ſå at SVEN Jarl OLOF Skötko-

Konungs Swåger, hwilken föreſtod den Swenſka andelen af Norrige, blef för honom den enda frugtanswärde Fiende.

§. 37.

Under ſå förmånliga omſtändigheter, nalkades OLOF Haraldſon år 1015 om Höſtetiden til Reden af ſit Fädernesland. Folket därſtädes ehuru de flåſte icke woro mißnögde med Jarla regeringen under ERIC och SVEN, hwilken hade warit ſtilla och fogelig, woro likwäl ledſne at leſwa under främmande Herrſkap, och längtade efter en inhämſk Konung, uprunnen af deras gamla Konunga Stam. De föllo fördenſkul ſnart til, då OLOF Haraldſon wiſade ſig hos dem; ſå at SVEN Jarl, den Swenſke Konungens Swåger och Ståthållare, efter et tappat Slagſlag, måſte taga flygten til Swerige, där han år 1015 ſjuknade och dog; hwarigenom alla Haraldſons betydeligaſte emotſtåndare woro undanbragte, och han ſelf kommen til full beſittning af det Norrſka Riket. RAGVALD Jarl i Skara ſkyndade ſig wid det tilfället, at upliſwa det förtroendet, ſom i Trygwesſons tid imellan Norrige och Wäſtgjötharne börjades, ſamt hade ſammanträde deröfwer med den nye Konungen, huru man måtte finna utwäg til fredens bibehållande imellan deßa hof, hwilka ej annat kunde än anſe hwarandra med ſtörſta förtrytſamhet. I anledning af detta, tror man med ſkjäl, det OLOF Skötkonung ännu icke war fult hugad at bo i Wäſtergjöthland, där RAGVALD Jarl, med alla Landets Inwånare, ſå Hedningar ſom Chriſtne, icke utan orſak af honom mißtänktes för deras nära bekantſkap

med

med Konungen i Norrige, men at han ännu en tid hölde i Sigtuna eller annorſtädes, ſom omſtändigheterna fordrade.

§. 38.

OLOF Haraldſons förſta omſorg ſtrax efter anträdet til Norrige, war at i Religions ſakerna återbringa den ordning, hwilken under Jarlarnes regering blifwit rubbad om icke förſtörd, igenom deßa Herrars eſtergifwenhet. En ſtor del af dem ſom i de förſtlutna åren antagit Chriſtendom, hade lupit tilbaka til Aſguda offren, då ingen frågade efter om de woro Hedningar eller Chriſtne. Man måſte tilſtå at Konung OLOF Haraldſon med deßa affällingar ſamt andre ſine underſåtare då de enwiſades emot Chriſtendomen, gick ganſka hårdt til wåga, ſom plägar läggas honom til laſt; hwarmedelſt många ſinnen efter handen förkolnade, hwilket i ſynnerhet wiſade ſig wid ſlutet af hans regering: likwäl befordrades Chriſtendomen ganſka mycket ſå i Norrige ſom Swerige, medelſt hans outrötteliga bemödande; och kanſkje längt mera än igenom OLOF Skötkonung ſielf, hwilken icke tyckes hafwa gjordt mera, än gädt innom ſit hof, och bröſtat ſig öfwer den tjocke Mannen. ADAMUS Bremenſis nämner wid denna tiden åter en annan SIGAFRID, hwilken med RODULPH, GRIMKIL och BERNHARD, jämte et ſtort antal andra Präſter kommit ifrån Engeland, ibland hwilka SIGAFRID, ſom han ſäger, ſkal hafwa warit af mycken betydelſe, ſamt i Swerige länge leſwat: men Caniquen i Bremen har här wiſſerligen blandat tiderne och bägge OLAVERNE, Trygveſſon och Haraldſon, hwilket oſta händer denne Auctor;

Auctor: ty den SIGFRID som här nämnes, är otwifwelaktigt den Joannes som inkom med Trygveſſon, och kallades JON SIGURD af wåra Isländare, hwarom tilförne är talat. GRIMKIL, hwilken på anförde ſtälle berättas haſwa med Haraldſon inkommit, och war JON SIGURDS Syſter Son, blef OLOF Haraldſons Hof-Biſkop, ſom mycket brukades wid Chriſtendomens befordran i det Norrſka Riket, ſamt feck befallning at ſammanſkrifwa den förſta Kyrkjo-Lag för det Riket d); hwilken åfwen ſedan på Island blef antagen e). GRIMKIL blef dereſter Biſkop i Trundheim i en SIGURDS ſtälle, ſom rymde til Engeland; men BERNHARD och RODULPH ſändes til Island at predika f). Huruwida de någon tid förut bliſwit nyttjade i Swea och Gjötha Rike, tillika med den wid namn GERBRARDUS kan man ej weta, ehuru det af någon ſå förmenes g). Af deſſe blef RODULPH ſedermera Biſkop i Köln, och GERBRARDUS i Roſchild; hwaraf man torde kunna ſluta, at deſſe Män icke haft någon tid öfrig för wiſtandet i Swerige, aldraminſt at genomwandra hela Swea och Gjötha Rike, ſom ſamma Auctor förmäler.

§. 39.

Betydande förändringar woro fördenſkul i Sweriges grannſkaper wid denna tiden förelupne. I Norrige blef OLOF Haraldſon ſåſt i Thronen, men i Dane-

d) SN. STURL. H. K. T. I. p. 435.
e) FINNÆI H. E. I. T. I. p. 79.
f) Hungur vaka p. 34.
g) SVEN Aggonis Hiſt. R. D. hos LANGEBECK T. I. p. 55.

Danemark och Engeland upsteg den döde SVEN OTTOS Son CANUTUS, til det anseende, at han hos efterwerlden förtjent sig namn af den Store. Ifrån Tyran wid anträdet til Regementet, blef han som Konung, en af de klokaste och rättrådigaste ibland Regenter, som förntiden hade at utwisa: hwarmed han snart förbant sig alla sina undersåtares hiertan i bägge sina Riken. I synnerhet märker man at han warit en stor hatare af det smicker, som i alla hof mäst wankar, samt af alla hofslaares hala tungor. WARNER berättar uti sin Engelska Kyrko-Historia, huru det en gång har fallit honom in, då han war i högden af sit glänsande anseende, at kläda sig uti sin Kongeliga skrud, samt sätta sig i sin thron neder wid sjöstranden, där et ganska häftigt stormwäder hade bragt watnet i stark rörelse, med alla sina Hofsmickrare omkring sig, för at giöra dem skamlige; han räkte ut sin spira öfwer watnet, som rasade, samt ropade med hög röst; "I watn I åren ju under mit wälde, och "det land på hwilket jag sitter: och där finnes ingen, "som dristar emotstå mina befallningar utan skada; "jag befaller eder at icke dristen stiga längre öfwer "mit land." När han hade sagt detta, teg han litet, och wäntade liksom at se om watnen skulle lyda honom; men de fortforo i samma raserie. Då wände han sina ögon omkring hela den samlade hopen och sade: nu sen I edra stympare huru långt Konungamagten sig sträcker, samt at det är föga wärdt med alt edert prat, när jag icke kan befalla watnen wid mina egna stränder h). Andre lägga härtil det han under

h) WARNER the Eccleſiaſtical Hiſtory of England. Tom. I. p. 230.

ifrån den tiden icke har welat bära Konunga Cronan på ſit huſwud. Hans förtjenſt af den Chriſtna Läran berömmes icke mindre; och blef den följande tiden på mer än et ſätt gagnelig för den Swenſka Chriſtna Församlingen. Wänſkapen emellan det Swenſka och Engelſka häfwet tog då otwifwelaktigt ſin rätta begynnelſe, och blef ſå mycket ſtarckare, ſom icke allenaſt Blodsbandet knöt Konungarne tilhopa, men utom deß Stats-Intereſſet i anſeende til bägges förmenta rätt til hwar ſina andelar af det Norrſka Riket, ſom war grundat på det Svoldurſka Fördraget dem emellan. OLOF Skötkonung tyckes då ännu och några år der efter hafwa bodt i Sigtuna, där han upprättadt et Mynthus, ſamt af Engelſka Mynt-Mäſtare låtit ſlå de förſta i Swerige med ſäkerhet bekanta Mynt, hwilka af BRENNER och KÅDER finnas nämde.

§. 40.

Under det ſamma dog åfwen Ärke-Biſkopen i Hamburg LIBENTZIUS den I. UNVANUS, Keiſarens Capellan, utnämdes af honom emot allas förmodan i deß ſtälle, ehuru en annan wid namn ODDO därtil af Capitlet warit ämnad. Denne Mannen fick jemte Pallium ſtadfäſtelſe i Embetet af Päfwen BENEDICTUS den VIII i). Men huruwida han på ſamma ſätt ſom de för honom warande Hamburgiſke Ärke-Biſkopar i ſtadfäſtelſe hefwet

H bleſ

i) Icke den IX, hwilken långt derefter och för en kort tid war Päfwe, cfr STAPH. An. Eccl. Hamb. T. I. p. 375. och WALCHS Hiſt. der Röm. Päp. p. 209.

blef befullmägtigad, åfwen til Norden, kan man twifla, emedan den Påfweliga Bullan ſådant icke förmåler; dock finner man at denne Ärke-Biſkop ofta wille gjöra ſig myndig öfwer de Präſter ſom hit åt til Danemark denna tiden ankommo. Man har tilförene anmärkt, at alt ifrån detta Seculi begynnelſe med de Norriſke Prinſar, ſom ifrån England til Norden anlände, många Präſter i deras ſällſkap därſtädes infunnit ſig; hwarigenom wördnaden för de Hamburgiſke Andelige Fäder mer och mer aftynade: emedan deße Prelater hade en lång tid förglömt Norden, samt lämnat de ſmå där warande Chriſtne Förſamlingar til deras öde. UNVANNI företrädare ſladnade wid en tyſt förtrytſamhet däröfwer; men denne Mannen tänkte på hjelp deremot Uti Domkyrkan låg en anſenlig ſkatt från äldre tider ſamlad, och någorlunda bergad unidan de ſtröfwande Hedniſke folkens plundringar Sjelf ägde han åfwen tilräckelig förmögenhet. När fördenſkul, efter CANUTI Magni anträde på den Danſka och Engelſka Thronen, antalet af tilkomne Präſter ifrån det ſiſtnämde Riket öfwer alt hof ökades, hwilka alla utan gunſtan hos honom ſtröko Hamburg förbi, började UNVANNUS med det driſtiga ſteg, at låta faſttaga och fängſla Biſkop GERBEKARDUS, hwilken Konung CANUTUS hade införſkrifwit at emottaga Roſchilds Biſkopsdöme. Men han ſkyndade ſig likwäl at blidka Konungen medelſt ſändebud och gåfwor, hwartil han nyttjade denom förmälde Kyrkoſkatten, hwilken efter hans tancka aldrig bättre kunde anwändas. Sjelfwe de ankomne Präſterne blefwo ej eller lottlöſe; hwaraf hände, ſäger ADAMUS, at de Nordiſke både Präſter och andre blefwo honom mycket bewågne; igenom

igenom hwilka täta inflyttningar ifrån Engeland Norden mycket begagnades; ty som språket i Engeland och Norden war nästan enahanda fördenskul kunde folken med hwarandra i deße länder umgås, och härrörde deßa språkens öfwerensstämmelse, af den gamla Anglo Saxernas inflyttning i Britanien, då deras språk tillika med deras Regemente dårstädes, så tog öfwerhanden, at Landets gamle Inwånare med språk och alt måste skynda sig undan innom Wallis samt hwart de hälst kunde: och förblef språket i detta Riket i sådan skick, tils det efter WILLHELM Conquæstors ditkomst efter år 1066 i Gallo-Normanniskan mycket utblandades. Dock hafwa deße språken icke warit så enahanda, at man kunnat kalla dem aldeles samma tungomål, wid den tid, då de Engelske Präster til Norden ankommo. Deße funno stor swårighet, säger ODDE Munk k), för deras ringa lårdom skul, at tala Norrskt mål; men emedan deße språken, til grunden enahanda, blott skildes i ordens brytning, öfwerwunno de snart detta hinder; emedlertid är det sagt, at Isländske Poëter reste som oftast til de Engelske håfwen at där sjunga sina wisor, dem man likwäl i Engeland icke fullkomligen kunde förstå; såsom när HALLUR qwad inför Konung JADVART l).

§. 41.

Det goda förståndet imellan Wästgiötharne och Konung OLOF Haraldsön i Norrige tiltog emedler-

k) OL. Trygv. S. p. 169
l) Vid. Boken de Lingua Danica hak efter GUNLÖGS Saga p. 245.

tid dag efter dag; utan at OLOF Skött-Konungs wanmägtiga trotsande sådant kunde hindra; hwilken ânskönt han icke hade anstaltadt om något förswar för sina förmenta Norrska Länder, sände han icke desto mindre sina bud dit in, at under den Norrske Konungens ögon där uppbära skatt: hwilken dierfhet icke kunde annorlunda aflöpa ân til hans skam och skada. Den ene af sändebuden rymde tilbaka til Sverige, den andre blef med alt sit Folk uphängd; och det som swårare war, lät Norriges Konung förbiuda all tilförsel af Sill och Salt med mera ifrån Wiken til Wästgiötharnes behof; hwarmedelst deße författes i största förlägenhet och wända; påfölgder, dem Sweriges Konung wißerligen hade bordt förmoda. Allt detta födde af sig et sammanträde emellan Norriges Konung och RAGVALD Jarl, Wästgiötharnes hufwudman, hwars Husfru Prinseßan INGEBORG, âfwen högeligen ifrade för säkerhetens och fredens återställande. Hon hade icke eller förgätit, at Sweriges Konung förordsakat Brodrens OLOF Trygvessons död; hwarföre det föreföll henna ganska behageligit, om hon kunde ådraga honom âtminstone någon harm, om ej mera. På hennas inrådande möttes bägge deße Herrar, nemligen Konungen i Norrige och RAGVALD Jarl wid gräntsen, då utan twifwel planen lades til hwad som derefter följde. Fortgången af denna Fredshandel befrämjades utom deß ganska mycket deraf, när sjelfwa Wiksboarne, hwilka stadnade uti stort lidande, så snart deras handel stoppades, âfwen lâgo OLOF Skött-Konung öfwer, ân med trug, och ân med böner, det han skulle så begå, at oredan imellan hofwen snart måtte upphöra. Sedan härom länge warit rådplägat, och knapt någon

någon fants inmom det Norrſka håfwet, ſom wågade åtaga ſig det åſwentyrliga ärendet, at träda in för OLOF Skät-Konung med freds wilkor, ſteg derunder Wäſtgötharnes tiltagſenhet ſå högt, at de beſlöto det borde OLOF Skät-Konung icke allenaſt ſtrax gjöra fred med ſin granne, men åfwen til beſegling på ſamma fred taga OLOF Haraldſon til Måg. De tänkte nemligen, at ſom han til ingendera delen kunde godwilligt förmås, ty war twång oundgängeligit; då bägge deſſe ting på en gång och under ſamma twång kunde begripas. Underhandlingen börjades på det ſättet, at den Norrſke Konungens Stallmäſtare, BJÖRN hwilken hade upgifwit förſlaget, måſte åtaga ſig reſan til Swerige, ſom för honom näſtan war en dödsdom. Den Isländſke Skalden HJALTE, en Chriſten Man, ankom wid denna tiden til OLOF Haraldſons håf. Han hade ſkrifwit en ſmäde wiſa om THOR och FRÖJA, och war derföre landförwiſt ur Island, enligit et allmänt Tings beſlut m). Af ſådan ordſak hade han ſlutit omkring Norden i några år; och under det åfwen wiſtats hos Konungen i Swerige, af hwilken han war både kånd och älſkad. Honom walde BJÖRN

m) Chriſtni Saga Cap. IX. p. 67. Sedan Chriſtendomen war införd på Island, talade man där mycket fram och tilbaka om den läran, ſom THANGBRAND hade infördt, och under det ſamma förſmädades CHRISTUS af hedningarne, men hedningarne åter af dem ſom döpte blifwit. Således gjorde HJALTE en wiſa om Afgudarna, ſå lydande:

Wil ec eigi Gud geyia
Grey thykki mer Freyia

det är:

Icke wil jag ſkälla på Gudarne
Men Fröja är en hynda tyckes mig.

ſig til ſällſkap och gaf ſig på reſan. De ſtadnade hos RAGVALD Jarl i Skara, hwars beſlagna och modiga Husfru, upmuntrade både ſin Herre och Sändebuden, at fortſätta reſan til Konungen utan räddhoga, ty de kände Mannen med hwilken de hade at beſtälla, och den föga bewågenhet han af ſina underſåtare hade at wänta. Wid deras ankomſt til det ſtället hwaräſt Konungen i Swerige wiſtades, förmodeligen i Sigtuna, hwilket ſammanhanget af STURLESSONS berättelſe tyckes wiſa, trädde HJALTE förſt in för honom, och föreſtälde uti wäl öfwerlagda ord nödwändigheten af Fredens återſtällande imellan Norrige och Swerige, hwaraf en ſtör förmån deſſe Riken kunde tilflyta; ſamt äfwen Religionen och omwändelſe wärket winna en märkelig förkofran. Men OLOF Skötkonung ſwarade, det han icke wille ärkänna den tjocke Mannen för Konung, än mindre gå med honom i underhandling; och ſkulle HJALTE aldrig mer driſta ſig at nämna derom Prinſeſſan INGEBORG, den Swenſke Konungens Dotter, hwilken hemligen war underrättad om den goda tanke ſom Konungen i Norrige hyſte för hennas Perſon, gjorde äfwen ſit bäſta, men förgäfwes. HJALTE och BJÖRN reſte fördenſkull tilbaka til RAGVALD Jarl, hwilken efter någon betänkning, beſlöt at ſelf fara med dem up åt Landet Lagmannen i Uppland, THORGNY, bodde inom ſit Lagmansdöme. Han war en gammal wördig Man, ſom ägde ſtort anſeende ibland Menigheten, ſå at OLOF Skötkonung för honom hade både agtning och räddhoga, ändſkönt han war hedning. Til denna Mannen reſte de med berättelſen om det wärf de hade haft at föredraga i det Swenſka häfwet

ifrån

ifrån Konungen i Norrige: samt huru oblidt han det hade uptagit; hwartil RAGVALD lade, det han wid sådane omständigheter icke widare wågade sig fram med detta ärendet, sedan både HJALTE och Prinsessan, hans Dotter, så hade blifwit snubbade. Den wördnadswärde Åldermannen förehöll Jarlen och hans andre förnäma Ämbetsmän deras sällsamma räddhoga, då de åtrådde at bära höga namn, men ej ägde hjerta at bära fram för Regenten, hwad tiden fordrade; och som det allmänna Lands-Tinget, hwilket skulle hållas i Upsala snart instundade, ty lofwade han at där infinna sig, då de fritt och utan fara, samt i hela Menighetens öfwerwaro kunde tala hwad de borde.

§. 42.

OLOF Skót-Konung bröt då up ifrån Sigtuna, ty så wisar sammanhanget hos STURLESSON, och infant sig med alt sit Håffolk på Upsala Ting; där äfwen THORGNY omgifwen af Uplands Allmoge war tilstädes, i full rustning efter sedwana. Sedan några mål blifwit afgjorde på Konungens egne föreställningar, upstod det Norrske Sändebudet, BJÖRN Stallare, som hade tagit sit rum brede wid Jarlens stol, och ropade öfwerljudt; "Konung OLOF i Norrige hafwer sändt mig hit med det bud, at han wil "tilb uda Sweriges Konung förlikning, med den Landa"delning, som af ålder emellan Norrige och Sweri"ge hade warit „ Hwarwid OLOF Skót-Konung med förwandlat anlete befalte honom tiga. RAGVALD Jarl tog icke desto mindre til orden, och gjorde en kort berättelse så wäl om alt hwad i den saken war förelupit, som äfwen om den stora nöd, hwaruti

uti hela Wästergöthland sig befant, så länge Konungarne woro oense, och i följe deraf, all handel på deße gräntse orter upphörde, då åfwen det öpna och betäkta Landet på alla sidor blottställdes för de Norrskas öfwerfall; hwartill han åfwen lade, huruledes Norriges Konung, at wisa sin alfwarliga böjelse för fred, åstundade OLOFS Dotter, Prinseßan INGEBORG til Drottning. Af denna oförmodade förestälning upeldades OLOFS sinne ännu mera, så at han i hettan utropade Jarlen för förrådare, med tillägg, det både han och hans Hustru borde Landförwisas. Den gråhårige Uplands Lagmannen, hwilken alt in til den stunden hade tegat stilla, stod derwid up och tillika med honom all Allmogen. Strax hördes et starkt gny af wapnebrak och forlande; och då det åtteligen war förbi började THORGNY at tala. Denne THORGNY Thorgnyson war utom annat wördig af sit långa skägg, hwilket låg honom neder på des knän; hans Förfäder hade i många Konungars tid warit Lagman i Tiunda land i Upland. Nu war han anmodad, at hjelpa Konungarne i Swerige och Norrige til förlikning. "Annorlunda, sade han, "äro nu Sweriges Konungar til sinnes, än som de "tilförene warit hafwa. THORGNY min Fader, "Fader kunde wäl minnas ERIC Emundson, Upsala "Konung, och wiste thet om honom berätta, at den "tid han war på sin lättaste ålder, tå war han ute "på åtskillige krigståg, dragandes hwar och en Sommar "med krigshär til sjös, til ynse Länder, och lade un"der sig Finland och Kyria Land, Estland och Kur"land, tillika med många andra Landskaper i Öster"länderne. Och kan man ännu se the Jordborgar,

"och

"och många andre ſtora wärk, ſom ther af honom "gjorde warit; dock war han icke ſå högdragen til "ſinnes, at han icke ſkulle wilja lida theras tal, ſom "någon angelägenhet hade för honom at framſtälla. "Min Fader THORGNY war med Konung BJÖRN "en lång tid, ty wiſte han wäl om hans ſeder; och "ſtod BJÖRNS Rike, ſå länge han lefde, med ſtor "magt och ſtyrkjo utan någon briſt, ty han war wän- "lig emot ſina Män. Jag hafwer wäl Konung "ERIC Segerſäll uti friſkt minne, ty jag hafwer wa- "rit med honom uti många härfärder. Han förökade "Sweriges Rike, och förſwarade det wäldeligen; dock "icke des mindre bleſ oß efterlåtit, at rådgjöra med "honom, når wi wille. Men thenna Konung, ſom "nu är, tillåter ingen tala med ſig, utan ther allena, "ſom han wil höra och wara låta, hwilket han ock med "all häftighet driſwer. Men ther twärt emot låter han "ſina Skattländer igenom ſin egen ſkötlöshet och "wanmägtighet, undan ſig gånga, traktandes dock icke "des mindre ther efter at hålla hela Norrige under "ſig, hwilket ingen ibland Konungarne i Sverige til- "förene åſtundat hafwa; hwarutaf nu mången man "måſte ſitja uti oro. Är nu förthenſkul wår (Bön- "dernas) wilja ſåledes, at nu Konung OLOF gjör "frid och förlikning med OLOF Tjocke, Norriges "Konung, och at tu giſwer honom tin Dotter IN- "GEBORG til Huſtru. Men ther ſom tu åſtundar "winna under tig igen the Riken, ſom på andra ſi- "dan om Öſterſjön ligga, och tina Fränder och För- "äldrar för tig innehaft hafwa, tå wilja wi alla "följa tig thertil. Men ther emot, ſå framt tu in- "galedes wil bequäma tig, efter thet wi nu tala, tå

"wilje

"wilje wi öfwerfalla tig och dräpa tig; och ingalun-
"da ofrid och orätt af tig tåla; ty sålédes hafwa
"wåre Föräldrar i gamla tider gjordt för oß, når som
"the på Mula Ting störte Fem Konungar uti en
"källa, som tå af stolthet och högfärd upblåste woro,
"lika som tu tig thenna tiden emot oß skickar. Ther-
"före förklara tig nu strax hwilket dera wilkor tu
"emottaga wil.„ Wid denna mycket alfwarliga före-
ställning, häpnade wål OLOF Skót Konung och blef-
nade i anletet; men hade det förbehåll innom sig, at
sedan Menigheten blifwit åtskild, göra hwad han wille.
Sorlet stadnade likwål, och Höfdingarne samt RAG-
VALD Jarl tillika med THORGNY beslöto, at icke
allenast fred skulle göras emellan deßa Nabo-Riken,
men åfwen at OLOF Skót Konung skulle gifwa sin
Dotter, Prinseßan INGEBORG, Norriges Konung til
Hustru, såsom beségling af den slutne freden; då
OLOF strax lämnade fullbordandet af detta wärk
til RAGVALD Jarls beförjande. Den tilämna-
de Bruden sände då med BJÖRN, hwilken icke
länge dröjde i Swerige, gåfwor til sin förmenta
Brudgumme, nemligen en fotsid Silkes kappa starkt
med guld brodderat, jemte silkes strumpeband, hwilka
han med berättelsen om förloppet af sit ärende til
Konungen i Norrige öfwerlämnade. Om Wåren der-
efter gjorde OLOF Haraldson sig färdig på det präg-
tigaste, tillika med de rikaste och förnämste af sina
underfåtare, dem han utnämde ifrån hwart Härad, at
draga emot sin Fästemö, hwarefter Bröllopet om Hö-
sten skulle hållas wid gränsen af bägge Riken I
hans följe war åfwen Konung RÖRIG den Blinde,
hwilken nyligen blifwit öfwerwunnen och fårad, samt
mist

miſt ſina ögon, med hwilken en beſynnerlig händelſe föreföll; då denne falſke Mannen wille mörda OLOF Haraldſon, hwarom han förut hade lagt råd med ſin tjenare; och tog ſig det tilfället af den mykna godhet, fromhet och höflighet ſom OLOF Haraldſon alltid under RÖRIGS fångenſkap honom wiſade. På en ſtor Högtids dag hade Norriges Konung ſjelf tagit honom wid handen, och fört honom med ſig til Kyrkan, samt där för heder ſkul gifwit honom rum brede wid ſig, den blinde och bittre fången wille då fullborda ſit upſåt, men ſom han ej wiſte om Konung OLOF war bewäpnad eller ej, wille han känna för ſig, ſamt tog Konung OLOF på axelen med ſin hand, och ſade derwid; Frände, i dag hafwer du Silkesklåder uppå; "det är i dag, ſade Konung O-"LOF en ganſka ſtor Högtid, til åminnelſe däraf, at "JESUS CHRISTUS på denna dag upſteg til him-"melen. RÖRIG ſwarade därtil: Jag kan icke rätt "förſtå, ej eller rätt fatta hwad J förtäljen om CHRI-"STUS; alt detta förefaller mig ganſka otroligt; "dock hafwa många ting tildragit ſig i gamla tider.„ RÖRIG drog därwid i haſt fram en dolk den han hade under kappan, at dermed mörda ſin Frände, men ſtack miſte, ſå at Konungen undgick hans falſkhet, hwareſter han fick et ſträngare fängelſe. Men under alt detta tog RAGVALD Jarl mycket wid ſig, och började räncka på ſin egen ſäkerhet.

§. 43.

Han reſte dereſter til ſin hemort; men HJALTE med BJÖRN Stallare ganſka förnöjde tilbaka til Konungen i Norrige, där de blefwo wäl emottagne.

Hwad

Hwad Konungen i Swerige beträffar, tänkte han på intet mindre än ſluta fred och fullborda ſit löfte. Han lät ſin Dotter INGEBORG förſtå det hon aldrig ſkulle få den Tjocke Mannen, men at han hade för henna et annat giftermål i beredſkap; och i det samma ſände han hemliga bud til JAROSLAV i Ryßland, om giftermål emellan honom och ſin Dotter INGEBORG. Denne Herren höll ſit håf i Kiov. Hans Fader ULADIMIR hade fådt honom af en Swenſk Prinſeßa RAGNILD, ſom THEODOSIUS Kiovienſis betygar. Både Fadren och Sonen woro Chriſtne, och den ſednare prydd med den Stor-Furſteliga wärdigheten, ſedan Fadren år 1015 war död n). Detta blef bejakadt ſå ſnart Friaren från det Ryſka häfwet ankommit, och Prinſeßan måtte det samma efter Fadrens befallning, men icke egna böjelſen, bewilja. Medan deßa ſpel wid det Swenſka häfwet drefwos, lefde Konung OLOF Haraldſon i ſtörſta förundran deröfwer, at han ifrån Swerige icke det minſta hade förnummit om fullbordan af det Upſaliſka Mötets beſlut. Han miſstrodde underſtundom ſin wän RAGVALD Jarl för mindre upriktighet; underſtundom tänkte han på hämnd. Icke deſto mindre ſände han SIGVATER Skald i haſt öfwer gräntſen til Skara, at hos RAGVALD underſöka om ſakernas tilſtånd i Swerige. STURLESSON anför er en wiſa, ſom innehåller berättelſe om förloppet af samma reſa, ur

n) Skjälen, hwarifrån underrättelſerna om deßa ting kunna hämtas, åro SN. STURL. T. I. p. 108. och BAJER uti Act. Petrop. T. V. p. 265. MOLLER uti Samlung Rußiſche Geſchichte. AD. Br. Libr. II. Cap. XXVIII. Chronic. Kiovienſe p. 194.

ur hwilken man någorlunda kan samla begrepp om de Christnas och Hedningarnes sammanlefnad wid den tiden. När SIGVATER war kommen öfwer Eda skog i Wästergjöthland, och wille söka sig hwiloställen, fann han föga andra än hedniska byar, ifrån hwilka han blef bortdrefwen som Christen. Han kom til en annan by, der de sade at där war heligt den dagen, och stötte honom ut, emedan de trodde det han war hedning. Därefter träffade han en annan by, där de sade at de offrade til Alfwarne och kunde intet taga emot honom. Därnäst fann han åter en annan by, där hedningarne sägo honom starkt i ögonen, utan at swara. Och åter en annen lika så. Således och ifrån alla ställen bortwist, fick SIGVATER ingen hwila förr än han anlände til RAGVALDS gård. Där fick han weta, hwad man wid det Swenska hofwet förehade, och huru Prinseßan INGEBORG, som war ämnad til Drottning i Norrige, blifwit förlofwad med Konung JAROSLAV i Ryßland, dit hon oförd röjeligen skulle föras. Konungens oägta Dotter, ASTRID, född af den Wändiska Jarla Dottren, wistades wid det tilfället i RAGVALDS häf. Hon war i Wästergjöthland i et förnämt hus wäl upfostrad, skön och behagelig i alt sit upförande. I et sådant sakernas förwirrade tilstånd, hwarom Konungen i Norrige skyndesammeligen underrättades, fann han sig utan mycken öfwerläggning, at skyndesamt och utom OLOF Skötkonung wettenskap, taga emot ASTRID i stället för INGEBORG; då RAGVALD Jarl förde Bruden til Konungen i Norrige, där Bröllopet med mångfaldig högtidelighet firades, utan at något derom förr än efteråt blef hennas Fader kunnogt.

§. 44.

Hwad Konungen i Swerige beträffar, tänkte han på intet mindre än sluta fred och fullborda sit löfte. Han lät sin Dotter INGEBORG förstå det hon aldrig skulle få den Tjocke Mannen, men at han hade för henna et annat giftermål i beredskap; och i det samma sände han hemliga bud til JAROSLAV i Ryßland, om giftermål emellan honom och sin Dotter INGEBORG. Denne Herren hölt sit häf i Kiov. Hans Fader ULADIMIR hade fådt honom af en Swensk Prinseßa RAGNILD, som THEODOSIUS Kiovienſis betygar. Både Fadren och Sonen woro Christne, och den sednare prydd med den Stor-Fursteliga wärdigheten, sedan Fadren år 1015 war död n). Detta blef bekiakadt så snart Friaren från det Ryska häfwet ankommit, och Prinseßan måtte det samma efter Fadrens befallning, men icke egna böjelsen, bewilja. Medan deßa spel wid det Swenska häfwet drefwos, lefde Konung OLOF Haraldſon i störſta förundran deröfwer, at han ifrån Swerige icke det minſta hade förnummit om fullbordan af det Upſaliſka Mötets beslut. Han mißtrodde understundom sin wän RAGVALD Jarl för mindre upriktighet; understundom tänkte han på hämnd. Icke deſto mindre sände han SIGVATER Skald i hast öfwer gräntsen til Skara, at hos RAGVALD undersöka om sakernas tilstånd i Swerige. STURLESSON anför en wisa, som innehåller berättelse om förloppet af samma resa, ur

n) Skjälen, hwarifrån underrättelserna om deßa ting kunna hämtas, äro SN. STURL. T. I. p. 108. och BAJER uti Act. Petrop. T. V. p. 265. MOLLER uti Samlung Rußiſche Geſchichte. AD. Br. Libr. II. Cap. XXVIII. Chronic. Kovienſe p. 194.

ur hwilken man någorlunda kan samla begrepp om de Christnas och Hedningarnes sammanlefnad wid den tiden. När SIGVATER war kommen öfwer Eda skog i Wästergjöthland, och wille söka sig hwiloställen, fann han föga andra än hedniska byar, ifrån hwilka han blef bortdrefwen som Christen. Han kom til en annan by, der de sade at där war heligt den dagen, och stötte honom ut, emedan de trodde det han war hedning. Därefter träffade han en annan by, där de sade at de offrade til Älfwarne och kunde intet taga emot honom. Därnäst fann han åter en annan by, där hedningarne sägo honom starkt i ögonen, utan at swara. Och åter en annen lika så. Således och ifrån alla ställen bortwist, fick SIGVATER ingen hwila förr än han anlände til RAGVALDS gård. Där fick han weta, hwad man wid det Swenska hofwet förehade, och huru Prinsessan INGEBORG, som war ämnad til Drottning i Norrige, blifwit förlofwad med Konung JAROSLAV i Rysland, dit hon oförd röjeligen skulle föras. Konungens oägta Dotter, ASTRID, född af den Wändiska Jarla Dottren, wistades wid det tilfället i RAGVALDS häf. Hon war i Wästergjöthland i et förnämt hus wäl upfostrad, skön och behagelig i alt sit upförande. I et sådant sakernas förwirrade tillstånd, hwarom Konungen i Norrige skyndesammeligen underrättades, fann han sig utan mycken öfwerläggning, at skyndesamt och utom OLOF Skök-Konung wettenskap, taga emot ASTRID i stället för INGEBORG; då RAGVALD Jarl förde Bruden til Konungen i Norrige, där Bröllopet med mångfaldig högtidelighet firades, utan at något derom förr än efteråt blef hennas Fader kunnogt.

§. 44.

§. 44.

Därefter anſtaltades i Sigtuna om JAROSLAVS och INGEBORGS förmälning, och kunde OLOF Skötkonung icke emot annat wilkor winna Brudens ſamtycke därtil, än om henna lämnades et oinſkränkt löfte, at wälja ſig hwem henna hälſt behagade til följe ur Landet, hwilken wid ſamma myndighet ſkulle bibehållas, ſom han här hemma hade ägt det Konungen och JAROSLAVS ſändebud måſte bejaka. Prinſeſſan nämde då RAGVALD Jarl, hwarwid Fadren ſtutſade, men kunde icke bryta ſit Konungsliga löfte, ehuru han wißerligen hade ämnat Jarlen et annat öde. Således färdades RAGVALD i Prinſeſſans ſällſkap glad och förnögd med hela ſin omwärdnad til Ryßland; hwarwid Konungen ej war mindre glad at hafwa blifwit qwitt en af ſina mägtigaſte motſtåndare o). Men detta ärendet ſlutades likwäl icke ſå ſnart. Han hade i ſinnet at anfalla Konungen i Norrige med krig; til hwilken ända krigsmagten ſkulle upbådas. Men Wäſtgjötherna, ſom efter Jarlens bortreſa hade förlorat det enda beſkydd de i honom ägt, började med täta Ting, där de rådſammades, antingen de borde ſöka ſin Konung om nåd, eller om båttre woro, at de upſade honom all lydnad, ſamt gåfwo ſig under Norriges Konung. EMUND, Lagmannen i Wäſtergiöthland, en förſtåndig och klyftig, men hal och konſtig anläggare, ſade wid deßa tilfällen, man borde förſöka det förſta, men widtaga det ſednare rådet,

o) JAROSLAV ägde med denna Prinſeßa tolf Barn, imellan hwilka han til ſin och Landets olycka, delade Riket. Cfr. Chronic. Kiovienſe. Han dog år 1054 ganſka gammal. ibm.

rådet, i fall det förſta ej lyckades. Han årbjöd ſig at reſa up til Konungen, men tog wägen igenom Oſtergjöthland och andra orter, dår han allestädes utforſkade Menigheternas då warande ſinnelag emot Regenten, ſom fants kalt, om icke upretadt och widrigt, ſedan de förnummit hans beſynnerliga upförande. OLOF höll Kungsdom i Upſala, omgifwen af mycket folk når EMUND trådde inför honom. Emedan han wiſte hwaruppå han kunde lita, ſedan Menigheten war Konungen frånwunnen, föreſtälde han på förblomeradt ſätt, dock ganſka tydeligen, hwad Konungen hade at förmoda. EMUND wiſade ſig ej mera; men gåtorna uplyſtes af Konungens närwarande wänner, och förwandlades til uppenbara ſanningar. Han bragtes i trångſel; ſtoltheten förſwann, och rådlöshet intog rummet. Konungen hade wana, säger STURLESSON, at wid ſådana tilfällen hafwa med ſig i Domen några af ſina påliteligaſte wänner. ehuru han icke ſynnerligen gaf agt på deras råd. Man kan anmärka ſom nog oförmodad, at deſſe woro til en del Hedningar p). ARNVIDER Blinde war en ibland dem; "Herre, ſade han, I har lofwat at gifwa "OLOF Tjocke eder Dotter INGEBORG til Huſtru, hwilken år Konunga Boren, ifrån långt tilbaka "kars af Upſala Konungars afkomſt, ſom år den förnämſta uti alla Nordiſka Riken, och år efter den "ifrån ſjelfwa Gudarne härkommen. Men nu har "Konung OLOF i Norrige i deſs ſtälle bekommit "ASTRID til Huſtru, hwilkens Fader wäl år Ko-

"nung,

p) Som kan ſes SN. STURL. i OLOF Haraldſons Saga p. 523, ſamt af nedan anförda ARNVIDS tal, ſom wiſar hans Hedniſka tanckeſätt.

"nung, men Modren en Trälinna, och därtil med "Wändiſk. Och är wißerligen en ſtor ſkilnad emellan "ſådane Konungar, då den tager emot ſådant med "tackſamhet. Man kan ock tänckа, at en Norrſkman "icke kan jämföras med en Konung i Upſala. Wi "må då alla med tack önſka at detta måtte bliſwa "derwid, ty Gudarne hafwa länge hållit hand öfwer "deras afkomma, ändock många nu mera icke bry ſig "om denna Gudstjenſten.„ De andre närwarande lade hwar ſit därtil, hwaraf Konungen nogſamt kunde ſluta hwad ſom hades för händer. Af alla hans tillkallade rådgifware, woro ej flere än Sex öfrige; de andre ſpredo ſig omkring i Landsbygden at ſammankalla Menigheten, och alt bemödande hwarmed OLOF Skötkonung och hans få wänner ſyſloſatte ſig at ſläcka elden den han ſjelf hade upblåſt, war fåfäng.

§. 45.

Sedan alt detta war förelupit, ſamt Freden bliſwit ſtadfäſtad, tillika med gränſornas upgående imellan Swerige och Norrige, med Tärning kaſt, ſom STURLESSON ſäger, tror jag at den tiden infölI, på hwilken OLOF Skötkonung, til följe af den förr omtalade öfwerenskommelſen med Hedningarne i Upland, ſökte ſit ſäte i Wäſtergjöthland, ſedan RAGVALD Jarl war afreſt, med hwilken Konungen efter all liknelſe icke wäl hade kunnat trifwas tilſamman. Om fördenſkul några anſtalter bliſwit ſogade til Kyrkans byggande i Skara eller Huſaby, där Konungen wid början af Seculum döptes, jemte anläggning af Biſkops ſäte där ſammanſtädes tyckes alt ſådant böra föras til deſſa åren, om någon ſanning finnes däri.

Hos

Hos Adamus Bremenſis ſkrifwes hwarjehanda, mer och mindre ſannolikt; och ibland annat huruledes OLOF Skot-Konung ſkal haſwa uprättat Biſkopsſäte uti Skara, ſamt til förſte Biſkop i Wäſtergjöthland utnämt en Thorgothus, hwilken ſkal haſwa gådt i Ramsö af Ansgarius inrättade Schola, ſom Krantzius förſt och efter honom Wastovius q) berättar. OLOF Skot-Konung ſäges då haſwa ſkickat ſkänker til Ärke Biſkop Unvannus i Hamburg, hwilken inwigt Thurgot til den förſte Biſkop i Wäſtergjöthland, ſamt giſwit honom Skara til Biſkopsſäte. Somlige mena det denne Mannen til börden warit Engeländare, ſom år ſöga ſannolikt, ehuru namnet i Engeland icke war obrukeligit; ty man finner en Thorgathus Prior Dunelmenſis där omtalas r). Ryzelius kallar honom en Gjötis man; en annan Thorgot nämner Sturlesson, ſom tillika med Brodren Asgöth gick til Norrige at i OLOF Skot-Konungs namn upbåra ſkatt, och måſte där tilſätta liſwet s). Men den Thorgatus ſom omtalas af Ditmarus Merſeburgenſis, och ſom bjwiſtade Ärke Biſkop Unvanni inwigning år 1014, tyckes haſwa warit den ſannſkyldige: ty änſkönt han icke då ännu fér något wiſt ſtälle bliſwit utſedd, har han likwäl efter den tidens bruk kunnat undfått Biſkops namn, ſamt i nödfall wid det tilfället bliſwit brukad, emedan Kejſaren,

q) Krantzii Hiſt. Met. lr. Wast. Vit. A. p. m. 26.
r) Cfr. Wart. Anglia Sacra T. II. p. 234.
s) Detta ſkedde år 1015. Cfr. An. Isl. hos Langebeck T. III. p. 38.

som Historien wisar, wille at den nye Ärke-Biskopen straxt efter utnämnandet, skulle blifwa inwigd. Månge sådane Biskopar funnos deßa åren. "I anseende "dertil, säger ADAMUS, at då få Christne ännu gäf-"wos, wore före ADALDAGI tider inga wißa Biskops "säten inrättade, men Biskoparne foro omkring så "widt de kunde af nit för Läran, och täflade med "predikande utan at hafwa någon wiß ordning med "orter föreskrefna t). Sådan war Biskoparnes belägenhet långt efter ADALDAGI tider, och under hela UNVANNI styrelse; ja merendels igenom det XI Seculum, så länge Hedendomen ännu hade öfwerwigten i Landet, och folken föllo än til och än ifrån CHRISTUM. Det kan fördenskul haft sin rigtighet på ADAMI Bremensis tro, at denna THÜRGOT, sedermera blifwit utsedd för Wästergjöthland, ja äfwen där sig någon tid uppehållit; men at han straxt i Husaby låtit bygga en prägtig Domkyrka, i hwilken han af S:te SIGFRID blifwit inwigd til Biskop u), eller at sådant skedt på Konungens befallning, som icke welat at Ärke-Biskopar i Hamburg sig dermed skulle befatta, är förmodeligen lika så osant, som at denne Biskop därstädes döpt Drottningen, tillika med begge Prinsarne, ehuru ADAMUS Bremensis sådant föregifwer, emedan det utan twifwel skedt flera år förut. Det är äfwen besynnerligit, at Biskop BRYNOLPH uti sin Krönika om Biskoparne i Wästergjöth-

t) AD. Brem. L. II. C. 69.

u) Uti S:te SIGFRIDS Legenda står, at SIGFRID bestämde en Biskop för Östergjöthland, och en för Wästergjöthland, men på et annat ställe heter det, at bägge deße Stiften hörde tilhopa.

gjöthland har gådt denna Mannen aldeles förbi; som han icke eller finnes anförd uti den upſats hwilken finnes bak efter Wäſtgjötha Lagen. THURGOT dog ej långt efter af ſpitälſka hos Ärke Biſkop LIBENTZIUS d. II. i Hamburg v). ÖRNHJELM hwilken ſällan är ſkonſam emot det Catholſka Präſterſkapet, miſstänckter honom för en annan neſlig ſinkdom x). Dock har WASTOVIUS giſwit honom rum ibland den tidens lärde Män, och berömmer mycket hans nit för den Chriſtna Församlingens bäſta. En THURGOTUS född i Engeland af Danſka Föräldrar, nämnes längre in i detta Seculum, hwilken ſedan han där hade ſamlat penningar, reſte tilbaka til Fäderneslandet, och blef ſluteligen Biſkop i St. Andrew y). Han hör icke med wår förblandas.

§. 46.

Munkarne, ſom woro mera än frikoſtige på Biſkops namn och Stift, haſwa, utom hwad förut är anförd, ſåſom ſkedt under denne Konungens Regements tid, åfwen med Ekeſjö, Skara, Linköping och Strängnäs, åfwen lagt Upſala därtil; och alt detta i ſtöd på St. SIGFRIDS Legenda, hwilken med mycket ſådant ſkryter. Der nämnes at SIGFRID, hwars förtjenſter af den Swenſka Församlingen ändock woro ſtora, men hwilka Munkarne haſwa trodt aldrig nog kunna utwidgas, åfwen Upſala, lika ſom wägg i

v) AD. Brem. H. E. L. II. Cap. 46.
x) ÖRNHJELM p
y) PONT. An. Eccl. D. T. I. p. 210, och Dunelmenſis p. 206. ſamt Hoveden p. 455.

wägg med Afguda. huſet, eller midt i Hedendonen, ſom ſkulle åfwen där et Biſkops ſäte bliſwit uprättadt; men Perſonens namn, hwilken burit den wärdigheten anföres icke; dock troe man ſig hafwa ärtappat honom i en Everinus eller Severinus, hwilken i gamla anteckningar nämnes z). Örnhjelm a) har åfwen antagit denne för den förſta Ärke-Biſkop i Upſala, samt i inbildningen lika ſom hördt ſanntalen imellan de Hedniſke Präſter och honom ehuru han, om han warit til, efter all likneliſe bör flyttas til en ſednare tid, om icke med Messenius b) til år 1101. En ſådan Biſkop i Upſala nämnes i det ſå kallade Regiſtro Upſalienſi, om hwars rigtighet man ej bör twifla, ſedan den ſanningſs älſkande Scheffer beſtyrkt des trowärdighet med et gammalt Notarial bewis, ifrån år 1433, hwilket på Upſala Dom-Capitels begjäran utgafs. Detta torde åfwen kunna ſlutas af de 130 år ifrån 1020 til 1150, ſom imellan denne Severinus och de Finſkas Apoſtel St. Henric ſkulle hafwa förflutit, hwilken angifwes för den fjerde Biſkop i Upſala efter honom; emedan åren tyckas dem imellan bliſwa många och mindre paßande c).

§. 47.

z) Scheff. Chron. Arch. S. p. 1.
a) Örnhjelm p. 185
b) Sc. Ill. T IX. p 60. och T. XV. p. 22.
c) Regiſtrum Eccleſiæ Upſalienſis, är et mycket betydande document, ſom nu gömmes uti det Kongl Antiquitets Archivum i Stockholm. Cfr. Henzelii Prolegg. p 3, den nämde Notarial attesten, ſom Scheffer fört i ljuſet, finnes i Scheffers lilla Bok de Scriptis Caroli Ep. Arof.

§. 47.

Örnhjelm, med flera, föregifwa wäl at OLOF i Swerige, redan i sin tid skal hafwa undergifwit sig den Påfweliga Stolens myndighet och styrelse; samt at således den Romerska Hierarchien wid den tiden med sjelfwa Christendomen tagit sin begynnelse; då denne Konungen, efter deras mening däraf skulle fådt namn af Skatt-Konung, emedan han, som de tro, årligen skal hafwa til Påfwen öfwersändt den så kallade St. Peders penning. Men hwar finnes grunden til en sådan upgift? Icke giör denna anledning tilfyllest, at bewisa en så betydande sak; i synnerhet när den witnesgilla Hervarar Saga, uti fulla ord betygar, det han således blifwit kallad, emedan man burit honom i skjötet fram för menigheten när han hyllades. Han kallas neml. Skaut-Konung, ej Skatt-Konung; ty Skaut betyder Sköte eller famn, hwaraf Skötling är et litet barn hwilket man måste bära i famnen. Jag menar at Loccenius har warit den förste som emot den allmänne meningen har yttradt sig annorlunda, när han säger at OLOF Skaut-Konung warit den Petrinska Stolens skattedragare, eller, som somlige mena, låtit förleda sig, at sända Kejsaren någon penningehjelp til krigen emot Saracenerna; hwaraf åfwen den skarpsynte Wilde, som icke gerna låtit fästa sig något uppå utan granskning, eller efter godtycko, kallar denne Sagan en Munke-dikt, hwilken af de senare tiders Prælater blifwit sammanflickad, för at giöra Påfwarnes påståender om St. Petri pennings årläggande så mycket mera gällande, då den fick anseende af lika ålder med Christendomen. Det påträngande

ifrån

ifrån Rom, hwilket de följande åren som tåtast i denna saken, med bref på bref wisade sig, bestyrker nogsamt sanningen deraf. I Engeland war denna skyldigheten gammal; men åfwen Christendomen lika så, samt den Påfweliga myndigheten mera både känd och ärkänd. De Engelska Historie-Skrifware hänföra denna pålagan i det Riket til Konung OFFAS eller INAS Regements tider, samt påstå at den i början sändes allenast som en friwillig gåfwa ifrån Hofwet, antingen til minne efter Nationens förste Martyr, St. Albanus, eller til någon understöd för Engelsk ungdom, som i Rom idkade sina studier; hwaraf sedermera gjordes en skyldighet medelst Påfwarnas trug så snart deßas magt tiltog. Icke eller wil deraf komma, at Engelske Präster til en mängd förordom hit anlände, det de wågat råda til dylika pålagor i et land, som ännu hwimlade af hedningar, och der den Christna läran war som knappast någorlunda liden. Ty kunna wi med skjäl frikänna wår berömde St. Sigfrid från denna förebråelse; nemligen som skulle han hafwa bragt Konungen til en sådan undergifwenhet under den förmente Petri efterträdare. Deßutom war denne Konungen girug, säger Sturleson, och behöfde sina penningar til pragt, den han älskade, när något dertil af undersåtarne kunde utprässas; hwilke icke des mindre woro belastade med den så kallade Odens penning, den de Christne, lika med Hedningar, måste betala til Godarna, det är til de Hedniske Afguda-Präster, utan alt skonsmål. Man wil icke eller i Danemark så tidigt widkännas St. Petri penning; ty det är sannolikt, at Påfwen då Konung KNUT den Store war hos honom i Rom, har med

ſärdeles magt påliggande yrkat den ſaken; ty när han återkom til Engeland och i Winton utgaf ſin Kyrko-författning, blef St. Peders penning icke förglömd. Denne Konung höll omkring ſamma tid ſit förſta Danſka National Concilium i Slesvig, hwaraf en och annan welat ſluta, at deſſa Kyrko-ſtadgar äfwen därſtädes då bliſwit antagne, hwartil likwäl ingen liknelſe finnes; ty Påfwens ALEXANDRI den III:s bref til Konung SVEN Eſtridſon ärkännes icke därſtädes d); men i ÖRNHJELMS kram tjente det e), hwilken fördenſkul det ſamma halſt om här antager, på STEUCHI EUGUBINI tro. Hwad Sverige angår, omtalas icke St. Peders penning före Påfwens ANASTASII den IV:s tider, och ſedan Cardinalen NICOLAUS Albanenſis år 1152 på nötet i Linköping derom hade anſtaltat f). Hwad det ſwaga ſkälet angår at OLOF bliſwit af Scribenter behedrad med namnet Chriſtianiſſimus, lika ſom Konungarne i Frankrike i anſeende til den Conſtantinſke Donationen, bör ſådant icke för annat anſes än deras wanliga ſnicker, hwartil ADAMUS Bremenſis har händelſewis giſwit anledning, ſom orden då och då fallit honom i pennan; ſå han ſom flere af medeltidens Scribenter hafwa brukat ſamma titul om både Konungar och andra hwilka warit dem til paſs. Hos dem

d) PONTOPP. T. I. p. 172 och 211.

e) p. 253.

f) Cfr. MAGNI von CELSE Bull. Sviog. p. 34. *Cenſus. Petrinus Gothis a Nicolao Albanenſi, jam Adriano Papa, Lincopiæ in Concilio 1152 impoſitus fuit. Datam itaque eredimus hanc epiſtolam, ſi genuina habeatur, de quo Banckius noſtras dubitat temporis intervallo, quo Gothis ſuis ſolis imperavit Carolus Sverkeberides.*

dem som wid deßa tider skrifwit, läser man jän
samt många sådana wäl ljudande ärenamn. H
tjenar då DALINS g) anmärkning at Konunga
Swerige rätt så wäl som Konungarne i Fran
hade kunnat antaga samma heders-titul. På det
stället hade det sin grund i et Påfweligit beslut, n
det förra uti et den tiden öfwer alt brukeligit sn

§. 48.

Mera besinningswärt skulle kunna synas,
man annars förmäler, nemligen at denna Konu
dan i sin tid skal hafwa aflyst Runornas bruk
hela sit Rike, samt i deras ställe antagit det La
Alphabetet, af den ordsak, at Runor under H
doms tiden mißbrukades til häxeri och widskep
Ibland dem som skrefwo i det förra Seculum, a
det för en afgjord sak at Påfwen SYLVES
den II sådant befalt. ERICUS SCHRODERUS wa
mycket jag wet, den förste som upgaf denna n
relsen h), uti företalet til sin lilla Ordabok, dock
särdeles kundskap och granskning och således de
osanningen ofwan på den andra. Han sade sig i
Rikets Archivi Handlingar hafwa funnit en ga
Perme-skrift med anteckning därom, huru MA
först hade Runorna upfunnit, och til THUISC
Germanernas Förman, öfwerlämnat; "Det h
"säger han, at Konung OLOF i Swerige, so
"St. Peders penning kallades Skatt-Konung,
"1001 i wärket förnam huruledes Runorna wor

g) DAL. S. R. H. T. I. p. 623.
h) Uti Företalet til sit Lexicon Scandicum.

"sta ordsaken därtil, at den Christna Läran på 185
"år, alt ifrån Konung BJÖRN den III:s tid, som
"den samma i Scandien aldraförst planterade icke
"haft framgång. Han kallade fördenskul tilhopa de
"förnämsta i Riket, och öfwerlade hwad man uti et
"så swårt Religions mål hade at gjöra; och om Scan-
"diens gamla bokstäfwer Runorna, som ifrån lång tid
"tilbaka i Riket warit brukade, skulle aflysas; och
"de Latinska bokstäfwer antagas, hwilket Påfwen
"SYLVESTER II, enständigt hade yrkat. Deraf
"upkom en ej ringa ordwäxling, som ändteligen stil-
"lades: och då man samlade penningar blef beslutadt,
"hwartil äfwen St. SIGFRID styrkte, hwilken nyligen
"med Konung MITHELREDS tilstädjelse war kom-
"men til Swerige, det skulle de Gjöthesk bokstäf-
"wer aldeles utplånas, med hwilka det fördömeliga och
"försmädande Afguda wäsendet, och Hedningarnes
"falska lära om THOR och öfrige Barbarernes Gudar i
"de Scandiske böcker war beskrefwen. Sagt och gjordt.
"Alla böcker kastades på elden; Afguda dyrkan stad-
"nade någorlunda; och den Christna Läran tiltog da-
"geligen. Men då utan skiljefång all ting förstördes,
"omkommo tillika uti elden alla Scandiens Historiska
"handlingar; hwilket ingen detta landets Inwånare
"nog kan beklaga.„ Den gode SCHRODERUS hade
gjordt fast bättre, om han i stället för denna långa
berättelsen gifwit oß deßa åberopade Perme-skrifter,
sådana som de förefunnits, utan at omskapa dem
med egen penna, och dem beledsagat med trowärdige
Måns betyg, at de wärkeligen warit til; ty det är
bekant huru man på den tiden han lefde, kunde för-
färdiga Perme-skrifter när och som man behagade.

Om

Om ock en sådan gammal anteckning warit at
måste den ögonskjenligen blifwit författad af någ
lärd Munk i medeltiden, hwilken lika så lite
SCHRODERUS har känt beskaffenheten så wäl af
räkningen som OLOF Sköt Konungs Historia.
denne Konung som år 1000 war nyligen m
Krigsmagt återkommen från Sjöslaget wid Sv
skulle efter denna besynnerliga och föga samma
gande upgift, samma år eller året förut då han
sielf war hedning, hafwa härom haft breswäxling
Påfwen SYLVESTER den II.; hwilken år 9
mottog den Påfweliga wärdigheten och år 100
döden afgick. Hwad utrymme måtte denne
således haft, at i Swerige så ofta påyrka Run
afskaffande? Eller huru skulle Konungen hafwa
mit til wäga med, at rådföra sina Undersåtare
då ännu woro ifriga hedningar? Det förra stri
mot klara skjäl, och det senare emot sannolik
Därtil kommer at Runor ej mindre under än
denne Konungens Regements tid befinnes owe
geligen hafwa warit i bruk, och torde hända i
mera bruk än tilförene, både på stenar och sta
hwilka woro deras Calendarier. Men en sådan
mal Perme-skrift behöfde högeligen den tiden hon
gass, at bestyrka det då rådande föregifwande
Runors ofanteliga ålder såsom Moder-Alpha
af hwilka alla andra blifwit skapade. Den skul
wisa nemlige 1) at Runor i OLOF Sköt-Ko
tid redan woro afgamla. 2) at alla Rune qwarl
hwilka ännu finnas, woro långt äldre än samm
rungs tid, emedan Runors bruk i Riket då aldel
lystes. 3) at man ej borde undra om böcker s

[illegible]ed Runor nu saknades, sedan de allesamman på den[illegible] Konungens befallning, blifwit elden upoffrade Det [illegible]ar fördenskul icke underligit, om VERELIUS, men i [illegible]nnerhet Atlanticans upphofsman emottog detta fo[illegible]ret såsom kommit i från himmelen, til beskydd emot [illegible]la, hwilka med dem uti det Historiska Systemet [illegible]cke woro samtänckande eller icke dristade twifla. ÖRN[illegible]JELM har warit försiktigare, när han uti den nämde Konungens Historia, har gådt denna af SCHRODERUS [illegible]pgifna händelse förbi men likwäl på et annat ställe [illegible]om af sig sielf gißadt något dit åt. Det wet man at Påfwen URBANUS II uti et Möte i Leon i Spanien men år 1091 asskaffade de Toleranske eller så kallade Gjöthiska bokstäfwer, samt införde i deras ställe samma bokstäfwer som i Frankrike och andra Europæiska Länder brukades. Derifrån torde willfarelsen först hafwa kommit, medelst mißskrifning af årtalet 1001 i stället för 1091. Det är sanning, at man på de Mynt som bära OLOF Sköt-Konungs namn, finner Latinska bokstäfwer brukade; likwäl bör man derwid påminna sig, at de i Sigtuna blifwit slagne af Engelsk Myntmästare, och således, hwilket äfwen Mynten wisa, aldeles efter det bruk deße i sit Land warit wane. Det har ock wäl kunnat hända at OLOF Sköt-Konung, hwilken, som tydeligen synes, gerna wille ställa sit Hof och Rike i någon större likformighet med de öfrige i Europa, har önskat at få sådane bokstäfwer gängse i sit land, som kunde brukas til skrift, men då ännu här i Norden saknades, hwartil de Latinska woro tienligare; dock bewises icke dermed något Runornas aflysande, hwilka, som iag tror,

i) ÖRNH. H. E. S. p. 414.

trot, med tiden aflyfte ſig ſjelfwa; och är det emed lertid otwifwelagtigt, at de långt in i det Fjortonde och Femtonde Seculum i Swerige ännu brukades. OLOF Skött-Konung dog år 1022. Det är säkert at den Chriſtna Läran under hans Regements tid i Swerige mycket utwidgades, ehuru intet särdeles twån derwid ſynes hafwa förelupit. Men om han juſt ha förtjent alt det beröm ſom ſednare tiders Hiſtorie-ſkrif ware honom tillagt, och det rum ibland Heliga ſom VASTOVIUS honom giſwit, kan wara twethdigt. Ha behåller dock altid den äran, at hafwa warit den förſ Konung i Swerige, ſom uppenbarligen bekänt ſig ti den ſamma och in til ſin död derwid förbliſwit; ſom han ock lämnat Riket en Chriſten efterträdare uti ſi Son ANUND; ſå at alt ifrån hans tid de Swenſka Thronen af Chriſtna Regenter i aldeles oafbruten ordning, på en enda när, warit bibehållen.

Rättelse.

Sid.	rad.	står	läs
3	18	undergifwen	undergifne
11	18	obehindrad	obehindradt
21	6	witnesböd	witnesbörd
—	6, 7	til til drickes	til drickes
35	15	ſkjägg	ſkjägg
46	19	hurujedes	huruledes
51	7	et wälſignadt	wälſignadt
54	not.	ed. Scah.	ed. Scalh.
55	7	Sådaut	Sådant
—	16	dethämdekrig	det hämde-krig
—	17	nu	nu
—	not.	Eael	Eccl.
61	14	anhörighet	Anhöriga
70	not.	Schalholt	Scalholt
71	16	Präſt	Präſts
—	17	Frodig	Frode
72	5	GUNLAÖG	GUNLAUG
78	23	folkt	folket
81	22	Storl	Stol
83	2	Stolu	Stola
84	10, 11	an- anförda	anförda
89	23	derans	deras
103	7	wiſt aftal	med wiſt aftal
—	26	Biſkopar	Biſkoper
104	24	Fiender	Fiende
109	9	hwilden	hwilken
112	24	raſerie	raſeri
—	31	under	ifrån
114	16, 17	unidan	undan
—	28	denom förmälde	den omförmälde
—	4	åt	och
115	2	begagnades	befordrades
127	20	oförmodad	oförmodadt
128	16	fåfång	fåfångt.

APR 1 4 1960

[redacted]